

Juhász
Gyula
Összes
Művei

Magyar Könyvtár Szekciós Könyvtárak Hálójának tagja

JUHÁSZ GYULA ÖSSZES MŰVEI

9. KÖTET

JUHÁSZ GYULA ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTI

PÉTER LÁSZLÓ

9. KÖTET

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1981

JUHÁSZ GYULA ÖSSZES MŰVEI

LEVELEZÉS

I.

1900—1922

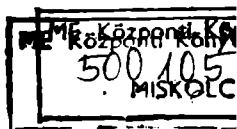
SAJTÓ ALÁ RENDEZTE ÉS A JEGYZETEKET ÍRTA

BELIA GYÖRFFY

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1981

Lektor
GARAMVÖLGYI JÓZSEF

1995 -10-

ISBN 963 05 0040 X sorozat
ISBN 963 05 2010 9 kötet

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1981
Printed in Hungary

LEVELEK

1.

JUHÁSZ GYULA — SZIVESSY TIBORHOZ

[Szeged, 1900. nov.]

[Megszólítás nélkül]

Fölkérem Szivessy barátomat, hogy mihelyest Bauer Herbert barátom költeménye a Herczeg Ferenc lapjában megjelenik, arról engem értesítsen. Mivelhogy én Bauer Herbertről egy szívem szerinti cikket akarok megírni.

Juhász Gyula

2.

VEDRES BÉLA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Vác, 1902. ápr. 2.

[Megszólítás nélkül]

Névünneped alkalmából fogadd legőszintébb jókívánataim.

Mit csináltok?

Isten veled!

[A lap szélén:]

Vedres B

A város, a hol Juhász Gyula szerzetes volt.

L. I. Chr.

3.

JUHÁSZ GYULA – JUHÁSZ MARGITHOZ

Budapest, 1903. május 3.

Kedves Margitkám!

Az utcánkat Királyi Pál utcának nevezik, ha irsz — várom — hát így ird a címet. Majd csak jobban leszek már, ha a jó Isten is úgy akarja. Nemsokára viszontlátjuk egymást. Ölel csókol

szerető bátyád:
Gyula

4.

KULCSÁR GYULA – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Sárvár, 1903. szept. 24.

Kedves Barátom!

Biztosan tudom, (értesültem róla) hogy már fõnn vagy az egyetemen, az Alma Mater édes ölében. Ószintén irigylem sorso-dat, hogy ott élhetsz abban az izzó levegõben, mert csak ott van igazán élet, ilyenkor õszféllel; és sajnálom magamat, hogy néhány nap mulva kaszárnyába kell bevonulnom, a szellemi tespedés (a közbutaság) aranjuezi virányába; és sajnálom magamat azért is, hogy társaságodat nélkülõznöm kell, mert nem hiszem, hogy a kaszárnyában is találkozam egy oly fogékony, õszinte kedély-lyel, mint te vagy, a kivel mindennap megbeszélhetném a dolgo-kat, a mik égben, földön és föld alatt történtek naponként. Olyan voltál te nekem, mint a mindennapi falat kenyér; az nap este, mikor elutaztál juniushban az Otthonból, nem tudtam otthon ma-radni, oly szorongó, leverõ érzés fogott el, hogy hült helyed van a szobában, hogy a nyikorgó, nyõszõrgõ fonott szék üres. Mene-külñöm kellett, mert ha maradok, még mákuccse elpityeredtem volna, a mi már egy nagykoru emberhez, férfihez éppenséggel nem illik, s elmentem a Vigszínházba; magamba, ha jól kirõhõ-gõm magamat, nem egykönnyen vesz erõt rajtam allyas [!] gyõngeség. Hát ilyen nagy dolog volt a te elutazásod kedves „kis Juhászom”.

Hallottam a nyáron, hogy sokat betegeskedtél a szünetben. De csakhogy most már helyre állott a jó egészség! Fogadd meg, kedves barátom, azt a jó tanácsomat, hogy a rendes filiszteri életmódtól el ne térj és sokat sétálj a szabadban; mert ha meghallom, hogy megint ágynak esel, felrohanok a panganétommal Pestre s akkor jaj neked, ugy megoperállak, hogy megemlegeted.

Én hála Isten, jó egészségnek örvendtem, folyton fürödtem és az erdőt bujtam, már valóságos faunná változtam át majdnem; de hiányzottak a faunsághoz a nimfák. Szellemileg teljesen át-aludtam a nyarat, a mi nagyszerűen meghasznált (!) az idegeimnek, tökéletesen helyreigazodtak. Nem körmölöm ám már a falat!

Vannak-e szép újdón bölcsészholgyek? Nem tudod, Alisz (Dezer) beiratkozott-e? s járe az egyetemre? Oh barátom, ha szeretsz irhatnál róla és lépteiről! Renée megvane egészségben és te hogy vagy miatta? Hajh, mennyit szeretnék tőled kérdezni, de nem vagyok biztos benne, felelsz-e a levelemre. Gombkötő hogyan vizsgázott? Kik vannak a bizottságban régi és új emberek? Fogadd megrovásomat, hogy te nem mentél be. — Most pedig Isten veled! Ha felelsz erre a levelemre, a mire igen kérlek, megírom azt is, a mit még most megakartam.

Ölel igaz hived

Kulcsár Gyula

október 3-ikáig még itt leszek Sárvárrott, Székesfehérvárról majd megírom a címemet.

Címem: *K. Gy. Sárvár.*

5.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szabadka, 1904. jún. 27.]

Kedves Juhász!

Tudomására kell hoznom, hogy többedmagammal egy vicclapot szerkeszték, melynek minden szükségletét mi szerezzük be. Unokaöcsém Brenner József, a lap festője, át akarna utazni Szegedre, hogy az ottani műintézetben az autotipografiák, autotípiák s főleg a cinkográfiák gyártását megtanulhassa. Kérem tudakozza ki megengedik-e ezek az intézetek, hogy ő ott legyen a

cinkográfiaiak csinálásánál s mennyi minimum-ido kell, hogy ezt gyors felfogásu és ügyes kezű piktör létére elsajátítsa. Lesz szíves öt kalauzolni?

Hosszabb levelet írok a napokban.

Kosztolányi D.

6.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ – JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szabadka, 1904. júl. 9.]

Kedves Juhász!

Itt meg nem nevezhető csapásaim és szorosán egyéni jellegű kellemetlenségeim okozták, hogy a rám nézve oly kedves érintkezést a rendesnél hosszabb időre megszakítottam. Kívánságának a napokban eleget fogok tenni. Meg fogja tőlem kapni a kért tanulmányt (egy fecsegő, de magvában komoly croquist) s e mellé egy hosszabb elbeszélést, több műfordítást és eredeti költeményt csapok. A közlésükre, ha lehetséges, számot tartok. *Irja meg, hogy közölnek-e önöknél verseket, hogy ne hiába másoljam le az ilyenű írásaimat.*

Ez írásokat egy *francia nyelvtanban* kapja meg, melyet Önnek ajándékozok, hogy a nyelvet alaposan elsajátíthassa.

Kosztolányi

7.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ – JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szabadka, 1904. júl. 9. után.]

Kedves Juhász!

Nagyon szívesen fecsegek el önnel kedves, fecsegő Ipar utcai költő. Hálás és meglepett vagyok az oly gyorsan érkezett levélért, melyben a szellemesség, hülyeség és báj adott találkát egymással. Élvezettel olvastam minden betűjét, de sokkal fontosabb az, hogy elolvastam az egészet, s talán a legfontosabb, hogy meg is értettem. Ez a levél oly nyelven van írva, melyet megtanulni és érteni egyformán nehéz; csupa felkiáltás, csupa szózagyalék,

homályos reminiscencia és kedves, gógicsélő gúny. Az ily beszéd sok embernek idegen s megértését még szótár használattal sem bírja elősegíteni. Nekem nem kellett szótár: mégis megértettem.

S erre a megértésre büszke voltam és vagyok, mert belőle a köztünk uralkodó harmóniát olvastam ki. Az ön agya, a mely nomenclaturáktól, újsághirektől, helyes és ferde eszméktől hemzseg, helyet adott egy bozontos, erős vonású fej emlékezetének. Valóban jóleső, hogy lombtárából [!] nem vetette ki rövid úton most, miután az időtől már rothadni kezdett.

Többször hangoztattam, hogy az én Recanatim — Szabadka. Ó te szegény, szürke és unalmas Szabadka, mily poros és unott, sőt komikus vagy még ez összevetésben is. Neked még az a jog sem adatott meg, hogy igazán rossz és unalmas légy, mert a nagystilú rossz és unalom már megsemmisítené önmagát, s nem illenék hozzád. Vadidegen vagy hozzám: kongó lelkeiddel és kőházaiddal. Ezer ember között magam járok, mert nincs ember, ki úgy érzene és gondolkozna, mint én. Az emlékek, mik talán e röghöz fűzhetnének, fakultak és bosszantóak. Te mostoha édesanya csak tudnád, hogy dédelgetett és szoptatott az a másik, a kit nem régen elhagytam. Az én édes mostohaanyámat: Budapestet értem. Tűzhelyt, édes szerelmet, s tán még édesebb barátságot szívtam emlőiről. A zaja italom volt, a gyárfüstje illatom. Bőrfekető korma arckenőcsöm, az utcán tántorgó kéjleánya arám. Áldott legyen mindörökre.

Nagyon sokat köszönhetek Budapestnek, de nem a tájnak, hanem a házaknak, ez óriási kőtartóknak, melyek önöket magukba zárták. Ebből magyarázhatom meg, hogy közérzetem sokkal rosszabb most, mint elutaztamkor, a munkakedvem sem oly lázas és tevékeny, mint mikor önök körében éltem. Máig sem tudok bele-törődni a kisvárosias szokásokba, melyek vérig bosszantanak, sem az emberekre nem tudok jó szemmel tekinteni. Alig hiszem, hogy egész egyéniségemre nem hat e túrhetetlen itt tartózkodás a legkárosabban, talán oly mértékben is, hogy sohasem fogom kiheverni.

Mind a mellett kapkodok: három, négy nyelven olvasok, irok és fordítok. A tanulmányt a német lyráról legközelebb küldöm.

Levelére térve tudatom, hogy *Nils Lyhnét* elolvastam s meszerinek tartom, mint ön, de a lelkesültségét nem osztom teljesen. Kezdetől fogva ellenszenvvel tekintettem erre a könyvre, mert

nagyon dicsérték, s elolvassa a főszemély e tehetetlen és utálatos lantoló, ki nem érdemel szót sem, (nem ily kitűnő analízist és ily sok tentát,) mondom ez a fiú keltette fel ellenszenvemem. Nem artisztikus szempontokról beszélek. Regénynek isteni. Az ily regényhősök azonban a múltéi, mert lehetetlenség, hogy a jövő emberei, kik a küzdelemben edződnek meg, s csak a valót, a létezőt, az erőt tisztelik, egy kába álomvilág hőseit koszorúzzák meg, mert egész életében ferfiatlanul könnyezett és semmit sem tett. Én, a ki szeretem magamat a munka hőségnek és más semminek címeztetni, megtagadom a tétlenek imádatát.

Ebből kifolyólag örvendek, hogy ön oly munkás életet él. Hasson, dolgozzon állatian és istenien, hogy kéreg-vastagra nőjön kezén a bőr. Tudja, hogy mikor Ibsen itt hagyta Pestet, mit mondott? Azt mondta: Dolgozzatok! A nagy költő nem talált szebb búcsúszót. De van-e szebb ennél? Dolgozzatok: ez az-erő, a kedv, az istenhez törés.

Van más is, de az már nem jut nekem soha osztályrészül. Nem irom le, hogy micsoda, úgy is tudja. Sokáig voltam távol s most találok itthon ismerős arcokat, melyek megfakultak; a kedvesek helyén másokat, s az arcokon, melyek a lelkeembe néztek és szemekkel beszéltek hozzám egy hideg, vékony jégvártyát, melyet nem tudok áttörni. Egy arc, fehér, hideg arc, jégvártyáját bámulom mióta itthon vagyok s be kell látnom, hogy tél van örökre.

Van-e magasztosabb, mint nagyszerűen élni, döntően, férfiasan határozni és főleg tenni? Alig hiszem. Legfeljebb egy: lemondani egy esetleges boldogságról homlokunk magasbaemelhetéseért. Az életet alkotni kell, feltornyozni, az égig rakni, de sohasem szabad foltozni a múltakkal, melyek már fel nem támaszthatók. S végre, ha nem tudunk alkotni, tehetünk egy utolsót és egyetlen nagyot, a mi méltó az emberre, az Emberre, ki gondolkodik és fönne érez: az öngyilkosságot, az érdeknélküli, szabad elhatározásból elkövetett, transcendens jellegű elmúlás előhívását.

Addig a borzasztó napig, vagy éjjig élni akarok, úgy mint ahogy egy nemes, derék, eltévedt s mindenekfölött szerencsétlen férfinak élni joga és kötelessége.

Mielőtt bezárnám soraimat, kérem szerencsétlenségem minél gyakrabban leveleivel. Zalai és Babics elhanyagolt: ne kövesse példájukat! Levelét várom. Barátja

Kosztolányi Dezső

(Zalai címe: Rózsa utca 16. fsz. 2.)

[Szeged, 1904. júl. 10.]

Epistola I.

Rousseauként a magány s természet ölébe heverve
 Üdvözlégy Gábor, vén szepesi remete!
 Mert gyönyörű nyelvünk antik mértékre legillőbb
 Disztihonos versben írom e szép sorokat?!
 Hogy vagy öreg, mint vagy, kicsinálsz, mily míveket irsz ott,
 Bércék ormain és völgyek ölén egyedül?
 Én hazai remeket s idegen lánglelket imádó
 Nemzetem és a világ mestereit tanulom.
 Életem olyan most, amilyen ez a pusztá nagy alföld
 Egyhangú, néma, ó de azért gyönyörű!
 Mint itt tündérként palotát rak a déli verőfény
 Lelkem vára aként épül a csönd közepett.
 Hamlettel csak a port, a halált keresém szemeimmel
 S most a magány s szeretet ifjui kedvre derít.
 Multam kincsei mind: emlékek tűnt szerelemből
 És a barátságból: lengenek im körülem
 Barna leány s szőke, rózsás köd fényiben úszók,
 Sok derekas ifjú, kiknek a társa valék!
 Kik nevök' egykor még hirnek anyakönyvibe írnák
 S kikkel együtt én is álmodozom s hevülök.
 Ámde Phaétonként tört szárnyon hullok a napba
 Ó de a láng fogad ott, isteni, mennyei tűz!
 S inkább fönn veszek gyors röptű vágyak egében
 Mint a vakond idelent túrjam a sárt meg a port!
 Félszegen és fecsegőn tüntem szemeidbe gyakorta
 Ám hidd el Gábor, jobb vagyok, mint a hirem!
 Természet s lángész szemlélete érleli bennem
 Azt a magot, melyből még aratand a hazám!
 Te pedig erdei tölgy vagy a bérc bús méla fenyője
 Nézz le reám végre, hegyről a völgybe tekints!
 Vagy tán, vén pennás, szerelem nyila sajj a balodban

Tán a Sztrhn Nil szép szeme vont oda fel?
Jókai is öregem szerelem rózsáiba botlott
S Goethe Hades küszöbén Eros ölébe hevert!

Juhász Gyula.

9.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1904. júl. 21.

Kedves Juhász!

Először is egy hivatalos köszönet. Hazudnék, ha azt állítanám, hogy nem jól esett a versem megjelenése s főleg az ezáltal felkeltett ama remény, hogy rendes munkatársa lehetek egy előkelő vidéki lapnak. Elvégre is az embernek szüksége van egy kis szellemi mozgásra, hogy sokszor megunt énjéből kissé kisétáljon; e kisétálásra pedig szeretek inkább egy tágas, szellős gyöpteret választani, hol alkalomadtán bukfencezni és cigánykerekezni is lehet, mint egy szemetes és előkelő helyet, hol a szabad mozgás meg van tiltva. Máskülönben ez a nekem most tett, kétségtelenül igen jóleső szívessége, csak kis része annak, amivel Önnek tartozom: lemondok arról, hogy a visszafizetést levélileg intézzem el.

A kritikai nézeteire, a melyek jobban megörvendeztettek, mint maga a lap, bátorkodom részletesen felelni. A „*Kifelé*” című novellámat egyszerre, majdnem lázban (nem lámpalázban) irtam; sietve, talán elnagyolva, át nem olvasva, nem javítva, de nagy erővel. Ezt kellett írnom. Budapestről hazatérve egy dráma eszméje motoszkált agyamban s ennek alapgondolata pattant ki a vázlatos és lámpalázos elbeszélésben, melyre most is nagy szeretettel tekintek. Elgondoltam, hogy mily távolságban áll egymástól az a két nemzedék, melynek egyike Kisfaludi Károly, Jókai, Kemény olvasásán nőtt fel, míg a másika Ibsenből, Nietzscheből, Spencer Herbertből szívta fel szellemi kiképzéséhez [a] szükséges talaj-táplálékot. S ennek a két ellentétes eszmefluidummal ellátott nemzedéknek szikráit, lángkévéit és villámaid akartam reprodukálni, s akarom most is, mikor reggeltől estig nyugtalanul járkálok ide s tova, hogy megtaláljam azt a pontot, melyen a problémát legkönnyebben húzhatom ki. A műforma már nem kérdéses. A két világ hatalmas összeütközésére csak a dráma ki-

nálkozik. Az eszközöket is kiválasztottam: a régi világ képviselője az apa, az újé a fiú lesz, s egy kiábrándult idealista, s egy fölfelé törő, nyugalmat nem ismerő temperamentum forradalmas kavargásában fog megtisztulni az a gondolat, hogy bárkihez, — s szüleinkhez is — csak annyiban van közünk, amennyiben lelkünkhöz rokon. A fiú felveszi a harcot a szülői ház nyárspolgárságával, aprólékoskodásával, az apa rövidlátóságával, s meghasonlik az egész családdal s végre egy hóbortos és bölcs barátja karján ott hagyja a tisztas és öregembert, a szülőanyát, a testvéreket, azzal a cinikus, de lélekemelő mondással, hogy „ezekhez az emberekhez” nincs semmi köze.

A másik dolog a Herculesre vonatkozik. Anatole France *Anneau d'améthiste*-jében, melyet nem régen olvastam, csakugyan megtaláltam azt a helyet, hol Bergeret — egy kirakat előtt — a farnesei Herculesről beszélget. Ő azonban távol áll az én felfogásomtól: Herculest nem mint egy hatalmas, munkálni vágyó félistent állítja be, hanem mint hozzánk közeli, rokonszenves joviális emberistént, kibem van sok isteni is, de van sok gyengeség is. Ezt az alapeszmét egy gyönyörű, par excellence anato-franceos beszédben fejti ki. Hatásáról nézetem szerint nincs szó; a farnesei Hercules képét évek óta rejtegetem fiókomban, minden nap nézem, pár percig, hogy életkedvet és erőt szivjak magamba. Mindamellet megengedek annyit, hogy ha nem a közelmúltban olvastam volna a főt említett regényt, nem éppen ezt a szobrot említettem volna fel, hanem másikat; akár Lysipposét, akár Praxitelesét, melyeket egyformán ismerem (képekről).

Hogy a könyvekkel gyorsan végezzek s áttérhessek nyomban kérdéseire, kijelentem, hogy Raszkolnyikovot már diákkoromban olvastam. Ezt a remekművet dicsérni annyi lenne, mint Hamletre kijelenteni, hogy ügyes dráma. Máskülönbben Horatiust, Ovidiust olvasom — franciául. Valami isteni báj van ebben a nyelvben s istenemre, ha jó francia műfordítás lenne Aranyból, őt is így élvezném.

Kért, hogy az életmódomról is irjak valamit. Nagyon egyhangú és szorgalmas napokat élek. Sokat virrasztok: most is fél négykor irok önnek, miután befejeztem a *Childe Harold* első énekét. Mire e levélre aláírhatom nevemet virradni fog s az ablakon átszűrődő, kékes reggeli fény elsáppasztja az előttem égő villanyos körtét. A cselédek ilyenkor már fenn vannak s készítik a théamat. Szó nélkül behozzák s én kéjjel iszom a sárga levét.

Aztán megmosdok, néha megfürdök jó hideg vízben, kimegyek a kertbe, hol fehér rózsakarók közt áloék és kaktusok keleti pompájától átölelve várom a napot. Aztán ágyba bújok s alszom délig.

Ennyit magamról; most térek át barátaimra, s így elsősorban — ő megbocsásson! — önre. Egyoldalú szerződéseket nem kötök. Önnek is van méltányossági érzéke s így nem veszi sem hizelgésnek, sem követelődzésnek, ha határozottan kívánom, hogy mindazokat a dolgokat, miket elválásunk óta irt, az én költségemre postai utánvét mellett küldje el címemre. Kifogást el nem fogadok.

Babics klasszikus ódákat irt és ígért, amiket még mái napig sem küldött el.

Zalai Aradon van s pontos címével jelenleg nem szolgálhatok, mivel azt a levelét, melyben tudatta velem nyári lakása adressét, nem találom.

Sokat beszélek önről; testvéreim s szüleim váltig kíváncsiak, ki az az érdekes költő, akivel őket a megcsömörlésig traktálom. Vágyják önt látni. S ezennel meghívom Szabadkára. Legyen a vendégem. Két hétre, vagy három napra — s'il vous plait! Az időt ön fogja meghatározni. Társaság lesz: Batanes, Brenner és én.

A *Szeged és Vidéke* akármikor és akármilyen helyen hozhatja prózám (ezt előbbre teszem) és versemet, csak jöjjenek. Belekezdtem és be is akarom végezni, míg azt nem mondják, — ki felé.

Kosztolányi

Levelét hétfőre várom; sokat írjon s küldje el — ismétlem a kért írásokat.

10.

KULCSÁR GYULA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Székesfehérvár, 1904. júl. 24.

Kedves barátom,

ugy voltam leveleddel, mint az egyszeri paraszt a kovájával; félnapig csiholta már, de csak nem akart kipattanni a szikra;

egyszercsak mégis kipattant, mikor már nem is várta s akkor erre fakadt:

— Aujnye, de hirtelennyibe kigyulladt — Leveled is oly váratlan-hirtelen jött már nekem, de annál nagyobb örömet szerzett. Egész jómagad benne vagy abban a kedves levélben, s hogy elolvastam, arra gondoltam mindjárt, milyen jó is lesz, ha legközelebb találkozni fogunk Pesten. Én nem teszek Pest után kérdőjelet, mert én egész biztosan oda megyek egyenesen, ha földhöz vághattam a tölténytáskát, puskát, kenyérzsákokot. Hogy te nem jössz oda, arról nem is álmodom. Nekem állásom errefelé nincs (hála Isten), van hát rá kilátásom, hogy még egy esztendeig legalább élhetem a pesti pompás cigányéletet. 68 kis nap mulva látjuk egymást. Roppantul megörültem, hogy olyan szépen levizsgáztál. Szeretem az olyan bohémeket, akiknek megvan a nyárspolgárok tisztos akarateréje és becsületes életösztone. Mert mindez munkát kíván s elláttam azt, hogy a geniének, mely igazán nagyot akar alkotni s maga után maradandó nyomot hagyni: egyik legfontosabb jellemvonása a rendkívüli munkabírás. Bizonyára emlékszel alakokra az ismerőseid közül, a kiknek a szellemük megnyilatkozásában kitűnt a geniális szikra, de mindaz, a mit produkáltak, lustaságuk, renyheségük folytán oly elenyészően csekély volt, hogy számba se jött az emberiség szellemi életében. Az volna-e Jókai, ami, ha csupán az Uj földesurt irta volna? vagy Napoleon, ha csupán a wagrami csatát nyerte volna meg? vagy Julius Caesar, ha csupán a Rubikont lépte volna át? A mi fiatal óriásaink csak a Rubikont lépik át; s a folyó tulsó partján leheverednek és — elzülленek. Valami füstös, renyhe hivatalban.

Nóde mit papolok, mintha már a kathedrán ülnék, inkább szivből üdvözöllek, mint hivatásos nyelvészt és komoly művészethistorikust; és fogadd baráti jobbjom legforróbb kézzorítását, hogy kiábrándultál kissé az ujságírókból.

Te nagyot haladtál ez éven át. Hát én? Én? barátom a szivem elszorul, ha rá gondolok, [menn]yit mentem — visszafelé. Hogy me[nny]i[r]t rotont rajtam ez a barbár esztendő, azt elképzelni bajos. Csak a kedélyem mennyire eldurvult, — az hallatlan; képzelj el egy peckes, vad, durva káplárt, a kinek a szeme a szegény subára folyton a harag villámain szórja és szájáról csak úgy ömlik a válogatott káromkodás: lelki szemeid előtt láthatod drágalátos barátodat. Tárgyaimmel, témáimmal nem foglalkozhattam egy

fikarcnyit sem, érzékem eltompult minden iránt a mi szép és jó.
Te fogsz majd engem Pesten helyrehozni. Most pedig Isten veled,
megyek hajtani a bakáimat söpörni, mint készültségparancsnok.
Igaz hived:

Kulcsár Gyula

11.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, [1904.] aug. 3.

Kedves Juhász,

Enfin . . . Ez a felkiáltás két dologra vonatkozik: első sorban töprengéseim konkluziója, mert töprengtem és bosszankodtam, hogy miért nem irt, ha megígérte; másodsorban és talán minde- nek előtt üdvözet és tiszteletnyilvánítás önnel szemben, hogy utolsó levelében tette ama állítását, hogy egyáltalában nem ír, oly hamar és fényesen meghazudtolta a „Szege és Vidékében” közlött szép műfordításával. Az utóbbi időben nem jó szemmel néztem Önt. Komolyan féltettem, hogy félre fogja magát ismerni s hamar megunja a harcot, melyet a halhatatlanságért, s az én nézetem szerint a tisztességes életért és halálért vívnunk kell. Az én örömöm, hogy észrevételelem csalt. Ez a műfordítás egyen- rangú Ábrányi Emilével s költői kvalitása mellett tanulságot (!) szolgáltat arról is, hogy írója eléggé, sőt jól érti a francia nyelvet. Ez azonban nem elég. Értse meg a dolgot: önnek alkotni kell. Sok tehetséges, különös és értékes emberrel találkoztam az élet- ben, de állíthatom, hogy oly vérbeli költővel (nem hizelgés, de még bók sem, minthogy a temperamentumra s nem a művek érté- kére vonatkozik), oly más világban élő, igazán született bohém- mel, mint Ön, soha. Álmodozni kritikus-babérokról, nyelvész- sikerekről és hasonlókról: lehet, költőnek lenni és lenni akarni (nem egy-e e kettő?) azonban kötelesség. Ön nem akar költő len- ni. Mondja mi lesz? Hivatalnok, tanár, pincér: mindegyik állásra egyformán mamlasz, ügyetlen és buta. Ismeri Bürgernek azt az epigrammáját, hogy a fülemlék, az erőstorkú, világtavaszt hir- dető fülemlék nem születtek lisztes zsák cipelésére? És ön lisztes zsákokat akar hordani??

Bocsássa meg ez ötletes és vázlatos tanítást, de higgye meg, sokkal komolyabb alapja van neki, mint látszik. A tanulmány-szerzést s az anyaggyűjtést méltányolom s senki sem nagyobb gyűlölője az ifjúkori költői handabandának, mint én; de nem szabad megfélekednünk arról sem, hogy a lelkünkben levő költői ösztönt táplálnunk, foglalkoztatnunk, tornáztatnunk kell, mint a többi alantasabb ösztöneinket: a táplálkozásit, nemit, mert ki lehetünk téve annak a veszélynek, hogy később teljesen el fog tűnni, ha ama kategorikus imperativusz felcsendül a lelkünkben. Csak ne várni sohasem, mindég késő van már. Ha ragyog a dél, este van. A reggel rózsafényes sötét éjjél. Mindég éj van, mindég késő van. Lássá, ez az én örök világosságom, az én ki nem alvó hajnalom.

Nagyon szeretném, ha komolyan venné a soraimat s megbocsájtaná, hogy alantibb ember létemre tanáccsal és jóindulattal szolgálok Önnek. Valósággal szégyenlem már, hogy mindég ezt a vas-húrt pengetem s papolok, káromkodom, ordítok a magam mulattatására s a mások jogos, keserű bosszankodására. De anynyi az életerőm, hogy valósággal az örület céltalan buzgalma lepert már meg. Sokszor szeretnék apostolruhába öltözni, s végigjárni e világot, megkopogtatni minden kunyhó és palota ablakát, hogy szegény embertársaimnak, a kiket most szánok és gyűlölök, adjak a tüzezből s kivezessek őket az unalom mocsarából s a köznapiság poklából. A múltkor azt álmodtam, hogy egy óriási tüzes csikóvá változtam s véres körmökkel, vérben forgó szemekkel száguldoztam és repültem egy óriási napfényben izzó homok-sivatagon.

De lejjebb. (Vagy talán fölebb?) Ahogy tetszik. Ezt mondtam s nagy tisztelettel és őszinte szeretettel. Mindennél több Ibsen és Nietzsche: ők a mai kor megváltói . . .

Hogy ügyeinkre térjek tudatom, hogy Csehov két drámáját, melyet Zalai komiszaknak jelzett, elolvastam s a kedves és nagy író most tisztes magasságon áll szemben. El ne mulassza átfutni valamelyiket: akár a *Möwe*-t, akár *Die drei Schwestern*-t. *Jean Richepin* költeményeit is forgatom s napról napra átlátom, hogy a dekadencia nem csak Baudelaire monopóliuma, a tanítvány eszme-gazdagságban, a tervezet ésszerű megrajzolásában s még pornográfiában is sok helyütt túlszárnyalja mesterét. *Leconte de Lisle* Oresteiája is kezemben van már, el is olvastam, fordítom is már; alkalomadtán írok róla s Aischyloséval összehasonlítom.

A *Szeged és Vidéke* szivességét, hogy darabjaimat közli, igen köszönöm. Kérem írja meg, hogy nem vagyok-e önöknél kellemetlen s nem szorítok-e ki mást, érdemesebb és nagyobb embert, a szereplésből, mert ez esetben nem érzem magam feljogosított-nak arra, hogy az ujságpapirt bitoroljam. Műfordításaim közül adjanak közre néhányat, s az elbeszélés ügyét is tisztázzák, ha lehet. Örömet és jól eső elismerést szerez nekem megjelenésük, de csak úgy, ha a fent említett alapos, vagy alaptalan aggályomat eltüntethetik. Máskülönben idővel, a kéziratok elfogytával, szívesen küldök jobb dolgokat: egy rövid cikket Arany Jánosról, Childe Haroldból a bikaviadal leírását: mely a mellett, hogy a világirodalom leírásainak leghiresbike, nálunk jelenleg aktuális is, s több más gyöngye verset és műfordítást, amilyent szoktam már csinálni. (Ézt nem affektálásból mondom, hanem szomorú önismeretből és ama Zahrathustrai undorból, mely előbb utóbb mindnyájunkat utólr).

Verseit s levelét várom. Nem tudom, rossz néven veszi-e, hogy ily gyakran zaklatom soraimmal s kéréseimmel. Irni mindent szeretek, még levelet is. Ennél csak egy kedvesebb dolog van: a választ olvasni. Ha Szabadkára rándul feltétlenül keressen fel, hogy legalább így tegye jóvá meghívásom visszautasítását. Augusztus hóban én is felzavarom önt magányából, a mennyiben én is látogatást teszek az alföldi metropolisban, mielőtt Münchenbe utaznék. Isten vele.

Kosztolányi

12.

JUHÁSZ GYULA — KOSZTOLÁNYI DEZSŐHÖZ

Szentes, 1904. aug. közepe.

Kedves Kosztolányi,

a dátum — azt hiszem — megmagyarázza a késést. Már jó-ideje Szentesen vagyok, Tusculanumban, egy park közepén, nyíló rózsák, virító szőlők, suttogó nyárfák társaságában. Életem legszebb — sőt talán boldog napjai közé számítom ezeket, de máris elfog, itt is meglátogat az őszi sejtés, mely a nyárfák esti beszédeiből kihallik — érzem az új, — a közelgő — életviharokat — ez a

szélcsend az, amely őket megelőzi . . . Egyébként franciául egyre jobban értek — naponta 2-3 órát fordítok rá, itt most művészettörténettel foglalkozom. Poussin, Rafael, Rubens világában élek, de minden irányban készülök az élet nagy palesztrájára. A székegy népballadáról szóló szakdolgozatomat is most tervelem — s uram bocsá — két verset irtam. A levelezés azonban — mea maxima culpa — nem igen megy. Szegény Oláh Gábor, Zalai s mások — fél hónap óta várnak. De azért minden nap felidézem nagy s derék barátaim képét, különösen azét, akinek kedvéért, még episztolografiai lustasággal is fölhagytam ime. *Válaszát, — ha ugyan lehet ilyen kissjózsefi dadogásra ilyesmi — szíveskedjék szegedi címemre küldeni, mert itt elveszelődik, különben se tudom, holnap hol leszek, A tanyákra is kimegyek !*

Igaz — a legutóbbi leveléért meleg, baráti köszönet. A maga jó lelke, melyet annyira csodálok és szeretek, egész szeretetével rezgett e sorokban s biztató szavát boldogító, serkentő, intő emlékeim panteonjába teszem.

Igaza van, nekünk a legmagasabb célt kell kitűznünk, a mi csillagunk a sarkcsillag legyen! „Építsünk egy tornyot, amely égig érjen” — a biblia tragikus szavai szólnak minden lélekhez, aki értékeket érez mélyén, aki az élet árjában nem akar szürke buborék lenni, de színes buborék se, hanem egetostromló hullám, sziklákát repesztő erő, mert hiszi, érzi, tudja, látja, hogy ő kicsoda . . .

Mindazáltal van szerencsém megjegyezni, hogy kicsinyes alanyi hangzatkáimat és hangulatkáimat az idő előrehaladottsága miatt beszünttettem.

Most érek, forrok, most rombolok, javítok, hordok márványt, ércet, kincseket, hogy építhessek. Készen, egészen, mosolyogva, éretten, fegyveresen akarok kipattanni a semmiségből — három év múlva! Addig nem lesz — ifjuság, szerelem, pihenés, fickándozás. Addig — néma csend. Azután — élünk. Ha lehet, ha addig le nem szakadunk öregem, sóváran, betegen, örökre. Te nagy építő Mester, engedd, hogy föltehessem az én életem dómjára álmaim kupuláját. Ámen. Magának is ezt kívánja rajongó barátja

Juhász Gyula

13.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Szeged, [1904. dec. 20. után.]

Kedves Babics,

Élek, dolgozom (ami nálam egy idő óta nem egy) Nietzsche, Taine, Brandes, Ruskin, Frenssen, Ovidius, Platon, Jeanne d'Arc, szocialisták, monisták: ime egy hét handabandája. Közben megalkult a Szegedi Társ. Tud. Társ. és volt szerencsém Pikler Gyula alapos és lapos szociális oktatásában részesülni.

Egyébiránt ezeken dolgozom: 1. Mi is hát a művészet? Ruskin, Tolsztoj stb. nyomán (s Beöthy) eredetien! 2. A tragikum egy új (nem elméleti, csak) fölfogásféléje. 3. Az irodalomtörténetírás ugynevezett módszerei, mifene. (Dézsi után, de szabadon!) 4. Nietzsche-ről studium, de csak majd. Azonkívül költeni is fogok a balog jobbommal. Szeged, Tisza, boszorkánysziget, fűzfák(!), akácok, karácsonyi gyermekálmok, a „mi házunk”, stb., muszáj az embernek megint költőnek lenni.

Csak azok a szociológusok, az ördögbe is, már Szögedébe is. Haladunk, ennyi kétségtelen. Kosztolányi irt és küldött Szabadkáról.

Maga is irjon, küldjön 2 tanulmányt, sok verset, esetleg regényt vagy drámát. Én is küldök, amint látja. Kezem már sajog, öleli J. Gy.

Igen szeretném ha megírná, hogy tetszett a Tragédia születése a zene szelleméből? Mondják, hogy a hellenizmus ujjászületése (!) s örök gondolatok, először öltenek benne testet! Mifélett és miként?

Szöged, karácsony táján.

14.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1904. dec. 29.

Kedves barátom,

mióta az én igentisztelt s igen nagyrabecsült barátaimmal Babicscsal és Zalaival levelezésben állok, nem minden alap nélkül

nevezhetném magamat „irodalmi vigasztalónak”. Mindkettő örvényes bajokat tár fel nekem, melyek engemet módfelett érdekelnék s százszorosan boldog vagyok, hogy éppen én vagyok bajuknak hallója s nekem kell kifakasztani, vagy felszúrni Zseniális fejük jóakarató fekélyeit, hogy újra kerékvágásba zökkenjenek. A műtét elvégeztén helyemre állok s tovább kotlok a tojásaimon.

De mi a baja önnek hallgatag hivem, ki három hónapos csökönyös hallgatását *igy* törte meg? Gondok, nehéz gondok, tüzes fermentációk, krónikus fejfájások és lanyhuló seblázak. És ezt ön kellemetlennek nevezi? Én nem.

Mert most a paradoxonoknak, az ideges irálynak korszakában én is szeretek az árral úszni (és árral is úszni, hogy torkon szűrhasssam azt, ki ellentmond nekem!) és merészen állítani, hogy e rothadó társadalomban a betegség az egészség s az egészség, az több, mint a halál: elpohosodás közönösséggé [!], nyárspolgáriság. Nem haragszom hát, ha rám csapnak a bajok súlyos vasporölyűkkel, sőt kissé le is hajtom eddigelé dacos és főleg bozontos fejemet, hadd kalapálják, tán lesz belőle valami. Mondjuk, kalapáljanak ki belőle egy pár költeményt. Nem is akarok hát önnek beszélni Bécsről, hol legtöbbet szenvedtem életemben, mert az egyértelmű lenne a pityergéssel. Megismertem az életet, de most igazán sötétlő fenekére néztem, újra megtanultam az embermegvetést, és újra kezembe vettem Byront. Az irodalmi szenzációk kora lejárt magát és az illúziók is eltűntek avval a felejthetetlen időszakokkal, mikor az én édes hazám fővárosában Budapesten először ismertem meg néhány áldott embert, a kiknek egyike ön.

Én tehát hallgatok. És ön panaszkodik? Homályos és határozatlan gondokról, melyek éppen nem egy segédtanár testére vannak mérve, alkotni-nem-tudásról, nyugtalanságról! S ugyanabban a levélben, melyben ezt leírja, találok három olyan költeményt, mely mindezt élénken megcáfolja, de kivált egyet, amelyről részletesebben óhajtok szólni.

„A kertben” című darab az, melyet sokra becsülök. (A másik kettőről nem szólok.) Szó a mi szó, barátom, ez remek költemény! A másik kettőt nem ön írta. Ezt azonban az a Juhász, a kit ismertem Budapesten, az a ki összehúzózott őszi kabátjában s hajnalban a Gellérthegyen járt. A másik két darab egyéniségének megtagadása, ez megpecsételése. Azok hazugok, ez azonban őszinte.

Minck a vihartrombitáján búgni és fütyülni, ha van olyan varázsfuvolánk, mint önnek. A tisztaság és az őszinteség mindenk előtt való! Az ön méla lelke, musseti hangulatai nem oly lomok, melyeket meg lehetne vetni. Elhiszem, hogy az utóbbi évben nehéz harcokat élt a lelkében, a kellemes átalakulás küzdelmét s kifejezést keresett nekik. Zúghatott a feje és kétségbe esve járkálhatott az utcákon szavalva a Hamlet monológot, vagy elátkozva a világ összes költőjét, kik valaha irtak. Zavarban élt, széttört minden gyámoszlopja és iránytűje. S látja, édes barátom, én ezt a küzdelmet, ezt a vívódást, ezt az érdekes metamorphosist nem a szilaj nietzschei hangu versekből tudom meg, hanem abból a csendes és gyönyörű dalból, mely a maga lelkének természetes, lágy, de még is erőteljes szózata. Ez igaz. Ez szép. Az „Erőlködés” mellől nem törölöm le azt a kérdőjelet, melyet ön odairt.

Megengedi, hogy bevalljam azt, hogy ily művészi dolgot még nem olvastam az ön tollából. Ez a darab egy finom ötvösmunka, drágakövekkel kirakva, de masszív vasfoglatban, melyen még érzik a kohó melege. A nyelve bámulatosan tiszta s valóban dantei finomságokat találko benne. A csillaghullás *csöndes* tűzjáték. A melázó jegenyék *dúdolnak*. Az utolsó szak aranyjánosian egyszerű, kifogástalanul numerosos, betetőzője az egésznek.

E darabot eltettem azon költemények közé, melyeket naponta olvasok. Minél többet ilyent !!

Olvasmányaim közül legjobban Nietzsche érdekel. Valószínűleg ön is hamarosan átmegy a gondolkodók bárányhimlőjén s rövid idő alatt ki tudja majd selejtezni a nagy moralista tanai közül a megtartandókat és felülemelkedik azokon a kik a forró vérű és fajtájú német minden különcködő és homályos kitétele előtt hasra esnek. Minden esetre bölcsebb dolgot nem tehet, mint-hogy magába olvassza a nemest, de meglátja, hogy az életben hova redukálódnak még ezek a föntibb elvek is. Annyit tanácsolhatok, ha kiolvasta e könyvet, vegye elő a másik nagy arisztokrata philosophust Plátót, ki különben legkifejezettebb antipodja Nietzschének s ebben a világban érezi csak majd azt a harmóniát, melyet minden gondolkozó ember pihegve vár.

Nincs meg tehát a régi vas-kedvem, de megmaradt még belőlem, a folyton előre törő és küzdeni vágyó ember s hogy magamról is szóljak valamit, nagy titoktartás mellett egy merész tervemet is önre bizom, drámát írok nagy ambícióval és szeretettel

Julianus apostatáról, melyben a héber és görög, a keresztény és pogány világ közt küzdő eszmeharcok, mely oly régi, mint maga az ember, az erős és a gyöngék harcának problemáját kívánom festeni; ha úgy tetszik megmagyarázom a Nietzsche gondolatának keletkezését, hogy jöhetne létre a „prachtvolle blonde Bestie”-nek ideája épen a keresztény alázatosság ellenképeül. Az én hő-söm nagy ember. A fejében két világ zúg és zsong. Körötte két vérszomjas és szorító párt vasfala húzódik, mely egész életében kicsinyesen és önzően fojtogatja apró célokból, apró indokokból kifolyólag. Ő egyedül a nagy. Nevelője a pogány *Mardonius* egy őrült, fanatikus pogány. Ő a derült istenek boldog meghittje, ki bezáratja a keresztény templomokat s keltegeti az eltűnt istenségeket, — hiába!

Az első két felvonásban, míg a pogány *Constantinus* él, határozatlan, de mindig egyenes. A pogány katonák rajongó elismerését korabeli képzelődéssel fogadja s mikor teljesen hatalmába jut a koronának, akkor is határozatlan. Olvassa Plátót s görög verseket is ir. A környezete résszemekkel figyel reája. Elsikkasztják könyveit, majdnem gyámság alá helyezik. Napról napra türelmetlenebbé válik; megismeri az arianus klérust s utálattal fordul el kétszínű besúgóitól, kik az embert állattá züllesztik. Széttör minden korlátot. Nem törődik a keresztény hiveivel s találgákra jár pogány kedveséhez, kinek apját a keresztények verték agyon. Mindég tartózkodó és bölcs. Sok izlés van benne: ezért nem tör ki, bár lelke forrong a keserűségtől. Tetőtől talpig görög.

A barna pogány lányt azonban a bős keresztény papok megragadják a császár előszobájában s olvasóikkal véresre verik. Julian épen tanácskozik ezalatt az arianusokkal. A zaj behallatszik a termekbe. Julian elfehéredik. Rosszat sejt. Meginog. A beavatott keresztények mesterségesen növelik a lármát. A császár mosolyog. Kitér belőle a vak pogány düh s felemeli ökleit. A horda hátrál. A leány fehéren, véresen belép. Julian megcsókolja. Az átalakulás megtörtént. A császár apostatává vált.

A többi küzdelem csak a bukás felé sodorja. A nagy ember nem érti meg a korát, nem lát tisztán, csak sejt. A pogány vallás reformálása nem sikerül neki. Költő és nem uralkodó. Ősi vadságát megrontotta a keresztény nevelés, se pogány, sem arianus. Minden tettében azonban nagy. Ugy is bukik el. Egy világrom teteti el holttestét. A többi görög istennel hal el, kiknek méltó társa volt derültségben, tökéletességben.

Ez, (ébren van még?) ez a terv. Most jön a töménytelen olvasás, tanulmány és az írás. Támogasson érdeklődésével és ha olykor egyről-másról írok, mutatóványt küldök, feleljen okosan, ki-merítően, úgy ahogy azelőtt szokott. De senkinek sem szóljon róla semmit sem: maradjon egy időre, talán örökre a mi igénytelen titkunk. Legyen szilárdítója annak a gondolat és érzelmek közösségnek, a mely közöttünk uralkodik, a mely azon a nagy gondolaton alapszik, hogy mindég készek vagyunk egymást meghallgatni, mert érdekeliük egymást. Boldog az olyan ember, kinek van csak egytelencgy ilyenje; s én sohasem panaszkodom az élet ellen, mert három ily derék ember barátságát vállalhatom a magaménak.

Sohasem felejttem el önöket. Önt, a bölcs, de tegyük hozzá, igen érdekes Babicsot s az acélfejű Zalaít. Ugyanez a bölcs és közöttünk legjelentőségesebb Babics irt nekem egykor egy ilyen forma levelet s kért, hogy támogassuk egymást. A kezét nyújtotta felém levélben. S én azt válaszoltam neki: A fejemet, uram, a fejemet önökért; itt a fejem!

Ezt most megismételem.

Szerelem nélkül meg tudok élni, de jó, bölcs és intelligens emberek állandóan éber figyelme, kitartó barátsága híján tönkre kell mennem. Vannak oly gondolatok és érzelmek, melyeket másokban kell felkeltenünk, melyek nem a miénk, melyeket érezni nem tudunk, de éreztetnünk kell, mert az irodalom, a zene s minden más művészet gyenge a kifejezésére: ime az igaz barátság szükségességének magyarázata.

De azért a másik, mondjuk második nagy érzelmhez sem vagyok hálátlan. Köszöntöm volt ideáljaimat; én minden nap látam őket a szerelem rózsás ködében. Együtt és külön Nórát, Schmidt Erzsikét s az Elefántot.

Bocsássa meg e szentiványi éneket. A „*Virágfakadás*” ügyét tisztázza, legalább előttem s írja meg ha csakugyan nem fogadják el a versemet. A „*Szeged és Vidéke*”-be még ma küldök önnek egyetmást, ha nem lesz terhére. De ezt írja meg őszintén és nagyon hamar.

Mindég hosszan irjon. Nem köszönhetem meg eléggé most, mindenkor, de különösen abban a vadigenben [!], hová 8-ikán fázva megyek. Végtelenül fáj, mikor irtózatossá egyedüllétemben ön is elhanyagolt. Még ez is, ez is! — mondogattam magamban. Még egyszer kérem, ne nézzen le s minél többet közlekedjen velem, ha

önre ez nem egészen kellemetlen. Levelét türelmetlenül várom. A „Szeged és Vidékét” a „Kifelé”-t küldje mihamarabb.

Kosztolányi

15.

JUHÁSZ GYULA — KOSZTOLÁNYI DEZSÓHÖZ

[Szeged, 1904. dec. 31.]

Kedves Kosztolányi,

nagyon köszönöm azt a jó jeges zuhanyt, a melyet kiváló egyéniségemre zudított. Igaza van! Az én gárdonyis temperamentumom mit akar a hercegi allűrökkel. Rég éreztem azt az antagonizmust, a mely bennem dult sőt dult-fult, de hát az ember önmaga ábrázatát nem láthatja jól, csak a mások tükrében.

De elég az egyéniségből, térjünk át komolyabb dolgokra. Hogy Nietzsche hogy tetszett? Hát úgy, mint egy erdő éjszaka. Erdő, lehetőleg fenyőerdő, vagy tán germán tölgyes, a mint zuzos szilveszteri éjjel — korszakok fordulóján, boszorkányok évadán — a metsző, de edző vihar végig tombol a sudarakon, koronákon, kacag, bug, sivít, a csillagok élesen ragyognak, ember se közel, se távol, ha csak valami kevély, leszámolt bandita nem áll villogó törrel a viharban, míg lelke kéjesen remeg a szélvész szabadságtól. De van egy másik Nietzsche is. Az előbbi imponált, elragadott, vont és taszított, a másik, a másik megejtett.

A táncdalok Nietzscheje. A tengerszemű remeteköltő, a csudás szomorúságu, sejtelmes vigságu! A költő, a művész, a Goethe-Schiller-Heine után kétségtelenül legelőkelőbb nagyságu germán író.

Egyszóval a Darwinból kiinduló és Platon Gorgiásához viszatérő filozófus már nem izgat annyira — persze azért mindig fog izgatni — mint a stilművész, a költő.

Ez udvariatlan kitérések és irodalmi kísérletek után megkísértem megjegyzéseimet lejegyezni az aposztatáról.

Ez a bácsi kétségtelenül az emberi faj egyik legérdekesebb, legreprezentansabb, a költő előtt bódító perspektivákat nyitó diszpéldánya. Végtelenül ügyes, szerencsés választás volt. Igaz megpróbálkoztak már vele Ibsentől Rakodczayig sokan, költők, bölcsészek és akadémiai pályázók, de azért bizonyos, hogy Julián

még nem merült ki és nem merül ki soha, örök a témája, mint Kainé, mint Orestesé, mint Krisztusé, mint Napoleoné, avagy — hogy magyarok maradjunk — Dózsa Györgyé. Olyan, mint a sphinx, a mely előtt generationes et generationes haladnak el kérdezve és feleletet nem kapva.

A pogány életöröm, a melybe belecsöppent a keresztény lemondás mérge — shaksperei téma, és Shakspere nem is írta meg. Vagy talán Hamlet? Hát igaz az, Hamlet ur mindenre jó, még arra is, hogy Rostand kibérelje, sőt Kosztolányi is fölidézze bűvös nevét a drámájáról szóló referációjába. Itt vigyázzon, ha szabad intenem. Hamlet klasszikus tépelődése még Apponyinak is árt, nemcsak egy dráma-hősnek. A tisztelt közönség — erre is kell adni — a vorhang fölgördülése után azonnal tisztában akar lenni azzal, ki itt a drámai hős és ki a papucshős. Szóval akciót, mentül több akciót és mentül kevesebb tépelődést. De ez talán akadémikus jellegű és nem érdemelt ráfogás. Azonban nem teljesen fölösleges. A dolog őszintén szólva igen tetszik, szinte érzem a lüktető sorokban a dráma lelkét. A jellemzés markánsságát, a dialóg életteljességét, erejét, talán olykor túlaradó erejét, a gondolatok mélységét, az egész dráma színét, illatát persze előre látom, nem is szólva a technikáról. A maga formaművészete több, mint tökéletes, tudniillik tul van az ilyennek keresztelt bravurokon régen, mégis szeretném, ha ez a modern dráma prózában íródna. De itt a művész kezét irányítani erkölcstelen presszió, az természetes. Csak a Herczeg Ocskayja és Bizánca gondolatjáték ezt velem.

Ami a barátságáról szóló himnuszt illeti, az nem is himnusz, az valóság. Igaz, hogy e valóság olykor folytonossági hiányokat szenved, a bölcs Babics például két hete hallgat, pedig nógatam, de hát: a bölcs hallgat.

A Virágfakadás ügye? A bal lator közlését megígérte Endrődi ur még november elején, de mondom kifogásolta az „összeköppött zsidót”. Azóta a közlés szunnyad. Én ugyan most küldök neki a maga dolgaiból „finomabbakat” — mert ez az ifju modernek jelszava, ha megengedi a „Lasciate ogni speranza” stb. De mindenesetre maga küldjön mentül több ujat részint a Virágfakadásnak, részint a Sz. V.-nek.

Írja meg, megkapta-e az Sz. V.-ben a Tüzet levelemmel. A „Kifelé”-t még mindig keresik úgy látszik. Megsürgetem, ha ugyan kapható még. Nem érintkezem a szegedi irodalom kori-

feusaival, csak maga az, a kivel szellemileg közlekedem, s Babics lenne, ha volna.

Irjon mielőtt Wienbe rándul. Miért nem marad közöttünk? A holnap bizonytalan, de csak irjon mostani szegedi címemre, ha eltávozom, hogy hova, nem tudom még — utánam küldik. Maga boldog, független, maga ura, én rabszolga, vágnivaló emberanyag vagyok, álmodozó állat, a ki csak akkor él, ha eloltja este a lámpát s a bizonytalan, ködös, távoli, egyre távolodó jövőről szövi lázas, egyre szintelenebb álmát. Irjon.

Juhász Gyula

16.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1905. jan. 2.

Kedves barátom,

hálásan köszönöm szép levelét. Annyi időm nincs, hogy érdemlegesen feleljek rá s annyi tehetségem sem, hogy méltóan: azonban még egyszer köszönöm.

Itt egy vers. (Akár a derék Sz. V. nek, akár a limonádés, „sirályvijjogású”, „fehér ruha” allűrös V. nak.) Ez azon kisebb költői elbeszélések közül való, melyet az utóbbi időkben, megcsömörödve a lírától, újra igen kedvelek. Coppével — az ön izlése ellenére.

Nem tudok egy lépést tenni, hogy Plato ne jutna az eszembe. Philosophiai extasisban élek a szó szoros értelmében.

Dobja el Nietzschét és vegye elő Platót!

Jobb tanácsot nem adhatok. Egyébképen hosszan szeretnék önnel beszélni s ha kegyes lesz sürgősen megírni vajjon 7. és 8. körül Budapesten lesz-e: egy félnapig ott maradok, hogy láthassam önt és a sárgaarcú bölcsőt, a ki csöppet sem buddhista.

Addig kedves barátom, adieu! Még egyszer kérem, ne feledkezzen meg rólam. Küldjön verseket s én mindég szívesen foglalkozom velök, ha ön is oly okosan meghidegzuhanysz, mint most tette.

A közlött verset s a hátralékos elbeszélés folytatását, de főleg hollétéről értesítő levelét türelmetlenül várja

Kosztolányi

17.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1905. jan. 5.

Kedves Juhász,

mielőtt megírná várt levelét, melyben majd újabb gondolatiról, versem elhelyezéséről és a novella megtalálhatóságáról hirt ad, új kéréssel fordulok ön elé.

Zalai, közösen szeretett barátunk Lipcsében van, hol pénz híján sok[at] tőr, szenved és nélkülöz. Irt nekem és felkért, hogy kérjem meg önt, vezesse be őt a Szeged és V.-be, hova majd szívesen ír irodalmi, társadalomtudományi, művészettörténeti cikkeket, *ha akármilyen szerény honoráriumot is kap.* Pénzre van szükségére s hazulról nem kap. Barátai, a legjobbak, elhanyagolták s *Babics egyáltalán nem írt neki.*

Írjon rögtön énnekem, mit végzett a lapnál; tud-e másikat, hol ennek az embernek pénzt tudnánk fölhasználni? Levelét már bécsi címemre (VIII. Lerchenfelderstrasse 65. I. 18) küldje, mert holnap utazom. Aztán is írjon gyakran.

[aláírás nélkül]

18.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szekszárd, 1905. jan. 5.]

Kedves Juhász!

Bocsásson meg, hogy csak most és most is csak néhány sorban felelek levelére, melyet nagyon köszönök; nagyon köszönöm a Kosztolányi szép műfordításaival spékelt cikkét is; és főleg az ön versét mely a legjobb azok közt, melyeket eddig Öntől ismerrek. Pimasz alávalóság tőlem, hogy nem feleltem rögtön, és a küldeményét nem viszonzom rögtön valami hasonlóval; de én mindenben ki- és beszámíthatatlan vagyok, ígéreteimet és kötelességeimet beváltani képtelen. Jelenleg minden absurdum; nagy

munkában vagyok . . . ostort fonok. . . lángostort. . . Oh bár oly munkában volnék én is mint Ön, komoly és biztos munkában, az Ön kedélyével és kitartásával. — Hisz most én is, komolyan, irnék valamit, minden szabad időm, s minden szabad erőm ráfordítom, de oly nehezen csurran minden betű a tollam alól, és oly fájdalmasan, mintha vérem volna. Meg kell tanulnom, mit tesz kinnal szólni. Engedje meg, hogy magának jajgassak, miután másnak nem jajgathatok. — Elzárkóztam minden elől, 10 nap óta egy betűt sem olvastam. Megszűntem modern ember lenni, feledtem az új nőtákat, elégetem amit imádtam stb. Hanem hogy mi is hát a művészet, arra most nagyon kíváncsi vagyok. Legyen szíves, mondja meg, vagy írja meg; vagy írja meg csak azt: mikor találkozunk? Ej, most jut eszembe a Tragédia Születése: Ön nem tudja hogy én a könyvet csak félig olvastam, mert indexemre szükségem lévén, be kellett adnom a könyvtárba; azért tudnék róla beszélni egyetmást, mert itélkeztem magamban fölötte; de írnom most absurdum, 4 nap múlva igen, 4 nap múlva Pesten leszek (hétfőn), 4 nap múlva kész lesz az ostor; vajjon lángostor lesz-e? Mikor találkozunk? Oly szemtelen leszek s átadom Önnek az ostort — elolvasás végett. Mégegyszer bocsánat

Babics M.

19.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Bécs, 1905. febr. 16.

Kedves Juhász,

nagyon köszönöm az előzékeny szívességről tanuskodó útbaigazítást és a még kedvesebb érdeklődést. Nem tudok szavakat találni annak az örömmek kifejezésére, amely elfog, mikor a mi öntelen baráti frigyünkre gondolok. Csak áldozatot kellene tenni önért, hogy kimutathatnám erőmet és készségemet. De mindég csak szavakkal kell játszanom; buta hangokból fonnom szalmakoszorút és bogáncsfüzért . . . Ez már igazán utálat! — S most (nem az utálatról, hanem a barátságáról) eszembe jut Babics. Ujra megkérdzem, hol van, él-e. Végtelenül szeretem ezt a sárga-

embert, de most már igazán büszke vagyok arra, hogy két válasz nélkül hagyott levél után egy harmadikat küldjek a címére. Lökje kérem oldalba s mondja meg neki, Flaubertől van szó, írjon; és hosszú levelet karmolásson, mert nem lírikushoz irand, hanem egy drámaíróhoz, a ki még eddig nem írt drámát és épen ezért nagy, de a jövőben előreláthatólag remeket alkot. — Nagyon komolyan olvasok. Immár a harmadik könyvet bújtam át, melyben Julian lelki világát láttam bemutatva. S e közben érzem mennyi mondani valóm leendő még, mily új távlatokat tudok majd nyitni a közönségnek, — (ha mindjárt a szabadkainak is!). Reszkető kézzel, megindult lélekkel kezdem írni majd a nagy rómainak tragoediáját s ami érdemes és nagy volt valaha bennem mind beléteszem. — Ezért nem bántott a Kisfaludyak ítélete, mely tudomásul se vette nagy szorgalommal, az ihlet égő tüzeiben kovácsolt munkámat a „Childe Harold”-ot. Az „Egyetemi lapok”-nak itt küldök belőle pár részletet. *Mihamarabb közölje le !!!*

A számokat türelmetlenül várom.

A februári vizsgálatok után jutányos áron kaphat Szinnyei féle irott fonetikát (vagy könyvomatos?), Rendszeres m. ny. t és finn nyelvtant. Mind szerezzé be, ne irtózzék a pénztől: *ha megbízásomat elfogadja*, rögtön rendelkezésére bocsájtok 10 kor.-t — választ kérek.

A vizsgám ügyét a lelkemen hordozom! Tegye magáévá az én gondomat és félelmemet!!

Gyönyörű versét a napokban elküldöm Zalainak is, ki újra Párisba megy. Ez az ember előttem ma is rejtély. Ki ez?

Barátja

Kosztolányi Dezső

Josephst. Str. 16.

II. Stiege I. Stock. 22 Thür

Utóirat. Felkérem kézírataimat őrizze meg. A fordítást mutassa meg többnek. A véleményekre igen kíváncsi vagyok. Ha az Egy. l. nem közli levélben küldje vissza ezt, valamint a többit is. Máshol szívesen elvállalják!

Levelét várom

KD

KULCSÁR GYULA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Nagykanizsa, 1905. febr. 20.

Kedves Gyulám!

Azokat a kis verseket a Magyar Szemlében olybá vettem, mint kivetett horgokat, melyekkel engem keresel. Szívembe nyiláltak, különösen az egyik, a második . . . Rettenő izgatottság fogott el s éreztem, hogy írnom kell neked . . . Megtalállak-e vajjon? Mind-egy. Ha nem talállak is, ezeket el kell mondanom. De mit mondjak? Nincs arra szó; kétségbeesetten keresem rá a szavakat. Csak annyit mondok, hogy ontom az íróasztali blokkom számára a verseket. Szerelmes verseket minden hangnemben. De nem is versek azok. Piros vér, haragos piros. Erre a papirosra is azt szeretném elkenni, hogy merevedő szemmel lásd, hogy meg vagyok mérgezve. Hogy szentimentálisan fejezzem ki magamat, keblemben egy ujszülött csecsemő fekszik . . . Amor . . . hatalmasan fejlődik . . . félek, hogy a nyakamra nő, naponként járok a Koronába, hogy a fürösztő vízbe fojtsam, töltögetem magamba a badacsonyt. Azt gondold árt neki? — Neveli. — Olyan csecsemő ez, mint Herkules, aki már a bölcsőben megfojtotta a kigyót. Ez is így tesz, mikor nagyon ugratom kifelé, mint az ürgét, hatalmas, körmös kézzel a nyakamnak esik és fojtogat . . . Mit csináljak? Hogy lecsillapítsam, akkor muzsikáltatom a Laci barátommal, egy kicsit akkor csillapodik. De mikor megyek haza a rideg legénylakásomra, már utközből fölcsozik szendérgéséből s elkezd rettenetesen sivalkodni. Aludni se hágy soha.

Züllésnek indultam.

S napközben hirdetem a jó erkölcsöket s nevelem a jövőendő csemetéit. Nem tudom, tudod-e, hogy én itt Kanizsán a piaristák gimnáziumában működök, mióta kijöttem a katonaságtól. Látnod, barátom, ide jutottam. Ach! mennyit sóhajtozom a ti szép városok, Budapest után, annak a jó Isten a megmondhatója. — De mi a fenét sápitozom? — Köpök az egész világra.

Te rád igen sokat gondolok. Nincs senki, érted? senki, akit úgy szeretnék, mint téged. Sirtam, mikor azokat az édes dalokat olvastam. „Szent Isten, hát élsz?” csak ez, csak ez tört az ajkamra. Hát mért nem irtam eddig, ugy-e? Azért, mert nem tudnám el-

viselni, hogy ha esetleg hónapokig kellene várnom a leveledre. Hát nem a Vass barátom már a barátom? Nem. Ha irok neki, a feleletéből csak az látszik, hogy egyéb nem érdekelte a levelemben, mint az, hogy a megszentelő malaszt állapotában vagyok-e. — Eb ura fakó! — Hát nem ezt az asszonyt szeretem-e legjobban? Micsoda? — Gyűlölöm. Hiszen ő okozza nekem a legnagyobb szenvedést. S érzem, hogy ő teszi, hogy napról napra rosszabb leszek. Az ura iránt, aki bitorolja tőlem, olyan feneketlen gyűlöletet érzek, mint a hernyó iránt, oly őszinte vágyat érzek, hogy a nyakára lépjek. Különben, az asszonyról szólva, hony soit qui mal y pense. Ő nem vétkezett velem. Én ellenben már milliószor ő vele . . . gondolatban. Mindennap százszor elkövettem a házasságtörés förtelmes bűnét. Oh jaj nekem! Ez a jaj nem a lelkiismereté. Az én megrontott életemé.

Ezeket el kellett neked mondanom.

Isten veled!

Gyula

21.

KULCSÁR GYULA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Nagykanizsa, 1905. ápr. 1. (ómen)

Kedves Öregem,

meghatva kedves leveledtől, ime, engedek erős-kegyetlen föl-szóltásodnak, és rögtön felelek soraidra. Jaj, de megörültem nekik, s mily büszke voltam rájuk, fűnek-fának föl akartam olvasni, hogy ime, irt az én kis Juhász barátom. A mind a ki halotta, csak összecapta a kezét: „nini, hisz ez a levél egészen te vagy!” Barátom, még ezek a laikusok is, akiknek nem kenyerük a pszichologia meg a tépelődő magába merülés, még azok is fölismerték, hogy mennyire egyszabásu emberek vagyunk mi ketten. S hozzátartozik a sors buta forgandóságához, hogy kedve telik abban, hogy hermetice elzárjon bennünket egymástól.

Éljen Nietzsche! Éljen Komjáthy Jenő! ámbár ez utóbbit nem tudom ki. Szeretem mostanában az olyan embereket, mint Nietzsche, kikhez semmi elfogultság se fér, akik nem hisznek

scmmiben, még abban sem, amit maguk mondanak, akik egy lapon száz ellenmondásba keverednek. Mohón szívom Anatole France finom szkepszisét, előkelő erkölcstelenségét magamba. Fenét szívom! Csak úgy áll a dolog, hogy képtelen vagyok komoly dologgal foglalkozni, s tetszik Anatole, mert új nekem, mert roppant pikáns nekem, aki ezelőtt két hónappal még fanatikusan kerestem az igazságot, minden igazságnak ez a rettentő, éles, halálos negációja. Le az igazsággal, éljen az élet! Épen néhány nappal leveled vétele előtt irtam egy versemben: „Éljen az élet” Szóról-szóra. S leveled témája is ez: Éljen az élet. Szóról-szóra! Nem hámulatos összetalálkozás ez!

És mindezt nálam az Asszonyy tevé. Oh barátom, mit mondjak Ő róla? Nem mondok egyebet: Ő az élet teljessége. Az ő csókja az élet tűzfolyama. Az ő szeme a világ világossága. Ugy-e, azt irtam a multkor, őt gyűlölöm a világon legjobban! Micsoda blasphemia! Átkozott legyen a toll, mellyel azt leirtam, átkozott legyen a rezzenet, mely agyamban azt az ideát foszforeszkálta!

Látod-e, látod-e, az örület szélén járok. Félre beszélek. Tudom, hogy Ő a haláalom nekem. Ugy rám tekergőzött, mint Laokoonra az a réműletes óriáskigyó. De mindegy. Csak te irj nekem hamarosan; legalább is annyira rögtön, mint én most neked.

Szervusz, édes lelkem.

K. Gyula

22.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ -- JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1905. ápr. 3.

Kedves Mester,

bocsásson meg, hogy újra én zaklatom Önt. De hát utolérte a végzete! Önről mindenki tudja, hogy Ön mindent tud: a szörnővesztő és szörnővesztő kenőcsök és szeszek raktáraitól kezdve egészen Brandes nem olvasott tanulmányáig — mindent. Kérem ennek tudja be, hogy újra alkalmatlankodom. — Kérdezem hol és mennyiért kaphatnám meg Péterfy Jenő összegyűjtött tanulmányait: van-e antiquárium példány Budapesten? Másodszer:

ide adhatná-e nekem Zalai párisi címét? Szeretnék vele érintkezésbe lépni. Harmadszor: hogy állnak a vizsgálati ügyeim? Ezekre, esedezem, sürgősen feleljen. — Mindjárt megérkezésem után két levelet kaptam Mohácsi Jenőtől, a „Tűz” szerkesztőjétől. Igazán nagyon sajnálom, hogy ez értékes embert nem ismerhettem meg ott tartózkodásomkor. A küldött versei után igen nagyon sokat lehet tőle várni. Addig is míg írok neki (— most akadályoztatva vagyok; kérem tehát mentse ki kényszerű késedelmemet). Fejezze ki előtte nagyrabecsülésemet, s adja át neki baráti idvezletemet. — Mikor utazik Szegedre? Barátja

Kosztolányi

23.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Debrecen, 1905. ápr. 3.]

Kedves kis Juhászom!

végtelen érdeklődéssel ettem keresztül Márkus Lászlóval vívott tollcsatádat. Félremagyarázhatatlanul a te pártodon vagyok! Nagyon jól szóltál, nagyon okosan szóltál. Mintha csak számból vetted volna a szavakat. Herczeget ne hagyj, Gárdonyit se hagyj, mert ők nem kis emberek, akárhogy kalapálja is Márkus László. — Egészen egyetértek veled a modern magyarság felfogásában.

Egyúttal üdvözöllek a Virágfakadásba írt múltkori Jókai cikkedért. Nagyon szépen szóltál róla. Itt Gyulai Pál bátyját kell ledöntönnünk. (Különben megdől lassankint magától is.) Az ifjúságot pedig ne szégyeld — sőt légy büszke rá!

Schmidt Erzsinek add át üdvözletemet!

John Gabriel Borkmann Oláh

24.

NÉGYESY LÁSZLÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Nyíregyháza,] 1905. IV. 4.

Csütörtöki stilgyakorlatomat itteni hiv.[atalos] látogatásom miatt nem tarthatom meg.

Meleg kézzsoritással

Négyesy L.

25.

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

Budapest, 905. április 9.

Kedves Oláh Gábor

meleg köszönet az elismerésért.

Önmagamért és igazaimért vívott nehéz, sokszor keserves tusámban végtelenül jól esik az olyan magányos, szabad lelkek üdvözlete, mint a tiéd. Érzem, hogy bár életünk göröngyös ösvénye elvált, a lelkeink öllekeznek. Egyek vagyunk magyarságban, modernségben. Szép és magasba vívó utadon én is köszöntelek, bajtárs. Hallom és pedig őszinte nagy örömmel, sikereidet. De az igaziak, a nagyok ez után jönnek. Hallom és pedig szomorúan, hogy holmi végről károgsz ! Hohó, nem oda Buda ! Ha én, ideges, béna kornyikálnék így, érteném !

Az Olympus tetejéig meg ne állj !

J. Gy.

u.i. Schmidt Erzsikének átadtam üdvözlatedet, amelyet „általam” viszonz.

26.

OLÁH GÁBOR JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Debrecen, 1905. jún. 1.]

Kedves kis Juhász!

Fogadd ezt a gyöngé megemlékezést gyöngéd lélekkel.
A Jókai-kéziratot összetett kezekkel várom! Küldj akárhonnan; mert ebben van legnagyobb hiányosságunk!

Üdv!
öreg híved
Oláh G.

27.

JUHÁSZ GYULA – OLÁH GÁBORHOZ

Szeged, [1905. jún. 1. után.]

Cimem: J. Gy. magánzó Szeged, Ipar u. 13.

Kedves öreg hívem,

a gyöngéd megemlékezést ferde fejemről gyöngé szívvel fogadtam. Eleinte hála fejében a helyi tárogatóba akartam meneszteni egy antiemlékezést, a melyben a te zöld szemeidről és sárga képedről volt szó, de a nevezett hirharsona csak a nyílt tér sorompóit nyitotta volna meg „gyöngédségemnek”, a mi pénzbe kerül.

No de ezt is kihevertem. „Ebcson beforr.” Egye fene, Oláh Gábor irta, köszönjem meg, legalább benne vagyok jó eleve a „hátrahagyott iratai és levelezésében”. Non omnis moriar.

A mit nem értem el egy kardcsapással, néhány tollvonással, azt ime elértem.

És már életemben gyönyörködhetem benne. És mindez Oláh Gábortól, a magyar szép- és néppróza jelenkori legremekebb művelőjétől, a magyar humor gyöngy mesterétől, Arany János nem méltatlan követőjétől, Csokonai életirójától, a ki mint ember és

költő „mily bitang ez a név” (manapság) kezdettől fogva őszinte és mélységes tiszteletemet, majd szeretetemet vívta ki s a ki — ördög vigye a hivatalos nagyságokat s elkönyvelt halhatatlano-
kat — a ki mondom Kosztolányi, Babics és Maday Gyula barátai-
m mellett a legszebb reményekkel biztat s már is Valaki — de
hova lyukadtam?

Quoquo scelesti ruitis? Eh, üsse kő a szubjektív momentumokat, ennek a levélnek eleje enyelgés, kötődés, lusus, a folytatását azonban, nos azt komolyan irtam s aláírom. Remélem nem értettél el, félre, hanem megértettél.

Köszönöm, öreg, a hivatalos köszönetet, köszönöm a plasztikus humortól duzzadtan-duzzadó budapesti emlékeket s ime, itt küldöm a nagy álmodónak, népiességben és humorban dicső elődődnek (légy utóda dicsőségben is) *Jókainak* manupropriáját. Rongyos papiros, de úgy hat, mint egy megtépett nemzeti lobogó. Fogadja Debrecen azzal a kegyelettel, a mellyel szerénységem küldi.

Arany János stúdiumokba merültem, az öreg minden betűjét falom, eszem, mint ő írta az Iliásról. Szándékom megírni életrajzát, a mint én tudom. Szeretnék olyasmit csinálni, mint a mi-lyet Bielsovsky csinált Goethevel és Carlyle Schillerrel.

Én Aranyról kissé más vélekedésben vagyok mint a közvélemény. Sokkal modernebbnek és sokkalta emberibbnek látom, mint mások. Ideges érzékenység és merő finomság, de józan húmorral szaturálva. A mi nagyfejű szépészeink egy kissé öreg és unalmas Atyaistent faragtak belőle. Ebből annyi igaz, hogy ő is mindent megért és mindent megbocsát, de az is igaz, hogy nem szeretett trónon ülni s nagyon szeretett találós meséket faragni a szeptemára. Van valami dekadens vonás benne, s ez benne a legértékesebb. „Egy fájó gép, mely pipál.” És tegyük hozzá: s a ki ezt meg meri írni magáról. Mélységek, mélységek, Shakspeare bohócainak bölcsesége: ki látta ezt eddig a tamburás öreg úrban? Talán Gyulai Pál, de ő — nagy kutya. (Mellesleg a legkedvesebb egyéniségek egyike, egészen Aranyos.)

Irájál öreg s üss agyon egy kicsit nagyon, de irjál, ez a fő. Levelet olvasni és tőled: kettős élv nekem.

Juhász Gyula

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Debrecen, 1905. jún. eleje.]

Kedves kis Juhász,

„Édes dolog hallgatni holdas éjjel
Kék Ádrián a gondolás dalát —”

de: édes dolog hüvelyezni a te kis furfangos betűidnek az igazi értelmét is! Fene egy furcsa legény vagy! Hanem azért kettőt becsülök benned; egy az, hogy roppant tudsz lelkesedni nagy szellemekért (Aranyt és a többit értem, nem magamat!); más az, hogy benned is valami *divinatio*, sine qua non est poeta.

Fejednek elferdítését ne vedd zokon; mindenkiben van valami ferdeség; s ez, jobb ha kint van, mintha bent van.

Az öreg, hó! . . . az örökifjú Jókai kézírását nagyon köszönöm! Áldozatkészséged itt felülmulta önmagát. Mert az ember, az olyan ember t.i. mint te, mégis csak nehezen ereszti ki kezei közül Jókainak eredeti keze vonását! S te kieresztetted, hozzámeresztetted, áldjon meg a jósors, hogy ezt cselekedted!

Szeretem, amit Aranyról mondasz! Ez már a huszadik század emberének a gondolata. Erőt kívánok a nagy munkához! Ha Riedl derék dolgozatának megteremted a párját, esetleg a túltevőjét: egész lélekkel rázom meg buta rendőrkard-vagdosta kezedet! Essayt írni úgy tudsz, mint én magyar tizenkettős verseket. Én legalább abban tartalak Valakinek. Hiszen . . . s itt őszinte vallomás következik, komám, azért jól dugd el ezeket a sorokat, hogy életemben meg ne tudja más Madai Gyulán kívül, t. i. már ő úgyis tudja. Szóval itt jön a vallomás. „Tehát: kis Juhász, kis ferdefejű magyarom! Úgy-e te azt hitted eddig, én azért szeretlek téged, mert (mint fentebb is említettem) kitűnő essayket szoktál írni, mert európai műveltség tárháza maholnap kis ferde fejed, mert a huszadik század haladó magyarát látom benned, mert önfeláldozó módon eredeti kéziratokat bocsátasz ki kezeid közül egy szavamra, vagy mert nem irsz még olyan jó verseket, mint én, vagy mert — úgy-e ezt hitted . . . Fenét! Nem így áll a bál. Tudod, miért kedvellek? Azért, mert magam mellé akarlak nevelni esztétikusomnak! Világosabban és szem-

telenebbül: te benned látom az én eljövendő költői dicsőségem templomának olesó pénzen való fölállalóját, pallérját és az Úr segedelmével fölépítőjét! Más szóval: 1906-ban, vagy 1907-ben megjelenő első nagyobbszabású munkámat neked kell tollhegyedre vened, boncolnod, magyaráznod, értékelned, halhatatlanítod, jövődö helyét a magyar szépirodalomban kinyesned: azon a fenefurcsa juhászgyulaias eleven gondolatokkal ékes frappáns nyelven, amelynek egy-két huszárvágását már eddig is olyan bravúrral tetted meg! Neked kell kihámoznod ama — most születtö — nagy munkám bölcselmi eszméjét, egyéniségemmel való kapcsolatát, a mi századunk korszellemébe való illeszkedését, helyét a világirodalom hasonló szabású teremtményei mellett, alatt vagy felett; neked kell a vak magyarság szemét felnyitnod érdekes és egyéni hangod kulcsával s megmutatnod ama nagy munkámnak minden fényességét és minden feketeségét. Ennél szebb munkát nem bízhattak rád az égiek, kis Juhász Gyula! S erre méltöbör koponyát a te kis ferde fejednél keresve se találunk, kis szegedi sorsosom! —

Eddig a vallomás. Most már, ugy-e érted: miért pazarlom én nagyon drága, féltöbör szerelmemet reád, jövő idök felszülömlö nagy esztetikusa!? Most már érted minden kézfogásom melegségének, minden jó szavam bensöségének értékét és mértékét? Lásd, öreg, ilyen a „haladó magyar”! Do ut des, facio ut facias.

Hanem azért ne haragudj rám! Tudod, mit akarok én evvel? Magyar lelkek barátságát! Amit már a Bokrétával megkezdettöm. Ha az ildomtalan zsidöság tudja egymást támogatni, egymás híret kürtölni: Isten-Jehova úgy segítjen: a magyar is tudja! Annak a szövetségnek, mely nem is olyan régen az E. K. irodalmi gyűlésein összehozta a Kosztolányi, Zalai, Dienes, Madai, Juhász etc. sokra markos táborát — tíz esztendö múltán, ha ez a fejünk, ez a szívünk megmarad, milyen erkölcsi ereje lesz?! Mit gondolsz? Én, magamon kívül, roppant kevésben hiszek a világon, de ennek a szövetségnek késöbör hatását szilárd hittel vallom. Azt hiszem, te is.

Hátrahagyott irataimban mindenestre benne leszel, kis gnóm! S ha ez rád nézve megtisztelö: rám sem lehet szégyen. — De míg hátrahagynánk örökségünket a jövődönek: sok papírt tele kell még tarkítani! Sokat kell még udvarolnunk Fama missnek, hogy halhatatlanok lehessünk! Pedig:

„Mi a dicsőség? — tollal karmolászni,
S beírni sebtén ívpapírokat,
Küzdő inakkal oly bérc-csúcsra mászni,
Mely jéggel, faggal és köddel fogad.
Ezért dalol bárd, hős rohan csatázni,
Ez szül orátort és tudóst, sokat,
S mi éli túl, ha már a teste por?
Egy név, egy rossz kép s egy ocsmány szobor !”

Ezt a verset pedig Byron írta! Én csak aláírom:

Oláh Gábor
igaz társad

29.

JUHÁSZ GYULA — AZ EGYETEMI LAPOK
SZERKESZTŐSÉGÉHEZ

[Szeged, 1905. jún. 21.]

Juhász Gyula, Szeged, Ipar u. 13!

Szeretve tisztelt Szerkesztőség, ha még vagy, létezel, főnállasz!
Ha már „a lapot írom” és mégse írom, hát legalább olvassam.
Hallom, hogy valami Dömötör—Kétly ügy volt mostanság à la
Márkus—Juhász affaire, kérlek benneteket szent Pálra, aki tud-
valevőleg az ujságírók pátrónusa, küldjétek meg nekem azt a
lapot, csak azt a lapot!

Ha a szünidőben nem indul fölözslásnak a lap, akár szívesen
írok, fordítok és ordítok belé, ha köll. Bissanyé-huj! Most a szőke
Tisza és a sárga Maros körül portyázom. Szeretném tudni, ki ol-
vasta végig ezt a számárságot. Cimem, nevem fõnn

[aláírás nélkül]

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kis kani Juhász Gyula!

Tudod, hogy mivel akarlak zaklatni? Mivel kéziratgyűjtés mániájában szenvedek — kérlek, zárandokolj el Szegednek nagy fróijához: Tömörkényhez, Cserzy Mihályhoz, hogy a debreceni öreg kollégium számára legyenek szívesek küldeni valami érdekes kéziratot. Persze, saját maguktól. Ha más nagyobb embernek keze írása lappangana nálok: csikard ki ezt is tőlök az emberiség szent nevében! Nagyon hálás leszek érte neked is, nekik is! De jól értesd meg velök nemes célokat! Már nagyon sokan küldtek. Küldenek. Rákosi Jenő, Endrődi Sándor, Kozma Andor, Bársony István, Rudnyánszky Gyula, Móricz Pál stb. stb. stb. —

Ezt a lev. lapot ne vedd rendes levélnek; hanem válaszolj rögtön minap küldött nagyobb levelemre! — Jelzem, hogy ezt a l. lapot Zalai adta! Itthon van! Ó! Ki Párist megjárta! Ha nem hinnéd: bizonyítja ő maga: íme — [Zalai kézírásával:] Zalai Béla Juhnak üdv.

Én meg ide kanyarítok:
öreg Oláh Gábor
költő és más.

Debrecen, 1905. jún. 26.

[Külső hátlapján:] Ide nem írok semmit, mert nincs egy árva ideám, mint néhai Brendel Ulriknak.

O. G.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szabadka, 1905. júl. 19.]

Kedves Juhász,

nagyon forrón, nagyon boldogan üdvözlöm önt, miután hazakerkeztem s magyar szót beszélek és magyar beszédet hallok. Üdvözlöm önt úgyünknek nemes harcosa. Újságíró, üdvözlöm önt!

Költő, ki a Sz. V.-ben vasárnap oly szép verset közölt, mint még eddig soha, lelkemből köszöntöm önt! Csak előre: a babérkoszorú (és talán egy Kufstein) vár reánk. De azért csak előre.

Kíváncsi vagyok lelki fejlődésére. Ha jól emlékszem utolsó levelemre nem felelt. Nem firtatom, miért; biztosan volt oka rá. Most azonban írjon; hamar és sokat. Én rögtön válaszolok rá. Szeretnék önnel érintkezésbe lépni: bensően. A jövő héten feltétlenül átrándulok Szegedre: ihletet szerezni — több vezércikkhez.

Menjen el a Sz. V.-be és kérdezze meg elküldött három szonettet mikor hozza. Ha ír a Virágfakadásba mellékelje címemet is s tudassa itthon vagyok.

Kosztolányi

32.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szabadka, 1905. júl. 19.]

Zalai Béla: ez ember jut eszembe, miután az önnek írt első levelemet feldobattam; mit csinál e nemes francia magyar, haza érkezett-e honi Debrecenébe, vagy egyáltalán él-e s ha igen, ismer-e még bennünket és — engemet! Hálátlan voltam vele szemben; elhanyagoltam őt, mikor talán még rám is lett volna szüksége. Most azonban szeretnék mindent jóvátenni. Égő szükségét érzem, hogy újra érintkezzek vele. Pesten jártomban tűvé tettem az egész várost: ott nem volt. — Esedezem tehát tudakolja meg pontos címét. Írjon Debrecenbe Oláhnak; ő majd ad felvilágosítást. — Hát Babics? Mért haragszik rám a nagy költő? — S ön miért némult el utóbb oly vészes-hirtelen?

Vagy már csak verset ír? Levelét várom

Kosztolányi

JUHÁSZ GYULA OLÁH GÁBORHOZ

Juhász Gyula. Ipar u. 13.

Szeged, [1905. júl. 20.]

Kedves Oláh Gábor,

én is verssel kezdem, persze én még úgy se a magaméval:

Mi vagyok én? Senki Pál!

Egy fájtó gép, mely pipál.

(Arany utolsó sorai 1882.)

Ember, ha mindenáron velem akarod megíratni azt az essayt, siess! A ma még talán az enyém. Talán!

Beteg vagyok, öreg, és erre az én bajomra nincs balzsam Gileádban. Szerélem? Gombház! Dicsőség? Fene! Péterfy Jenő úri betegsége szállott meg: ördögös vagyok. De ezt a modernebb kiadást még a Jézus se tudja kiűzni, csak az anyaföld, az áldott anyaföld!

Tisztelt idegeim oda vannak! Hát mért oly finomak, a kutya-fáját?

Egyébként meg vagyok. Tanulok, tanulok és butulok. Fauszt-ként kijárom a filozófiát, a teológiát, a jurisprudentiát és medikát. Félemler vagyok, barátom, itt a baj. Költő, a kit megevett a tudomány fenéje! Tudós, a kiből mozog a költészet kukaca! Hahaha!

Napok, fenét, hetek óta kerülöm az élő állatokat! Éljen Atheni Timon és vesszek én! Szegedi írók nem ismerem. Hát hiszen firkálni firkálunk itt elegenden, ámbar a kik nem firkálunk, talán jobbat teszünk. Gyök él és virul. Még én is élek.

Arany lírája: utolsó vigaszom. Imádom Aranyt. És irni fogok róla. „Ez utolsó gondolat lesz szívem utolsó dobbanása.”

Írj, ha szeretsz, mert én szeretlek. Imádjalak? — Igaz, az egyetlen, drága, bölcs és martír Zalait szívem vérével köszöntöm, Kosztolányi szintén. Írjon! Írjatok! Ha érdemes?!

Juhász Gyula†

Szeged, 1905. júl. 20.

Kedves Kosztolányi,

köszönöm vigasztaló emelő sorait, az erőteljes szalmaszálakat, a melyekbe gyöngé, veszendő lelkem kapaszkodni próbált, de hiába, hiába.

Hallgatásom oka: teljes, tökéletes szellemi, erkölcsi, testi, lelki impotencia. Ha — Péterfy Jenő — a ki si licet magna componere parvis szellemrokonom — azt írta Riedlnek: „Jobb szeretnék lenni egy pinián toboz, mint Budapesten főreálisk. tanár” — ugy én is elmondhatom: Jobb szeretnék semmi lenni, mint valaki. Dicsvágy nem bánt, szerelem nem háborgat, élni nem tudok! mi lesz velem?

Néha ugy elfog a „Sors láza”, hogy verejtek veri ki homlokom és szemem ijesztő fényben cikázik.

Ilyenkor gunyosan citálom fejemre Hamlet igéit: „Ó, mily kicső ész bomla össze itten”!

De azért hordozom az Igát tovább. Tanulok és dolgozom és káromkodom minden meddő nap miatt. Filozófia, esztétika, költészet, történelem, nyelvek, mind sorra kerülnek, mindig napirnden vannak. Mintha csak érezném, hogy vita brevis.

Mostanában örökké beteg voltam, a főbetegség mellett. A szenvedés fanatikusa lettem. Szomorú Keresztény. — — — Arany lírája: ez egyetlen vigasztaló témám. Majd irok róla valamit. Talán.

Nietzsche és a hellenizmus című essaymet közli majd a M. Sz. Talán a jövő héten. Talán. Két hónapig terveztem. Egy nap alatt írtam. Lázasan, betegem.

Ady Endrét szeretem. Majdnem oly beteg, mint én, de föltétlenül okosabb.

Igaz, Nietzsche, a görögök és az evangélium egy marconán szép alakhoz vezettek. Julián császárhoz. Önmagamát látom a galileustól legyőzöttben. Az istenért megírta-e már? Még majd elírom, ami ugyan lehetetlen. Ez a görög-római-keresztény közkincs. Ne féljen. Én már nem írhatom meg. Én? Haha! Irjon szép és nagy dolgokat. Olvasni még tudok — leveleket.

Der Gekreuzigte

Igaz. Amit kért, mind teljesítettem. Zalai stb.

Debrecen, 1905. júl. 25.

Kedves kis Juhász Gyula,

ne ijesztsd meg [!], basszom [!] a mivoltodat! Mi a fenét csinálók én a dicsőséges halálom után, ha te megelőzől a halhatatlanságban? 'Sz a holló se károg utánam . . . Ne halj meg, ne halj meg, én gyöngé virágom! Hiszen már csaknem 6 éneket raktam fel ama nagy épületből, mely múlhatatlanságom világító tornya lened. Ki magyarázza majd 10 énekes költeményemet, melyben a magam szegény és hányatott lelkének tragédiáját énekelem el, én, avoni — azaz debreceni hattyú! Ne halj meg! Ne merülj ki! Edzsed rokkant idegeidet akár kapálással, akár kaszálással, akár — o, pardonnez-moi! — fasz-állással . . . Nem bánom én, csak jöjj magadhoz! Még egy rövid évet esengj ki attól a hihetetlenül kegyetlen zsarnoktól, aki mint mondják: ronthat, teremthet száz világot — de egy meghalt suszterinast sem képes (vagy nem akar?) feltámasztani?! Hát tönkrementek idegeid? — Jól van, jól van ez neked! Miért vagy költő, ha tudósnak születted! Vagy miért tudóskodol, ha nagyobb a szíved, mint a fejed! Sokan megjárták már evvel a két ellenlábassal, te is megjárhatod! — Hanem azt mondom, Gyula, a keserves Jehovádat! ne tanulj, ne magolj legalább két hónapig, mert, egy a lelkem — felkerekedem és hozzád megyek! Tudod mi az: hozzád mennem? Ne kívánd megtudni! Feküdj, aludjál, ha tudsz, ha nem; egyél, igyál, amennyi beléd fér! Mozogj, ugrálj végkimerülésig! A könyveknek hagyj békét. Legfeljebb a Bokrétát olvasd, attól nem lesz a fejednek baja. Nagy szükség lesz reád nemsoká! Ezt nem győzőm eléggé orgonálni. Értsd meg: élned kell! Az élet pedig vegetatív és sexualis. Éld mindkettőt, ember maradsz.

Lásd, én elmeszesült, elposványult szívvel lobogom át ezt a rövid kis időt, amit még számomra kialakult a rongy, szűkmarkú végzet. A debreceni nagy könyvtár tíz esztendő por lepte duplum-állományát rendezem négy akadémistával, szívom isteni aromáját ez Augias istállójabeli foglalatosságnak. Majd Schopenhauer egyént tagadó rossz filozófiáját húzgálok alá és viaskodom a nagy ércfejú Hume-mal. Szomjatag lelkemet itatom az 6-szö-

vetség zordon, de ragyogó tengerének vizéből és verem és rontombontom a rongy filiszteusokat Sámson oroszlánt meggyalázó ökleivel. Majd a szűzi holdat bámúloom távcsövön, 130-szoros nagyvoltageban, pongyolában; kaján vigyorgással számlálva halandóknak láthatatlan szeplőszemeit sápatag arcúlatán. Majd bevetem magam a debreceni kisvárosi élet utcazájába és szemtelen mefisztoisággal kerítem lelkeimmel érkeim számára a testesebb, ringóbb csipejú Gretcheneket. Majd odahaza Kar utcán, édes anyámnak magyarázom, hogy költői tehetségemet csak tőle örököltem! Hogy örül neki az áldott jó asszony! Majd Sz. M. tanártársam herelobbjáról értekezünk; közben meghányjuk-vetjük a magyar tanárság fizetésrendezésének égre ordító ostobaságát. Azután tejet és bikszádi vizet iszom; meggyet eszem! Kipányvázott bajszomat kéjjel sodorgatom... Modern, I felvonásos színművet írok, küldöm Pestre, ahol Márkus úr és Gulyás Jóska lelkenedve fogadják s fejembe nyomják a „magyar Hauptmann” nevezet ingyen csörgősipkáját. A Thalia-társaság számára sláger darab lesz — mondják ők. És ezeken kívül készülök pedagógiai vizsgámra; röhögöm a jó Pestalozzit, aki ingújjra vetkőzve ordítózott végig az osztályban, 60 kutya, moszatos (!) kölyök bűzében! Ah, — ez a jövő zenéje, ránk, tanarakra nézve! Pegazus im Joche, nemcsak! hanem 60 kölyök bűzletében! Ahhahaha! Gyula — hát nem kacagsz velem? . . . Lásd, az én idegeim még nem nagyon rosszak s máris így vibrálnak! Mi lenne énbelsőm, ha megőrülnék . . .

Te! Egy nagy szívességre kérlek: Kosztolányitól kérdd el számomra Childe Harold fordítását! El kell olvasnom a vakációban! De mindenestre! Élő állati életet! Erősödj! És írj! Zalai Lohengrin Aradon énekel Neumann Elzájának.

Üdv!
Oláh

36.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Szeged, 1905. júl. 25.

Kedves Kölcseym.

Mindenki meghalt. Én az utolsó homo és egyuttal az utolsó Kritikus Szemlét tartok az egész banda fölött és értékelek.

Jób ... Aischylos ... Herakleitos ... Quintus Horatius Flaccus ... dr. Aquinói Szent Tamás ... Shakspere ... Goethe ... Kazinczy ... Paul Bourget ... Spencer Herbert ... Bauer Herbert ... Babics és Montaigne Mihályok ... Kosztolányi és Komjáthy Jenők ... Zivuska ... Zalai Béla ... Oláh és Pogány Gábor ... Lehel István ... Angyal Dávid ... Henker és Denker ... M. Kristóf ... Ady Endre ... Lellei András ... Figyelő ... Berkovics Miklós ... Früchtl (Füredi) Ede ... Bródy Sándor, Ernő, Mihály ... és Szemere Samu dr.

A világból megmaradt a Revue des deux Mondes Wyzewával és Robert de la Siserával ... Ha szeret és él, vagy megfordítva, igen kérem, válaszoljon, ha lehet erre és multkori becsesemre, (2 oldal volt !)

Thémák: 1. Arany 1877. jul. 2. Bpest Sz. 3.) Zalai itthon van. 4. Beöthy nem ad elő. 5. Mit bánja a bölcs? 6. Kosztolányi itthon van. 7. Haragszik Juhász Gyula.

Eltávozás és elpatkolás esetén utána küldendő.

Bauer Herbert *csépel*, de nem engem. Az is félevenként szokott válaszolni Szemerének (a szonettistának!).

37.

ADY ENDRE — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1905. júl. 30.]

Kedves barátom,

én Önt már régen ismerem. Sokkal kevesebben vagyunk — hiszem —, mintsem akarattal is észre ne vehetnők egymást. A lelkét meg tudom érezni. Vívódásairól akár térképet rajzolhatnék, ha tudnék rajzolni. Vagy kétségbeeshetnék kettőnk s néhányunk helyett. A versei? Olvastam Öntől már elszakadtabb, egészségesebb verseket. Meg tudom értetni magam? Ott fent a nagy intellektus bércén vágja magát a földre bátran. Ne röstelljen csecsemő lenni. Rúgjon, ordítson, reszkessen, kísérteteket lásson, gügyögjön, bocsássa, ejtse vissza magát a mi gyermekkorunkba, mely olyan ideges, beteg volt, mint a felnőttiségünk, de szentebb és feltétlenebb. Ebből lesz aztán a vers. Óh, nekem is ritkán sike-

rül. Úgy, mint Önnek. Pedig vívódó, nagy intellektussal porban fetregő gyermek-lélekállapotba hulló talentum: ez az igazi lírikus. Köszönöm a verseket. Fölhasználok. E pár sort ne vegye kritikának. Ez az én kéznýújtásom az Ön kinyújtott jobbja felé. Szeretettel üdvözli

Ady Endre

38.

BABITS MIHÁLY – JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szekszárd, 1905. júl. vége.]

[Megszólítás nélkül]

Elkésve sietek — ez a legtalálóbbs kifejezés — hogy teljesítsem ígéretemet s küldjek Önnek két verset, amelyek lehet, hogy semmi különös örömet sem fognak okozni. Megvallom, tépelődtem, hogy untassam-e Önt velük — s ez az oka késésemmek is —, szó-tartás címén küldöm mégis, azon kéréssel, hogyha elolvasta, küldje át mielőbb Kosztolányinak Szabadkára, akinek szintén megígértem.

Az egyikhez jegyzetet kell csatolni; ez a régebbi Lichthof. Tudom, hogy e vers tárgyilag mily abszurdum; s ha mégis kiadom a kezemből (de csak Önig, aki annyira a kezem ügyében van; fájdalom — mondja Ön), hogy szinte még kezem is jobb a jobbkezemnél, melynek gonoszságairól írtam már: ennek oka, hogy a stílusban, irányban találok valami újat, amit meg akarok Önnel ismertetni: s ugyan a Baudelaire Tableaux Parisiensjeinek mintájára egész ciklust terveztem budapesti képekből, de e ciklusból egy sem lett úgy készen, mint az elhibázott, megállhatatlan Lichthof. Azért kérem e versnek ne a tárgyát, csak az előadási modorát ftélje, ha olvassa.

A másik tárgyát a biblia szolgáltatta. Csatolok néhány fordítást is.

Ezennel üdvözlöm Önben az objektív művészt; kérem, tartsa meg jó feltételeit s ne folytassa a lírát, amelyet hiszen Önnek is elég oka volt megunni, mint nekem. Szeretnék filippikákat tartani, nyilvánosan, ez átkozott szellemirány, a líra ellen, amelynek

egyáltalán nincs joga a művészetek örökkévalóságára igényt tartani, mert hisz egész új betegség!, alig kétszázéves; az ókorban nem voltak lírikusok, a középkorban csak egyoldalú lírikusok voltak s a reneszánsz Petrarkáinak csak egyik oldala — és a leglaposabbik —, Aretinoinak pedig, hogy folytassam a geometriai hasonlatot, csak egyik éle — s nem a legélesebbik — volt a líra. Soha a 19. század előtt művészet alatt lírát nem értettek. Ön érteni fogja, minden Szász Károlyok dacára, ha azt állítom, hogy még a Goethe-félék sem az igazi lírikusok — ez apollonikus, parnasszusi, alkalmi költészet éppoly kevésbé a modern értelemben vett líra, mint a régi görögök dionisosi költészete a maga általánosságában. A modern lírikus jellemvonása, hogy mikor költeni kezd, behunyja szemét s ez az aligmúlt század előtt alig volt így (Byron kezdte.)

Hogy ne értsen félre, ki kell fejeznem, hogy nem annyira a líra nevű műfaj, mint az átkos lírai szellem ellen harcolok. És ezalatt nem az egyént értem; minden kor objektív költői egyéni módon látták a világot, a szubjektív költői (az úgynevezett lírikusok) egyéni reakciójukat fejezték ki — Pindarus lelkesedését, Catullus dühét, Propertius érzéki indulatát —, de mindig a világért és a világ ellen; szemét behunyni, még a félénk Tibullusnak sincs eszé ágában sem.

.....
Látja, milyen „tanulmányos” levelet kezdtem el megint Önnek — és, természetesen, és szerencsésen, megint abba hagytam „küzdve kórral-bajjal”. [Ha] lett volna valami különös sürgető alkalom, például „felolvasóülés” délután Négyesynél: talán befejeztem volna és felolvastam volna, és Önök megtapsoltak volna és Ön különösen, a pillanat hevétől elragadva, kijelentette volna, hogy az értekezés szép és mély és eredeti stb. Pedig milyen butaság! És van-e valami líraibb, valami inkább pillanatszerű s szembehunyó líra: mint az én kifakadásom a líra ellen.

Igen: az kiabál, akinek legjobban ég a háza. Bizony én nem győzöm tűzzel a vizet — vagy akarom írni: vízzel a tüzet — de hisz tán jobb, ahogy előbb írtam, mert nem tűz, már csak lírai víz ez, amely üres óráimat elönti. Ön szerelmes és nem lírikus; írja meg: biztos óvszer ez a líra ellen?

Ah, nyitott ablakok friss szele: áldott objektivitás, jöjjön el a te országod. Eladnám elsőszülöttségi jogomat egy tál — objektív lencséért!

Levelem pongyolasága ismét ultra-aranyjánosi méreteket ölt-
vén sietek rátérni — Arany Jánosra. De csak két szót: meg ne
ijedjen: csak Bauer Herbert ellenében, aki az Ön levele szerint
azt mondá: „jól tudott magyarul: ez az egész?”; akarom meg-
kockáztatni, hogy babonának tartom, mintha apánk olyan jól
tudott volna „magyarul”. „Magyarul” kétségtelen egy már meg-
levő nyelvet jelent — volt már sok magyar nyelv a HB óta: de
Arany apánk ezek egyikén sem írt két sort se igen (legfeljebb
prózát). Honnan tudjuk hát, hogy jól tudott magyarul? Nem ma-
gyarul írt, hanem aranyul; új nyelvet csinált magának, mely bár-
mely konvencionális magyar nyelv szempontjából bátran hibás-
nak, rossznak mondható. Hogy lehet mégis, hogy ő jól tudott
magyarul?

Nem fárasztom tovább. Csatolom a verseket, az egyiket ide-
gen írással, mert úgy tapasztaltam, hogy írásom szubjektív volta
befolyásolja a hatást.

Kérem, végezzék el ne ítéljen.

„Szívélyes üdvözzel maradok változatlan híve.”

Babics Mihály

U. i. A verseket Kosz-nak és tőle visszakerem !

39.

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

[Szeged, 1905. aug. 2. előtt]

Kedves *Oláh Gábor*,

Megvan. Mi van meg? A tér és az idő, az alkalom, a kedv és
nedv, szóval minden. Még toll, tinta és papír is. Ergo irok. Már,
vagy még? — Nem halok meg. Komoly szándékom ez. Már csak
érted — *se*, Gábor, mivel jobban szeretlek, — lehet is! — mint
„szcerény” magamat. Hiszed-e, ember?

És most, bocsáss meg szegény íródeákodnak, ha fejezetekben
irok paradoxat, aforizmát, idegesen, betegesen à la Nietzsche!
(A kiből egyébiránt kezdek kijózanodni. Egy új illuzio, a mely
kődbe foszlik! Adiő, sőt Adyő, hozontos bajuszó, [!] kagylós
szemöldű, tengerszemű gigász, őrület és lángész Ixiona! És au
revoir, mivel én is hiszek a retour eternalben! Hát:

1.

Hume, a XVIII. század, azt mondotta:

Nincs Én, csak érzetcomplexumok vannak. Nincs szubstancia, csak érzetcomplexumok vannak. Nincs okság, csak tapasztalás van!

Nem igaz a *Que sçais je?* sem, mert a kriticizmus a bizonyosság, a holt bizonyosság! A tudomány — hatalom!

A XIX. század vége ezt válaszolta: A tudomány csődöt mondott. Van azonban okság, mert John Stuart Mill tanítja és van *<bizonyosság, mert Spencer kijelölte>* Én és van Világ: Spencer tanítja!

2.

Schopenhauer Arthur dr. ról nem mondtad el a véleményedet. Jól tetted. Ő a legnagyobb művésze (artistája) az abszolút gondolatnak. Vele a stilben csak Platon és Nietzsche (e polaris magyarárn szöges ellentétek) versenyezhetnek. Mi, művészek, imádjuk a gondolat e nagy *műépítőit*, e Baumeister Solnesszeket. De megint mily pikáns ügy, hogy az egyéntipró Schopenhauer tanítványa hirdeti az: *Übermenschet!*

3.

Tudod mi fáj, öreg. Humorom forrása apadoz. Pedig eddig vigán csörgedezett, istenemre! Hogy is mondja Arany:

Nem marad Kómosz velem,
Sem a szende Múzsák,
Csak a hűmornélküli
Pusztá nyomorúság.

(En philosophe! 1880. dec.)

Be irigyelem a nagy és szerény Babics Mihályt, rokonát Thackeraynak, Dickensnek, Carlylenak (Sartor Resartus) Voltairenek (Candide) Aristophanesnek, Aranynak és tous grands humoristesnek.

Arany kedélye, nedűje van; gyönyörű leveleket ír s — ó tempora — ő is panaszkodik holmi lelki nyavalyákról.

Te is irsz valami megőrülésről! De hiszen akkor meg én röpködök hozzád s a siket agyadba ordítom:

„Ember, Gábor, a megholt istenekre! Magyar Hauptmann, magyar Homér és magyar (ej no, mi kezdődik még H-val?) . . . De szó, a mi szó, a „magyar Hauptmann” kifejezés elsősülött-ségi jogát magam részére vindikálom!

A Tar Mihályod után mondtam!

Igen, benned látom, szentséges írói stilusomra mondom, az igazi magyar népdrama megteremtő Shakespearejét, vagy, mert modernek vagyunk, Hauptmannját.

Ember, az életed, a sorsod, az egyéniséged, a stiled erősen hasonlít a nagy, a legnagyobb sziléziai gondolat-takácsra, a kit egyszerűen adorálok.

Fuhrmann Henschel, Hannele, Versunkene Glocke, több költészet él bennük és több a „földes íz”, mint akár Ibsenében, a ki nagyon is fönn csatangol „sur les glaciers de la [!] intelligence.” (Ez a címe A. Suarès egy gyönyörű essayének (ez a legszébb műfaja a dráma mellett, a mely Ibsenről szól a Revue des deux Mondesben. 1903.)

4.

Elérkeztem Magamhoz. Ady Endre egy levelet irt hozzám, (az napon jött, a melyen a tiéd s ezek okozták akarateróm némi fölpezsdülését), a melyben *barátságát* ajánlja föl nekem „a kit már régóta ismer” az írásaimból. Irja, hogy „a nagy intellektus bércén vágjam a födre magamat!”

Ez az „a megváltó ige!” A költészetem túlokos volt, de, a meghalt istenekre, a kik kísértének még e tájon, megfogadom a jó barát tanácsát!

Szép gyermekkor jöjj vissza egy szóra! Ez most a nóta, szép, szomorú nóta.

Ugy teszek, mint Halbe hőse a Föl[d]anyánkban, kimegyek a mezőre „keresni ifjúságomat!” Ilyen volt Fauszt husvétkor, a mikor megzendült sáppadt lelkében a gyermekek és angyalok kara, a vén harangok ifjú szózata!

Nehéz lesz, nagyon nehéz, megcsinálni a naivságot. Űdén nézni az üde zöldre, Nietzscheként megtanulni a mosolygást a sirások utána.

Nehéz lesz, nagyon nehéz!

5.

Ha már toute la lire, encore egy dalt a szerelemről. Hogy vagy vele, Gábor? Én őszintén vallani fogok.

Gyáva és jellemtelen vagyok a szerelemben. Pupák, hülye, marha!

Volt már vagy 5 ideálom, de a versírásnál többre egyiknél se merészkedtem. Eszembe jut a Detlev von Liliencron (a germán Arany) verse!

A lány és legény sűg bűg csókolózik (vagy még többre mennek? balladai homály!)

És János fönn verseket olvas.

Ez a refrénje az én rózsaszinködös idilljeimnek. Magányos szerelem. Vagy a magunk fajtája mindenben így van? (Remélem, nem gondolsz itt holmi önf[e]rt[ő]z[é]sre? No, már annyira mégse szeretem ÖnMagamat!)

6.

Folytatás. (Más hangnemben, andante religioso.) Gyökössy Endrével rajongunk együtt mostanában. A leveledet együtt olvastuk s együtt ujjongtunk a Thalia hirre! Essayt Oláh Gábornak! búgtam én! Kedvest a kedvesnek! Meglesz!

Most bírálnám az Idegen földönt, de arcom pirul, lelkem remeg — remek! Acélfegyverek a nemzeti küzdelemre! Szeretem és tisztelem ezt a szakállas férfit! (A szögedi ideálom az ő utcájukban lakik s ő a poste d'amour.) Kérlek, ejts szót az érdekeemben! *De ne nagyon!!!* Irj és válaszolj! Irj és válaszolj!

7.

A vég kezdete. Köszöntelek! Lelkem gyakran hozzád száll! Szeretlek, ember! Dolgozom. Arany és a franciák. Péterfy, Nietzsche. Görögök. Népköltés. Taine. Biblia. Filozófia. Bodor Aladár Madácha. Tudod, mit akarok ezzel mondani? Irj, de ne ily keveset és töredékesen, mint én! Irj a drámádról, a terveidről, a szerelemről, a bajaidról!

Csak ki velem! Én vagyok én!

Most látom, hogy sikerült egy levelet kiszurkolnom. De most pihenek! Végkimerülés!?

IRJ!

Juhász Gyula

[A megszólítás fölött:]

Igaz! nem nézhettem át e levelet, stilisztikai és helyesírási hibáit tulajdonítsd a jobbkéznek, a melyről egyébként Babics írja (a magáéról!) hogy zseniálisabb, mint a fej és száj!

(Igaz, Kosztolányinak írok, a Ch. H. dolgában.)

40.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves kis *Juhász Gyula!*

Nagyon köszönöm, kis koboldom, szerető gondosságodat, hogy ilyen embervesztő melegben is olyan emberül válaszoltál nyargalton nyargalvást irt soraimra. Ha lány volnál, s megszerettelek volna, s feleségül vettelek volna: most igazán így énekelnék hozzád Petőfivel:

„Szerettelek lánykorodban,
Szeretlek most százszor jobban[”]

Aforizmáid, mint apró kis piros ördögök, szaladgáltak ki a leveledből; nyargaltak busa nagy fejemre s csiklandozták nagyon csiklandós hónaljomat. Hála a papnak! csak hogy megvan benned újra az „élethez való akarat igenlése!” Neked élned kell halálíg, Nietzscheből kiábránduló — s valljuk meg az igazat: igen okosan kiábránduló szegedi Brandesem! Élj is! A halhatatlan istenek fogadjanak osztályosul a boldog lelkek csarnokában!

Egy mondatod szúrta keresztül a fejemet: hogy én meg akarnék őrülni. Nem őrülttem meg, hogy megőrüljek! S ne hidd, hogy Ágnes asszonyként, már mint őrült írom ezeket az őrülettől borsódzó gondolatokat. Nem! hála az Égnek és a földnek, fejem alkotmánya szilárd oszlopokon áll s gondolkozásom gépezetének örök-morajló kerekai pontosan egybevágnak. Julius Caesarral düböröghetném ebben a tekintetben, hogy:

„Szilárd vagyok, mint észak csillaga,
Melyhez kimérten nyugvó szerkezetre
Hasonló nincs az égnek boltozatján!”

A lélek erős, csak az u. n. test a tehetetlen néha. (Bár én korántsem választom el egyiket a másiktól. Igazán beteg testtel sohasem írtam még valamire valót !)

Az Egyéniségnek, a mindenható Énnek vagyok törhetetlen profétája. Nem kell nekem se Fichte, se Nietzsche, se kutya, se eb, hogy sült vagy sületlen föllengzéseiből bakalásszak üdvözlésemre kívánatos rögeszméket; nem ! én mindig magamból indulok ki s azután nézek szét a nagy világban: hát a többiek mit is csinálnak ? Mondanak aztán határtalan önzőnek, fukarnak, zsugorinak, nagy mulatságomra, mert — nem hiába, hogy négy szemű vagyok — igen hamisan keresztül tudok látni a sarkamat kapkodó kis kutya-emberek vakkantgató lelkén. Oda se nekik ! fütyülöm szilaján s megyek tovább kezdett futásomon . . . Hálát adott [!] a Világszellemnek, melyből kiszakadt rész vagyok, hogy alig 24 földi esztendő elrohanása után meg kezdettem [!] építeni s jórészt föl is raktam a magam filozofiájának költői faragványokkal ékes csarnokát. Az *Én*, az *Egyéniség* imádatra méltó kultusza ez, a művészet, sokhangú nyelvén beszélve, hirdetve. Hiszen az a nagy költeményem, amit ez esztendő januárja óta olyan lelkes forrongással formálgatok, építgetek: ennek az én független filozófiámnak a költői kijelentése. Hogy mennyire szeretlek és becsüllek, kis Juhász Gyula, azt ítéld meg abból, hogy elmondom neked a *Sámson* gondolatát, most, mikor még meg sem született, mikor még istenkisértés sorsáról szólni is, mint az anyja méhében nyughatatlankodó embryonak. Én felszaggatom a vajudó méh zárait és íme jósolok a még meg sem születettről:

Az én *Samsón*-om [!] nem a biblia Sámsona, hanem az *örök Ember*. Élete körülményeit ugyan a szentírásból vettem, de mind az én előre kitűzött céloknak érdekében használtam fel. Az Embernek többféle viszonya van: először is önmagával, azután az Istennel (= hittel), az emberekkel (= társadalommal), és a nőekkel szemben. Ez eddig érthetetlen, de mindjárt villanyfényt vetek rá. Az Ember, mikor anyja méhében már él: a nagyszerű jövődő dicső reményeit kelti föl különösen a miszticizmusra mindig hajlandó édes anya szívében. Gyermekekével viselősen: éjszakák álmában hall isteni kijelentéseket, hogy most születendő fia a nemzetnek megváltója lesz. Sámson (= mindig az Ember helyett gondolva) megszületik; anyja, apja becézi, mint isten választottját. A kis ember mitsem ad a szülei jövőbelátásra. Az anyja elhal; az érzelmi rész kidől mellőle; apjával marad, tehát hatalmasodik

akarati lényege, azaz: lényének akarati része. A gyermekkori Jehova (=hit) belegyömszöült képe nyugtalanítani kezdi, amint öntudata szárnyat bont. Tusázni kezd lelkében a zsarnok Istennel, *aki előre lefoglalta magának egy ily szabad Egyén egész életét*, mint amilyen ez a testben erős, lélekben halhatatlan Sámson. Annyira reálistan nézi a világot, hogy először csak abban hisz, amit lát. Jehovát nem látja, Jehovát nem hiszi! Összezördül a múltak hagyományaiban rozsdásult ősz apjával, aki, mint gyöngébb és már korhadottabb intellectus: nem meri önmagát hinni istenének; hisz a Láthatatlan Jehovában. A fiú, a merészen támadó Jövő összeütközik a Múlttal, az apával. Ez az összecepás kibékíthetetlen, örökre elválnak egymástól. Sámson nyakába veszi a világot, s megy hódítani. Először tisztába akar jönni élete céljával, mikor husz esztendő. Egy hölcsöt kérdez meg: miért élünk? Az azt feleli: a boldogságért. Sámsonnak nem tetszik ez a scholasticus rebegés, maga pattantja ki célja csillagát: *Az élet: határtalan nagy küzdelem Magunkért*, hogy a fajok sorában fennmaradjon [!] nagy századokra lelkünk, termetünk. Hogy tartjuk fenn az *Én*-t örökre? Még akkor is, ha látható keretje, ez a mostani testünk széthull? Csak egyben: a halhatatlan Szerelemben! Az Ember a szerelemben egyenlő hatalmú a teremtőnek kürtölt Jehovával, mert ő is teremt! Nem szervesen világot, hanem lelkes világot: Embert, Utódokat. Tehát itt a világosság: *az Ember önmagának Istene*, mert ujjá meg ujjá teremti magát ezer és ezer változatban. Eredetről nincs szó, nincs fogalom Sámson fejében, mert *ő mindig előre néz!* Csak egy esett akarátán kívül a *születése*, erről nem gondolkozik a tett, az akarat embere. Őt a lét, az élet, az élet célja, vége, az elmúlás vagy az örök fennmaradás [!] érdekelheti csak. — Örök létét a Szerelemben találta meg; tehát keresi párját; keresi annak az ősi mithosznak értelmében, hogy Jehova eleinte egy testbe öntötte a férfi és nő lényegét, lelkét, szívét, s aztán játékból kétfelé vágta; azóta keresi minden férfi a maga *párját* egy nőben, minden nő a maga *párját* egy férfiban. — Az Ember élete azt mutatja, hogy rendszeren *nem* találjuk meg igazi párunkat, de rendszeren látjuk azt s el kell haladnunk mellette. Itt fogan boldogtalanságunk s gyakorta bukásunk. Sámson gyerekkora óta ismeri Mírjámot = az „első szerelem” symbolumát. Husz éves korára a kedves kis játszótárs szive bálványképe lesz. De az „Első szerelem” fut előle, egy tündöklőbb nagyért, ki a közélet homlokán ragyog. Sámson ki akarja vívni Szerelme csilla-

gát, hogy istenné lehessen. Nem sikerül: az „Első szerelem”: a kis Míriám elbukik, ágyasa lesz a közélet fényesebb emberének, akit elkecseregett bosszújában a szerelmes Sámson öl meg. Mi történi most? Visszaimádkozhatatlanul elszakadt Első szerelmétől: Míriámtól! Kétségbe kellene tehát esnie sorsán, mert a jövő lét biztosítékát vesztette el. Csakhogy mire idáig jut Sámson, már megesejt rajta az élet legnagyobb ámitása, ami minden embert megesejt a szép színében föllépő alakjával. Delilah, az „Érzéki szerelem” symboluma, hálójába ejtette Első szerelmét kergető s elvesztő Sámson. Az indulatban, a vér rettentő viharzásában elvakult Sámson most azt hiszi: igazi párját Delilahban találta meg! Ezt a balhitet maga az Érzéki Szerelm bújtotgatja benne. Van aztán nagy lobogás, nagy bujaság! Roppant a testi erő: tehát sokáig tart az ámitás folyamata. Sámson nemzete elsőjévé küzdte fel magát, mikor Delilah rabja lett. Magához emeli trónjára az Érzéki Szerelmet s imádtatja, imádjja, mert az Első Szerelemnek hiszi. Istennek érzi magát benne s várja *Én*-jének tovább szaporodását, ujlását. Csakhogy itt lebben föl ködös agyáról a fátyol: az *Érzéki Szerelm meddő, magtalan!* Tehát: nincs biztosítva az *Én*-nek örök élete! A szerelem teremtő hevének legizzóbb szaka elmúlt — kéj után jár a lehangolás. Sámson elaltatott lelke fölébred s megdöbben. Veszélyben látja *Én*-jét, istenségét. El kell űzni ezt a hazug bálványt, ki mindent ígért, semmit sem adott — és visszaimádkozni: az Elfelejtett, elvesztett „Első Szerelmet!” (Míriám) Most minden akaratát latba veti, hogy a bukott leányt, kinek szerelmesét, az ő versenytársát megölte — magához emelje s biztosítsa véle *Én*-jének halhatatlanságát, azaz: utódokat teremtsen általa. Csakhogy késő. Az Első Szerelm fásultan, szenvedélytelen, hogy úgy mondjam: már *capacitas* nélkül haldokolja tévesztett életét. Sámson korlátalannak ismert akarata: itt korlátra talál. Az Isten: tehetetlen! Még ez nem elég! Az elhanyagolt Érzéki Szerelm: bosszút esküszik, mikor a hetedik ég fényéből sárba akarja taszítani, akit imádot, egy másikért, egy bukottért! Delilah szövetkezik Sámson ellenségeivel (a filiszteusokkal): elárulja férjét, szeretőjét — Sámson megejtik csellel, megvakítják és börtönbe vetik, ahol állati munkát végez (malmot hajt) a bukott Isten: az *Én*. De ez az *Én* még bukásában sem adja fel hatalmát = akaratát, hogy ő önnönmagának Istene! Mit tesz hát? Mikor a filiszteusok egy ízben felhoztják, hogy táncoljon s énekeljen nekik a hajdani rém: most komikus foszlánnyá tépett

oroszlánverő vak Sámson —: Egyéniségének rettentő ereje, akaratát kilobog még egyszer belőle, régi ereje felőriásodik, megrázza a palota oszlopait s odatemetkezik rá röhögő ellenségeivel, megcsaló Érzéki Szerelmével a romok alá. Tehát: mivel az *Én*, tévedése folytán nem tarthatta fenn magát a jövőben az Első Szerelmem — a termékeny nemzés által: *megsemmisítette önmagát!* Teste sátorával összeomlott fényes Lelke is, Akarati Ereje is. Ime: *Istenek alkonya a világ!* Mert minden időben támadnak nagy Egyének s mind így hal el, mint Sámson.

— . —

Nagyjában ez volna születőfélben levő költeményem eszméje. Láthatod: mit akarok vele mondani. Költői kinyilatkoztatása az én psychológiámnak és ethicámnak, szóval egész filozofiámnak. Ezt a művet tartom nevem igazi fentartójának [!], akár aratok vele sikert 1906-ban vagy 1907-ben, akár nem. Az én lelkem fejlődéséből, természetesen, igen sok rejtett mozzanat van benne, kivált ha Sámson testi ereje helyébe szellemi erőt teszünk. Az életemet ismerők meglelik a hasonlatosságot. — Tíz énekre szántam, hatot már bevégeztem belőle. Talán-talán 1906. [!] elején készen leszek vele. Csak arra kérlek, nagy titkomnak osztályosa, kis Juhász Gyula lelkem: *senkinek, érted mit tesz ez?* — senkinek a világon el ne mondd az itt leirtakat, míg Sámson meg nem futja futását s vagy győztesen, vagy bukottan ki nem kerül a magyar kritika kinzó műhelyéből. Akkor — akármi lesz a sorsa — az itt elmondottak felhasználásával bocsásd rá eleven lelkedet költeményem építményére, vizsgál<d> meg és magyarázd meg, miért az jó munka! Miért kell annak lennie! De addig — néma csend . .

— . —

Ejnye, lásd! a nőkről, a szerelemről akartam írni. De Sámson gondolatmenetében már elmondtam felfogásomat. Szerintem *két nő* van befolyással az Ember életére. (Ez nem azt teszi, hogy mathematica $1 + 1 = 2$ nő, hanem két fajta [!], vagy két féle. [!]) Az egyiket imádjuk, isteni szerelemmel! De ez sosem lehet miénk. (Talán éppen azért oly gyönyörű az ilyen Első Szerelmek emlékezete! Mert az örök vágyódásban nem örök kin van, mint

ahogy sokan hiszik, hanem örök gyönyörűség!) A másik a hét-köznapos nő, a rendes feleség. Ez nem érti meg az Ember lelkét, alacsony, hogy fölérje roppant voltát s csak nyög a nagy, isteni Egyénnek, mert fölemelkedés helyett az a „semmi-asszony” még őt is lehuzná magához, a sárba. (Madách Imre nagyszerű példája ebben a tekintetben az én Emberemnek. Gondolkozzál csak rajta!) Ezekből pedig mi következik? Az, hogy életünk sorsa bizony, mégis csak a Nő! Aki jól húz: szerencsés, aki rosszat húz: elveszett. De az a pokolian biztató, hogy általában mindenkinek rossz a kártyája! Az emberek oly botránnyosan bolondul házassodnak, hogy ezer közül egy ha lesz azé, akit szeretett, azzal az istenhez hasonló Szerellemmel! Össze van cserélve-berélve, barátom, ez a világ, okos a bolonddal, nagy a kicsivel! Az én páromat is talán egy késmárki mérnök csatolta magához ezóta. S hogy legyen nekem hitem és akaratom ezután arra, hogy nőt válasszak, mikor tudom: aki az enyém volt — nem az enyém!?

Különb, szeretem a szép nőt általában, mint esztetikai jelenséget. Bár a szép testek ritkák! Szébb vonalakat, mint a tökéletes női kebel hullámvonalait s mint a csipő határvonalait — képzelnem sem tudok! Gyönyörű a női test puha finomsága, adaadó hajlékonysága, virágszálként rengése és ideges rugékonysága. Minden szerelem szemben támad s úgy megy a szívbe, a lélekbe, ennyit már merek állítani. Azért bolond az, aki szégyelli bevallani, hogy szerelmese testébe is szerelmes. Én, egy rám ismeretlen nőben, csakis a testet tudom megszerethetni. A szellem: csak a szép test megnyilatkozása, s azért hódít, mert nőies, bár néha butácska, örömmel javítjuk ki, hogy mily istenien üde, mily naív!

Írj ám te is valamit az asszonyokról! Ahány ház, annyi szokás.

— . —

A Thalia-társaság számára irt drámámról is elmondok egyet-mást kívánságod szerint.

A huszadik századi modern életnek egyik kiáltó és rendezetlen betegségét érintem drámámban: a pénz iszonyatos hatalmát. Egy öreg zsugori haldoklik. Két nevelt fia, aki testvérpár, marakodik a koncon, amit az öreg után sejtene, ha kinyújtóztatják. A fiúk egyike urnak nevelődött, de eltáncolta pénzét és eszét a

nagyvárosi élet haláltáncában. A másik fiú gyári munkás, piszkos kezű, nyers, de becsületes. Az úrfi erkölcsi mérlege nagyon ingadozó. Hát az öreg haldoklik s várja a nagyvárosból úrfinak nevelt Tiborját; valami titkot akar nekik átadni halottas ágyán. De Tibor úr hajdani diák szerelme [!] tárgyát: Helént feltalálva, s megtudva tőle, hogy már a Lázár (= a munkás testvér) jegyese: iszonyúan elkecsereedik, döglesztené a halni nem tudó öreget; csak a végrendeletét láthatná már. Egy házbeli asszony kifecsegi, hova tette a különködő zsugori lepecsételt végrendeletét, — s Tibor úr ellopja. Helént, a Lázár jegyését, hajdani Első Szerelmét: vinné magával a szabadak szabad életébe; de a lány nem megy! Lázár akar lenni. A két testvér összekap a lányon, mikor az öreg zsugorit szíven szoritja a Halál. Tibor szöknék az ellopott végrendelettel, hogy meghamísítsa, ha rászorúl, de az erős-markú Lázár kicsikarja kezéből s felolvassa. A végrendeletben az áll: az öreg halálos ágyán vallja meg a titkot, hova helyezte összekapart pénzét. Igen, de a dögön veszekedő fiúk nem voltak az öreg halálos ágyánál, a halott nem adhatta át nekik titkát. Szegény Lázár, tiz évig tartotta az öreget, s minden reménységét a rá eső örökségbe vetette. Most, az úrfival való cívakodása miatt elvesztett mindent! Az erős szerelmű Helén vígasztalja: az Isten legjobban tudja, mit miért cselekszik az emberekkel; nyugodjunk bele s éljünk boldogan, csendesen. De Lázár lelkének egyensúlyát elvesztette. Imhol a darab végső jelenete:

Lázár: Az Isten? Engemet nem segít. Ellenem van. Ellenem is volt bölcsőmtől kezdve mindig! Azt a másikat urrá tette; az, ha nyomorult is, máskép látja a világot s megnyugovást talál. De az én holond paraszt eszemet, ha egyszer megbomlott: nem szedi rendbe többé, nem, az a mindenható sem!

Helén: Lázár — hát a boldogság? A kettőnk boldogsága?

Lázár: (bambán) Mi — mi az?

Helén: A szerelem . . .

Lázár: Szerelem?

Helén: (esengve) A házasság — !

Lázár: Minek gondolsz engemet? Volna lelkem, hogy megesküdjem veled — így, szegényen, kolduson? Együtt nyomorogjunk? Nem elég magamnak is ez a nyomorúság?

Helén: Kettőnknek könnyebb lesz —

Lázár: Családot alapítsak s ne legyen mit adnom gyermekeimnek? Hova gondolsz Helén? Óh — hova gondol a kisasszony?

Mit sokasítsam én a koldusok számát? Az ilyen semmi embert pénz tehetne volna valamivé. Jobb nekem elenyésznem, elmúlnom. (Indúl.)

Helén: Lázár! Hát nem szeretsz?

Lázár: Az én szerelmem az esküvő után kezdődött volna. Esküvő nincs — szerelem sincs! Miért nincs esküvő? Mert nincs pénz! Miért nincs pénz? . . . Erre feleljen magának az a mindent olyan jól tudó!

Helén: (sirva) Hát akkor miért hitegetett?

Lázár: Mert hittem, hogy örökség vár reám. Becsúletesen akartam élni! A becsúletes élethez ma pénz kell. Miért nincs mindenkinek? Én nem tudom . . . Annyit csak keresek, hogy eltengődöm rajta magam. De társúl ne szegődjék hozzám se a kisasszony, sem senki! Bocsássa meg a hibámat — azért csalog, mert engem is megcsaltak! Menjen a kisasszony jobbra, én megyek balra. (Magának mondva:) Hej! az én életemnek befellegzett . . . Szombat este van — gyerünk a kis vereshajúhoz, a kocsmába. Na öreg, engem ugyan megrétfáltál kutyaúl! (El.)

Helén: (sirva leborúl): Lázár! Lázár!

— . . —

Bizony, Gyula, így magyarázom azt: miért jön divatba a nagy magyar alföldön is az egy gyermekes rendszer; és hogy miért fázik a szegény mesterlegény a házasságtól! A pénz az isten; de csak a gazdagnak van, a szegény = istentelen! Hát mit tegyen mást? Iszik, iszik és meghal, tenger dolog után — *utód nélkül!* [!] Szomorú, szomorú . . .

Azt mondd, Schopenhauerről nem mondtam el véleményemet? Elmondom, de igen drasztikusan: Schopenhauer, az öngyilkos kalmár kérkedő fia, megvesztegető szépen tudja a beköttött szemű embert virágágyak és parkettek ösvényén keresztül — a klozettba vezetni; s ott levévén a vezetett pasas szemérről a köteléket, kéjszenvedőmelancholia hangjával nyomja a megrökönyült „objectivált akarat” fejét a klozett kerek nyílásának kétése semmiségébe, mondván: „Siehst du, Unglücklich? Kein Wille, keine Vorstellung, kein[e] Welt!” Kutya-fa — ! mondja erre Oláh Gábor; Shakspeare, Goethe, Petőfi, akarat? Egyéb semmi? Eh, vén Schopenhauer, haragszom reád. És sutba vágom filozófiád! —

Bölcsészek közül (akiket eddig megismertem) szeretem: Platont, szeretem Bacont, szeretem Spinozát (a legvilágosabb fő!) és szeretem Hume-ot, bár még csak félig ismerem. Kant kiállhatatlan, Descartes még ezután jön.

— . —

Na Gyula! Itt egy hétre való abrak: abrakolj, csak meg ne zabálj! Írj háromszor ennyit, megölellek érte. Gyök komámát köszöntöm. Neki nem titok levelem, hadd olvassa, ha akarja. Más ne! Kosztolányit sürgesd, küldje Ch-H-ot hamarosan. Éljen boldogul.

Debrecen
1905
aug. 2.

Oláh Gábor

41.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Szeged, 1905. aug. 3.

Kedves Babics,

„tanulmányos” levelét döbbenő örömmel vettem. „Akut levelezési láza” nagy reményekkel tölt el, remélem, nem — szalma-láz?!

Kosztolányi üstökös gyanánt robbant be kised hajlékomba tegnapelőtt. Lellei András — Ady Endre, aki nekem mult héten „baráti” levelet irt, amelyben a lira új elméletét adja. Én követni fogom tanácsát. Azt mondja, hogy én „a nagy intellektus bérécn” állok. Gilt, hát ne írjunk lirát! Nemde?

Ezennel bejelentem, hogy „modern elbeszélő” leszek, vagy — szobrász. Rodin, Rodin és Klinger az ideáljaim. A buta kő! Semmi theorema! Éljen az élet és Nietzsche Frigyes Vilmos, megint. Most Taine Hippolit Adolf levelezését olvastam. Ez az ur — igaz, akkor 19—20 éves — nagyképű és úgy hisz a tudományban, akár Tolsztoj a nem tudom miben! Igenis, fölhangyok minden elmélettel, nem azért, mert szürke, hanem azért, mert kolonc. Elhatároztuk Kosztolányival, hogy én Költő vagyok és tudós (pfuj)

nem lehetek! Most Herczeg Ferencet és Stendhalt tanulmányozom, meg Szemere Györgyöt. Sisera — Robert de la Siseranne.

Hát ír? Irjon. Igaz, szerelmes is vagyok és az ideálom szereti a szép verseket, főleg ha én írom! Mi lesz velem? Irjon Juhász Gyulának.

U. i. Arany 1877??

42.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1905. aug. 9.

Itt küldöm a könyveket; igen kérem írjon. A Nietzsche könyvre sept. közepe előtt nincs szükségem, a Leconte de Lisle-t azonban szeretném két héten belül megkapni.

Hallotta, hogy Mohácsiék egy Komjáthy társaságot akarnak alapítani? Mit szól hozzá?

Mi hír Zalairól?

Mohácsi ma írt nekem egy végtelenül különös levelet, melyből azt következtetem, hogy megőrült.

Levelét várja

Kosztolányi Dezső

43.

ZALAI BÉLA JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Debrecen, 1905. aug. eleje]

Kedves Juhász Gyula, nekem igen kedves barátom, maga engem bizonyára erkölcsi halottjai közé csapott, tüntető körmenetben elégetett, és összes munkáimra megírta az örökre lehetetlenítő kritikát, helyet hagyva a címeknek. Rosszul tette. Egy fia betűt se irtam senkinek, kivéve egy lev. lapot Kosztolányinak, annak is azért, mert kértem tőle valamit, s ez mindig tiszteletet parancsoló zureichender Grund marad. Kosztolányi írta, hogy ön neheztel rám. Ne nehezteljen, mert az én nem írá-

somnak oka elég cudar anyagi körülményeimben (ez is ok? . . . no no, Kisdíófa ucca,) és teljesen széttüzlött szellemi állapotaimban volt. Ebek harmincadjára jutott az eszem, egyetlen vagyonom, kóboroltam szerte a hazában, most megültem itthon Debrecenben, megültem úgy, hogy a fejem lekonyult és nem bírom fölemelni — és kotlok. Grübolok. Az ön levelére nem írhatok választ, mert az kizárólag a Neumann Elza cikkével foglalkozott, a mit én nem ismerek. Új témát fölvetni — ehhez [!] kevés bennem az életkedv. De, akármilyen dög vagyok most, írjon ön akármilyen okos dologról; az nem baj, ha bolondot ír, csak okos dologról; hisz ez a fő, vagy mi.

Írjon, ne féljen: aki nem tud arabsul [!], még esetleg érthet arabsul [!]. És főleg: ne haragudjék, ismétlem, élni is alig volt időm, annyira nem volt semmi dolgom — hát levelet írni!

Üdvözli koponyavesztett barátja
Zalai Béla

Írjon. A címem: Debrecen, Burgundia ucca 5.

44.

JUHÁSZ GYULA — KOSZTOLÁNYI DEZSŐHÖZ

[Szeged, 1905. aug. 9—16. között.]

Kedves Kosztolányi.

I.

Köszönöm a könyveket. Maga derék ember. A genialitáson kívül még jóság is megfér a maga előtttem végtelenül kedves egyéniségében.

Ne féltsen engem a nemes és álmodó Ady Endrétől, a magyar Verlainetől.

Én, sajnos, odáig soha sem fogok eljutni. Sokkal több nyárszolgári elem van bennem és sokkal kevesebb poézis. Én bennem mindig lesz valami az iskolamesterből, a ki gyönyörű szöke lá-

nyok társaságában (köztük Ő is, a ki újabb lírai föllendülésem muzsája és oka) egyszerre csak huhogni kezd előttük ismeretlen teorémákról.

Kosztolányi, Kosztolányi, ne hagyjon el engemet !

„Te voltál nékem egy élten át az Élet,
Ha mégysz, *jobb részem* távozik tevéled !”

Ugy-e nem fog elhagyni, lenézni, eldobni soha? A szegény privigyei algyrnásiumi professornak is fog írni néha boldogító leveleket ?

II.

Valami szürke józanság fog el mostanában. Istenek alkonya, álmok, illúziók, eszmék, teóriák alkonya.

Mintha tévesztett életre néznék vissza. Mintha mérgezett volna a lelkem. Álomország királya hirtelen a bölcs banalításokkal szemben találja magát, az élet okos bolondságaival és olcsó igazságaival szemben ! és a király úgy érzi, hogy detronizálták.

Nietzsche . . . olvasni fogom újra, olvasni fogom, mint a siralom-házban busuló a Rózsa Sándor históriáját. (Kissé tulmerész, nemde ?)

„Édes méreg, kerüld őtet” — mondja a Kis Káté, a melyet én jórészben már elfeledtem.

Kosztolányi, Kosztolányi, erre válaszoljon, nincs-e igazam: Most ön, a mi még nem volt.

III.

Ha boldogok akarunk lenni, ha emberi életet akarunk élni, ha egyáltalán existálni óhajtunk, mi „lángeszek”, „modernekek”, „übertenschek” és egyéb csepürágók, akkor komédiásoknak kell lennünk és takaros bukfeneket kell hánynunk a nagyérdemű közönségnek.

Nem lehet a fának eltépni a gyökereit, a mely a buta, de termő és éltető humushoz csatolja.

Vérszegény eszmék, halálos betegségek.

Ó, úgy fáj a szívem, majd megreped, a mikor ezeket írom. Oly furcsa érzés szorongat, oly különös, édesbus. Talán mert egy szőke olvasómra gondolok.

Kosztolányi, Kosztolányi így nem mehet tovább. Én élni akarok és nekem nincsenek cselédeim. Én közönséges akarok lenni, hogy valakinek tartsanak!

Azt hiszem, ez örültebb levél, mint a tisztelt Mohácsi szerk. uré, bár ez igen józan.

Mohácsival rég leszámoltam. Egyik oka kiábrándulásomnak. Ő a nagy „modern”, az „új”.

Éljen Babics Mihály, az aranyos kedélyű, humorizáló, szatirizáló szekszárdi csósz. Az édesbus mosoly, a halk accordok, a szelid guny, a csöndes megadás embere. De még inkább éljen Zalai Béla, a ki él, él és él, reneszanszi módon, buján, derekasan. Bauer Herbert is éljen ám, a ki az analógiát tanulmányozza a népnyelvben. — Mi az a Balzac kura? Szorgalom? Az van több, mint kéne! *Oláh Gábor kérve kéri a Ch. Harold fordítást címére küldje el.* (O. G. Kollégiumi Könyvtár. Debrecen.) Gyökössy igaz szívvel üdvözli. Én lelkemből.

Juhász Gyula.

Egy „intim drámát” irtam „Noviciusok” címen, amit most nem vagyok hajlandó letisztázni. Maga lesz első (és tán utolsó) olvasója.

A hőse én vagyok.

A Vf. közölte a szép „Hajnali csillagot”. Én küldtem neki. Remélem nem baj.

U. i. Nem tudom, milyen véleménye lesz rólam e firka olvasása után.

Beteges irás biz ez „zavaros ének”, de hát az egészségre törekszik s mintegy levélben akarja a kórt kifakasztani.

Magam is végtelen, dermesztő önmegvetéssel vagyok jómagam iránt, de mégis egy, egyetlen dolog ad némi vigaszt: végre is azok közül való vagyok, a kikben megvan a hebbeli „ringen” ösztöne, az evolúció képessége és *büszkén állíthatom: komoly munkával szerzett tudás is.*

Kénytelen vagyok hancegni, hogy némi önbecsülés szálljon belém. Ugy-e megbocsátja?

Hálás és tisztelve szerető barátja

Juhász Gyula

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szabadka, 1905. aug. 16.]

Kedves Juhász,

egy nagy kéréssem lenne Öntől. Most finnül tanulok, helyesebben kezembe vettem a finn nyelvtant. Természetesen megint letettem. Mert valóban irtózom a fölösleges kényszermunkától. Írja meg my bellowed Shepherd, kívánják a vizsgálaton magát a finn nyelvtant, vagyis kérdeznek-e *direkte* belőle pl. kaphatok-e olyan kérdést, mint a finn határozók stb; vagy pedig csak *indirekte* az olvasmány kapcsán mutatjuk be tudásunkat. Feleljen tehát arra a kérdésre hogy kell tanulni: *beemlizni* pontosan, vagy csak *megjegyezni* egyes momentumokat, hogy a fordítás alkalmával *fel tudjam ütni a kérdéses helyet*? A coniugatiot és a declinatiot pl. kell-e tudni pontosan? A hang és szótannal hogy állunk? — Bocsásson meg alkalmatlankodásomat [!]. Jelenleg szomorú epochába léptem. Ön szépen ír ez még egyedüli boldogságom és vigaszom; és szerelmes is — ó irigylendő emelkedettség! Nekem pár hó mulva gyerekeim születik. Elképzélheti helyzetemet. Babics írt. Azt mondta, hogy Ön által verseket küldet nekem.

[aláírás nélkül]

JUHÁSZ GYULA — KOSZTOLÁNYI DEZSÓHÖZ

[Szeged, 1905. aug. 16. után.]

Kedves Kosztolányi,

I.

én is küldök magának egy okos levelet, t. i. a Babics versei vannak benne és ezek nagyon okos versek.

Babics Mihály, a mi nagy barátunk par excellence nem lírikus és ezért a versei olvasása igen „tanulmányos”, hogy az ő szavával éljek.

II.

A finn nyelvtant annyiban kell tudni, amennyiben a fordítás-hoz szükséges ez. Maga ért engem. A skelettjét kell tudni, az egészet „átérezni”.

A névszó, igeképzés és ragozás nagyjában tudandó, en gros, de a detailokat át kell engedni Szinnyei-Finnyei urnak.

Igen, kérem, ha lehetséges tanulás alkalmával függessze föl lantját és intelligenciáját. Probatum est.

III.

Szcrelem. Tegnap egész éjjel az ideáлом ideáljával sétáltam. Maga tudja mit tesz ez. (Muzeum kert mellett, Dunapart, Sándor utca!!!) Szép éjjel volt, de a fejem nagyon megfájdult (Gellért-hegy!!) Unalmas. Hadd jöjjön az a méla accord!

IV.

A „Különös látogatás” a szegedi intellectuellek körében erős szenzációt keltett. Balassa József, Szakács Andor melegen gratulálnak. Mások is, orvosok is. Én is. Micsoda mágia, micsoda megfigyelő erő adatott magának! Egész Bródys volt, ami nálam „ujra” nagy dicséretszámba megy. A Bauer Herberteknek nincs igazuk. Az abszolút transcendentális irodalom, a vértelen eszmei irodalom nem kell! Éljen még mindig — vagy már mindig? — az Élet, az adys, bródys élet.

A művészetet és életet „egybekötni”, nagyszerű szimpozio-nokat rendezni, nietzschei életlakomákat, piros szinekkel, égő, vörös szenvedélyekkel, lángoló dalokkal, csókokkal, öleléssel, mámorral, szabad szerelemmel, pogány italáldozatokkal, tűz-imádással . . .

— — — — Mi ez? Egy gyönyörű kék selyem zseb-kendőt kaptam Ötöle, a nevét is beléhimezte. De azért érzem, tudom, látom, a párja nem én voltam, nem én vagyok. Adyeu

Juhász Gyula

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1905. aug. 31.

Kedves jó Barátom,

szíves érdeklődése mindennél jobban esett; valóban megvigasztalt ebben a szomorú, nietschéetlen időszakomban. Utolsó találkozásunk és levelem óta végtelen sok csapás torlódott össze a fejemben, úgy hogy még napi gépmunkámat sem végezhettem, a mit az előtt oly pontossággal „intéztem el”, mint az evést és alvást. Sok, sok csapás: anyagi gondok, családi egészségtelenségek, vizsgálati skrupulusok, aztán ez a fanyar arcú és szagú ősz, mely rothadt leveleivel csak émelyíti a gyomromat. Hiába én már nem tudom úgy nézni a Természetet, mint Ön! — A zsebemben egy revolverrel járkálok az üres erdőben: persze sohasincs bátorságom. Nem is lesz, ha valami csoda nem esik meg velem. — Nevethet egész bátran, de igaz, a mit írok. Nevezheti az írást a nyílt levelező lapok, vagy vizsgálat előtti filozopter-melancholiának is, mégse szégyenlem, hogy megírtam önnek, Zarathustra Gyula. Mert Ön az utolsó emberem, az első barátom, kit most könnyezve kérek írjon még egyszer nekem, kit Mohácsi Jenő oly szubtilisen leköpött vala.

Kosztolányi Dezső

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[1905.]

Kedves Juhász,

— Látja, hogy írtam Önnek levelet, azt is látja, hogy sokáig haboztam elküldeni — most elküldöm csupa bizonyosságul is, hogy megírtam. Bocsásson meg, si je n'y ajoute pas *grand-chose* éjjel van és tücsök ül a szobámban, ez pedig *Musarum inimica*, még a levélírás muzsájának is, — mert Önnek csak csöndben szeretnék levelet írni: akkor talántán eszembe jutna az a sok dolog, amiről

— „olvasás közben”, mint Ignotus mondaná — Ön jutott eszembe, így: „Ezt Juhással kellene megbeszélni” — „mit szólna ehhez Juhász?” — stb., stb. Látja, Ön folyvást emlékemben van és szívem legforróbb vágyai közé tartoznék: mint hajdan szóban, most írással megújítani Önnel a régi eszmecseréket; — de hiába, a betű csak nem hang és én sohasem [tudom] erőltetés nélkül lekényszeríteni magamat a toll és tinta kényelmetlenségeihez. Nehezemre esik kifejezni magamat „a Leonhardi médiumán” — mint Zalai mondaná — aminthogy egyáltalában is: nehezemre esik kifejezni magamat.

Most, mondom, bocsánatot kérek és legközelebb írok valami igazán okosat. Azonban tudasson arról, hogy a leveletem megkaptam-e s új, pesti címéről. Fogok küldeni néhány modern angol költőnek műveiből való szemelvényeket is, melyeket egyenesen Önnel fordítottam. Swinburne (a Baudelaire-utánczó) Browning (der Dunkele), Wordsworth, remek szonettjeim vannak tőle — Poe, Tennyson (on revient toujours . . .) és Whitman. Ezekből küldenék azon reményben, hogy Ön is megörvendeztet az önéivel: S ugyanezen költőkről kis tanulmányokat is írtam, melyeket szívesen elküldök.

Egyébként Góthét, Schopenhauert, Humeot, Tacitust, Byront olvasom felváltva, drámát írok és még nagyon sok mindent teszek. Többek közt fel akarok lépni az irodalom piacán (még mindig csak akarok, de ezúttal komolyan) és mint minden irodalmi barátomat, Önt is megkérem, nyújtsa ehhez tanácsait és segítségét. — Az titok, hogy a jövő évben hol leszek, de akárhol is, mindig maradok tisztelő híve

Babits Mihály

S e ceremóniás befejezés után még egyszer megkérem: bocsásson meg és ne vessen meg és írjon, és nyugtasson meg mielőbb, hogy megkaptam-e leveletem. Az előbbi, ide zárt levelemre is reflektáljon — ha lehet (mert én bizonyára már nem olvasom át még egyszer, ezt megtudandó).

Szekszárd, Szept. 1.

Kedves Gábor

a nemzeti renaissance hajnalán üdvözöllek téged, új hajnalt köszöntő nagy barátomat. Szabad jövőndő: ez volt az én álmom, vágyam, mindenem; ime bételik!

A maradiságba belescap a tüzes embernyila és fölfordul minden, a mi rothadva teng.

A középkor bástyái ledőlnek, a pimasz butaság és buta pimaszság behúzza farkát a „nagy magyar ugaron” is, a hogy Ady Endre barátom kifejezi.

Társadalom, politika, erkölcs, irodalom, tudomány, élet és művészet becsületes, szabad, igaz lendületet nyer. Az Ember fog itt élni, dolgozni, dalolni és ünnepegni, küzdeni és győzni, az Ember és nem a Mágnás, a Gentry, az Úr, a Pap, a Szolga, a Megalkuvás!

Becsületes lesz, igen is a tudomány és irodalom is! Gyönyörű dolog lesz élni, élni, élni.

Eddig vértanú volt itt a lángész, koldús és vértanú. Ha Petőfi-nek hívták, csavaroghatott az országúton a kutyákkal, ha Aranyinak, kussolhatott az Akadémiában a molyokkal. Igaz-e, Csokonai Vitéz Mihály, odafönn az égben?

Kedves Gábor, én érzem az idők változását, akár Petőfi egykor előreérezte a forradalmat.

Én már a szerepeket kiosztottam. Te, Ember, léssz a a nagy drámaíró, a nép fia, a ki a modern igazságok ígét testbe öltöd a világot jelentő deszkákon, a honnan az új idők (pfuj Új Idők!) szele majd lesöpri a meztelen és nemtelen szemetet! A Bokrétá többi tagját se féltsem. Kosztolányi Dezső is helyt áll derék magáért, Babics is legény a talpán, Zalai szintén. Ezek a legfiatalabak! ..

•

Csemege. A Szeged és Vidéke felelőse, Szakács Andor, a Fekete Szivárvány szerzője köszönt a Csokonai könyvedért és esdve kér, írjal a lápba olykor. Prózát is szívesen látnak, mert te úgy tudsz magyarul, a hogy kevesen, tán senki más: A mi igazság, az igaz-

ság. Hát írjál nekik fiú, komolyat vagy vigat. Modern lap, én is írok bele, a kutyafáját !

A Thália-premiert esengve várom. Előre készítem a tenyereimet és a jobbomat. Meg a pennámat.

A Szeged és Vidékét a nyáron át Kosztolányi és én láttuk el verssel, prózával. Majd megmutatom az enyéimet. Irtam hazafias és alanyi lírát, (szerelmeset is) croquist és igaz meséket, tárcát és hírek élet, polemizáltam stb. stb. stb. „Jó mulatság, férfi munka volt”. De már itt az ősz, vár: az igazi nagy „munka”.

Szerelem ? Nem való nekem erről beszélni. Gyökössy a megmondhatója ! Meg egy gyönyörű, parfümös selyemkendő. Meg — no majd egyszer, akkor ! De meg ne ijedj, Ember, nem „komoly” a dolog. Nem születtem én se filiszternek, se apának. Az én szüleim: az én műveim.

[A három csillag mellett:] Igaz ! Hatalmas, korszakos leveledet nagyon-nagyon köszönöm !
*
Örökké adósod vagyok. De talán...

A V—s.ban bizonynyal olvastad Arany János c. kísérletemet.
Kérve kérek, ird meg kritikai megjegyzéseidet, keményen, erősen.

Várva várom.

Der Rákóczy Marsch der schönste der Welt !

Nietzsche
(Op.XI.)

Hát szabad Nietzschéből kiábrándulni ? „Végideálomból?”

A válasz címe: Juhász Gyula Budapest, IV. <Király P.> Központi Egyetem, Bölcsészeti Kar. Szerb utca.

Mikor látjuk egymást?

Pest szépnek ígérkezik: Kosztolányi, Gyökössy, Zalai, Endrődi és a többiek várnak engem. És vár a nagy munka, a mit vállalok, nemzetemért, fajomért, az emberiségért.

Leszünk mi még Valaki.

Juhász Gyula

Még Szegeden, 905. nyárutó

50.

OLÁH GÁBOR JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Debrecen, 1905. szept. eleje]

Kedves Gyula!

Schopenhaueri aforizmáidra íme: egy gyűjtőívvel felelek! Ne haragudj érte, de szerelmes vagyok s ilyenkor rendet ne várj a rendes Oláh Gábortól sem. Üstökös vagyok, barátom, valami álló csillagot kerengek szakadatlan. Te pedig vedd elő rábeszélő képességed ezer fogását és gyűjtsd tele ezt az ívet, megcsókollak érte!

Öllelek így is
öreg Oláh Gábor

51.

JUHÁSZ GYULA – GYÖKÖSSY ENDRÉHEZ

[Budapest, 1905. szept. 9.]

Kedves jó Barátom,

a Diákokthoz lelakályosabb termét kisajátítottuk a magyar költészet és tudomány részére. Itt lakik Madai Gyula, Juhász Gyula és október 1-től Gyökössy Endre. Ma éjjel jöttem föl Babilonba. Szép Pest, de komisz. Hiába, itt fõn van irodalmi, mûvé-

szeti, tudományos levegő, bár kissé füledt és bűdös. De sebj! Majd kipucoljuk mi Augias istállóját, az új triumvirátus. Lesz még kurucvilág, Bandi! Megcsináljuk a modern magyar irodalmat, aki lelke van, aztán megyünk aludni. Igaz, a V-s hogy tetszik? Megkaptad. Mit csináltok a végeknél? Ocskay brigadéros tudom nem lett még áruló! Ne is legyen. Tiszteltetem, szivemből üdvözlöm. A gyönyörűség, szépség Maca mit csinál most? Egy cikkem nagyon tetszett neki. Ha visszatérsz, mondd meg, hogy hódolattal köszöntöm, az én felejthetetlen muzsámát! Imé végül csemege Madai Gyula ur tollából:

Románc.

Örzsé néne* mángorol
A kis Brandes** vándorol,
Baja is mint bajadér,
Elillan meg haza tér.

* A Diáko.[tthon] sibyllája. ** Én.

Juhász Gyula. (Jász)

52.

JUHÁSZ GYULA – GYÖKÖSSY ENDRÉHEZ

[Budapest, 1905. szept. 14.]

Kedves jó Barátom.

Már végérvényesen föl vagy véve a Diákotthonba, a művészszozába, Madai és Juhász Gyulák mellé. Derék kompánia lesz: magyarság és modernség. Szeretettel várunk az ujrameszelt, elegáns, tágas garçonlakásba. Inter parenthesis: megkaptad-e Szörényi bánságba röpitett irataimat? Amelyekben neked és Ocskay brigadérosnak küldtem el tomboló temperamentumom megnyilatkozásait. Itt fönn, Babilonban forrong a modern magyarság, irodalmi társaság alakul a 30 éven alóli titánokból: Madai, Kosztolányi, Endrődi, Hegedűs, Mohácsi és szerénytelenségem is belevonódtunk. Hát persze a társaság szép semmi, fő a talentum. De hát „bármily bolondul forr a must, azért mégis bor lesz belőle!” (Goethe) Nekem a Budapesti Napló tárcájában jönnek a verseim. A Virágfakadás Gyökössy beharangozója hogy tetszik? Itt ször-

nyen érdeklődnek barátaid és tisztelőid a kötet iránt. Én jelentősen hunyoritok. Nemsokára itt lesz október elseje, majd meglássátok! A V-s haldoklik, bár a mostani száma diszszám lesz. Oláh Gábor, Kosztolányi és tán te is? jó benne stb. A legszebbet és legkedvesebbet poétai hódolattal, édes szomorúsággal hadd köszöntöm! Ez a nyár volt az én életem nyara, de már itt az ősz! Mindennek vége? Ocskay derék barátomat szeretettel üdvözlöm. Szeretnék neki elmondani egyet-mást. No majd egyszer. Most dologban égek, irok, olvasok naphosszat és tervezek. Szép az élet, de nehéz. Ölel igaz barátod Jász.

53.

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

[Budapest, 1905. szept. 15.]

Kedves Oláh Gábor,

a drámádat most olvassa *Hevesi Sándor*, a Thália dramaturgusa. A második premieren [!] fogják adni, két más egyfelvonásossal. Az egyik Frank *Wedekindé*, a nagy német irodalmi éjjeli lepkeé, a másik szerénységemé lett volna, de én lelkiismereti furdalásoktól gyötörve összetéptem. A rongyait most akarják rekonstruálni Kosztolányiéék. Mindenről értesítelek. Én *Madáival s Gyökössyvel* a *Diák Otthon* bohémszobájában lakozom. Köszönöm gyönyörű leveledet. A *V.f.S.ban* találkozunk.

Juhász Gyula
Címem: Bpest,
IV. ker. Királyi Pál u.
12. III. Diák Otthon.
Művészszoba.

Melegen üdvözlök az ifjú Magyarországot: Endrődi, Kosztolányi, Mohácsi, Madai, Babics, Márkus, Farkas stb.

[A felső bal sarokban tintával rajzolt Juhász-fej. Fölötte:]

ÖNARCKÉP.
(Nagyon ideális.)

OLÁH GÁBOR JUHÁSZ GYULÁHOZ

Te kis Juhász Gyula,

mi a fene jutott megint hozzád? Mire való volt annak a színdarabnak az eltévése? Nem találtál volna bennünket méltónak egymáshoz? Hát nem nagyszerű lett volna egy este látni egy helyt egymás első munkáját? Te tapsoltál volna az enyémmek, én a tiednek? Mire való az a lelkifürdálás? Csudálatos! Én még egyetlenegy soromat sem bántam meg s nem is szívтам vissza. Pedig, bolondokat írtam én is! Wedekind, Juhász, Oláh! Kutya-felséges egy triász! Ugyan, ugyan minek fosztasz már meg ettől az egy gyönyörűségtől? Ha van lelked: ragaszd össze azt a szét-tépett papírcsomót s aztán acélozd meg lelkedet és ne engedd fürdölözni! Még az volna a furcsa! K. Lippich Eleket nem fürdálja a lelke azokért a kegyetlen rigmusokért, téged meg már ante natum fürdál? — Vagy csak meg akartál ijeszteni [!], szegedi kis rossz Szellemem! Nojsz, úgy vigyázz! Kezem közé ne kapjalak, mert három egyfelvonásos tragédiát verek ki belőled egyvégtiben!

Onarcképed kedvesen lepett meg. Zalai savanyú fizimiskáját olvastam inkább ki belőle, mint a te Puck-féle alattomos agyafürtságodat. Látni akarsz engemet cserébe? Ime, láss!

Jó rímek:
várja — párja
Rossz:
házában — magában

Képmagyarázat: a katedrán — Én ülök. A debreceni nemes, nagy kollégium Vlik osztályában tanítom a poétikát — a Bokréta anyagának alapján. 59 nebuló hallgatja szavam zengzetét. Most épen hőtnáthásan praeclegálok a gondolatpárhúzámról meg az alliterációról. Szegény ember szándékát boldog Isten bírja! — Egyébként a fiúk félnek a pápaszememtől. A minap is egyik tanítványom bátyja egy petróleumos, literes üveggel támit be hoztam. Leteszi az asztalomra. Beszélgetünk jó darabig. Egyszer aztán kiböfönti, hogy abban a petróleumos üvegben jó hazai bor

van . . . ne sajnáljam meginni . . . Tudod, nem szokásom bort inni. Ellenben azt is tudod, hogy Gulyás Jóskának szokása. Elhittam hát itt tétlenkedő Jóskámat és megittattam vele a petróleumos üveg bort. A bor jó lehetett, mert Jóska, elfogyása óta is be-benéz magános lakomba: nincs-e újabb kínálat? Egy igazi petróleummal terhelt üvegem van ott, ahol az ajándék bort tartogattam; nem adok neki két hetet: egy liter petróleumom oda lesz! Jóska megissza titkon s észre sem veszi, hogy *nem tiszta* bor volt! . . . Ilyen az élet. És te mégis lelkiismereti furdalásodban vissza mered venni a Thaliától egyfelvonásosodat? Pihá! Pihá! Szégyeld magad, kis Ypszilon!

Gyök Bandit, mihelyt hozzátok ér, két karommal üdvözlöm! Tömöttfenekű Madai Gyula bajtársamra is vetek egy mellétekintetet, mint öreg népfölkelő a téfelesszájú újdonsült infanter-ra. Legyen neki könnyű a Bornyú! —

Az ifjú Magyarországot: Endrődöt, Kosztolányit, Babicsot, Márkust, Mohácsit üdvözlöm! Farkas urat nem ismerem; ha megismerkedünk, őt sem felejtsem ki. Kosztolányi mikor küldi el Childe Haroldot? Sohasem? — Hát Schmidt E.? Hát Tichy M.? Nyílnak-e még a völgyben — szeptember végén — a kertí virágok?

Írj, Julius Hammerlein, írj, én kis pásztorom!

Írtam jókedvemben

[Debrecen], 1905. szept. 19.

Oláh Gábor

55.

KULCSÁR GYULA JUHÁSZ GYULÁHOZ

Nagykanizsa, 1905. szept. 21.

Kedves Gyulám,

vettem képes levelezőlapodat, melyen ugyan nem volt főtött kép, de megláttam rajta a te arculatodat, mely teljesen olyan, mint mikor utoljára láttalak, sőt olyanabb: az igazi „kis Juhász” mindinkább karakterisztikusabb lesz. Hát én? Én, lelkem, züllött ember vagyok némineműképen. A kobakom ugyan nem ütött-vert, a nadrágom nem foszlányos, a gallérom se kétes tisztaságú: a lelkem azonban annál ütöttebb-vertebb, foszlányosabb, kéte-

sebb tisztaságú. És mindezt az asszony tevé. Látom mostani leveledben, de az előbbieken is, hogy igazándi módon téged csak egy probléma izgat: az asszony. Fiam, az asszony nem probléma. Egy olyan dolog, aminek a megismerésére még csak kilátásunk sincs, megszűnt probléma lenni. Nézz csak a saját lelkedbe, ha föllengős önszeretet nélkül, hideg objektivitással vizsgálod meg kissé önmagadat, arra a tapasztalatra jutsz, hogy nem vagy egyéb, mint a külső hatások zengő médiuma, vagyis kiszámíthatatlan természetű individuum; azért kiszámíthatatlan, mert kiszámíthatatlan az, micsoda hatások érnek kívülről, vagy a gyomrod és a vérkeringésed rendes vagy rendetlen állapotából. Ami a te meg én meg a Zigány Árpád karaktere között különbség van, nem több, mint a cimbalom, hegedű, klarinét közötti; mindegyiknek más a hangszíne, de mindegyik kiadja a „Cserebogárt” meg azt, hogy: „Egy rózsaszál szebben beszél”.

És az asszony? — Miért volna az egyébennemű? Hidd el az asszony se különb, mint mi. Olyan rettentő némelyekre nézve a kiábrándulás, mikor megismerik a szeretőjükről, hogy éppen olyan közönséges teremtés, mint jómaguk. Egy hajszálnyival se szentebb vagy rosszabb az asszony, mint a férfi.

Hanem az bizonyos: a csókjuk, ölelésük ér valamit. Nagy bölcsesség van Heine kacagásában a világ fölött, mely kedvesérül kisüti, hogy jellemének sok az alja. „A világ vak és ostoba; nem tudja, hogy csókjaid mily mámorító lánggal égnék.”

S mikor édes a csókjuk? mikor megvan az a pszichikai járuléka, hogy azt azért adják, mert te — te vagy. Ha ez megvan, a félvilági csók is olyan édes, mint a nagyvilági. — Majd megkapod te is ezt, kedves barátom, csak ne türelmetlenkedjél, csak nőjj nagyra. Ezt mindenki megkapja.

Engem azért viselt meg az asszony, mert kultuszt csináltam a szerelemből, s az oltár tűzébe esztelenül sok értékes kincset beledobáltam a lelkemből. Könyvet írok most erről; ha készen lesz, elolvashatod keresztényi lelked épülésére. — Most pedig „dicsértessék”

Isten veled!

Gyula

Írj levelet a te szerető barátodnak !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

Budapest, [1905. nov. 13.]

Kedves Gábor,

a dolog így áll:

Gyökössyék nem mennek, fene tudja miért? Én szives örömet mennék, de nekem éppen péntek délutánra esett a más [!] három-izben elmaradt Kiss József előadásom. Sic fata volebant! Ha valamire el szerettem volna menni, a te első előadásod az Gábor, de hát nem engedi az én első előadásom. A kutya istókját! Vasárnap lesz Ibsen a Tháliában. A Nietzsche-cikkem nagyon kellene öreg, az Uj Század-ban megjelentet küldöm címédre, a mint ígértem. Endrődi Sándor kiadatja a K. Tval Kosztolányi Byronját. A V-s <meghal> elhervadt örökre. Én pedig beteg vagyok, de nem örökké. Az én bajomra nincs patika, nemsokára én is kérem a napot, a napot . . . Addig nézem a szép lányokat.

Jász.

JUHÁSZ GYULA — GYÖKÖSSY ENDRÉHEZ

Szeged, [1905. dec. 23.]

A Diák Otthon összes mestereinek boldog ünnepeket kíván

igaz szívből
a Mester.

Kedves Barátom,
neked is. Ilike üdvözöl, köszöni. Még nem voltam a városban. Dolgozom.

A „M.Sz”ét Tainevel légy szives pontos címemre azonnal *továbbítani!*

A magyarságomra jótékony hatással van a hazai milió. (lásd Taine.)

Forrongok és kiforrok. Éljen a százados nemzeti küzdelem és éljen a magyar nemzeti irodalom !

**Szeretettel üdvözlöl
fajmagyar barátod
Juhász Gyula.**

Szeged, Ipar u. 13.
Endrődöt, Farkast és a többi jó fiút üdvözlöm.

53.

OLÁH GÁBOR JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves kis Juhász Gyula ! —

Üdv neked a nagy magyar ugaron ! . . . Ünnepi hangulatban arra kérlek, kis rossz szellemem, légy szives gondolatgyorsasággal elküldeni azt a „korszakalkotó” leveletem, amelyben ama nagy munkámról adtam kimerítő tájékoztatót. Most időm és szükségem van a S. és D. meséjének tovább szövésében erre a levélre. Azután vissza küldöm, ha becsülöd valamire. — Már Bpestre is irtam hozzád, de hallom, Szegeden vagy. Kérlek, légy szives eleget tenni alázatos kérésemnek. S ha volna valamelyik híres írónktól kéziratod, küldd el, fiam, küldd el ! (Eddig már 60-nál több íróból áll a gyűjteményünk !) — Te ! a drámám megbukott . . . Kétszer adták s eltemették. Nos ? — Lesz még belőlem magyar Hauptmann ? — Válaszolj hamar !!

Boldog Ujévet, családodnak is !

Debrecen, 1905. dec. 27.

Oláh G.

59.

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

[Szeged, 1905. dec. 27. után]

Kedves Gábor,

Oda vagyok egészen. Nemsokára elrothadok. Az élet buta, cudar. Nem győzöm tovább. Zarathusztrát megette a fene. Járom a nagy magyar ugart. Irjál azért még, ez talán galvanizál kicsit. Irjál öreg fiatalos levelet nekem! Szeretnék sirni. Ha te tudnád! S. E. üdvözöl

J. Gy.

p.s. Nietzsche és a hellenizmust meg Csokonait, ha nem átallod, küldd el nekem öreg. Egyéb mulatságom sincs már, mint néhai valóm eszmesirjaiban gyönyörködni.

Irj a jövődről, terveidről, olvasmányaidról. Nagy jót teszel velem.

60.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1905. dec. 29.

Kedves Juhász,

Farkas László tisztelt barátommal levelezésbe léptem s több fontos megbízatással láttam el őt. Történetesen azonban elvesztettem a lakcímét. Kérem legyen szíves mihamarabb írja meg, ha tudja; ha nem, lehetőleg gyorsan puhatolja ki az adresseszt és aztán tudassa velem. Szíves fáradozásáért fogadja köszönetemet! Üdvözlöm

Kosztolányi

61.

CSÁTH GÉZA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1906. jan. 3.

Kedves mester!

Olvastuk Kosztolányival a versét a Szeged és Vidékében. Nagyon tetszett mind a kettőnknek, különösen azt állapítottuk meg, hogy ebben *véglegesen kifejlődött* az ön mindig eredeti mindig magyaros de eddig *nem tisztán* sziluettezett *ifjú költészete*. De szóval többet. (16-án megyünk Pestre); *Kosztolányi Párisba készül.*

Mindketten kérjük továbbá, hogy nézzen utánna vajjon a *Magyar Szemle két legutóbbi számában* nem jelent-e meg Kosztolányinak egy ott levő verse és nekem a *Bachról* szóló kibővített (essaym) kísérletem.

Azután mi történt a Marissal?? Ha lesz ideje ír egy kártyát édes mester? Ugye ír!

Üdvözlí

Brenner

62.

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

[Budapest, 1906. jan. 16.]

Kedves öreg Ur,

én már két hete elküldöttem neked Sámson haját és kornyikáló levelecskémet, a melyben teljes tisztelettel kérlek, hogy Nietzsche és a hellenizmus, nemkülönben (rossz a tollam) Csokonai című tanulmányaimat küldd címemre (most már megint IV. *Királyi Pál u. 12. III. D. O.*), de te se szó, se beszéd, hallgatsz. Hát édesem, egye meg a fene az ilyen válságos állapotot. Levelemben a világfájdalom legszélsőbb határait csapkodom és katasztrófától tartok. „Várta a fene” — mondom már Arannyal. Az élet olyan a milyen és élni kell, bár nem muszáj.

E hamleti számárságok és sirásói bölcseségek után szomorodott szívvel konstátálom, hogy szakvizsga előtt állok, a mi nálam

teljes butaságot jelent. Szerelmes is vagyok, a mi nálam nem jelent semmit . . . Hát mi lösz embör? Mi? Még Szögeden, váltság idején.

Juhász Gyulád a sirig.

U. I. Örök harag, ha nem irsz! Vagy nálad van örök harag? Kutya-fáját!

63.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Debrecen, 1906. jan. 17.]

U. I. Örök szeretet, öreg!

Kedves Juliusom!

Szívességedet utólagosan köszönöm! — Továbbá jelzem szerényen, hogy tévedésben leledzel. Nietzschét és a hellenismust (Magyar Szemle) ott hagytam Pesten jó Csobán András lakásán (József u. 11. III. 13). Ott meglelheted. *Csokonai* című tanulmányodat sohasem láttam! Ugy rémlik, ígérted, hogy elküldöd, de én nem kaptam semmi ilyes dolgot. Valahogy összezavartad a dolgot, kis komám! Már csakugyan el kell hinnem, hogy betegskedel. Hanem azért sokat ne tanulj a szakvizsgára! Miről irsz? — Én Jókairól írtam most egy kis tanulmányt.

Gyök komám, hallom, beteg volt. Mi a fene lelte? Jó volna, ha írna egy kicsit arról a bennünket halálosan érdeklő dologról. S.E.-nek mondd meg, öreg, hogy kegyetlenebb a Prometheus máját vagdosó sasnál! Mért nem ír egy pár sort? Hát szomjúságban hagy elepednem? No, nem szép tőle! De azért köszöntöm. Válaszodat várom, öreg!

Oláh Gábor

64.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kelt Debrecenben, 1906. I/21.

Kedves kis Juhász Gyula!

Bármennyire ócsárlod is te Gyulai Pált, mint kálomista kritikust és költőt, én kénytelen vagyok nyolcvan éves korában is

nagyra becsülni, mert a szellemi törhetetlenséget kemény testben őrizte meg idáig. A mi huszadik századunk hús és egynehány éves „Brandese” már halált kiált, mert nem eszik eleget s így arca sápadt, dongája vékony, agya vérszegény s így a gépezet kimerült! Enni kell, barátom, eleget, sőt többet az elégnél! Ilyen korban egy kis csömörlés nem árt úgy, mint hónapi koplalás! Nem vagy már az eleven holtak zárdájában, világi vagy, hát élj világiasan! Azért nem tudsz megírni egy valamire való hosszabb és logikusabb tanulmányt, mert keveset eszel! Azért butúlsz el a vizsgák előtt, mert keveset eszel! Azért nem mersz áldozni Venus oltárán, mert keveset eszel! Az élet = evés. Legalább Debrecen ezt tanítja. Itt, barátom, egyebet sem tesznek, mint esznek. Azután gyakrabban jársz a szabad természet templomában, mint a Ferencrendiekében! A budai szél egészséges, a tömjénfüst fejfájdító; kivált nekünk, modern Ördögöknek. Ki, a szabadba! Hiszen mi,

Kik észrevétlen bolygunk a tömegben,
Közkatonák pénzrangozott seregben:
Itt, a természet pompás csarnokában
Felkent királyokul állunk ki bátran.
Előttünk minden fűszál meghajol,
Hogy kik vagyunk: az erdő tudja jól!
Nekünk hoz a tavasz minden virágot,
Értünk nevel arany nektár borágot,
Felhők futása, milljó változása,
Futó csillagnak éjbe lángolása,
Szivárványhíd keletnek kapujánál:
Nem ismer mást nálunk, szabad uránál!

Bizony nem, barátom! Jól mondja a költő. Erősítsd vézna testedet, okos tornászással. Ez a kor, ami most jön ránk, épúgy számon kéri a testi erőt, mint a lelki keménységet. Haj, nagy-szerű kor ez! Ebben a korban

Faragott, festett istenek ledőlnek,
Az oltár-bálvány porrá porladoz;
Kik ily teremtővel kötést kötének,
Elsőpretik a sok búbánatos.
S magaslik a menny kék boltozatáig
Az Ember, a nagy, a magánvaló!

És zendül a siralmakat lefojtó
Órjás hozsánna, büszkén szárnyaló !

Azután: szeress ! Szeress igazán, nagyon, melegen, szakadatlan ! Mert ez tartja az emberben a lelket. Gyulai Pál emberevő, mégis hogy tudta szeretni Mariját ! (Aki melleleg gyönyörű szemű nő lehetett ! Legalább az arcképe után ítélve.) Sajna, ebben a tekintetben nekem rosszul és szűken eszett a posztó.

Szívem, mint összetört virágcserep,
Az út porán kallódik s nincs, ki szánja !
Hervadt rózsáit, amik benne nyíltak,
Kegyetlen kéz kiszórta mind utána.

Pedig szomjúhozom a nőiséget ! Még Pesten volt benne valami részem; legalább az egyetemen, különösen a Beöthy, Négyesy órákon. De itt, Debrecenben ? ! Piha ! Piha !

Óreg ! Mondd meg Schmidt Erzsinek, ha találkozol vele, hogy öreg bajtársa arra kéri: írjon neki torinói remetiségébe vigasztaló leveleket. Neki nemcsak női lelke van, hanem — szép stílusa is. Igazán, nem járja, hogy így kivesse emlékezetéből azt az embert, aki oly szívesen, odaadóan szolgáltatta kezéhez hajdanán, hajh, a boldogabb időkben, a Beöthy-jegyzeteket ! Mondd meg neki: ha nem ír, leveszem róla lelki kezeimet és Singer kiadásában megjelenendő harmadik könyvünkbe nem iktatom be róla zengett panegirikus versemet. Tehát emberelje meg magát, mert nevének fennmaradása vagy örök elenyészte forog kockán. Mondd meg neki, hogy Oláh Gábor erősen tud szeretni (úgy is, amúgy is), de még erősebben tud gyűlölni és megvetni ! — És végül azt is mondd meg neki, ezután Kovács Erzsinek keresztelem s úgy is hí vom. —

Kár, hogy tél van ! A telet nem szeretem. Ilyenkor csak tanulmányokat tudok írni. Begubószik a lelkem és úgy szövi hatalmas álmait. Hajh ! nem hiába, hogy magyar vagyok, de tudok is nagyokat álmodni !

Ilyenkor a nyáron hallott
Erdőzúgás, madárfütty zenéje:
Lágyan omló dallamokba
Verődik szét, gondolatim

Hullámzó körébe . . . — mondja a költő s mondom én is. Egy gyönyörűsége mégis van a télnek: a befűtött szoba, a rohogó kandalló. Ezt négy esztendeig nem élveztem, most bezzeg élvezem! Gatyaszárban leheveredek az ágyamra, olvasom néha Jókait, néha Burnsöt, néha Shakespearet, néha verseket is irok ponyolában.

Mint a török császár, nyújtózkodom
Édes semmittevással ágyamon.
Édes tevéssel, hej, jobb volna tán
Valami habtestű lány oldalán!

Azt hiszem, ezt az utóbbi két sort Gyök komám is aláírná, pen-nával!

Barátom, gondolnád-e, hogy január 17-én voltam 25 eszten-dős?! Ezek az életfordulati napok mindig összetörnek lelkileg! T. i. Petőfi rohan ilyenkor eszembe s kétségbe esek és majd meg-halok! Ő 26 éves volt, értsd meg, Gyula! 26 éves, mikor meghalt — s mit hagyott maga után! (Nem értve bele Szendrey Júliát.) Ugyan, mondd meg nekem, nem orcapírulva kellene meghalnom most, 25 éves koromban, ha aszerint üdvözülhetnék, hogy mit hagyok magam után!? Erre nincs más szó, csak a Hamlet-apja-lelkének siráma: Irtóztató! Irtóztató! Irtóztató! Kutyába se venném az életet, de az ilyen születésnap i évfordulók letaglózhatnak.

Csak mikor e hídon megdobbam a lábam,
Mely időtfordító tenger pusztaságban,
Ma s holnap határán:
Akkor érzem szörnyű terhedet, öröklét!
Mikor sínylem idők rámsuhanó öklét!
Akkor állok, mint Lóth, megdőbbenve, árván . . .

Úgy veszem észre, bennem is kevés az akarati tartalom s túl-teng a képzeleti rész! Ha valaha, úgy ebből sarjad tragikumom. Szilárd emberek kellenének körém, hogy el ne veszítsem maga-mat. De mikor még nálam viaszabb bábokat látok! Hová le-gyek? . . .

De ezek mind egyéni bajok, egyéni rángatódzások. Micsodák ezek a Világ bajjaihoz mérten! Még ott vannak csak rángatódzá-sok! Mostanában sok földrengésről olvasok. Hm, nem csodálom,

ha ez a vak csillagzat háborog „keserű levében”! A Földnek is van lelke, mert teste van. Fáj a teste, tehát a lelke is háborog. Mi a Föld lelke? A tűz. Háborgásai: a rengések. A Föld mostanában sokat haragszik, éhes, szomjas, vért ihatnék, húst ehetnék!

Mert a vakondak ember fúr-farag,
Tömérdek testén tornyokat rakat,
Ekével fájó clevenbe szánt,
Szeme tükrén úsztat vas várakat.
Keblének roppant pörsenéseit
Mégfúrja, ássa sárga ér után,
Majd hogy szívéig nem hasít vasa!
S az érző Föld mind túrje ezt, bután?
Nem! Fáj neki: s így ökle visszavág!
Meg-megrándítja órjás tagjait;
Szeme sós könye földeket söpör,
Tüzet köhög és mennykövet hajt.
Ásít — s egy emberöltő nincs sehol!
Iszik reá hibor meleg vizet;
Csömörlésében ökrönd láva-tengert!
— Haj, a beteg Föld rémitőn fizet!

Gyök komámnak mondd meg, hogy a tavasszal körülbelül vendége(-tek) leszek. Ha bo(k)ros teendői engedik: cregessen hozzám hírnek fehér galambjait, vulgó: leveleket. Szeretnék a Singer ügyben *bizonyosat* tudni. (Ez ne essék zokon, kedves Bandi rokon!) Bodort mindenütt kitűnően fogadták! A Budapesti Hírlapba is írt róla valaki, nagyon szépen. Minden sorát aláírom.— Hát Baja Miska él? Ő csak akkor ad jelt magáról, mikor — entschuldigen Sie — egyet fingik. Hja! Ex ungue leonem.

De azért ne agyarkodjatok reám. Személyes indulatok barátaimmal szemben sem vezetnek. Becsülök én mindenkit, aki engemet becsúl.

Énnekem már minden ember
Becsületes, emberséges, jó ember.
Egyformának látok én már
Mindenkit, hej, sokat látott szememmel!

Mondja Koppán bácsi s mondom én is. Irj Gyula, hogy Remete

Szent Antal áldjon meg! (Ez majdnem én lettem; mert Antalkor születtem s annak akartak keresztelni. Már pedig Remetének remete, Szentnek is szent vagyok.)

Oláh Gábor

65.

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

[Budapest, 1906. jan. 24.]

[Megszóltatás nélkül]

Igazad van, Ember, de, sajna, nem az igazságok kormányozzák ez világot. A humor magaslatáról minden szép, jó, igaz, de fene magas az a magaslat, szakvizsgái szememmel csak a sötétben pislogok fel hozzá. Könnyű neked, Sólyommadár! No de nem vagyok én Szentiváni ének, se Hamlet ötödik felvonása, csak egy szegény garaboncás. Kovács Erzsivel tárgyalni fogok és . . . „sír-ból jövő Szellemre!” . . . mivel én szakdolgozatul „*A tragikum magyar irodalmáról*” írok, kérve kérlek, légy oly kegyes — több szem többet lát s ott van a bibliotékád! — írj egy lev.lapon legalább azon ősmagyarokról, a kik e „szürke elméletről” — gondolkoztak eddig, azaz Beöthyig. Kölcsey nemde (de hol a Körneren kívül?) Bajza, Vörösmarty elszórtan, Kemény (hol?) Szász Károly, Henszlmann, Gregus és a legújabbak. *Névy*. Magnus mihi rerum nascitur ordo . . . Esetleg kritikai glosszáidat is közölhetnéd, tanár uram. A latin disszertációm Horáciz magyar műfordítóiról szól. Nem fordítottál-e öreg mű? Mi? Lám, nem vagyok én még egészen agyalágyult.

Juhász Gyula szegény.

U. I. Baja Miska azt üzeni, hogy nem böcsül sömmire sé. Nincs szived, oszt' irod a nagy fene versöket. Él! Virágozzál, mit ősz a fene! Ezt üzeni Baja Miska.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves kis Juliusom !

El kell ismernem, hogy eszednél vagy, mert: dolgozol. A témáid érdekesek ! A tragikum magyar irodalmához — csak így fejből ! — még a következőket pótolhatom:

1. *Névy*: A tragédia elmélete.

2. *Szigligeti*: A dráma és válfajai.

Esetleg: *Baráth* Esztétikája, *Csiky* Gergely Dramaturgiája. (Ez ugyan másról szól !) Persze, *Riedl* is szól összefoglalólag a Poétikájában a tr.-ről. Ha időm engedi: utána nézek a könyvtárunkban, nincsenek-e régebbi munkák ebből a nemből.

Horáciusból nem fordítottam s így nem kerülhetek a halhatatlanok sorába.

Nem ajánlhatom eléggé a sokat evést ! Egyél napjában ötször — mint Baja Miska — s fogadom, táblás képed lesz és nem kóvályog a fejed. — Jaj, te, Kovács Erzsiről ám el ne felejtkezzél ! Elválásunk kissé tragikus volt, ezt helyre kell ütnie, neki ! Gondoskodjál róla. Volna még egy kérésem: Hevesi Sándortól már kértem levélben kisdéd drámámat, de füle botját sem mozgatta. Nem tudnád valahogy kicsalni tőle ? Erre is igen kérnék. Bandi komám mért nem ír nekem ? . . .

Az öreg Oláh

[A lap jobbszélén:] Gyula ! A Budapesti Napló-nak majd küldd el azt a számát, amelyikben egy cikkem jelenik meg Zichy képéről. [A bal szélén:] Zalai hol van ? — Kosztolányi Harold-ja mi-kor jelenik meg ? Üdv neki !

Debrecen, 1906. jan. 26.

67.

JUHÁSZ GYULA — NÉGYESY LÁSZLÓHOZ

Szeged, [1]906. április 4.

Nagyságos Uram,

szives elnézését kérem távolmaradásomért a stilgyakorlatokon. Betegen jöttem haza, kissé pihenni és dolgozni tovább. A szakdolgozatokkal most készültem el, azokat tisztáztam két hét óta. Boldog ünnepeket kívánva maradok hálásan tisztelő tanítványa

Juhász Gyula.

68.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szabadka, 1906. ápr. 4. körül]

Kedves Juhász,

itt küldöm az én kiváló, legszeretettebb barátomnak kis küldeményét. Kívánom, hogy sok tanulsággal és élvezettel forgassa.

Babics nagyon lelkemre kötötte, hogy ne mutassam, el ne küldjem senkinek.

Most önért megszegem a szavamat!

Kérem rögtön olvassa el, s aztán nyomban — szintén ajánlottan — küldje vissza címemre, mert ma is kaptam tőle egy sürgető levelet.

Azt hiszem ön is óriásinak, eredetinek fogja találni ez ismeretlen, igazán nagy embernek poézisét. Én valósággal imádom őt.

Nagyon megörülnék, ha minden egyes darabjára megtenné nagyrabecsült megjegyzéseit s ezeket rajtam keresztül és általam Babicshoz juttatná. Ezt az embert ösztökélni, buzdítani, imádni és ütni kell; nekünk barátainak kötelessége, hogy őt felrázzuk méla álmodozásából és kivigyük az irodalom piacára.

Részletes bírálatát, tanulmányát várom. Én az enyémet már elküldtem Babicsnak.

Értsen meg jól: a levelet nekem küldje, s nagyon gyorsan, mert — mint megírtam — huszonnégy óra alatt Bajára kell küldenem e kéziratokat, melyeket ön most vesz.

Üdvözli

Kosztolányi

69.

SCHMITT JENŐ HENRIK — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1906. ápr. 9.]

Szívesen üdvözli most szerdán az „Akadémiában”

tisztelője
Dr Schmitt

70.

JUHÁSZ GYULA — GEDŐ SIMONHOZ

1906. április 9. Szeged, Ipar-u. 13.

Kedves Gedő,

a mint látja, vagy látni fogja, a nyakába sóztam a szakműveimet. Tehát először is az „üzletet” fogom lebonyolítani. Legjobb lenne — ha lehetne — hogy Ön kedden 2—3-ig *Trefort*-u. 8. alatt M. Wittmannak átadja az egész aktacsomót. Ekkor van a hivatalos órája, hátul, jobbfenéken. Ha ez nem lehetséges, akkor jön a második terv. Maga Pesten, azaz a fővárosban (*mert ez a fő a dologban*) föladjja, mint én Magának, a csomagot a köv. címmel: Az orsz. tanárvizsgáló Bizottság nagys. Elnöksége Helyben. *Trefort*-u. 8. sz. *Föladó: Juhász Gyula IV. Királyi Pál*-u. 12. BP.!! Előre is végtelen hálás köszönetem! Most jön a levél, a líra, a szubjektív momentumok. Tehát. (NB. Ha postára adná, sziveskedjék a nyugtát megőrizni.)

Kedves jó Barátom, a kétheti rettenetes, u. n. szellemi munka robotja egészen összekuszálta amúgy is zilált és rendezetlen ideg-

rendszeremet. (Lucus a non lucendo) De félre bú, kegyed tragédia-elméletével vigasztalom magamat, a tragikum kérdése történetének a magyar irodalomban, különös tekintettel a hazai tragédiákra stb. történetíróját. Hát még a latin, a latin, a latin . . . Most pihenek. Gyönyörű opálos színekben ragyogó alkonyatok a tiszai füzesek méla csöndjében, olvasmányok, az ihlet édesbús percei, az éjjeli meditációk: ezek zsongtják el néha, néha fáradt lelkeket. Itt senki sem ismer már, de nem is láthat! Úgy surranok el néha, estenden közöttük, mint a ki nem e világból való. A boldogok ismeretlenek, a kedves férgek és vadállatok! A többi emberek. De jó lehet többi embernek lenni! (No persze, igazság szerint én is csak az volnék!) Olvasmányaim: Thury Zoltán: Utravaló (Mélységesen emberi írás!) La philosophie de Nietzsche, a Biblia (János evang.), Vajda János és egy egészen okos kis könyv: Rákosi Jenő A tragikum. Lehel István címe? Mondja meg neki, hogy bocsásson meg valamiért. Juhász Gyula. — Holnap folytatom a szakvizsgai készülést!

U. i. A válaszon kegyeskedjék az *eredményről* értesíteni!

71.

JUHÁSZ GYULA — GEDŐ SIMONHOZ

Szeged, 1906. post festa. [ápr. 15. után]

Kedves Barátom,

most már ismét voraussetzungslos barátok lehetünk és én megirhatnám Magának az első igazi episztulát. Őszintén szólván — az őszinteség a szonettekben fölösleges, a levelekben lehetséges, — kissé fázom az első debüttől. A mi barátságunk tulontul egyoldalú. Maga szép, nagy és mély dolgokat mondogat nekem peripatétikus és kávéházi symposionjainkon. Én igennel kontráztam és plátói dialogjainkban a csöndes (könnyű, vagy nehéz?) szerepére vállalkoztam. Szemeimben (Óh, azok a szemek! — mondja Kiss József) a megértés és ostobaság fénye csillogott. Titokban azonban éreztem, mennyit tanulok Magától és hogy a Mester végre fellelte Mesterét. (magyarán: mesterére akadt!) Szégyeltem, hogy a mohácsiak ennek tituláznak a hátam előtt. (Ad notam:

hátam megett.) A távolság négyzetével csökken azonban a dialógus lehetősége. Eleinte azt akartam, hogy szép képezlaponkat küldözgetek ilyen tartalommal: — — — Igen — — — Igen — — — Igen. Nem. Elhatároztam végre, hogy leleplezem magamat és saját külön kis tragédiáimról és komédiáimról fogok fecsegni. (A nagy Kosztolányi ügyis elnevezett a nagy fecsegőnek.)

Tehát: I. Kosztolányi Dezső egy nap hirtelen benyitott hozzám. De nem váratlan. Azon órában irtam egy levelet neki — mert irodalmi haragban voltunk eddig — hogy ne bolondozzunk! Csodás véletlen, nagy lelkek clairvoyancea! Egész délután sétáltunk a Tisza partján, költők a füzesben! Szídtuk a mohácsiakat, és örültünk, hogy Kossuth fia kormányra jutott és meg van a béke — köztünk! Kijelentettük, hogy az irodalom valóságos melegágya az irigységnek, a rosszakaratnak és mohácsiaknak! Még két ilyen nemes bohó (de nem bohém!) lelket is el tudott választani! Kegyelettel néztük meg városom nagy szülőttének Dugonicsnak szülőházát, ahol is a föllirat ragyog: Itt született, élt és halt meg — Dugonics András — Legfinomabb Kathreiner — malátakávé — elsőrendű babkivonattal. — Aztán beszélgettünk magyar kultúráról, német kultúráról, nemzetünk jövődjéről, Gedő Simonról, Horvát Henrikről, akinek német Vajdájára igen kíváncsi lón Kosztolányi Dezső. — Közben — az ő szemével — fölfedeztem városom igaz szépségeit: az újszegedi parkot, a Stefániát, a szegedi parasztlányokat, Maris utódait. Kerestük a szegedi intellektuelleket, de azt még az ő szemével se tudtuk fölfedezni. Csak egy ökröt láttunk a Dugonics szülőháza előtt, akinek olyan misztikus zöld szemei voltak, mint Mohácsiaknak. De ez csak egy ökör! — Más szenzáció nem volt. Csak apró tragédiák. Szomorúságok, amelyek nincsenek, mihelyt kimondjuk őket. Érzései a tehetetlenségnek. Azután annak tudata, hogy nem éltem! Nem élek! Csak gyáván, szemérmesen és néha hirtelen-váratlan szemérmetlenséggel tűröm, hordom a „paralise generalet”, a mint e psychophysikai betegséget egy nagy dánus poéta, valamint Hjalmar Söderberg nevezi. (A regénye oly szép, akár a Niels Lyhne, Kedves Bigumár).

Egyébként maradatok. Tanulok. E tekintetben becsületes nyárspolgárok magadunk, ugy-e? Elmerülök a különböző hangmegfelelések szépségeibe és finom analizissal, nemes egyszerűséggel (amint ezt szakműveimben írom) vésem emlékezetembe a súlytalan kihangzást, mint olyant. — Olvasmányaim: Riedl

Frigyes: Arany János. — Szabó László: Jókai élete és művei. — Egyetemes irodalomtörténet (Rómaiak.) — Magyar remekírók: Vörösmarty. Arany. — Simonyi Zsigmond: A magyar nyelv. — ifj. Szinnyei József: Magyar nyelvhasználat. — id. Szinnyei József: Magyar írók élete és művei. — Lehel István irt egy lev. lapot. Kiváló író! — Megtaláltam Szegeden Colonna Vittoriát, de el is vesztettem. Még vasárnap itt fogok kinlódni és üdülni és heggedni.

Maradok, sajnós, aki voltam

Juhász Gyula.

72.

ADY ENDRE — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1906. jún. 18. előtt]

Kedves Barátom!

sajnálom, hogy el kell magát nagyon szomorítanom. Én a Vészi pressziója és rábeszélése által jutottam volt a Pallashoz. És kaptam kegyelemből 125 forintot. Igaz, hogy a Pallas reménye ellenére bevette a költségeit. De még egyszer mégsem próbálnék verskiadással, magunkfajtájúaknak könyvével. Végtelenül undok, nem is sejtett valóságok rejtőznek itt az irodalmi sötét kamrákban. Nekem is volna két kötet versem is eladni való. Még csak halvány reményem sincs egyelőre két krajcárra sem. A mi korúink közül Farkas Imrén kívül ma még teremtett lélek az országban versíró pénzt nem szerezhethet könyvével. Én és Kabos is, szeretettel állnánk az ön rendelkezésére. Hiába is próbálnánk akármit. Talán valami más módot gondoljon ki, hogy segíthessünk önön. Bocsásson meg, hogy tőlem kell megtudnia, milyen senkik vagyunk ebben az országban. És írjon, ha jónak látja. Szeretettel üdvözlö

Ady Endre

JUHÁSZ GYULA — GYÖKÖSSY ENDRÉHEZ

[Szeged], 1906. post festa, április közepén [18.]

Kedves Bandi

post festa boldog ünnepeket kívánok, ami a mai világban egyre megy. Hogy Kossuth fia kormányra jutott: ennek magyar lelkemből veled együtt őszintén örülök. Hogy a B. N. többé nem hazaáruló a koalíció színe előtt: ez szintén könnyebbségemre van. Hogy végül én magyar költő és főleg ember vagyok, fajilag, érzésileg, értelmileg: ez régi dolog. Kérem tehát a kormány szíves jóindulatát. Magyarországon az a legnagyobb átok, hogy a magyarok nem értik meg egymást és Rákosi legazemberezi Adyt és viszont. „Szeressük egymást gyerekek, különben az ördög se szeret bennünket” — ez a mondás a legmagyarabb igazság! Én vasárnap megyek föl, addig — ha ott van még — maradhat Gulyás Jóska. De remélem és hiszem, hogy azóta kormányra jutván, legalább is — képviselőjelölt lírai programmal, 48-as alapon. Szeretettel üdvözöl

Juhász Gyula
szakvizsgázandó alany.

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

Szeged Ipar u. 13.
Szóval a régi.

[1906. jún. 18.]

Kedves magyar Hauptmann,
Kedves Öreg Bajtárs,
Kedves Oláh Gábor,

azért, hogy még neved nem ragyog Albion hajólámpásán (hja, sok pénzbe kerül az ilyen reklám, fiam!), azért, hogy híred egye-

lőre csak a Vaskapuig hat le, mivel Gombkötő Antal ott népe-
nevel — azért irhatnál e nekem, szegény vidéki író társnak és régi,
változhatlan barátnak, mi!? Mit csinál Hunyadi László? Mit
csinál Sámson, Delila férje? Mit csinál a tisztviselőtelepi főgym-
nasium? (Ejnye, az közel lesz Valakihez, . . . Régi dal, régi dal!
Mit csinál Schmidt Erzszi? (mindig rólad beszélt az édes, min-
dig!). —

Viszontszolgálat fejében ime az én Új Hireim:

1. Kosztolányi Dezső a Budapesti Napló belső munkatársa, N. Sz.-i kritikusa, tárcavezetője stb. stb.je.
2. Juhász Gyula jó eredménnyel letette a latin görög — magyar t. szakvizsgát májusban. Elvártam tőle!
3. Juhász Gyula valószínűleg Kutya bagason vagy Szilasbalháson lesz professzor.
4. Fentnevezett Arany Jánosból még mindig nem bolondult ki és most írja Arany Ősze című kis remekét. Egyebekben — leteszi a tollat és

szeretettel várja szives válaszódat.

[aláírás nélkül]

75.

OLÁH GÁBOR JUHÁSZ GYULÁHOZ

Debrecen, 1906. június 19.

Kedves kis Koboldom!

Épen a Zalai levelével kaptam meg mokány kis leveledet. Mindakétfő nagyon jól esett, mert — irodalmi működésemről tudakozódnak benne! Hja, a rókát farkánál fogva lehet megfogni, az öreg Oláht meg hiúságánál fogva. Ez utóbbihoz értesz is, ó Ihász!

Mindenekelőtt kezéd kezemben ropogva ráznám, ha tér és idő-kategóriákat lerontva, a fizikai lehetőség legközelségében nyakadba omolhatnám: szakvizsgázott tanár! Dicsérlek pontosságodért. Csak a neki! Le avval a rossz pedagógiával is, azután élj te is magadnak, mint már kezdek élni én!

Barátom! Az asszonykeresés gyönyörű kora szakadt rám! Soha még a világot nem láttam ilyen jónak, szépnek, sokkal jobbnak, szebbnek, mint Leibnitz [!], mint most! Madai Gyulával a

szent őrületnek karján ringatódzunk; ő káplári bakaruhában, én szürke civilben. A debreceni nagyerdő a Bois de Boulogne-unk! Pegázusunkra kapva nyargalásszuk be a határtalanságot és a V. Piroska nyaralóját. Őerte Gyula ég. Én már lángolok a legtestesebb szolgáló leányért is. Belém ütött a hajrá! Nem az vagyok, ki voltam eddig, belőlem a jobb (= erkölcsi) rész kihalt! Nincs szentség előttem, csak a nő! az imádandó nő! Egy csapat versem tanúskodik erről, félremagyarázhatatlanul.

Még ugyan ismerek és vallok egy másik szentséget: a költészetet. A költőt! Tudod-e, hogy én Petőfibe bolondultam vissza? Igen! Már gatyás kölyök koromban is faltam, most újra az ő üdeségében, kiapadhatatlan sokszerűségében fürdetem lelkemet. Irni akarok egy kis könyvet a *Petőfi képzeletéről*; kimutatván benne, hogy épen a képekben látás, mindenségnek, emberi Ének képekben nyújtása teszi a költőt igazán nagy költővé! Vannak hangulat-költők, vannak képzelet-költők; amazok olyanok, mint a csendes alkonyat, emezek: mint az égbolt zenitjén ragyogó nap! Én ezeknek az utóbbiaknak zászlajához szegődöm! Ide tartozik Shakespeare, Goethe, Dante, Byron, Petőfi! Gondolom: nem rossz társaság! (Arany már más! Őt meg te magyarázd meg, ha van istened.)

Befejeztem *Sámson-t*! Non omnis moriar! Exegi monumentum aere perennius! Non usitata nec tenui ferrar penna biformis, vates! Ego! Tapsoljatok, falevelek! Igazán mondom, Gyula, hogy ez az egyetlen munkám érdemes huszonöt esztendőmre! Kíváncsi vagyok, mit tartotok róla, ti, fiatal Magyarország? Nagy gondolatok vannak bele ásva, ha nehézkes is: érdemes a labirintusában útat vágni. 17 hónapig hordoztam begyemben. 10 ének; 3160 sor körülbelől.

Hol a fenében hallottál te valamit *Az én hírem-ről*? Mert ebből a versemből idézed Albion hajóját meg a Vaskaput! Megfoghatatlan! Gyökössyttől nem hallhattad, hiszen már akkor nem igen voltál Pesten! Sok fából fúró-faragó ember vagy te, Julius!

Hunyadi László kész van. Kicsit király-ellenes dráma. Ezért bajosan érek vele célt.

A vakációban Milton görögös drámai költeményét: *Samson Agonistes-t* akarnám fordítani! Most fedeztem fel, hogy Sámsonnal bajmólódtam.

Te! Mit tudsz a kis Schmidt Erzsiről? Irtam neki a tavaszon egy levelet, azt sem válaszolta rá: bá. Okos kis lány, de bajusza

van. Hanem azért lesz tán lelke, hogy előfizetőket tömegestül gyűjtsön magános verskötetemre !?

Írj, öreg, magadról, Szegedről, Kosztolányiról, Arany Jánosodról sokat, sokat ! Meglásd, én sem maradok adósod. Engem csak ugratni kell: ugrom nagyokat !

Élj és légy kövér !

Oláh Gábor

76.

KULCSÁR GYULA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Nagykanizsa, 1906. jún. 27.

Kedves Öregem,

végezván ezzel a sok évvégi hercehurcával, konferenciázással, statisztikával, főnévkönyvekkel, kimutatásokkal, bizonyítvány-írásokkal, teljes vakációi hangulatban, válaszolok a leveledre, amely olyan kedves, elmés, mint a só (L. Attika), s oly rövid, mint a nyúl farka. (Bocsásd meg nekem ezeket a meleg-nyári hasonlatokat, nem tellik ilyen hőségben különb.) Köszönheted, hogy leveleddel mellékletet is küldtél, ami számomra a számot ünnepi számmá avatta; számítok ilyenre sárvári számúzetésemben is ! Csak küldj minél több verset a Magyar Szemlébe is, ott biztosan megolvassom őket, mert én járatni fogom a nyáron is, hogy végkép el ne szakadjak a szellemi központtól a nagy fürdőzésben és az őseredeti faun-életben, amit folytatni fogok ott a sárvári füzesek közt a Rába partján.

A küldött versek rendkívül tetszettek, különösen az Ave, aztán meg a Klytemnestra. Fiu, micsoda váteszi ihlet ragadt el, mikor az Ave-ban azt monddod: „A sűrke Mája-fátyol egy percre föl-
szakad, és közel ér a távol, hol élnek, amik itt csupán — melódi-
ák !” Oh te irigylésreméltó *poeta* te, ki a bizonyosság sziklaerő
érzésével megérezed azt, amit mi szánandó kócrágó-filozófusok a
fogalmak nyelvén be szeretnénk bizonyítani, de nem tudunk sem-
mikép se. A gyönyör borzalma futott át rajtam, mikor ezt a
néhány sort olvastam, mert az kijelentés. Ezelőtt öt évvel egy
gyönyörű nyári alkonyaton előttem is szakasztott így fölszakadt
a fátyol és láttam az Isten arcát — *láttam*, igen. Épen annyi idő

voltam, mint most te. Az elragadtatás perce volt az. De engemet tiszta logikai művelet ragadt odáig, hová téged az érzésed segített föl. Oh ha én ezt a logikai műveletet egyszer úgy le tudnám írni, hogy mások is úgy *lássanak*, mint ahogyan egyszer én akkor láttam! Az lenne az új Evangélium.

Hát így csak összetalálkozunk a látomásokban s megtörténik, hogy valamely dologra egy napon gondolunk. Látod, Herczeg Ferencre én is épen aznap gondoltam, mikor te s ugyanazt tökéletesen; csak nem ugyanígy! No gyerek, az a hasonlat remek! Katának is fölolvastam verseiddel együtt! Egyáltalán sokat beszélek rólad Katával. Hej, te, milyen nagyszerű lenne, ha az őszszel elvehetném őt, aztán te meg Kanizsára jönnél. Jó kis társaságot alkotnánk! Megtennénk magunkat Kanizsa szellemi arisztokráciájának. Haha!

Most Péterpálkor kimegyek Letenyére majálisra, végigtáncolom az édessel az egész éjjelt, aztán hazajövök, aztán meg haza megyek elsején Sárvárra. 13-ikáig ott talál a verseskönyved, ha küldöd, s a leveled, amit küldened *kell*. Akkor megyek Münchenbe, onnan is pontos címet fogok küldeni.

Most pedig Isten veled, fiú, vigyázz az egészségedre, fürödjél, csavarogj, tornázz és a nyáron legalább ne gondolkodjál.

Öllelek igaz szeretettel

Kulcsár Gyula

77.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

[Szeged, 1906. júl. 26.]

Kedves Babics,

a régi barátsággal és tisztelettel köszöntöm újból Magát, a qui bene latuit, bene vixit elvének szenvedéllyel hódoló szekszárdi bölcsét. Ez a köszöntés egy kissé anakronizmus, előbb is megtörténhetett volna. Ophélie hallgat s szeret, sajnos, ez az én üzleti elvem az epistolographia betűhimes mezején. Most azonban ismert egoizmusom, amelyet én szerényen individualizmusnak kereszteltek, mégis kiruccantotta belőlem ezt a zárt levelet. De mielőtt az utóiratra térnék, amelyért a levelek nagy átlaga íródik,

hadd csevegjek az irodalomról. Maga bizonyosan tudja, hogy K. D. közös barátunk a hírlapirodalom egyik pesti jelese, aki nekem szerk. üzen: „Lehotai név alatt Kosztolányi Dezső, lapunk belső munkatársa ír”. És közlik Hegedüs Bite Gyula verseit az Életről, a Tűzről és egyéb nagy kezdőbetűs témákról elől, a maga csodálatosan szép és nemesen egyszerű Spinozáját (talán azért oly csodálatosan szép, mert nemesen egyszerű?) hátul. De elég az irodalomból, csevegjünk inkább irodalomról. Maeterlinck *Der Schatz der Armen* című essaykötetét szereztem meg. Ismeri! A címek tulszépek (Intim élet, Emerson, Novalis, A mindennap tragédiája.)

Azt a bizonyos Arany Jánost még mindig erősen űzöm. Készül a doktori disszertáció: Arany stilművészete.

No még egy darab irodalom: maga mit csinál?

N. B. A második örök hálára kötelezne, ha elküldené utánvételt *Baudelairet*, vagy esetleg Paul Verlainet, vagy talán valami modern francia antológiát és — föltétlenül Babics Mihály új verseit. Szeretnék újból kontaktusba jutni az igazi modern lírával. Sapienti B. sat.

Én most műfordítok. De azért vannak új versek is. Kedves Babics, ha maga is bele akar kerülni a világirodalom sodrába, hogy ne mondjam örvényébe, küldjön cikkeket a Szeged és Vidékének, mint K. D. *Probatum est. Vederemo. Juhász Kutya.*

78.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szekszárd, 1906. aug. [eleje]

Kedves Juhász —

levele kellemes és örvendetes meglepetést okozott s szeretnék rá hosszabb levélben felelni, ami lassan megy. Kéréseit legnagyobb sajnálatomra egyelőre nem teljesíthetem, *Baudelaire-től* nem tudván megválni, *Verlainem* pedig nem lévén kezemnél. *Richepinem* *Kosztolányinál* van, ellenben neki is van egy *Richepinje* nálam. B. M.-nak új versei nincsenek, vagy csak gyéren; de

vannak szép műfordításai s két műfordító modern angol költők-
ből mindig megérti egymást. Értsük meg egymást és cseréljük ki
ama bizonyos iratokat. De most már Kosztolányiban csalódva
óvatos leszek ilyen cserében és csak akkor küldöm a magaméit,
mikor az önéit megkaptam. Addig is üdvözli

Babits

79.

JUHÁSZ GYULA — GEDŐ SIMONHOZ

1906. aug. 4.

Kedves Gedő —

nincsen bocsánat, mondja Komjáthy Jenő és azért hiába is
kérek. Én nem vagyok levélíró, csak fecsegő, hiszen ez, — ugye?
— probatum est! Hogy mit csinálók? Semmit, tehát mindent,
csak nem valamit. Ma Maeterlinck, holnap Arany, holnapután
Tápé (ez egy falu, lakói szerint a világ közepe), tegnap Bauer
Herbert! És így tovább. Ó mely dicső ész bomla össze itten!
mondja Maga. Én nem. Lehel Istvánt megeltem végre — Mün-
chenben! Ő levelez velem. Sajnos én nem. Pihenni kéne, mert
beteg vagyok. A bajt úgy hívják, hogy: hogy is hívják? Fehér-
templomban van egy másik intellektuel: *Eisner Manó* jóbarátom
költőfilozófus — Vasut u. 31! Tisztelem. Magát is jó ember.
Viszontlátásra:

Juhász kutya.

U. i. Eisner barátom afféle tudományos Lehel. Nagyon jó fiu és
nagyon mélyenjáró. Érdemes lesz vele közlekedni.

80.

LEHEL ISTVÁN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Marquartstein, [1906. aug. eleje]

[A levél eleje hiányzik.]

De hiszen jól tudja mindezt maga is. És túlságos szerénysége
az oka, hogy nem cselekszik úgy, amint pályafutására nézve

helyes lenne. Jól van, tegyen úgy, amint akar. És majd évek múlva, ha megszületik lelkében az önvád és addig ismeretlen kínokkal fogja gyötörni: szenvedjen. Érezni fogja, hogy elmulasztotta az önkifejlesztését! És hiába fogják majd akkor irodalmi sikerei jutalmául Pestre hívni. Fonyadt lesz a lelke. A szeme pedig kissé homályos. És írni fog, sokat fog írni, mert írásait megfizetik.

Bocsásson meg, ha sértem. Mindezt csak azért írom le, mert nagyon szeretem magát. Végre is megbecsülhet. Hisz a szeretet ritkább és drágább virág, mint az aloé. „A százévben nyitó” . . .

Most pedig beszélek magamról. És ugye, természetesenek találja, ha én is panaszkodom. Ó, de mi az én panaszom a magáéhoz képest! Nekem nincsen semmi bajom. Nem vagyok tehetség, s ebbe egészen belenyugodtam. Gimnazista koromban, amikor ahelyett, hogy a földrajzból, természetismeretből és a többi hasznos tudományból valamit magamba szedtem volna, azzal töltöttem az időmet, hogy tehetséges voltam. Mindenki ezt mondta előttem és a hátam mögött. Ó, és én könnyen, szívesen hittem. És hány zseni forrott bennem! Író-, zongora-, festő- és színművész szunnyadozását éreztem magamban és vártam, hogy mikor ébrednek föl. Hanem egyszer csak abba hagytam a várakozást. Az érettségi óta tanultam és olvasgattam egy kicsit és kifejlődött bennem a modern intelligencia (mert végre, ez csak vagyok) főjellemvonása: az öntudat. Kezdtem megismerkedni önmagammal és a Világgal. Sajnos, ez az ismeretség soktól megpróbált. Ki tudja, kevesebb öntudattal nem irkálhattam volna én is szellemes újságcikkeket társadalmi és művészeti problémákról. És milyen jól kereshettem volna, és talán a Budapesti Hírlap is közölt volna tőlem cikket. De erről és sok hasonló sikerről most már le kell mondanom. Mindazt a tehetséget, amely volt bennem és amellyel talán sok embert szórakoztathattam volna is, kiöltö belőlem a túlságos öntudat, a legmodernebb lelkibaj. Mert ugye, a Manfréd-i rezignáció és a Schopenhauer-i pesszimizmus már kiment a divatból. De az Henri Amiel-i önelemlés még grasszál. Vagy talán már ezt is elcsépelték a zsúralakok! . . . Iszonyú, végre is nem gondolkozhatunk mi, gondolkozó emberek. A gondolkozást is elcsépelik. Vagy ettől ne féljek még egyelőre? . . . Legálább gondolkozzunk a legnagyobb titokban. —

Nos, ha az alkotásról régen le is mondtam, a rajongásról, a műélvezetről még nem. Ez az én művészetem. A művészettel és

a tudománnyal való foglalkozás megszerzi lelkemnek mindazt a gyönyört és kint, amely egy „intelligencia” életfön[n]tartásához szükséges.

Most, hogy Münchenből eljöttem, és itt, távol az emberektől élvezem a magányt (kérem, csak egy-pár hétig), szabadon gyötörhetem magamat. Természetesen nem az én bajaim miatt, mert ezek nincsenek, hanem a Világ, az emberek bajai miatt. München, ez a tökéletes művészettörténeti illusztrációgyűjtemény, még tökéletesebbé tették [!] előttem a jelent. És ó, milyen közönségesek leszek. Dicsőítem a multat és szidom a jelent. Hogyan jelenhetnék meg ilyen kvalifikációval egy modern társaságban? Maga azonban megengedi, hogy őszintén föltárjam elcsépelet hangulatú lelkemet. Igen, szenvedek, ha a jelenre és a jövőre gondolok. Teljes reménytelenség borul rám, elszorul a lelkem és sirni szeretnék. Sirni szeretnék, mint maga. Csakhogy a mások bajai miatt. Hiába, ez az én szórakozásom.

Galamb Sándor két szép levelet irt, amelyben életfölfogását és ambícióit jellemzi. Ó, mennyire irigylem ezt az embert! Mennyi önbizalom, mennyi erő! Bízik magában és az emberiségben. Nagyszerű jövőt lát és megparancsolja nekem is, hogy dolgozzam, küzdjem e jövő érdekében.

Én pedig hallgatok és azt írom neki, hogy jobb lesz, ha nem levelezünk, hiszen sohase érthetjük meg egymást. Ó reformátornak született, s talán Carlyle-féle hős lesz belőle. Én csak tetű vagyok, esztetikai tetű. Ne törődjék velem.

Ó, dehát nem borzasztók a mai állapotok? Mindenki tud mindent, mindenki lát mindent, és senki se tesz semmit. Ha egypár fillérért vesz az ember egy napilapot, hát benne találja a gondolatainak javarészét finom, szellemes stílusban földolgozva. Az összes társadalmi, művészeti, tudományi problémákat alaposan ismeri a legtanulatlanabb cikkíró. Mindegyik lemosolyogja az elavult királyság-államrendszert, az elavult, butító iskolaviszonyokat, a vallásfelekezetiiséget, az önzésből és hiúságból eredő kisebb emberi ferdeségeket, és a többit, és a többit. — Manapság mindenki tud írni, könyvet, tárcát, drámát és verset. Senki se mond újat, mert mindenki mindennel tisztában van. A valóban nagy tehetségek is csak azt mondják el, amit a tehetégtelenek is gagyognak, csakhogy ők nem gagyognak. Mindent tudunk, mindent látunk és semmit se teszünk. Tovább heverünk a társadalmi és erkölcsi korlátoltságok között, a pápa tiszteletben tartásától.

a zsúrok tiszteletben tartásaig. Ki nem szidja a pápát és a zsúrokat? De ki nem fogadná el örömmel a pápai áldást és a zsúr-meghívót? . . .

És a többi. Mindez fáj nekem. Ugy-e, milyen nevetséges. És mindezek betetőzéséül: magyar vagyok. Magyar vagyok, aki idegenben utazik és összehasonlításokat tesz a hazai és külföldi viszonyok között.

És a többi.

Szóval, én is el vagyok keseredve. Mivel jól látom, hogy soha semmi se lesz belőlem, hát a tisztánlátást tűzöm ki életem céljául. Ezt sok ember teszi, sok tehetségtelen. Én is tehetem, nem bánok vele senkit. Legföljebb magát, aki sok jót képzel felőlem. De gondolja meg, édes Juhász; aki egypár szép sort irt Madách Imre lírájáról és Oscar Wilde művészetéről, az még csak a szépen író emberek végtelen tömegét gyarapítja. Ki nem ír ma szépen? Az együgyűek, a tudatlanok, a műveletlenek. Számítanak-e ezek?

De vajjon nem ír szépen az Endrődy-familia, a Rákosi-familia és a többi familia? „Az ujság”-ban legalább 6 olyan cikkirót sorolhatok föl, akik úgy írnak, hogy csoda! Csupa szellem, csupa élce, csupa irónia. Soraikból a zsenik két főjellemvonása liheg ki: mindennek a tudása és mindennek a megbocsátása. Előbb utóbb Goethe se lesz egyéb, mint szép eredményt elért tanítómaster.

Mindezt nem kell szórul szóra venni, csupán azt érezze ki belőle, hogy el vagyok keseredve. Az öntudatos eltespedés pusztít mindenütt, Magyarországon épp úgy, mint a külföldön s ez nagyon fáj nekem.

Mert hát valamit csak fájlalnom kell. Mit csinálnék minden fájdalom nélkül?

Ifjúkori szórakozás. Megbocsátható. Majd benő a fejed lágya, öcsém, s aztán nem fogsz ilyen hebehurgyán gondolkozni. — Igen is, kedves Urambátyám, fogadom, hogy minél előbb megházasodom. —

Épp most fejeztem be Carlyle Hősök című művét. (Végh Andor fordítása, csodálatomra nem nagyon szép).

A világ legideálisabb íróművésze: Carlyle! Ennyi tudás és ennyi rajongás imádatra méltó. Én csak rabja lettem, — amig olvastam. De most már, hogy külön, magamban is gondolkodom a Carlyle imádtá hősökről, úgy találom, hogy valamennyi között legnagyobb hős — Carlyle.

Ha érdekl, beszélhetünk erről többet is. Igen, ha még találkozzunk; ha maga nem ragad valami kisvárosban.

Gobineau reneszanszkori jeleneteit most olvasom. A jól látó és szépen író emberek egyike Gobineau is. Hanem azért Jakob Burckhardt nélkül egy kukkot se irhatott volna. Ez marad a mester, a nagy. Dolgozott és fölfedezett. Munkáját a Gobineauk szépen népszerűsítik.

Egy helyen Michelangelo beszélget barátjával, Granaccival. „Ó mester” — ilyenformán beszél Granacci — „csodállak és imádlak. Valahányszor egy-egy művedet nézem, szeretnék fölhagyni művészeti kontárkodásommal. Hiszen téged sohase közelíthetek meg. Te tökéletes vagy, akit imádok”. „Hja, barátom” — mondja Michelangelo — ha csupán imádsz, semmi se lessz [!] belőled. Irigyelj! És az irigység arra ösztönöz, hogy engem túlszárnyalj! Mérkőzzél velem, csak úgy haladhatsz előre. A pusztá bámulat, rajongás nem fejleszti a tehetséget!”

És Granacci: „Ha rád gondolok, úgy érzem, egy csöpp tehetségem sincsen.” —

Ezt csak azért adtam elő (teljesen szabadon Gobineau után), hogy saját magamat jobban érthetővé tegyem. A nagy műalkotás engem elragad, féreggé törpít, de alkotásra nem inspirál.

Ezért, édes Juhászom, édes barátom, ne várjon tőlem soha semmit. Én csak rajongani tudok. De ezt őszintén, odaadással teszem.

Ha így is élvezetesnek tartja a barátságomat, szeressen. Ellenkező esetben ne törődjék velem. És ne is írjon levelet. Jóakarató hazudozásaiból nem kérek.

Egyébként most természetimádási lázban szenvedek. S erről is irhatnék sokat. De már elég. Állj meg tollam, ne fuss tovább. Hisz' amit firkálsz, azt valaki csupán szivességből el is olvassa. Úgy-e, már belefáradt az olvasásba?

Bocsánat, azt hittem, hogy sétálunk és beszélgetünk. —

Lehel István

Marquartstein (Bayern) Villa Steiner (augusztus 30-áig)

1906. aug. 16.

Kedves Gedő Simon —

nem is gondolja, milyen nagy örömet szerzett nekem a maga maecenasi pazarságú és előkelőségű prezentjével, a melyet még hozzá olyan kiváló hirnökkel küldött, mint Eisner-Pálos barátunk. Mert remélem, barátság lett abból az én jeles ötletemből, a mely összehozta Fehértemplom két fiatal intellektusát. Eisner a legszebbeket és a legjobbakat beszéli magáról, no de ez eléggé érthető is. Ha én Budapesten magára bukkantam, Fehértemplom se rejti el a tornyot, a mely oda menekült, nőni! Mivel viszonzozam ezt a szép, gazdag ajándékot? No majd csak kitaláljuk! Addig is hála és köszönet!

Mit csinál a fehértemplomi bölcs? Mennyiben van a Moderne ungarische Lyrik ügye, amelyet török-szakad meg muszáj csinálni?! Én most az Also sprach Zarathustrat fordítom, (eddig öt fejezetet) és különös, de azt hiszem, egészséges ötletem van. Zala Ernő, Babics Mihály és én összeállanánk ebben az ügyben? Bár én ideges és állhatatlan vagyok az ilyesmiben. De amit lefordítottam, az le van fordítva.

Bauer barátom itthagytott, elment gyalogolni Nagyváradon, Debrecenen keresztül. Csodálatos ember. Ő igazán azt vallja, hogy az élet vándorlás, zarándoklás. Ő spontán utazik, csavarog, engem az élet lök ide, oda. Vajjon most hova? Csak előre vessen! Előre! Föl nem muszáj! Oda szárny kellene! A viszontlátásig üdvözli aranyjánosi mélabúval . . .

Juhász Gyula.

Szeged Ipar u. 13.

Debrecen, 1906. augusztus 17.

Szeretett kis szegedi Ibsenem!

Képes levelezőlapod újra kivert a debreceni, struccmadár-módra fejünket porba dugva élés szürke melánkóliájából. Magyarúl: kellemesen rázott fel nagyot-merő terved! Olyat ugrott

bennem a szív, hogy rikordot [!] ért volna magasugrásban Magyarországon.

Komolyan szólva: a lehető legnagyobb lelkesedéssel teszem magamévá tervedet. Oly szívesen állanék veled egy estén a lámpák elé, mint amelyen gyönyörűséggel hallgattam Topánfalván egy kis erdélyi leánynak édes csacsogását. Gondolatom, hála isten, nekem is van; ha kell, megírom akkorára, mire te! Az enyém is egyfelvonásos lesz, bár nem ideges; csak kegyetlen és igaz. Azt hiszem, ha veled együtt zörgetek a Thaliánál, tán komolyabban foglalkoznak velem is, mintha magam okvetetlenkedném. — Ha nem idegesít: írd meg, komám, a darabod gondolatát; hátha valami jót meríthetnék én is belőle? Hja, ott szedjük az aranyat, ahol találjuk.

Zarathustrát fordítod? Kéziratban lefoglalom magamnak *első* olvasásra. Jó? Te! hallottad a B. H.-ból, hogy Petőfinek a „Felhők” c. ciklusa nagy hatással volt Nietzschére? Meg is zenésített közülük; a szerelmes dalaiból pedig a „Te voltál egyetlen virágom”-at és a „Te vagy, te vagy barna kis lány”-t. Hát nem nagyszerű?! Olyan lelkesedéstől szétfeszülő módon éreztem magamat, mikor ezeket olvastam! Hármaztatott büszkeséggel írom „Petőfi képzelete” c. értekezésemet! Barátom, Petőfi oly nagy, mint a felhőkbe vesző havasok; csak akkor látjuk igazán felséges temérdekségükben, mikor jó távolról emeljük fel rájuk szemünket. S Petőfihez még oly közel vagyunk!

Ha te Nietzsche Zarathustráját fordítod, én meg Heine „Harzreise”-ját! Pompás, kellemes, üde dolog! Egész passzióval vetetem rá magamat! Tudod, mi hajtott rá? Juliusban három hetet barangoltam Erdélyben s írtam egy 80 oldalas kis útirajzot. Nyersen és meztelenül igazon festem benne a természetet, de még inkább az embert. Kinyomatni csak halálom után lehet. Addig jó barátaim kéziratban olvashatják. Hát mondom, mikor megírtam ezt a barangolásomat, jutott eszembe Petőfi, Petőfiről Heine Harzreise-ja! Uccu, megvettem s már fordítom.

Madai Gyula számlálgatja, kéz- és lábujjain számlálgatja vitézkedésének még hátralevő napjait. Verseket nem ír. De eszik sokat. És papírból papírkatonákat nyírógat főhadnagya parancsára. Kézügyesítő tanfolyam! Gyök Bandi? Aj, ő aranykorát éli. Búdszentmihályon keresi élete csillagát s úgy látszik, meg is találja, de párostúl. Gulyás Jósikáról nem tudok semmit. Holnap megyek Pestre, akkor látéleletet vehetek róla.

Engem a szíveket pároltató, nyilas, pucér kis Ámor egyre zaklat. Keresem az asszonyt! mintahogy Ábrányi E. kereste az istent. Én jobb szeretném amazt megtalálni mostanában. Az istenségről holtunk után is elmélkedhetünk. — Te pedig, Melius Julius, légy hű hozzám mindhalálig s tiéd lesz az élet koronája o.é.-ben.

Igaz társad:
Oláh Gábor

— Kar utca 29. —

83.

JUHÁSZ GYULA — NÉGYESY LÁSZLÓHOZ

[Szeged, 1906. aug. 17.]

Nagyságos Tanár Uram,

első levelem, a melyben b. névünnepéhez gratuláltam és a szünidei tanulmányok programját irtam meg, minden valószínűség szerint nem került kezeihez, azért a levél érdemleges dolgairól egyetmást itt mondok el.

Arany János élete és művészete: ez a nagy megirandó valami életem legderekasabb célja. Szolgálatot tennék esetleg vele a magyar kultúrának, a melyet rajongó szeretettel övezek, a melynek ügye — hogy úgy mondjam — szívem vérévé vált. Szakitottam az eddigi eléggé egyoldalú és beteges idegenimádással és a hazai határok közé vonom ezentúl irodalmi munkásságomat.

Egyelőre közeli cél: „Arany stilművészeté”-nek megírása. Ehhez szedegettem a mézet e munkás nyaram folyamán. (Sajnos, egészségi és anyagi bajok néha gátoltak egyben-másban, de „munkásság az élet sója” és dacolni a bajokkal egyetlen remedium ellenük.)

Arany stilművészetéről közelben megirandó kísérletem főbb kérdései a következők lesznek: Mi jellemzi önmagában véve és más magyarokéhoz, főleg Petőfiéhez viszonyítva Arany stilművészetét? Milyen fejlődési mozzanatokat találunk benne és mint alakul e stílus a különböző műfajok és formák keretében? Ho-

gyan tükrözi Aranynál a stílus az embert? Mennyiben nemzeti Arany stilművészete? Mennyiben egyéni? E kérdésekre akarnék válaszolni — (egyelőre). Arany életrajzát „Arany ősze” címen egyelőre Arany utolsó éveivel inditanám meg, mivel ezzel foglalkoztam leginkább és legnagyobb szeretettel. Ez az életrajzi részlet művészi és ezért alapos kívánna lenni és olyasféle stílusban, a milyen Brandes és nálunk a nagy Péterfy ilyenén műveit jellemzi. Egy kis „trop d’esprit!”

Ami az én közel jövőmet illeti, nagyon bizonytalan. A piaristáknál egyelőre nem kaptam alkalmazást és most újra a régi vándor élet előtt állok, a mely tanulással és küzködéssel van egybekötve. Én már csináltam is magamnak programot erre az évre. Hogy tervbevetett dolgaimat megirhassam (az egyik doktori értekezésnek készül) szellemi életre és környezetre van szükségem, szóval Pestre, a hol könyvek és írók vannak. Ezért most már alázatos tisztelettel kérem kedves tanár Urat, legyen szives kieszközölni számomra, hogy a mintagymnasiumban, esetleg más pesti intézetben bár díjtalanul, de a gyakorlati muszájlesztendőt kiszolgáljam.

Bizony jó lenne valami nevelői állásféle is, de ezzel nem háborgatnám Nagyságodat, ha tudnám, hogy nehezebbre esik.

Mély tisztelettel és hálával maradok Nagyságod régi hive és tanítványa

Juhász Gyula.

A mellékelt cikket egyik szegedi lap közölte és némi jele annak a nagy szeretetnek és becsülésnek, a mely tanár Urat az igaz emberek körében övezi.

84.

UNGER ILONA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Hódmezővásárhely, [1906. aug. 18.]

Igen tisztelt Jász!

A vándorló Bauer Herbert — úgy látszik, — útirányt változtatott. Legalább én nem láttam őt!

Az Ön által írt cikket kétszer is kértem volt Balassától, de nem küldte, annál kevésbbé hozta. Azt hiszem, több eredménye lesz, ha Önt kérem, szíveskedjék azt nekem mielőbb elküldeni. Előre is köszönet!

Üdözli
Alba Nevis

Hódmező-Vásárhely.
Zrínyi-utca 31.

85.

KULCSÁR GYULA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Sárvár, 1906. aug. 19.

Kedves Öregem!

Münchenből már rég hazajöttem, ha érdekel az, amit ottan tanultam, megolvashatod a Magyar Szemle legutóbbi számában. A Szecesszióknak teljesen a végére jártam, hogy mi az. Művészet az, barátom, az új művészet, — ha művészet. Mondhatom, amit ott a Szecesszió kiállításán láttam, mindenben igazolja az én ki-rohanásaimat.

Megkaptam Münchenben kedves leveledet, amelynek nem az volt az erénye, hogy rövid volt, mint sok predikációnak. Leveleid rövidege is szellemességedet bizonyítja, de mégis jobb szeretném, ha szellemességed egyéb dolgokban nyilvánulna. A te leveleiddel úgy vagyok: nem bánom, ha gyakoriak is, csak — hosszúak legyenek.

Köszönheted, hogy azt a két verset is mellékelted; különben felbontatlanul küldtem volna vissza azt a levelet. A Tibiscus egy kis remekmű. Mikor azt a verset elolvastam, lett világos előttem, ki vagy te. Az a te végtelenül érzékeny idegzeted — aeolhárfa, az idő (tempus) (nem tempestas!) minden rezdülését rögtön megérzi s azonnal halkán — zeng. Hangulatoknak oly végtelenül lehelletszerű kifejezését, mint nálad, nem látom most a magyar irodalomban senkiben másban. A Hangulat embere vagy te. A világ, az ég, a föld, fák, vizek, gondolatok *harmóniája* benned és általad csendül meg; mintha te ennek a teljes összhangnak szinte öntudatlan hangszere volnál. S azok a verseid

tökéletesek, ahol semmi sincs aláhúzva, se az ég, se a föld, se a fa, se a víz, se a *gondolat*. Egy se sikerült, miben egy ötlet dominál. Ilyen a „Meteorok dala”. Sebaj. Petőfinek is vannak olyan versei, mit ha most valaki mint ismeretlen verset beküldene az Új Időkbe, nem közölnék. Még az Új Időkben sem.

Annak a Kosztolányinak nem régen jelent meg egy verse a Szemlében, amiben rendkívül tiszta formában megragadó erő nyilvánul. Régebbi versei nem tetszettek, a szecessziós fogások szinte barokkszerűen túlhalmozódtak bennük, de ez tökéletesen sikerült („Hídon”).

Jelentem, hogy engem a minisztériumból a rozsnyói kath. főgimnáziumba küldtek ki. 1000 forint fizetésem lesz. Így hát nem kerülhetünk össze Nagykanizsán — sajna, sem máshol a piaristáknál. Most azt tanácsolom neked, tégy lépéseket a rendkormányzónál, hogy a helyembe Nagykanizsára kerülj. Én még nem tudattam vele, hogy nem reflektálok rá; néhány nap múlva írok neki s fújom le a folyamodványomat. Hogy egyöntetűen járhasunk el: én szerdán írok neki, megkapja csütörtökön. Ha te pénteken kéred *szóval* az odahelyezétedet, azt hiszem, meglesz. Legálább nem kellene valami obskurus tót vidékre kerülnöd. S azt keményen maghagyom, hogy bárhova kerülsz, rögtön írd Rozsnyóra a *kath. főgimnáziumba!!!*

Most pedig Isten veled.

Ölel igaz híved

Kulcsár Gyula

Az egészségedre vigyázz!

86.

NÉGYESY LÁSZLÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves Barátom!

Hosszú levelet akartam Önnek írni s ehhez vártam az alkalmat és hangulatot. Fájdalom, ez a nyaram csupa vesződésből állt a legprózaibb és legköltésesebb dolgokkal: kőműves, bádogos, cse-repező munkák végeztetésével és pedig csekély sikerrel nem egy tekintetben; időmet a mellett korrekturák és tanáregyesületi

ügyek kötötték le. Ha egyszer találkozunk, elmondom a különben tán nem is érdekes akadályokat, melyek e nyaramat jóformán terméketlenné tették, s akkor Ön hajlandóbb lesz megbocsátani, mert be fogja látni, hogy én voltam a vesztes, midőn oly sokáig hallgattam. (Címe sem volt nálam.)

Megemlékezését nevénapjáról melegen köszönöm. Adja Isten, hogy teljesejék az is, a mit Ön magamagának is kíván. Azzal bizonyára csak szép, nemes és jeles dolog történik.

Újabb leveléért is köszönettel tartozom. Megvallom nemcsak a személyes rokonszenvért, mellyel Önhöz vonzódom, s melynek viszonzását tapasztalnom jól esik, hanem azért is, mert az összeköttetést fiatal írói és tudós tehetségekkel szeretném fenntartani. Engem körülményeim félretoltak az egykor nem sikertelenül megkezdett küzdelmek mezejéről; de a mit még el nem mondhattam, az mind bennem is van, s addig nem fogok megöregedni, míg ezt közzé nem teszem. S azt hiszem, akkor ismét belekerülök a küzdelembe.

A hazai földre megtért lelkét üdvözlöm. Tegyen kirándulásokat, tanulmányutakat ezentúl is az idegen szellemi világába, a nagy világba, de térjen haza mindig. Széchenyi, Eötvös is sokat tanultak a külföldtől, de igazi nagyságuk abban áll, hogy külföldi tanulságaikkal a magyar földet művelték meg. Lehet, hogy megpróbálják Önt lenézni az internacionális áramlat hívei; de Önt vigasztalhatja az a tudat, hogy éppen olyan európai is, mint ők, csakhogy azonfelül magyar is. A mért valaki magyar, lehet európai is.

Arany mindenesetre méltó tárgy bármily elsőrendű essayistára nézve; de persze az nem érti meg, a kinek nincs magyar lelke. Én nem csodálom mindig, sokszor nem elég eredeti, sokszor száraz, vagy helyenként prózai is; de genialitása kétségtelen, intenciója csodálatos s a magyar emlékezésnek, eszmélkedésnek, talán érzésmódnak is legtipikusabb költője. A mi meg nyelvét illeti, az legtipikusabban magyar igazán. Ha Ön ezt a tételt kidolgozza, igazán szolgálatot tesz vele a magyar szellemi életnek. Igen nagy érdeklődéssel várom a munka haladását és az eredményeket.

Sajnálom, hogy a piaristáknál nem került állás; de tán még jobb így. Csak jöjjön már most a gyakorló iskolába. Szeptember elején kell jelentkezni az igazgatónál, s bár most minden ösztöndíjjállomás be van töltve, de majd minden évben megszokott üresedni egy-két állás, és akkor Önt az igazgatóval egyetértve

megpróbáljuk ösztöndíjhoz juttatni. Rajta leszek azon is, hogy conditiohoz jusson, s mivel ösztöndíj egyelőre nincs, ez a sürgősebb. Majd megismertetem mielőbb Waldapfel tanár úrral, a kitől sok érdemes dolgot lehet tanulni is.

A mellékelt cikk meglepett és köszönöm. Abból tudtam meg, hogy Bódiss Jusztin, egy áldott jó pap, kedves jó barátom, jelölve van. Adja Isten, hogy meglegyen. A mi engem illet, én nem reflektálok főigazgatói állásra, vidékire legkevésbé. Már Wlassicsnak is megköszöntem a győri főigazgatóságot. A télen nekem úgy akartak helyet csinálni Pesten, hogy Spitkót Bányára akarták küldeni. Már készen volt az egész terv, a mikor Spitkó mégis maradni akart. Ennek is örültem.

Pestről meg épen nem akarok elszakadni. Nekem már egyszer dolgozni is kellene, s vidéken alig jutnék hozzá.

Azonban a cikket így is köszönöm igen szépen, mert rólam jót mond, a nélkül, hogy mást bántana. Igazán nagy szeretet és becsülés nyilatkozik benne, talán nem is érdemlem, de megtartom magamnak. Talán a szeretet az egyetlen igazán reális érték.

Csak tán egy dicséretet nem érdemlek, a ködös theóriák kerürlését. Én csak fegyelmezem magamat, mert könnyen elragadtatom magamat a ködös theóriák mezejére; tán kevésbé magyar vonás is bennem, hogy szeretek mindenből theóriát csinálni. De ismerve ezt a szokásomat, erőnek erejével visszatartom tőle magamat.

En szept. 1-én, talán 2-án is Bpsten leszek, az iskolában is tartózkodom, ott találkozhatunk. Azután 10-én leszek ismét fenn s ott is maradok.

Nyaralni Bogláron szoktam, a Balaton mellett. Itt nyaralóm van a víz partján; a toronyszoba ablakából, a hol e levelet írom, Kisfaludy Sándor badacsonyi szőlőházát és a Csobáncot látni. Pompás levegő, pompás víz, felséges kilátás és változatos színpompa a vizen; de egyelőre még szegényes növényzet, és a még nem régi villán sok javítani való. Ezt a nyarat arra áldoztam, hogy más években már ne legyen javítgatni való rajta. Jól lehetne itt dolgozni is, ha nyugalom volna. Talán jövőre már lesz. — Ha erre veszi útját egy nyáron, nézzen be hozzám, igen szívesen látom.

Szeretettel köszönti

igaz barátja
Négyesy László

[Balaton] Boglár, 1906. aug. 19.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1906. aug. 24.]

Kedves Juhász,

engedje meg, hogy őszintén gratuláljak ahhoz a nemes, előkelő zsurnalisztikai tevékenységhez, melyet ön a *Szeged és Vidéke* hasábjain kifejt. Minden mondatával és betűjével egyet értek. A *tudománytalan Szabadgondolat* korában mindenkinek össze kell tartani a *tudományos konzervativizmus* s a *nietzschei reakcionarizmus* jegyében. Nagyon jól esik az is, hogy a *magyarság jogait is védi*. Azt hiszem, hogy nem csalatkoztam önben s ha a poézisban utjaink ideig-óráig szét is váltak, bizonyára fogunk mi még találkozni, mint egy nagy küzdelemnek önzetlen fegyvertársai.

Üdvözli régi hive

Kosztolányi Dezső

Baross u. 52. I. 4.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szekszárd, 1906. aug. vége]

Kedves Barátom!

Csupán most érek rá Önnek kedves soraira felelni, miután eddig szabadidőmet avval töltöttem, hogy műveimet *sürgősen* leírtam Kosztolányi számára — most pedig megint oly munkában vagyok, mely szabad perceimben alig enged másra gondolnom. Ugyanis, képzelje, drámát írok — az elsőt életemben.

Mindjárt levelem elején eldicsekszem vele, olyan nagy-nagy dolog ez előttem; nem is tudom, hogyan tiszteljem magam érte; pedig a dráma egyelőre csak egy felvonásos. — Azonban ön amint leveléből látom, most inkább a modern lyra iránt érdeklődik? tehát arról fogok írni. És felteszem — valamint egy újság, mely adott kérdésre híres emberek és szakférfiak válaszait kéri — felteszem Önhez a kérdést, amely engem most rendkívül ingerel, —

feltétlen válaszát várva: mit gondol: meg lenne-e alapítható, rövid időn belül, mai tehetségeinkkel, egy egészen sajátos jelleggel bíró (minden más nemzet modern lyrájától különböző) *modern magyar lyra*?

Kedves Kazinczym! (mert Ön az én Kazinczym és a legszakkabb férfiú és ha mozgalmi férfiúnak még ma kisebb is, poétának mindenesetre nagyobb, mint amilyenek a széphalmi szentet a hivatalos irodalomtörténet tartja — ámbár én többre becsülöm őt a hivatalos irodalomtörténetnél). — Kedves Kazinczym, fel tettem a kérdést hajmeresztő vakmerőséggel és hiszem hogy az ön kiváló Urtheilskraftja megközelítő prognózist is fog róla adni; — engedje meg, hogy én önnek egy kissé vérmes diagnózist adjak, amelyet szintén az ön feladata lesz lefokozni.

Egy könyvet olvastam, voltaképp csak újságból kivagdalt versek összeragasztott gyűjteményét, amely bennem a legnagyobb elbizakodást és büszkeséget költé. Kétségtelen, hogy egy kiváló modern magyar költőnk már van; s kétségtelen hogy az ő versei nem hasonlítanak sem az eddigi magyar költők egyikének, sem bármely modern külföldi lyrikusnak verseihez. Nagy egyéniség ő s nagy egyénisége akkor tűnik fel leginkább, ha utánozza Pus kint vagy Herédiát. — Engedje meg kifejezmem azt a hitemet, hogy Kosztolányi Árkádok alattjával, Örültjével, Fastijával, Magyar Sonettjeivel meg van alapítva a modern magyar lyra. Ha hozzáveszem ehhez önnek oly igaz és szép verseit, mint a Maris — s tán az én csekély, de mégis kétségtelenül némi tehet ségem és tanulmányom: lehetetlen hogy ne lássak elég erőt arra, hogy lassan, de biztosan némi átalakulást és fellendülést

.....
Eddig mertem írni ezt a *présomptueux* levelet; de ezt a monda tot már nem merem befejezni. Kosztolányinak is megírtam eny nyit és úgy látszik, ő megharagudott érte, mert szokása ellenére nem is felel. Önnek, mint 3-adik személynek tán veszély nélkül írhattam meg e benyomásomat, melyet Kosztolányi versei köl töttek[.]

[aláírás nélkül]

UNGER ILONA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1906. szept. 8.]

Kedves Jász Ur!

Köszönöm, hogy elküldte a cikket, nagyon szép volt, és színes. Hogy igaz e? Ezt jobban tudja maga.

Egyben gratulálok is az áthelyezéséhez: odamegy, ahol én átéltem a gyerekéveimet: Mármarosba. Gyönyörű világ! Irigylem!

A Szeged és Vidékébe írni fog azért? Ugye? Én most már állandóan Pesten maradok.

Üdvözlöm!
Alba Nevis

Budapest
Klauzál utca 33.
I. em. 16.

KULCSÁR GYULA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Rozsnyó, 1906. szept. 12.

Kedves Öregem,

vettem kártyádat, szomorúan értcsültem, hogy nem sikerült a tervünk, hogy Kanizsára kerülj. Biztosan nem tetted meg mindazt, amit tanácsoltam. De nem baj. Juhász Gyula mindenütt Juhász Gyula. S hidd el, ha nem Pesten, Kolozsváron, Szegeden vagy Pozsonyban vagyunk, teljesen mindegy Podolin vagy Ujvidék, Kanizsa vagy Sziget. Sehol sincs nyugot-európai élet, legföljebb nyugodt európai. Én már itt Rozsnyón épügy érzem magam, mint Kanizsán. — Azt írod öregem, *állami gimn.* Fenét állami. Épen úgy cseléd vagyok itt is két heti fölmondási idővel, mint a piaristáknál. Kath. gimnázium; a premontreieké. Most folyton azt kérdezem, mért is ettem meg a békát? — Levelet vártam tőled, amelyben sokat szerettem volna olvasni rólad, hogyan mozgolódtál Magyar Gábornál, mit csináltál a nyáron,

mik a terveid, s mit éreztél, mikor a katedrára ültél — villámló tekintettel, szekundákkal a — méhedben. Addig én is csak ily szimplán írok, amíg te. De azért igaz szeretettel ölel (díjmentesen) Hamlet—Rákóczi

Kulcsár Gyula

[A lap szélén:]

Ird meg, mit tanítasz, milyen élet van Szigeten?

91.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1906. szept. 21.]

Édes Juhász,

meleghangú soraira válaszolva, csak annyit írok meg, hogy a Szemlénél holnap intézkedni fogok, hogy a lapot rögtön küldjék. Sokat és nagyon lázasan dolgozom. Alkalomadtán egy hosszabb levelet írok önnek. Egész bizonyosan. Addig is kérem gondoljon sokat reám, ne csüggedjen, dolgozzon sokat és főleg ne a lapoknak. Régi barátsággal öleli

Kosztolányi

92.

JUHÁSZ GYULA — GYÖKÖSSY ENDRÉHEZ

[Máramarosziget, 1906. szept. 22.]

Kedves Bandi, nagy szeretettel üdvözöllek, Kossuth katonája ! Én a végeken a magyar kultura katonája vagyok, azé a magyar kultúráé, amely Széchenyi, Petőfi, Arany, Péterfy öröke és a melyet a B.N. & Co. hasábjain leköp He (he-he). [...]

Juhász Gyula

[A lap^rszélén:] Irhatnál egy kis pesti pletykát Madai Madáchcsal egyetemben ! Pl. Bitérol és Mohácsról.

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

Máramarossziget, [1906. kora ősz]

Kedves jó Gábor bátyám
Szent Öreg,

*

Boldogító soraid voltak az első modern üzenet ebbe a középkori ghettóba.

Gondolhatod, hogy ujjongott a lelkem! A magyarok istene, kibem még hiszek, áldjon érte Gábor és segítsen föl nagy Budapestre, átkos szent városba! Ámen.

Kazárok földjén vagyok. Német szó, piszok mindenütt. Zsidóváros mellett Zsidófalu.

[. . .]

Magyarország a magyaroké. Ezt tanítom én az iskolában, magyar órán, latin órán, történelem órán. A végeken a magyar nemzet katonája vagyok — ezzel hajtom le álomra mindennap elfáradt fejemet.

*

Nagy magányosságban élek, kedves Gáborom. Olyan magányos vagyok én itt, mint maga a magyarság. És olyan szomorú és olyan tragikus. Erről írtam most a legszebb versemet.

*

Nietzsche? Hol van itt Nietzsche! Töredék lesz az a fordításom, mint az életem. Mint a nagy magyarok élete, mint az Arany Jánosé. Magyar ugar. Mit tudja azt párisi Ady Endre zsidó, a ki egyébiránt jó verseket is ír ám, de milyen szép verseket! Poéta ő, a ki lelke van!

Nagy bűneim vannak itt! Arisztokrata vagyok, magányos vagyok, beteg vagyok. Nem vagyok filiszter és nem tudok berugni. Legfeljebb a lélek mámora fog el!

*

Nagy kutya az élet! Éppen az első, igazi, nagy szerelembe kezdtem Szegeden, amikor ide küldött a végzet. Gyönyörű, mélységesen kék augusztusi éjszakán búcsúztam Tőle és a nagy, bolondos fiatalságomtól, ami éppen akkor akart kivirulni.

Még nem mutatkoztam be neki, de naponta találkoztunk. Vettem neki egy sárga rózsza bokrétát (nem debrecenit) és mentem...

Ha Pestre mégysz, üdvözöld e szép várost, ahol Ő van most — filozoptrix. Mily szépek lehetnek a Négyesy órák, hisz ott van Antonia!

Lelkemben szomorúan szép elégiák remegnek. . . .

Vasárnap Oláh Károly debreceni urral és Zilahi Zsüllel ebédtem. Most már tudom, miért tört le Csokonaid.

Egyébiránt Debrecen <messziről> állomása igen szép. Az a karcsú torony a kollégium tornya, ugy-e? Rád gondoltam és köszöntöttelek. Érdekes út volt. Majtény sikkján vörösen áldozott a nap. Hej, Károlyi Sándor!

*

Én a piaristák gymnasiumában tanárokodom. Az I. osztály főnöke vagyok. Hálátlan szerep. 64 fiam van — csak!

*

Itt a fene se tudja, hogy firkáltam valaha. Sehova se járok, színházba se. Kultura semmi. Nevezetességek: itt volt Szilágyi István tanár, Arany János színész és itt szül.[etett Prielle.

*

Irsz néha Gábor? Megváltásom lesz! Csak sokat, érdekeset, nyugati híreket! Madairól, Kosztolányiról, Tháliáról, művészetéről. Főleg Rólad magadról.

*

A dráma készül. Remekbe.

Üdv.

Juhász Gyula

Máramaros-Sziget. Lónyai János ut 12.

U.I. Nietzscheből, a mi van, most jön a Magyar Szemlében. Te is imádtad Thury Zoltánt? Ő férfi volt!

[Budapest, 1906. kora ősz]

Tudja-e, hogy Maga megörvendeztetett engem?

Éppen Magáról gondokodtam egy-két napja már, és egyszerre itt az életjel az én tisztelt elődöm és egyszersmint! utódomtól... Lupus in fabula. —

Igazán sajnálom, hogy érdeklődésének kevés kielégítést nyújthatok...

... Bizony akár hiszi akár nem, mulik az idő, és a fiatalságra lerakodik valami szürkesség — valami por. — A kacagás sem olyan élénk, még a stilgyakorlatok is elmaradnak — Különbön — úgy mondják — gyengül az érverésük. Kurtaszoknyás kislányok olvasnak fel hosszufülű önképzőköri dolgozatokat, melyek felette rosszak, a kislányok azonban együgyűek fitosorruak és — csunyák...

Rossz termés volt az idén. — Mi érdeklí még? ... A Pogányok és a szerelem?

A Pogányokról annyit tudok, hogy Nagy-Bányán nyaraltak; a szerelemről ... no arról meg éppen semmit. Vagy talán mégis, azt hogy „sötét verem”...

... „Mehr Licht! ...

64 drb. dolgozat... Jó időöltés és felette kellemes! Azért a gyerekek kedvesek nem? Reményteljes ifjúság... csak ne volna „a remény oly igen tünékeny! [”] —

Ir sokat? Figyelemmel kísérem amennyire az én aktivitásomtól kitelik. Tudja min gondolkoztam a napokban?

Hogy igazán oly szomorú-e Maga? Hogy lehet-e még a napfény is hideg és tompa mire a Maga lelkéhez ér?

Vagy talán az élet szépségét és örömét leszűri magának és elraktározza egy kincsházba, és nekünk hagyja a dalait — a szomorúságot?

Ezt nem tudom eldönteni. Döntse el Maga.

Tudja én úgy vagyok vele, hogy ha bármily sötét hangulat ül a lelkemen elkezdek írni és — elpárolog. Mert mihelyt mint concretum áll előttem szavakba öntve, akkor már nem bennem

[van.] Mert nem hozzám tartozó, elfogulatlanul ítélek felette és — kinevetem.

Szeretném ha Maga is tudna nevetni! Különben egy nézetem vagyunk, „én is már csak a . . . mában hiszek” Csak azt nem hiszem h.[ogy] a mának feltétlenül busnak kell lennie! —

Isten vele! Szívesen üdvözli Toldy Ferenc unokája, az alapvizsga elbukott hőse, a stylgyakorlatok „fiatalabbja” a Műv. Tört.Gyűjt. Öre stb. stb.

Alias:

Olga

Mikor kapok kötetet Magától?

95.

JUHÁSZ GYULA — JUHÁSZ MARGITHOZ

[Máramaros]Sziget, 1906. szept. 28.

Kedves Kis Margitkám! aranyos kis hugom,

a tulsó lapon annak a híres Groedelnek villája látható, akiről a lapok most annyit összeirtak (Groedel-Polónyi-Sebes). A ládát régen megkaptam. A Hét is jön egy hét múlva. Itt ma nagy havazás volt! Erősen fűtenek. Cudar világ. A katonai ügyet küldöm. Köszönöm a szenzációs híreket. Itt bezzeg nem igen bámulják a költőt. NB. Senki sem ismer erről az oldalamról. Senkinek sem árultam még el költő voltomat. Minek! A kollégáim se igen törődnek itt „ilyesmivel”. Boldog falu. Csókollak.
Gyula.

96.

ELEFÁNT OLGA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1906. ősz]

Kedves Juhász!

Tekintettel arra, hogy én nem csak annyit tudok magáról, amennyit nekem ír — az édes kevés lenne — Szóval: tekintettel

arra, hogy én mindent tudok magáról, irok egy két sort: Ugy hiszem örülni fog nekik, hiszen „kis falujából”[!] — ebből a népies nagy faluból, hová nem egy emlék köti, ahol mégis egyedül lehet otthon az az erős, intenzív szellemi élet, melyet maga él. . .

Először is mondja szabad egy embernek oly csüggedtnek, szomorúnak lenni mint a mennyie[!] Maga szomorú „Hát cz il-like?”. Egy olyan ember mint Maga?!

Nem szabad kis Juhász! a világért sem szabad, hisz maga erős lélekkel tartozik önmagának és egy körnek, mely talán kicsi még de folyton nőni fog, melynek maga központját képezi s a mely — tudja-e — hogy sok reményt fűz a maga alakjához. . . ?

De meg aztán lássa higgye el nekem, hogy nincs oka a csüggedésre, nincs oka a szenvedésre, nincs több, mint valamennyi-ünknek! . . . Higgye el oly nagyszerű kalmár ez az élet! Mindnyájunknak saját mértékünkkel mér és ad mindnyájunk vállára annyi terhet, amennyit végig tudunk vonszolni az életen, többet aztán nem ad, — mert hisz úgy is hiába lenne! Ah a teher nehéz, nyomasztó hihetetlen, de csak míg sokat gondolunk vele. Ha úgy fogjuk fel mint elkerülhetlent, ha úgy fogjuk fel mint természetest, akkor megszokjuk lassan szépen; nem bágyaszt annyira és fölemelt fővel hurcoljuk tovább. . . Megnyugvás . . . megnyugvás . . . higgye el nem oly nehéz egy kis gondolkodás kell hozzá egy kis erő. Ismeri, hogyne ismerné — Goethe Adler u. Taübe[!] versét. Olvassa el kérem és vesse az emlékébe, vesse a szívébe, térjen vissza hozzá néha, ha igen szomorú. . . Mondja ott Szigeten nincs napsugár? Nincs ág, nincs virág, nincs természet? Nincs vigasztalás? Nincs meglegedés? . . .

Ide irok egy Ignotus mondást. Én ezt is oda jegyeztem az Adler u. Taube mellé! . . . Nekem is kell gondoskodnom vigasztalásról. . . . Mindenkinek! . . . „Az emberi élet egyik fele, első fele abban telik el, hogy kiábránduljon a világból, az életből, a valóságból, ebből a rettenetes prozából, mely egy csep[p]et sem hasonlít az olajnyomatokhoz, a Jókai-regényekhez, és mindahoz amit gyermekfővel — és érzéssel szépnek találunk; — és csakis ezt találjuk szépnek — Életünk második felében mikor az élet összes forrásait végigkóstoltuk; akkor kezdünk beletanulni, hogy a poesist abban keressük, a miben találjuk amiben lehet — a valóságban”.

Én ebben látom az élet titkát. Mert tudja mik az álmok? a boldogság gyilkosai. És tudja mi a józan ésszel, tiszta szemmel

felfogott valóság? . . . Maga a szépség. . . . Maga a rend. . . maga a nyugalom. . . és a boldogság.

A lidércfény az éjbe csal, és sirokra csal. . . Önmagunk, lelünk, életkedvünk sirjára. Csak a nap az erős, hatalmas, igaz nap; csak a valóság sugaras fénye, mutat utat, melyen tovább mehetünk, utat a hegyekre. . . utat a magasba. . . utat a minden-ség felé. . .

Igaz, igaz. . . én magának pletykálni akartam, de „akaratlanul ily fekete lett gondolataim menete” — De nem tudom túrni, hogy szomorú legyen! Mit törődik egy elveszett baráttal? El fog veszni több is még! — Ebbe bele kell nyugodni! És észre kell venni az új barátokat! Mit törődik egy elsuhant szerelemmel, mely a teljesülés árnyéka nélkül tovalebeggett?! . . . Legalább az emléke fchér, az emléke szép . . . Jön utána még száz, mélyebb igazabb! Mit törődik Pesttel? . . . Hisz a maga lelke, műveltsége, magánya többet ér mint ez a zsidongó nagyváros, és egyéb csak nem a világ. — Lesz maga még Pesten eleget! . . . Semmi-vel se törődjék, mert lássa az is egy titka ennek a kegyetlen sfinxnek, akit úgy hívnak hogy élet az is egy titka, hogy semminek se tulajdonítsunk nagyobb jelentőséget mint a men[n]yi tényleg van neki. De men[n]yi van neki tényleg? Nem oly nehéz a válasz, elhinni nehezebb — és legnehezebb megtanulni! — Semminek nincs jelentősége ezen a világon! Mert semmi nem érinthet engem „sem az eső, sem a hó, sem a resolutio”, mert mindentől képes vagyok elszigetelni magam. Mindenem felül tudok emelkedni mert „Nincs a teremtésben” nagyság „csak én” —

A pletyka. . . a pletyka. . . Hol kezdjem? —

Van most itt az egyetemen egy új csillag merevszemű bika-nyakú (bocsánat!) buta lány. Mit csinál? Én nem tudom, talán ő maga sem tudja, de hát Istenem ki tudja meghatározni csak megközelítőleg is, hogy milyen „parancsnoki palcá-”k [!] előtt hajlik meg a világ urának bozontos feje (a férfit értem!)

Más ujság: Stylgyakorlat . . . Higyje el nekem, azok a helyes-írástól zümmögő füzetek melyeken maga a vörös tintát fogyasztja tartalmazasabbak! Lelkemre! Néha Wagner úr elzeng egy-egy dalt kegyelemből, ezek még tűrhetők, Redey ügyes fiú, de már mintha végképp elhagyni készülné minden elfogadható ember azt a zsidongó termet. . .

Más . . . — Endrődy újra szerelmes! Ideálja ezúttal szőke kékszemű, bájos, kicsilány különben „Zsözsike”. Fényképét

állandóan ott hordja dobogó szívéen és ír kedves hangzatos, üres verseket . . . Ő kedves kis fiú!

Mohácsi — olvas fel az E.O.K. ülésein de vagy kinevetik vagy megszöknek előle, vagy végig hallgatják. Biztosítom ez a legnehezebb! . . .

Kosztolányi . . . — Nem igen látni. Ja . . . „a lángész sasként felszáll és elrohan s önkéntelenül szabja a törvényt melyet követni csak ő bír erővel”. — Ő lángésznek tartja, lehet hogy az; De némely lángészben sok az elbizakodottság és kevés az érzés. Ez hiba! — De nem a maga hibája és ezért ne Maga bánkódjék miatta.

Mit még?

Ismer maga egy írótki Lonely (Lovely?) néven ír? Szép versei vannak. Tudja ki az? Egy egyetemi hallgatónő másodéves Gedő Simon gyakran beszélgetett vele. Tud róla? Igen tehetséges lány.

Mindezeket Lehel nevében mondtam el, talán nem elég lelkesedéssel. Én nem rajongok úgy az ifjuságért, mert nem vagyok öreg. Maga sem az, maga csak ezért rajong, mert másnak képzeli a fiatalságot mint a mi. . . Az álmok — az álmok . . .

Maga az álmok embere és ezért a szenvedéseké! Szép az álom — de hazug! A valóság is szép és igaz! Éppen ezért a valóságot kívánom én magának, azt a bizonyos napot, melyről már előbb szóltam[!], melynek fénye erős, éles és kiméletlen, eloszlat minden ködöt, lett légyen az bár kék rózsaszín vagy szürke, és megmutatja az utat fel a hegyre, honnét belátjuk az egész világot — szépnek találjuk az egész világot! —

Olga

97.

JUHÁSZ GYULA — HORVÁT HENRIKHEZ

[Máramarossziget, 1906. ősz]

Mélyen tisztelt és nagyrabecsült Barátom,

végtelenül köszönöm igazán kedves, szép sorait, a melyekben azonnal a régi finom, nagyvilági modern intellektuellre ismertem

és pedig nagyon nagy örömmel. Eszembe jutott — sajnós — igazán rövid barátságunk minden apró és mégis jelentékeny mozzanata és eszembe jutott Magával együtt — tres faciunt collegium — a nemes, szomorú bölcs Gedő, és a hűtelen, pogány Kosztolányi. Eszembe jutott a szabad, fiatal Pest, szóval ifjúságom, a szép és szomorú.

Mondhatom, hogy az Ön ismeretsége sokat használt nekem és Önt, Kedves Úram, nem fogom felejteni soha. Az Önnel töltött boldog órák, társalgások életem legkellemesebb emlékei közül valók!

És most, mily megtisztelés! — még majd csakugyan belezutok abba a nagyszerű antológiába. Hogyan köszönöm én ezt meg Önnek. Bocsássa meg kérem a szünidei indolenciámat. Sokszor gondoltam Önre, tisztelt, nemes Barátom.

Leo Greiner versei előkelők. Nagyon artisztikus lélek. Arisztokrata. Az erdőről irt verse egyszerűen remek. Ez a grand art és mégis teljességgel modern. Lefordítom, mihelyt meglep a furor poeticus transponens.

Életrajzom:

Születtem 1883. Szegeden. Ott tanultam. Az egyetemet (bölcseészet) Budapesten végeztem. 16 éves koromban piarista novicius voltam. Miszticizmusom eredete. Jelenleg tanár vagyok Máramarosszigeten. Első verseim 16 éves koromban jelentek meg.

Első verskötetem 1906. decemberben jön — talán!

Még egyszer nagyon megköszönve páratlan, előzékeny sziveségét, maradok

őszinte nagyrabecsülője
Juhász Gyula

Máramarossziget, Lónyai J. út 12.

Gedő Simont a régi rajongó tisztelettel és barátsággal köszöntöm, nagyon sajnálva, hogy utaink ily igen elváltak, de azért mégis a viszontlátások örökös reményében. Ugy-e kedves Gedő, mi mindig együtt leszünk?

UNGER ILONA – JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1906. okt. 2.]

K.[edves] Jász!

Ne haragudjon, hogy egy kicsit megvárakoztattam! Azért van ez, mert mindig nem vagyunk rendben. Nagy örömet szerez nekem, ha levelet ír, a fő, hogy *mielőbb!* Szeretem a maga írását. Hova dolgozik most? Mit dolgozik, a nagy, gyönyörű hegyek közt? Igazán tetszett a versem?

Magának azért itt volna a helye, és nem vidéken, ahol könnyen elkallódik a talentum. Jöjjön ide! Most fejeztem be egy színdarabot, társadalmi dolog, de nem merem hinni, hogy jó. Hát ír, ugye? Mielőbb, ugye?

Meleg üdvözlét
Alba Nevis

Klauzál u. 33.

I. 16.

SZIVESSY MARISKA – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, 1906. okt. 11.

Kedves Juhász,

köszönöm üdvözleteit a szép és elhagyott magányból. Okt. 28. án esküszöm.

Köszönettel visszaküldöm Komjáthyt. Sajnálom, hogy nem adta ki még könyvét; megkérném, hogy küldje el nekem nászajándékul, barátsággal megbecsülném.

A „Budapesti napló” két szonettje (Bpest és a másik) nagyon szép.

A „Magyar Szemle” első cikke mindig kitűnő és derék a fordítás. Egyébként jelenleg sem pénzem, sem időm nincs, de újkor ismét előfizetek.

Nem tudom, hogyan él, mit csinál, szereti e[!] a társasságot[!] vagy egészen bebujt-e az oduba?

Harczos Nelly jóbarátnőm lakik ott M.-Szigeten. Csupa kedély, szív az a leány. Ha esetleg valaha látja, mondja meg neki, hogy földim és jó emberem; nagy öröme lesz magával.

Nagydologba vágtam — ugy-e? — a fejszemet, adja a Sors „— — hogy születésem gyászán győzve én meghalni tudjak az Élet hegyén!”

Barátsággal üdvözlí

Szivessy Mariska

100.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, 1906. okt. 27.

Kedves Juhász!

„E levél Babits Mihálytól jön.”

Hogy ilyen későn felelek Önnek, annak oka e dátum keltezési helyében keresendő, (akár az ön múlt levelénél). Minthogy október elején kineveztek a szegedi állami főreáliskolához a magyarnak és a latinnak (mint rendkívüli tárgynak) tanárává: s minthogy állásom elfoglalása s az új környezet annyira lekötöttek, hogy magamnak ha talán néhány percet igen is — de még egy ilyen levél megírásához elégséges munkakedvet sem szakíthattam: csak most mikor végre kezdek a kerékvágásba jönni, s mikor 3 napi otthonidőzés után másodszer és végre Szegedre költöztem: csak most teljesíthetem, ami már régi kötelességem lett volna: válaszolni Önnek,

válaszolni *innen*, az Ön városából, mely ha ismeretlenül is kedves és csábító volt előttem: arra nem utolsó ok volt, hogy az Ön városa az öné —

háh! akkora már ez a mondat, hogy kénytelen kellett lenni beleszakadok mint az olasz a makaróniba; de hiszen manapság tán már nem is divat a mondatokat befejezni. (Én legalább írtam egy hosszú „modern” drámát, amelyben végig egyetlen egy mondat sincs befejezve s a rhapsodikus urak és hölgyek csupa csonka sentenciákban jajgatnak!) Itt vagyok tehát az ön és a — Hegedüs Pál városában és a Hegedüs Pál közvetlen utódja

(mert ő most beteg) a poétika és a retorika katedráján. Itt vagyok tehát az ön és a — Balassa Ármin városában és a Balassa Ármin jövődöbeli hűséges olvasója (és az öné!). Itt vagyok az ön és a — buckai irodalom városában és jövődö kliense a Tömörkény Könyvtárának és a Homok borbélyüzletének.

Itt vagyok tehát a szép, gyönyörű Szegeden — nem tudom eléggé kifejezni hogy mennyire szép és mennyire gyönyörű — eltekintve Közérdek Manótól. Itt vagyok az „Alföld legszebb leányá”-n — és egy szép leányon lenni fenséges gondolat, mint Shakespeare mondja. Egy szép leányon, aki hozzá fiatal is, friss és tiszta, — mint egy más város sem Kárpátoktól az Adriáig.

Itt vagyok a Tisza partján. A Tisza kicsi, lusta és görbe víz — és ebben is a legmagyarabb folyó, mert nemde a magyar is olyan kicsi, lusta és — görbe náció? A Tisza itt folyik lakásomtól alig 200 lépésnyire. És a Tisza-szállóban étkezem, így iszom a Tisza vizét és sörét. Hajdan — régesrég — Baján azt mondták nekem: ki a *Sugovica* vizét issza, vágyik annak szíve vissza; s ezt akkor magam is igen valószínűnek tartottam. Most. . .

— De térjünk a dologra — szól közbe ön — azaz az irodalomra. Hogy is lehetett — kérdi ön — három potya oldalt telefirkálni ennyire irodalommentesen? Felelek: Az irodalom iránti élénk érdeklődés apai és anyai örökségem és én most is igen élénken érdeklődöm az irodalom iránt. Irok drámákat, (ujabban Messalináról — latinul), verseket, értekezéseket (a szagokról, a tájkertészetről, stb). Soha ilyen termékeny nem voltam mostanában, természetesen a Szegedre költözés hercehurcai előtt, de most majd újra. De hát ön? Él-e ön? Mit csinál az Isten háta mögött? Az Isten háta nem lehet valami graciózus látvány. Mindezekről írjon hamar. Most már csak nem lesz több okunk halogatni a válaszokat. Mindketten el vagyunk költözve, egyik Szigetre, másik Szegedre, el vagyunk helyezkedve, (Ön minthacsak előlem futott volna idejekorán olyan messze), enyhítsük egymás unalmait. Nekem ünnep lesz, ha öntől levelet kapok. S nincs-e reményem, hogy Szegeden találkozunk? Kosztolányi oly jó volt, hogy meglátogatott itt Szegeden. Önről hiába kérdeződködöm Szegeden; legalább Szigetről nyugtasson meg hogy nem álmodtam Önt.

[aláírás nélkül]

Máramarossziget [1906. okt. 27. után]

Kedves Babits,

„Sine me liber, ibis in Urbem”. Létezésem felől kételkedő nemes barátom és Tamásom, igazán nem nyugtathatom meg önt e tekintetben. Cogito, ergo sum, ugymond a francia filozófus, de én pedagógia-filozófiai vizsgára készülök, tanulok és tanítok, ergo non cogito.

Kellemetlen dolog valakinek lenni, aki nem tudja megfogni, sőt felfogni önmagát. És ez az ifju én vagyok.

Addig beszéltem, irtam prédikáltam, ordítottam egyéniségről, sőt Egyéniségről, hogy végre magamnak semmi sem maradt e borból.

Emlékszem egy juhászgyulára, aki egyetemi éveit kezdetén a nemzeti szellemről olvasott föl a retorikán, egy juhászgyulára, aki a világosságban világosodott meg a történelmi materializmustól, egy juhászgyulára, aki az Akadémia Kávéházban szürcsölte a feketét, amit beavatottak gnoszticizmusnak hívnak, egy juhászgyulára, aki Komjáthy Jenővel „előtté lelkét a végtelenben. . .”, egy juhászgyulára, aki *Maris* címen verset írt (elég szépet) az „első szerelemről. . .”

Ugy látom, nemcsak juhászgyulát, de e mondat végét sem találom! Finis Poloniae! Éppen ezért, vagyis éppen ennek dacára arra kérem magát, kedves Bölcsém, sőt Bölcsünk (l. Kosztolányi hozzám intézett leveleit), hogy keressen és találjon meg helyettem Magamat, mert nemsokára égető szükségem lesz rám.

Nem írni, de tenni akarok, mert hiszen írni lehet akárhogy, csak szép legyen, amit írunk! Ezt nevezik poetica licentiának a — poéták.

Remélem, jobban ismeri már Szegedet, mint én, aki csupán születtem és laktam benne. Már éppen azon a ponton voltam, hogy éljek, de lássa — nem sikerült. Hiába, mindent nem lehet!

Miféle dráma az a Messalina? Senecai utánzat vagy babitsi remek? Mert azt nem gondolnám, hogytardosi. Legfölleb paródia. De a tardosi drámák maguk is paródiák. Shakespeare majmai.

Vagy nem? Kérem, csak gazdagítsa Maga a hazai drámát (ami nincs).

Vagy Tacitus láza fogta el? Szegeden? Vagy maga is független tértől és időtől?

Írás közben kezdem valahogyan megtalálni Magamat. Ex ungue leonem.

És az az érzésem, hogy az írás nem más, mint az Én fölfakasztása. De a baj az, hogy ez az Én az embernél és az írónál nem ugyanaz.

A legnagyobb baj pedig az, hogy már megint filozófálni akarok. De — ugye? — a verseimben ez nincs meg? „Boldog hiány!”

Írjon Szegedről. A szegedi lányokról. És írjon a Sz. és V-be, hogy én is olvashassam Magát. Borzasztó az, hogy mennyire szüzekedik Maga, kedves Babits, a nyilvánosság előtt. Legyen kurva, mint én és Kosztolányi, mint Farkas Imre és Shakespeare.

Hatni végre is ebben áll minden boldogságunk, életünk, mindenünk! *Hatni*, ezt akarta a *negatív frankfurti bölcs*, t. i. bolond, ezt akarja a szép asszony, a purgo, a szociáldemokrácia, Komjáthy Jenő és Béla, Boromisza Jenő és Tibor, Goethe, Farkas Imre, ezt kell akarnia — minden állattal közösen — Babits Mihálynak is. Ez közérdek, kedves bölcsem — és Maga diplomatikusan meg szokott hajolni a Közérdek előtt! Szóval: közösülni kell!

Notandum bene: hogyan juthatnék én olcsón és hamarosan egy francia Baudelairehoz, hogyan?

Notandum melius: valóban létezett-e egy Babits Nummer a Magyar Szemle jelen folyamában, vagy Kosztolányi Dezső égő agyában? És milyen hatása volt? Vagy csak lesz?

Notandum optime: írjon Magáról sokat. Jár-e színházba és miért nem? Szerelmes-e és miért nem?

Ismeri-e Nagy Macát? A Somogyi Könyvtárban a *Revue des deux Mondes* megvan, a pilzeniben pedig jó sör kapható. *Probatum est?*

Még egyet. Kosztolányi Dezső, amióta több ezer példányban megjelen, nem igen tartja a levélbarátságot. Szívemből kívánom, hogy Maga több millió példányban jelenjen meg, mert tudom, hogy egy példány és pedig az eredeti, a mienk marad.

Mély tisztelettel

Juhász Gyula

Mármharossziget,
Kath. algimn.

102.

JUHÁSZ GYULA – JUHÁSZ MARGITHOZ

Máramarossziget, 1906. október 30.

Kedves Jó Margitkám!

Legyetek nyugodtak, nincs baj. A katonai ügy így áll: Két nap ünnep miatt itt még nem tudhattam meg semmit, holnap talán igen. Itt a sorozás később lesz. Legyetek szivesek utána nézni Szegeden, szívesen megmondják a katonai ügyosztályban: hogy áll az ügyem és ha muszáj Szegedre mennem — akkor, ha lehetséges utóállításra hivjanak be, ha nem, hát akkor muszáj menni és küldhetitek a féljegyet. Remélem a dolgot várakozásom szerint elintézhetik és akkor itt soroznak Szigeten. Hiszen a folyamatásban kifejtettem alapos okaimat. Rákóczi ünnepélyt rendeztem a gimn.ban, ezért hallgattam és mert igazán semmi ujság.

Csókol:

Gyula.

Nb. Ha ügyemet itt elintézem holnap — ha persze elintézhető — azonnal irni fogok, de persze a posta két nap alatt ér oda. —

103.

JUHÁSZ GYULA – JUHÁSZ MARGITHOZ

[Máramaros] Sziget, 1906. november 16.

Kedves jó Margitkám!

Én biz semmi hirt sem tudok mondani innen, csak azt, hogy egészséges vagyok. Megvagyok eddig és ez ugye elég nektek, aranyos Margitkám. Egyhangu kis fészek biz ez, mi tagadás, alig várom, hogy kirepüljek. Lassan, lassan, de telnek a napok, hetek, hónapok. . . Isten áldjon meg benneteket. Csókol:

bátyád.

Rozsnyó, 1906. nov. 18.

Kedves Gyulám!

Annyira vártam a leveledet, hogy aztán írhassek neked, aztán itt van ni, most meg hogyan megvárakoztatlak levelemmel. Pedig annyi mondanivalóm van, hogy felét se tudom majd elmondani. Ugy vagyok veled, hogy mihelyt rád gondolok, egyszerre eszembe jut minden, ami a közéletben érdekel s amiről megformáltam a véleményemet, azt mind szeretném az orrodra kötni. Még csak az én édes jövődöbelimmal vagyok úgy, hogy „indítatva érzem magamat” vele mindent megbeszélni, ami élmény a lelkemben végbe megy. Kedves barátom, én nemsokára boldog ember leszek. A farsang végén valószínűleg bucsut mondok a gyönyörű kóbor életnek. Mindig arról ábrándozom, milyen nagyszerű lenne, ha te is ott lennél az esküvőmön. Persze, azt hiszem, ez hiu ábránd, olyan messze estél állomásodban a szépséges Zalától. Ha Kanizsára kerültél volna, biztosan te lettél volna az egyik vőfélyem. Vagy nem való az egy vérbeli poétának? Hidd el, én is valósággal iszonyodom attól a sok csokrétás cerimóniától[!], de hiába, annak meg kell lenni, különben nem hozhatom el magammal azt az édes, szép lótuszvirágot. Én mindig arról ábrándozom, már mondtam a Kátának is, az lenne a legszebb élet, ha Pestre kerülnék, aztán te is odajönnél. Már megbeszéltük a Kátával, hogy Pesten nálunk fogsz kosztolni, mig meg nem házasodol. Ez el van végezve. Hejh, csak ne azért szőne az ember ábrándokat, hogy legyen minek be nem teljesedni!

Nótáskönyvedet alig várom. Iszonyú reklámot fogok vele csapni itt Rozsnyón. Már kavarog a fejemben az a tárcacikk, amit itten a „Sajóvidékben” meg fogok eresztetni fölötted. Azért sajnálom a Magyar Szemle bukását is szörnyen (látod, ilyen élehetetlenek vagyunk, mi mafla keresztények!), mert oda is én készültem az ismertetéssel. No, úgy felfödöztelek volna, lelkem, hogy hanyatthomlok rohantak volna az emberek inni abból a tiszta kasztáli forrásból! Most nem igen olvashatom a verseidet, Rozsnyóra a Hét nem jár. Az Új Időkbe meg nem valók a te verseid, ebbe a konyhai veteményeskertbe. Nem szánál

meg néha egy-egy kártyán elküldeni új dolgaidat, amik ráférnek egy kártyára? Mert hidd el, rám nézve valóságos reveláció minden versed. A „Majtény” valósággal megdöbbenett, nem azzal, ami szóval ki van benne fejezve, hanem amit csak éreztet! Valami van benne, ami oly vadul szorítja össze a szívet, hogy az ember azt kiáltja: jaj! És nem a szavakban van, sem a strófákban, sem a rímekben, sem a hasonlatokban van az a rettentő fájdalom és gyász kifejezve: hanem ez mind együttvéve érezteti valahogy. Hogy mért, hogyan: ki tudná megmondani. Talán az a magányos máglya: a nap, amint rőten *behamvazza* a vidéket, talán ez ennek a versnek a vezérmotívuma. — Na aztán az a Tánctal! Bárkinek fölolvastam, el volt ragadtatva! Ez jobban tetszett mindenkinek, mint a Majtény. Tetszetősebb is azzal a mámoros, gyöngyöző, habzó őszinteségével. —

Komjáthy verseit nemigen ismerem. Amiket a Szemle között a múltkor, monumentalis dolgok. Megvan neked a kötete? Nagy jót tennél velem, ha egy egyszerű keresztkötésben elküldenéd. Vissza küldeném ám, ne félj!

A dráma lelkéről való dialogusoddal nagyon megharagítottál. Éppen abban a hétben jutottam én is arra az eredményre, amit megírtál, szóról-szóra. Mennyire igazad van! Érdemes volna ezt bővebben kifejteni a gyöngébbek kedviért.

Ha készen leszel a drámáddal, küldd el nekem, én megmondom neked azt is, hogy jó-e, azt is, hogy sikert arat-e.

Én meg egy regényen dolgozom. Olyanforma hangnemben és modorban, mint Anatole és Ambrus Zoltán, nekem most ezek az ideáljaim, már akkor ők voltak, mikor még nem is ismertem őket, s már akkor utánoztam őket.

Öllemek igaz pajtásod

Kulcsár Gyula

[Lapszálen:]

Ha szeretsz, hamarosan írsz!

105.

JUHÁSZ GYULA — JUHÁSZ MARGITHOZ

Máramarossziget, 1906. november 29.

Kedves Kis Hugom !

Nagyon köszönöm kedves soraidat és bocsáss meg, hogy nem válaszoltam azonnal. A sorozás itt decemberben lesz, már t.i. az utóállítás. December 23. előtt bizony nem szabadulhatok. A tanítás és tanulás annyira leköt, hogy amint látjátok nem igen irok mostanában. A Sz. és V. igen rossz lap lett, látszik, hogy hiányzik valaki. Vagy nem? A Vajda János bpesti Irodalmi Társaság tagjává választott engem. Elég szép megtiszteltetés. A Bandika meglepetésben részesül karácsonyra, ha jó lesz. Kedves Nagypát tiszteltetem, Benneteket öllelek

Gyula

106.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szeged, 1906. dec. 9.]

Kedves Juhász !

Hiába akarok levelemmel alkalmasabb időpontra várni: mikor nem lennék annyira elfoglalva és egy kissé tisztességesebb külső és belső formákkal írhatnék Önnek, aki ezt tőlem annyira elvárhatja. Érzem, hogy nem halaszthatom tovább: bár csak e kusza sorokkal is meg kell felelnem kedves levelét, mellyel engem — mint minden levelével — annyira megörvendeztetett és gyönyörködtetett.

Őn, amilyen szerény, talán azt is hitte hogy el is felejtettem: pedig bajos önt elfelejteni, és éppen Szegeden. Hol a Budapesti Naplóban olvas az ember Öntől egy-két „exquis” dalocskát, mint ma is. Hol a kávéházban akad össze költővel, aki a Hétben versel és Önnek egészen különös tisztelője. Ha Kosztolányi ír (sürgetve persze leveletem) hogyne említené Önt. Ha Négyesy-

nek írok (írtam neki): válaszában említi hogy még augusztusban Önnel és Hegedüs Pállal sétált a Tiszaparton. És mikor az elhunyt Hegedüs könyvei közül válogatom ki, amit megvegyek, akkor is Ön jut eszembe.

[aláírás nélkül]

107.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves Jávör!

Te már eddig szerencsésen és nyugodtan faragcsálsd essayidet — én mióta elmentél alig érek rá otthon lenni. Egyébiránt elvárva, hogy igen rövid idő alatt levéllel viszonzol, megírom az újságokat. Baranyai Zoltán meglátogatott, kétszer is, ma éppen; s sietett a szabad Lyceumba. Sz. és V. ma hoz egy Baudelaire fordítást. — Kosztolányi új verse — Ó Budáról — (Fidibuszban!) nagyon szép. Apropos Kosztolányi: Írd meg mielőbb teljes és megbízható címét, mert nekem nem felel. Je lui enverrai mes oeuvres nouvelles, pour que je le puisse contraindre à m'écrire. Toi aussi, tu recevras un paquet dans ces jours, ou semaines — mais je t'en veux de la silence, horriblement. Spero futurum esse, ut ubi haec acceperis, statim ad me scribas. Tituli Costolani ne obliviscaris. Je vous embrasse.

Szeged, 907. I/12.

B. Mihály

Egész komolyan belefogtam Petronius fordításába.

108.

ELEFÁNT OLGA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1907. jan. 12. után]

Kedves Juhász!

Egy kis meggondolás után felelek Magának.

Levele igen magas volt; tulságosan éreztem belőle hogy én is csak W vagyok a Weininger W-je. Kicsinyes, szüklátókörfű

ágaskodó asszony! — Bántja az én elhatalmasodott, hiú önhittséget, hogy olyan szóváltást folytassak, melyben én húzom a rövidebbet . . .! Hanem azért mégis — nagy, asszonyos nagylelkűséggel megbocsátom Magának hogy okosabb nálam és irok újra. . . —

Tudja én borzasztó „műveletlen” vagyok nemcsak „a[!] la Lehel” — úgy fokozottan — és a Maga horribilis műveltsége kétségbeejt. Nem merek hozzászólni. És éppen ezért ha pózolni találok és valami butát irok nézze el zsenge éveimnek és annak a bizonyos W-nek.

Tudja én 3 év alatt 7 századot éltem át, és valamiképpen átcsusszantam a sötét középkorból a modern világba! Ez nagy munka volt, sziklákat emelgettem, és néhány apró papiros koteg[!] figyelmen kívül maradt. . .

Követem a Maga sorrendjét.

Szép-Ilonkáról csak annyit hogy ő szép — És — hogy minden tavasz szép! —

Lehel? . . . W? Igen, amennyiben szeszélyes és szüklátóköri. Gyöngéd is lehet! — De én nem ismerem el az ő életművészetét. Maga csalódik: ő szeszélyes hiú ennyi az egész. No meg még egykét Wilde frazis, mely neki megtetszett és amelyet ő elég gyakran emleget. De vajjon Wilde e ő csak részben is? Én nem hiszem! Ma már azt hiszem minden gondolkodó ember Wilde — az Maga is én is. És talán éppen azért oly népszerű W. mert ki merte fejezni mindnyájunknak belső rejtett, leküzdhetetlen vágyát az „élet” után, mindnyájan tudjuk, hogy úgy kellene lenni ahogy ő mondja — de a lelkünk tud-e Wilde lenni egészen? Én nem hiszem! Mert amíg meg nem szünek azok az örökérvényű disproporciók, melyek lelkünkre nehezedenek nem tudunk repkedni oly könnyű szárnyakon. Wilde se tudott. Ő csak hazudik, ő csak henceg, de neki is csak a szelleme volt wilde[!], a lelke nem. Ő sem élt többet mint amennyit mi élünk. Mert neki az nem volt elég amit ő élhetett nekünk az amit mi élhetünk. . .

Thuryt én is szeretem. Thury ember, Wilde démon. Thury bátor erős és nemes szembenáll a küzdelemmel. megnyugszik[!] a változhatatlanban Wilde megfut előle. Thury az én lelkem szerint beszél, Wilde lélek nélkül késel. Thurytól élni tanulok. Wilde-től? Talán hazudni? . . .

Igaz hogy az élet részben hazugság. — De a hazugság nem élet!

„Minek töprengek hiábavalóságokon, amikben a megoldáshoz semmi közöm.” Erre rá kell jönni ez egy nagy küzdelem, egy nagy élet eredménye, melyet megtanúlni nem lehet bármily természetesenek látszik. . . Ha lehetne Maga is megtanúlná tőle ! . . De Magának is előbb végig kell járnia a Maga Golgotáját, mely ott kezdődött a [„]Nietzschei havasoknál” — de nem annál a kis fonott kosárnál. — Mindnyájunkké[!] ott kezdődik. . . .

„Bölcsőm felett is borúltan
tekintett le rám az ég
S hogy nevetni megtanúltam
Sírni máris jól tudék” . . .

Arany is, Maga is, Lehel is, de még Wilde is[.] És ha végigjártuk hazajutunk. Ahhoz a gödörhöz mely folyton közeledik, mely elől „Nincs menekvés”. Ha már ott vagyunk, ha már odaértünk és visszatekintünk, akkor értjük meg az élet művészetét. . . Akkor se értjük csak érteni véljük, no de az mindegy !

A drámáját várom. Éljen az élet?! De tudja maga mi: az élet? . . . Én sejtem. . . Ha nincs másom csak egy rongyos cipőm meg egy darab száraz kenyérem találjam abban minden gyönyörét és szépségét „éltemnek” hogy a cipőm nem rongyosabb, hogy a kenyérem nem szárazabb. és[!] hogy van valami ami az enyém. — Ha az Ars longá-val bizonyos belső összeköttetésben van szerencsém élni akkor legyen eszem, és használjam ki ezt a magas összeköttetést az én javamra és ne az Ars longa javára. A Vita-brevis igen, éppen azért nem kell megmérgezni. Se művészettel se tudománnyal, se pénz szerzési mániával; sem s. . . most hallgasson am[!] ide ! sem, valami képzelt fogalommal, mely azt a nevet bitorolja, hogy „Élet ! ! ! !”

Mi az élet? Az hogy én itt ülök és írok és aztán elmegyek ebédelni, azután megint írok azután beszélgetek. — alszom, felkelek. . . Nincs tovább. Az élet nincs kívülünk az élet bennünk van . . . — Nincs az időben, mert én alkotom az időt. S az öröm nincs az „Élet”ben mert bennem van s az én kötelességem, hogy ebbe az írásba, abba az evésbe, alvásba, beszélgetésbe beleérezzem.

De maguk, az Istenért ! maguk mit csinálnak ? Ki ölnek[!] minden örömet a lelkökből nevetséges ábrándokért és a lelkők szo-

morú lesz „Szomorú mindhalálíg”. Nem Jézus ölte meg az örömet, nem az ő hite, hanem az ember. .nem, minden ember megöli az ő maga örömet. A mikor azt hiszi hogy más örül és hogy ő neki éppen úgy kell örülnie ahogy az a más. . . Pedig más sem örül, és ha boldogok volnának az emberek, mind másként volna boldog. Mert mind más ember[.]

Hát az a Mármaros olyan borzasztó hely. Hol van az megírva, hogy többet ér az „attikai só” mint a közönséges. A levesbe az utóbbi többet ér. . . Hát még a medve ! hisz az nagyszerű <álatt> állat ! Nonem ? Jobb mint ha az ember szamarakat lát, kik emberhörben járnak. . .

Örüljön hogy nem volt Pesten ! Legalább látott egy kis becsületes havat. Itt még embereket sem lehetett látni a felhányt piszoktól, ami a havat helyettesítette.

Poétáját felismertem. Hangja változott egészségesebb erősebb. „Gizike” többet ér a „multak májusánál”. —

„Verselése” (a la Négyessi) Nem elég szabad. Vagy jobb füle van mint nekem vagy rosszabb. Mert nincs meg az a rytmus versében (Auróra napján) amit én hallok vagy van benne olyan amit nem hallok.

Eldönteni persze nem tudom. —

De már elég is; sokat beszéltem. —

Levele szép volt és nem volt szomorú, de azóta már irt egyet másnak ami szomorú volt. Hát szabad? Hát én hiába prédikálok? . . .

Isten vele.

Üdvözlöm

Olga

109.

JUHÁSZ GYULA — JUHÁSZ MARGITHOZ

[Máramarossziget, 1907. január 25.]

Kedves Margitkám !

Szabad előadásom remekül sikerült. Utána az igazgató ur banketet rendezett a tanári karnak. Most a félévi értesítőket írom és így febr. 2-ig sok a dolgom azért nem írhatok levelet.

Itt óriási hideg van, Szibéria. A bajuszom (!?) mindig zuzmarás. Remélhetőleg valamikor tavasz is lesz itt (ugy május végén). Addig is erősen kell fűteni. Fa, az van itt elég a rengetegben. Csókol szeretõ bátyád:

Gyula

110.

OLÁH GÁBOR – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Debrecen, 1907. április 6-án

Kedves kis Juhász,

Öcsém, társam, bajtársam, Juliusom!

Itt járt Debrecenben az ünnepek alatt egy szomorú ember, aki sokat nevetett maga-magán és sokat döhöngött a komisz világ ellen. Megmutogattam neki az öreg kollégium nagy könyvtárát, ahol Széchenyi, Arany, Petőfi, Tompa, Csokonai, I. Ferenc József és mások megfordultak s ott hagyták kezök vagy lábuk nyomát. Érdekes alak (ez a szomorú ember t.i.), a lelke oly egészséges, a teste oly beteg. Hol itt a latin közmondás igazsága: mens sana in corp. san.? Tőle tudom, hogy egy német nyelvű anthológiába belekerültél egy verseddel! Gratulálok, kis szatír! Engemet is kapacitált Simeon, nem tom, lesz-e belőle valami? Azt a Horváth urat, a fordítót, nem ismerem. Jól fordít? Nekem: *A Hortobágyon* c. versemet javasolná G.S. Mit szólsz hozzá? — Te, Gyula, jelentesd meg mentől hamarább a verseskönyvedet s június-aug. folyamán gyere el Debrecenbe, úgylis itt mégyl el, hadd mutogassam meg neked is ezt a zsíros, poros, de sajtásá-gos múltú cívisvárost. A könyvtára téged is érdekel. — Hogy vagy? Írj magadról. Kosztolányinak küldtem egy levelet, hogy juttassa el hozzád. Eljuttatta? Ne búsulj! Humor, az isteni humor vigasztaljon!

Gábor bátyád.

111.

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

[Máramarossziget, 1907. ápr. 6. és 12. között]

Alleluja!

Pogány Gábor hozzád suhan e vers most, ó fogadd
 Lelkem naponta száll feléd, ha jó az alkonyat.
 Pogány Isten vagyok igaz, de még nem összetört,
 Dalok szent légiója ád lelkemnek lágy erőt.
 S ha únalom szürkén borong a rőt ugar felett,
 Annál ragyogóbban ragyog Napom, a Képzlet!
 Gábor, Béla, Simon, Dezső jöttek fürgén élém
 És nem vagyok már egyedül kis Iza Szigetén
 S a búsuló füzes között egy nagy árny tart velem,
 A debreceni histrió, ki itt járt Keleten.
 S ha e kopár Szigetről ő Margitszigetre ért,
 Elérem én is tán — Párist, nagy álmok szigetét!

N.B Ez próza, mert igaz: fogadd rokontalan rokonlelkem nagy-
 rabecsülését az *eredeti*, bús magyar, égvívó verses könyvedért.
 Erő, elbúsult irdatlan erő vívódik benne enmagával; havasi
 gyopárok, magányos áloék és nagyszirmú, fekete álomvirágok
 nyílnak a te komoran szép pusztád közepén! . . . Ezek az én
 érzéseim verseid olvastán. . . Igazam van? Minden igaz, ami a
 mi igazunk. Igaz a te nagyratörő magadbecsülése is. Különb
én hiszek benned Gábor, és a csüggedés óráiban — kell, hogy a te
 magányos szívednek is legyen Getszemáne kertje — ez is vi-
 gasztaljon, édes Gábor apám! G. Simon nagy lélek, *nemes szív*,
 igaz-férfi és szomorú sorsú ember.

Ave! Salve! írj megint
 Juhász Gyula

112.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szeged, 1907. ápr. 11. előtt]

Kedves Juhász!

Hosszú hallgatásodért mindaddig nehezteltem, míg meg nem
 tudtam, hogy beteg vagy. Akkor beteg állapotodban nem akar-

talak soraimmal is zavarni; most azonban már tehetem — mert végre is nem irthatom ki magamból az irántad való aggódást és érdeklődést — hogy hírt ne kérjek tőled magad felől: hogyan vagy? hol vagy? Dolgozol-e? Csak a lapokban látom itt-ott a nevedet, de ez nem nyugtat meg; s Kosztolányival nem levelezvén semmi sem jut fülembé rólad: Baranyai Z.-nal pedig sokszor emlegetünk. Hacsak teheted, írd néhány sort: ezt megérdemlem tőled. Sokat írhatnék, de azt sem tudom, e sorok megtalálnak-e.

Babits Mihály

113.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Máramarossziget, 1907. ápr. [11.]

Kedves Barátom,

először is köszönöm azt a finom, okos fátyolt, amelyet tragikus közelmúltamra vetsz és én is spártai rövídséggel írom: már jobban vagyok. Hányszor gondoltam rád lázaim közepette. . . de már megint a múlt. . . Ami a jövőt illeti: májusban állítólag pedagógiázom, remélem, oly szép sikerrel, mint te . . . Megint a múlt! Kosztolányi teljes címe: Kosztolányi, B. N. szerk. VI. Eötvös u. 33. Apropos: A nászinduló, illetőleg La marche nuptiale hogy tetszett? Az öreg Keszler Józsi — aki egyébként elég műveletlen modern irodalmilag — igen okos és találó dolgokat mond róla, a zene romantikus és veszedelmes jellegéről, a szerelmi házasságról, stb., stb. Olvasom szép, de gyér fordításaidat lapunk főhelyén és mellékhelyén. Baranyai Zoltánnak add át tanári üdvözetemet és üdvös intelmemet: épater le — non bourgeois — mais prolétar! A Munka Szemléje és egyéb ügyek esztétikai nivója és szempontja végleg kijózanított minden ilyen emberi szolidaritásból.

Mit szólsz a mi (reakció) nagy írónk, Tóth Béla gyors végéhez? Mit szólsz a magyar író villámgyors karrierjéhez, mihelyt elpatkol. Egyszerre milyen „jótékony hatása, nemes gerjedelmű, okos, mély és igaz” lőn minden ellensége szemében. Még a Vidéke is megbocsájt neki. És mit szólsz hozzá, hogy a

Thália társaság milyen nagyszerűen propagálja a modern drámát, Ibsentől D'Annunzioig?

És mit szólsz ahhoz, hogy itt, Európa Keletén rábukkantam (én is a forráslátó vagyok), egy párislátott emberre, aki Bródy, Heltai, Malonyai barátja és Munkácsy személyes ismerőse, aki a német, francia, olasz literaturát behatóan ismeri, aki a Jövendő kritikáit írta volt! Ő viszont kinevezett a legnagyobb modern magyar lírikusnak, ami itt, a medvék és néptanítók országában bélyegmentesen történik. Remélem, sikerült levelet írnom, amely Petőfi szerint mintául szolgálhat: „Nincs szamarabb, mint az okos levelek.” Nagyon kérek, ha tőled kitelik, folytasd ezirányú működésemet. És írj lapunkba! Tiszteelő barátod

Juhász Gyula

114.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves Gyula komám,

megkaptam húsvéti versedet is, legújabb képes levelezőlapodat is, mindakettőt köszönöm. Nagypénteken színművet írtál? ez hatott meg legjobban. S minthogy a Thaliát is emlegeted, megrohant a régi szép gondolat: Juhász Gyula és Oláh Gábor egy estén, a Folies Caprice-ban! Tudod mit Gyula? Küldd el rögtön, lóhalálában azt a nagypénteki színdarabodat, úgy ahogy van, piszkozatban, hadd olvassam el! Azután várj meg, míg Julius folyamán én is megírom a magamét. Akkor őszre beadjuk Hevesinek, hogy ha lehet, 1908 tavaszán hozza színre. De ezt most már komolyan akarom, azért te is fohászkozd neki egész isteneesen! Nem állok jól, de tán még le is tisztáztatom színművedet, ha jó! Nekem is a másolás őrli meg a lelkemet, szememet. Mostanában felhagytam vele, de nem is jelenik meg esztendőnkint se két versem! Egy írődeákot kellene tartanom, de még most non possum.

Nekem különben egy három felvonásra tervezett színjátékom félig, a második felvonás közepéig, már meg van írva. Itt csonkaskodik az asztalom fiájában. Ez csak afféle pajkoskodás. Ha-

nem van egy bizarr, egyfelvonásosnak való tervezetem: amit perverznek érzek magam is, mert egy fiút szerettetek bele az anyjába; de hiszen a görögök már rég megírták ezt a históriát! S aztán az emberi lélek olyan, mint az aranybányafúrás, ott akad az ember tüneményekre, ahol nem is álmodta. Szeretném látni, te mit mersz színpadra vinni? Attól tán magam is bátorságot kapnék. De a nagypénteki színjátékodat kétségkívül és haladéktanul juttasd el kezemhez!!

A nyáron pedig várlak. Most itt van Kar utcán, a szülei házban, egy külön szobám, lakásom; ebben nem parancsol senki, mert édes anyámék kiköltöztek a kertbe. Szállj hozzám, van jó díványom, meghálhatsz rajta et quaedam puella tecum!

Tudósíts akár hetenként, akár harmadnaponként életeredről! Nem szabad nem igenelned az élethez való akaratot! Élj! Irj! Szeress! Egyél, igyál! Ez az emberi élet. Nem a holdban, hanem a földön járunk.

Gedő Simeon, szegény, azzal vált el, hogy majd ír és küld valamit. Elvált, de nem ír, de nem küld semmit.

Debrecen, 1907. ápr. 13.

Szerető bátyád
öreg Oláh Gábor

115.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1907. ápr. [24.]

Kedves Juhász Gyula,

ifjúkori barátságunkra, (nem a mostanira) összehangzó kedvtelésünkre, mint Hamlet mondaná, ha verskötetet adna ki és egyéb zöldségekre: gyűjtsön nekem előfizetőket. Pünkösdre verskötetet adok ki, amint a lapokban is olvashatta. A könyvhöz pedig előfizetőkre van szükségem. Azt hiszem, önnek több tisztelője akad Máramarosszigeten, mint nekem, kérem tehát ne feledkezze meg a budapesti hónapos szobák penészvirág-szerű barátságáról és szeressen ismét öt-hat előfizető erejéig, úgy, ahogy vagyok, szőröstől-bőröstől, összes erényeimmel és bűneimmel együtt.

Számíthatok Önre?

Kosztolányi Dezső

116.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1907. máj. 23.]

Kedves Juhász Gyula,

szeretett barátom, kezeit csókolom a gyönyörű és igaz kritikáért. Ön lát engem, ön szeret engem. Önnek van szeme és igazi baráti szíve. Ön kritikus, ön poéta. Amit ön írt, a legszebb mindazok között, amiket eddig össze-vissza írkáltak rólam.

Ma egy igen lelkes levelet kaptam *Gárdonyi Gézá*tól, akinek szintén elküldtem a kötetemet.

A bírálatot a B. N. nem adhatta le, bár mindenkinek igen igen tetszett, mert *Ady már elküldte a cikkét*. Valamelyik nap jön. Én, utólagos engedelmével elküldtem az ön gyönyörű kis remekét a Szeged és Vidékének. Csókolja

Kosztolányi Dezső

Hogy áll a gyűjtés? Válaszoljon, írjon.

117.

TÓTH ÁRPÁD — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest 1907 május 29.

Igen tisztelt Uram!

Kuthi Sándor barátomtól levelet kaptam, melyben előadja az Önök megismerkedésének kedves históriáját. Hogy-hogynem, rólam is szó esett a beszélgetésükben s Ön szíves üdvözlétét küldte nekem a Sanyi útján. Ki se mondhatom, hogy ez az üdvözlét milyen nagy örömet szerzett nekem, üdvözlét attól, akit már régóta igaz bámulattal csodálok, a aki nekem oly igen kedves költő a „Hét”-ben. Már az egyetemi Négyesy-gyakorlatokon, mint ismeretlen, a háta megett ülve, nagy élvezettel hallgattam kedves, sziporkázó bírálatait, költeményeivel pedig egyszerűen megsemmisített: a magam verselményeit akárhányszor mélyen lenéztem miattok. Úgy szeretném, ha mindezeket nem venné

hizelgésnek, hanem féktelen tisztelem és fiatalos bámulatom igaz jeleinek. Nagyon köszönöm a szives üdvözlőt s ha eddig szerettem, ezután is a legigazabb élvezettel élvezem nemes költészetét,

őszinte tisztelője
Tóth Árpád

118.

ELEFÁNT OLGA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1907. máj. vége]

Maga most azt hiszi hogy kap tőlem egy hosszú levelet. Nemoda Buda . . . Csak annak mesélek az én gondolataimról aki nekem is mesél. Maga meg hallgat. És ez engem bosszant, hát nem lehet velem beszélni? — Különben is dühöngök, én nem akartam, hogy Kosztolányi magát megelőzze. Igaz ugyan hogy ő „azért mégis csak nagy ember” de ez a tény még nem elégséges ok ahhoz hogy Maga lusta legyen. Hát a dráma? — Már egy hét óta jön [„]express” a postán még utóbb elolvadt ebbe a nagy melegbe. Pedig azt nem tette jól.

Elég lesz a szidásból ugye? —

Jöjjenek az idézetek.

— [„]Nincsen olyan puszta nincs, hogy az ember benne Egy tenyérnyi zöld f[ü]vecskét ne lelne:” . . .

stb.

Maga? Maga szereti Nyugatot? — Én imádom Keletet. Ott még forrók az emberek, mi már mind megszürkültünk — mind megfagyunk.

Nézze, én ma olvastam fel logikából egy fényességes gyakorlatot.

A következőtetről [.]

Mármost:

„Lázás szerelmi korszakomat élem” [.]

„Találtam egy diadalmas szomorúságú lényt” [.]

Nos megtaláltam az összefüggést és örülök neki.

Nincs szomorúbb dolog a világon, mintha üres bábok vonzának nagy lelkeket.

És a szomorúság a legszebb tartalom.
És a szomorúság érti a szomorúságot...
És a szomorúság vigasztal...

„Még mindig túrhető az élet?”

Már ugy-e túrhető az élet?!

Tudja én amikor legtúrhetetlenebbnek érzem is szépnek tudom.

Maga talán ha szépnek tudja is túrhetetlennek érzi?...

De már ugy-e túrhető az élet??

Verskötetét, drámáját Magát várom.

Különbén vizgázom.

Olga

Hogy volt, mindegy, fáradt a vérem
Imádom a fényt, lángot, meleget.
Keresek egy csodát egy titkot
Egy álmod és nem tudom mit keresek...

Keleti vérem ez a lomha
Szomjúhozóan issza Nyugatot
A Napisten legbúsabb papja...
Rég kiszórt fáradt sugara vagyok.

Ady

119.

JUHÁSZ GYULA – BABITS MIHÁLYHOZ

[1907. jún. 15.]

Kedves Babits,

magának irtam és maga hallgat. Ez a fátum. Sokan irnak nekem és én hallgatok nekik. Pardon, lám egészen elfeledtem, hogy per tu vagyunk, annyit hallgattunk! Sebaj! Ez a szélcsönd, amely a nagy vihart megelőzi. Hiszem és remélem, hogy sok min-

dent csináltál, hallgatag bölcs barátom. Lirát, drámát, epikát, essayt és mi van még a világon? Remélem, hogy drámád — az egyfölvonásos — már készül a világot jelentő deszkákra, essaydet már nyomja Athenaeum vagy Franklin és új dalaid légiója készül megostromolni a magyar Parnasszust, ahol jelenleg Sajó Sándorok csiripolnak. Mit szólsz *most* Kosztolányihoz és mit az én kritikámhoz, amelyről fogalmam sincs, hogy igaz-e, jó-e, szép-e? Mik a legújabb irodalmi szenzációk és revelációk? Olvas-tad-e Mikszáth Jókai biográfiáját? Én ettem, mint Arany az Iliászt. Szuverén pongyolaság, olimpusi kényelem, isteni röhögés, mese-mese az egész! A legérdekesebb magyar írások egyike. Szerintem. Én — egyébként — letettem sikerrel a pedagógiát, diplomám van, csak pénzem nincs kifizetni. Mi van Szegeden, mi a terved, hol találkozunk? Én 30-án otthon leszek talán. De te persze szintén otthon. Hát írj legalább, amint e firkát kapod, legalább annyit, mint én.

Ölel Juhász Gyula

M-sziget Lónyai út 12.

120.

KISS JÓZSEF — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1907. jún. 21.

Kedves cimborám!

Nem akarom válasz nélkül hagyni kedves levelét noha, utazó félben vagyok és ezer a gondom, bajom. Hát csak egyet mondok: bolond kend Táncsics! Okos ember nem tulajdonít ennyi fontosságot az életnek. Olyan jó poéta mint Ön, akit én nagyon szeretek, aki a tavalyi hóról olyan gyönyörűen tudott írni, az ne törőd-jék annyit se önmagával, se az élet visszásságaival. Ha én úgy elhagytam volna magamat, a kertemben sohas termettek volna azok a tűzrózsák, amelyekbe az ország beleszeretett. Hát csak fel a fejjel, cimborá! Lesz még szálló, lágy kenyér. Hozza isten mihamarább fel Pestre, majd én helyre igazítom a becses fejét.

Az utolsó két verse ballákkal íródott. Szebbeket kérek.

Öleli öreg barátja
Kiss József

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szekszárd, 1907. júl. közepe]

Kedves Barátom !

Nem találkozhattunk Szegeden, mert Budapesten is akarván tölteni néhány napot, elsején reggel kénytelen voltam elutazni, amit előre nem tudhattam; s egyébiránt tőled levelezőlapomra választ nem vévén, azt sem tudhattam bizonytal, mikor jösz és felkeressz-e.

Remélem, hogy legalább szellemileg fogunk néhányszor találkozni a vakációban.

Budapesten kerestem Kosztolányit, — de őt sem találtam: aznap délután utazott el. Végre is írnom kell neki, ha ki akarom engesztelni. Kun Józseftől most kaptam levelet, melyben értesít, hogy nagy Wilde fordításának egy része megjelent a Hétben. — Én megint elszakadtam az európai műveltségtől: nem olvasok semmi modern dolgot (mielőtt eljöttem, összeolvastam egy csomó francia dekadent). Most — képzeld — klasszika-filológiát tanulok, csodás buzgalommal. Már majd végig olvastam a nagy és tömör Reinach-féle Manuel de la philologie, s a latin frókat csak úgy falom. (Szegeden elkezdtem fordítani Petronius Arbitert, de azt nem hoztam magammal.) A Szagokról szóló értekezés már szépen le van tisztázva, Kun Jóska is olvasta, és minden munkám közül legjobbnak minősítette. Drámámat, mely most is nála van, ugyanó nagyon középszerűnek találta. Én viszont nagyon középszerűnek találtam a Marche Nuptiale, amelyre te oly nagyon kíváncsi vagy. Van benne tragikum, de sablondráma, mintha recept szerint csinálták volna. — Legújabb irodalmi szenzációm: André Chénier, a görög és francia szellemnek, a bájnak és szellemnek csodálatosan harmonikus vegyülése. Úgy ettem, mint a mézet. — Sok időt pazaroltam a könnyed és szellemes Martialisra is. Történelmet is tanulgatnék, mert abban nagyon elmaradottnak éreztem magamat. És még pedagógiához is nyúlok, amit azelőtt ki nem állhattam; s elméletileg most sem: mégis megcsinálom a latin tanítás ideális tervét a reáliskolákban. — Legnagyobb munkám azonban a Magyar Essay, melynek tartalmáról (iránya és filozófiai háttere összefügg a

Szagokéval) akkor lehet fogalmad, ha [a] fejezetcímeket ideírom: 1.) építészet és iparművészet 2.) szobrászat és festészet 3.) költészet 4.) kritika 5.) tudományosság (szociológia, szabadgondolkodás!) 6.) filozófia (tolsztojanizmus, szocializmus) 7.) politika 8.) társadalom és erkölcs 9.) vallás 10.) nemzetiség 11.) nevelés. Amint láthatod, elég szép tutti frutti. Az első hét fejezet már megvan, de revízióra szorul, mert új gondolataim vannak. — Verset nem igen írtam; igazat szólva, a versektől csömört kaptam. De most a levél végén felhozakodom annak igazi céljával: hogy téled és rólad értesítést nyerjek, oly bőven, mint te nyertél most rólam.

Leveledet várom tehát! Üdvözöl

Babits Mihály

Címem: Szekszárd, László ucca; ha Pécsre mennék, megírom, de az nem hiszem, hogy júliusban legyen. Irj tehát mielőbb levelet! Verseidről különösen értesíts!

122.

JUHÁSZ GYULA — ROZSNYAI KÁLMÁNHOZ

Szeged, [1907. júl. 28. előtt]

Kedves Barátom,

nagyon szeretlek, becsüllek Téged. Úgy tudom, Te is megértettél és szeretsz. Köszönöm megtisztelő soraidat. Bocsásd meg a késedelmet.

Én szegény, szomorú ember vagyok, a kit az élet nagyon kifosztott. Csak dalaim vannak. Máramarosszigeten voltam tanár, most anyám vendége vagyok.

Híved:
Juhász Gyula

Domokos László, ez a finomlelkű ember — sok szépet és jót mondott rólad. Ady Endrét én is fanatikusan szeretem.

Szeged, Ipar u. 13.

[Szeged, 1907. nyár]

Kedves Bandi, édes fiam,

öreg barátod, a neves ifjú mit irjon neked. Legjobb lesz, modern stíl coupéban, a la adybandi lenovellázni az ügyet. Hallga csak, hallga:

Vasárnap. D.e.Templom előtt. Vivos voco, mortuos plango. Torzinek, Cornelius, Jász és Janico. Nyár. Üdv. Jönnek a Nők. Magna Maca. Három pont. Nagy pauza. Princessa Ili. Üdv. Nyár. Csatlakozás: A nyurga ifjú, a cvikkeres ifjú. Én és Janico balfenéken el. Ili & C°. Árvayhoz. Invitálás d.u.ra.Üdv.

Vasárnap. D. u. Zsúr. Előbbiek, sine me, Janico és Magna Maca. Zsúr. Nyár. Üdv. Népdalok, cum stentorio sono Corneli. Hideg felvágott és etcet. Lira. Janico gyáva. Sajnálják. Meghivták.

Vasárnap este. Korzó az Ipar-ban. Janico, nyurga, Ócska. Szerenád sine zene. Éjfél előtt és után. Nyár. Üdv.

Hétfő. D. u. Sümegi nővérek Princessa Ilinél. Torzinek jó. Nyár. Torzinek megy. Üdv.

Hétfő estve. Stefánián enyhe nyári mélabú. Janico. Szegedi Napló 1906. máj. Regény. P. E. Codex Iliacus. Praenumerare! Harmoniával zárjuk a Napot. Dupla harmoniával. Sapientiat.

N. B. Janico derék ember. Ő volt a legnemesbik római mindnyája közt. Janico hallgat és szeret — mondja Ophelia valahol. Janico hú barát, igaz férfi és jellem. Sőt tehetség. Téged szeret, sőt tisztel. Nagy jóindulat. Verseidet szavalja úton, sőt útfélen.

N. B. II. Torzinek!? Délután Princessa Ili, detto délután Magna Maca! . . . Dupla üdv. Ne értessünk félre! Apage S!

N. B. III. Nagy jelenet fuccs. Hilda és Cvikker találkozása Hercegnőnél. Őt perc késés! Őt perc a világ. Mehett! [!]

N. B. IV. Janico verseket kér. Janico üdvözl.

N. B. V. Sz. és V. üdvözl. Puszil. Undorral. Rovások jöttek. Tetszetek. Intelligencia magna, stilus autem középfinom.

N.B. VI. Bauer Herberg olvassa Ady Endrét. Üdv és undor.

N.B. VII. Zöld ösztön az élet — mondja Ócska Princessa
Ilinek. Nyakleves. Hol tanulta ezt? Pesti művelt társalgó!

N.B. VIII. Ifjú óriások alkonya a strandon. Ösztönélet habbal.
Szadizmus in effigie.

Dalok.

Kétszer nyílik az akácfa virága. Énekelte Cornélius mester
Hercegnő cimbalomkíséréte mellett.

Csak egy kis lány... Gyere velem Énekelte Janico, a
komoly ifjú egyedül.

Lopott csillagtalány. Őzderékú lány. A gyermekségedet, a
titkodat. stb. Dalolja Janico hajnalban, hajnal előtt.

Remélem, meg vagy elégedve a tartalmas, tömör, hangulatos
és mély levéllel! Naná!

A három kívánság teljesítését elvárom! E méla akkordal (!)
maradok postafordulással igaz barátod, őszinte hived, öreg mes-
tered, régi tisztelőd, elv-pálya-kor-baj és bútársad, Jász = Én
U.I.

Máskor többet. Csak bélyegem legyen! Téma — quantum
satis. Vagy nem érdekel? Miért nem szólsz?

P.S. (Függelék)

Pasztell. Két leány egy ablakban. Hilda és a másik. Enyhe
nyári mélabú. Kiméláznak a nagyudvarba. Csönd, sőt néma-
ság! Szombat este.

Jász

124.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1907. aug. [közepe táján]

Kedves Juhász Gyula, barátom,

engedjé meg, hogy ebben a szerencsés hangulatban, mikor
részeg vagyok a cigarettától, s a fekete kávéól a régi szere-
tettel szorítsam meg a kezét. Gratulálni akarok ahhoz a zsur-
nalisztikai működéséhez, mely még az én eltaplósodott lelkemet
is tűzbe tudta hozni. Ön nem versgyártó mesterember, ön egy

nagy átfogójú ember, egy író, akiben megvan a Carlyle által kívánt univerzalizáció a zseninek, — ön mindenre és mindenben jó. Végtelen örömeiket, sok sok kedves, megindult és derűs perccel szerzett nekem ebben a rövid vakációban.

Ezek után pedig engedje meg, hogy tiszteletteljes távolból érdeklődjem a személye iránt is. Mit ír? Mennyire van a kötet? Mikor találkozhatunk Budapesten s mindenekelőtt hol foglal állást ebben az évben? Kérem válaszoljon rögtön és kimerítően. Minden érdekel, ami öntől jó.

Babits — sajnos — végleg megharagudott reám. Két hosszú levélben ostromoltam a szívét — hiába. Unalmasnak, nagyzóznak talál; egyszóval utál és nem kér belőlem. Ez életem egyik legnagyobb és legkeserűbb csalódása.

Mais que faire?

Hogy magamról is szóljak: Olaszországban jártam, olasz könyvekben, olasz versekben fürdöm s napról napra szorgalmas hangyaképpen gyarapítom a műveltségemet. Én még mindig a régi vagyok.

Csokonainak, ennek a nemes nagy kultúrembernek, az első vítézkötéstől és zsiros laposságtól mentes magyarnak képe lebeg előttem.

Ha — viszonzásképpen — elküldené a könyve kefélenyomatát, boldoggá tenne vele. A verskötetéről hosszan és szépen fogok írni.

Önt, valamint Beethoven-játszó hűgát igaz szeretettel köszönti

Kosztolányi Dezső

125.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Keves komám, Gyula!

Ma olvastam a P. H.-ban, hogy neked is színre kerül egy dráma Szigeten. A teremtését, olyat ugrottam erre a hírre, mint öt hét! Légy szíves, írd meg rögtön: mi a címe? tárgya? mikor írtad? hol írtad? mikor hozza színre a nagy Zsöl? Jaj, te, ha egymásután jönnénk: te meg én!! Pedig ezt ki tudnám vinni

Zsül uramnál. Csak írd meg hamarosan a körülményeket. Az enyémből már folynak a próbák! Dolgozol? Én dolgozom, mint egy teherhordó. De a munka: az élet! Gyönyörűség! Verseidet is alig várom! Hát még a drámádat! Wilde-t sejtek benned.
Debrecen, 1907. aug. 18.

(Kollégium)

ÍRJ!

Ölel
az öreg Oláh

126.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Debrő [Debrecen], 1907. szept. 3.

Kedves kis Juhász Gyulám!

Nagyon szépen köszönöm hurráhiádádat első igazi sikerem alkalmából! Mióta a ragyogó szemű Thalia istenasszonyhoz szegődtem: ilyen a legújabb arcképem. Októberben Debrecenben is színpadra kerül. Hej, ha akkorára bejőnnél, és megosztanád velem!...

Nagyon, nagyon kérek, sürgetve küldd el címemre verses kötetednek egy példányát! Mutogatni akarom, írni is akarok róla! Küldj, küldj, küldj!

Divényi Gyula komámat szeretettel köszöntöm! Sit tibi Leva levis!

Írj! Írj!! Írj!!!

Hú feled
Gábor

127.

KARÁCSONYI ILONKA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

1907. szept. 25. Szerdán

A mellékelt nyomtatványt épen most kaptam, s ebből azt következtetem, hogy Ön küldött nekem egy előfizetési felhí-

vást, amit azonban a legnagyobb sajnálatomra nem kaptam meg. Sőt miután még a nyáron hallottam, hogy az őszre megjelenik a kötete, nagyon kerestem olyan valakit, akinek gyűjtő íve van, hogy aláírhasam, de nem sikerült a szándékom.

Most tehát egyenesen Magát kérem meg, legyen oly kedves s juttasson el egyet nekem a megjelent verskötetéből.

De mondja miért hagyott ki oly sokat a legszebb költeményei közül? — Megjegyzem már láttam egy kötetét. — Legközelebb pótolja ki a hiányt, s adja ki azokat is, mert azok igazán csudaszépek, s nem szabadna az olvasóival szemben ilyen irigynek lennie!

Most pedig Isten áldja

szíves üdvözlettel
Karácsonyi Ilonka

128.

ELEFÁNT OLGA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1907. okt. eleje]

Kedves Juhász!

Ha Maga egészen hűtlen lett is én még gondolok Magára. Tudom, hogy szomorú, hogy nehéz napjai vannak — és megpróbálom hátha van az én soraimban még egy kis vigasztalás. — Ha el nem is érem amit akarok, de Maga meg lesz győződve a jóakaratomról. És ez is valami —

Maga azt néha elfelejti Juhász, hogy itt Pesten van még egy-két ember, aki szeretettel figyel Magára, s aki igaz barátsággal kíséri a lépteit, ez hiba, és olyan hiba, mely elkövetőjén bosszúlja meg magát, mert megfosztja őt attól az örömtől, melyet az önzetlen barátság okoz.

Maga néha *gyöngé* sőt sokszor *gyöngé*. De nem szabadna bele nyugodnia ebbe az erőtlenségbe, nem szabadna belebeszélnie önmagába az életunalmat. Nem csak azért mert az élet szép és az életnek örülni kell, de azért is, mert kötelességünk önmagunk iránti kötelességünk, hogy éljünk, mert okosabbat nem tehetünk. Tudja Maga azt, hogy a meghaláshoz sokkal több erő kell mint az élethez. És tudja Maga azt hogy meghalni nehezebb.

És akinek nincs kellő életenergiája, elég ellentállása, ne azzal fárasza a lelket, hogy a halálhoz gyűjt erőt, az úgymint hiába, mert ha valaki eljut annyi lelki erőhöz, hogy meghalni tud akkor már oly nevetségesen könnyű játék ez az élet hogy mégis csak meggondolja a dolgot — és mégiscsak él? —

Maga nem tudja, mi az a hatalmas erő, mely nem engedi, hogy elszakadjunk a mimagunk nyomoruságos tengődő életétől[.] Én sem tudom, más sem tudja, csak az bizonyos, hogy ez az erő van és hogy úr mindnyájunk felett, és hogy élnünk kell, akár tetszik ez nekünk akár nem. —

Ismeri azt az Ignotus strófát....

„Nem nem igaz ez sem. A haláltól félek [.]
Nem adom, ha kicsi is mert *jógom* az élet
Gyülölöm *az életet*; de csüggök a *léten* ...[?]”

Ezek után Juhász én egy kis egészséget kívánok Magának egy kis egészséges erőt, és igen kérem, fogadja meg az én jó tanácsomat. Maga kell hogy beismerje, kétségbeesése argumentumainak hazug voltát, ne engedje többé hitegetni önmagát. Magának tudnia kell, hogy minden szerves lény élete egy bizonyos energia, és mentől nagyobb energia, annál tökéletesebb élet, és tudnia kell azt is, hogy a mi tökéletesült magasabb életünkben kell hogy legyen egy életképes energia. Én csak arra kérem ne dolgozzék *ellene* a saját életenergiájának, mikor sokkal kevesebb fáradsággal a *kezére* is dolgozhat. Ennek a színes nagy világnak, számtalan megcsillámlása közül csak talál Maga is olyan fényt mely a Maga éltető tüzével rokon. — Kell hogy találjon [.] Mert az élettelen és élő világban, mindenütt, annyi a homogenitas testünkkel lelkünkkel, hogy lehetetlen minden lépten nyomon még ki nem hangzott harmoniákra nem akadnunk, és lehetetlen, hogy minden virágsziromban, minden viharban, minden csillagfényben ne várjon ránk élvezet szépség szerete és ha csak egy kicsit egy nagyon kicsit objektíven nézünk lehetetlen, hogy ellenállhatatlan őserővel ne öleljük a mi dobogó szívünkre ezt a közömbös, ezt a hideg ezt a gyönyörű világot! —

Kis Juhász! próbáljon élni *akarjon* élni fog élni *tudni* a Maga lelkében annyi a gazdagság, a szín a fény, csak egy kis *akarat* egy kis szemernyi akarat és olyan hatalmas gazdag életet fog élni.

Tudja, hogy a bénának csak egy orvossága van az *erős testgyakorlás*. Maga még nem egészen béna, próbálja meg ezt a testgyakorlást. A saját kedvéért és az én kedvemért.

És mindent szabad, de egyet: kétségbeesni nem szabad! — Mert az semmire se jó, mert az a lélek megölő baja. Meg aztán olyan csúnya baj.

Akarnék gratulálni a kötetéhez, de nem küldött nekem. Csak futólag láttam, hanem azért sok szép versét nem vett bele. Azt se ami nekem legjobban tetszik.

„Mért rohantok el ti szépek?” — Több is van.

Írjon nekem. Kötetet is küldjön meg egy pár kéziratot is. Szeretek Magáról hallani, és kétségbeesni nem szabad! Érti *nem szabad!* Szomorúnak lenni szép, de örülni jó.

Mindakettőt teheti. Küzdeni is szabad, szeretni is szenvedni is, de kétségbe majd csak akkor essék, ha lesz elég energiája kétségek közt élni. Addig csak *akarjon éljen* és írjon!

Szeretettel üdvözli

Olga

129.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Szeged, 1907. okt. 13.

Kedves Mihály,

post tot discrimina et catastrophas rerum itthon vagyok azzal a bizonyos súlyos idegalgiával és maupassanti la horlaik [!] után — még mindig élek, sőt akarok is élni már. Édes Mihály, légy kegyes drága idődből pár perceket kiszakítani számomra, ha teheted és legyen hozzád szerencsém (Szeged, Ipar u. 13.) lakásomon. Igaz hived és hívőd

Juhász Gyula

JUHÁSZ GYULA — NÉGYESY LÁSZLÓHOZ

Szeged. [1907] X/15.

Nagyságos Uram,
szeretve tisztelt Tanárom,

a hála és nagyrabecsülés érzésével gondoltam mindig Nagyságodra azon idő alatt, míg a kultúrélettől eléggé távol, nagy magányban (éppen nem splendid isolationban, mint szociológusaink mondják) tengettem szellemi életemet. Ambicio, akarat, minden, csütörtököt mondani látszott s ennek az időnek egyetlen eredménye — a diploma köteles megszerzésén kívül — az a verskötetem, a melyet Nagyságodnak is van szerencsém elküldeni, szives olvasás végett, de ennek is nagy része még a régi szép időkből, az én lelki tavaszomból <k> való. Az idén Lévára kerültem. Úgy éreztem, megfojt e kulturátlan, szűk, ódon levegő, e kicsinyes környezet s kétségbeesetten, földúlt idegekkel, sötét szándékkal menekültem. De édes Anyámra gondoltam és ez megtartott az életnek. Most itthon, Szegeden pihenek és valami megélhetési módról kell majd gondoskodnom a közel jövőben. Újra akarom kezdeni a régi kultúréletet, a régi terveket, irodalmi aspirációkat valóra kell váltanom. (Úgy érzem, ezzel irodalmunknak is tartozom.)

Bármennyire bánt is, hogy Nagyságodat ismét terhelem — jól tudom, mily nagy és nemes munkakört kell betöltenie! — ismét kéréssel fordulok Nagyságodhoz. Ha régi, eléggé soha meg nem hálálható jóindulatára érdemesnek tartana, kérve kérem, kegyeskedjék érdekemben tenni valamit, hogy Szegeden vagy a fővárosban valamiféle szellemi munkához juthatnék, a mit diplomám és verskötetem, szóval irodalmi működésem alapján megkaphatok. Valameddig még megleszek itthon, egy kis pihenés is kell még, de azután megint dolgozni akarok. (Kötetemről eddig csak jót és szépet irtak. . . de ez különben nem tartozik most ide.)

Kérve kérem Nagyságodat hogy mindig tapasztalt nagy jóindulatával kegyeskedjék érdekemben valamit tenni,

maradok hálásan tisztelő tanítványa

Juhász Gyula

Szeged, Ipar u. 13.

Szeged, 1907. okt. 18.

Szeretett barátom,

levelled, meghívásod, barátságod, jóságod, nemes szíved ezekben a sötét, nehéz napokban, egyik főbb vigasztalásom volt nekem. Boldoggá tettél, amíg soraidat olvastam: És az én nyomorú helyzetemben ennyi elég, elég! — Mit írjak neked? Élek barátom, kedves, derék barátom és ha az [!] az élet ér valamit, hát akkor köszönöm, hogy élek. Igen bizony, nem is olyan régen — csak neked írom ezt meg egészen őszintén, neked, aki nem kételkedtél bennem! — az élet, melyet Ady úr nagy É-vel ír, előttem annyi volt, mint a semmi, hitvány kölcnc, amelynek csak terhét éreztem és csak egy vágy volt: eldobni! Hitem egészen megrendült Magamban, érted-e édes barátom, Magamban, tehetségemben, létjogosultságomban, erőmben, akaratomban. Ha nem hiszünk másokban, még lehet tengődni, lézengeni, élni, de ha magunkban nem tudunk már hinni! jaj nekünk, háromszorosán jaj! Rettentő csüggedés, bénaság szállott meg, didergett a lelkem, egész valóm kifordult sarkaiból, nem találtam sehol semmit, senkit. A magány úgy borult rám, mint az őrültre a kényszerzubbony. . . Elég, elég, ha tovább írom ezt, újra elővesz, kilél a rémület, a Horla. Édesanyám képe megtartott az életnek. Most itthon pihennék, ha tudnék. Ó, be szerencsétlen, ő be nyomorult élet-kontár vagyok én! A nagy, édes Turgenyevet olvasgatom. A hamleti fájdalom nagy lírikusát az ő édes keserősége most az orvosságom. Átélem ezeket a költeményeket és ez már kész vigasztalás. Nosztagliában [!] élek. A jövő? Nem tudom mi lesz. Állásomat Léván elvesztettem, de Istenemre, nem bánt túlságosan. Író akarok lenni. . . Akarok. . . Olyan fájdalmasan cseng ez a szó nekem. Ha egy nagy lapnál Pesten lehetnék, látod ez az álmaim álma, nekem, a tanárnak. Színház, művészet, irodalmi élet: ez kell nekem, város, mert megfulladok. A vers-kötetemről igazán semmit sem tudok. Vajjon olvassák-e, veszik-e, irnak-e róla? que sais je? Nekem már mindegy lesz ez is nemsokára. Dolgozom tovább. A Hétnek írtam, hogy Krónikát és egyebet írnék neki. Mer [!] a vers már nem kell. Eckél, Eckel, Eckel!

Dramámon dolgozom. Mindig ide tartottam. Tömörség, ez az én stílusom és művészetem eleje. Dráma: ez az én törekvésem utolsó szava. A többi néma csend . . .

Ölel a síríg hú, hálás, jó barátod

Pauvre Lelian.

132.

JUHÁSZ GYULA — KOSZTOLÁNYI DEZSÓHÖZ

Kedves Kosztolányi Dezső,

édes jó Anyám, hugom és a magam nevében fogadja legmélyebb, hálás köszönetünket szives, önzetlen, példátlan baráti jóságáért és fáradozásáért. Végtelenül fáj, hogy — a mint Babbitstól hallok — *olyanokat* gondolt felőlem. Istenemre és becsületemre, kedves Dezső, jóhiszeműleg tévedett. Nil humani a me alienum puto, de a hol édes Anyámról van szó, ott nem ismerek ilyen játékot.

Egyébként — Bábits nagyon elismerőleg beszélt — és sokat — magáról, családom is el volt ragadtatva a „nagy költő” szivessége és szeretetreméltósága miatt.

Remélem, én hasonló szolgálatokat nem tehetek Önnek és tudom, hogy többé Ön se nekem. Ha megint úgy alakul az élet, *előbb* megveszem a revolvért. . . . De elég a G húrból, én várom a — lantot és parittyát, vagyis az Ön recenzióját Juhász Gyula verseiről. Ha megvan vagy lesz — kérem, esedezem hogy küldje el ide lehetőleg azonnal. Én most nem mozdulok ki hazulról. Biró Lajost és barátaimat nagyrabecsüléssel üdvözlöm örökké lekötölezett barátja

Juhász.

Szeged, Ipar u. 13. 907/X. 18.

133.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1907. okt. 21.]

Kedves barátom,

engedje meg, hogy a régi szeretettel közeledjek önhöz és a régi nyersséggel szidjam össze, visszautasítván ama vádakat,

amiket ön — kedvesen és szertetreméltóan — a fejemhez vágott. Oh az örök semmiben hétszer megfürdött barátom, nincs bennem epe és rossz indulat! Sajnos nem vagyok rosszhiszemű sem, csak a végletekig emberlátó és pszichológus, sőt ebben az esetben pszihopatológus vagyok. Igen is, hírdettem és hírdetem, hogy önnek szüksége volt egy kis lelki kirándulásra a sötét vizek felé és ezt joga van megtennie mindenkor, valahányszor kedve szottyan kacérkodni Halál ő nagyságával. *Ez az a szent póz, a szükségszerű, leigázó, mely több, mint a természetesség.* Ez Wilde affektációja. Ami néhány cinikus kijelentésemet illeti, azt tisztán mások és magam vigasztalására tettem. Akkoriban közel jutottam édesanyjához és hűgához és látva — igazán — emberfölötti szenvedésüket kissé elkeseredtem s akasztófahumort produkáltam. Arcát talán pár pillanatra Shaw kaján, ördögi fényében láttam felcsillanni. Ez az ember, gondolám, egy *nagystíliú* szélhámosságot követ el és a saját koporsóján hág fel a népszerűség ormára. . . Ez a gondolat azonban csak kísértett s ha jól emlékezem csak Babitsnak beszéltem róla. Mindegy. A fő az, hogy a levelét s újonnan írt verseit olvassam. Maradjon otthon, egyék, aludjék, pihenjen. Legyen egészséges és erős. Szeresse az életet és szeressen benünket, akik önt (ha sokszor a fogunkkal is) szeretjük. Írjon a jövőben is olyan verseket, mint a *Gauguin*-vers, a *Maris*, a *De profundis*.

A kötetjéről hamarosan írok. Eddig sajnos nem kaptam kézhez sem én, sem a redakció s *így megkérem gyorsan juttassa hozzám.* Szegedről ugyan magammal hoztam egy példányt, de ezt a budapesti barátaim rögtön szétszedték.

Babitsnak pár nap múlva okvetlenül írok s küldök neki egy csomó új érdekes modern könyvet. Kimondhatatlanul boldog vagyok, hogy újra szeret. Én úgy érzem, hogy három évvel visszafiatalodtam, mióta Szegeden az ő bűvös közelségébe érhettem. Csak az fáj, hogy ez a nagy poéta végleg megveti a poézist. Kérem beszéljen a fejével.

Kun Józsefet ha találkozik vele, sokszor üdvözlöm. Nagyon kedves, szimpatikus ember.

A kötetjét tehát várom. Küldjön levelet is mellé. Mik a tervei? Meddig marad otthon? Írjon mindenről, ami eszébe jut.

Édesanyját, kedves hűgát köszöntetem, önnek pedig csók és új kedvet kívánok.

Kosztolányi Dezső

[Szeged], 1907. nov. [26.]

Kedves fiú, ne haragudj, bocsáss meg, szeresd tovább a rossz, haszontalan, beteg nagy gyereket, a ki én vagyok. Szeretlek, nagyon szeretlek, talán azért kutyálkodom úgy veled. Na jól van, most rövid, igaz meséket mesélek neked, fiam, Endrém, jó pálosom, szimbolikus stílusban. Hallga csak, hallga: Voltam Budán, Náluk. *Aca* áhitattal gondol rád, a szent sudár lány. *Lilian* nagyon jó lány, nem is *hittem* volna! *B.H.* pedig szomorú, csügged, tragikusodik. Nagy kár volna, ha baj volna! *Jeanicot* szeretem, de ő téged — nem. Ez fáj nekem, mondom neki — hiába! Mit tegyek? *Okay* Caruso él, sikerül, carrierez! Boldog tenor, jó fiú! Nincsenek problémái! Nagyon helyes! *Hollós* dr. ügyét hallottad? Hát ilyen a bildungsphilisterium. Érdekes ezekért fáradni, gondolkozni, *önzetlenkedni*? *Wangel* Hildánál is voltam. Ő is jó lány, noez[!] már sok! Mindenki jó, csak én nem. Ki hitte volna! Megnéztem a Hálás utókort. Ez is jó. NB. <Rozsnyai> C-n nálam járt, rajongással beszélt rólad, mint — pirulj betű — Adoniszról, Dorian Grayról! Négy szemközt többet! Érdekes és nem közönséges egyéniség ez a *Wildeember*! Szavamra, van benne valami — *parfume exotique*! Boldog ember! Igen, igen, a verseid! Hát megint szavamra, kerestem velük *Pap* Macát, de Győrött volt! A többi — hiszen ismered közismert *Letheségemet*! A *Iéda* költőjével is beszéltem. De *Biró* Lajos jobb fiú! Szegény! Igaz, A Hétben X én vagyok. És őszinte jókívánataimat fogadd vizsgádhoz! És bocsáss meg fiú és szeress, mert megérdemlem <?>! Öllelek

juhász kutyád. Szeged.

Irj az Időben! Szived hogy él? Nagyon szegény vagyok, azért irok így!

JUHÁSZ GYULA — ROZSNYAI KÁLMÁNHOZ

Szeged, 1907. dec. 4.

Kedves Barátom,

csemegét küldök: Pálos Endre finom verseit, alkalom adtán mutasd meg őket Pap Mariskának, akinek ő nagy tisztelője, esetleg közölheti őket. Ez nagy örömet szerezne nekem is. A Dugonits[!]társaság tagválasztásán kibuktatott. Ellenben hallom, hogy Bethge leipzigai Antológiájában két versem jött: Sapienit sat. Hát ilyen az élet! Egynek szivemből örülök: Domokos Lacit beválasztották a Dugonitsok. És Kun Józsefet is. Kosztolányinak köszönöm szives ismertetését a B.N.-ban és felkérését, amelynek eleget teszek. Nagyon leleményes férfiú ő, de azért jó fiú és most már biztos vagyok benne, szeret engem és ami fő: megáruul velem egy gyékényen. Én tisztes szegénységben sinnedőm: bizony nem maradhatok így újévre. Vagy papnak megyek, hogy édesanyám gondját örökre elvessem, (hiszen annak való voltam) vagy egyelőre legalább: vidékre nevelőnek, ha találók valami jó ótiumot valahol. Mert tanári állást — úglátszik Apponyiék nem igen sietnek adni, protekció meg nem igen akad. Most irással keresek néhány garast és egyelőre: Durate et rebus vosmet servate secundis horátiusi elvében nyugszom meg. Igaz szeretettel szegény. . .

[aláírás nélkül]

JUHÁSZ GYULA — GEDŐ SIMONHOZ

Szeged, 1907. dec. 9.

Nagyon köszönöm Storch-Zala számomra igazán szezámszerű levelét. Bocsássa meg késésemet, úgy válok meg tőlük, mint egy nemes baráttól, ahogy egykor Magától. Sajnos kiadóm-tól nem lehet kötetet kizsarolnom, de majd, majd. Divényi Gyula dolgozata ügyében: nem kaphattam meg, valamikor ol-

vastam. Szerző Léván piarista. Oláh Gábort nagyon becsülöm. Eisner Manó sok szépet, jót beszél Magáról. Emlékszik rá? Igen, Bethge Anthológiájában az én verseim is jöttek? Remélem, a Maga barátsága a régi, mert az enyém az és az is marad „minden hallgatásokon keresztül” —

Juhász Gyula gimn. tanár.

Szeged, Ipar u. 13.

137.

ELEFÁNT OLGA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1907. dec. közepe]

Kedves Juhász,

Itt köldöm Magának a képemet a melyen ugyan nincsenek ráncok, de ha volnának sem lennének az enyémekek. Hála Isten ennyire még nem vagyunk. Hogy nem hasonlít rám az nem baj. Azért lehet tudni hogy én vagyok. Hogy miből! Azt magam sem tudom. De hisz ez egészen mindegy.

Én a Maga levelével egészen meg lettem volna elégedve csak az a baj kedves Barátom, hogy én is elolvasom amit másoknak ír, és hozzám jut a szomorúsága is, amit nekem nem mer megírni.

Szeretnék Magán úgy egészen alaposan segíteni — De bizony nem lehet. Ugy hiszem, első sorban emberek kellenének Magának. De igazi emberek, tudja olyanok a kiknek van értelmes eszük, talán intelligentiájuk is, de azért nem bolondok, és nem betegek. Ilyen ember pedig kevés van. Mért találna éppen Maga?

Mondja nekem mi köti Magát Kosztolányihoz? És hogy tud az még mindig fájni Magának hogy az az ember nem szereti. Hát ér valamit annak az embernek a vonzalma? És olyan sokat ér? Én nem hiszem, mert maga az ember nem ér sokat. Ezt Magának is *kellene* látni. Mért nem *akarja* látni? Kosztolányi kötete gyenge. Sokat ad és igen keveset. Az a kevés — de minimálisan kevés — igen finom lehelletszerű és igen intelligens. — De 10 egész íven nincsen egy érzés egy közvetlen akaratlan meszterkéletlen megnyilatkozása a léleknek. Hideg, nagyon hideg, de néhol az ezüstös hideg színek is szépek.

Honnét adjon Magának melegséget *ez* az ember? A maga kötetét várom. Akár honnét veszi, de én *akarom* hogy küldjön

nekem. És reményilem küld is. Tönkre akarom tenni a — kritikával, hiszen a lapok ugyanis a modern magyar lyra csillagát látták magában. Különben — de nem[,] csak akkor beszélek róla, ha megküldi nekem. Kéziratot is küldjön. Érdekel engem amit ír. Én bízom Magában és a tehetségében, jobban mint Kosztolányiéban. És ha megegyeszer kötetet kiad, mutassa meg nekem amit összeválogatott. 1—2-t törölni kellett volna és *sokat* beleírni.

[„]Miért rohantok el ti szépek” —

Tudja hogy ez nagyon szép. Az is szép amit multkor megküldött. Küldjön még.

A Maga Babits barátja nekem nem tetszik eléggé lehet hogy nem elég jó az amit én olvastam. Egy pár sorból nem lehet ítélni.

Nem jön Pestre? Mi újság. Hogy van? A Turris eburnea elég védelmet nyújt-e még ebben a hidegben? — Most szép, színes, meleg napok jönnek. — Karácsony — szép fehér karácsony. Miért nincs Magának egy verse se a hóról?

Vannak Szegeden *emberek*? — Van ott irodalom és van művészet? — Igaza van, a művészet az egyedüli amiért élni érdemes, a melynek a láza nem pusztít, de éltet. Én is művész vagyok. mert a lelkem tele van csodás szépségekkel, idegen tűzzel lágy vonalakkal és kifejező formákkal. És olyan egész szép mindent a lelkemen keresztül látni.

Csak Magát tudnám már megtanítani arra hogy önmagában megtalálja a szépet, s hogy önmagát élje és ne várjon senkitől, semmitől semmit. Hiszen az egész világon semmi egyéb nincs mint önmagunk, hiszen az egész világ önmagunkban van! Azon a kicsi recehárgyán[!] hol képe vetődik és abban a lélekben, mely ezekből a kicsi képekből hatalmas színes nagy dolgokat csinál. Mert a szépet, minden szépet mi magunk teremtünk meg abban a percben midőn észre vesszük [.] És a szépnek az ő élete addig tart amíg élvezem. És a szépnek az ő élete csak bennem él.

Kis Juhász, Kis Juhász, olyan nagyok vagyunk hogy fölfogni érteni élvezni sem tudjuk önmagunkat és Maga még Kosztolányikat keres. Mikor maga Juhász! Mikor Maga van! — Mikor Maga nagy. Maga szép! —

Írjon, küldjön kötetet és verset. A hóról. Én úgy bolondulok a hóért.

Üdv!

Olga

DOMOKOS LÁSZLÓNÉ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szeged], 1907. dec. 19.

Kedves Gyula,

szeretettel kérjük, írjon valamit a könyve, — mindennapi gyönyörűségünk, — első lapjára.

Egyben engedje meg, hogy azt a nagy szívet, melyet benne nekünk és annyi sápadt, holtlelkű embernek adott, hálásan megköszönjük. Csodás színgazdagságát és érzésmélységeit őrizzük, mint fiatalságunk emlékeit. Hangjai a legértékesebbet váltják ki belőlünk, amink van.

Én úgy érzem, — és bocsásson meg, hogy ezt elmondom, — hogy nekem sokkal több közöm van a szépséghez, mely a maga lelkében fogant, mint millió más embernek. A nagy úton, amelyen haladtam, sokszor megálltam és hallgattam a hangokat, melyek felém jöttek. És én már akkor megálmodtam ezt a hangot, és már akkor elzokogtam ezt az alkonyárnyas, fáradt álmot. Nekem testvérem e nehéz érzés és régen keresett rokonom e finom látásokból szőtt gondolat. Az én hajnalom is jajjal teli, fáradt; az én alkonyom is fázós, hitevesztett alkonyat. Álomvirágai a hívésnek lassan elhervadnak és eljön a hazajáró árnyak kongón üres élete.

Kis fehér szobánkat avval a gondolattal csináltuk, hogy jóleső keretül szolgáljon a Nagy Poéta gondolatainak, ha egyszer erre téved. És legyen benne egy sarok, ahol meleg van, megértés és szeretet.

Hát úgy-e nem maradunk örökké idegenek magának? Tisztelettel és hálásan üdvözi

Domokosné

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

[Szeged, 1907. dec. 20—21.]

Kedves Mihály,

itt küldöm a legjobbat és ez elég is lesz a jóból Didiernek, aki bizonyára sok jót kap Pesten úgy is. A többit Alicumba

küldöm. Kérlek, az Utópiát ne mutasd Lehotainak, azt csak neked adom. (Egyébként tudom, hogy jobb lehetne, de jól van így.) *A földgolyót* légy szives átadni Dezsőnek, hogy valamely karácsonyi számban helyezze el, mert a vers úgy is nagyonsolemnis. Egyébként szeretettel üdvözlöm Kosztolányit, aki a leglelkesebb és legrajongóbb tollú kritikusa volt Juhász Gyula verseinek és ezért hálám mély. Arról nem szólva, hogy a *legigazabb* és legérdekesebb recenziót Deér Dénes írta! Szép karácsonyt, jó munkát kíván és még egyszer búcsúzik

Juhász Gyula

140.

JUHÁSZ GYULA — KISS JÓZSEFHEZ

[Szeged, 1907. dec. 21.]

Elkésve sietek a legnagyobb élő magyar poétát üdvözölni. Hiszem, hogy Kiss József szeret és — megbocsát. Ha én olyan fiatal volnék, mint ő és a fejemet tudnám egy nőért följánlani! Kezét csókolja

Juhász Gyula.

141.

RÉVÉSZ BÉLA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves Barátom,
egy-két ember számára sok üdvözetet elgondolok, de meg nem írom. Így vagyok magával is és megbocsásson, hogy levelére nem válaszoltam. A levelét, kis versét nagyon köszönöm. Kérem, írjon nekünk ezután is, bizonyos, hogy a képzeletkörében sok olyan meglendül, amit mi szeretünk, amit mi akarunk.

A karácsonyi írásért küldöm a pénzecskét.

Szeretettel üdvözlözi

Révész Béla

[Budapest] 1907. XII. 26.

142.

JUHÁSZ GYULA – DOMOKOS LÁSZLÓHOZ

[Szeged, 1907. dec. vége]

Kedves Lacim,

már megint gyöngélkedem és nem mehetek. Igazán nagyon sajnálom, de remélem, hogy még újév előtt, ha visszajöttök, tehetem tiszteletemet. Addig remélhetőleg egy pár új vers is születik — tőled is elvárom ezt. Használd föl a rövid, boldog arany szabadságot.

NB. Ha a Hét Sverdrström[!] számát, amelyben Kiss mester Flirtje van, nélkülözheted, nagyon kérném, légy szives ad[!] át Mercurius öcsémnek. A többi nem kell most.

Ölel

Juhász

143.

IGNOTUS – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1908. jan. 3.

Igen tisztelt Uram, verseit átadtam Osvátnak, ki a Nyugat teljes hatalmú szerkesztője, s a kegyed munkásságának épp-úgy ismerője s tisztelője, mint én. Szépen köszönjük s teljes jelentőségében értékeljük a cikket, melyben lapunkról megemlékszik. Kérem, adja át üdvözetemet a szerkesztő uraknak is.

Kollegiális szeretettel híve

Ignotus

144.

JUHÁSZ GYULA – BABITS MIHÁLYHOZ

[Szeged, 1908. jan. 15.]

Kedves Barátom,

mivel ez a lev. lap van a legközelebb hozzám, ezen sietek, ez egyszer nem elkésve, válaszolni nagy elfáradásról panaszkó-

dó s belém nagy frissességet öntő leveledre. Remélem, hogy mentül hamarabb egészen és egészségesen látjuk egymást: addig is minden jót és főleg egészséget! Kuntól végre valahára elszedtem darabodat. Majd beszélünk róla. Kun Bécsben járt és Pesten. Sokat beszél Kiss Józsefről, aki olvasta Babits Mihály róla írt essay-vezércikkét és februárban Szegedre jön. Januárban Herczeg Ferenchez lesz szerencsénk. . . Tegnap az Ördögöt láttam végre: a színészek elsőrendűen játszották, a darabról én, *mint keresztény*, tudnék valamit mondani, mint író azt mondom: nagyon szellemes és az ötlete kitűnő. Kosztolányiról semmi hír. A Vasárnapi Ujságban egy versem jött. 20 K-t kaptam érte. Derék vállalat és jó üzlet. Ignotustól üdvözlő levelet vettem. A szini költeményemen a színészek hajbakaptak. Egyébként, mint a Nap Lovagja, kénytelen vagyok testi, lelki jóegészségnek és főleg — gyomornak örvendeni. A halált automobilon megszereztem. A viszontlátásig üdv. A versed nem érdekes, mert több: nagyon finom és egyéni, mint Babits mindig,

Juhász Gyula néha

Görög epifánia előtt.

145.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Debrecen, 1908. febr. 6.

Kedves Juhász Gyula!

A fene érti a te dolgaiddat! Hogy kerültél megint Szegedre? Olyan vagy, mint Bolond Istók: ma itt természet, holnap ott, s kinek tetszik, annak emelsz figarót vagy kalap-ot. — Sámsonomat illető hurráhiádát köszönöm. Jó munka ám ez, Julius, kár, hogy nem tudok neked belőle küldeni, mert a t. p.-aim elfogyatkoznak. Pedig illenék, hogy könyvedért könyvvel fizessek. Igaz! Juhász Gyula versei-t besoroztam a debreceni öreg könyvtárba. H. 2521, vagy tudom is én mennyi a szákszám. — Te! a Kisfaludynál nem te vagy a drámatörténeti pályázat nyertese? A jelentés kiváló szavai roppant rád vallanak. Ó, ha te volnál, te, te! . . . Megennélek. Gyere el tavasszal D.-be, hadd lássalak már testi ruhádban. Irj! Minden leveledre levéllel felelek. — Színésznőt szeretsz? Én: —tem.

John Gabriel Borkman

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves Juhász Gyula,

lásd, megelőzlek a levélírásban. Arra kérlek szépen: küldj nekem egy olyan kötetet, amelyben a modern magyar lírikusok német fordításban magyarázzák Nyugatnak valamire való voltukat — köztük Petőfi és Juhász Gyula is! Nagyon szeretném olvasni: milyen lehetsz te németül? Mert mégis csak fene furcsa ez! Ezt irigylem a legjobban tőletek, semmi egyebet. Engem ugyan talán nem is lehetne átgermániasítani. — Ha küldesz egy ilyen kötetet: keritek cserében egy Sámson, ha 3 koronáért kell is megvásárolnom.

Mert szeretlek.

Szeretlek, ha nem is úgy, mint az a kis színésznő, akiről szóltál. Ki ő és merre van hazája? Szegeden játszik s a sziveddel? Cave canem et histriones! Tapasztalásból mondhatom. Mert hát én is. . . én is. . . ah, de annak vége már!

Most tudod kit szeretnék szeretni?

Egy kis filigrán írónőcskét, aki itt lakik Debrecenben. Nagyon forgolódik körültem, nem épen szenvedélyből, csak számításból: azt akarná, hogy írjak róla cikket. Már pedig, Gyula, ha még terólad sem irtam, róla még kevésbé irok. Hanem májusban, kint a nagyerdőn, vagy akár bent a szalonjában, míg Grieget zongorázza: megcsókolom! Megcsókolom, ezt igazán mondom.

Gyula! Most nagy vakációban megyek Párisba, az Ady bakonyába[!] vagy Bakonyába. Szerelmet akarok vallani a világ királynőjének?[!] Nem jössz velem? Hiszen te verset is írtál Párisba vágyódásodról?[!] Most itt az idő! Én már gyűjtögetem a pénzt rá.

Azért is ki kell mennem Berlinbe, Párisba, mert egy nagyobb fajta költeményemben mindakét város szerepel; csunyaság volna láttatlanul[!] írni az Unter den Linden-ről, vagy a Louvre-ről. Bizony, a 20-ik század költőjének egygyé kell ölelnie a világot, ha még olyan sovíniszta is! Hála jó sorsomnak, megeltem az irányt, kitűztem céloim ragyogó csillagát, most már csak szárnyak kellenek! Repülünk.

Légy egyik szárnyam, Juhász Gyula! Az istenek meglehetősen összekötötték már eddig is sorsunkat. S én nem vagyok olyan lelkű, mint Kosztolányi Dezső, akit azért becsülök.

Hajtsd hozzám hát a füledet, öreg!

Oláh Gábor

Debrecen, 1908. febr. 9.

147.

DOMOKOS LÁSZLÓNÉ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szeged, 1908. febr. 12. előtt]

Kedves Gyula,

az uram kereste tegnap mindenfelé. Gyanús útjai lehetnek! . . . Tisztelettel kérem az ígért essayt. — hogy felcsigázott érdeklődésem szomját oltsa — és a Napokat.

Ha az én javamra billen a mérleg, akkor aranyba fogom foglalni magát, — ha nem, akkor is fogom szeretni nagyon. Mindég. Ha a Nyugat 2. és 3. számára nem volna szüksége, és a Hét 908.-i számaira, akkor alázattal kérnénk őket.

Nil még itt van. Ha jól esnék eljönnie Babicscsal, mindig szívesen látjuk.

Meleg baráti kézszorítással vagyok leghűségesebb rajongója

Domokosné

[Dapsy Gizella kézírásával:]

Ellenjegyzette, —

sok szíves üdvözlettel a maga és Babics számára

Nil

[Ismét Domokos Lászlóné kézírásával:]

Meg fogom kapni a kéziratokat?!

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Nagyvárad, 1908. febr. [24.]

Kedves Mihály,

üdvözöllek! Amit nem egészen dicstelenül kezdék a szini kritika terén, azt te (olvaslak!) folytatod teljes dicsőséggel. Nagyvárad eddig nagy, jelentős, gyönyörű lelki szenzációkat adott. Túlságosan intelligens, sőt zseniális város. Ime barátaim és tisztelőd csekély hányada: Antal Sándor író és szobrász (nagy tisztelőd), Manojlovics, Ady német fordítója, Hartmann János, Petőfi jövőd megírója, Kardeván, a jeles pedagógus, Udvardy Ignác Ödön, a gyermekrajzos, Károly Irén etikus, Kozáry Gyula filozófusabbé, Kollányi, aki a Huszadik Századba a költőkről ír esszayt, Léda, akinek nevéhez nem kell jelző, és — last but not least — Dutka, Emőd Tamás poéták. És még egy sereg jeles. Kötetem erősen fogy, egyébként színházi kritikusa leszek és cikkírója vagyok a Szabadságnak. Te pedig küldj dolgaidból azonnal, mert várják, nagyon várják.

Öllelek Juhász

Prem. főgimnázium

ADY ENDRE — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Érindszent, 1908. II. 29.

Kedves Gyulám!

remélem, hogy hirhedt, de érthető érzékenységed sem szenvedett az én lármázásomtól. Biza¹ nagyon szerencsétlen vagyok, szeretek fájdalmat² szerzően kötdöni azokkal, akik még érdekelnek. Közdöld ezt Dutkával is, és hidd el, hogy szeret

Ady Endre

DOMOKOS LÁSZLÓNÉ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, 1908. márc. 14.

Kedves Gyula,

elutazása utáni napon borítékba tettem az értékes kéziratot, hogy az uram elküldje néhány sor kíséretében de a férfiakban nem lehet bizni. Itt maradt. Babits még nem jött el és ezt igen sajnáljuk. — Engem most nagyon hív a Tavasz. Sehohsem találom helyemet és mindég selymes zöld levelek ragyogásáról álmodok. Szeretnék ujjongani és sírni és az akaratomból semmi sem maradt, csak egy alaktalan, torz, ostoba erőlködés. Néha eltávolodnak tőlem az életem keretei és akkor úgy gondolom, hogy még lehetne élni, még lehetne felfrissülni az életszelétől. Mégis halottmerek arccal nézek és várok. Az én ösvényem a fáradt emberek tehetetlen ösvénye.

Isten vele. Húsvétkor látni fogjuk. úgy-[e]? Üdvözli:

Domokosné

Az uram számára hagyott helyet csak avval az üzenetével töltöm be, hogy nemsokára látni szeretné. — Én pedig még külön alkalmatlankodom evvel az ívvel, hogy a Gytan. Társ.-nak híveket igyekezzen szerezni tanárok és anyák között. A papoknak komoly feladatuk, hogy evvel foglalkozzanak. Betöltve vissza kérem.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, [1908.] márc. [15.]

Kedves Barátom !

Ezer bocsánat hogy csak most felelek kedves levelezőlapodra: nem felelhettem előbb, borzasztó elfoglaltságom miatt: Veszprémi úr beteg lévén a VIII. osztályban egész máig én tanítottam

a magyart, ami oly munkatöbbletet jelentett, hogy az estét kivéve alig értem rá másra gondolni, mint iskolai dolgokra: este pedig oly fáradt voltam, hogy levélírás sok lett volna tőlem. Így ment napról-napra. Kritikusi működésem beszünt s helyemet Domokos László foglalta el; azóta hírlapíróival, akikkel különben sem nyertük meg egymás rokonszenvét, nem találkoztam, bár törött esernyőm máig is a szerkesztőségben van. Így léptem le a díszes méltóságról, melybe beiktattál: újságíróktól, színháztól hosszú időre idioszinkráziát kapva. Örülök, hogy jól érzed magad Nagyváradon. Mindenesetre jobb dolgod lesz mint nekem. Azóta talán már behelyezkedtél az új viszonyokba s időd lesz nekem hosszabban és részletesebben is írni. Leveledet tehát várom.

Kosztolányi írt a műveimről röviden és mérsékeltén dicsérve, de például drámámat lerántva, s általában prózámat. Előtte filológus vagyok, „aki néha költői magasságokba emelkedik”. Ma írtam neki. Kun és neje sokat kérdezősködnek rólad. Kun fordítását a Readingi fegyházat összehasonlítottam Radóéval; a Hétnak küldte, azonban gyalázatosan bántak vele: elvettek belőle és hozzáírtak, szóval enyhítették és elrontották az összefüggést és értelmét melleleg.

A Vasárnapi, olvastad talán, mit írt a Turáni Indulóról. Be kellene küldenem oda más dolgokat, de evvel is egyre késlekedem.

Mily boldog emberek akik még verseket írni és beküldeni ráérnek!

Egyébiránt nem értem mért nem találja Schöpflin elég *egésznek* a Turáni Indulót.

Nur Zeit !!

Mennyi dolgom, mennyi szép tervem: összetorlódtak s szégyellek egyedül maradni, félve a lelkifurdalásoktól, amelyek egyébként csöppet sem használnak, sőt gátolnak.

Verseidet olvassuk, bíráljuk, s többnyire dicsérijük. Sokat beszélünk rólad. Szeged és főleg mi nagyon sokat vesztettünk benned.

Képzeld: még Kratochwill is sokszor és *jóakarattal* kérdezősködik irántad.

Ugy kontemplálok, hogy a Vasárnapinak a Golgotai csárdát, talán Recanatit, az Éjszakát, két apró kedves verset (a hajad olyan fekete. . .) és a Fête galante-ot küldöm: a Nyugatnak

Feketeországot, Párizst, a sápadt vérvívó lányokat; s külön a Szagokról szóló essayt. Ha nem közlik legalább írni róla. S némi pezsgést és fellendülést várok ettől szellemi életemben.

Bocsáss meg a kusza levélért és *írj!*

Március idusán.

Ölel Babits Mihály

152.

JUHÁSZ GYULA — JUHÁSZ MARGITHOZ

Nagyvárad, 1908. ápr. 3.

Édes Margitkám!

Legyetek szívesek Szakáll mesternél eljárni ruhám ügyében, hogy mire hazamegyek husvétra, meglegyen. A pénzkérdést csak bizzatok rám, nem fogok pénztelenül jönni, sőt ellenkezőleg. Hála Istennek egészséges vagyok. Óriási köztisztelőnek örvendek a tanárok, írók, művészek közt mindenütt. De alig várom, hogy Benneteket öleljelek.

A viszontlátásig csókol

Gyula

Ird meg a Szakáll-ügyet! Nb. Köszönöm kedves leveledet és kézcsoókomat küldöm — egyelőre — tisztelőimnek. — Bandi, Szerbusz.

153.

JUHÁSZ GYULA — ROZSNYAI KÁLMÁNHOZ

Kedves Szívem,

nagy héten Pestre megyek. Mert beszélni akarok veled. Mért hallgattam eddig? Én vagyok a nagy hallgató és halogató. Szeretném, ha pesti napjaim szépek lennének. Ady itt volt és lesz. Emőd nagyon szépen köszönt. Változatlan szeretettel vagyok irántad. . .

Nagyvárad, 1908. április 8.

[aláírás nélkül]

154.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves kis Juhász Gyula,

háromszoros hurraht kiáltok valahára való elhatározásodra! Jőjj, láss, győzz! Én fogadlak, mint Caesart egy bérenc — hah! ördögöt bérenc — költő! A maradandóság városa rideg, de meleg szivek is lappanganak benne. Ady volt itt; merész ember; hatalmas gúny és erősen új fantázia! Téged nagyra becsül. Ugy látszik, engemet se vet meg.

Ird meg komám, mikor jössz? Nekem most egy láthatlan[!]. szellemmel való versenyben égnek húrjaim!

Igaz társad
John Gabriel Borkman

Debrecen, 1908. ápr. 11.
(Kar utca, 29.)

155.

HADRIK ANNA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Pozsony, 1908. ápr. 13.

Igen tisztelt tanár uram,

úgy látszik, hogy nem kapta meg a leveletem, amelyben leírtam ezt az én kissé hóbortos de föltétlenül szép tervemet. Egyúttal kértem írna nekem vagy küldene egy pár szép verset. A himnuszt szeretném ha már itt is volna mert a pozsonyi programomba be szeretném venni. Ha azt már nem lehet, akkor a Wienben tartandó estémén. Wienben május 5-ke táján leszek. Onnan Pestre és onnan Szegedre. Most még arra kérem, ha segítségemre lenne ott Nagyváradon és megírná postafordultával, hogy kivel lépjek ott összeköttetésbe. Mert minden előkelő városba elmegyek híveket toborozni a Múzsának.

Boldog vagyok, hogy teljesen fölfogta a tervem szépségét.
Igaz köszöntéssel

híve Hadrik Anna.

Cím: Pozsony, Frigyes főherceg-út 1. sz. II. e.

156.

ADY ENDRE — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Érszentkirály, 1908. ápr. 14. vagy 15.]

Kedves Gyulám, köszönöm szíves figyelmedet, a Szabadság küldését. Gyönyörködöm a fiatalságodban, erődben s keserves visszaemlékezések bántanak. Add át üdvözetem barátainknak (Dutkát ne engedd elkeseredni), ölel

Ady Endre

[Érmindszent], 1908. ápr. 15.

157.

HADRIK ANNA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Pozsony, 1908. ápr. 22.

Kedves Művésztársam,

köszönöm azt a csodálatosan szép plasztikus himnuszt Vénusz anadiomenéhez. Nagyon boldoggá tett vele. Igyekeztem meghálálni, hogy megtisztelt vele, mert nagyon tetszett mindenkinek az előadása is. A „Greco more-t” választottam a többiek közül mert a többiek pompás zamatos magyarsága és hazafias hangja nem illett volna bele az antik milieube. Eltettem őket a legközelebbi alkalomra.

Ölvastam a „Szedeg és Vidékében” a cikket amit írt és igazán boldogít, hogy ennyire megértette egy pár odavetett szóból a gondolatomat. Igen, ezt akarom. És azt hiszem, hogy nem lesz hiabavaló fáradság. Az első estém bizonyítja. Itt egy egész kis forradalmat csináltam. Nagy sikert és teljes elismerést kaptam jutalmul, ezért a merész vállalkozásért. És nekem ez boldogság mert ez nem csak az én diadalom. Majd meglátja, hogy milyen egészen más formát találtam én a költemények megérzéktésére mennyi fris[!] szint, hangot mozdulatot. Szeretném papiroson tudatni de nem lehet, hallani kell, lehet, hogy helyesnek fogja találni lehet hogy nem.

A levelem nagyon raphszodikus[!] de még ma is hatása alatt állok az estének és újabb meg újabb változatokon töröm a fejem, hogy minél szebben éllesebben[!] fejezzem ki a szép hangulatokat gondolatokat formákat. Május 2-án Bécsben tartom a 2-ik estét. Ha lehet 9-én Szegeden. Május közepe felé Nagyváradon. Budapesten is mostanában szeretném.

Sokáig zavartam, ugy-e.

Sok üdvözzellett
hive Hadrik Anna

158.

CSERZY MIHÁLY – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves és mélyentisztelt Uram !

Tartozom Önnek s ezt most, ha megengedi, tisztelettel lerovom. Egy meleg, egy szívből jövő köszönettel vagyok kedves uramnak adósa. És egy magyar emberhez illő tiszteletteljes kézzszorítással.

A köszönetet im' szavakban fejezem ki, és megtoldom ezt há-lám és szeretetem jeléül *Földművesek* című kötetem följánlásá-
val valamint arcképem átnyujtásával.

Aki így látja lelkem világát és hallja szívemnek hól lázas, hól pedig lassuló dobogását és akként értékeli a magasra törő, de sorsánál fogva immár visszahanyatló érzelmeimet s a magyar föld iránt való rajongó szeretetemet, — mint Ön, és ezt teljes magaaakatából oly hájos formában és a nagy költőhöz méltó igazsággal és őszinteséggel hirdeti, amiként kegyes volt ezt *Hazulról*... című kötetem ismertetésénél közreadni: az előtt boldogság egy üdvözlésre meghajolni.

Szeged, 1908. április 25.

Hive

Cserzy Mihály

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Nagyvárad, 1908. ápr. 28.

Kedves Mihályom,
nagy dologról van szó.

Modern magyar antológiát akarunk szerkeszteni, Adyval élén. (A Poètes d'aujourd'hui mintájára). Azonnal küldj még egy bokrétát a verseidből, mert terád nagyon számítunk! Föltétlenül. A verseket egy prosateurökből álló társaság válogatja össze. Az antológia egy hónap múlva kész lesz.

Hogy vagy? Irj egyetmást terveidről és tetteidről. A költészet-től pedig el ne pártolj, hiszen a költészet ugyis melletted marad mindvégig. Hiszen nagy dolog a nemzeti stílus jelentősége és föltételei, de. . . A Golgotai csárdát mutattam Antal Sándornak és másoknak és ujjongó gyönyörűséggel olvasták. Azt vallja az egyik, hogy Ady mellett te vagy a legnagyobb, aki más, aki egészen maga, aki modern és zeitlos. Abszolút művész.

Szeretettel üdvözöllek és kérve-kérlek gondolj ránk

Juhász Gyula

Címem: Nagyvárad,
premontrei főgimn.

HADRIK ANNA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Pozsony, 1908. ápr. 29.

Kedves Művésztársam,

irja meg nekem express, hogy 8 napi erős reklám elegendő lenne- ahhoz, hogy Nagyváradon megtarthassam az estét. Ha igen, akkor Bécs után Nagyváradra mennék és onnan készíteném elő Pestet. Ugy-e megírja, hogy melyik terem alkalmas erre a célra és segít nekem. A reklámot meglehetőne[!] kezdeni a maga gyönyörű cikkével. Fényképet illetve fényképeket küldök. Most csináltattam új fölvételeket erre a tournéera. Szükségesnek tartja, hogy

plakátokkal hirdessem vagy elegendő lesz az újságban? Borzasztó az üzleti-rész de meg kell lenni, hogy behozzuk a publikumot. — De ne legyen beteg. —

Nem gondolja, hogy jó lenne a színházban megtartani. Ugy-e rögtön válaszol a levelemre és megírja nekem a módokat, hogy sikerre vihessem az estét.

Addig is írjon valamit mindennap az újságban mert ez igen nagy segítségemre lesz olyan lelkesen olyan igaz meggyőződéssel és szeretettel foglalkozik velem ha érdemetlenül is.

Ugy-e rögtön válaszol és nem haragszik, hogy ennyit zavarom,

Sok üdvözléssel
igaz hive
Hadrik Anna

Frigyes főherceg-út 1 sz. II. e.

161.

OROSZ IMRÉNÉ [?] — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Nagyvárad, 1908. máj. 2.

Kedves drága Juhász Ur!

Mikor legjobban szerettem volna magával beszélgetni, akkor maga kámforrá vált —

Miért tette ezt egyetlen lyrikusunk?

Jöjjön át ma este édesem hozzánk egy kis csevegésre 6 órakor[1] és bocsásson meg, hogy ma idegrohamomban, nem tudtam kellőképen nyájaskodni.

Üdvözli

Orosz Imréné [?]
(a szerző)

162.

JUHÁSZ GYULA — DAPSY GIZELLÁHOZ

[Nagyvárad], 1908. máj. 4.

Szeretettel és szánom-bánommal kezeit csókolja

Juhász Gyula

[Kotzó Jenő írásával:]
Ezer és ezer jókívánsággal

Kotzó

[Aláírások:]
Deéry Alfréd
Deréki János
Emőd Tamás
Antal Sándor
Dutka Ákos
Beregi Sándor
Mr. H. Major

163.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Nagyvárad, 1908. máj. 6.

Kedves Mihályom,

már irtam neked, hogy egy nagy, modern antológia készül (Adytól kezdve) és abban Neked is méltó módon benne kell lenned. Választ eddig hiába vártam, újra sürgetve kérlek, egy csomó verset légy szives postafordultával küldeni címemre: Premontrei főgimn. Nagyvárad, mert az antológia egyébként már sajtó alá készen volna. Balázs Béla is benne van, én is. Hétmagyarok: ez lesz a címe, igen szép, előkelő, gazdag köntösben jelenik meg junius elején, előszóval és irodalmi portrékkal. Még egyszer kérlek, esdve, sürgetve: küldj! Szeretettel köszönt Juhász Gyula.

[Antal Sándor kézírásával:]

Kedves Babics Ur!

Ismeretlenül kérem, mint ez említett Antológia sajtó alá rendezője, hogy verseit Juhásznak sürgősen küldje el. Feltétlenül számítnék rá. Előre megnyugtathatom, hogy méltó formában és méltó társaságban fog megjelenni. Verseit várja tisztelő híve

Antal Sándor

164.

HADRIK ANNA – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Megint zavarom, de ne haragudjék nem tudom megkapta-e a múlt héten írt levelemet s nem tudom Nagyváradon megtegyem-e a szükséges előkészületeket az ott tartandó estémre és mikor találja az időt legjobbnak. Együttal arra kérem ha elküldhetné nekem azt a szép cikket, amit a „Szeged és Vidékébe” írt. Ugy-e sokat untatom de lássa nagy szükségem van jó és lelkes emberek segítségére. Temesváron jövő héten szerdán vagy csütörtökön tartom az estémet, Pesten ha elég lesz az idő az előkészületekre 16-án. Somló ideadta az[!] dráma színpadát erre a napra. Ugy-e megírja, hogy mikor lenne jó Nagyváradon. Talán a pesti estémre eljöhethetne.

Ugy-e már nem beteg?

Sok igaz üdvözlettel
híve Hadrik Anna

Máj. 6 n. Pozsony 1908.

165.

HADRIK ANNA – JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1908. máj. 16. után]

Kedves Juhász,

megint itt vagyok és kérdezem, hogy van-e ideje és hajlandósága a nagyváradai estémet előkészíteni. A budapesti fényesen

sikerült. Erkölcsi sikert értem. Anyagilag, hogy éppen nem fizettem rá. Minden lap a legnagyobb elragadtatás hangján írt csak a Pesti Hírlap nem. Azt hiszem Ráskay neheztelt, hogy nem verseltem tőle. De mindent nem lehet úgy-e. — Mondja meg most már nekem, hogy csináljunk-e Váradon valamit mert meg kellene kezdeni az előkészítést. Ugy-e *rogtón* válaszol.

Sok üdvözlettel

híve és szolgálója
Hadrik Anna

Cim: Üllői-út 4 sz. III. 28.

Bányay Istvánéknál

Budapest,

166.

BRÓDY SÁNDOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1908. máj. 17. után]

Kedves kartársam!

Készülődtem, de nem mehettem le Önökhöz. Jó lett volna egy pohár bort meginni együtt. (És kitapodni néhány jelen nem lévő irótársunk belét.) Köszönöm a jó hírt és boldog vagyok, hogy a magam fajtájának — önöknek — örömet szerezhettem.

Öleli igaz szeretettel hú kartársuk és barátjuk

Bródy Sándor

167.

MIKLÓS JUTKA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Nagyvárad, 1908. máj. 24. után]

Kedves Juhász!

Mindenekelőtt gratulálok a csudaszép „Meillart kisasszony”-hoz. Azt hiszem, ez a kisasszony-polgártárs büszkén nyújtózna egyet a koporsójában ha elolvashatná azt a remek poémát: — úgy-e nem csalódom ha azt hiszem, hogy Albert Samain „Versailles”-ja volt a kova, a maga lelke az acél, és „Meillart kisasszony” a kipattant szikra?

Máskülönben pedig mindezt élőszóval is elmondhattam volna magának, de hát — — — — —

Olyan nehéz dolog ez a „de hát” hogy nem is tudom, hogyan írjam le. Tudja hogy van egy tüdőbeteg kis öcsém, aki eddig a sanatóriumban volt. Most hazahoztuk, mert nagyon vágyott újra köztünk lehetni. Mint mindenki, úgy bizonyosan maga is ismeri ennek a retentő kórnak a kétségbeejtően inficiáló voltát. Tapasztalom, hogy azóta mindenki félve és aggódva kerüli a házuk táját. Megértem és rossz néven nem veszem. Istenem, hiszen ez az életöszton! Ha magában is megmozdult ez a minden ösztonök legtermészetesebbike, maradjon távol, ha nem jöjjön ezentúl is, hisz tudja mily szívesen látom. Igazán, maga azok közé a kevesek közé tartozik, akiknek a társasága élvezet és nem teher nekem. A „Poètes d’aujourd’hui”-t még alig volt időm tanulmányozni — nálam maradhat még?

Isten vele! Szíves üdvözetét küldi

Miklós Jutka

A pénzt megkaptam. Köszönöm.

168.

KÁROLYI LEONA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Gyula, 1908. jún. 10.]

Kedves Juhász!

Húsvétkor Maga nekem Szegedről küldött szép kártyát — én sajnos csak Gyuláról viszonzozhatom! Még nem köszöntem meg a kedves szép verset sem! Rém unalmasak a napjaim — a délelőtt csak eltelik próbával — de a délutántól Isten őrizz! 3 napja dől az Isten áldása!

Szívből üdvözli
Károlyi Leona

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szekszárd, 1908. júl. 24.]

Kedves barátom !

Súlyos beteg lévén családkban, ki csak most lett jobban: csak most írhatok. Értesítlek, amiről én is most kaptam értesítést, hogy kineveztek Fogarasra rendes tanárnak. Ez a rettenetes hír különben is rossz kedélyállapotomban annyira levert, hogy vigasztalásra van szükségem. E vigasztalást tőled várom. Légy szíves írj és azonnal. Élénk kedves leveleid mindig felhangolnak. Úgy érzem magamat, mint Ovidius, mikor Tomiba készült „chassé du paradis latin”. Megyek a barbár oláhok közé. Irj! Mielőtt Tomiba mennék, augusztusban, elmegyek Velencébe. Egy kis vigasztalás. Minden kilátásom, minden reményem egyszerre elveszett; a munka és a műélvezet megmaradt. Most olvastam el Fogazarro regényét, az Il Santot olaszul. Egyébként a nemzeti stílus jelentőségén és feltételein töröm a fejemet — szomorú mulatság és végérhetetlen. Nem leszek kétszen vele, mert még bele sem kezdtem. Magyar irodalmat nem olvasok, újságot se. Küldj valamit ha lehet, verseidből. Ha írsz azonnal írok bővebben. Leveled *feltétlenül* várja mindig hű barátod

Babits Mihály

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szekszárd, júl. [24. után] 1908.

Kedves barátom !

Megírtam neked gyászos kineveztetésem hírét és igen kértelek, hogy levélben vigasztalj meg. Légy szíves tehát, ha lehet, azonnal adj hírt magadról. (Írd meg azt is, milyenek a kilátásaid jövő évre.) Igazán rendkívül jól esnék most néhány sor tőled s alig győzőm várni. Aug. 5—6-án indulok Velencébe, onnan ismét írok. De addig elvárom leveledet. Tehát írj azonnal.
Üdv.

Babits Mihály

TODOR MANOJLOVIĆ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Nagybecskerek, [1908. aug. 2. után]

Kedves Gyula!

Ép most olvastam végig a nagy Henrik szaktársunk „Társadalom támaszai”-t s’ megindulva meg fellendülve ezen „békés” befejezése dacára is mélabus és vérig szomorú drámától — önkéntelen reád gondolok; azaz egy verseden keresztül. Tudod, a <Rodin> Meunier szonetted ama sorai: „Nem fájt-e a rútat szépek mutatni . . .” (ne haragudj! nem tudok citálni) motoszkáltak folyton a fejemben, mikor a darabnak engesztelékeny s’ majdnem csodálatosan jóraforduló végét olvastam. Nekem ez a dolog így Ibsentől szörnyű ironikusnak és fájoan szarkasztikusnak tűnik fel. Mintha látnám az öreg komor, havas fejét mely keményen nemet bólint. Szigorú, éles, megvesztegethetetlen szemei gúnyosan villognak Bernick konzul megújult, langy családi derűjébe s’ azt mondják hogy: ez már nem igaz, ez már a negyedik dimenzióba tartozik, — tartsátok titokban, de nem igaz. Az életben a lejtőn csak *lefelé* lehet gurulni és a gonosz pillanatokban vesztükre elindított hajókat nem lehet az utolsó pillanatban megállítani, még akkor se, ha valaki aki mindenünk reája lopózott, — akkor csak igazán nem! — Ne ne vess kérelek hogy én egyszerre mindezeket neked mesélem. Nálunk már vagy négy napja folyton esik az eső és én egész búskomor vagyok. A nyirkos, sáros talaj sötét violaszínű, az ég pedig olyan ólomszürke mint csak ritkán Norvégiában. Ilyenkor csak Ibsent vagy Marlowet lehet olvasni (talán még a Faustbuchot s’ így megfelelő a hangulat is. Azt hiszem te is hasonlóképp vagy? Szeretném ha itt lennél!

Tamástól tudom hogy a szép Tisza mentén hűsölsz. Tán kellemesebben mint én. Nekem itt alig van valakim, te pedig bizonyosan sokat vagy Babicsval? Mit csinál ő? Az ő-ről különben Ő, Montignoso jut eszembe. Hogy váltatok el? Gondolsze még rá? (Nálam még mindég kísért ókor a bogyószemű Lalage). De, — tout passe, tout casse, tout lasse — mondja Lamartine — akitől különben továbbra is undorodom.

Miket irtál újabban? Kiváncsi lennék. . .

Mi van avval a szerencsétlen „Holnap”-pal? Megjelent már? — Tamás engem egy holnappal ezelőtt vigasztalt hogy „rövid időn belül” meglesz és megküldi.

Eddig még semmi. Én már szinte meguntam várni és több itteni „intellektuális” a kiknek meséltem róla szintén. Nevezett intellektuálisak különben nagyon érdeklődnek irántad. Alig ismernek még és bámultak mikor az „Ódon balladá”-ról, „Mail-lard”-ról sat. meséltem nekik.

Ha van egy fölösleges példányod verseidből, küldd meg, nagyon leköteleznél vele. De egész bizton küldjed meg Rimbaud „Hangzóit” fordításodban, melyre itt több szép leány a ki németben olvasta igen kíváncsi.

Rimbaud megjelent németül Ammertől az Inselverlagban. Gyönyörű könyv[!] Milyen nagy költő volt ez! Élete pedig kápráztató, majdnem vetekszik művészetével. A „bateau ivre” egy kicsit bágyadt németben. Milyen Babics fordítása? — Ismered te Rimbaud „Tetűkeresőt” meg „Koldusgyermekét”? Fényes dolgok.

Adyról mi hír? Már vagy ött[!] hete nem jelent meg tőle semmi. Mit szólsz a „Paraszt nyár”-hoz?

Irjál minél előbb körülményesen (szép irodalmi levelet!)

Vannak Szegeden is olyan búzavirágkék éjszakák és okker-szinű reggelek tejfátyollal (meg habbal!)?

Irt neked Honti?

Uj, Caesar versed gyönyörű. Nagyobb dolgon nem munkálkodsز jelenleg?

Rozsnyay címét nem adhatnáde[!] meg? Szeretnék írni neki.

Üdv és mélabú! Válaszodat várva ölel szaktársad

Manojlovics Theodor

Nagybecskerek

Szerbtemplomutca

172.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Páris, 1908. VIII. 7.

A nagy Párisból szeretettel köszönt a kis

Oláh Gábor

173.

JUHÁSZ GYULA — EMŐD TAMÁSHOZ

Szeged, 1908. aug. 18.

Kedves Tamás,

én nem veszem olyan tragikusan a dolgot, részemről benne maradhat minden gáncs a könyvben, ami engem illet. Én elviselek mindent, mert én vagyok a nagy elviselő. Egy a fő: legyen valami, de gyorsan azzal az antalógiával[!]. A többit bizzuk a sorsra, a kritikára és az örökkévalóságra. Egyébként szépen köszönöm hosszú, érdekes leveledet. Látszik, hogy szeretsz és viszont. Mi van az Atalantával? Pletykák, hírek: Gara Á. Szegeden konferál. Babits Itáliában van. Juhász Nagyváradon lesz — e hó végén. — Dutkával — ez már nem hír, de parancs [—] béküljetek ki! Szeretettel köszöntöm a jó embereimet, elsősorban Dutkát, Mázort, Jancsót — a derék Kotzó mester miért oly zordon, vagy már nem? Aszkéta lettem újra. Irj, irj, irj. Szerető cimborád

Juhász Jim

174.

IGNOTUS — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1908. aug. 25.

Igen tisztelt Uram, a kegyed Hauser Gáspár verse gyönyörű — nemcsak finom, mint minden verse, de olyan szuggesztíven magával ragadó s a megcsinálásnak annyira minden nyomma le van csiszolva róla, amellet olyan sajáthangú hogy igazán s nagy örömmel s elégtétellel gratulálok hozzá.

Osvát kéri, küldjön valami prózát is.

Minap lennjártam[!] Váradon, azt remélve[!], hogy megismerkedünk. Sajnálom, hogy nem találkoztunk.

Szíves üdvözlettel igaz hive

Ignotus

187

[Szekszárd, 1908. aug. 26. előtt]

Kedves Barátom!

Megjöttem és megint elmegyek — Fogarasra; és nagyon ve-
gyes érzelmekkel. Úgy érzem mint aki valami nagy sötétségbe
megy bele: valóban Fogarason nekem minden sötét. A havasok
nagy árnyakat vetnek és sötét az oláhok arcszíne. A tiszta, ne-
mes fajok Európájának Erdély határán vége. Európának vége és
Ázsia még nem kezdődik. Mi van hát ott? Sötétség. Úgy érzem,
hogy sötétségbe megyek — és ez keserű érzés. *Si parva licet
componere magnis* — ilyenféle lehet az érzés a halál előtt. *Tanto
è amara, che poco è piú morta.*

De: per correr miglior acque alza le vele — (amint látod,
italomániában szenvedek és egyre Dantét idézem) — ami magya-
rul annyit akar itt tenni, hogy beszéljünk okosabban. Kedves
barátom, megjártam egy kis karajt a szép Itáliából és úgy érzem,
hogy megnőttem egy fejjel. A nagy halottak vonzottak Venezi-
ába: de figyelmem nagy részét elvonták a kis élők. Talán, mert
a kis élők összege a Nagy Élet (ama bizonyos Élet). Láttam egy
nemzetközi tömeget, beszéltem és gondolkoztam idegen nyelv-
veken, éltem idegen helyeken. Konstatáltam hogy a mi szép
dunántúli egünk épp oly kék, dombjaink épp oly zöldek és
enyhék gömbölyűek, mint az olasz ég és az olasz dombok:
de honfitársaink mogorvábbak, utcáink csendesebbek mint a
kedves olaszok és az olasz utcák.

A legfeleldetlenebb benyomásokat az architektúrától kap-
tam. Az olasz architektúra már Fiumében kezdődik s innen kezd-
ve e középkori városok igazán a mesék varázsával hatnak. Meg
kell jegyeznem hogy a legfeltűnőbb hangulat egyáltalán nem re-
naissance jellegű. E szűk, félhomályos, regényes tömkelegben
a tiszta klasszikus renaissance palota inkább az ellentét erejével
hat.

De most, minden összefüggés nélkül, ideszövök egy nagyon
fontos kérdést, melyre azonnal felelned kell: hova mégyszep-
temberben? Vissza Váradra, melyen én is keresztülutazom s ta-
lán megnézem? vagy Szegeden maradsz? Avagy Pestre mégyszep-
temberben?

ságrónak? Vagy tanári állást kaptál Trsztenán? Erre mindjárt felelned kell, még szegzárdi, vagy 27-étől Fogaras-i címemre: Egyébként is meg kell írnod, mit csinálsz, s mik a terveid? Nincs akit ez jobban érdekeljen, mint engem.

Hogy én mit csinállok? Teljesen letettem a reményről, hogy értekezésem idejében elkészülhessen: de azért folytatom: jó lesz doktori értekezésnek! Remélem Fogarason a doktorátusra el lehet készülni. Egyébiránt az értekezés elég érdekes lesz, ha úgy sikerül, amint elképzelem. Az utóbbi napokban elkövettem néhány új verset. Elég közepesek, de egyszerűs mind elég folyékonyak, ami nálam ritkaság. De néhányat csatolok írd meg a véleményedet. Nagy kedvvel, lelkesedéssel olvasom, fordítom, tanulmányozom a világnak kétségtelenül legnagyobb költőjét Dantét. Ilyen óriási költőzseni csak oly költői levegőjű korban születhetett, mint a középkor, melyet Velencében tanultam meg igazán bámulni. A középkori embernek egész élete, ruházata, hite, háza, csupa költészet. Még a kalmárüzletei is, a hajózás veszélyeivel, melyekkel össze voltak kötve, költőiek. Dante egy világot átfoglaló zseni, azonkívül a nyelv, verselés, hangulat rendkívüli művésze. Ez utóbbiakról a Szász-féle fordításból gyenge fogalmunk lehet. E fordítás verselése már a közepe felé unott és nehézkes, nyelve meg oly erőltetett, hogy legtöbb helyen emiatt van szükség a jegyzetre. Az eredetiben is kell a jegyzet, de csak a misztikus célzások és körülírások miatt. Azonkívül Szász döcögős jambusaiból fogalmunk sem lehet az utólérhetetlen terzinák szomorús csengéséről. S a rím (del latin metro regina — mint Carducci nevezi) Szásznál merész, gyakran csengéstelen magyar asszonánc. Ha valahol, Danténál szükséges a mentől tisztább rím; még a raggal-rímelés árán is, bár ez is elkerülhető. És sokkal több nőrím kell, az eredetiben majdnem csupa ilyenek vannak.

De legfőbb a Dante naturális egyszerűsége, amely Szásznál teljesen hiányzik. A szent költemény eleje azért hat oly borzasztóan, mert borzasztóan egyszerű, mint egy népmese.

Mindezekben bár igazoltam egy új Dante fordítás szükségét: egyáltalán nem igazoltam saját jogosultságomat e feladatra. Ezt, félek, nem is tudnám igazolni: egy mentségem, hogy magamnak, s teljes lelkeimmel csinálom.

Carduccit is Velencében megvettem s nagy szeretettel olvasom, bár még nem találtam magam annyira bele a stíljába, hogy

folyékonyan érteném. Az osztrákok ellen írt versei, melyekben sokat és lelkesedéssel emleget bennünket, a pápa elleniek, a Sátánhoz című, hatalmas, férfiasan szenvedélyes költőt ismertették meg velem. A gyönyörű idillek csupa olasz ragyogás és klasszikus derű. A balladák is stílszerűek: a német költészeten táplálkozott. A Baudelaire-imitációk élénken mutatják a két költő különbségét: Carducci inkább festői, Baudelaire tisztán zenei zseni.

Elolvastam olaszul a Fuocot, D'Annunzio regényét: nemcsak ellenszenves, de erőlködő és impotens író munkájának tartom. Fantáziája émelygős és voltaképp invenció nélküli; éppen ezért iparkodik tüntetni az invencióval. Önállóan dagálya a modern költészet sok kedves jelszavát megutáltatta velem.

Coleridge verseit is most olvastam. Coleridge egy angol Poe, ami annyit jelent, hogy moralista Poe, de szintén bírja a nyelvnek és verselésnek azt a szinte tündéri varázsát, ami az amerikai költőnél megkap. Az Ancient Mariner és a Christabel, mindkettő utánozhatatlan, és mint az értekezésben olvastam, tényleg befejezhetetlen töredék (a Vén tengerész befejezett): a legrégebb típusú kísértetes rémhistóriák, a legmodernebb, legimpresszionistább hangulatban, nyelvben, felfogásban feltárlva. E csodás varázsú hangot többé nem tudta felvenni: Wordsworthtel barátkozva, későbbi versei tiszta nemes és praktikus morálversek, a természetversek. A blankvers átmoralizálásában, a „szépmondások” költészetében még megelőzte Wordsworthet. Ópiumot ivott és elzüllött mint Poe.

Emersont is újra olvastam, angolul, s róla sokat írnék, de már ma nem. Egyébként főtanulmányaim mégis Ribot, Lebon, Michel, Mario pszichológusok, esztétikusok, lennének. De sohasem tudok csak egyfélelvel törődni.

Hosszú levelemért leveledet várom, lehetőleg azonnal. Akár Szekszárdon, akár 27-ikétől Fogarason (főgimnázium) megtalál. Ámbár tán jobb egyelőre Szekszárdra címezned.

Ölel addig is

Babits Mihály

U. i. A versek közül ideírok kettőt találomra, a többit, nem rosszabbak, elküldöm később.

[Következik az *Új leoninusok* című vers.]

A következő szonettet azért írom ide, mert közvetlen e levél írása közben támadt, amint láthatod.

[Következik a *Szonett* című vers; végleges címe: *Itália*.]

Leoninusokat még akarok írni: örülök, hogy találtam egy formát, melynek múltja van ugyan a magyar költészetben, de jelenleg senkisésem használja kívülem: legfőlebb utánzó! E formának (nem tudom, érzed-e a küldött versben, melynek vége kissé nehézkes) különös dekadens hangulata van — legalább úgy érzem.

[aláírás nélkül]

176.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Szeged, 1908. aug 26.

Kedves Mihályom,

én most úgy lógok Szeged és Nagyvárad közt, mint a próféta koporsója. Mindazonáltal valószínűleg Nagyváradon leszek — tanár és színházi kritikus — 29-én. Leveledet nagyon köszönöm és érdemlegesen fogok rá Váradról vagy ahol leszek — válaszolni. Addig is tudatom, és pedig örömmel, a következőket:

1. Antológiánk szeptemberben, a szezon kezdetével Singer és Wolfner bizományában meg fog végre jelenni.

2. Osvát Ernő, a Nyugat szerkesztője általam sürgősen kér tőled verset, prózát.

3. A Nyugat fizet, újabb, gazdagabb lett tartalomban, formában.

4. Az operettemet adni fogják. Pénz!

Nagy szeretettel ölel Horatiód Juhász Gyula

[Idegen kéz írásával:]

U. i. Stiliztikait: Lampel R. adja ki, a Jó magyarságot pedig az Athenaeum. Pista.

177.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Fogaras, 1908. szept. 6.]

[Megszólítás nélkül]

Légy szíves írd meg a címedet azonnal, és siess az ígért levéllel is. Én is írni akarok s küldeni egyet-mást.

Üdvözöl

Babics

Fogaras, főgimnaz.

Egy lapot megkaptam

178.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Fiúk és Urak,

a kedves és szép könyvet nagyon köszönöm, falom. Ha időm lesz, szürke kis hazám valamelyik újságába írok róla, ismertetem. S bizalmat bizalommal és szeretettel

viszonozza

Oláh Gábor

Debrecen, 1908. IX. 9.

179.

DOMOKOS LÁSZLÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, 1908. szept. 14.

Édes Gyuszim,

a nyáron nem olvashattuk gyönyörű cikkeidet, mert nem voltunk itthon és a lapot sem láttuk. Ugy sajnálom! Itthon beszéltek, hogy agyonírtad őket, szokott gyalázatos szorgalmaddal. Hát édes öregem, csak ne hanyagold el pennádat és boldogítsd

a Nagyváradot, vagy Szabadságot, vagy Egyenlőséget, aminek hívják, így talán elér mihozzánk is egy-egy cikked. Engem az a meglepetés ért, hogy mindeddig nem kaptam meghívást a színház-írásra; nem nagy baj, legalább magamnak dolgozhatom itthon az isteni téli estéken. Csak szeretném tudni: nincs-e a dologban valami személyes antipáthia ellenem? Vagy talán pénzük nincs? Most B. Jóska maga írja a színházat. Ha talán tudnál valamit erről a dologról, írd meg, Gyuszim. Kell valaminek lennie Dániában, ami bűzlik.

Karácsonynál előbb nem látunk? Csak aztán nehogy reverendában jöjj haza! Őlel testvéri szeretettel
barátod

Domokos László

180.

DOMOKOS LÁSZLÓNÉ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, 1908. szept. 14.

Kedves Gyula,

nekünk nagy veszteségünkre és igaz szomorúságunkra volt, mikor megtudtuk, hogy már olyan régen elment Szegedről, pedig mi biztosan számítottunk rá, hogy még jókor kereshetjük a társaságát. És hogy a lelkünk is közelebb jöhet, mint amennyire eddig jutott. Micsoda csodálatos képek tárulnak fel az emberben a beszéde nyomán és nekünk mindég hiába kell sóvárogunk utána.

Paolot és Franceskát itt küldöm. Benne finom szépségek hegedűje beszél. Valami szépséges, suhanó fényfoltokból és tűnő vonalakból össze rótt, maeterlincki, misztikus képjáték kerülhetne ki a lelkéből. A maga nagy szívéből, melyet Isten a tenyeréből tett le ide közibénk.

Irjon, vagy írást küldjön; nem akarunk holt lelkek lenni az életében.

A szívemmel üdvözlöm.

Emmi.

Legközelebb Kuthi Sanyiról frok magának és elküldöm a fehér (Fehér?) hegedűről szóló versét.

181.

JUHÁSZ GYULA – BABITS MIHÁLYHOZ

Nagyvárad, 1908. szept. [19.]

Kedves Mihályom,

tenger az ügyem, bajom, a Holnap sikerén és jövőjén dolgozunk itt, Ady, Dutka, Emőd, én, mind. Bocsáss meg tehát, hogy csak így írok, kávé és hírlapírás között. Hírek: Balázs Béla írja, hogy nagy sikereid vannak Pesten a Holnapban megjelent verseid révén. A Hét (Lehotai), Független Magyarország, Szeged és Vidéke, a nagyváradi lapok mind a legnagyobb elismeréssel írnak rólad, verseidről. Osvát Ernő, a Nyugat szerkesztője postafordultával kéri cimedet, verset és prózát kér tőled. *A Holnapot* megkaptad-e, ird meg! Remélem meg! Hogy vagy? Excelsior! Neked minden utad Rómába vezet! Magam igen őszi hangulatban és sanyarú viszonyok között vagyok.

Szeretettel ölel

Juhász Gyula

Ady Váradon van.

[Emőd, illetve Dutka kézírásával:]

Üdv! Emőd Tamás, Dutka Ákos.

182.

BABITS MIHÁLY – JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Fogarás, 1908. szept. 24.]

Kedves Barátom!

Levelezőlapjaidat kézhez vettem, valamint a „Holnap” egy példányát. Igen köszönöm nagyváradi bajtársaidnak szíves üdvözlőteteket és soraiikat. Bár a „Holnap”-ban megjelent verseim újra olvasva kellemetlenül hatottak rám: hiszem, hogy nem fogtok szégyent vallani azzal az X-szel, akit oly nemesen és szívesen fegyvertársul vettetek. Dutkát, Emődöt melegen üdvözlöm s kérlek, hogyha Balázs Bélának írsz, neki is add át üdvözlőtetemet.

Kún Jóska volt oly szíves és a „Holnap” egynéhány kritikáját elküldte számomra: aminek annál inkább örültem, mert a fogarasi kaszinóba nem jár például a „Hét” sem. A kapott kritikákat, ami az én darabjaimat illeti, elég furcsáknak és ferdéknek találtam: ami nem is lehet talán másként azon néhány vers után (ennyiben igazat adok Kosztolányinak). Csakugyan a pour épater les bourgeois elvei látszanak verseimen, amiket pedig nem vallok. Ez a sajátságos dualizmus életem és költészetem között, most, hogy a nyilvánosság erős világításában látom, bánt kissé. Ami a „Holnap” általános hatását illeti, Ady bizony kimagaslik közülünk két fejjel. . .

Folytatom a félbehagyott levelet és áttérek a prózai ügyekre. Nem lehetne kapnom a „Honap”-ból még egynéhány példányt? Mindenesetre kérlek, küldess egyet Kun Józsefnek Szegedre. Magamnak is kellene még három-négy példány. Nem akarom pénzért venni, mert azt hiszem, annyit mégis csak kaphatok. Még valamire kérlek. Ird meg azonnal levelezőlapon a „Hét” és a „Nyugat” címét. Itt egyik újságot sem lehet kapni. Ezt feltlenül rögtön kérem. A „Pesti Napló” kritikáját Hatvanitól tegnap olvastam.

A nyáron felgyűlt egy egész csomó versem (vagy hat) és sokkal jobbak az utóbbiaknál. Gondoltam rá, hogy elküldöm neked, de inkább lehető sűrűszen beküldöm a folyóiratokba. Éppen ezért kérem az említett folyóiratok címeit. Lehetőleg nyilvánosságra hozom legjobb verseimet, hogy megnyerjem azokat is, akiket a „Holnap”-ban megjelentek vadsága elidegenített. Azonkívül most rá is érek. Kérlek, írd mihelyt lehet és ne légy lusta: ha már nem beszélhetek veled, legalább gömbölyű formált betűidet lássam. Még egyszer ölel valamennyitőtöket.

Babits Mihály

183.

JUHÁSZ GYULA — OSVÁT ERNŐHÖZ

[Ismeretlen kéz írásával:] [Nagyvárad, 1908. szept. 27. előtt]

Tisztelt Uram!

A nagyváradi Holnap e hó 27 én irodalmi ünnepséget rendez Vajda János emlékére s szobra javára, e másorral:

Elnöki megnyitó — tartja dr. Dénes Sándor
 Ady most készülő új verse Vajdáról — előadja Emőd Tamás
 felolvasás — tartja Ady Endre
 A Holnap verseiből szaval Hevessy Mariska, a n[agy]várad
 Szigligeti színház tagja
 Szabad előadás Vajda Jánosról és a modern magyar költészet-
 ről — tartja Juhász Gyula.
 A Halál rokona } zenésítette Deési Alfréd.
 A vaáli erdőben } Énekli Asszonyi László színművész.
 Vajda János verseiből ad elő Dutka Ákos.
 Végtelenül örülnénk ha lelátogatna kőrösmenti csárdánkba.
 A Holnap, sok üdvözzel.

[Innen J. Gy. kézírásával:]

Mélyen tisztelt Uram,

Babits Mihály barátom egy idő óta nem ad életjelt magá-
 ról. Fogarason a gimnáziumban rendes tanár.

Nagy magyar szomorúságai lehetnek.

Ő is jobban szeretné, „ha egy pinián toboz lenne”, mint, nem
 is Pesten, de Fogarason tanár. Anch' io.

Őszintén tisztelő hive

Juhász Gyula.

Ignotus urat és Balázs Béla barátomat hálás szívvvel köszön-
 tőm!

184.

DOMOKOS LÁSZLÓNÉ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szeged, 1908. szept. 29.]

Gyula, Gyula . . .

[aláírás nélkül]

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

[Nagyvárad, 1908. okt. 5.]

Kedves Mihály!

A Nyugat szerkesztősége Budapest, Mérleg utca 5/a. A Nyugat legutóbbi számában Kemény Simon szigorú kritikát irt a Holnapról, de téged a szerk. külön megvédett és igéri, hogy rád még visszatérnek. Irj a Független Magyarországra is verseket, mert az a mi hivatalos orgánunk. Jó volna, ha a Franklin vagy Nyugat útján karácsonyra egy verskötettel megjelenél a könyvpiacra. Nagy dolog lenne! Küldj nekünk is verseket, a Nyugatnak prózát. Remélem, jól vagy, hiszen ahol te vagy ott kultúra van, ott te jól vagy. Én 12—15-én Pestre megyek, ha *nekem* küldesz új dolgaidból (vers, próza) Pesten elhelyezem őket a legjobb helyeken.

Szeretettel ölel

Juhász Gyula

Cim: Juhász Gyula
Nagyvárad Prem. főgimn.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

[Nagyvárad, 1908. okt. 5. után]

Kedves Mihályom,

a Nyugat szerkesztősége nem — mint irtam — Mérleg — hanem a Sajó u. 5.a. van. — Azóta a Pester Lloyd is irt igen elismerő kritikát. Rólad nagyon szépen nyilatkozik, nagy értéknek itél. A recensiót E. Mohácsi írta.

Egyáltalán országszerte nagy az érdeklődés személyed és műveid iránt, ami nagyon érthető.

Magamról: Sokat olvasok és irok. Verset, de prózát is. Nagyon színházi ember lettem s úgy érzem, mint ilyen fogok élni és meghalni.

Egy nagy daljáték szöveget irtam, most fogják előadni, hamarosan. Drámát írok. Írj te is: magadról és küldj műveket, hogy Pesten elhelyezzem őket. A Nyugatba szándékozom írni rólad. Szerető barátod

Juhász Gyula

187.

IGNOTUS — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest], 1908. okt. 6.

Kedves kollegám,

szépen köszönöm a Vajda-cikk visszaküldését. Hogy én Kemény Simon barátom ítéletét nem osztom, azt kegyed láthatta leveleimből; hogy szerkesztőtársaim fenn osztják, láthatja a csillag-jegyzetből. Ám azt hiszem: mindenkinek, aki Magyarországon ír, igazi író, érdeke, hogy legyen ebben az országban olyan újság, melyben igazi írók nézeteiket megírassák — ha tudnak írni és becsületesen vallják, mint ahogy Kemény tud és becsületes. Érdeke még azoknak is, akik iránt igazságtalanság vagy akár méltatlanság is történhetik ilyenformán. Amely percben akár én, akár társaim érdekeink vagy guszthusunk szerint íratnánk vagy nem engednénk írni, a lapunknak nem volna joga az életre, nem volna értéke, nem különböznék a többtől s megint csak meg kellene teremteni a magyar irodalmi szemlét. Nem szólva arról, hogy ugyanúgy elvesztenők az igazi írókat munkatársaink gyanánt, (akik azért írnak a Nyugatba, mert nincs egyéb lap, ahová meggyőződésüket megírhatnák), mint ahogy elveszítette a többi lap, s legfeljebb pénzzel tud költöket, a kenyérük kényszerűségénél fogva, magához láncolni. Elveszítlenők például csakhamar kegyeteket is, míg így bizonyos vagyok benne, hogy bármily rosszul esik kegyeteknek a Kemény különvéleménye, nem örülnének, ha a Nyugat megszűnnék. Egyben garanciát vállalhatok: abban, hogy ami a Nyugatban megjelenik, se nem csallhatatlan, se nem inappellábilis, de szent hite és meggyőződése az írójának, aki azt olyan jól írja meg, ahogy ezen időben csak tudja. *Viszont becsületes bíráló iránt nem szabad érzékenynek lenni, mert ez avance a becstelen kritika számára.* Elvégre a Nyugat

nyitva áll minden becsületesen és jól megírt ellenkező ítélet vagy polémia számára is; — általában a nyitott kapu a kötelessége, hivatása és jógossága, csakis esztetikai cenzúrával.

Meleg üdvözlettel kegyednek s a Holnap többi emberének

igaz tisztelőjük, hívük és társuk
Ignotus

188.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Fogarás, 1908. okt. 7. után]

Kedves Barátom !

Minden válogatás nélkül mindazon verseimet, melyekről tűrhető duplikátumok állnak rendelkezésemre, mellékelve küldöm (egyenesen számodra írtam le egy csomót amit még nem ismersz). A legjobb verseim nincsenek e csomóban: azok közül egypár már igen régóta Schöpflin Aladár kezei közt van: ha találkozol vele, esetleg hozd elő. (Páris, Fête galante, stb.)

A röpülő templomot talán a *Nyugat* közölhetné; *Lisztit a Vasárnapi Ujság*: egyébként te tudod legjobban.

Talán olvastad, hogy a *Nap* a szabadgondolkodás mártírjaként tüntetett fel. Ebből a közleményből *egy szó sem igaz* s nem tudom elképzelni forrását. Így csinálják a híreket nálunk. Nem képezed mennyire felháborított ez a história.

Most nem írok többet, inkább legközelebb. Alakuló gyűléstekre üdvözetemet küldöm. (Apropos: ki az a rejtelmes három név, mely kívüled a meghívón szerepel?)

Ölel hű barátod

Babits Mihály

189.

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves Juhász Gyula,
szíves meghívásokat köszönöm; sajnálom, hogy most nem mehetek el, de meglátogatlak valamikor úgyis benneteket. Az egész Holnap-társaságot szeretettel köszöntöm, sok imerősöm van közöttük. Vegyétek úgy, mintha veletek volnék; a amit határozatok, aláírom. Mikor látlak már Debrecenben, kis koboldom?

Debrecen porában. 1908. okt. 13.

Oláh Gábor

190.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Nagyvárad, 1908. nov. 2.

Kedves Mihályom,

verseidet személyesen adtam át Osvát Ernőnek, a Nyugat szerkesztőjének, aki prózát is kér tőled. A Holnap címen dec. közepén revü indul meg Nagyváradon, én szerkesztem, légy szíves küldj már az első számába verset, prózát. Egy versed jött a Független Magyarországbán, több a Nagyváradai Naplóban. Ölel

Juhász Gyula

191.

JANOVICS JENŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kolozsvár, 1908. nov. 13.

Kedves jó Tanár Uram,

tegnap este elolvastam Atalantát. Az irodalmi gourmandnak nagy élvezetet szerzett, a miért hálás is vagyok Önnek, de nekünk,

színházdirektoroknak más szempontból kell a darabot néznünk: A közönség szempontjából. Ez pedig (tisztelet a bennünket eltartó kedves közönségnek) nagyon alacsony szempont. Nem hiszem én, kedves nagyon tehetséges Tanár Uram, hogy találna színházat, mely ezt a darabot előadná. Én nem merném a világ sűrű kincseért sem. Először, mert olyan feladatokat ró a színésznőkre, a miket megoldani ma nem képesek s az eleven fantázia színes képeiből származó és szürke torz-figurák lesznek. Másodszor pedig, mert a közönség azt, a mi ebben a darabban szép, észre sem veszi. A finomságok iránt nincs érzéke. Az ilyen finomságok iránt. A stylusban rejlő buja szépségek hatástalanul folydogálnának el az előadásban. Ennek az új tónusnak a hangulatába semmiféle prologus nem tudja beleringatni a mi közönségünket, a mely az operettekben mulatságot akar, élénken szőtt mesét, fejtetőre állított helyzeteket, kacagtató útszéli szellemességeket s figurákat. Ennek a darabnak a mámoros szerelmi ködében tudja-e, mi ragadná meg csak a közönséget? Például a Melissa és Nárcisszus II. felvonásbeli jelenése, de nem a szépsége miatt, hanem mert abból kihámozható a csiklandozó pikantériát. Talán komoly opera-szöveg lehetne ebből a gondolatból s ebből a kivitelből? Nem gondolja? A versei is nagyon szépek, de ez a mi közönségünk szempontjából nem nagyon fontos egy operettnél. Szóval a darabot visszaküldöm, de még egyszer köszönöm, hogy megtisztelt ennek benyújtásával s igazi gyönyörűséget szerzett nekem másfél órára.

Szerető jó híve
Janovics

192.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Fogaras, 1908. nov. 14. előtt]

Kedves Barátom!

Levelezőlapodra csak most felelek, mert hosszabb levelet akarok írni, s erre csak most érek rá.

Legelőször egy aggodalmamat említtem meg. Balázs Bélától levelet kaptam, melyben felkért, hogy a Halálesztétikát kriti-

záljam meg a Nyugatban. Feleltem azonnal: többek közt a következő szavakkal:

„Írja meg, az Öntudatról szóló, nálam levő műve azonos-e a Halálesztétikával? Ez a mű nekem eléggé tetszett arra, hogy ne sajnáljak vele foglalkozni, Stb.”

Ebben nem látsz sértést, ugye? Mégis félek, hogy megharagudott. Ő ugyanis levelében azt írja, hogy „tudja, a jövő században a Halálesztétikát az iskolában fogják tanítani”. Lehet, hogy az én nyilatkozatomat hidegnek találta, kritikámtól félt, azért nem felelt levelemre.

A Halálesztétika az én véleményem szerint elég erős és eredeti gondolatkapcsoló képességet, de egyszersmind egyoldalú olvasmányok tanulságos hatását mutatja. Miszticizmusa kétségkívül elég modern, de a mellett elég német. (Nem ősgermán, mint a lapok írták Balázsról). A sok hosszú, idegennyelvű idézet affektált. A stílus is affektáltan szakadozott és eredetiség-hájaszó. Az egész művet naiv és nagyzó fiatalosság lengi át. De ebben van ereje és érdekessége is. Csupa affektált részekből áll, és egészeben mégis lélekből jött; csupa eltanult gondolatokból, s modorosságból összefűzve, mégis eredeti. Az ifjúság ereje, a kapcsoló-erő teszi azzá. Vasgerendákkal ácsol, ezért lebilincsel. Erősen szubjektív. Megyünk vele. Ez nagy érdem. Nem a gondolkozás, nem a szerkesztés, nem a stíl érdeme, hanem a léleké. Az ervé.

Ezt írtam volna meg a kritikában. Közöld ezt kérlek Balázsszal is, ha szükségesnek gondolod: s ha ő leereszkedik *ez elé* a kritika elé állani: a kritikát szívesen megírom. Bajtársak vagyunk a Holnap zászlaja alatt: de meggondolatlan dicshimnuszokat egymásról ne zengjünk, mert akkor olyan klikké válunk mint akármelyik.

Kérlek egyébként, békítsd meg Balázst személyemmel, aki neki éppoly tisztelője, sőt sokban csodálója vagyok, mint bármikor.

Miklós Jutka oly kedves volt, hogy megjelent verskötetét címemre elküldte. Manojlovitstól sok más ismeretlen aláírással képeslapot kaptam Temesvárról. Hova kellene viszonznom?

Ujságodnak nagyon örülök. Nehány nap múlva kapsz tőlem prózát is és verset is bele. Legjobb szeretném, ha megírnád, mely könyveket óhajtanál benne bíraltatni: én szívesen kritizálnék bármit, alaposan. A kritikára határozott hajlamot érzek.

Azonkívül kisebb és eleven művelődéstörténeti esszéket szándékozom írni. Remélem szívesen látod.

Egy dologra még kitérek. A kritikák melyek a *Holnapról* a lapokban jöttek, valósággal kétségbeejtő viszonyokat tártak fel. A dicséretnek a hányásig ízléstelenek voltak, a támadások félreértők és felületesek. Mindazonáltal a támadások közt akadt egy, amelyet megérdemeltünk: egy goromba és találó szó. A Horkayne szava. Valóban irodalmi mozgalmunk kissé az ízléstelenség jegyében született s ezt legalább magunknak meg kell vallanunk, ha jövőre meg akarjuk edzeni magunkat e betegség ellen. Végre ilyesmi minden hasonló irodalmi lázadással vele jár: de mi komolyan akarjuk magunkat vétetni, s magunk is komolyan vesszük magunkat. Amen — mondom a prédikáció után.

Ad 3. Nyugatban jelennék meg. Nálad van. Küldd el nekik.

Uj verseimet, úgy látom, rosszaknak találtad, mint magam. Nem baj. Fogok én még különbeket is írni. De most egyelőre nem verseket. A régieket szeretném elhelyezni: az *Uszodát*, a *Párist*, stb. Hová?

Tőled mostanában keveset olvasok. Talán nagyon lefoglal váradai helyi tevékenységed.

Nekem sem írsz, csak egy-egy lapon. Ezt nem így érdemlem ilyen hosszú levelek után.

Írj kérlek, mentül előbb.

Üdvözl

Babits Mihály

193.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Nagyvárad, 1908. nov. [16. után]

Kedves jó Barátom,

Köszönöm szép és számomra nagy örömet hozó leveledet. Küldd el gyorsan a Dantéd legszebb részeit, küldj verseket és mást A Holnap revünek, amely karácsonyra megjelen. Verseidet személyesen adtam oda Osvát Ernőnek és egy része (4) a Nyugat legújabb számában jött, nagy lelki szenzációt okozva mindenütt.

Igaz: egy hét leforgása alatt küldd el egyfelvonásos drámadat, amit olvastam, vagy más egyfelvonásosodat és akkor Oláh Gáborral és Juhász Gyulával egy este kerülnél színre a nagyvárad Szigligeti-színházban a Holnap égisze alatt. Szép és nagy este lesz. Elvárom a darabot! Balázs címét nem tudom. Miklós Jutka rajongással beszél és beszéltet rólad!

A Holnap testvéri szeretettel köszönt. Én szinte, sőt!

Juhász Gyula

Prem. főgimn.

194.

JUHÁSZ GYULA – OLÁH GÁBORHOZ

Nagyvárad, 1908. nov. [közepe]

Kedves Gáborom,

amit Juhász Gyula ügyetlenül, de magyarán megmondott egy Négyesy féle stilgyakorlaton: Négyesytől és Oláhtól egyaránt kikapva, ime most már betelt: Oláh Gábor legnagyobb poétánk egyike. Ha szeretsz bennünket: fogadd el a Holnap tagságát, amelyet baráti szívvvel ime följánlok. Ha kedvelsz: küldd el egy hét leforgása alatt egy egyfelvonásos, modern színjátékosodat, és akkor Babitscsal és Juhással egy este fogsz színre kerülni egy hónapon belül a nagyvárad Szigligeti Theaterben A Holnap zászlaja alatt.

Szeretettel köszönt, a régi szeretettel

Juhász Gyula

195.

OLÁH GÁBOR – JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Debrecen, 1908. nov. közepe]

Kedves Juhász Gyula,

Itt küldöm A meztelen asszony-t. Ird meg, ha jó. Egyetlen kikötésem az, hogy ha ötszörnél(!) többször adnák, a rendes 5%

tantiemnek 1/3-át kérem; a 2/3-on osztozzatok ti ketten. S még egyet! A modellt játszó színész nő ganz ohne Kleidung álljon az utolsó jelenetben. Ez fontos a mi gyalázatosan érzéki korunkban. Ezért magáért megnézik a váradiak is ötször.

Azután:

A Holnap-társasággal még nem vagyok tisztában. Kik a tagjai? Mit akar az egész társaság? Miféle kötelezettséggel és jogokkal jár a tagsága?

En, őszintén megvallom, mostanában kezdek félni a társulásoktól. Belátom, hogy az írónak egyedül állania a legjobb. Ha társul, vigyázzon magára, mert rendszeren lekoptatják az eredetiségét azok, akiknél talán másabb. A te társaságod, meg a Babitsé, nekem megtiszteltetés, de bizony másokkal nem mindig futok egy útat.

Légy szíves, írj nekem a Holnap-ról őszintén és részletesen. A 3 színdarabot pd egy hónap alatt adassátok elő, mert meg találak előzni benneteket, itt, homokos Debrecenben. Az pd szégyen volna rátok.

Igaz szeretettel
Oláh Gábor

196.

RÉVÉSZ BÉLA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1908.]

Kedves Uram,

kérem Önt, írjon nekünk a karácsonyi számba verset. Kérem arra a szíveségre is, hogy szólna Dutkának, Miklós Jutkának, Emőd Tamásnak, hogy ők is írjanak verset a Népszava számára. A kéziratoknak december 12-én itt kell lenniük. Legyen szíves írja meg rögtönösen, hogy megérkeznek-e a versek? Megjegyzem Balázs Bélának van a fiókomban egy verse, karácsonykor leközlöm, bár rábírom, ha ki akarja cserélni? Levelében talán megírná Babits Mihály címét. Őt is kérni akarom a részvétellel.

Üdvözli Önöket
Révész Béla

dec 3.

197.

TÖBBEN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Nagyvárad, 1908. dec. 30.]

[megszólítás nélkül]

Illésszekér, Göncölszekér,
Szervusz Gyula a cikkedér.
Ady Endre, Oláh Gábor,
Fiastyuk lett Szaboleskából
Marton, Dutka, Emőd, Papp, Pásztor

198.

JUHÁSZ GYULA — FENYŐ MIKSÁHOZ

[Nagyvárad, 1909. jan. 1. után]

Mélyen tisztelt, nagyrabecsült Uram,

szives levelére egyelőre azt válaszolom, hogy Babits Mihály barátom drámáját pár nap alatt önköltségemre kész örömmel elküldöm a Nyugat számára. Magam egy nagyobb szabású és nagyon érdekes „pedagógiai” essayn dolgozom a Jövendő nemzedék címen. A Nyugatnak szántam.

Mély hálával köszönöm a Holnap nevében is szép védelmét. Szép, okos és — becsületes irás volt és nagyon kellett nekünk, akiket folyton bánt, gáncsol, lenéz, félreért minden.

Igaz hívük:
Juhász Gyula

Osvát Ernőnek tisztelet !

DOMOKOS LÁSZLÓNÉ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szeged, 1909. jan. eleje]

„Szép, büszke, fárasztó, kevély
Jéghegyein a gondolatnak —”

ezeket és sok más meleg, goblin-árnyalásos[!] finom időpatinás sorát még nem köszöntem meg. Emennek hetekig voltam a belül fáradtan, borzongósan dalolója. Sok szomorú, csüggedt napomon hajtottam a fejemet fázón a szívére. Barnafoltos, bús lélekképei könnyeket váltanak, — megvigasztalnak. — Gyula, a nagy Királynő ölébe hívja. Páris vár magára. És a kicsinyek, az áhftatosak várják, hogy magát Páris kelyhével megitassa. Jöjjön ki. Én pár nap múlva megyek. Bánt engem, hogy én ott legyek és Juhász Gyula továbbra is csak vágyjon, vágyjon?

A szívemmel üdvözlöm.

Emmi asszony

MÁRFFY ÖDÖN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

B[uda]pest, 1909. jan. 23.

Kedves Juhász Ur

a múltkori beszélgetésünkre óhajtok visszatérni. A múlt esztendei kiállításból és Honti Nándortól értesültem hogy sokan vannak Nagyváradon kik dolgaimat szeretik. Az a tervem, hogy mintegy 80—100 darab képpel kollektív kiállítást rendezek — a saját dolgaimból. Budapesten szép sikere volt kiállításomnak. talán ott is meg lehetne győzni az embereket.

Szives ígéretét tehát most igénybe venném kedves Juhász Ur: kérném szíveskedjék érdeklődni a dolog iránt. Szívesen fogadnák-e dolgaimat, lehetne-e jó helyet kieszközölni, talán a „Holnap” segítségével, a kikkel küzdelmünk rokon.

Hogy a dolog bürokratikus helyen is könnyebben menjen talán valami aktuális közcélra a bevétel néhány százalékát följánlanám. Tudom hogy sokszor ez fontosabb [az] emberek-nél, nem is a lényeg! A kiállítást k[örül]belül 2 hétre február végén vagy március elején tervezem. S mit gondol kérem volna-e anyagi sikere is. Olcsó árakat szabnék. Esetleg nem kaphatnék-e valamelyik ottani culturalis egyesülettől oly formán meghívást hogy a tetemes szállítási költségeket ne kelljen teljesen magamnak fizetnem. A hely hol és milyen volna a hol kiállíthatnék és vajjon ezeket a dolgokat a „Holnap” kieszközölhetné-e? —

Kérem kedves Juhász úr a dolog iránt érdeklődni és a mennyiben ez lehetséges, szíveskedjék engem mindenről részletesen értesíteni.

Baráti meleg kézzszorítással üdvözli igaz tisztelő

híve
Márffy Ödön

József utca 23.
Budapest

201.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Nagyvárad, [1909. jan. 27. után]

Kedves Babits Mihályom,

bizony igazad van rövid, de velős válaszodban, amelyet hosszú hallgatásomra küldtél: ideje, hogy irjak! De talán magadról is láthatod már, hogy ha az ember nagy és híres író lesz, — mert te már igazán az vagy, hiába is tiltakoznál! — akkor nehezen ír — levelet. Utolsó levelem óta sok viz lefolyt a Körösön és Dunán, és nagyot, nagyon nagyot nőttél — nem az én szememben, hiszen én láttalak igaz, egész mivoltodban már *akkor*, mikor nem ismertek mások — hát igen, nagyot nőttél, de *talán* ezt te is tudod, látod, olvasod. Rákosi Jenőtől Kenedi Gézától Lampért Gézáig és Szabolcska Mihályig mindenki rólad ír, beszél, dalol és dadog, a Nyugatnak — akarod, nem akarod — szellemi primadonnája lettél és Kiss József azt mondotta rólad nekem

— már ő is — hogy *nagy* poéta vagy! És szívesen közöl téled a Hétben.

Hát igen. A nagyvárad Szigligeti színház elfogadta és enyémmel együtt előadja februárban drámáját „falusi tragédia” jelleggel. Én rendezem darabodat. Kosztolányi üdvözl. A Holnap rajongó szeretettel, tisztelettel üdvözl! Február végén új antológia készül Ady nélkül, elől te leszel, add beleegyezésedet és válogass ki ide 15 verset, lehetőleg pár egészen újat! Mit szólsz Rákosi Jenő tárcájához, Kenedi Géza cikkéhez, Szabó Endre leveléhez, a Nyugat cikkéhez (Fenyő M.) és ahhoz az egész örülten nagy irodalmi kavardáshoz és forradalomhoz, amely *A Holnap* révén keletkezett és tombol?

Szeretettel ölel igaz barátod

Juhász Gyula

N. B. Oláh Gáborról mi a véleményed? Olvastad az új írásait?

202.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

B[uda]p[est], 1909. jan. [28—31.]

Kedves Barátom!

Kedves leveledet nagy örömmel vettem, s legközelebb érdemlegesen válaszolok. De most kérlek, felelj (minden nagyemberi lustaságodat] félretéve) lehetőleg azonnal a következő két kérdésre:

1. *A Simóné házá*t (ha szerepkivonatai már megvannak) nem lehetne-e elküldeni a Nyugatnak, hogy még előadás előtt közölje?

2. Megjelentek-e valahol a karácsony előtt neked küldött verseim és karácsonyi novellám? Ha nem, légy szíves *visszaküldeni*: szükségem van rájuk. — (A Holnap újságról nem hallottam.) Az új Holnapba szánt verseket mikorra küldjem?

Ölel
Babits Mihály

203.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Fogarás, 1909. febr. 2.]

[Megszólítás nélkül]

Levelet kaptam (már régen) egy Kollányi nevű úrtól, aki kér hogy küldjek neki az új Holnap részére 15 verset. Írtam neki hogy az ő címét s nevét nem tudván biztosan a verseket nem küldöm. De elkéstem: beteg is voltam, dolgaim is voltak, félttem is, hogy az illető versek közzététele nagyon is nagy kritikai lármát fog csapni (igen-igen modernek) s ez engem igen bosszant. De nem tudok másképp írni . . . nem mindig . . . Ha írsz, *azonnal* hogy a versekre még szükség van, s az új Holnap nincs még kész nélkülem: küldöm őket, azóta letisztáztam. Régebben neked küldött kétirataimról is *adj hírt*, ha mást nem, hogy elvesztek. Dühöngök hogy akaratom ellenére gyenge kezdő műveimet közlik a lapok; a jókat meg nem. *Felelj!* Semmiestre sem akarok úgy küldeni írást, hogy *ne kapjam vissza*.

Babits

204.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

[Nagyvárad, 1909. febr. 4.]

Antologiába express küldj verseket levél megy

Juhász

205.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest [?], Fogaras [?], 1909. febr. 4. után]

Kedves barátom!

Az egyik verset, amelyet leírtam Számotokra, tegnapi levelemből kívül felejtettem. Hát már, ha leírtam, elküldöm ezt is. A Párist is elküldtem volna, sőt leginkább azt; de igen hosszúnak találom. A Lichthof és az Uszoda meg kissé drasztikusak.

Mint már jeleztem, hosszabb levelet írok rövid időn belül, mert bizony sok mondanivalóm van — amit nem mondhattam el mikor itt voltál. Egyébiránt beszélni nem is tudok úgy mint írni — írni meg lusta vagyok.

De már kezdem legyőzni a lustaságot. A viszontlátásig

Babits Mihály

206.

JUHÁSZ GYULA — ROZSNYAI KÁLMÁNHOZ

[Nagyvárad, 1909. febr. eleje?]

Kedves Barátom,

hálás köszönet a könyvért és szíves üdvözet! Én most egy nagy drámai oeuvrebe fogtam.

Híved
Juhász Gyula

Öreg fiú, mikor találkozunk? És hol? Que sçais je?

207.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Nagyvárad, 1909. febr. [4. után]

Kedves Mihályom,

Kézirataid, amelyeket a lapokban közlésre küldöttél régebben mind megjelentek a Nyugatban, váradi lapokban, Független Magyarországon. (A Nyugat számaid mind kérd be!) — Drámádat elküldöttem a Nyugatnak, jönni fog bizonyára hamar. A kötetünknek küldött 15 verset köszönjük. Őszinte nagy gyönyörűséget szereztek mindannyiunknak. Az antológia egy hónap alatt készen lesz!

Én egy Atalanta című operettemmel nagy sikert arattam a nagyváradi színházban, eddig hatszor ment telt ház előtt.

A Holnap dolgozik, új kötete bizonyára mély irodalmi szenzáció lesz. Ádý is jön benne. Szeretettel ölelünk

Juhász Gyula

Most drámát írok ismét. Légy szives azonnal tudatni levelem vételét és hogy mint vagy?

208.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

[Nagyvárad, 1909. febr. 15.]

Kedves Babits Mihály!

Ma egy éve jöttem Nagyváradra, ma egy éve kezdődött meg ismeretségem a Holnap váradi embereivel, ma egy éve indult meg lehetősége annak, hogy a Holnap antológiájában Babits Mihály a bámuló világ elé lépjen! Ennek örömére ma este egy kis baráti fölfelé züllés van az Emke Kávéházban, innen küldjük neked ezt a lapot és szeretetünk, tiszteletünk egész teljességét. Az új antológia készül, március 15-ére! Ölel:

Juhász Gyula

[A levelezőlap aláírásai:] Gózon Gyula, Marton Manóné, Kollányi, dr. Böszörményi; Őszinte üdvözlés Manojlovics Theodor; Hódolatteljes üdv! Mezey Zsiga; Hódolat Marton Manó; Zabolátlan akarattal virradunk mi virradattal! Üdv és ölelés Emőd.

209.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Fogarás, 1909. márc. vége]

Kedves Barátom!

Ez a levélem nemcsak Neked szól, hanem Emődnek, Kollányinak, Manojlovitsnak és másoknak a nagyváradiak közül, akik oly kedvesek voltak, hogy magányomat soraikkal, hízelgő és meg nem érdemelt soraikkal elviselhetőbbé tették.

Mellékelve küldök — Emőd kérésére — néhány verset, használatok belátástok szerint. A Népszavára kis rancuncöm van ugyan, de a kedvetekért legyőzöm. (Egyszer már kért tőlem Kosztolányi révén verset s a kapottat, a „Feketeországot” nem fogadta el. Ez a rancuncöm.)

Az új „Holnap” korrektúráját nagyon szeretném megkapni, de ha ez nem volna lehetséges, levélileg közlöm főleg ezt a javítást: Az „Uzodára” írt versem harmadik sorában ehelyett: Ó szerelem, szerelem könnyű heved oly vad — ez teendő: Szenvedély, ó szenvedély, könnyű heved oly vad.

Igen kérek, légy oly szíves ezt kijavítani.

De különben is szeretnék egyetmást simítani. Nem vagyok bizonyos, vajjon ezek a versek nem nagyon túlzottak, gyerekesek és túlhaladottak-e? Megteszik-e?

Itt töltöm az ünnepeket: görögül tanulva és Dantét fordítva még mindig.

[aláírás nélkül]

210.

ZILAHY GYULA — JUHÁSZ GYULÁHOZ,
DEÉSY ALFRÉDHOZ, LEHEL KÁROLYHOZ

[Debrecen, 1909. ápr. 1.]

Az *Atalanta* igen tisztelt szerzőinek.
Kedves barátaim!

Három pálmaággal küldöm hozzátok soraimat.

Mindegyitőket [!] méltán illeti meg.

Örvendek, hogy *Atalantát* Debrecenben bemutattam.

Kívánom, hogy az egész országot járja be diadallal. Annyi hívet toborozzon művetek magának a nagyközönség táborából, mint amennyi szépség[gel], báj[jal] és művészettel ti megáldottátok *Atalantát*.

Hódolattal üdvözöl

Zilahy Gyula

211.

JUHÁSZ GYULA — ZILAHY GYULÁHOZ

[Nagyvárad, 1909. ápr. 2. után]

Mélyen tisztelt Barátom!

Őszinte hálával köszönöm, hogy az *Atalantát* Debrecenben igazán *nemes áldozatkészséggel*, a művészlélek szerető gondjával oly fényes, oly forró diadalra vitted. Add át köszönetemet Ferenczy Frigyesnek, akinek rendezésében az *Atalanta* új szint, új fényt nyert, méltó és stílusos köntöst kapott, add át mélységes, hálás köszönetemet Zilahyné Singhoffer Vilmának, akinek *Atalantája* maga a megtestesült görög szépség és művészet, aki játékaival és énekével egyaránt elragadott, add át elismerésem szerény koszorúját Rózsa Lilinek, Huzella Irénnek, Gyöngyi Jolánnak, Radó Annának, Barabás Ellának, Gerő Idának és —

last, but not least! — Zsigmondi Annának, nemkülönben a fér-
fiaknak, Horváth Kálmánnak, Nádor Zsigának, Gyöngyi Izsónak,
Ligetinek, akik egyforma megértő szeretettel, buzgósággal és
főleg tehetséggel működtek közre a szép siker érdekében.

Még egyszer szívemből köszönöm mindenkinek, akit illet, az
Atalanta debreceni — rám nézve igen jelentős — sikerét.

Őszinte tisztelő híved:

Juhász Gyula
az Atalanta írója

212.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

[Nagyvárad, 1909. ápr. 5. és 10. között]

Kedves Mihályom,

hosszu hallgatás — de állandó reádgondolás és lélekben veled
együtt maradás — után igen jelentős és reánk, nagyvárad
A Holnapra nézve végtelenül kedves és megtisztelő ügyben kér-
lek valamire: jöjj át nagyszombatra — ha egy napra is — A Hol-
nap délelőtti nagy irodalmi matinéjára, amelyen fővárosi érté-
kes egyéniségek is ott lesznek s ahol neked is be kell mutatkoz-
nod testi valódban és fölolvadó — verseket hozhatsz, esetleg
prózát? — mivoltodban is. Most ugyis szünet van, ünnep lesz,
tedd irodalmi ünneppé a mi nagyszombatunkat.

Bocsánatodat kérem, de, ha kívánod, A Holnap mecénásai
kész örömmel megtérítik az utiköltséget. Légy szives távirat-
ban válaszolni. Mi erősen, hittel, reménnyel várunk és hiva hi-
vunk.

A Holnap nevében

Juhász Gyula

N. B. Azonnal táviratozzál!

213.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Fogaras, 1909. ápr. 10. előtt]

Kedves Barátom !

Semmiképp sem mehetek; ha előbb tudom egy héttel, még lehetett volna eshetőség. Most tökéletesen más dolgaim vannak, amelyeket már lehetetlenség elhalasztani. Azonkívül is tudod, mennyire irtózom az ily személyes nyilvánosságtól s mily nehezen ragadom ki magamat görög könyveim közül. Bocsáss meg és kérj bocsánatot nevemben a Holnap embereitől — de tökéletesen lehetetlen. Fizikai és pszichológiai lehetetlenség.

Egyúttal még egy dologra kérek. A Holnapnak küldött néhány versemhez pár soros prózai jegyzetet csatoltam. Ezeket a jegyzeteket, ha úgy látod jónak, egyszerűen töröld ki. Sőt jobb szeretném ha kitörölnéd.

Színírói működésed sikereihez őszintén gratulálok. Magamról, az én terveimről mennyit tudnék beszélni ha itt volnál! irni nem tudok semmit. Még egyszer bocsánatodat kéri és ezerszer köszönt

Babits Mihály

214.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

[Nagyvárad, 1909. ápr. 21.]

Kedves Mihályom !

Köszönjük szives leveledet, sajnáljuk, hogy nem jöhettél. Majd egyszer! A köteteket megkaptad? Ignotus tárcát irt rólad a husvétii P. Lloydba. Ólél

Juhász Gyulád

215.

ADY ENDRE — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Párizs, 1909. április [25. után]

Édes Gyulám!

köszönöm a versedet. Félek, hogy funerátorom lesz mihamar. Nagy baj van. Szeretnék még látni. Talán sikerül!

Adyd

216.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1909. júl. [9.]

Kedves, régi, régi barátom,

Végtelenül megörültem a levelének és önnek és igazán szépeket, nagyon szépeket gondoltam önről és rólam, a mi régi barátságunkról, melyet rövid időre kicsi, nagyon kicsike emberek zavartak fel. Nekem nincs senkim. Állítólag zseni vagyok és híres író, de úgy élek, mint a kutya. Egy ember nélkül. Egy biztató szó nélkül. Minden remény nélkül. Ilyenkor — mondták — legerősebb az ember. De higgye meg: legboldogtalanabb. Fogadja tehát baráti jobbjom! A régi szeretettel. És kérem írjon gyakran. Nyomban válaszolni fogok.

(Ilyen elhagyottságban élek, hogy vágyom a levelezésre!)

Könyvemet a *B. E.*-t elküldtem önnek nagyváradi címére. E levéllel együtt Szegedre is. Írjon róla a *Hét*-be, a Nádai úgymint Velencében van s most nincs senki, aki méltathatná. Engem pedig boldoggá tenne és megtisztelne.

Sokszor üdvözli

Kosztolányi

217.

JUHÁSZ GYULA — PETRI LAJOSHOZ

[Szeged]

... beteg vagyok, most kelek föl, tegnap egész nap feküdtem. Holnap, ha csak lehet, megyek ismét 1/2 9-kor. — A művészet parancsol, és én, mint Jairus leánya, járni fogok. — 1909. VII. 20.

217

JUHÁSZ GYULA — BRANYICZKY DEZSÓHÖZ

Szeged, [1909. júl. 30.]

Kedves jó Dezsőm,

Köszönöm végtelenül jóleső soraidat. Én nem panaszkodhatom, de nem is dicsekedhetem. Megvagyok, éppen hogy megvagyok. De ha tovább írnék, már nagyon is panaszkodnám. Azért nem is írok. Borzasztóan fukar lettem egy idő óta mindenkivel szemben. Az élet nem ad semmit, hát én se adok.

Szervusz. Csókol öreg
barátod: Juhász
Gyula

Szeged, Ipar u. 13.

JUHÁSZ GYULA — EMŐD TAMÁSHOZ

[Szabadka, 1909. aug. 15.]

Kedves Emőd Tamás, fiatal barátom „magyar Rimbaud” (l. Független Magyarország, ejtsd: Rémbó) itt ülünk Szabadkán a Bárányban és a bihari Farkasokra (nem Imre se Wolfner, de Emőd, de Tamás) gondolunk. Schiller még mindig neheztel a Szabadságra, hogy a Haramiák jambusait kifogásolta. Emőd új versei közül legmagasabb tetszésünket megnyerte a mi ávének, a mi kávének, a mi brévének, a mi kévének és még egy pár, amire nem emlékszünk. Kotzó Jenő miért ment Nápolyba írni és nem meghalni? (Éljen, éljen, elljen!) Kit pofoztatok föl legutóbb a Bimmer téren? (l. Tériszony P. L. Téba-Zsuzsok, de azért a Bolyai címszót is jó lesz megnézni.) Más: jóindulatu sorok: Ime: sokat olvasni és prózát írni tudni! Üdvözet Diósinak, Kotzónak, Marcinak és Miskának és egyéb költőknek!

Szeretettel (atyai) <üd> köszönt:

Juhász Gyula

[Alíráások:]
Láttam: Kuzsinszky Bálint
Milkó Izidor
Üdvözli Kosztolányi Dezső
Lucien Dullave
TOLSTOY
Malferlina

220.

LENGYEL MENYHÉRT — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Nagyvárad, 1909.] szept. 18.

Igen tisztelt Uram,

nagyon lekötelezne, ha volna szives értesíteni hogy — lehetőleg még a délelőtt folyamán — hol találkozhatnék Önnel. A *Nyugat* egy tervéről van szó, amely bizonyosan Önt is fogja érdekelni.

Kéri értesítését

tisztelettel
Lengyel Menyhért
Rimanóczy szálló

221.

LENGYEL MENYHÉRT — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Igen tisztelt Uram,

engedje meg, hogy a *Nyugat* szerkesztőségének megbízásából megköszönjem Önnek azt a kedvességét és szeretetreméltóságát, mellyel bennünket nagyvárad kirándulásunkon igen érdekes felolvasásával s ottani ügyeink intézésében tanácsadásával támogatni volt szives. Mindnyájan lekötelezettjének érezzük magunkat s örülni fogunk, ha valamiben viszontszolgálatára lehetünk.

Meleg üdvözlettel
Lengyel Menyhért

Budapest, 1909. okt. 6.

Lőcse, 1909. okt. 8.

Édeskedves Barátom!

Annyi irnivalóm volna, hogy azt se tudom, hol kezdjem. Mégis csak először az örömömnek akarok kifejezést adni, hogy még élsz és virulsz, s hogy a jóegészséged megvan, amit annyira féltettem, mióta csak ismerlek. Mikor úgy betegeskedni láttalak, mindig az a gondolat kínozott: micsoda szörnyű végzet ez rajtunk magyarokon, hogy akiben talentum van, annak eo ipso a napjai meg vannak számlálva. Úgy látszik, hála a magyarok Istenének, aggodalmam fölösleges volt. Roppant örömmel nézem, hogyan megy bele neved a magyar köztudatba, azoknak a tudatába, akiknek az igazi és talmi művészet megkülönböztetésére csalahatatlan érzékük van. Csak az a sajnos dolog, hogy ilyen ember minálunk még igen kevés van, habár nap-nap után gyarapodik a számuk. Csak kitartóan dolgoznunk kell a közönség felvilágosításán. Amint sikerült megértetnünk a Szinnyei[!] Merse Pálok művészetét, sikerülnie kell az Adyék művészetét is megértetnünk. Csak az a baj, hogy olvasni nem szeretnek nálunk, a képet még szívesen megnézik, s a zene darabot örömeoseb megghallgatják; olvasni is olvasnának, csak a betűt ne kellene látniok. De idővel megváltozik a helyzet, az bizonyos.

En egyik fő feladatomnak tartom az új magyar irodalom esztétikai megvilágítását, folyton arra készülök. Ez a „könyv”, amit itten ./- alatt mellékelek, ez is csak olyan készület-féle. Amint észreveheted, az eleje, az idegen szókról és idegenszerű kifejezésekről szóló rész, nem is titeket tárgyal, itten csak azt a fogalomzavart akartam megszüntetni, ami uralkodik tudósok és laikusok fejében egyaránt ezekre a kérdésekre vonatkozólag. A magyaros szók és szólások tárgyalásában aztán főcélom az volt kimutatni, hogy mindaz az újság, amit a ti írástokban kigúnyolnak, az olyan régi, mint a költészet. Hogy az érzés spontán kifejezésének stílusbeli fogásait nálatok *újságnak* látják, azt mutatja, hogy a régi klasszikusokban nem ezt keresték, nem ezt látták, hanem valami mást: „a novellát”, amint a festők mondják. Pedig bizonyos, hogy a művészet egyes-egyedül a stílus-

ban van, a mely minden szavával az eleven, buzgó, változó érzést érezteti. Ebből a célból most, mihelyt ráérek, hozzálátok a magyar ritmus tanulmányozásához Zrínyi, Berzsenyi és Petőfi munkáinak alapján. Gábor Ignác könyve: Az ősi magyar ritmus, pompás alapvetés ehhez. (Kollányi Márton ebbeli próbálkozása a Holnap második eresztésében kissé együgyű dolog; nem vettétek észre: Rákosi Jenő nem is titeket kritizált, hanem őt, ami bizony könnyű és hálás feladat volt.) Mikor aztán készen leszek ebbeli vizsgálódásaimmal, akkor egy kis monográfiában, egy helyes kis könyvben, kizárólag titeket veszek boncolóké alá. Ady Endre verseit elragadtatással olvastam, különösen a „Vér és arany” kötetét, ahol Ady leginkább Ady. Babits Mihály szintén költő a javából, Juhász Gyula nemkülönben. A többiek a Holnap kötetében reám semmi hatással se voltak. Dutka, Balázs, Emőd Tamás verseiből én nem érzek ki semmit, csak külsőségekben hasonlítanak hozzátok, az igazi holnaposokhoz, amennyiben ugyanabban az eszmekörben mozognak, mint ti, s hogy a nyelvnek ugyanolyan virtuózai. Itt látszik meg, hogy az igazi és talmi művészek közt van valami áthidalhatatlan úr. Hogy minden szavam a szívem egy-egy mozdulatát fejezhesse ki: ez *adomány*, hiába. Hármótok verséből valami bűvös melegség árad felém: ezt, ezt a *melegséget* kellett hozni az égből, mint Prometheusznak a tüzet; ezt nem lehet eltanulni. S ezért kell Oláh Gábornak is két munkáját megbecsülnünk: a Sámson, és Keletiek nyugaton. A Sámsonban még sok a fölösleges szóvirág, mégis már előnti az embert a rózsza részegítő illatával és érezteti a lelkemben a tej édességét. (Komolyan: ezt éreztem, mikor olvastam.) S aztán a prózája!

Én nekem mindenféle nagy és mérges vitáim voltak miattatok. Az „erkölcstelenségtek” a legnagyobb vörös posztó. Még legjobban kibékülnek a filiszterek veled, mert téged még, aszongyák, legjobban meg lehet érteni. Zalaegerszegen is olvasott föl egyik kollégám a gyerekeknek a szegedi Versekből; s boldog, boldogtalannal megvétettük a könyvedet. Drámáid nem jelentek meg? Kíváncsi vagyok rájuk cudarul.

Hát arra tettél-e lépéseket, hogy az államhoz kerülj? Mert ez ám a fő, barátom! Menj el Rákosi Jenőhöz, hogy protegálgjon!

Én két éve kerültem az államhoz, s most neveztek ki, ide Lőcsére, fájdalom. Borzasztóan érzem itt magamat, a családom még Zalaegerszegen van (egy kis lányom van), a feleségem a

betegeskedése miatt, nem tudott eddig eljönni. Énekeltél a fájdalomról, barátom?

Én nem énekeltem, <csak> mert szenvedtem.
Ölel igaz híved

K. Gyula

Főzz le egy hosszabb levéllel.

[A lap szélén:]

A Pesti Hírlapban az ősszel egy regényem fog jönni: Szerelem komédiásai.

223.

JUHÁSZ GYULA — EISNER MANÓHOZ

Nagyvárad, 1909. nov. 3.

Kedves Bandi,

nem tudom, mikor mutatják már be Atalantát (nov. első felére ígérték,) de légy szives az érdekemben — te aranyifjú és lelki vezér vagy Szegeden — szólani a színháznál és a sajtóknak. A nagy sikert biztosra veszem — de akarom minél előbb! Akkor lemegyek és megint búsulunk egyet Priváry mesternőnél. Igaz: ugyanakkorra Tibor Ernő, kit ismersz és ki a Holnap tagja, egy igazán szép verniszázst szeretne Szegeden. Légy szives megtudni és megírni, hogy az (ál) Kultúrpalotában lehetne-e ezt díjtalanul megcsinálnia? (Hellert, Joachimot, Nyilasyt jól ismeri Tibor, aki igazán szépen fejlődött.)

Jó embereimet meleg szívvvel üdvözlöm, téged öllelek régi, hű és hálátlan barátod

a szegény Juhász Gyula

[Aláírások:]

NB. Szíves üdvözlettel és hálával vannak: Emőd, Dutka, Manojlovs, Tibor, Dénes! Micsinálsz?

RÉVÉSZ BÉLA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1909.] nov. 9.

Kedves Uram,

a Népszava karácsonyi száma az én gondom. Nagyon örülnék, ha Ön verset írna nekünk. Ezenkívül olyan kéziratát kérném, amit talán szívesen megír. Talán megfigyelte, a Népszava karácsonyi számában a *proletár-gyerekeknek* is szoktunk mellékletet adni. Erre a meleg, kedves terepnumra egy vezető-versét szeretném adni, ami a gyerekekhez, a proletár-gyerekekhez szóljon, ne legyen hosszú. Kérem vállalja ezt a munkát, bizonyára olyasmit kapok, aminek örülni fogok.

Kérem arra a szívességre is, hogy Dutka és Emőd urnak is szóljon, excusáljon, hogy külön nem írok nekik, nagyon szívesen kérem az ő kéziratukat is.

Miklós Jutkának külön írtam, azt hiszem Váradon van.

Szeretettel üdvözli
Révész Béla

JUHÁSZ GYULA — BALASSA JÓZSEFHEZ

Kedves Szerkesztő Uram és Barátom,

elkésve, de nem megkésve sietek megragadni az alkalmat, hogy őszinte szívem melegével gratuláljak ahhoz a megérdemelt boldogsághoz, amely hiszem, egy életen át — munkás, sikerdús életen át — fogja kísérni Önt egy szép, nemes lélek elnyerésével. Én, a boldogság és szerelem kitagadottja, értem és érzem legjobban ezt a legfőbb jót és szépséget.

Egyben felhívom szíves figyelmét és jóindulatát a szegedi színház pénteki premiérjére. Az Atalanta egyik szerzője a többi két szerző nevében is kéri önt és a Szeged és Vidékét, hogy előze-

tes pártolásukkal is támogassák [,] előkészítsék az Atalanta várható sikerét.

Itt mellékelek egy cikket [az] Atalantáról, Domokos Laci számára küldöm ezt, aki kért, hogy előzetes információt küldjek az operetről.

Még egyszer minden jót kívánok a viszontlátásig a bemutatón régi, igaz tisztelője

Juhász Gyula

Nagyvárad
1909. nov. 15.

226.

JUHÁSZ GYULA — NAGY BÉLÁHOZ

Nagyvárad, 1909. nov. 15.

Kedves Barátom,

a Szegedi Híradó szives előzetes jóindulatát és reklámját kérem — úgysis gyöngye üzlet ez nekem — a színház pénteki bemutatójához. [Az] Atalantának egyik szerzője én vagyok s a Szegedi Híradó mindig nagyon előzékenyen hánt velem. A viszontlátásig a bemutató alkalmában régi igaz barátotok

Juhász Gyula

227.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1909. nov. 17.]

Igen tisztelt és nagyrabecsült barátom,

a Nyelvőr szerkesztője tegnap felkért, hogy irjak egy hosszabb nyelvészeti értekezést az új magyar költői nyelvről. Értekezésemben természetesen hosszabban akarom ismertetni a Holnap társaság törekvéseit is. Nagyon lekötelezne, ha a „Holnap” első kötetét mielőbb megküldené címemre. (Budapest, Ferenc körút 32. III. 4.) Szivességéért fogadja hálás köszönetemet

igaz hive
Kosztolányi Dezső

SZÉKELY GYULA ÉS MAJOR DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1909. dec. 1.

[Székely Gyula kézírásával:]

Hallom, hogy az Atalanta zenéje eredeti és a versei jók. Ugye nem igaz? Hogy vagy öreg pity. . . pity mester?

Laudetur J. C. és az modern antiszemitismus. Szervusz apám!
Kezeit csókolom

Székely

[Aláírások:]

Paulini

Czigány D.

Karinthy

Üdv! Majortól

Paulini Béláné

[Major Dezső kézírásával:]

Egy elmúlt szép éjszaka — a hold kékes fátyolt eresztett alá ezüstösen pikkelyezte a házak szilüetjeit[!], s a lelkeket. — Egy hosszú fiu (:Én:) kivel sok sok dolgot cseveget [!] végig azon éjszakán. Nekem sok finom impresszióm lett tulajdonommá: Vajon az ön emlékébe oly intenzíven vésődtek-e a képzetek hogy emlékezzék rám? Szép verseihez gratulálok

Üdvözli hive
Major Dezső

OLÁH GÁBOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Debrecen, [1909. dec. 14.]

Kedves Juhász Gyula,

a debreceni fiatal írók megbízásából sürgősen arra kérlek föl, hogy f.hó 19-én, vasárnap, rándulj át hozzánk néhány szép köl-

teményeddel, harcias matiné-t rendezünk délelőtt, a Royal-szál-ló dísztermében. A programba már rég fölveltünk, kinyomat-tunk, mert egész bizonyosan számítunk reád. Debrecen téged szeret az újak közt legjobban, ezt én mondom. Gara Ákos kon-ferál. Lesz hölgyíró is. Gyere! És írv rögtön, hogy jösz. Jönnöd kell. Te nem „asszony-férfi” vagy, legalább az én szememben nem!

Igaz barátod
Oláh G.

Debrecen, Kollégium.

230.

JUHÁSZ GYULA — OLÁH GÁBORHOZ

Nagyvárad, [1909. dec. 19. előtt]

Kedves Oláh Gábor,

a haladó idővel egyre magányosabb lesz az én rövid, szürke, kudarcos életem. Csak egypáran vannak, akikkel kitartok, akik kitartanak velem. Oláh Gábor e kevesek közül való. És a te sze-reteted <nekem> <az> ama bizonyos kevés enyhítő körülmé-nyek közül való, amelyek valahogy tűrhetővé teszik nekem ezt a nyavalyás magyar életet. Neked nem kell beszélnem erről, te ta-lán jobban tudod és érzed mindezt, mint jómagam. A maireklámos, pártos és vesés világban egyre rosszabbul megy a sora annak, aki baljósan csak magyarnak és csak poétának született és hozzá — szegénynek és szemérmes koldúsnak. Éppen ezért jól esett debreceni igaz embereim távolból jövő — és mégis oly közélről tetsző — szíves meghívása. „Magyar lelkek barátsága” a te régi szavaid új erővel döngenek ma az én fájó szívemben. Sajnos, olyan szegény vagyok és olyan beteg, fáradt, olyan elvert, hogy — mivel a szíves meghívást is későn kaptam kézhez — bocsásás meg, de nem mehetek, nem lehet, ezt én tudom és nekem fáj legjobban.

Ézért csak így távolból fogadd *egyelőre* melegen szorító baráti jobbjomat sikereidhez és — ez nekünk sokszor több a sikernél, jobb, ösztönzőbb, keserűen édesnemesen megvívott kudarcaid-

hoz. Írásaidat fojtott izgalommal, egyre több bizakodással jö-
vendő dicsőség iránt, olvasgatom. Az Irói arcképek a legjobb
francia essay komoly gyönyörűségével töltöttek el, a Korunk
hőse remek részletei és verseidben az a nagy, magányos, magával
és a világgal győzelmesen tusakodó, vivő erő és a Keletiek! Nyuga-
ton páratlanul originális, igaz hangjai mind, mind növelték
bennem értéked tudatát.

És add át szives köszöntésemet Fehér Árpádnak, a legfino-
mabb magyar poétának, akinek egykori kedves üdvözetét most
teljes hódolatommal viszonzom.

És üdvözöld nevemben a jó és szerető emberek kis, de lelkes
csapatát, akik megértői annak a tragikusan szép vergődésnek,
amely néhányunk sorsa itt és amelyet egyre jobban keservessé
tesz a „nagy magyar izetlenség és smokkság” kávéházi szimfó-
niája.

NB. Itt küldöm magam helyett — sine me liber ibis in urbem
— versemet, amelyet nektek irtam. Tu autem Domine meg fogsz
érteni és bocsátani.

Szeretete régi és állandó benső melegével ölel

a kis Juhász Gyula

(Sajnos) Nagyvárad, karácsony havában.

231.

SOMLYÓ ZOLTÁN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1910. jan. eleje]

Kedves Juhász:

nem tudok egyebet írni, nagyon szerencsétlen vagyok. Csak
nagy hálámat akarom magának elküldeni a legborzasztóbb per-
cekben. Még ma éjjel hazautazom Váradra. Öleli

az Átkozott költő.

JUHÁSZ GYULA — SZIRMAI KÁROLYHOZ

1910. január

Kedves Barátom !

Örülök, hogy az Önről szóló kritikám megnyerte tetszését. Higyje el, hogy csak az érzéseimet követtem, meggyőződésemenek adtam hangot, amikor soraim papírra vettem. Választékos nyelvezete, fölényes írásművészete, bevallom, meglepett.

A levélben említett baráti jóindulat, esküszöm, kritikám megírásánál nem játszott szerepet.

Tudom, mily nehéz a mai világban irodalmi lapot fenntartani, s ezért még inkább értékelem lendületét és önzetlen munkáját.

A Fény és Sötétség első számához fogadja őszinte elismerésemet. Kérem, szíveskedjék az Önről írt kis írásomat a következő számok egyikében közölni. Előre is köszönöm kedvességét.

Baráti szeretettel köszönti

Juhász Gyula

JUHÁSZ GYULA — ELEK ARTÚRHOZ

Nagyvárad, 1910. febr. 2

Mélyen tisztelt Uram,

megtisztelő fölszólítására itt küldöm a Nyugat antológiájába válogatott verseimet. Igyekeztem az öntől ajánlott szempontok szerint összehozni őket. De egészen szabad kezet adok Önnek. A Nyugatban jött verseimből különösen válogathat. Csak a Filológia és az Ódon ballada azok, amelyeket szomorúan nélkülöznék. A tulsó lapon közlöm a közlendő életrajzi stb. adatokat.

Mély tisztelettel régi hive és olvasója:

Juhász Gyula.

Juhász Gyula született 1883. Szegeden, ahol gimnáziumot és Budapesten egyetemet végzett. Négy év óta okl. tanár. Eleinte papnak készült, egy évig szerzetes novicius volt, jelenleg Nagyváradon a prem. főgimnáziumban helyettes világi tanár. Tanított Máramaroszigeten és Léván is a piaristáknál, szintén mint v.h. tanár.

Művei <megjelentek> a következők: Juhász Gyula versei. Szegeden. Dugonics nyomda k. 1907. A Holnap versei és új versei kötetében versek. Nagyvárad és Budapest (Deutsch Zsigmondnál.) 1908 és 1909. Atalanta és Szép csöndesen színművek. Atalantát bemutatták több színházban, a Szép csöndesen Nagyváradon. Utóbbi megjelent könyvalakban Nagyvárad nyomda 1909. Németre Horváth Henrik fordított Juhász Gyulától verseket: Ausländische Lirik der neueren Zeit című antológiába. (Bethge.)

N. B. Az antológiához, amely pompás és korszakalkotó gondolat volt, őszintén gratulálok és szerencsét kívánok. Egyben hálám is fogadja sok finom és érdekes írásáért, amelyeket mindig különös érdekekkel olvastam és várok.

Végül igen kérném, legyen szives egy lev. lapon tudatni engem, hogy milyen verseim jönnek az antológiában?

Igen érdekel, hogy ön mennyiben nyugtázza az én egyéni választásomat.

cím: Juhász Gyula Nagyvárad. Prem. főgimn.

234.

BÁRDOS ARTÚR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1910. márc. 28.

Igen tisztelt Uram,

nagyon örültem vers-küldeményének és örülnék a többinek is. Egyben felkérem, hogy a szegedi <is> vagy nagyváradi? — különösebben érdekes színházi dolgokról (eredeti bemutatóról stb) tudósítást [!] küldeni sziveskedjék.

A leközölt vers honoráriumát, mivelhogy oldalanként megállapított kulcs szerint honorálunk, jobban szeretném későbbi ho-

noráriumokkal egyesítve megküldeni; de ha úgy tetszik, külön is megküldhetem.

Kész híve
Bárdos

Általános tárgyú színházi cikket is szívesen látunk.

235.

ZILAHYNE SINGHOFFER VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Debrecen, 1910. ápr. 15.]

Nagyon köszöni a kedves megemlékezést szívélyes üdvözlettel

Zilahyné

236.

OLÁH GÁBOR JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves Juhász Gyula,

ne bántson meg ez a betegesen kényes levelem, amelynek tulajdonképpen Horváth Henrikhez, a magyar költők német fordítójához kellene szólania. De ő hozzá rösteltem fordulni. Hallottam t.i., hogy Horváth Henrik egy új anthológiát adat ki a maga fordításában az újabb magyar poéták válogatott verseiből. Nem tudom: kiket vett föl s kiket hagyott ki; én — szégyen ide, szégyen oda — szeretnék belekerülni ebbe a németek előtt Magyarországot reprezentáló kötetbe. Nem tartom magamat modern poétának, de van egy pár versem, amelyben a berliniek Dehmelt éreznék magyar köntösben. (Ezt is mások süttötték ki rólam, de nem szégyellem a rokonságot). Azt biztosra vészem, hogy te a kiválasztottak között vagy; azért kérnélek arra a kényes szívességre: tudd meg Horváth-tól, ismeri-e az én frásaimat, vagy sem? Érdemesnek tart-e a maga ízlése szerint szerkesztett anthológiába fölvételre vagy sem? Tolakodni rettenetes dolog; s attól félek, hogy ez az akarásom nagyon közel jár

a tolakodáshoz. De ki tudja: látom-e valaha németül egy versemet is? ha most nem.

Kérlek, Gyula, ne haragudj meg alkalmatlankodásomért; s ha lehet: felelj a levelemre.

Oláh Gábor

Debrecen 1910. május 5.

Kollégium

237.

JUHÁSZ GYULA — KIRÁLY-KÖNIG PÉTERHEZ

Nagyvárad, 1910. máj. 10.

Kedves Péter,

mit csinál a Tisza? Visszajött-e sértetlenül a Faluni bányász? Apropos: Faluni bányász! Mihályi Ernő vendégszerepelne most Szegeden! Nem lehetne a Faluni bányászt erre föl az évfordulóra följújtani?

Mindnyájatokat ölel szeretettel s hosszabban írni fog:

Juhász Gyula.

NB. Most van a munka java. És várom a szünetet. Négyesy Lászlóval beszéltem és — talán eredménye lesz nem sokára. Ámen!

238.

UDVARDY IGNÁC ÖDÖN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Zalaegerszeg, [1910.] aug. 19.

Kedves Kolléga Ur!

Nagyon meglepett a levelével, mert már nem is számítottam rá. A nagy hallgatás, mely könyvem megjelenését üdvözli, az ellenben nem ér váratlanul. Tudja, hogy én szerénységgel hengegek, tehát jól is esik nekem, hogy senki sem szól róla. Más célom úgy sem volt vele, csak hogy legyen. Lehet, hogy az utolsó virágbokréta ez, célszerűtlen dísz, szegényember költészete.

A vakációm most kezd csak ízleni, mert tulajdonképen négy nap óta vagyok teljesen egészséges. Addig folyton kis lázam volt. Most már azonban úgy lendületbe jöttem, hogy nem tudok változtatni az életmódomon. Szép csöndesen élek és semmivel sem foglalkozom. A gondolataim sem olyanok, mint Önnél, hogy a személyemmel foglalkozók, hanem nagy „beleolvadások”.

Nagy „sóhajok” és „elragadtatások[?]”, ha este a tücsök szól. A napra úgy tartom a hátam, mintha macska volnék. Semmi irodalom és semmi kritika. Mikor Ön írt, akkor bántott éppen a kíváncsiság, hogy mi az: „Megszűnt a Holnap”?

Most már ezt sem bánom, pedig két hó előtt nagyon érdekelt volna és két hét múlva ismét érdekelni fog, ha közös sorshelyünkön találkozunk.

Váradon szándékozom lebeszélni Önt arról, hogy könyvemről írjon.

Nekem sokkal többet ér, ha beszél róla *velem* és valami újat látok meg benne. Most már t.i. nem tudom olvasni, mert meguntam, pártot pedig nem akarok szervezni, sem „mozgalmat” indítani.

Ugy gondolom mindenki gyűjtson egy kis szál gyertyát, lehetőleg csendben, ülve egy kis gondolatja sírján, de a fölírások és a reklámok nem ide valók.

Egy dolgom volt, mikor máskép cselekedtettek velem, s azt is szégyeltem.

Elég bajom még az is.

Aug. 30 án reggel 8 kor konferenciánk lesz. Egy hétig leszek még itt s azután lecsúszom Váradra.

Szeretettel üdvözlí:

Udvardy Ödön

239.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1910. szept. 27.]

Kedves barátom,

az *Életben* egy új rovatot indítottam meg mostanában *Írófejek* címen. Ebben a rovatban kéthetenként ismertetem a külföldi és a magyar új írókat és költőket. A közeli számokban önről óhajtanék írni. Arra kérem tehát, hogy arcképét sietősen küldje

el a számomra. Igen kérném *A Holnap első* kötetét is, mert ez a könyvem elveszett. (A többi könyvei megvannak.)

Bocsánat ezért az üzleti levélért. Máskor kedvesebb leszek. Mikor látom? . . .

Igaz barátsággal rázza a kezét:

Kosztolányi Dezső

Bp. Német-utca 25. I. 7.

240.

CSEREY IRMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest,] 1910. okt. 4.

Kedves Poétám

Hogy teljes prózába kezdjem, — az ördög bujjon beléd!

Már megint hiába várok? — se levél — se újság — se vers!
pedig hogy megígérted! —

Hát hogy krónikás legyek, — eljöttem Váradról — nagyon
kedves társaság kísért Püspökladányig; [. . .]

No elég a komédiából!

Mit csinálsz Szívem?

Írj! és írd meg!

No tessék! vendégeim jöttek — nem is egy, hanem hármasával — a hajam szállai[!] az égnek állnának ha nem volnának turbánba csavarva —

Igy tehát búcsúszom! — csókollak! írj

Irminek

Csokonai u. 10. I. 6.

241.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1910. okt. [14.]

Kedves barátom,

a képét várom. Sietve küldje, mert a következő cikk önről szól. Elvárom öntől, hogy ez egyszer nem hagy cserben.

Szívesen üdvözlí

Kosztolányi

Német-utca 25. I. 7.

242.

JUHÁSZ GYULA – KIRÁLY-KÖNIG PÉTERHEZ

Nagyvárad, 1910. nov. 18.

A Modern Könyvtárban egy verseskötetem jelenik meg legközelebb.

243.

JUHÁSZ GYULA – A NYUGAT SZERKESZTŐSÉGÉNEK

Nagyvárad, [1910. nov. 25.]

Mélyen tisztelt Szerkesztőség

Ridentem ferient Ruinae.

Jó időnkint *több verssel* zörgettem Nyugat kapuján, de bebocsátás nélkül. Vagy a Nyugat lett nagyon distinguált versekkel szemben, vagy én maradtam el a költői versenyben. (Bár így lenne, de kötve hiszem.) F. Carinthy mester csodálkozott a multkor, hogy én nem kellenék a Nyugatnak? Én is csodálkozom bizony.

Sebaj, valahogyan csak lesz, ha ez a vers most jön: életkedvem is megjön és önbizalmam velem. Ha nem: akkor se pusztulok talán el.

Mindenesetre fájna, ha már untauglich lennék a Nyugat bizottság színe előtt. Addig is szíves, vidékies tisztelettel üdvözlő régi jó hívők:

Juhász Gyula.
tanár, író

Nagyvárad, Prem. főgimnázium.

244.

JUHÁSZ GYULA – ROZSNYAI KÁLMÁNHOZ

Nagyvárad, 1910. nov. 29.

Kedves Barátom

végtelenül jól esik Nil barátom lekötelező szíves meghívása, de sajnos, szomorú röghöz és tanügyhöz kötöttségem nem engedi,

nogy a meghívást elfogadhassem. Valami miniszteri kormánybiztos éppen most jön látogatni és így a ti házatok és a ti színházatok kedves, intim szenzációi számomra elmaradnak. „Sine me libretto ibis in urbem!” — mondom Ovidius apámmal bánnatosan és lélekben leszek jelen a nekem legkedvesebb bemutatón. Légy szives színes, meleg referádát írni nekem a bukásról, a közönség fölháborodásáról, az esetleges botrányokról, hogy legalább a káröröm emberi érzései maradjanak számomra. És légy szives elküldeni, ha csak lehet, Atalanta és Melissa arcképeit, hogy Atalanta galériám teljes legyen; valamint az engem megillető arany és ezüst koszorukat. De tréfán kívül: érdekel nagyon ez a játék! Ha Szeghalom ezek után nem juttat engem Anglia-képpen a nagy Oscar sorsára: szombaton mégis átmennék hozzátok, talán Branyival és Posonioval. Branyiczky a könyvet ápolja és eltakarja szombatig. Szeretettel köszönt, Nilnek hódolattal kézcsókját küldi, a bátor Globe-művészeknek testvéri csókját:

a busuló Juhász

NB. Alfredot ölelem, ha ott lesz.

245.

BIRÓ LAJOS — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves és tisztelt kollegám,

a legprimitívebb hála alapján fordulok Önhöz azok közül, akik a nékem szóló levelet írták és kérem, vegye tudomásul és közölje a többiekkel is: milyen nagyon hálás vagyok ezért a kedves, lekötelező, megható levélért. A Sárga liliom első előadására, sajnos, mégsem mehetek le, mert egyrészt rettegek minden iyestől és különösen, mert a vasárnapom végleg le van foglalva mindenféle tennivalóval. De ha a darab a jövő vasárnapra is ki volna tűzve és ha a „Galilei Kör” márciusi ünnepe — amelyen szavalnom kell — nem aznapra esik, akkor lemennék csak azért, hogy mindnyájuknak megmondjam, mennyire szeretem mindnyájukat egyenként és összesen. Legutóbb — pár hete — Aradon jöttem rá, mennyire csak újságíró társaságban érzi magát otthon az ember — ha nincs otthon — és Nagyváradra főleg azért mennék

le, hogy önökkel, ha szívesen látják, beszélgessek egy kicsit. Mert ha az aradi újságírók között jó volt lenni, milyen jó lehet — nekem — megint nagyváradi újságírók közt lenni egy kicsit! Még egyszer köszönöm ezt a kedves levelet és szeretettel, barátsággal, mindnyájuknak meleg kézsorítással maradok hálás hívők

Biró Lajos

(Budapest, [1911.] március 11.)

246.

RÁKOSI JENŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapesten, [1]911. április. 18

Kedves Uram,

dátum nélkül írt levelét már előbb, verses könyvét megkaptam ma. Annak hogy engemet alkalmilag fölkeressen semmi nem állja útját. Ellenben abban, mintha én foglalkoztam volna ennek előtte már a dolgával s támogatást vagy közbejárást ígértem volna, valami félreértésnek kell lenni, ha csak az emlékezetem végkép cserben nem hagyott, mert én valóban semmi ilyfélére nem emlékezem. Legjobb tudomásom [szerint] életemben most vagyok — levele folytán — abban a helyzetben először, hogy ügyeivel foglalkozzam. De ha azt gondolja, hogy én valami közbejárásra vállalkozzam a ministeriumban, akkor lehetetlenre gondol. Ha más viszonyok volnának is és nekem volna valamelyes jogcímem arra hogy ott szavamnak súlyt követelhessek, akkor is képtelenség volna valakiért közbejárnom, a kit ott és az érdeklött körökben jobban ismernek, mint én; vagyis a kit ott ismernek, míg én nem ismerem.

Ezek után levele egyéb tartalmáról, hogy a holnaposok közé tartozott, hogy én írtam róluk, s hogy plane itéletem alapja s irányítója politika lett volna: nem[,] ezekről felesleges beszélni. De annyit mondhatok, nekem mindenki szimpatikus, a ki a maga dolgát hittel műveli, ha van tehetsége is és ízlése is. Holnapos nem holnapos — az semmi. Holnapután a holnaposok is tegnaposok lesznek, mi pedig hányan érzük meg a holnapután. Tisztelettel híve és szolgája

Rákosi Jenő

JUHÁSZ GYULA — LEIPNIK ERZSIHEZ

[Nagyvárad, 1911. máj. 17.]

Juhász Gyula
a mély, a nagy, a finom stb. stb.?! költő

[Aláírások:]
dr. Acél Sándor
Balogh Pista
Emőd Tamás
Törökúr [?]
Turányi Alajos

JUHÁSZ GYULA — LIPPICH ELEKHEZ

Szeged, 1911. júl. 6.

Méltóságos Uram

kétszeres bizalommal fordulok Méltóságos Uramhoz az én ügyemben. Sógorom, König Péter tudomásom szerint már beszélt Méltóságoddal és nem kilátás és remény nélkül. Viszont én Méltóságoddal már sokszor beszéltem — finom és erős művészetrel irt versei révén — régebben, főleg a Hét hasábjain. Úgyem, azt hiszem, jogos és meglehetősen méltányos: négy éve okleveles tanár vagyok és most — állás nélkül maradván — kérek egy kis helyettes tanári megbízatást a nagymélt. minisztériumtól. Méltóságos Uram szives és örök hála kötelező szavától várom főleg kérésem gyors és biztos teljesítését. Még a helyet sem határozom meg, hogy hova szeretnék kerülni, de igen természetesen, jobban szeretném s előnyösebb lenne számomra, ha nagyobb városban kapnék alkalmazást.

Az én legutóbbi ez irányú folyamodásomnak iktatói száma a minisztériumban: 1249/911. viszont május 19-én kelt 59839 számú miniszteri leirat szerint jegyezték föl kérelmemet.

König Péter írta, hogy Liszt Ferenc emlékezetére irt ünnepi, jubiláris ódát Méltóságodnak küldjem el, amit ezennel tisztelettel megtettem.

Őszinte szívvel bizva Méltóságod szives jóindulatú pártfogásában, maradtam már is lekötelezett és hálás hive, tisztelője

Juhász Gyula

249.

JUHÁSZ GYULA — HATVANY LAJOSHOZ

Szeged, 1911. júl. 24.

Igen tisztelt Szerkesztő Ur,

a Nyugat fölhívását kaptam a tankönyvek megbírálását illetőleg. Én szívesen vállalkozom rá; *történelem, latin, magyar, görög-pótló* és *filozófia* azok a tárgyak, amelyekhez különösebben értek. Maradok a régi tisztelettel:

Juhász Gyula
tanár stb.

cim: Szeged, Ipar u. 13.

250.

JUHÁSZ GYULA — HATVANY LAJOSHOZ

Szeged, 1911. aug. 2.

Mélyen tisztelt uram,

megtisztelő felszólítására válaszom ez: kész örömmel vállalom el tankönyvek recenzióját, főképpen a történelem, latin-magyar, filozófia szakából. Én latin—magyar tanár vagyok, de történelmet és filozófiát (görög pótló VIII.) is tanítottam.

És most ad vocem: tanár. Bocsássa meg, ha őszinte bizalommal — amelyre az önnel töltött pár feledhetetlenül gazdag és tanulságos óra jogosít talán — egy kis ovidiusi tristiát zengjek el önnek, mint valakinek, akinek szive és intellektusa, sőt talán némi befolyása is van, az ilyen *cause* megértésére és megoldására.

Ime az eset: én már öt éve okleveles tanár vagyok és még mindig nem tudtam helyettesi állást se kapni az államtól. Jelenleg állás nélkül vagyok. Eddig hiába pályáztam az államhoz, kény-

telen voltam ideiglenesen éhbérért tanítani, papi iskoláknál, leg-
utóbbig Nagyváradon.

Már most Babitsnak — úgy látszik — sikerül, mint rendes
tanárnak az államnál Budapesten lennie, Telekes Béla és Palágyi
Lajos in illo tempore tanári képzés nélkül kaptak állást az
államnál és én. . .

Panaszkodni nem kenyerem, de a diplomám után élni akarok.
Eddig hiába mondtam ezt illetékes helyen.

Ha valaki volna, akire hallgatnak. . . Türelem?

Szives elnézést kér, e querelatól megkönnyebbült szívvel és
őszinte állandó nagyrabecsüléssel tisztelő hive:

Juhász Gyula

251.

HATVANY LAJOS — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Balatonföldvár, [1911. aug 2. után]

Igen tisztelt Uram!

Hivatalos körök — és én!? Hol vagyunk mi egymástól. Tavaly
volt egy kapocs [a] Nyugat és Zichy János közt: Szüllő Géza. Ma
nincs már — Szüllő cserben hagyott minket. (Jól tette!?)

Tán magánuton elérhetek valamit — vállalna-e állást, mint
correpetitor valami jobb pesti családban? Kidugnám csápjai-
mat — ha Ön ilyes alkalmazást megfelelőnek tart. Pest nagy
város — innét a kimarkolás könnyebb. 1—2 év alatt bizonytal
történik valami Önnel is, a mi a kinos correpetitorkodástól föl-
menti. Természetes, hogy e tekintetben sem ígérhetek biztosat
— csak annyit: megteszem az Ön érdekében a magamét.

Irjon kérem (nem árt!), Szüllő Géza orsz. képv.-nek — (Váci
u. 73). Küldje el neki köteteit — adja elő az esetet — *hivatkozzék
rám!!*

Kitünő tisztelettel
Hatvany Lajos
Balatonföldvár
Füüdőtelep

P.S. A tanügyi szám dolgát szeptemberig elhalasztottam. Amíg
a tanárok nincsenek itt — addig hiába minden!

JUHÁSZ GYULA — KIRÁLY-KÖNIG PÉTERHEZ

Szeged, 1911. aug. 5.

Kedves Péter,

Havi Bucsú ünnepén együtt van a család és rátok gondolunk szeretettel. Mikor jöttök?

Juhász Gyula.

Kedves Margitkám! Levél megy.

[Juhász Endre kézírásával:]
Péter bácsit tisztelem.

[Juhász Gyula kézírásával:]
Sokszor csókol Bandi, Anya, Keresztapa

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Szokolca, 1911. szept. [8.]

Kedves Mihály,

az idő és tér szörnyű távolságain keresztül végre érzem a percet, amelyben messziről kezdet kell fognom veled, a régi bajtársal, a nemes baráttal. Tomiból írok, Szokolcáról a morva sorompó mellől és te megértesz. Évek előtt te irtál és éreztél így: Tomiba menve, Fogarasra. Olvasom új, legújabb verseidet és szívem feléd dobog, régi nagy barátsággal, újult szeretettel. Követlek a számkivetésbe, boldog előd, aki már az ország szívébe jutottál, jó későn, de végre mégis igazán, örökösen. Sokat gondoltam rád folyton, verseid sorait ismételve magamban, magányban, zajban, szülővárosomban, második hazámban, a vig Váradon — és most, Szokolca végre megszólaltatja a levélíró, megtöri a baráti hallgatást.

Resch Auréllal, az én kedves igazgatómmal is sokat beszélünk rólad, Misiről, a barátról, Babitsról, az egyetlenről.

Én Szenic mellett vagyok ime, ahol egy régi magányos és mélylelkű magyar szötte végtelen álma pókhálóját. Szenic mellett, morvai határon. Hogy élek, gondolhatod. Távól az élő élettől, de lélekben oly közel hozzád és a kevesekhez, akik szerettek és a nagy halottakhoz, akik „többen vannak, mint az élők” és velünk vannak éltető hatalommal. A régi Juhász nincs többé, a halálvagyó barát helyett egy lemondó, de élnivagyó ember van, aki nem valami „splendid” isolation lelki fényeket gyűjt maga körül és vár. Horatius szavai: Durate et vosmet rebus servate secundis, egy régi stoikus barátom dervise él és munkál bennem ércesen.

És ime, a „költőtárs” is küld neked valamit, a szomorúság hamujában sült pogácsát és kér, olvasd szeretettel. A régivel. Sine me versus, ibis in urbem. A Nyugatba szántam ezeket, de tartok tőle, hogy Osváth úr, *akit igen becsülök, mint embert*, de akivel, *mint szerkesztővel*, kissé összekülönböztem a múltkor, egy rossz órában, mellőzi őket. Szives elnézésedet kérem, de lennél oly jó és beajánlanád őket a Nyugatnak, ha érdemesek erre. A Nyugatban megjelenni, ahol te jelensz meg, újra erős és — nemde — indokolt vágyam nékem. Téged pedig öllelek és benned mindazt, ami szép, értékes és erős. Kérlek, ha szeretsz, irj alkalomadtán, mert írásod számomra nagy consolatio lesz, gondolhatod. Régi, örök hived és tisztelőd:

Juhász Gyula

Kisasszony nap. Főgimn.

254.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szekszárd, 1911. szept. [vége felé]

Kedves Barátom!

Bocsáss meg, hogy ily sokáig nem feleltem kedves leveledre — egyáltalán nem szoktam leveleket írni (és ebben a dologban úgy látszik, te sem vagy sokkal szorgalmasabb nálam). Azonkívül szerettem volna valami véglegeset írni neked küldött verseid sorsáról — sajnos, ezt még most sem tehetem. Átadtam őket Osvátnak, aki azonban véleményt még nem nyilvánított róluk.

Levelednek, bármilyen szomorú hangú, mégis örültem: láttam, hogy nem feledkeztél meg teljesen rólam, aki igen sokszor gondolt rád. Mióta elváltunk, én igen magányosan élem körülbelül azt az életet, amelytől most te félsz Szakolcán. Senki sem volt, akinek beszélhettem volna terveimről, gondolataimról, mint hajdan neked, senki, aki azokról őszintén megmondta volna a véleményét. Irodalmi barátaim egyáltalán nem voltak, annál több irigységem és ellenségeségem, akik csak legújabbban is felhasználták az alkalmat a legképtelenebb híreket hozni rólam forgalomba. Képzélheted, hogy ily körülmények közt mennyit gondoltam rád és arra, hogy mily sok keserűségtől lettem volna megkímélve, ha együtt maradtunk volna.

Hiszem, hogy nem szívesen mentél a szép Váradról Szakolcára — de reméljük, ez a száműzetés csak ideiglenes lesz. Hisz az lehetetlen, hogy te fel ne kerülj előbb-utóbb a fővárosba. Elég volt már az ovidiusi hangulatokból. A falunak megvan ugyan az az előnye, hogy olvashat, dolgozhat az ember (én remélem, hogy Juhász Gyulától is szép nagy dolgokat kapunk Szakolcáról). Ez nagy vigasztalás lesz számodra és remélem azt is, hogy büszkén el fogod mondani Baudelaireal:

Je ne geindrais[!] pas comme Ovid[!] chassé du paradis latin.

Nemrég gyönyörű versedet olvastam a Vasárnapi Újságban. Kérlek, ha teheted, írd többször is, — minden érdekel, ami rád vonatkozik. Főleg arról, hogy mivel foglalkozol.

Resch Aurél barátunkat üdvözlöm és gratulálok neki az igazgatósághoz. Egész megdöbbenéssel hallottam, hogy Szakolcára helyezték át; csak később jutott eszembe a magyarázat. Azt hittem, Pesten találkozni fogunk.

Verseid — amint írtam, Osvátnál vannak, aki nagyon melegen beszélt rólad, bár nem titkolta, hogy ez újabb dolgaid nem mind tetszettek neki.

Remélve, hogy nem haragszol levelem hosszú késéséért, és remélve, hogy kapok tőled több levelet is, maradok

igaz híved és őszinte barátod
Babits Mihály

255.

JUHÁSZ GYULA — JUHÁSZ ILLÉSNÉHEZ

Szokolca, 1911. szept. 25.

Édes jó Anyám,

sietek tudatni, hogy a Keresztapa küldeményét és édes Anyámét is megkaptam és meg is köszöntem. Az utóbbit ezúton, hálás szívvel. Az előbbi igen megfelelő küldemény. Nagyapa remélem megkapta lev. lapomat. Őt és mindnyájukat szerető szívvel üdvözlöm számtalanszor.

Hálás fia
Gyula

256.

HORVÁTH JÁNOS — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1911. szept. 30.

Bocsásson meg, kedves Kolléga Ur, hogy ilyen sokára köszönöm meg szíves üdvözetét. Nagyon örülök, hogy Adyról írt füzetem megnyerte tetszését. Egyetmást most már talán másképp írnék.

Itt küldöm őt az enyémnél hívebb ábrázolatban. — Ha erre jár, legyen szerencsém!

Szíves üdvözlettel

Horváth János

257.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Szokolca, 1911. okt. 7.

Kedves Mihályom,

nem az a fő, hogy a Nyugat közli-e a verseimet, hanem hogy Babits Mihály gondol reám és szeret. Gratulálok és a gratulációra nem is tudom mind elsorolni a jogcimeket. A homályból számtalanszor köszönt örök hived:

Juhász Gyula

258.

JUHÁSZ GYULA — VÁRNAI JANKÁHOZ

[Rohatec, 1911. okt. 14.]

Kedves Várnai Janka,

Gioconda költője Morvaország határából üdvözli a legszebb és legcsodásabb színészeleányt, akit a sors elébem hozott. Egy hónap múlva közelebb lesz Szokolcához, ahol én tanár vagyok és én közelebb leszek Pozsonyhoz, ahol maga bizonyosan igaz művészetével fog hódítani. Utolsó szegedi estémet aug. 28. Manuella töltöttem és mindig Magáról beszéltünk és Magának üdvözetet küldöttünk. Jeanne, vous êtes une admirable et adorable solitaire. Kezeit csókolja a maga rajongó tisztelője:

Juhász Gyula

259.

JUHÁSZ GYULA — EMÓD TAMÁSHOZ

Kedves Tamásom: Könyved örömet, vigaszt, reményt és szeretetet hirdetett nekem. Hidd el: boldoggá tett egy időre. Hát vannak, akik még gondolnak rám és szeretnek engem! A Holnapban testvérem nyújtja jobbját a terek és idők mély távolán át. Könyvedről, amely jobban tetszik, mint gondoltam, sőt elragadott — írni fogok Váradnak. Szívem egész ismert nagy melegével öllelek téged és azokat, akiket illet Szokolca, 1911. okt. [22.]

Juhász Gyula

260.

DUTKA ÁKOS — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Nagyvárad, 1911. nov. 13.]

Édes Gyula komám.

Mióta kedves soraidat megkaptam nap napután[!] készülődöm, hogy egy hosszú levélben elsírom neked én is a bánatomat és

vigasztaljam a te messzi szakadt magányos életedet. Soha úgy nem éreztem mint mostanában, hogy mennyire itthon voltunk mi itt együtt s most olyan árvák vagyunk akár csak te. Beh kár is hogy így elszakadtunk
ölel, csókol

Dutka Ákos

Édes jó Gyulám,

levél megy és ha nem dül össze a tervem, nemsokára én is megyek hozzád. Írd meg, hogy lehet Szokolcára jutni.
csókol

Tamás

[A lap képes felén:]

Drága száműzött Barátunk — bátorság. Magánál megfordítva lesz a Napoleonok sorsa. Előbb Szent Ilona (alias Szokolca) azután Austerlitz
Üdv

Magda asszony

Szeretettel köszönt Gyulám

Marton Manó

Édes Gyula, visszakerülsz még hozzánk vigan.

Miska

Üdvözli

Dutkaka

261.

JUHÁSZ GYULA — HORVÁT HENRIKHEZ

Szokolca, 1911. nov. 15.

Très cher Maître,

úgy hallom, hogy a Jung Ungarn okt. számában verseim jöttek az ön remek fordításában. De csak hallom és nem láthatom. Irtam a Jung Ungarnak. Levelem visszajött Elköltözött — Parti.

jelzéssel. Legyen kegyes, drága, nemes Barátom, ha lehetséges, intézkedni, hogy megkaphatnám a Jung Ungarn illető számát. Hogy van? Sokat gondol önre és — a távolból egyre szépülő — Váradra hálás hive, tisztelője:
Szokolca, Főgimnázium

Juhász Gyula

262.

JUHÁSZ GYULA — EMÓD TAMÁSHOZ

[Szokolca, 1911. nov. 24.]

Kedves Tamás,

a Világba küldtem, a lap címét nem tudtam, de hiszem, hogy megkapták, talán közölték is is már, ha megfelelt nekik. Könyvedről eddig — kivéve Dutka Ákos lírikus és őszinte, igen formás írását — valamirevaló kritikát nem olvastam. Várom az Adyét, a Schöpflinét, de eddig hiába. Ez a magyar kritika és ez a magyar költősors! Érdemes valamit alkotni, érdemes írni és élni? Az én könyvem kiadása késik. Talán egészen elmarad. Nem rajtam múlik. Meddig birom még ezt a keserű nyomorúságot, meddig? Öreg és beteg vagyok. Pedig — <szép> most kellene élni. Ölel

Jon

263.

IGNOTUS — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1911. dec. 19.

Kedves és tisztelt kollegám,

megbocsásson, hogy csak most felelek, roppant elfoglaltságom miatt, megtisztelő levelére. A verseket igaz köszönettel vettem, de úgy érzem, hogy minden megkülömböztetett voltuk mellett is alatta állnak a képnek, aminőt Önről a Nyugat olvasói megszoktak. Az Ön érdekében vélek hát cselekedni, mikor kiadásukkal nem sietek, — aminthogy, higgye meg, a Nyugatnak

és semmi vezető emberének nincs soha egyéb szempontja, mint az irodalmi érdek, amitől az írók érdeke elválaszthatatlan. Még egyszer hálásan köszönöm testvéri bizalmát, s viszonzom a legjobbal, amit adhatok: őszinteséggel.

Igaz társa és tisztelője
Ignotus

264.

SZÁVAY GYULA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1912. jan. 5.]

Betyár gratulálok a Bulyovszky dijhoz

Szávay

265.

H. SZEDERKÉNYI ANIKÓ [?] — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, 1912. jan. 6.

Édes Gyulám,

lelkes örömmel köszöntelek hogy tiszteletét tette nálad a hivatalos Magyarország. Ha már Lillád nincs is, ad az Istenke Bulyovszki Lillát. Vér helyett aranyat.

Nagy szeretettel, büszkeséggel öllelek

Anikó

266.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

[Szokolca, 1912. jan. 8.]

Kedves Mihály,

köszönet és minden jókívánat. Sokat gondolok rád. Vörösmartyd remek, congeniális. Drámád előadását várva várom. Én

a durate et rebus servate vos secundis aegise alatt élek, ha élet az enyém. Csiholom az eső és hóverte, sorsverte kovát. Őlel mindig igaz hived

Juhász Gyula

267.

BALASSA ARMIN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, 1912. január 8.

Kedves Mester,

gratulálok a fényes diadalmi koszorúhoz, amely nemcsak zöldel, hanem cseng is.

Tudom, hogy Önt csak az előbbi érdekli, én azonban a másodiknak is nagyon örülök, mert nagyon szeretem Önt.

Büszke is vagyok arra, hogy a Szeged és Vidéke fészékében kezdtek pelyhedzeni szárnyai, amelyekkel a Parnassus ormáig repül. . .

Szeretettel üdvözli készsége híve:

Balassa Armin

268.

JUHÁSZ GYULA — BALASSA ARMINHOZ

Szokolca, [1912.] jan. 12.

Kedves Mester,

mert Ön a Mester, mert Ön volt az, aki engem, kezdőt és fiatal, először becsült, szeretett, buzdított, sőt kiadta verseimet; igen kedves és mélységes tisztelettemmel és főképpen szeretettemmel övezett Mester, legyen meggyőződve, hogy az Ön szives és állandó jóindulata irányomban az én pályám fő örömeihez és vigasztalásaihoz tartozik.

Adja át a *Szeged és Vidéke* és az egész szegedi sajtó érdemes munkásainak, értékes embereinek is hálám, ragaszkodásom, meghatott kollégiális szeretetem őszinte és megkülönböztetett kifejezését.

A Dugonics-Társaságot, ahol annyi kedves nagy íróm ékeskedik, tisztelettel köszöntöm. Szegedet pedig, imádott szülőtte földemet, hová száműzöttként évek óta vágyom, ölelem magyar lelkem elbúsult hevével. És Önt is, kedves Mester, igaz tisztelője

Juhász Gyula.

269.

JUHÁSZ GYULA — SZIVESSY MARISKÁHOZ

Nagyon örülnék, ha ez a versem — amit igen szeretek, ami lelkem mélyéből jött — Magának is tetszenék.

Addig is örülök kedves üdvözetének.

Az ilyen előkelő helyről (a szó lelki értelmében elsősorban) jövő üdvözetek adnak erőt nekem, távoli száműzöttnék, a keserves küzdelemhez, hogy végre valami oromra érjek.

Kezeit csókolom
hódoló tisztelettel:
Juhász Gyula

Szakolca, 1912. I/12.

270.

JUHÁSZ GYULA — DAPSY GIZELLÁHOZ

[Szakolca, 1912. jan. 31.]

Kedves, nemes jó Nil barátom,

én szeretem magát a legjobban az összes barátai közül — elméletben és én vagyok a legfigyelmetlenebb. Summás köszönetemet, hálámat és kézcsókomat fogadja ezúttal és kérem, nehezteljen tovább is oly kedvesen, nobilisan, mint eddig. Oka van rá és nekem legalább lelkiismeretemet ébrentartja. Nem panaszkodom, de kijelentem: igen szerencsétlen vagyok, aranyaim dacára. A maguk jósága enyhíti sorsomat.

Juhász Gyula

Szokolca, 1912. febr. 8.

Édes jó Anyám.

végre lélekzethoz jutok a félév végi rengeteg munka után, amely az első osztály főnökségével jár, sajnos, dijtalanul.

A pénzt és a csomagot, azt hiszem, megkapta édes Anyám (ha lehet, még <pénzt> pár forintot küldök a hó folyamán.)

Az én ügyem, a Szegedre helyezés, nem tudom, hogy áll. Nem tudom, Barkóczy távozása lendít-e rajta. Egy bizonyos, én mindent megtettem, folyamodtam és mellélkeltem, a mit lehetett. A szegedi mozgalom — úgy látom innen messziről — elcsöndesült. Ez is szalmaláng volt csak, mint annyi minden, amit érdekebben ígértek? Péter most talán szólhatna a „mozgalom” emberei valamelyikének, hogy ha komolyan csinálják, most lépjenek föl, most tegyenek valamit értem: ez mindenképpen — irodalmi és politikai tekintetben — a legjobb időpont, ha ezt elmulasztják, akkor, úgy lehet, itt ragadok ebben a fészekben, helyettesnek, talán évekig, ha csak én nem teszek valamit, de ez kockázattal járnak [!] ti. itthagynom ezt a fészket és fölcsapok — hat évi tanárság és meddő vergődés után — valami másnak. De remélem, hogy ez fölöslegessé válik!

Egyelőre tűrök és várok és dolgozom. Türelem az van bennem, annyi szent, akár egy ökörben, vagy egy martirban. De kell is.

Sokat írok, minden üres órámat fölhasználom, az idő pénz és legalább annyi hasznom legyen ebből a nyomorúságos elhagyottságból, hogy többet tudok és többet csináltam, ami jövőm megalapozásához tartozik.

De nem írok ezekről a mizériákról többet, igazán a szívemre megy.

Egészségem, hála Égnek, van és ne gondolja édes Anyám, hogy nem remélek, vagy hogy kétségbeestem. Ó nem, érzem, hogy ki vagyok, és tudom, hogy mit akarok és hová kell jutnom.

Egy még boldoggá is tesz; édes jó Anyám és szereteteim aggódó szeretete. N.B. A fekete ruha fölösleges, húsvétkor nem megyek haza. Legjobban szeretnék állandóan hazatérni. Öleli és kezeit csókolja hü fia

Gyula, a honvágyó.

JUHÁSZ GYULA — EISNER MANÓHOZ

Szakolca, 1912. II/12.

Kedves Eisner Manó dr. őszinte, nagy örömmel gratulálok közpolgári sikeredhez. Mi tudjuk, hogy ezek a sikerek a legnehezebbek és — legszükségesebbek — a világ szemében.

Kedves Pálos Endre, ne ijedj meg ettől a zordon ibseni férfiútól és a közpolgári siker után láss hozzá a művészi sikerhez iz[!], bármilyen arisztokratikusan szűkkörűnek ígérkeznek is az, — annál jobb, a decemvireknek irni legszebb — és add ki verseidet! Hallgass rám, jó helyről fú ez a szél! — Pozsony felől, nyugatról, sőt . . . Mit csináltok Szegeden? Mikor leszünk együtt megint? Mert hogy egyik vagyunk, az szent. Nem?

Ölel örök hived:

J. Gy

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1912. ápr. 7. előtt]

Édes jó barátom,

bocsásson meg a múltkori illetlen hallgatásomért. Tudja be elfoglaltságomnak, betegségemnek, rengeteg kártya-veszteségemnek. Ó drága, ó drága magyar levél. Mennyire szerettem. Magamnál hordtam — esküszöm — és sokat gondoltam rá és magára. Higyje el, nekem itt keserves harcaim vannak a magyarságomért és a magyarságom miatt.

Másként is mulasztást követtem el. Gömöri már egy héttel ezelőtt megkért, hogy írjak magának, a kötetének ügye *rendben van*, legközelebb jön, csak küldje be, *minél előbb*. Könyvét bizonyos grandezzaival adja ki. Tizen írnak eléje jegyzeteket Juhász Gyuláról. Többek közt én is.

Ne csüggedjen édes. Mindenki szereti, becsüli, imádja. Talán sikerül egy akciót indítanom a Világba is, hogy felkerüljön. Csak minél előbb küldje a kötetét. . .

Öleli

Kosztolányi Dezső

274.

JUHÁSZ GYULA — JUHÁSZ MARGITHOZ

[Szakolca, 1912. máj. 7.]

Kedves Húgom,

köszönöm a levelet s azonnal viszonzom ezzel a képeslappal, amely Péternek bizonyára örömet okoz. Örülök, hogy jól vagytok. Bizony jól esik hallanom, hogy végre egészen komolyan meg akarják csinálni a szegedi ügyemet, mert az idő múlik s én megöregszem ebben a száműzetésben. Pedig nagy és komoly terveim vannak, amelyekhez több és más hangulat kell, mint ez a végháttári. Mindnyájatokat ölel szerető bátyád

Gyula

275.

JUHÁSZ GYULA — KIRÁLY-KÖNIG PÉTERHEZ

Szakolca, 1912. máj. 9.

Még egy zenészt... Olvasom a D—g. ban a „mozgalmat”. Nem a festőkét, hanem az enyémet. Remélem, hogy mind a kettő békés és szerencsés véget ér. Addig is — au revoir — Szeretettel üdvözöl

J. Gy.

Bandi öcsémnek sikeres tanévvéget kívánok. Irjon már egyszer ő is valamit. Amilyen lusta ez irányban, még nagy író lesz belőle.

276.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Szakolca, 1912. máj. 13.

Kedves Mihály,

sokszor és hálás szeretettel gondolok reád, Dante hatalmas nagydichterére, bár elszomorított a „Műhelytitkok” utolsó be-

kezdése. Hiszem, hogy ez csak — „költői szeszély” volt. . . Itt a franciskánusoknál egy érdekes illusztrált eredeti Dantét nézegetek, 1750-ből, velencei kiadás, az orosz cárnőnek ajánlva. Őlel örök hived:

Juhász Gyula

— Megvagyok. *Tu autem mane poeta divine magister!*

277.

JUHÁSZ GYULA — TÖMÖRKÉNY ISTVÁNHOZ

Ultima Thule [Szakolca,] 1912. máj. 20.

Mélyen tisztelt Barátom Uram,

hálás örömmel köszönöm a megtisztelő, egyhangú választást és ígérem, hogy a legmagyarabb város irodalmi társaságának buzgó és tevékeny tagja leszek.

Kérlek szépen, add át köszönetemet és ígéretemet a Társaságnak.

Téged pedig, mint őszinte hived, tisztelőd és olvasód az igen közeli viszontlátás reményében szívből üdvözl:

Juhász Gyula.

N.B. Az öreg jezsuita kolostoriskolát renoválják és így a miniszter legkegyelmesebben megrövidítette az idej száműzés sőtalan kenyerét. Prosit!

278.

JUHÁSZ GYULA — CSEREY IRMÁHOZ

[Szeged,] 1912. jún. 15.

Kedves Irimi, édes jó Barátom és imádandó Művésznőm —

nagyon, nagyon jól estek nemes, meleg soraid s íme itt küldöm e képet, hogy igazat adjak neked, itt küldöm öreg, sőt vén

barátodat. Hidd el, hogy mindig-mindig gondolok rád, mint ifjúságom kedves, jó és tiszta emlékére. Ártatlan bohémbarátságunk amily rövid, oly szép és maradandó emlékű. Itthon vagyok, három kabaré van itt, de én egyikbe se járok, inkább előveszem az emlékeimet. Igazad volt, amikor egyszer a szerelemről — Aradról — azt írtad, hogy ez nem jó mesterség — fájdalmas. Somlyó Zoltán beszélhet az én fájdalmas mesterségemről. De most — ég veled Irimi, a viszontlátásra. Mikor és hol? Megkapod-e ezt a lapot? Ölel —

Juhász Gyula

279.

SZÁSZ ZOLTÁN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

B[uda]pest, 1912. júl. 18.

Igen tisztelt Uram,

csodálkozva olvastam levelezőlapjat, mivel az oly dolgokrol „rántotta le a leplet” a melyeket én nem is sejtettem. Én azt hittem ugyanis, hogy Kosztolányi megírta Önnek azt a mit most elmondandó vagyok s a mínek megírását magára vállalta:

Gömöri jelenleg nincs Pesten s a mi fontosabb, Ranschburg az ő főnöke sincs; én pedig csak akkor beszélnék az ifjuval ha a héten megjön vagy a feljebbvaló akihez esetleg fellebbezhetek. Varni kell tehát őszig, a mí nem baj, hisz akkor kezdődik a szezon.

A derek Kosztolányi aki Önnek tiz esszét igert, ugy latszik nem írta meg ezt önnek. Pedig eredetileg ajánlkozott reá s én mint lusta levelirő szivesen fogadtam igeretét. Na de mindegy. Most megnyugtatom legalább személyesen, illetve sajátkezüleg. Varjon tehát kedves uram még nehany hétig, hagyja addig bátran nálam a verseit, melyek oly nemesek, gyöngedek, művesziesek es finomak, hogy én olvasasukkal nem tudok betelni.

Fogadja stb.
oszinte hive és tisztelője

Szász Zoltán

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1912. júl. 23.]

Drága barátom,

az ön kötetének ügye már nem kétséges. Gömöri tavaszi elhatározása sem végleges. Akkoriban azonban annyira megdöbbenett, hogy foglalkozni sem volt kedvem vele, most pedig nyár van, nincs itt, valahol Privigyén nyaral. Ősszel azonban *okvetlenül* megjelen. Mi vesszük a kezünkbe — én és Szász Zoltán — s az Irodalom, az Érték, a Tehetség nevében kiadatjuk a kötetét. *Ez biztos.*

Mit mivel Szegeden? Én korigálom új nagy kötetemet, a *Mágiát*, amely Tevan kiadásban jelen meg, kora ősszel. Nehány novellát írtam, sok cikket, egy verset, a *Méz-et*. . . (De a fiatalság elmúlik.)

Írjon nekem okvetlen. Újpesti rakpart 6/a. III. 19.

Kosztolányi

Látta a vasárnapi Világot? Közölte az értesítőbeli cikkét. Addio.

281 — 282.

JUHÁSZ GYULA ÉS MÁSOK — JUHÁSZ MARGITHOZ

Szeged, 1912. aug. 4.

Kedves Margitka! Itt vagyunk Szegeden, ma Matild néni vendégei voltunk sajnáljuk nagyon hogy Titeket nem találhattunk itthon. Jó mulatást kívánunk és üdvözlünk benneteket

Pista

Nagyon hiányos szegedi szórakozásunk, hogy nem vagytok itthon édes Margitkám reméljük legközelebb jobban találjuk el! Csókolunk

Etelka

Szervusztok Margitkám és Péter! Folytatólagos pletykák: partfürdő nagyszerűen megy! Legjobb üzlet, Szegeden, részvények toronymagasságra emelkedtek. Álkultúra virul, Délmagyar <olvashatatlan törlés> nem. Havi Búcsúra óriás zarándok-seregek jönnek: áhítat rendkívüli. Új Idők, Hét, Élet megjelentetett ma. Ölel
1912 VIII 4 én

Julius.

Mi is voltunk a partfürdőben. P.
[Idegen kéz írása, aláírás nélkül:]
Holnap még többen is irunk és többet.

283.

RESCH AURÉL — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Bécs, 1912.] aug. 5.

[megszóltás nélkül]

Szívélyes üdvözet a császárvárosból, ahol végre megpillantottam a rég nem látott Napot.
Szeretettel köszönti

Resch Aurél

284.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szabadka, 1912. aug. [9.]

Kedves barátom,

Szabadkán vagyok, több napig itt maradok, szeretném látni. Majdnem azért jöttem le, hogy lássam, egy napot együtt tölts

sünk el. Vasárnap legyen vendégem, jöjjön át még reggel, eve-
zünk, fürdünk, verselünk. Van kedve? Okvetlenül jöjjön, sür-
gönyözzön.

Öleli régi barátja

Kosztolányi Dezső

285 — 286.

JUHÁSZ GYULA — KIRÁLY-KÖNIG PÉTERHEZ

Szeged, [1912.] aug [10.]

Kedves Péter és Margitka,

a házbért <föl> befizettem és a nyugtát eltettük. A partfürdő
még jobban megy, a többi sehogy. A Délmagyarország is jól
megy és nekem fizet. Vasárnapi Ujságban is jött versem, Hétfen,
Új Időkben szintén. Holnap Kosztolányihoz megyek Szabadká-
ra.

Megvagyunk hála Istennek. Sokat írok. Verseskönyvem ügye
rendben van: ősszel jön.

Szakolcán maradok, a városi kereskedelmihez nem pályáz-
hatok, miért? majd személyesen elmondom.

Szeged élénkül, kerekescorcsolya sport föllendül, Borbolya
Irénnel és K — cs Jolánnal sétáltam tegnap este.

Mikor jöttök már, várunk. Törzskávéházam az Európa. Szar-
ka úr üdvözl. Szervusztok ölellek

Gyula

DAPSY GIZELLA — JUHÁSZ GYULÁ HOZ

[Zalaegerszeg, 1912. aug. 15.]

[megszólitás nélkül]

Mindig mélyebb és gyönyörűbb szenzációnkká válik a *L'aiglon*, amint látja, — ráemlékeztet minden véletlen, amely elénk akad. — Sok-sok meleg köszöntés és jókívánság.

Nil

[Rozsnyai Kálmán kézírása:]

Ölel: Sydney Carton

JUHÁSZ GYULA — BEVILAQUA-BORSODY BÉLÁHOZ

Szokolca, 1912. IX/24.

Mélyen tisztelt Bevilaqua Ur,

utolsó találkozásunk kedves, meleg, jóleső emléke sokszor vigasztal ebben a tehetetlen, keserves elhagyatottságban. Nemsokkal azután (mert a Bulyovszky díjat elnyertem) a szegedi írók mozgalmat indítottak Szegedre helyezésem érdekében. Ezért (bizva benne) nem alkalmatlankodtam Önnek, de a szalmatűz ellángolt s én ismét Szokolcán vagyok, helyettes tanár vagyok, sivár kultúrátlanság, orosz magány mélyén, elrejtve. Már-már belefásulok ebbe, de hol lesz akkor ambicióm, amelytől én (és talán mások is) vártam még valami szépet? Már hét éve tanítok, hat év óta oklevéllel, harmincadik évembe lépek és *itt és így* vagyok: hatvanhat forint „tiszteletdíjjal” — egy tót községben. Ha legalább úgy be tudnám képzelni magamat, mint Komjáthy Jenő vértanú kollégám itt a szomszéd faluban csinálta, de nem, én nem érzem magamat Világszellemnek, Cor Cordiumnak, ellenben igenis olyan költőnek, akinek némi emberi joga van aszfaltot koptatni és olykor színházba menni... De

hagyjuk ezt. Bocsássa meg, hogy zaklatom panaszommal, Ön oly megértően jó volt hozzám és ime, ily <quer> Tristia a hála. Őszinte tisztelettel üdvözlöm Önt és Rónai Mihályt igaz hive:

Juhász Gyula

289.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Szokolca, 1912. szept. 30.

Kedves Mihály,

elkésve sietek — jó falusi szokás szerint — boldog névnapot kívánni és egyéb jókat! Még mindig itt és így vagyok és félek, ezután mindig rosszabb lesz. Lassankint megvénülök, megtörök és minden, minden oda lesz már. Orosz regényekben élem ki magamat, végtelen orosz puszták, végtelen orosz bánat: ez az én életem, ez. Hogy vagy, mit csinálsz? Ti boldog pestiek!

Meleg szeretettel ölel régi, igaz barátod

Juhász Gyula

290.

JUHÁSZ GYULA — JUHÁSZ MARGITHOZ

Szokolca, 1912. [okt. 20. és 27. között]

Kedves Margitkám!

Igaz, hogy Sopronban nagy sikere volt az Atalantának. Különösen a német lapok himnuszokat zengettek a drámai, lírai színes és zengzetes librettó dicséretére, de én nem dicsekszem, mert a siker abszolút erkölcsi legalábbibbi[s] eddig. Lásd a Soproni magyar színészet válságáról szóló cikkeket. Sz. és V. még mindig nem jön. (Frank úr te feledékeny vagy!) Vasárnap olvasok föl Pozsonyban. Kállay Margitkát üdvözlöm. Miért nem jártok ki

neki egy kis címszerepet? Ismét folyamodtam áthelyezésért, rendes tanárságért direktorom tanácsára. Küldeményt köszönettel megkaptam.

Csókol

Gyula bácsi

Bandika jó hire boldoggá és büszkévé tett. Fényes karácsonyi könyv-adományban fog részesülni.

Nagyapát hálás szeretettel üdvözlöm és neki jobb egészséget kívánok.

Kezdek én is öregedni —

291.

JUHÁSZ GYULA — DAPSY GIZELLÁHOZ

[Szokolca, 1912. okt. 24.]

Kedves Nil,

miért szeretnek maguk oly nagyon, hiven, oly lekötelező kedves ragaszkodással? És miért vagyok én oly hálátlan, lusta, feledékeny kutya? Miért? De most ismét megszakítom az egyoldalú levelezésüket s egy gyöngye kis kártyán tudatom: szívem mélyén a Maguk barátságának oltárt állítottam s azon mély, de lomha hűségem vesztatüze ég. Imádom Magukat wertheri romantikus lelkem egész rajongásával — de a legrosszabb levélíró vagyok. Szeressenek és irjanak ezután is. Nekem az egy kis ünnep, egy kis boldogság. Adieu.

Juhász Gyula Szokolca

Napoleon (Elba vagy... Szent Ilona szigetén)? Si licet parva et poëtas componere magnis! Öregszem és napom leszáll... Puskin Anyeginje a kedvencem mostan, ő beszél arról legmélyebb érzéssel, amit Dante sötét márványba faragott: Nessun maggior dolore... Remény nélkül, emlékekkel élni...

[aláírás nélkül]

JUHÁSZ GYULA – EISNER MANÓHOZ

[Pozsony, 1912. okt. 28.]

Drága Manó, Ő ül mellettem azzal a varázsos szépséggel, amely azon a képen van, ott az empire szekrényed fölött, Rólad beszél és beszéltet mindig, most én hárfa vagyok, amely emlékeit és vágyait zenéli neki. Vár, virraszt és szeret téged, hisz tudod, hisz eleget beszéltünk erről szép nyári szegedi éjszakákon. Elég, most Ő beszél, ellenjegyzí e száraz krónikát.

Ólél Juhász Gyula, a régi barát. Irjál nekem is és adjál találkát Pozsonyba.

[Várnai Janka kézírásával:]

Édes jó Manó, alig tudok írni, remeg a kezem, hisz Rólad beszélünk. Isten áldjon[!] Manó

Janka

A POZSONYI FELSŐ KERESKEDELMI ISKOLA – JUHÁSZ
GYULÁHOZ

Pozsony, 1912. nov. 11.

Tisztelt Uram!

A Pozsonyi Felső Kereskedelmi Iskola ifjúsága nevében, önképzőkörének nov. 9-én tartott gyűléséből kifolyólag köszönetünket fejezzük ki Uraságodnak ama gyönyörűséges negyedóraért, melyet költeményeinek előadása nekünk szerzett. Ha néhány magyar fiú hálája nem is jelent nagy elismerést a költőnek, de mindenesetre ösztönzésül szolgál műzsájának, hogy kiapadhatatlan forrásával még sok hasonló művel gazdagítsa irodalmunkat.

Kiváló tisztelettel

Funk Ferenc
elnök

L.:
Dr. Herzfeld Miksa
vezető tanár

Gál Jenő
jegyző

Szokolca, 1912. XI/11.

Kedves Barátom

Régvolt, midőn utoljára jeleket váltottunk egymással, de azért nekem úgy tűnik föl, hogy tegnap volt, még látom elektromos fényben villogó komoly szemeidet (elektromos fényben csillogó elméd lámpásait), hallom idegesen nyugodt hangod férfias és egyéni zenéjét s igyekszem elrakni a kincseket, (sokszor egy ötlet, mely mélyebb egy kötetnél, sokszor egy idézet, mely emberekre és eszmékre vet világot) melyeket elszórtál a kávéházi fülke jólesően baráti mélyén. Én, az új irodalom „harmonikusán” boldogtalan Tompája, az én Hanvám (inkább Recanatim) sötét-ségéből oly világosan látom emlékeimet, oly közel és épen a múltat, mint kevesen és most a régi szeretettel, bizalommal kérlek, hogy légy zives, ha lehet, érdeklében szólani. Tudod miről van szó? Pályáztam az újpesti állásra, a törvényes formák között és most — remélek, mert ez szabad. Una salus victis . . . gondoltam már mostanában, a tót Ananké borújával nem éppen alacsony homlokomon és gépiesen, remény nélkül folyamodtam negyedévenként áthelyezésért akárhova, csak innen el. Már a saját hangom is idegen lett előttem, annyira nem volt kívül beszélni s veletek, régi aranykorom legjobbjaival és az elmúltakkal társalogtam szokolcai szellemórákon. Jó, jó, szép, de az ilyen társalgás kissé kimerítő, hiszen te tudod, a fogarasi éjszakától. A kultúra máza is hiányzik itten, édes máz, kávéház, színház, egyéb ház. . .

Most jött az újpesti evangelion, nem nekem szól talán, de én magamra is vettem és most már lelkesen ragasztottam föl az egykoronás bélyeget a kérelemre. Nagyméltóságú Miniszter Úr! Mintha intim beszélgetést kezdenék velem, oly bizó, meleg lélekkel és — a legbürokratikusabb hangon, ahogy illik — folyamodtam, közvetve Újpestre.

Tragikus fejek . . . ez a cím motoszkál a fejemben. Eulenberg Schattenbilderje adta a gondolatot velem balsorsban rokon hazai irodalmi hőseinkről novellisztikus tanulmányfejeket festegetni. . . Kemény, Tompa, Madách, Komjáthy, Katona, Tóth Béla,

Cholnoky, . . . érzed, mit akarok. Egy kész, de az egész lesz egy valami mégis. Verseket írok állandóan, talán monoton, de nagyon igaz, belülről jövő, a külső világ színétől nem igen színezett (itt köd van és ború) verseket. A színek talán megjönnek, ha újra városi költő lehetek. . . itt se obiectiv se subjectiv lehetőségeik nincsenek. A világ, a gyönyörű külső világ, érzékeink nagyszerű tapogatózási lehetőségei: mégis ezek adják az Ént, ezek szülik újjá naponta a lelket. Mostoha szülők, egészen magamra hagytak a külső sötétségben.

Vagy hogy öregsünk s a világunk is velünk? És hogy csakugyan nincsen remény? Kell lenni s én kapaszkodom a drága szalmaszálba. Még élni akarok. . . istenem, húsz éves koromban remete voltam, begubóztam és most . . . a „veszedelmes” harmincadik határán — *kell* remetének lennem és én nem akarok. . .

Légy szives, kedves jó Mihály, ha lehet, ezirányban szólani a Magad körében. A gondolat, hogy közeledbe kerülhetnék, aranyos csillogással tölti el e szokatlanul sivár délutánt s a lehetséges viszontlátás reményében szorítja meg távoli, de baráti jobboldat igaz hived,

Juhász Gyula

295.

JUHÁSZ GYULA — PAÁL BALÁZSHOZ

[Szakolca, 1912. nov. 24. előtt]

Kedves Paál Balázs!

Nagyon, nagyon köszönöm Önnek, hogy elküldte nekem Reményi József könyvét. Vigasztalást, reményt, ritka mély örömet — igazi tavaszi frissont — hozott nekem ez a kötet és kereken kimondom: *Reményi* az új magyar novellairás egyik legbiztosabb reménysége, ígérete és hiszem, hogy nemcsak ígéret marad. Micsoda fiatalság, erő — igazi emberi meleg — árad irásából és ami előttem szentebb ma mindennél: *abszolút írói és emberi becsület*, amely nem fog kiegyezni a Hígyanokkal. Remélhetőleg, sohasem fog írni export drámákat és összetört kis tükröket és vásári krónikákat, de marad és lesz mindig az árnyékban élők vigasztalója, a szegény jó emberek költője és művésze, és akkor

ővé lesz a láthatatlan Nobeldij, amelyet *belülről* viselnek, kevesen kiválasztottak, győzelmesek vagy (*győzelmesen*) elbukók!

Ha kissé lehiggad öreg szívem ifjú lelkesedése, ez áldott és boldog entuziazmus, amely mindig elővesz, ha *eddig* ismeretlen fiatalok drága, *szép új írásai* megmarkolják a lelkemet: egy komoly esszajt szeretnék írni a könyvről, ha meg nem előz valaki más, boldogabb, közelebb eső halandó.

Egy ültömben olvastam végig a könyvet, eleinte szkeptikusan — ez egy blazirt, kedves ifjú ember — azután belemelegedve — milyen gyönyörű bátorság, ifjúság, milyen pompás szemek és izmok — azután könnyekkel a torkomon — hogy szeret ez a „cinikus” fiatal, micsoda emberlátás és megbocsátás, mennyi jószág és kedély (nem pressburger, ó nem!) — azután kipirultam, lázasan, boldogan egy messzi kezet rázva meg bajtársi kézfogással — milyen kitűnő svádája van, hogy ír, hogy tud, mily biztos ez az „ismeretlen”, a mondatainak milyen szivigérő melódiája van, igen, igen, minden tanári és kritikusí pózt sutbadobva, minden protegáló és vállveregető jóakarattól, irigyen és az irigységet is eldobva, „az ügy szeretetétől” áthatva: gratulálok Reményi úrnak, mint a Ny. H. zenekritikusa mondaná: bravó! bravissimó!

Sajnos, nem mehetek *most* Pozsonyba. Lélekkel Önök között leszek s Önnek, kedves uram, kívánom, hogy szerencsésen küzdje le az *akusztikai* nehézségeket. Mert ez a fontos egy *felolvasásnál*, nemde? The rest is silence. . . Ami a művünk *érdemét* illeti, az „magunk között marad”. Még egyszer nagyon hálás köszönet és a viszontlátásig a jövő hó elején. Hány éves Reményi? Szeretik a nők? Az Annák?

Juhász Gyula

296.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1912. nov. vége]

Kedves Barátom!

Nem válaszoltam azonnal, mint kellett volna; te jól tudod, hogy egyáltalán nem szoktam leveleket írni, de látod a te leve-

ledet mégsem hagyhatom válasz nélkül. Nagyon elszomorított a leveled és bizony én, ha valaki, megértem a szomorúságodat: bár tőlem függne rajtad segíteni! Nem tehettem egyebet, mint-hogy a kollégáim körében iparkodjak hangulatot kelteni te melletted; te magad is tudod, hogy a tanári kar legjobb ajánlása is igen csekély értékű protekció. Próbálg meg, tégy meg mindent hogy sikerüljön. Mondanom sem kell, mennyire szeretném úgy a magad, mint az én érdekeemben, ha idejöhethnél közelembbe. Együtt akkor sem leszünk egészen, mert az állás, amire folyamodtál, az én állásom volt. De közel lennél és aztán iparkodnod kellene a nyomomban még beljebb jönni Budapestre. Kétségtelenül elég volt már Szakolcából. Bár ami a verseidre való hatást illeti, ebben nem egyezem meg teljesen a te pesszimizmusoddal. A szakolcai verseid époly szépek mint a régiéek és ha van bennük monotonitás, az nagyon értékes monotonitás. Ha nem félnék veled szemben az olvasó önzésével fejezni ki magamat, azt mondanám, hogy a szakolcai magány neked semmiesetre sem ártott. Ezt mondom mint olvasód, de mint barátodat valóban elszomorít kedélyednek csüggedése, bár remélem, hogy az tartós nem lesz.

Kérlek értesíts minél előbb: értesíts mindjárt mihelyt valami hírt tudsz. Olyan aggódással lesem a sorsodat, akár te magad. Én most a tiszviselőtelepi gimnáziumban tanítok és lakásom címe Szabóky-utca 54. Nem láthatnálak meg valahogyan karácsonykor? Ha Pestre jössz mindenesetre írd meg előre.

A viszontlátásig szívből üdvözl és hírt vár rólad régi barátod és lekötelezett híved:

Babits Mihály

297.

BANGHA BÉLA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, [1912.] dec. 16.

I. t. Tanár Ur,

vagyok bátor tisztelettel megküldeni a Kultura munkatársi programját azon kérelemmel, hogy belletrisztikai, esetleg irodalomtörténeti munkálkodásával bennünket is megörvendeztetni szíves legyen.

Tisztelettel

Dr. Bangha Béla

Stockholm, 1913. jan. 14.

Kedves Juhász Mester!

Nem tudom, hogy emlékszik-e rá, egyszer régen 1905-ben írt a Szegedi Naplóba egy referátát az ottani antialkoholistáknál tartott előadásomról. Mikor a maga cikkét elolvastam, Kedves Mester, láttam hogy jobb volt mint az én előadásom. (De maga úgy adta be, mintha az én előadásom lett volna jó.) Már most megjelent az a bizonyos regényem. Én még nem láttam, de magának már elküldte a Kiadó, legalább el kellett küldenie. Az volna most a szerénytelen kérésem, hogy a régi minta szerint írna a könyvemről valamelyik váradi vagy szegedi lapba — vagy mindakettőbe. Szóval: írjon egy erős cikket egy gyenge könyvről.

Tudja régi bajtársam az éjszakában, félig-meddig pénzt is jelentene a dolog. Én ugyanis honorárium fejében minden eladott könyv árának felét kapom. A naiv Kner Izidor 4000 (négyezer!) példányt nyomott arra a drága papirosra. Mit szól hozzá. Bocsássa meg Geryer Richárdnak a rajzait, amint én is sajtó szívvel és káromkodással bocsátottam meg. Továbbá intse irányomban való kiméltre Kosztolányit és többi pesti barátait.

Ez egyszerre sok, de kevésért ugye nem érdemes levelet írni.

Hogy van? Sok nagyon szép (ez nem jelzi, szükségből jó) írását olvastam A Hétben, ma pedig a N. Napló jubileumi albumát kaptam meg és abból búsultam el a versén. Jó dolog szaktárs, az is jó, hogy már rendes tanár lett, de én a régi éjszakai bolyongásokra vágyom.

Tudja Kedves szaktárs már egy fiam is van a lányom mellett (ezért nem küldöm még mindig a 3 koronákat), a harminc esztendőt is betöltém, de csak nem tudok lemondani róla, hogy mégegyszer együtt fiatalok legyünk.

Áprilisban haza vándorolok egész familiámmal, isten tudja mennyi időre, szeretnék találkozni magával.

Tudja szaktárs, mire vágyom? Kilenc esztendő szomjúságom után (ennyi ideje, hogy nem iszom) jó kompániában neki felejtkezni a világnak és inni. Inni a bugyeláris szakadtáig vagy még tovább. Katzenjammeres vagyok a józanságtól és helyre szeretném pótolni amit elmulasztottam.

Minden szép mese rövid, hát igazán vége volna a mi mesénknek?

Talán visszaemlékszik még arra a levélre, amit nem írt meg nekem. Szánja rá magát, és írja meg azt a levelet. Nem vagyok bebiztosítva, akármikor átszólíthat egy kegyelmes hang a hitetlenek planétájára. Miért legyen magának lelkiismeret furdalása egy el nem küldött levél miatt?

Írjon magáról sokat Kedves szaktárs, szivart ne küldjön. Se médiát, se trabukkót, mert ilyesmivel bőven el vagyok látva. A nyáron északot járó hálás magyarok megleptek 800 hazai szivarral, még van belőle majdnem száz, pedig több mint 200-at osztogattam szét vagyonosságom első heteiben. Ki csinálta azt a kitűnő szobrot, amelynek képe ott van a verse fölött? Igazán nagyszerű dolog.

Azt is írja meg, mit vigyek magának innen, ha haza megyek.

Várom azt a szakolcai levelet, öreg barátja

Antal Sándor

Heleneborgs gatan 15. 13. I. Stockholm, Suède.

299.

JUHÁSZ GYULA — BALASSA ARMINHOZ

Szakolca, 1913. jan. 25.

Kedves Jubilánsunk,

ha valamikor, úgy most éreztem igazán keserves száműzetésem fájdalmát, amikor a város, amelyhez a gyermeki szeretet és ifjú emlék ezer aranyszála fűz, ünnepli, méltán és méltón két érdemes, a *szív és elme ritka nemességével kiváló irodalmi vezéremberét*: Önt, a modern újságírás klasszikus úttörőjét és a népies szinpadi irodalom legtisztább rajongástól áthatott művelőjét, valamint Tömörkény Istvánt, a magyar novella egyik legnagyobb művészt, aki első szinpadi sikerével ugyancsak a népies szinpadi irodalom kincseit gazdagította. S én nem lehetek ottan.

Tömörkénynek egy pesti lap tárcájában küldöttem verses üdvözetet, Önnek e sorokon keresztül nyújtom őszinte, lelkes, ünnepi kézfogásomat.

Sok minden elválasztja az író-t a másik író-tól, hiszen azért valaki és egyén az igaz író, igaz ember, hogy különbözzék, hogy külön mesgyét vágjon, a maga csillagát keresse, a maga harcát vivja, de azt hiszem, Önöket, ünnepelteket és engem, a távoli ünneplőt mégis erősen és mindenkorra összefűz egy valami, ami a legszebb látványt nyújtja a jelen ünneplésben és a legbiztatóbb tanulságot a jövőre: ez a szilárdan összekötő kapocs: a szegedi magyar nép és általán a magyar nép mély és heves szeretete és a szegedi irodalom és általán a magyar irodalom tiszta és rajongó kultusza. Önöknek és nekem Magyarság és Irodalom valóban nagybetűs fogalmak, csillagok, amelyek után a pásztor igazodik és ha felhős az ég és ha zivatar támad, akkor is bizton, hittel vallja, hogy a csillagok azért *vannak* és *lesznek* mindörökkön!

A tapsok elzengenek, a koszorúk elfonnyadnak, az emberek hamar felejtenek, a hétköznapok robotja és unalma lassankint megőrli életünket, sokáig kell küzdeni és várni a zengő és általános elismerésre, (hol a bor hiányzott, hol meg a serleg hiányzik) — de Önök, Ön, a Parasztszívek melegsívű szerzője és Tömörkény, a Barlanglakók napsugaras lelkű íróművésze hasonlatosak ama Swedenborg csodálatos angyalaihoz, akik mennek, mendegélnek — nem az öregségbe, hanem örökös ifjúságuk felé s mennél több gond, bánat, keserűség halad el mellettük, ők annál sugarasabbak, fiatalabbak, erősebbek lesznek. Ezzel az érzéssel nyújtom szerető és tisztelő jobbjomat Önnek, az első jubileum alkalmából. Ad multos annos!

Mély tisztelettel

Juhász Gyula

300.

JUHÁSZ GYULA — EISNER MANÓHOZ

Pozsony, [1913.] II/2.

Kedves Pálos Endre, választ (ismételten) nem remélve írok neked Pozsonyból. Ő ül mellettem ama talentumos Reményivel, de Ő veled van egészen, mint ahogy te vele voltál, mikor a kárácsonyi napokon együtt ültünk abban a szép, intim, finom interieurben, amelynek legfőbb éke, az Ő mámorosan (és má-

morítóan) gyönyörű arcképe. Majd, talán húsvétkor beszámolok erről a szép s neked szentelt estéről, addig is ölel költőtársad és Juhász Gyulád. (Szépen irtál múltkor a Válaszban. Délmagyarország.) Most átadom a szót Neki. Ime:

[Várnai Janka kézírásával:]

Én Manóm, Te, érzem, hogy nem vehet el tőlem senki, mert úgy veled nem lehet senki, mint én, egy reám nézve megint felejthetetlen éjszakán.

Ird meg, hogy mikor jöhetsz?

Jankád

[Aláírás:]

Reményi József

301.

ANTAL SÁNDOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Stockholm, 1913. II/2.

Kedves Mester!

Lapját nagyon köszönöm, levelét türelemmel várom. Dutkáné írja, hogy a Füg. Magyarorszában megjelent az „R. J. olvas” cikk, de persze nem küldte el. Mondja kedves szaktárs, nincsen meg magának? Ha igen, küldje el, mert szeretném olvasni; azután azonnal vissza küldöm. Egyébként Pesten hallgatnak a könyvemről, azt se tudom hogy Kosztolányi megkapta-e. Nem levelez ezekkel az urakkal? Nekem egy kicsit kényes dolog bizgatni őket — igaz, hogy a címüket se tudom.

Öreg barátja

Antal Sándor

302.

SCHOLLMAYER — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Bécs, 1913. febr. 4.]

Sehr geehrter Herr!

Lassen Sie sich für die mir durch Hrn. Direktor Resch übermittelten wunderbar fein gestimmten zwei Gedichte u. die

anerkannte Beurteilung meiner F. recht herzlichen Dank sagen.
Ich hoffe, bald mehr von Ihrer tiefempfundenen Poesie zu lesen.

Ergebenste Grüsse
Schollmayer

W. 4/2. 13.

303.

JUHÁSZ GYULA – SÁRVÁRI ANNÁHOZ

[Szokolca, 1913. febr. 12.]

[megszóltás nélkül]

Megint Annára gondolt s ezt a brilliánsokkal ékes Annát küldi a szépséggel ékes Annának

a költő.

Szokolcán

304.

JUHÁSZ GYULA – FENYŐ MIKSÁHOZ

Szokolca (Nyitra m.) 1913. febr. 17.

Mélyen tisztelt Szekesztő Uram,

olyan messze, messze (harmadszor is messze) vagyok élettől, írótól, hogy nem csuda, ha majd csak a siromra ér el a válasz: mi van a Nyugathoz küldött verseimmel. Most megint küldök kettőt, e kettőt a rendesnél több reménnyel (a rendes reménytelen,) és önérzettel és — levéllel. A legkedvesebb válaszuk az lenne, ha szó nélkül közölnék persze. De azért azt is szívesen veszem (miért ne) ha levélben vagy szikratáviróval tudatják velem, irodalmunk szerencsétlen Scott kapitányával: hogy maradjak a sarkon, vagy menjek a sóhivatalba. E két új versem azonban — így hiszem — java versem s a nyugati mértéket is üti.

Egyébként: Osvát Ernő úrral elvi okokból egyszer, rég összekülönböztem. Nem tudom, haragszik-e még rám, én igaz lélek-

kel mondom: becsültem s ma szintén igen becsülöm őt, ha ez különösképpen nem is imponál neki.

Az ember érzékeny mérleg s az ember aki verseket ír, különösképpen az s néha, rossz órájában, túlon túl önérzetes is. . . A Nyugat, — ezt mint olvasó mondom — sok szép, értékes, vigasztaló órát szerez itt nekem. Köszönöm.

Régi hivük:
Juhász Gyula

305.

STEFAN I. KLEIN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Bécs, 1913. febr. 25. előtt]

Igen tisztelt Uram

hálás köszönet a küldött essaykért; nagyon szépek és érdekesek; mihelyt a Merkur megjelenik, megküldöm; a Jung Ungarn azon számait is megtaláltam, mely az Ön verseit tartalmazza; azt is megküldöm 2—3 hét múlva; ha Wildgans átköltései megjelentek, legyen szives majd egy példányt küldeni; megküldöm Wildgansnak; vagy talán Ön küldhetné meg neki (Wien, Neulinggasse 9.); mihelyt több szabadidőm lesz, néhány német költő számára csinállok az Ön verseiből nyersfordításokat; március elején egy hónapra Pozsonyba megyek; de lehet, hogy pár napra haza is ellátogatok. Akkor majd bátorkodom Önt felkeresni.

Reméllem[!], hogy a Tante Rosa nekem is egy kis tantiemet hoz és akkor majd nem kell annyi rongyos novellát fordítanom; Kosztolányi megküldte nekem legújabb füzetét; a „Tréfa” c. elbeszélést a „Hét”ben való megjelenés után lefordítottam „Im Herbst” c. alatt „Hermes”-ben megjelent (annak idején meg is küldtem Önnek); most az „Esernyő” és „Ibolyaszínű ég alatt” címűeket fordítottam.

Tömörkénytől van fordítási engedélyem; fordítottam is három elbeszélést, de ezeket elhelyezni sehol sem tudom; Móricz dolgai sokkal finomabbak, elevenebbek; Tömörkénnyel úgy jár az ember mint Schönherrel [!]; ha a dialektust elhagyom, semmi sem marad. Móriczról nagyon sokat[!] tartok; az összes külföl-

dön híres íróink nem tudnak együttvéve annyit, mint Móricz egyedül. (de más íróból lopni jobban tudnak, mint száz Móricz együtt tudna). Áprilisban kapom a *Ludas Matyit*; kíváncsi vagyok, hogy mit tudok belőle csinálni (Kicsit félek, ezen nagyon is kemény fába fejszémet vágni.) — Talán színpadon tudom még ez évadban a már lefordított négy egyfelvonásost: „Der Teufel” — „Wilde Blumen der Wiese” — Die Doppelwatsche (Duffla pofon) — „Quitt” — Ennek magyarja, meg van nekem és ha kívánja szívesen megküldöm.

Ószinte tisztelettel
készséges híve

Wien III. Hohlweggasse 42. T. 3.

Stefan I. Klein

306.

STEFAN I. KLEIN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Pozsony, [1913. febr. 25.]

Igen tisztelt, kedves, jó Uram,

ma délben Pozsonyba érkeztem és rövid megszakításokkal négy héten keresztül itt maradok. Nagyon fogok örülni, ha Önnel itt vagy Szakolcán találkozhatom. Az e heti Szimplissimusban versei német átköltőjének egyik verse jött.

Szívélyesen üdvözi
Stefan I. Klein

Pozsony

Keresztutca 68. I. emelet.

307.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

[Szakolca, 1913. febr. 28.]

Kedves jó Barátom,

nem neheztelek, sőt nagyabecsülésem nő az idővel és távolla. Vasárnap Dante fordításodat ismertettem az önképzőkörben s husvétkor meglátogatlak. Addig is szívem egész melegével üdvözöllek, tisztelő barátod

Juhász Gyula

308.

EISNER MANÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, 1913. márc. 2.

Kedves, Öreg, bölcs Juhász kutyám a napokban hosszú és nagy levélben vezekelek, addig is, lelkemmel öllelek

EManó

Csókol

Margit

Jó Gyula, nagyon, nagyon köszönöm!

Kishilda

Gyula fiam köszönöm kedves cikkedet, vágyódom hozzád

Balázs Béla

[Aláírások:]

Balassa

Soós Aladár

Pick Móric

Gyöngyössy Teri

Dr. Szekerke Lajos

309.

SZÁSZ ZOLTÁN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Kedves Uram,

megdöbbenve kaptam kézhez levelét és levelező lapjait melyek már a szimpla sértegetés szélét surolgatják. Megdöbbenésem oka az volt, hogy én nyugodt lélekkel — bár kissé kiábrándultan — éltem abban a tudatban, hogy Gömöri Jenő Önnek vagy írt már vagy esetleg vissza is küldte a verseket. Én ugyanis neki

adtam át, abban a reményben, hogy egy újabb rohamra Ranschburg ellen eredménnyel fog járni; mindenesetre megígértettem vele, hogy sikertelenség esetében elküldi Önnek a verseket.

Én mindenesetre elkövettem azt a hibát, hogy erről nem értesítettem Önt. De részint azt hittem, hogy Gömöri megtette amit ígért s Ön úgy is megtudja hogy hanyadán áll.

Tehát tisztán csak hibás voltam; lekiismeretlen vagy pláne az Ön nagyon tisztelt személyét félvállra vevő egyáltalán nem.

Ezt különben sejténie kellett volna Önnek, kedves uram, nem különben azt is, hogy egy a New-York kávéházba vagy a Palatinusba küldött levél meg felel egy az ürbe irányított izenetnek s mindenesetre lassabban jut el a címzetthez, mint akkor, ha ennek lakására címezik a levelet.

Ma megint telefonáltam Gömörinek; energikusan; majdnem olyan energikusan, ahogy Ön nekem a szelid szakolcai templom képmása árnyékában megmondta a véleményét. De persze én nem mertem Gömörivel szemben azt a hangot megpendíteni, mert félttem, hogy megharagszik.

Fogadja, edes Juhász oszinte üdvözetemet. Az Ön nagy költői tehetségének s szeretetreméltó egyéniségének lelkes tisztelője

Bpest 913 apr. 11.

Szász Zoltán

310.

STEFAN I. KLEIN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Bécs, [1913. ápr. 30.]

Igen tisztelt Uram !

ismét Bécsben vagyok, és kérem, legyen szíves megírni, vajjon megjelenik-e legközelebb valami a „Wildgans”-fordításából. Wildgans úgy örül neki mint egy kis gyermek és nagyon hálás Önnek, hogy fordítja.

Szívélyesen üdvözli őszinte tisztelője

Stefan I. Klein

Wien III. Hohlweggasse 42. Tür 3.

311.

EMÓD TAMÁS — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Nagyvárad, 1913. máj. 4. után]

Édes Gyulám!

Kérlek, hogy a Hét-ben jelzett készülő új kötetedből egy ciklusra valót, — olyasmit, amik néhai váradi napjaidra való emlékezések és amik mostani életedről beszélnek, — küldj nekem a Nv. Napló szerkesztőségébe. A könyvnek akarok bejelentő tárcát, és külön rólad egy tárcát. Érdeemes, mert itt sokat gondolnak rád és a könyv ügyét fogja szolgálni. Ez pedig a legfőbb. Ne lustálkodd el a dolgot. És olyasmit küldj, ami Pesten nem jött, mert a pestieket én hűségesen átvágtam mindenkor a Naplónak.

Én örült sokat kínlódtam: Két hete, hogy levettem a katonaruhát. Szomorú, állatias, vad életem volt nyolc hónapon át az Üllői úti kaszárnyában. Hallani fogsz még ezekről a napjaimról. Végtelenül le vagyok törve. Vesebajjal szabadságoltak három hónapra. Hogy mi lesz velem, az isten se tudja.

Ady jön a héten Váradra és egy hónapig itt lesz. Most Mária Grün-ben van Fehér Dezsőnével és Wertheimstein Viktorral. Dutkának is gyönyörű új dolgai vannak. Antal Sándor itthon van, itt is marad. Tisztel. A fiúk ölelnek és csókol szerető szívvel

Tamásod

312.

STEFAN I. KLEIN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Bécs, [1913. máj. 28.]

Igen tisztelt Uram,

Wildgansnak az essayt lefordítottam, nagyon tetszik neki és hálásan köszöni érdeklődését. Az egyfelvonásos még e hét folyamán birtokában lesz. Wildgans a kíséző levélben majd mindent megír. A drámához és a regényhez sok szerencsét kívánok és már előre is szeretném magam a fordítás jogát biztosítani.

— Nem tudtam, hogy Ön hétköznap is ír a F.M-ba; azért nem olvastam a „Wildgansról[?]” szóló tanulmányát, mert ezen ujságot (az Ön cikkei kedvéért!!) csak vasárnap veszem. Hol tölti a szünetet; Szegeden? Június folyamán okvetlen eljövök Szakolcára, ha direkte innen is oda kellene utaznom. Addigra így írásban még egyszer kívánom, hogy elsősorban a drámája sikerüljön: ha ez beválik, német színpadokon annyit szerezhethet vele, hogy ezentúl a szabad író kellemes független életét (mely mindenesetre kellemesebb mint Szakolcán tanárkodva) élheti.

Sokszor üdvözli őszinte tisztelője
Stefan I. Klein

[Maria Weber kézírásával:]

Üdvözli egy szakolcai leány, aki nagyon szereti a verseit olvasni.
M.W.

Wien III. Hohlweggasse 42. Tür 3

313.

STEFAN I. KLEIN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Holics, 1913. jún. 17.]

Igen tisztelt Uram,

már Holicsra vagyok; azonban pénteken ismét Wienbe megyek, ahonnan szombaton visszajövök. Kérem értesítését, Szakolcán lesz-e még, mert megszeretném[!] látogatni.

Kiváló tisztelettel
kész hive
Stefan I. Klein

314.

JUHÁSZ GYULA — ANTAL SÁNDORHOZ

[Szakolca, 1913. jún.]

.....
Betegágyamban írtam és a halál lázas fantomjaival viaskodva kissé. Az élet újabb haladékot adott ismét és most e verssel sietek leróni régi tartozásomat jó Homonnainak.

315.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Párizs, 1913. [jún. 27.]

Öleli

Kosztolányi Dezső

316.

JUHÁSZ GYULA — KIRÁLY-KÖNIG PÉTERHEZ ÉS
JUHÁSZ MARGITHOZ

Szeged, 1913. július 21.

Kedves Péter és Margit,

táviratstilusban ime a hírek, amik a Sz. és V.-ben nincsenek, pedig annál érdekesebbek. 1. Balázs Bélával és Fichtnerrel szombat este 9—12-ig együtt vitatkoztunk Bartók afrikai dalairól s Dohnányi új házasságáról. 2. Balázs román. kath. lett. 3. Kállay Margittal és az egész K. családdal együtt ültem ma a Kassban. A huszár főhadnagyot is ismertem. 4. A Tisza apad, de T. Pista egyre jobban nő népszerűségben. 5. Egy este kabaréban voltam a szalmaözeveg Domokossal. Drámát nem kell félteni. . . Fichtner énekes játékot ír. Szarka bácsi kabarét csinál. Szekerke dr. elbucsuzott Szegedtől. Más: Rohr Amerikába ment. Más: Balassa Nyusziék folyton itthon lógnak. Más: Pick csinálta szobrom a Mücsarnokban lesz kiállítva. Nb. Verses könyvemre 3 kiadó is van már. Máskor érdekesebb leszek, ha lehet.

Ölel:

Julius Juhász

317.

PETHŐ SÁNDOR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

B[uda]p[est], 1913. aug. 7.

Igen tisztelt Uram,

ebben a pillanatban olvastam egy csodálatos szépségű versét, a Halkan, halkan címűt s nem állhatom meg, hogy igaz

szívemből őszinte köszönetet ne mondjak Önnek ezért a kis remekműért. Szemgyulladásom miatt egyelőre még el vagyok tiltva a levélírástól is, de igazán nem állhatom meg, hogy a távolból ne küldjek egy meleg kézszorítást.

Egyúttal felhatalmazás nélkül ugyan, de azzal a szándékkal, hogy örömet szerezzek önmagamnak és talán Önnek is, engedje meg, hogy én tudósítsam arról, hogy a verses kötetének kiadása nálunk már anyagilag sem ütközik akadályokba s azt hiszem, hogy az ősszel — ha Ön is úgy akarja — ez a terv megvalósul. Ha állását elfoglalja, útközben szálljon ki Pesten és szíveskedjék fölkeresni minket. Akkor az ősről tárgyalni fogunk. Van-e prózája, nekünk való?

Kiváló tisztelettel és őszinte nagyrabecsüléssel maradtam mindenkor kész híve és szolgája

Pethő Sándor

318.

TABÉRY GÉZA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Nagyvárad, 1913. okt. 1.

Csókol: Emőd Tamás

Üdvözli, és régi, öreg estékre gondol vissza

Tabéry

[Aláírások:]

Antal Sándor

Papp Jenő

Gerébi György

[olvashatatlan]

[olvashatatlan]

[olvashatatlan]

Üdvözli régi tanítványa

Tausz István

baráti érzésekkel

Szigethy

319.

JUHÁSZ GYULA – GÖMÖRI JENŐHÖZ

Szeged, 1913. nov. 20.

Igen tisztelt Szekesztő Ur,

hetek óta beteg vagyok, súlyos neuraszténiában szenvedek, csak most tudok felelni kérésükre.

Tőlem akármely műfordításomat belevehetik abba az antológiába. Csak keressék meg őket, mert én nem tettem el egyiket se. Mit törődöm én a műfordításaimmal, mikor az eredeti verseimet sem tudom kiadni!

Tisztelettel:
Juhász Gyula
Szeged, Ipar u. 13.

320.

JUHÁSZ GYULA – KISS JÓZSEFHEZ

[Szeged, 1913. dec. 28. előtt]

Mélyen tisztelt Szerkesztő uram!

Morituri te salutant immortalem! Betegen és megkésve küldöm ezt a „legújabb” arcképemet. Talán még elfér A Hét jubiláris galériájában, a szenvedő az ünneplők között. Jогcimem: hogy vagy nyolc éven legtöbb verset tőlem hozott A Hét. Ez is valami, ezért is dukál egy kis stallum a jubiláris számban. Egy kis „éneklő kanonokság”, vagy „éneklő koldusság”? Verset azonban nem küldök, mert „súlyos idegkimerülés” címén orvosaim letiltottak egy ideig a szellemi munkától. Én még a versírást azok közé számítom.

Minden jót kíván régi gárdistája:

Juhász Gyula

321.

FALU TAMÁS — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1914. márc. 6. után]

A legjobb kívánságokkal

Falu Tamás

Heltai Ferenc u. 23. fsz. 7. várbogyai Bogyai Józsefné mesfai
Fábiánics Irma

322.

GELLÉRI JOLÁN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1914. Tavasz [márc. 6. után]

[megszólítás nélkül]

Ugye, jobban van már álmaim poétája. . . és nem okoz több szomorúságot azoknak, a kik szeretik Magát nemes, nagy és előkelő tehetségén keresztül?

Magára még sok Szépség és piros örömök várnak, ki tudja, mit hoz ez a Tavasz, melynek csodás ajándékai az ibolyák olyan nagyok és mélységesen kékek idén, mint egy-egy szerelmes leány szem.

És a virágbaboruló gyömölcsfákra nem gondol, s az orgona mámorító illatára s a gesztenyefákra, melyek májusban olyanok lesznek, mint a krinolinós udvarhölgyek?

„Ó élet, szépség, tavasz és talány! . . .”

.....

S mindettől meg akart válni?

Ha egy nő kívánságának fogantja lehet, úgy az enyémenek — mely azt óhajtja, hogy az életkedve visszatérjen — diadal-maskodnia kell. . .

[aláírás nélkül]

323.

GELLÉRI JOLÁN – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1914. március [6. után]

[megszóltás nélkül]

Pármában az idén elfogytak az ibolyák s ezért a reichstadti herceg — közös szerelmünk — kedves virágainak csak szerény testvéreit küldhetem, hogy — mint ő — harmatos hűvösségükbe temesse arcát, lehúnyt szemmel élvezve édes érintésüket. . .

Az én ibolyáim a szent királynő szigetén termettek, melynek minden fűszála, bokra, fája, virágja jóismerősei sóhajaimnak, álmaimnak.

.....

Jobban van, ugye?

[aláírás nélkül]

324.

KELETI ARTÚR – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1914. márc. 12

A drága és kedves Juhász Gyulának küldjük az ő virágait avval az áhítózással hogy ebben a szegény kis életben megmaradjon nekünk akik szeretjük

Keleti Arthur

[Gulácsy kézírásával:]
és a régi hí barát

Gulácsy Lajos

325.

JÓKAY LENKE – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Igen tisztelt Juhász Ur!

Mindannak dacára, hogy nem illő dolgot teszek, mégis írok Önnek, mert ha bár százszor elvettem magamtól ezt a gondolatot, mindig csak visszatért.

Én csak azt akarom megírni Önnek, hogy végtelenül elszomorított.

Évek óta olvasom és mindig öröm-repesve várom az Ön verseit, — és most Ön azt akarta, hogy senki se gyönyörködjön többé bennük, hogy az a sok, sok szép gondolat, amit még nekünk fog ajándékozni mind semmivé legyen.

Talán emlékszik, hogy volt egy barátja, Harmat (Holub) Dezsőnek hívták és mivel apámmal földi, nekünk is barátunk volt. Vele sokszor és örömmel beszélgettünk Önről. Ezt a közös témát az adta, hogy ő meglátta íróasztalomon az Ön arcképét, persze csak az „Élet” egy számából kivágva.

„Ez az én költőm!” mutattam dicsekedve és ő beszélt magáról.

Most pedig, hogy elküldtek Szüleim a tengerpartra, — mert én sehogysem vagyok a világgal megelégedve és mindig kész vagyok a legmélyebb szomorúságra, — első dolgom, hogy ezt a távolléteket arra használjam fel, hogy Önnek írjak.

Habár otthon gyerekségek tartanak ezt a tettemet is, mivel még elég tévesen otthon gyerekszámra soroznak — Ön nem fogja annak tartani úgy-e? — és ha teheti csak egy sort is ír nekem és nem lesz szomorú.

Ismeretlenül a legőszintébb tisztelettel üdvözlö:

Jókay Lenke
Lovrana „Beau Rivage” penzió

1914. március 15.

326.

JUHÁSZ GYULA — TEVAN ADOLFHOZ

[Budapest, 1914. márc. közepe]

Mélyen tisztelt Kiadó Ur,

Kosztolányi mondotta, hogy ön hajlandó áprilisban — sorozatos vállalatában — kiadni új verseimet.

Arany, mirrha, tömjén címen

500 versemből a 40 legszebb új verset válogattam ki s e célból elküldöm Önnek, ha a szokott feltételei mellett április végéig a főntemlített Tevan Könyvtárban megjelenteti őket.

Hogy én milyen poéta vagyok, azt Ön bizonyára tudja. Én csak annyit jegyzek meg minden pretenzió nélkül, hogy e verses könyvecske nem fog egyhamar elmúlni s a könyvpiacról belekerül az irodalomtörténetbe is.

Őszintén tisztelő hive

Juhász Gyula

Szíves válaszát várom és kérem postafordultával.

Címem: Juhász Gyula tanár, író Budapest Rókus Kórház Sebészeti o. 19.

327.

JUHÁSZ GYULA — JUHÁSZ ILLÉSNÉHEZ

Édes jó Anyám,

nagyon köszönöm a küldött 50 Koronát és megkaptam Margitka szíves sorait is. Még mindig nem tudom, meddig maradok e szomorú helyen, mert az orvosok nem mondják meg, a professzor úr ma bejött, beszélgetett egy „érdekes esetről” velem, nyájasan kezét fogott és elment, még csak azt se kérdezte, hogy vagyok? Egy hete említette, hogy meg fog még egyszer alaposan vizsgálni, azóta várom ezt az alapos vizsgát, de úgy látszik, az alkalmas idő még nem érkezett el. Én lehetőleg nyugodtan bizom rájuk magamat és várok, mást nem tehetek. Külömben megvagyok, fönn járok, sétálok a folyosón s egyre gyérülő látogatóimat fogadom. A külvilággal nehéz és bajos az érintkezés, azért nem is igen akarok semmit se kívülről, igyekszem nyugodtan lenni, ahogy lehet.

Pista mondotta, hogy akármeddig van is benn a beteg, a kórház egy havi költséget *legalább* fölszámít, így hát anyagi szempontból nem vesztek ezzel a lassú procedúrával.

Isten áldását kérem Mindnyájukra s a viszontlátás reményében ölelem és csókolom szerető hű fia

Gyula

Budapest, Rókus, Sebészeti o. 19. 1914. III/21.

328.

TEVAN ADOLF — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Békéscsaba, 1914. márc. 29.

Nagyságos Juhász Gyula író urnak

Budapest

Nagybecsü levelére válaszolva, szives tudomására adom, hogy a felajánlott verseskötetet hajlandó vagyok kiadásomban megjelenő „Tevan-könyvtár” legközelebbi sorozatába beiktatni.

Idecsatolva van szerencsém a szerződést megküldeni, kérve annak a kéziratokkal együtt való visszaszármaztatását.

Kiváló tisztelettel

[aláírás nélkül]

329.

JUHÁSZ GYULA — TEVAN ADOLFHOZ

Szeged, 1914. ápr. 3.

Mélyen tisztelt Uram,

[napo]k óta álmatlan éjszakákat okoz nekem a verses könyv címe. Verset írni könnyű, de címet találni nehéz. Egész sereg jobbnál jobb címről derül ki, hogy rosszabbnál rosszabbak. . .

Leveszem ezt a nagy gondot a nyakamról s teljesen Önre bízom verses könyvem címét. Egy modern kiadó intuíciója itt többet ér, mint egy modern költő szeszélye.

Tehát legyen, ahogy Ön jónak látja.

Ha végül mégis Arany, mirrha, tömjén lenne, azt se bánám, hisz oly gyönyörű, oly kifejező, annyira a kötetből fakad s — Kosztolányi adta.

Ezt tehát Önre bizza

őszintén tisztelő hive:
Juhász Gyula

330.

JUHÁSZ GYULA — TEVAN ADOLFHOZ

Szeged, 1914. ápr. 3.

Mélyen tisztelt Uram,

már megirtam ma egy lev. lapon, hogy az Ön cimbeli módosítását szívesen elfogadom.

Kérem is, hogy maradjon meg, most már véglegesen az Öntől elvégzett cím:

Juhász Gyula
Új versek
1908 — 1914,

amely mindent megmond és — ami fő — se nem nagyon cifra, se nem nagyon épatant.

Ezzel a cím ügyet befejezettnek tekintve maradok égő reménnyel várva hét éve várt gyermekemet

tisztelő hive:
Juhász Gyula

331.

JUHÁSZ GYULA — KOSZTOLÁNYI DEZSÓHÖZ

[Szeged, 1914. ápr. 3.]

Kedves Barátom

most kezdem igazán látni és érezni, mily jó volt megint hozzá, mily sok mindent köszönhetek megint magának. A Tevan Könyvtárban megjelenő verses könyvem ügye úgy látszik — a legjobb rendben van. Elküldöttem a verseket s a szerződést. Most nagy munkakedvvel dolgozom s a Világnak is küldök verseket húsvétra azt hiszem, szívesen veszik? Most olvasom mit irt rólam. Végtelenül kedves, hallatlanul igaz leleplezések. *Maga* az igazi nagy humorista: nagy szív és nagy ész, megértő fölényével és mindennel veleérzésével.

Kosztolányi Dezsónének hódolatteljes

kézcsókomat!
Juhász Gyula

332.

JUHÁSZ GYULA — DAPSY GIZELLÁHOZ ÉS
ROZSNYAI KÁLMÁNHOZ

[Szeged], 1914. ápr. 3.

Áldott jó, kedves és nemes Nilék,

egyelőre csak e gyarló sorokban köszönöm meg, hogy végtelen szeretetükből vérző sebem felé[!] hajoltak nehéz órákban és éreztették, hogy van még igazi szeretet e tájon. Oly jól esett, visszahivott. Egy szép vizontlátás reményében csókolja a szívéket.

[aláírás nélkül]

333.

JUHÁSZ GYULA — FALU TAMÁSHOZ

[Szeged, 1914. ápr. 3.]

[megszólitás nélkül]

Végtelenül kedves figyelméért megható <ked> szeretetéért fogadja egyelőre e pár sorban hálás, őszinte köszönetemet nagyrabecsülő társa

Juhász Gyula

334.

CSÁTH GÉZA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1914. ápr. eleje]

Kedves Juhász Gyula!

Felgyógyulásához nagy örömmel gratulálok. Boldog vagyok, hogy a véletlen ez alkalommal nem volt gonosz és nem tette lehetetlenné hogy még igen sok szép dolgot olvashassunk Öntől. És nem tette lehetetlenné, hogy Önből még egy *egészen boldog ember legyen*. Engedje meg, hogy figyelmeztessem, hogy Ön most

jön abba a korba amikor a neurasthenia néhány év — (néha csak néhány hó) leforgása alatt *szépen meggyógyul*. Nem tudom hangsúlyozták-e az orvosai eléggé ezt a körülményt!? Hangsúlyozza Ön saját magának *minden nap*, mert egészen bizonyos, hogy az idegei *most már mindig jobbak lesznek*. Kérem, írjon nekem pár sort: hogy van?

Sokszor üdvözlí

Csáth

335.

JÓKAY LENKE — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Lovrana, 1914. ápr. 5.

Nem tudom én azt most leírni, milyen nagy örömet szerzett nekem az Ön levele. — Ha valaha leány várt levelet, úgy én naponként szorongva lestem a levélhordó kezéből azt az ismeretlen irást. Nagyon, nagyon köszönöm.

Utra készen talált. Egy pillanat alatt még ragyogobbá, mosolygósabbá tette az istriai kék eget. És Maga ezután nem lesz szomorú!... Sokat imádkoztam a lovranei kis templomban ezért, és tudom, hogy úgy kell lennie.

Én most megyek haza. Nem sajnálom a tengerpartot, szeretem az én kedves városomat. Egyszer tán' nagyapám és nagyanyám sírját meglátogatni Szegedre is elmegyek.

Mégegyszer egész szívemből, hálásan köszönöm sorait, ne feledje el a Maga hívét

Jókay Lenkét

Ujpest Vasútutca 71.

336.

JUHÁSZ GYULA — EŐRSI JÚLIÁHOZ

Szeged, 1914. ápril <20> 21.

Tehát röviden, kedves: holnap, szerdán, ha lehet, ha nem, csütörtökön megint Budára megyek. Érzem, hogy ez a találkozásunk döntő lesz. Mit írjak, kedves?

Nézze, egy mosolygó arc, siró szemekkel. Ó megint látni fogom s ez most minden — —

Betege

337.

JUHÁSZ GYULA — TEVAN ADOLFHOZ

[Szeged, 1914. máj. 10.]

Mélyen tisztelt Kiadó Ur,

Szives értesítését kérem: mikor jelenik meg a könyvem? Napról napra ostromolnak ezzel a kérdéssel olvasók, tisztelők, írók, kritikusok és — nem tagadom — magam is érthetően kíváncsi vagyok erre.

Őszintén nagyrebecsülő hive:

Juhász Gyula

Szeged, Ipar u. 13.

338.

JUHÁSZ GYULA — EŐRSI JÚLIÁHOZ

Szeged, 1914. május 18.

[Megszóltás nélkül]

Megvagyok: mit feleljek mást arra a végtelenül gyöngéd utolsó sorra, amit magától kaptam. Megvagyok, valahogy csak megvagyok. Pedig, talán boldog is lehettem volna. Megvagyok. Osvátot tiszteltetem. Mit végzett vele a Rákóczi dalgában. Külömben mit kérdezem, hiszen nem kívánhatok választ. És lássa, én nem tudok semmi jót írni. Szavak csak szavak, az életet élni kellene. Vagy léha örömmel vagy mély gyönyörrel, szépen, egészen.

Juhász Gyula

Álmodjon és éljen szépeket, Kedves.
De a Rákóczijával tegyen valamit!

339.

JUHÁSZ GYULA – EŐRSI JÚLIÁHOZ

[Szeged, 1914. máj.]

[Megszólítás nélkül]

Hálásan köszönöm ismételt szivességét. A zsebkendőre — bocsánat — nem emlékszem, de ha előkerül, első dolgom lesz elküldeni.

Engedje meg, hogy egy tanáccsal alkalmatlankodjam, de el nem múló, végtelen és alázatos szeretetem követeli ezt: a Rákócziról irt nagy drámáját miért nem siet elhelyezni, színháznál vagy kiadónál, okosan, erős kézzel, mindenképpen. Most legjobb ideje! Bocsánat, ha talán megelőzött, maga mégis okosabb, mint én. Okosabb és mindenképpen. . . .

De nem fárasztom és nem alkalmatlankodom tovább. Nagyon, nagyon nagy hódolattal:

Juhász Gyula

Szentem, megváltóm, orvosom, legkülömb !

340.

JUHÁSZ GYULA – TEVAN ADOLFHOZ

[1914. jún. 4.]

Mikor jön verseskönyvem ?

Tisztelettel
Juhász Gyula

Szeged, Ipar utca 13.

341.

JUHÁSZ GYULA – DAPSY GIZELLÁHOZ

[Szeged,] 1914. jún. 18.

Boldog ébredés: a maga könyvét kaptam. És benne a meg-
szégyenítően szép verset. Mit mondjak? Kezdek hinni magam-
ban. Ó kedves, nemes, finom Nil, hogy köszönjem meg ezt?

342.

SIMONKA GYÖRGY ÉS JUHÁSZ GYULA – ENDRE BÉLÁHOZ

[Szeged, 1914. jún. 21.]

[megszólítás nélkül]

[Simonka György kézírásával:]

Szeret benneteket és a héten, valamelyik délután átmegy hozzátok Gyurka

[Juhász Gyula kézírásával:]

és Juhász Gyula. Sok pénzt kívánok drága jó Endre Bélám és a többi. . . de nem, nincs több energiám az írásra. Szervusz! Kézcsókomat a kedves, nemes, derék és energikus feleségednek. Ugye milyen zavaros levél? Onnan van ez, mert én nem ittam. Pedig szomjazom.

[aláírás nélkül]

[Tabéry Géza kézírásával:]

Ismeretlenül is nagyon melegen üdvözlöm Önöket Tabéry Géza

[aláírás]

Dávid Endre

343.

DAPSY GIZELLA – JUHÁSZ GYULÁHOZ

[megszólítás nélkül]

Ne tolja ki az ígért jövetelét, hanem csatlakozzék Tabéry fiamhoz, így rövidebb lesz az útja és én is biztosabb vagyok benne, hogy *végre* elérkezik hozzánk. Várjuk azzal a régi hűséges szeretettel, amelyet ismer — legalább a szavakon keresztül, — de amelyet melegebben és igazabban tudunk adni in natura, — itt. Jöjjön és szeresse a maga igaz barátjait:

Gizit és Kálmán[t]

1914. VI. 21.

OCSKAY KORNÉL — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1914. júl. 27.]

Kedves Gyulám!

Azon a szinte felejthetetlenül szép budai éjszakán — amelyet együtt töltöttünk — én az én recsegő rossz hangommal — két ígéretet daloltam ki belőled! — Az egyiket most íme megrek-lamálom — a másikat rád bízom, hogy mittevő léssz vele. — Egy könyvedet várom mohó szomjúsággal — és kérlek siess az eny-hítéssel, mert ki tudja — pár nap múlva nem egy buta szerb golyó oltja-e ki e nagy szomjúságomat — de örökre!

Siess! ölel

Kornél.

JUHÁSZ GYULA — EÓRSI JÚLIÁHOZ

Szeged, 1914 július 28.

[Megszólítás nélkül]

Mit irjak mást és irhatok-e többet *mostan*, mint hogy nagyon szeretem, Kedves, Legkedvesebb, hogy Maga az én életem leg-tisztább, leggyönyörűbb öröme, <mint hogy> hogy ne gondolja lustaságomat másnak, mint lustaságnak és ne nehezteljen na-gyon érte.

Legyen velem a lelke, a lénye, a gondolata, a szive dobbanása. És várjunk.

Poétája.

Ó hát ki lehet-e törülni valaha a *mi* lelkünkől azt a szent, szép budai estét?

A fátyol *addig* legyen az enyém!

JUHÁSZ GYULA – EŐRSI JÚLIÁHOZ

Juliának – Gyula.

Makó, 1914. október.

Nekünk volt legszebb tavaszunk az idén, Kedves és e tavaszt Magának köszönhetem. De most minden feldúlt, kifordult a világ, idegeimen rettentő erővel hárfáz e nagy, keserű idő. Néma és rab lett az egykor oly zengő és szabad egyéniség, a mi büszke, szép, új erőnk. Durate et vosmet rebus servate secundis: régi jelmondatomat újra szobám ajtajára kell függesztenem. Higgye el, hogy e vajudó világ úgy megvisel, hogy felejtem szinte magamat. És higgye el, Magát nem felejttem soha. És olvasom drága, nemes, melegen emberi és erős írásait, Magát olvasom, én legkedvesebb mai Iróm! Irjon sokat, sokat, hadd beszélgessek a lelkével és hadd erősítsen a lelke, ez erős, mint Halál és Szerelem! Ó most, ugy-e sebesült testeket, lelkeket untig ápolhat, gyógyíthat, vigasztalhat? Én Kis nagy Orvosom, Angyal, Apáca, én Szép Szűz Máriám! Rossz vagyok, gyöngye, jóra erőtlenségre, de szeretem Emlékét s érzem, mélyen, öröken Magát s az örvényt, amely elválaszt Magától és vonz, von mégis. Maga talán egyetlen, ki még rám gondol költőre, Valakire e villámló világon s tán becsül is kissé titkon, mert hisz ért és megbocsát. Sokat írok ám azért, verseket, elrejtett vidéki lapoknak, hazámért, ingyért. És estenden elgondolom Magát és egyéni bánat édes fájása vegyül a nagy honfiézésbe. Maga tán felejtett is már s talált méltót, ha van ilyen a földön? Most tán lehet?

Ólelem a lelked.

[aláírás nélkül]

JUHÁSZ GYULA – EŐRSI JÚLIÁHOZ

[Makó, 1914. nov. 8. előtt]

[A levél kezdete hiányzik]

mit bosszantom és mit [hiányzó szövegrész]. Az arcképét nagyon akarom kedves és bár nem érdemlem, mégis elvárom. A szinesből kérek egyet, vagy a szintelenből: szinei bennem él-

nek: a haja sáppadt arany koronája, a szemc opálos tava, az ajka forróhideg rubinja, a nyaka meleg hőmezője . . . s a kis felöltő amely az én köpenyemhez simult és susogott és sirt <és> — megvan-e még? Nagyon egyedül vagyok, de jó ez így azért mégis, ha egyszer betoppanna hozzám a sivatagba a remetéhez az Angyal — azért megijednék és csodálkoznám. Nincs nőm, csak egy cseléd, aki fél a könyveimtől, öreg és csúnya, s ámul, hogy én mindig tanulok, pedig annyi lányos család vár Makón. No de eleget csevegtem, kedves jó Irótárs és most jut eszembe, hogy megint nem válaszoltam egy hétig, vagy tovább s egyáltalában, miért is oly jó hozzám, mikor én olyan silányka vagyok? Bocsásson meg még egyszer, talán utoljára, hiszen megunhatott már alaposan.

[aláírás nélkül]

348.

JUHÁSZ GYULA — EÖRSI JÚLIÁHOZ

[1914, dec. 15. előtt]

Kedves —

ha szabad még így szólitanom — miért érdemlem én Magától azt a végtelen nagy elnézést (szinte lenézést), irgalmat, megbocsátást? Hát még mindig valaki vagyok én sehonnai senki, a maga szemében? Köszönöm, hogy nem gyűlöl, nem utál s nem nagyon haragszik. Nem is vagyok én rossz, csak poéta, hitvány poéta, senki más, bizony. Én nagyon szeretem Magát, az én legigazabb, leghűbb, legemberebb kis Barátomat. (Mosolyog?)

És hiven, bűnbánón, gyáván és lomhán gondolok Magára, robotom napjain és olvasmányok éjén. És még egyetlen makói szép leányt sem szólítottam meg és mindig Julia szőkesége lebeg a lelkemben, ó csodás, szent, zsolozsmás rókusi napok, ó első tiszta és derűs tavasz, boldog sebbel a mellemen s édes gyógyulással a szívemben. Ver sacramom, ó visszajössz-e, vagy sem?

Igen, a karácsonyt várom, mely talán még visszahozza Magát, a harmóniánkat, a drága, drága Freude schöner Götter Funcket, amelyet bús Schiller és búsuló Juhász dalolt.

Csak dalolt bizony, mert most nincs élet és nincs költészet; mint Herczeg Ferenc (akit igenis nagyon becsülök és szeretek; mert igaz férfi és igaz író, nem gyöngye szimbolista báb, mint jómagam,) mondotta volt. Igaz: 15-én soroznak s bevesznek valószínűleg. Még ezt se, hát még ezt se, mondja?

Mondja, Egyetlen, miért dicsér engem oly ijesztően utolsó levelében? (Azért jól esett, hiú vagyok, elhittem, hisz maga olyan jó!) Talán olvasgatja a könyvtárban a régi szép és jó verseimet a régi szép és jó lapokból?

De Maga! Milyen erővel, egyénien, gazdagon ír Maga, legjobb férfíróink egyike, biztos és zengő stilisztá, kis fehér kezével forgatva a legnehezebb fegyvert. Hogy' olvasom én mindig Magát, kedvenc prosateurömet, régies modern-magyarságát, e drága-finom nyelvet, melyben lavendula[!] és pármái ibolya lakke ölelkezik.

Igenis, nem adom vissza a leveleidet, nem tépem ki a szívet, nem árurom el tavaszomat: kellesz nekem, Kedves, és én áhitattal megbecsülöm elzengett szavaidat, sebes mellemre zárom leveleid zizegő selymét. Milyen most a hajad, ragyog még régi aranya, milyen most a nyakad, villog még régi alabástroma?

Bocsásson meg Julia e szavakért, tudja, hiszen poéták vagyunk s — úgy-e — szebb és jobb néha őszintén fölgyúlni s fölragyogni, mint számító okosan latolgatni olcsó szavak papírfedezékét. Én azonban kérve kérem az ígért és óhajtván várt arcképet s várom a karácsonyt, amikor borús téli vándor, megállok ablakod alatt.

Gyula

Makó.

U. I. Megint zaklatom Magát valamivel, Kedves. A Nyugatban, 1909 vagy 10. ben jött (ősz végén) Szemek című versem. Legszebb [!] amit *addig* irtam. Igen kellene. Itt, falun, lehetetlen meglelnem. Ha leírná, ha meglelné. Talán a fiatal Szemes megkeresi. (Úgy becsülöm, tisztelem, félem és gyűlölöm a fiatalokat, e komoly, erős, jövőös, „célirányos”, derék <kamaszokat> új nemzedéket. Pardon! !) Maga csak ifjúsága révén tartozik kö-zük.

349.

JUHÁSZ GYULA — TEVAN ADOLFHOZ

1914. dec. 15.

Mélyen tisztelt Kiadó Uram,

mivel belátható időn belül verses könyvem kiadásáról nem lehet szó, igen kérem Önt, legyen szives annak anyagát alábbi címre elküldeni e héten. Őszinte tisztelettel s egy békés kultúra reményében maradok

igaz hive:

Juhász Gyula tanár

Makó (Csanád m.) főgimnázium.

350.

TEVAN ADOLF — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Békéscsaba, 1914. dec. 18.

Igen tisztelt Uram!

F. hó 15-iki nb. levelezőlapjára válaszolva, kívánságának legnagyobb sajnálatomra már nem tehetek eleget, amennyiben az idecsatolt egy példányból is látható, az „Uj Versek” c. kötete már elkészült és épen most a karácsonyi könyvpiacra kerül ki újdonságképen. A kötet kinyomása még a háboru kitörése előtt megtörtént, azonban a kiadással lehetőleg vártam, míg a félig-meddig normális élet ismét helyre áll. Ha a kötet nem lett volna még kinyomva, úgy egyelőre nem bocsátottam volna ki, azonban a sorszám miatt erre kénytelen vagyok, bár meg vagyok győződve, hogy nem épen a legalkalmasabb időt választottam verseskötet megjelentetésére. A jövő hét elején már Makón is kapható lesz a kötet, amennyiben az ugyancsak idemellékelte körlevelet e héten küldtem szét a könyvkereskedőknek. Egyben felkérem Önt, sziveskedjék tudatni velem, hogy a budapesti

lapoknál Ön helyezi-e el a bírálati példányokat, vagy pedig én küldjem-e azokat széjjel. Husz darab tiszteletpéldányt a jövő hét elején feladok b. címére.

Szives értesítését várva, vagyok

Kiváló tisztelője
[aláírás nélkül]

351.

JUHÁSZ GYULA — TEVAN ADOLFHOZ

Szeged, [1914. dec. 18. után]

Mélyen tisztelt Kiadó Uram,

igy is jól van. Ki tudja, talán „csupa tett” napokban jobban kell az én „csupa lirám”, mint egyébkor. A szerkesztőségeknek sziveskedjék elküldeni „szives ismertetés végett” a példányokat. Úgy érzem, a könyv kelendő lesz.

Cím januárig Szeged, Ipar u. 13., oda várom a tiszteletpéldányokat.

N.B. A honorárium persze jó volna mindjárt, ám de ha most nem lehet, később is jó lesz, de kérek karácsonyra 30 koronát, a többit pedig a könyv sikere után, ha úgy tetszik, egy hónap múlva kérném.

Igaz tisztelője:

Juhász Gyula
Szeged, Ipar u. 13.

352.

JUHÁSZ GYULA — EÖRSI JÚLIÁHOZ

1914. <dec. 29.> Szögedébe.

[megszóltítás nélkül]

Beteg vagyok, <influenzás> de holnap már irhatok egy levelet. Addig fogadja ezt jó szívvvel. <Verses könyvem még mindig kérsik>, nem tudom, mi van s mi lesz velem? Ugyan nem túlságo-

san érdekel és bánt az egész és semmi. <Spleen és influenza: így illik ez most mindenhez>. Háborúban — ötvözött szonettek vérben könnyek, halálban szerelem, tömegek világharcában dekadens Énem szomorú gögje: mégis tetszik nekem e nem akart <verses könyv> torz baudelairei pöz<a>, mely igaz és szép, hiába! ! Csak már látnám. . . Magát <pedig> minden órában köszöntöm egyetlen hívem és hívöm.
Holnap mindent megírok!

[aláírás nélkül]

353.

JUHÁSZ GYULA — EÖRSI JÚLIÁHOZ

[Makó, 1915. jan. 10. után]

[. . .] és a veréstől megmenekült [köl]yök örömeivel és hálájával olvastam. [Dara]bjáról — ez a legelső — a szegedi igazgató[val szom]baton beszélni fogok. Valóban, az Angyal [iroda]lmi esemény lesz a szinpadon, ami igazán [. . .] különös tekintettel Faragó-Hegedűs és [a]merikai &Co. társaik uralkodó csilla[gára. É]n nagyon szeretem, én szinte előítéletesen [csodálom?] és félem az Angyalt, a női halálos [szerelem?] finom, mély és igaz — igen igen igaz — [pszichol]ógiával megirt — nőiesen formátlan és [férfiasan?] szókimondó remekét. (Ézt megmondtam.) [Ami a] könyvemmet illeti, végtelenül lekötelezett. [N]em volt birtokomban egy fia példány se. [Megjele]nt művem terjesztését (kül és bel) ille[tően néhány n]ap óta örvendetes jelenségeket látok. [Kosztolá]nyi Dezső írása rólam, A Hétben, csinos [kommün]likék a vidéken, drága jó fölemlítés [. . .]illér) a B. H. ban.) Valóban, eszmém [, hitem?], nevem Szepessy László és Halmágyi [Samu]cs]ataköltők mellett is szóba jön: nem [. . .]hiába. Most már szeretnék élélni [. . .] a golyó (amely néha szerényen [?] [. . .]

KARÁCSONYI ILONKA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

1915. jan. 25. kedden

Kedves barátom,

a mi barátságunk — talán nem is nevezhető barátságnak — annyira különös, megfakult, egyoldalú, hogy nem találok meg azonnal a hangot, amelyiken magához szóljak. Pedig valahányszor egy-egy verse került a kezembe, — és úgy hiszem minden újabb verse a kezembe kerül, — a lelkemben mindig megírtam a levelet, ami, hogy nem jutott el magához, talán nem is egészen rajtam múlt.

Most, amikor a betűimen túl rám emlékezik, bizonyosan azt a sok kontrasztból összerakott, nagyon naiv és nagyon komoly kislányt látja, akinek egyszer, régen fehér rózsákat küldött egy finom, halk hangú poémában.

Csak most tudom, mennyi megértést jelentett az a rövidke dal. Akkor csendes, befelé való ünnepem volt, amiről senkinek se beszéltem. Talán azért is maradt megíratlan minden magához gondolt levelem, mert féltem, hogy a maga érzékeny poétalelkén megölkök egy régi fehér emléket, amikor megszólalok én, akitől az a kislány már olyan messze van, hogy becéző szeretettel, elnéző mosollyal nézek rá, ahogy az öregebb testvér a kishúgára szokott tekinteni. — Ne értsen félre! Sohase gondoltam, hogy egy pillanatnyi szép hangulatnál többet jelentett a maga életében ez a reminiscencia. De magamról tudom, hogy az érzékenylelkű hangulatemberek számára az élet szépsége a visszaemlékezései tarka, színpompás mozaikja, ami ilyen ici-pici színes kövecskékből rakódik össze. És mentől tovább élünk, annál jobban ragaszkodunk ezekhez a kis tarka kavicsokhoz.

Most itt fekszik előttem a százesztendőös kommodom fekete politúrás, kapcsos fiókján két jóbarátom, a maga két kis verseskönyve. Lapoztam bennük, olvastam őket sok megértéssel, szeretettel. És ebben a magáraemlékező hangulatomban végre megmondom, hogy szeretném ha írna nekem magáról, a terveiről, vágyairól, bánatairól — mint egy régi jó barátjának. Valahogyan nagyon belefáradtam a sok üres, tartalmatlan ember társaságába és újra meg akarom találni azt a kevés értékes

emberemet, akikkel az eddigi életemben találkoztam. Szeretnék magáról hallani. Többet, mint amennyit a versei elárulnak; szeretném egy kicsit több érvényesülni tudásra ambícionálni. A maga verseinek nem szabad még egyszer riktófüdelű Tevan könyvtárban megjeleneni.

Mára nincs több mondanivalóm; várom a magáéit. Barátsággal köszöntöm!

Karácsonyi Ilonka

355.

NÁVAY ARANKA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Mélyen Tisztelt Tanár Ur!

Köszönettel vettem az átküldött kéziratot és Uj Versek című füzetét. A kéziratot csak azért sürgettem, mert a költő nővére már két ízben járt itt érte. Az „Uj Versek” nem ösmeretlenek előttem és éppen azért nagyon megörültem Tanár Ur kedves figyelmének. A mai „Makói Újság[”-]ban Detlev von Liliencron remekműve jelent meg Tanár Ur poetikus fordításában. Az eredetit nem ösmerem de a fordítás oly tökéletesen szép hogy szinte azt hiszem hogy a költemény nyert a fordítás által.

Reménylem hogy Tanár Úr eljön vasárnap délután 5 orakor tartandó kis házi hangversenyünkre. Ez egyszersmind búcsú hangverseny is lesz. Most egy időre bezárjuk a Demke kórházat de készenlétben maradunk, ha esetleg szükség lenne még reánk.

Ha nem untatja családias jellegű ünnepélyünk jöjjön el kérem, mi örömmel várjuk.

Hálás köszönet és kiváló tisztelettel

Návay Aranka

Makó, 1915. febr. 26.

356.

JUHÁSZ GYULA — JUHÁSZ MARGITHOZ

Szeged, 1915. jún. 16.

Kedves Margitkám!

megkaptuk lapjaitokat, mi földtük az újságokat és anya irt. Most én is irok. Megvagyunk hála az égnek. Bandi szerencsésen megérkezett Váradra, onnan irt s most Brassóból várjuk a levelét. Lapokat tovább küldjük, itt most különösebb érdekesség nincsen. Én Grillparzer verseit olvasom és fordítom (Feldmarschall Radetzky Steff) és felkértek háborús verseim átengedésére a Háborús versek című *iskolai kiadású antológiában*. Naponta vezércikkezem s több új versem jön *pesti* lapokban. Anya jól van, reméljük Bandi vitéz is. Ő majd külön írni fog Brassóból.

Ölel benneteket szerető bátyád

Gyula.

Péternek heil im Siegerkranz.

357.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Padova, 1915. [...8.]

Sokszor üdvöзли

Kosztolányi

358.

JUHÁSZ GYULA — BABITS MIHÁLYHOZ

Szeged, 1915. dec. 23.

Kedves Barátom,

elfogult szívvel, igaz és nagy szeretettel, boldog (ó boldogság!) ünnepeket kívánok néked, „részben” bajtársad és mindig barátod

Juhász Gyula

Ipar utca 13.

ROBOZ IMRE — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[1916.] ápr. 25.

Nagyrabecsült uram,

a jövő hónapban jelenik meg könyvem, melyet a ma<i> élő magyar irodalomról írtam. — Azt reméltem, hogy módomban lesz leruccanni Makóra s felkeresve Önt, a találkozás alkalmával kérhetem meg arra, hogy *egészen intimusan* mondja el nekem élete történetét, kiemelve főként mindazt, ami kiválóan megkülönbözteti Önt mind a többi írótól. Most azonban arra kell kérnem, írja meg nekem mindezt; ha van kedve kérésem teljesíteni, válassza a levél-formát és legyen kegyes hosszú levelet írni.

Igaz híve
Roboz Imre
B[uda]pest IX. Üllői ut 53 a. I. 11.

[Karinthy Frigyes írásával:]

Kedves Juhász Gyula;

Roboz barátom kérését melyen[!] figyelmébe ajánlom. Üdvözlő színté híve

Karinthy

JUHÁSZ GYULA — TABÉRY GÉZÁÉKHOZ

[Szeged,] 1917. január 27.

[megszólítás nélkül]

Azon a Szilveszter-éjen és azután is azt gondoltam, hogy az élet bármily reménytelen, mégis érdemes, hogy végigéljük. Ezt pedig irom, miután „súlyos ideggyöngeség” miatt a tisztí főorvos úr félévi szabadságot javasolt, és jelenleg orvosi kezelés alatt

vergődöm. Rettenetes napjaim voltak és lesznek, igazán csak túrni lehet az ilyen életet, mint az enyém, túrni, de csak nehezen. Nyolcadikán egy idegrohammal kezdődött a dolog, másnap úgy vittek haza, s ez az első írásom azóta. Bánatos üdvözlettel szegény, beteg hívük:

Juhász Gyula

361.

JUHÁSZ GYULA – JUHÁSZ ILLÉSNÉHEZ

[Budapest, 1917. augusztus]

Édes jó Anyám,

szivem melegéből köszönöm azt a nagy fáradságot és szeretetet, amellyel már másodizben meglátogatott és köszönöm odaadó gondosságát, amellyel most és mindig

szivem mélyéből köszönöm jóságát, hogy már másodizben fölfaradt hozzám és köszönöm gondoskodását, amellyel elhalmoz minden dolgomat a távolból is amelyet meghálálni nem lehet. Nagyon sokat

Miattam ne aggódjék, egészségem folyton javul. Különbőn három kilót gyarapodtam. Remélem, otthon jó keze Hogy sokszor, sokszor hazagondolok, az természetes

Most kapom a második Salvarsant és remélem, hogy hamarosan viszontlátjuk egymást. Péteréket és Bandit nagy szeretettel üdvözlöm, édes jó anyámat ölelem és

csókolom szerető szegény fia

Gyula

362.

JUHÁSZ GYULA – PURJESZ LAJOSHOZ

[Budapest, 1917. szept. eleje]

[megszóltás nélkül]

Juliskát akarom.

[aláírás nélkül]

363.

JUHÁSZ GYULA – EŐRSI JÚLIÁHOZ

[Szeged, 1917. nov. 17. után]

Édes szerelmem,

menj utána, hogy kapjak még egy esztendei szabadságot, mert nem tudok dolgozni. Menj a *Táltos*hoz a könyvem végett és vidd a *Világ*ba a mellékelt verseimet.

[a vége hiányzik]

364.

JUHÁSZ GYULA – EŐRSI JÚLIÁHOZ

Egyetlen Júliám,

bocsáss meg, most ártatlan vagyok. December elsejétől hetedikéig a temesvári Garnisonsspitalban voltam, eközben jött a szerződéses leveled Szegedre. Mihelyt hazaértem, azonnal föladtam cimedre az aláírt szerződést és levelet is irtam Neked. Mai sürgetésedre ismét rögtön, express küldöttem nevedre cimezve a boritékot, egy a Táltosnak szóló szerződést.

A legjobban az fáj, hogy Neked, Egyetlenem, megint csak bajokat okoztam.

Mindig rád gondolok.

Mig prózában írhatok valami szépet, addig is fogadd ezt a verset a te

Gyuládtól.

Szeged, 1917. dec. 16.

JUHÁSZ GYULA — EÖRSI JÚLIÁHOZ

Domina, non sum dignus!

Szeged, 1918. jan. 3.

Egyetlenem,

még karácsony előtt irtam volt a Táltosnak a pénzért, de eddig nem küldte. Ugyanakkor Farkas Lászlót is üdvözöltem, de még ő sem felelt. Talán ezek a leveleim is elkallódtak?

A könyvemről se jön semmi hír azóta. Sokat gondolkodtam a címén és a *késő* jelzőn különösen. Ha már nem lehet megváltoztatni és ha te jónak találod, legyen úgy. De ha még nem késő és te is helyesled, akkor ezek közül kell választani: Szivárvány, Szökőkút, Szomorúság, Testamentum, A búsuló juhász, Pásztorfurylya, Örök csillagok alatt.

Nincs óra, hogy rád ne gondolnék!

Gyógyulni akarok Érted, Neked!

Még mindig szenvedek, de hinni szeretném, hogy nem hiába! Februárra lejár a végső terminus is, addig döntenem kell!

Fájó lelkével örökké ölel:

Gyulád.

Elmondhatom-e még Schillerrel régi kedves szállóigémet: Königin, das Leben ist *doch* so schön!?

JUHÁSZ GYULA — EÖRSI JÚLIÁHOZ

Recanati—Szeged, 1918. január 9.

Egyetlenem,

mennyi gondot, munkát, fáradságot, bajt okozok én neked, milyen önző, csúnya dolog betegnek lenni, de milyen rettentő és milyen vigasztalan is. Ezért bocsáss meg, ha lehet és gondolj rám szánakozva. Február elsején nekem föltétlenül nyugdíjba

kell mennem, ha munkába nem állhatok. Ezen nem lehet változtatni és én, ma úgy érzem, hogy nem <most> vagyok munkaképes.

Micsoda nyugdíj és micsoda nyomorúság 1918 telén, Istenem, 34 éves korban megrokkanni, olyan lendület és olyan szárnyalás után, amilyen az enyém volt: ó ez több, mint tragédia és szomorúbb.

Megérdemeltem? Nem tudom, de ezer és ezer nálam silányabb és kisebb, vigan kikerülte a fátumot, amely engem ért.

A fejem fáj mindig, kábitó, álomúzó fájással, mindennap arra ébredek, hogy hiába, megint csak kinlódni kell.

Most nem mehetek föl, hidd el, nem lehet, és én azt hiszem, a 100 ivet könnyen leküldheti a Táltos, az egész úgy pár nap alatt elintézhető. Szalay barátom is szólhat neked.

A cim a tiéd és igazad van, Késő szüret szép, bár Örök csillagok alatt még szebb. Ahogy neked tetszik és jobb, úgy legyen!

A honorárium, oly kínos, fájdalmas erről beszélnem, inkább hallgatok. Miért fájjon még jobban szegény fejem? Az az okosság amelyen megdöbbenél, a kétségbeesettek okossága.

En schova se járok, csak sétálni a Tisza-partján, a temetőkben; szakállt növesztettem; öcsém most megy a frontra; sokat olvasok, amennyire fájó agyam engedi, buddhizmust, Schopenhauert, Leopardit, várom, hogy jön a halál vagy a verseskönyvem, akármelyik, csak mentül hamarább! Apropos: a fedele akármilyen, jó lesz, csak már lenne! A koporsóm fedele is fontos, azzal se törődöm, milyen színű lesz.

És mégis, élni, egészséggel, fejfájás nélkül, mosolygó szemmel és friss erővel: ez volna jó. Mennyi tervem volt, mennyi vágyam, hogy akartam az életet mindig, mohón, egészen, mindenesetül, nül humani a me alienum, átélni mindent, ami emberi, intenzíven, forrón, mámorosan csodálni e csodát, amely egyetlen és röpke, hányszor éreztem, hogy mind e szépség csak azért van, hogy én lássam és éljem, önösen, de a művész és szerelmes halálosan elszánt szenvedélyével. Vae victo!

Moravsiknak irnak a nyugdíjügyemben mások. A Világ verseiről nem tudok. Mondják, az Új Időkben is jöttek verseim. Én nem láttam, a Társaságban megjelenteket sem!

A könyvem, az én *Karmám*, hogy vártam, milyen kietlen várakozással, mint a Messiást. Talán már későn jön, de csak meglegyen! A te érdemed, Egyetlenem, ha meglesz.

Nagyon, nagyon fáj a fejem, nem tudok tovább írni —
Mégint csak fájó lelkével ölel

Gyulád.

A multkor valami hirlapirodalmi matinéra hurcoltak a Korzozmozi moziba. Lázár Miklósék szerepeltek, Zilahy Lajos volt a költő, Major a nevezetes emberekről karrikaturákat rajzolt, nekem az agyam égett, mint a pokol és ezer ember között idegen és ismeretlen voltam.

367.

JUHÁSZ GYULA — EÖRSI JÚLIÁHOZ

Szeged, 1918. január 29.

Kedves Angyalom,

a további hat hónapi szabadság kérését megpróbálták nevemben, nem tudom sikerül-e? Nem tudok semmit. A fejem fáj mindig, nagyon, éjjel, nappal, szinte szakadatlanul, azt mondják, majd elmúlik. Nem tudom. Új vért vettek tőlem, az eredmény: igen gyenge kötés. Hollós doktor, aki még Szalaynál is nagyobb optimista, azt mondja, hogy ez alig pozitív. Nem tudom. A Késő szüret (mégis jobb cím ez, mint a szép Örök csillagok alatt) úgy látszik, nemcsak késik, de múlik. Bizony jó lett volna már, vigasztalásnak, életjelnek, mindennek, mindenképpen. Kosztolányiék, illetőleg a szegedi Korzó Moziék valami Juhász-matinét akartak Gyertyaszentelőre, gondolván, hogy a Késő szüret már készen. De, úgy látom, elmarad. Kedves Angyalom, egyetlen narkózisom már csak az emlékezés és hogy a nemes, jó Purjesz Zsigmond halálát hallottam, szokatlanul erősen és szépen föl-tündökölt lelkemben 1914 márciusa, a leggyönyörűbb tavaszom. Nem merem kérdezni magamtól, lesz-e még egy olyan? Nem hiszem.

Úgy szerettem volna valami újat, jót mondani neked, de lám csak ennyit mondhatok. A fejem pedig egyre fáj és végső reményemet egy természetes hidegvizkúrába vetem, amelyet egy hete folytatok, Károlyi Lajos tanácsára. Az Új Idők és Világ

pénzét fölvehetnéd, ha nem restellenéd azokért a régi, régi ver-
sekkért. És bocsáss meg, ha lehet, a te szenvedő, buta, buddhista
még mindig élő, Alfred de Musset sorsára jutott

Betegednek.

368.

JUHÁSZ GYULA — EÓRSI JÚLIÁHOZ

Szeged, nagyhét. 1918. [márc 24. és 31. között]

Ez még szomorúbb, mint tavaly,
mert ez — reménytelenebb.

[Megszólítás nélkül]

Zúg és fáj a fejem, az agyam, szakadatlanul, hosszú hónapok
óta. Nem használ ellene semmi, három orvos hiába próbál csak
enyhíteni is rajta. Az életem kárhozát, szerető szivektől körül-
véve. De így csak még keservesebb. Mit tegyek, mit tegyek,
töprengök és kinlódom naphosszat, tehetetlenül, és zúg és fáj
a fejem szüntelen.

Néhány szép verset irtam, az Esztendő, Társaság, Délmagyar-
ország közölte őket, verseket irtam, hogy a végső kétségbeeséstől
óvjam magamat. És rád gondolok, de ez is fáj, nagyon fáj, mint
az élet, a szép. Mindig vártam, hogy valami jót írhatok, sokáig
és hiába vártam.

A verses könyvem ügyében kétszer irtam a Táltosnak legutóbb,
de egyszer se válaszoltak. Ma táviratoztam, <két> teljesen tü-
relmemet veszelve, minden reményemet meghiusulni látva, félévi
nyugtalan várakozás után. Egyetlen húsvéti örömöm lenne ez
a könyv, a könyvem, ettől is elessek?

A magas kultuskormány februártól beszüntette a fizetésemet,
de nyugdíjat nem ad. Oly beteg vagyok, oly koldús, oly szeren-
csétlen, ó már ez szinte a kéjjel határos, ez a kín, ennyire meg-
alázva és szenvedve élni — ha ez élet. Ó kedves testvéreim a
földi fájdalomban, Csokonai, Baudelaire, Maupassant, ebben
semmivel se vagyok kisebb nálatok!

Tu autem Domina miserere!

[aláírás nélkül]

[Szeged, 1918. ápr. 4.]

Kedves jó Juliám,

megkaptam, pirultam, köszönöm. *Szakadatlan* fejfájás és fejnóvás biz ez és kétségbeejtő. Orvosaim tehetetlenül állanak vele szemben. Sem Immun Körper, sem Salvarsan nem használt semmit, a fájdalom és nyomás egyre intenzivebb, egyre gyötrelmesebb és már éjjel se igen hagy pihennem. A legnagyobb erőfeszitésembe kerül türelmes elviselése e rettentő sorsnak, amely tökre teszi az életemet.

Én *agyttámorra* is gondolok, amely most fejlődik és amely gyógyíthatatlan, talán ritka szerencsés esetben fejlődéssel lehet valamit elérni. De nálam <talán> már így se, hiszen akkor megpróbálták volna. Gyötrelmeim kábítóak, egész életkedvem oda, pedig görcsösen ragaszkodnám — most már — az élethez. De így? Ha kin nélküli *örök* altatót adnának, végtelen hálával fogadnám. Ki szeret engem ennyire? ?

A Táltos sürgönyözött, hogy húsvét után jelenik meg a könyvem. Ezt úgyis tudtam nagyszombaton, mikor a sürgöny érkezett. De *mikor?* húsvét után. Türelmetlenségemnek amúgy is rettenetes hosszú minden nap. És az élet olyan rövid, nekem már el is múlt talán egészen. Hogy tudnék szeretni, örülni, dolgozni, élni, ha lehetne, ha e gyötrő rontás elmúlnék rólam. De érzem, hogy soha, soha!

Mit tegyek? Egészen tanácstalanul és tönkretéve állok. *Ma lettem harmincöt éves.* Az éjjel görcsös rohamom volt, azt hittem, meghalok, oly jó volt egy kicsit. Még levelet is írok, ha lesz energiám.

[aláírás nélkül]

Szeged, 1918. IV. <1> 9.

Kedves Juliám,

tegnap szemtükörvizsgálatot kértem egy specialistától, aki ezt megcsinálta, és konstataálta, hogy mindakét szemfenék tiszt-

ta, ép, tehát nem agytűmörtől van a fejfájás. De hogy mitől van és miért nem lehet rajta segíteni, azt ő se mondotta meg. Egyelőre tehát tovább fáj a fejem, de nyugodt lehetek — az agytűmor felől! Persze, a fejfájásnak ez kevés.

Ma megint irtam néhány verset, amelyek a földi lét oly kevés számomra kijáró örömeivel töltöttek el megint, hosszú, keserves idő után. Minden erőmet megfeszítve, igazán bámulatos önuralommal legyőzve magamat dolgozom, alkotok, amíg még csem egészen ki nem alszik. A Szeged és Vidékének naponta vezércikket írok, azonfelül egy két más cikket, új verseimmel szerepelek két irodalmi „eseményen”: a Holnap matinéjában és a Dugonics Társaság délutánján, azonkívül az antialkoholista propaganda estéjén fölolvasást tartok Irodalom és Alkohol címen. Ó édes jó Juliám, ha a sors oly végtelenül kegyes volna hozzám, hogy végre megbocsátana, ha én téged boldogan üdvözölhetnék még egyszer; nem, nem is merek, nem is tudok remélni sem.

Írj, ha érdemesnek tartod, hogy vagy, mi van az új drámáddal, hiszen te is író vagy, poéta, én drága, drága büszkeségem és reménységem!

Nyomorultad.

371.

JUHÁSZ GYULA — EÓRSI JÚLIÁHOZ

[Szeged, 1918. ápr.]

[Megszólitás nélkül]

Szőke hajad szent selymét csókolhatom-e még, tiszta szemed mennyországában találok-e üdvöt még, szűzi ajkad titkos értelmű rózsái nyílnak-e még nekem, édes derekad karcsú virágszárát átfonhatom-e még, a legkülömb szerelem üdvössége [így] elnyerhetem-e ezen a szomorú világon?

Oly méltatlan, oly nyomorult, oly gyenge vagyok, domina non sum dignus!

[aláírás nélkül]

JUHÁSZ GYULA — EÓRSI JÚLIÁHOZ

Szeged, 1918. pünkösdi hetében. [máj. 22. előtt]

Egyetlen Júliám,

a levéllel valami történt, nagyon későn kaptam meg, bélyeg nélkül. Velem nem is valami történt, de sok minden. Lapomnál csakugyan kitört a sztrájk, én szolidáris vagyok a csakugyan éhbérért robotolókkal és emiatt otthon nagy aggodalmak voltak, féltettek, hogy egyre fokozódó idegességem és nyugtalan-ságom és ingerlékenységem bajt okoz. Én havi 200 koronát vesztettem, ez volt a főkeresetem. Öt kilót fogytam pár hét alatt, az orvosom nem tudja mire vélni a dogot. Már két — egy egy órás — szabad előadást tartottam a Feministáknak, még egyet tartok a napokban, orvosom a negyediket, — egészségi okokból — nem tanácsolja. De nem akarom itt most újra a páciens szerepében panaszaimat — „csöndes panaszok” — előadni, hiszen Moravcsik — állítólag, mert nekem nem mutatja — azt írta orvosomnak, hogy minden valószínűség szerint (vagy hogy írta, nem tudom) meg fogok idővel gyógyulni. Egy írónőnek úgy látszik, szörnyen tetszettek előadásaim, mert napokig zaklatta ismerőseimet címemért, végre irt, okvetlenül keressem föl a lakásán. Visszairtam, hogy erre hajlandó nem vagyok és bár udvariatlannak látszom előtte, nem baj. (Gondoltam, voltam én már udvariatlanabb külömb, de mennyivel külömb írónővel is.)

Már itt a pünkösdi, a vadgesztenyefák virágai fonnyadozni kezdenek, már „nyara lesz minden pimasznak” és könyve minden poétának, csak az enyém nem jön. Igazán nem csoda, ha kissé nyugtalanít a dolog és ha egyre idegesebb leszek. A minden mindegy álláspontja szép, de én sokkal betegebb vagyok hozzá. Jókai-dráma címe: A zsidó fiu (184 *) Nem így és nem ezeket akartam írni, fogadd a verset szeretettel és megbocsátón. Megáldozom.

[Itt következik *Köszöntő* című verse.]

Most pedig ne haragudjál és ne neved ki: egy furcsa fobia gyötör, egyike azoknak, amelyek évek óta megrontják egyébként

se valami pompás életemet: attól félek, hogy a Késő szüret külső és belső címlapján hibásan lesz nyomtatva a nevem, ugy-e milyen tragikomikus, de így van és nem tehetek róla, ez nem hagy békét. Kedves jó Árvácskám, nézz utána és ha lehet, azonnal nyugtasd meg a te nyomorult költődöt, hogy nincsen baj e tekintetben és ha volna, hát talán lehet még valahogy segíteni rajta!

Mert különben igazán megőrülök. A versemet szeresd és a beteg, bús szemeimet.

Imádlak és imádkozom.

Juliusod.

373.

JUHÁSZ GYULA — EÓRSI JÚLIÁHOZ

[Szeged, 1918. máj.]

[Megszólítás nélkül]

Majd ha egy ciklus lesz, küldöm mind a verset. A legszebb dolgaimat írom most. Külömben Pázmányt, Faludit, Gvadányit, kurucokat olvasom, talán egy drámához. Őt kilót fogytam, orvosom sopánkodik, én, nevetem. Csak a fejem ne fájjon! Vagy nincs igazam? Kezdenék szeretni élni, ó jaj! Úgy félek a haláltól, hogy az szinte gyönyör.

NB. Igen, ha megjelen a kötet, fölmegegyek s elintézek, amit lehet s tudok.

[aláírás nélkül]

374.

JUHÁSZ GYULA — EÓRSI JÚLIÁHOZ

Szeged, 1918. IV. 24.

[Megszólítás nélkül]

Először azt gondoltam: nem lehet elviselni ezt a lassú tűzön való gyötretést a miatt a késő könyv miatt, ez mégis sok, ez az örökös húzás-halasztás ünneptől ünnepig, az évszakok telnek,

múlnak, minden megváltozik, csak az én könyvem várat magára változatlanul. Török Gyulának már a harmadik könyve jött ki azóta és az enyém még mindig ott vesztegel valahol a nyomda fenekén. Azután nagy nehezen elővettem az én szeliden szomorú és keserűen csöndes filozófiámat, amit buddhizmusnak hívnak nyugaton és valahogy lecsillapultam. Igen, a belátásommal, de nem az idegeimmel.

Az a negyvennyolcas betű tradíciós, tehát szép. Annyi baj legyen vagy lenne csak!

De hagyjuk ezt: én mindig azt álmodom, hogy a könyvem kopogtat, mint a balladai holló.

Most hallom, hogy egy versemet Reseta bácsi Pesten a Naplónál letiltá. A könyvem — karácsonyra? Csak nem a Késő Szüretre gondolsz, hiszen akkor sohase látom!

Sokat, mindig gondolok rád és velem vagy, akár a Feministáknál adok elő a modern irodalom szociális eszméiről, akár a színházban hallgatom az Őszi vihart, akár egy redakció szögletében rovom az apró betűimet, akár Szalay József (igazán a legjobb ember) szobájában nézem Gyóni Géza przemysli versekötvét [!]. Lám, az elkészült idején, a lángoló, az éhező, a pusztuló várban. Tiéd a sirig

rossz beteged.

375.

JUHÁSZ GYULA — EÓRSI JÚLIÁHOZ

Szeged, 1918. jún. 10.

[Megszóltítás nélkül]

Már csak azért is szeretném, ha végre megjelenék az a könyv, hogy felmehetnék Hozzád és elmondanám szépen azt, amit így holt betűkkel hiába mondok, nem érzed, félreérted. Végtelen gyöngédség lakik lelkemben Irántad, határtalan meleg, szent érzés, oly tiszta és fájón szép, és én oly szűzen élek és vezekelek most minden régi gyarlóságokért, ha látnád. És irok, dolgozom nagyon sokat, hisz élni kell és most ebből kell élni. 15. előtt jelentkezniem kell Makón szolgálattételre, hogy a fizetést újra folyósítsák végre. A könyv rettenetesen irritál már, mi lesz,

Istenem, a fejem kezd újra fájni nagyon! Ha pedig csakugyan haragszik, akkor nem tudom, mit tegyek, de bizonyos, hogy így nem értjük meg egymást.

Szegény költője.
Költőd?

Drámámat is írom, tragédia.

376.

JUHÁSZ GYULA — EÓRSI JÚLIÁHOZ

[Szeged, 1918. aug. 31. előtt]

[töredékes]

? Más nem tud úgy írni, csak te, Egyetlen!

Édes Júliám,

be szeretlek, be vágylak, be közel érzem most magamat Hozzád. Vigasztalom vagy és fölemelöm, ó be sok mindent köszönök Szerelmednek. Üdvösségem.

Pár nap és én — Makóra megyek, ahova rendelték. Világok háborúján be nagy háború van lelkemben is. Megkapod-e ezt a leveletem? Én a te első válaszodat nem kaptam. Elér-e még hozzám a te válaszod? Augusztus 31 én megyek, kell mennem Makóra. „Durate et vosmet rebus servate secundis!” Szeptember elején, ó ha lehet, ha bárhogya is, látni akarlak Budán. Őlel a te mennyei Jegycsed, a te rabszolga Urad.

377.

KILÉNYI IRMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Igen tisztelt Uram!

Lelkem egész melegével köszöntöm Önt ezekben a forrongó napokban. Hallottuk az Ön tetteire gyújtó, lelkes szózatát mi

is, Szeged város érettebb lányifjúsága s tiszta örömmel látuk Önt ott, Kossuth Lajos szobránál, mert míg a csöndes időkben az Ön költészetének sugaránál melengettük minden szépért, tisztáért rajongó lánylelkünket, most az Ön szavai hallatára forró lángok, a lelkesedés égreverő lángjai lobogtak fel szíveinkben s szerettük volna megszorítani az Ön becsületes kezét s megkérni, sorozzanak be legalább téglahordó lányoknak bennünket is ahoz a hatalmas építkezéshez, melyen most Önök dolgoznak: az új Magyarország megépítésén. —

Könyörgöm, ne vegye tolakodásnak e sorokat, de akarom, hogy tudja, hogy sokan vagyunk szerzte a hazában, kiknek lelkes sok drága órát köszön Önnek, meg akartam mondani, Mester, hogy mi az Ön hímes poézisén neveltük a lelkünket rajongóvá, tisztábbá, nemesebbé s kiknek ünnep a nap, ha egy-egy újabb strófáját olvashatjuk valahol. Ó higgye el, nagyon jól vagyok megírva:

„Én mindig a csöndes, holdas égre néztem.
S talán egy-két szelid
Búslakodót így is megigéztem. —

Mások csárdást húztak hangos életbálban.
Én egy-két szegénynek
A végeken vigaszt muzsikáltam.” —

Most, hogy végre nemcsak ezeken keresztül ismerem Önt, jó Uram, de láthatom lelkesedéstől izzó szemeit, mikor tette serkenti a tétován keresőket, vagy naponta mellettem futnak el munkára vivő léptei, kétszeres az örömöm, hogy a mi csodásan ihletett költőkirályunkat, ezeknek a nagy napoknak költőapostolát ilyennek is megismerhettem —

Áldja meg az Isten Önöket s tartsa áldó kezét az Önök munkáján is, hogy dicsőséges győzelemre vigyék azt minél előbb!
Szeged, 1918. okt. 30.

Tisztelő híve:
Kilényi Irma

KILÉNYI IRMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Igen tisztelt Tanár Ur!

Mindezideig nem találtam alkalmat, hogy Önnek megköszönjem kedves ajándékát, mellyel oly nagy örömet okozott, s így már oly nagyon röstelkedtem, hogy kénytelen vagyok ezt írásban tenni. Hogy mivel érdemeltem ki, vagy hogyan fogom meghálálhatni valaha is szíves figyelmét, — ez egyelőre megoldhatlan probléma részemről. Képzelve el, oly nagy volt az örömöm a képpel, mikor Hollósné áthozta, hogy a könyvszekrényem egy emelvényyszerű polcán állt emberemlékezet óta egy gyönyörű, komor fenségű Beethoven-fejem, melyet illő bocsánatkérések és ünnepélyes búcsúaktusok után detronizáltam s helyébe mást helyeztem. Természetesen Ön nem tudja, hogy én Isten után Beethovenem tartom legistenibb embernek.

Még egyszer fogadja legigazabb köszönetemet s ne vegye tala-
kodásnak e sorokat az Ön legőszintébb csodálójától:

Szeged, 1919. jan. 10.

Kilényi Irmától

GERSTMANN MARGIT — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, 1918. [1919.] jan. 22.

Mélyen Tisztelt Szeretett Költőnk!

Engedje meg nekem, amint a Szabad Egyetem egyik kis szürke hallgatóőjének, hogy forró köszönetemet nyilvánítsam az Ön végtelen mély értékű, nagy-nagy szellemétől sugárzó és szeretettel teli előadásaiért. Sajnos szótáram kicsi ahhoz, hogy kellőképpen tudjam vázolni az elragadtatást, amit kiváltott belőlem, vagyis mindnyájunkból. Hiszen még a politikai beszédeit is valami lehelleyszerű finomság zománcozza be, ami által oly vonzóvá tud-

ja tenni előttünk nők előtt is ez egyébként nem annyira közelálló tárgyat.

Valahogy úgy érzem, mintha Krisztust látnám minden erényeivel a tanítványai közt. S merem remélni, hogy az Ön tanításai nyomán ki fog sarjadni az emberből a Jó, s Szép az Igaz utáni vágy, mert a valódi Erkölcs Embere mutatja nekik ezúttal a rávezető utat.

Azon reményben, hogy még sokszor fogunk gyönyörködhetni lánglelkének megnyilvánulásaiban vagyok a legmélyebb tisztelettel

Gerstmann Margit

380.

JUHÁSZ GYULA — SZ. SZIGETHY VILMOSHOZ

Kedves Bobom,

egyelőre Sz. Sz. V.ról irtam egy rövidet, meleget a Tűzbe, K. e.-ről szóló korszakosomat holnap reggel hozom. Üdv. Juh.

Szeged, 1919. január 28.

381.

KELETI ARTÚR — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1919. jan. 31.] Péntek,

Kedves Juhász Mester !

Lovag Ádám barátom francia nyelvű anthológiája, emberséges hangú magyar poemákból, Bernben sajtó alatt van. Sür-gönyileg tudakolja tőlem néhány vers pontos megjelenési idejét és helyét. Az Ön

Rodin gondolkodójához s

Notre Dame de Lorette c. versének a *pontos megjelenési helyét és idejét közölje velem tehát azonnal e kártya vétele után*. E verseket egyébként annak idején én csempészgettem ki Svájcba. Igen *sürgősen kéri tehát választ* s egy tiszteletpéldányt is a francia újságjuktól: tisztelő hive

Keleti Arthúr

Maga mindent tud! hát közölje velem
hogy Reviczky Gyula Háborús Hírek c.
verse mikor jelent meg!
Címem Bpest,
Bristol szálló

382.

ZÖLDI VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szeged, 1918—1919?]

Drága Juhász!

Macával már egy hete megbeszéltük, hogy ma kirándulunk a tanyájukra és én erről természetesen megfeledeztem. — Ne haragudjon és mentsen ki a nagyon tisztelt Hollos doktornénál — de nekem mennem kell.

Holnap d.e. biztos ugy-e eljön értem és elvisz a kedves Hollós-néhoz? !

Maradok nagyon hálás és igaz hive:

Vilma

383.

ZÖLDI VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szeged, 1919. ápr. 26. után]

Kedves Juhász Gyula!

Nagyon kérem hogy még a mai nap folyamán keressen fel [.]
Üdvözli:

Vilma

384.

ZÖLDI VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szeged, 1919. ápr. 26. után] Szerda

Kedves Juhász!

Ne haragudjon, hogy csak most válaszolok levelére. —

Nagyon fáj nekem, hogy elakar [!] szakadni és egyszerűen nem is engedem el Magát. Nagyon kérem legyen az én őszinte jó barátom, amint én is őszinte és igazi jó barátja vagyok és maradok.

Ugy-e eljön hozzám újra és nem foszt meg a barátságától? !
Sokszor üdvözli híve:

Zöldi Vilma

385.

HADRIK ANNA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, [1919.] máj. 16 Péntek

Kedves Juhász,

boldog vagyok, hogy hírt hallok magáról. Most keveset ír, miért? Pedig keresem a dolgait, verseit.

Ugy-e nem haragszik rám, hogy csak most válaszolok a levelére, de annyira elfoglalt a kis Piroskám premierje. Szeretném, ha látná ezt a bájos új hajtást. Bizony, bár meg találná mindazt, amire én hiába vágyom, amit hiába kergetek. —

A verset leírtam úgy küldöm el a kéziratát ha megengedi megtartom magamnak. A könyve bizonyára nagy sikert arat majd, mert a maga költészetének sok a megértője. Boldog lennék ha küldene belőle egy példányt.

Sok-sok igaz üdvözetet küldök. Ha Pesten jár látogasson föl hozzám.

híve Hadrik Anna

Címem: Petőfi utca 10 sz II. e. 2.

386.

ZÖLDI VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szeged, 1919. jún. 30. után]

Kedves Juhász Gyula!

Nagyon szeretném látni Magát — ha teheti keressen fel — meg valamim ott is maradt magánál, azt is szeretném elvinni.

— Pár napig vagyok csak Szegeden — az én drága Macámnál — szükségem van most magára, kedves Juhász jöjjön el!

Vilma

— Olvasgatom a maga írásait és fáj a szívem, hogy Szegeden ír ilyen szépeket. — Négy órától kezdve mindig itthon vagyunk.

387.

JUHÁSZ GYULA — KILÉNYI IRMÁHOZ

Szeged, 1919. szept. 9 [?].

Végtelenül hálás vagyok a meglepetésért. Ennyi áldozatot igazán nem érdemeltem. Köszönöm Verhaerent is, igen érdekel. Íme Alfred Kerr I. A többit is azután.

Kézcsók és hódolat!
Juhász Gyula

388.

ZÖLDI VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest], 1919. szept. 17. Szerda

Kedves Juhász Gyula!

Tehát semmi sem megy úgy, ahogy menni kellene. Nem szeretek panaszkodni, csak írok, hogy minden porcikámmal vágyom vissza Szegedre. —

Az embernek azonban nem szabad visszanézni; most felejteti és akarni tanulok. — Hiányzik ám nagyon maga nekem. Jöjjön fel pestre[!]. Most két dologért küzdök, hogy sikerüljön, ha egyik sem megy, akkor — jön a harmadik — az biztos.

— Külömben, hát Isten áldja meg drága jó Juhász Gyula, ugye fel jön pestre[!] ? !

A viszontlátásig üdvözli:

Vilma

389.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1920. febr. 15.

Kedves Juhász,

az élet furcsa: Amerikából kapok levelet Reményi Józseftől, közös ismerősünktől, aki azt kérdi tőlem, hogy ön él-e, hal-e. Ő tudniillik nem tudja, hogy Amerika éppoly távolságra van Budapeستől, mint Budapeستől Szeged.

Küldöm tehát a levelét és vele együtt az enyémet is. Ma már Amerikából kell figyelmeztetni bennünket egymásra, a közös és kedves múltunkra. Jövönk olyan bizonytalan és szomorú.

Én azonban a kommün alatt is kaptam híreket önről. Nagyon boldog voltam, ha néhanapján kezembe került egy-egy szegedi lap, melyből szép, nemesen-magyar nevét hallottam. Bármilyen kusza és ostoba híreket hoztak nekem, tudom, hogy ön csak magyar lehet, csak magyar maradhat.

Az se zavart meg, hogy szembehelyezkedett azzal az írói táborral, mely önt szeretettel várta és várja ma is. Talán csak optikai csalódás az egész. Mi nem látjuk önt, vagy ön nem lát bennünket. Az utóbbi valószínűbb. [. .]

Édes barátom, nekem nem kenyerem a politika. Utálom szívből. Verses darabot írok és sokat dolgozom. De nem tagadhatom meg pusztuló, szegény fajtámtól a maradék erőmet, a cselekvőképességemet. Irjon nekem, hogy érez, gondolkozik, mit ír, mit szándékozik tenni?

A régi szeretettel és nagybecsüléssel öleli igaz híve

Kosztolányi Dezső

390.

FÖLDI MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1920. február 23.

Igen tisztelt Uram,

engedje meg, hogy felhívjam figyelmét a mellékelt ívre s megkérjem, hogy — ha nem okoz fáradságot — ottani ismerősei közt megforgatni szíveskedjék. Bocsásson meg, ha kéréssemmel megzavartam.

Híve és tisztelője

Földi Mihály

391.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest,] 1920. márc. 14.

Kedves Juhász,

a Petőfi Társaság mai ülésén tagjának választotta meg. Én jelöltem önt, Horvát Henrikkel együtt és kérem, a tagságot fogadja el, bármi is volt a politikai meggyőződése, ne utasítsa vissza ezt az irodalmi koszorút, melyet az egész nemzet nyújt önnek. Selejtes és értéktelen emberek is viselik, de ez kell épp hogy sarkalja az értékeseket: Nem szabad elhagyni a magyarságot semmi körülmények között.

Régi szívvel

Kosztolányi Dezső

392.

A DUGONICS TÁRSASÁG — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeged, 1920. márc. 18.

Kedves Költőnk,

azok között, akik szívükkel ünnepelnek téged, mint a Petőfi Társaság új koszorúsát, büszke örömmel követeli magának az

elsőséget a Dugonics Társaság, a mely előbb mondhatott magáénak s a te dicsőségében a saját erkölcsi gazdagodását is látja. Országos irodalmi areopág által Petőfi fiának fogadtatni több, mint amit a mi szerény irodalmi társaságunk adhat, de azért arra kérünk, maradj meg tovább a Dugonics lelkéből lelkezett szegedi költőnek is, maradj meg a szülőföldé örömeiben, bánatában és maradj zivatarban és napfényben a költészeté, az egyedül örökkévalóé e forgandó világon.

Őszinte becsüléssel és igaz szeretettel a Dugonics Társaság nevében.

Móra Ferenc
titkár

dr. Szalay József
elnök

393.

ZÖLDI VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1920. ápr. 9. Péntek

Kedves Juhász Gyula!

Nagy szükségem van Magára édes Juhász! — arra kérem pártolja Polgár Károlyt (pozsonyi színigazgatót) — mert pályázik Szegedre és nekem tegnap szavát adta, hogy szerződtet, ha megkapja Szegedet. — Most a Corvin filmgyárban játszom, de nem bírom ezt a strapát és vágyom vissza Szegedre! —

Maga egyszer azt mondta, hogy mindig számíthatok Magára — hát ugye megteszi és teljesíti kérésemet? ! Polgár Károly különben egy abszolút jellemes úri ember és nagyon kitűnő igazgató, hát így már közérdekből is érdemes a Maga pártfogására! — Nagyon szeretném látni Magát és sok sok mindent beszélni — talán pár hét múlva lemegyek Szegedre — ha élek addig. — Most nagyon-nagyon gyöngé és rossz az egészségem és a lelki állapotom még rosszabb. — Ugye válaszol soraimra és jöjjön fel már egyszer Pestre — Maga is. —

— Válaszát várva — maradok őszintén szerető híve:

Zöldi Vilma

Címem: Budapest VII., Damjanich ucca 58 sz. II/5.

Üdvözet!

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1920. máj.

Ked ves Juhász,

annak idején levelet írtam önnek és kértem, fogadja el a Petőfi Társaság tagságát, melyre én ajánlottam s egy szégyenletes gyűlésen, melyen Kiss Menyhért 30 szavazatot, ön pedig — Juhász Gyula — 7 szavazatot kapott, meg is választották.

Ez a mérték.

A mérték betelt s én, mint olvashatta, kiléptem a társaságtól, melyet se irodalminak, se nemzetinek nem tartok, sőt kárát látom benne a nagy jövőre hivatott magyar műveltségnek. Ma már csak kis irodalmi apró szentek küzdő porondja. Kérem, ha érez velem közösséget és az ifjúkori szent céljainkkal, egy szűkszavú levélben utasítsa vissza a tagságot, melyet úgyis szabadva fogadott el. Mi majd a magunk módján alkotjuk meg az új, magyar irodalmat. De spanyolfalul ne használjanak bennünket semmihez. Petőfi társasága ne legyen a kis és nagy politikusok kaszinója, hanem a magyar tehetségek gyülekezete.

Még egyszer: írja meg a levelét és értesítsen róla engem is, hogy hírt adhassak várt kilépéséről a lapokban.

Igaz szívvel

Kosztolányi Dezső

Budapest I. Tábor utca 12.

ENDRE BÉLA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Hódmezővásárhely, 1920. jún. 13. után]

[Megszóltás nélkül]

Nagyon a szívemen viselem és mozgatom a Vhelyen való felolvasásod v. gyönyörűséges és szentséges költeményeid (ellehe-

lését> elmondását. Bár már hallhatnánk itt a porban és látnánk: hogy szakad el a szép szádból a szó ami a lelked nagyon sok rücskű végtelen végeiből és nagy téma kerekességéből ömlik. Veled kapcsolatos felejthetetlen szép esténk volt makói híveid és imádóid körében Espersit J. bukott képviselő barátunknál, ahol az egész sötét éjszakán Te győzedelmeskedtél ragyogón minden elfelejtett régi isteni magyar nóták és érzések felett! Büszkén szeretünk családunkban mi kicsi nagy érzők!

Eddig nem írhattam a helyi „szereplésed” ügyéről, mert csak mostanában jöttünk haza Pestről. (ahol egyik)

Felcséggel együtt nagy igaz szerelemmel csókol.

Endre Béla

396.

ZÖLDI VILMA – JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest], 1920. jún. 21. Hétfő

Drága Juhász Gyula

Szerencsésen beérkeztem a jó öreg Pestre. — A szerencsét úgy végye, hogy beérkeztem, mert szerencséről nem lehet szó, mihelyt csekélységemről van szó! — Jaj, Juhászkám, hogy unom már az egészséget! —

Jöjjön fel, elvégre igazán nincs értelme, hogy Szegeden facérkodik. — Én elsején utazom Szombathelyre. — Mondhatom, hogy fogcsikorgatva megyek el, de mit csináljak, ha itt nincs megélhetésem. Jaj drága Juhász én már nem is tudok írni, úgy elvagyok[!] keseredve. — Mi újság van Maguknál? Ott is olyan önzők az emberek, mint itt?! — Jöjjön fel Juhász és helyezze el magát arra a polcra — nem amit megérdemelne, mert arra képtelen ami[!] kis országunk, — de legalább egy olyanra, ahol gondtalanul megélhetne. Higyje el, hogy ez könnyen fog menni. Ha én nem is lennék már itt, figyelmébe ajánlom Pucurkát (polgári nevén: Dr. Hollós Gábornét), ez a Tilda testvérem, nagyon meg fogja őtet szeretni és jól fogja magát érezni náluk. Irjon nekem még pestre[!] pár sort.

Üdvözli igazán szerető híve:

Vilma

397.

ZÖLDI VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Szombathely], 1920. júl. 8. Péntek

Drága Juhász Gyula !

Maga csak ne féljen postára tenni egy levelet — ha nekem címezi — föltétlen meg fogom kapni. És én ugyan mit is tudnék írni magának — Szombathelyről — semmit. — Eljátszottam a Kaméliás hölgyet, persze nagyon tetszett, csak Tompa Kálmán volt színigazgató kifogásolta, hogy nagyon természetesen beszéltem — ennyi történt eddig.

No meg Mackó úr megvert egy kis sárga kutyát.

Irjon édes Juhász.

üdvözli szeretettel:

Vilma

398.

ROZSNYAI KÁLMÁN — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Szeghalom, 1920. aug. 23.

Kedves Jules,

hallom, hogy megjelent egy verses könyved. Küld[!] meg nekem, Nagyon érdekel. — Nekem három is van kész, de nem tudom mikor lát napvilágot. — Irjál is. Sokat. Hogy vagy? Hogy élsz? Mit csinálsz? Szeretettel köszönt öreg és régi barátod

[aláírás nélkül]

JUHÁSZ GYULA — ROZSNYAI KÁLMÁNHOZ

[Szeged, 1920. augusztus 23. után]
Késő szüret után. —

Posthume Posthume labuntur anni! —

Kedves szivem, az öreg budhista, aki én vagyok, mindig szeretettel gondol rátok, de levelet írni csak így tud, hogy érte jönnék. Benneteket is bántottak emberek, sors? A bölcs, akivé lassan válik az ember, a szenvedésből is aranyat csinál. (Csakis a szenvedésből!) Én még irok, (mert élni és néha írni muszáj) verset, megymást, inkább megymást, mert élni csak abból lehet, ha nem is nagyon. (Nem is kell nagyon élni!) A világ eléggé szép látvány és az élet eléggé tarka komédia. Legutolsó (de nem utolsó) verseskönyvemből egy példányom sincsen, valamint a többiekéből sem. (A koporsóba úgysem vihetem őket magammal.) Ha eddig vártál, várd meg új könyvemet, Juhász Gyula virágoskertjét, abból elteszek neked egyet. Ne haragudj rám, vén cinikusra. A viszontlátásig! Örülök, hogy megvagytok és hogy te dolgozol. Nilt is, téged is szeretettel üdvözöl

Juhász kutya.

ZÖLDI VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Hódmezővásárhely], 1920. szept. 5.

Drága Juhász Gyula!

Ha még nem felejtett el egészen — akkor írjon pár sort — vagy jöjjön át ide, Hódmezővásárhelyre. Megtalálhat a színháznál v. a Fekete Sasban.

— Magát én nem felejttem el. — Üdvözli szeretettel:

Vilma

401.

KOSZTOLÁNYI DEZSÓ – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1921. jan.

Drága Gyula,

gyönyörű könyvét megkaptam, köszönöm. Már is írok róla, csak arra kérem, hogy forduló postával küldje el nekem az előtte való kötetét is (borítékban), melyet nem ismerek. Ezt hangsúlyozottan kérem, erre a címre: I. Tábor utca 12.

Miért nem látogatott meg Pesten?

Szeretettel:

Kosztolányi Dezső

402.

EMÓD TAMÁS – JUHÁSZ GYULÁHOZ

1921. február 7. Bpest.

Drága Gyulám,

furcsa ugye, hogy egyszerre, nem is tudom hány esztendő után, levelet kapsz tőlem? Istenem, hányszor akartam írni Neked, hányszor akartalak meglátogatni! Volt már úgy is, hogy állomásig jutottam, de nem lehetett, — vissza kellett fordulni. Nem magyarázom én ezt bővebben, tudod, hogy van ez: ígérni magunknak folyton a legkedvesebb fiatalságunk legdrágább embereivel való találkozást, aztán eltenni szépen, óvatosan, áhítattal ezt a kérdést legbelülre, pihentebb napokra. Én úgy vagyok a Veled való találkozással; tartogatom magamnak, félreteszem, halogatom, várok rá és sokszor kiélem magamban, ahogy gyerekkoromban cukorral, könyvvel tettem: eltettem, élveztem hogy *van* és csak sokára nyúltam hozzá. Tartogatom magamnak a mi találkozásunkat egyszer, mert már kevés tartogatnivalóm van a váradi évekből és hízom, kopaszodom erősen, fogynak a szenzációim. Ha nagy szükségem lesz rá, hogy kisírfjam, kibeszéljem már magamat, mégis le fogok szaladni Hozzád. Addig jól eldugom ezt az egy aranyamat, ami még megvan.

Majd lent Szegeden felváltjuk egy éjszaka. De így vagyunk Dutkával is. Egy városban élünk, tudjuk egymás címét, mélyebben, igazabban és gyöngédebben szeretjük egymást, mint valaha és nem találkozunk sohase. Neki is, nekem is, mindennap előlről kell kezdeni a küzködést, várunk mindketten az egy nyugodt délutánra. Talán a nyár meghozza, hogy összeülhetünk hármásban valahol, tíz-tizenkét esztendő után. De sok vallani és vallatni valónk volna.

Egy évet otthon töltöttem Váradon, egy szállóban. Udvardyval, Tabéry Gézával, Balogh Pistával üldögéltünk estéket és délutánokat a Kargerben, sokat emlegettünk. Ott volt a tányérod, borod, széked mellettünk, csak le kellett volna telepedned mellénk. Most megint itt vagyok és csinálok tovább kabarét, mert nem lehet élni másképp, még most sem. De — hosszú gitározás után — most, tavasz végére jön talán egy másféle verseskönyvem, mint a váradiak és pestiek. Gyül-gyül s csak akkor írom, amikor ráérek egy kicsit magamba, magamnak, sírni. Van mér' elég; nehezen és csúnyán éltem 914 óta. Most Budán lakom, évek óta, Margit-körút 54. I. 4. alatt. Pestre nem járok, csak a póstám megy be, már egy-két év óta, — magam: ha nagyon muzáj. Múltkoriban egy délutánon át vártalak a Gellért kávéházban. Balogh Pista mondta, hogy ott vársz ránk vagy oda fogsz jönni. Ültem estig, nem jöttél, — nem sikerült, most sem. Hozzám nem jár senki, csak Pista, Tabéry Ivánnal, a Géza öccsével együtt. Szombat esténkint jönnek, ilyenkor Adyt, Téged olvasunk, iszogatunk, emlékezünk, éjfélig. Betoppanhatnál közénk!

Most is oka van Gyulám, hogy írok Neked. Váradon összeszedtem, kivagdostam régi lapokból, levéltárból, egy csomó ottmegjelent versedet, aminek nagy részét nem látom a könyveidben. Most kaptam a Nefelejcs-et, — abban sincs benn egyik sem. Hozzád akarom juttatni ezeket, pár napja, hogy átcsempeszték őket a határon és felküldték hozzám.

A versek a következők: *Petőfi, Madách, Aranykor, Mátyás király, Fráter Lórándnak, Görög elégia, Október, Filológia, Lipcse előtt, Távolok üzennek, Paulus, Visszatérés, Órák hajnéje, Svárdström-négyes, Az álmok gondolóján, Egy régi hajnal, Ellsler Fanny cipellője, Szonáta, Csönd, Szép csöndesen, (nem a d[a]r[a]b, a vers!) Szabad hajók, A szüzek kertje, Öreg költőnek, A tábor hegyén, Pán, Lázár föltámadása, Május, Epilógus, A császár, I. — II, Bidermeyer, Vigasztalásul, Paolo és Frances-*

ca. (Tragédia egy felvonásban.) Ha kell: elküldöm ezeket. Add meg a pontos címed. De csak úgy küldöm, ha *előbb* Te küldsz nekem egy arcképet, olyat, amilyen a Nefelejcs-ben van!

Sokszor csókol, ölel

Emőd Tamásod

II. Margit körút 54. I. 4.

403.

JUHÁSZ GYULA — EMŐD TAMÁSHOZ

Szeged, 1921. február közepe. [16.]

Édes, jó Tamásom,

évek óta nem irtam levelet, de ígérem, hogy neked válaszolok, mihelyt tenger gondom és munkám időt enged (s rengeteg ázsiai lustaságom) az arcképet hamarosan fölküldöm neked valakivel (mert oly nagy és törekeny, hogy így lesz legjobb) addig is őrizd meg régi barátságodat irántam, aki egyre jobban szeretlek. Mikor *Szegeden* ment a *Mindörökkön Ámen!* és a *Lotharingia*, kerestelek. Gyönyörű új verseidet olvastam mostanság. Sokat és nagyot várok tőled. Balogh Pistának üdv!

Ölel

Juhász Gyulád.

404.

ENDRE BÉLA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Hódmezővásárhely, 1921. kora tavasz]

[Megszóltás nélkül]

Nehéz J. Gy-nak levelet írni, mert sok mindönt szeretne neki elmondani az embőr. Attul gyógyulna attul vigasztalódna, attul könnyebbedne, ha mindön terhét rábízna az ő mindent bíró, mindentől fájó lelkére, ha belemondhatná a szép fekete arcába a sok elmúlt boldogságot Szögedtül kezdve Pesteken, Párizso-

kon <át> Rómákon át Vásárhelyig a temető kapujáig. Ha belemondhatna sok sok kötetet az édős Lelkébe. . .

Sok szenvedést tud mérni a kögyetlen Kögyelmes énrám kis embőrire: most azt se engedte meg nékem, hogy a szokott golgotai-utamon járva elzarándokolhattam volna a Te szent forrásodhoz! Fájt a télen a lábam, szúrta a testemet a lelkeket, <és> a szívem meg az izmaim nem bírták odavonzolni Hozzád a kis, vágyakkal teli gyöngeségem. Köszönöm, hogy mégis szóltál hozzám és elhoztad az örök szavad, amit a világnak mondtál. Azóta a Te könyved az életem;¹ a Te könyved hozta a tavaszt, megyek velük a kis kertünkbe a napsugárba ahol a rózsafák még le vannak ágyazva², ott nézek belé a könyvbe és járok pár lépést a hantos kertben, de úgy mintha veled járnék a Nagymindenségben végtelenben. Viszem a könyved a szobámba, amely egyre táruul; éjjel az ágyamba és a Te utaidtól lessz <lázás> verítékes a homlokom a Te párádtól harmatos a párnám. . .

Tudod-e te édős Gyulám hogy milyen szép minden „versed”? Egyről egyről én egy kötetre valót érzek, száz-száz képet festek selyemre, vászonra, avult pergamenre. Nem tudok betelni a kötettel, a száz-száz képpel, és nehéz elválni egy-egy szódtól, idilledtől. . .

Igaz, mostanában nem olvastam verset, csak egyre szültem őket magamban és továbbengedtem. Nem kívántam más versét, a Tiedet úgy <olvasom> élelem, mintha én írtam volna régen de elfelejtettem volna őket.

Engedd meg hogy én írtam a Verseidet egykor vagy nem régen, <tán még> amikor ezen a világon kívül jártam <akkor>, amikor távolról néztem a napot sütni, a holdat kelni, a harangot kongatni, amikor Veled találkoztam és Előtted leborultam. Irtam boldogságból, vércseppekből, lehelletből, sóhajokból, jajokból. . .

Az előbb Sára zongorázott. Bachot, Beethovent játszott. Élő sugarat láttam sütni a kottából a szemébe, a földi, az égi világosságból a sugarat, benne sok szenvedést, dicsőülést, nagy szellem földi járását, kijövését, bemenését a földi templomának kapuján, sikátorokon. . . amelyek odavezettek. A lányom kis kezei ütötték, simogatták a billentyűket és a zongorából megértettem az újra született szenvedéseket, amit Szépnek mondtunk. A sugárból az élet vonalai, levegője, arabeszkjei lettek, élő események, betelhetetlen vágyak, remények születése, búcsúzása fakadt egy pillanatig amíg a halál nesze hallott a selyem szőnye-

gen és megtelt vele minden, ami még él vigasztal táplál, soha el nem múlik és a Halált kikacagja. Újra született az Örök Élet, az Örök Titok, Örök Boldogság, földi Hozsanna, megtermékenyültek elmúlások,

(1) azt viszem magammal mindenhová.

(2) <amelyben> úgy használjuk ezt a kis kertet, mint a magunkét. Csak 3 gyenge tilalomfa van benne: egy barack- egy körte- és egy soha gyümölcsöt nem hozó szilvafa. (Ezt a 3 fát őrzi a háziasszonyunk a kis ablakán át tavasztól érésig nehogy a gyerekek egyet-egyed lecsípjenek róla zölden vagy félérésben. Az övé az árváé ez a nagy uras ház, — csak mi úgy lakjuk mint a magunkét — van neki sok fája a szöllejében és 150 hold földje.)

405.

BABITS MIHÁLY — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Firenze, 1921. márc. 21.]

[Megszóltás nélkül]

Firenzéből üdvözlő meleg kézszorítással

Babits Mihály és Babitsné Tanner Ilonka

406.

MAGYAR GÉNIUSZ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1921. márc. 23.

[Megszóltás nélkül]

Tisztelettel van szerencsénk értesíteni, hogy múlt hó 13-án tartott közgyűlésünk Nagyságodat intézetünk *irodalmi tanácsának* tagjává választotta.

Szabó
igazgató

Hazafias üdvözzellet
Horthy [?] Attila
alelnök

KÁROLYI LAJOS — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Wien, 1921. máj. 24.

Kedves Juhász bácsi!

Jó ideje itt vagyok már Wienben de Vay Péter grófon kívül egy magyar ismerőssel sem találkoztam. Igaz hogy egész[!] napom a képtárakban vagy a szabadban töltöm. Végtelen gyönyörűségben úszik a lelkem a művészetek ily összehalmozott gazdagságán, amit igazában csak ily kifejlődött korban tud az ember méltatni. Vagy 40 drb képet az olaszok visszavittek; az üres ráfák fennlógának ugyan s egy kis fénykép mutatja a kép tárgyát. Én leginkább Velazquez után vágyódtam s a mit hozzáfűztem, teljesítette is minden igényeimet. A mi őt kiemeli a többiek közül az a hangulatok igazsága, a fényértékek öntudata. A többiek inkább hatásra törekedtek sőt olyan lángész is mint Rubens, dekoratív.

A Künstlersalon osztrák művészei érzésben nem oly erősek mint a magyarok de intelligenciában finomabbak. — — —

De egy nagy élményt megkell[!] említenem s az: Czernin magánképtárában Jan ver Meer van Delft képe — mely meglepetés is volt mert nem tudtam róla.

Ablaknál álló hollandi leányt fest egy piktor. — A tárgy egyszerű, de az igazság, a tárgyilagosság soha és sehol oly nemesen oly magasztosan meg nem jelenik[.]

S a mi Wienben még leginkább meghatott az Napoleon Beethoven Haydn és Lenau halotti maszkja. Itt is az igazság megdöbbenő erejével. Hiába! a legcsúnyább igazság szebb nekem mint az igaztalan szépség! Lehet hogy új kornak kell eljönnie hogy ezt elfogadja, de nem épen az igazság fogja-e kényszeríteni — sőt a csúnya igazság hogy eljöjjön!

Isten vele! Az egész családnak kérem adja át szíves üdvözetemet különösen k. Mamájának, kinek lényéből annyi poézis kísér utamon.

Szeretettel öleli
Károlyi Lajos

408.

JUHÁSZ GYULA -- DOMOKOS LÁSZLÓHOZ

[Szeged, 1921. jún.]

Kedves Laci,

lapotokat nagy örömmel olvasom s benne legutóbb egyik szegedi prózámat. Most, íme, elkésve sietek 2 verssel hozzátok, a versek nekem nem sietősek, de a honorárium szörnyen az volna. Megértesz és megbocsátasz, hogy ilyen „barátiatlan kopogtat” a költő, de hát ilyen világot értünk.

Nagy, régi szeretetével köszönt

Juhász Gyula
Szeged,
Ipar u. 13. szám.

NB.

Prózát is küldök nemsokára !

409.

HERCZ MÁRIA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Nyíregyháza, 1921. júl. 24.

Kedves és nagyrabecsült Költő !

Engedje meg hogy kifejezzem elragadtatásom versei felett. Ha nem is vagyok több, mint egy azok közül kik Önt és munkásságát szívesen és megértéssel köszöntik, s ha nem is tudok nagyobb, értékesebbet mondani, mint egy azok közül, kik mindig szeretve és ösmerősként üdvözlík a Juhász Gyula nevét. Kérem fogadja szívesen soraim és hódolásom[!], hisz levelekből és ágacskákból van összekötve az örökzöld babér, mely az Ön halhatatlan homlokát[!] övezi.

Kérem fogadja szívesen a verset, mit Juhász Gyulának írtam.

Szívemhez szóltak versei s naplómbe olvasása közben a következőket jegyeztem: Magányod nagy, boldog magány, mert

szép az élete annak, kinek minden bánata átszűrődik szívéen,
hogy mint kristályharmat oda visszahulljon s verset teremjen
— Termékeny napok azoknak a napjai, kik gondolkodnak, és
nem hiába gondolkodtak. —

Soraira gondolok:

„Mindent odaadtam, nektek, ami szép volt,

Verseibe szőttem. Életem ezért volt.

Enyém csak egy nagy honvág, méla, csendes,

Ne nyúljatok a meztelen szívemhez” —

és attól félek én éppen ezt tettem, bár szándékom más volt.

Megkülömböztetett tisztelettel híve

Hercz Mária

Sóstoi ut 4.

410.

ZÖLDI VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Hódmézővásárhely, 1921.] aug. 10. Szerda

Drága Juhász Gyula!

Lehetne e arról szó, hogy Maga aug. 21-én átjönne ide egy művész matinére, konferálni és felolvasni? ! — Ezt a matinét, Simon Jenő színművész és én rendeznénk és Maga lenne a harmadik szereplő! — A költségeit feltétlen biztosítjuk és az anyagiakon hárman osztoznánk. — Nagyon kérem válaszoljon rögtön, hogy jön-e. — Utazás előtt állunk Juhász — és bizony nagy szükségünk lenne erre a kis mellékjövedelemre.

Szíves válaszát még egyszer kérem. A viszontlátásig igaz szeretettel üdvözlö:

Vilma

Elzus a darabját reklamálja!

411.

ZÖLDI VILMA — JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Hódmezővásárhely, 1921.] aug. 19. Péntek

Drága Juhász!

Sajnálattal közlöm, hogy a vasárnapi matiné elmarad. — Hogy miért marad el, kérdezze meg Sugártól — én nem akarom leírni. Hanem jöjjön át kedves Juhász. Nézze, ezt a vasárnapot úgyis iderámszánta, hát jöjjön. — kimondhatatlanul örülni fogok magának. A viszontlátásig üdvözlöm igaz szeretettel:

Vilma

412.

JÓKAY LENKE — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Újpest, 1921. aug. 27.

[Megszólitás nélkül]

Bocsásson meg, hogy kérő soraimmal most én háborgatom, de felbátorít rá az a kedves emlékként őrzött levél, amit még 1914 év koratavaszán küldött nekem Lovranába, válaszként aggódalmamra[!], melyet elvesztése felett éreztem.

Akkor — bakfisfejjel — legkedvesebb poétám volt s ez most még inkább él bennem. Azt hiszem erre már nem emlékszik s most mégis, mint régi ismerősét lelkemnek, keresem fel.

Újpesten szeptember 14-én nyílik meg a Dante kiállítás. Kérjük szépen, hogy küldje el arcképét és a „Régi opálos alkotmány” című Dante vonatkozású versét kéziratban.

A kiállítás bizottsága már kérte rá, de választ nem kapott s vállalkoztam, hogy én is kérni fogom.

Az már túlságosan nagy öröm lenne, ha meglátogatná kiállításunkat, — s elfoglaltsága miatt nem is merjük remélni.

Ha háborgattam, bocsásson meg, úgy örülök, hogy írhattam ezt a levelet.

Tisztelettel üdvözlöm
Jókay Lenke

413.

JUHÁSZ GYULA — KOSZTOLÁNYI DEZSŐHÖZ

Szeged, 1921. dec. 13.

Kedves Dezső,

sajnos nem volt annyi időm félnapos pesti tartózkodásom alatt, hogy Magát felkereshettem volna és „A véres költő” szépségeit megköszönhettem volna. Megkaptam és átélveztem. Gratulálok sikeréhez, amint lehet, irni fogok róla Szegeden. Az első verses-könyvem magamnak sincs meg, de ha megkaparintok még egy példányt valahogy, azonnal küldöm. Köszönöm a művésznek (nem Fehér Artúr?) hogy rám is gondol! Sok minden mondandóm volna és kevés időm és helyem.

A szerzetesi szegénységi fogadalmat megtartom, egyre jobban, pedig le se tettem. Kedves feleségét és kedves fiát szeretettel üdvözlöm. Magát pedig a régi melegséggel ölelem:

Juhász Gyula

N. B. Pár szót mégis A véres költőről. Az eddigi kritikák nem emelték ki egyik fő értékét: a történelemnek, — hogy is mondjam csak — kosztolányis éreztetését: a múlt örök jelenné varázsolását, örök aktualissá bővülését. Nekem ez a frissesség tetszett benne leginkább.

És még sok minden. Némely részét kétszer is elolvastam.

414.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ — JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1921. [dec. 24—26.]

Kedves Gyula.

Egy karácsonyi nagy társaság arra kért, mondjak el egy versesmet.

Én nem a magamét mondtam el.

Az ön versét: *Mindég*. Emlékszik-e erre?
Én kívülről tudom, azóta, hogy megjelent.
Mély-mély-mély hatása volt.
Amint elmondtam, éreztem: *ilyent csak egyet lehet írni, az életben.*

Milyen helyén való itt minden szó és minden betű.

A társaság köszönti önt és én is hódoló, barátí

szívvel:
Kosztolányi Dezső

Karácsony.

415.

JUHÁSZ GYULA – KOSZTOLÁNYI DEZSŐHÖZ

Szeged, 1922. ápr. 4.

Kedves Dezsőm,

elkésve sietnék válaszolni (ahogy Babitsnak irtam egyszer), de majd legközelebb és bővebben. Addig is hálás köszönet a levélért, amellyel legutóbb megörvendeztetett. Most arról van szó, hogy él itt Szegeden egy szerény, komoly valaki, aki igen szépen és jól fordít magyar költőket, Önt is, franciára és viszont. Engem kér, hogy ajánljam őt, Ön révén a Nyugatnak, amit én kész örömmel teszek, mert úgy hiszem, mindenképpen megérdemli. Kérem legyen szives ezt a fordítást vagy Nekik, vagy az Aurórának eljuttatni. Ugy látom, hogy az Auróra közöl fordításokat.

Az én szegedi műfordítóm magyarról franciára való átköltéseit a Lafontaine Társaság is honorálta, legközelebb bemutatnak tőle egy csokorra valót.

Még egyszer szives figyelmét fölhíva, maradok az Ön lekötözött híve és barátja, a viszontlátásig

Juhász Gyula

Kézsókomat kedves feleségének és áldásomat drága fiának!

416.

SZABÓ DEZSÓ -- JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1922. ápr. 25. után]

Kedves Barátom!

A napokban juttatták kezemhez egy cikket, mely rólam szól s melyet nagyon köszönök. Ez bátorít fel, hogy most egy kis fáradságra kérjelek. Kiadóm gyalázatosan kizsákmányolt s ezért kénytelen vagyok magam adni ki a könyveimet. Nagyon kérek, oszd szét ezeket az íveket olyanok közt, akik ott tényleg lelkiismeretesen gyűjtenek és alkalmasak erre. Teljesen izolálva vagyok, vadabbul és gazabbul megtagadva, mint valaha Ady volt. Ezért meg fogod bocsátani, hogy Hozzád fordultam.

Szeretettel ölel őszinte híved

Szabó Dezső

Bp. I. Szirtes út 4/a II. 5.

417.

ZILAHY LAJOS -- JUHÁSZ GYULÁHOZ

Budapest, 1922. jún. 13.

Kedves Gyulám!

Hátralékos járandóságaid dolgában eljártam, mindkét helyen és a Pesti Naplótól a két húsvéti vers tiszteletdíja fejében 600, az Apolló Színpadtól pedig 1000 koronát küldtettem címedre. Itt megnéztem a szerződést, Jobbágy Jenő összesen 3000 koronát vett fel és miután a darab negyvenszer ment, a még esedékes ezer koronát a te címedre küldték. Ezeket a dolgokat Jobbágygal számold el.

Légy olyan szíves kösd fel már egyszer a felkötendőt és készülj el azzal a darabbal, amelyről leveledben említést tettél. Ugy tudom augusztus elején jár le a pályázat, a kéziratot küldd a Heltai Jenő címére (Athenaeum, Erzsébet körut). Nagyon szeretnék részleteket ismerni belőle és esetleg az egész tervet

és biztosra veszem, ha egy kicsit nekiúlsz, elsőnek futsz be. Ne felejtse el, hogy ez a babér mellett igen tekintélyes pénzt is jelent és veled szemben ez a pályázat könnyen lehetne költői igazságszolgáltatás.

Ölel szeretettel és leveledet mielőbb várja

igaz barátod
Zilahy Lajos

418.

KÁROLYI LAJOS – JUHÁSZ GYULÁHOZ

Székesfehérvár, 1922. jún. 23.

Kedves Juhász!

Fájdalom nem mehettem ismét ki Hollandiába. Pénzünk annyira értéktelen hogy nagyon sok kellene.

Most Prohászka Ottokár püspök úr vendége vagyok s arcképét festem.

Azt hiszem nem sokára viszontláthatom.

Addig is üdvözlöm Önt és kedves Mamáját meleg szeretettel

híve
Károlyi Lajos

419.

EMÓD TAMÁS – JUHÁSZ GYULÁHOZ

[Budapest, 1922.] augusztus 8.

Drága jó Gyulám,

megint, — esztendők múlva, — én jövök Hozzád, kérni. Te, ha Pesten jársz is, messze elkerülsz, mindig utólag értesülök róla, hogy felbukkantál valahol. Nem is tudom, nem-e legendák Rólad ezek a hírek, olyan távoli nimbuszban élsz Pesttől és tőlem. Bennem egy hosszú évek óta tartogatott készülődés van,

ha egyszer lefutok Hozzád, de úgy kell, folytonosan úgy kell küzködni, hogy azt az egy napot se tudom kiszakítani magamnak, csak ígérem befele annak az arcképnek, amit Rólad a váradi idők óta hordok, őrzök.

Gyulám édes: kérek. Én — az Unió megbízásából — elvállaltam a jövő évre az Andrássy úti Színház vezetését — (kenyérkérdés ez) — és most kezdem a műsort csinálni. Nagyon akarok Tőled verseket, előadatni valókat, lírát, epikát, ahogy a kedved hozza, csak éppen *egy kevésbé megzenésíthető, elénekelhető formájukat*, de nem kell megalkudni, engedményeket tenni. Egészen, belülről, komolyan, vers és líra legyen. Adyt, Babitsot, stb. épúgy fogok előadatni. Szóval: nobilis és művészebb veretű kabaré-dolgokat akarok bevezetni, nem a leromlott, silány pesti színpadi kliséket. De ebben segítségemre kell lenned Neked is, nagyon kérek, támogass, segíts, a régi szeretettel.

Ugyanúgy szeretnék Tőled kis darabot is, vígat vagy komolyat, tetszédes szerintit, akár zenészet. Nekem itt van egy pár megértő muzsikusom (Nádor Mihály, Kacsóh Pongrác, Szirmai Albert, Lányi Viktor stb.) akik szép muzsikát tudnak komponálni.

Az anyagiakra különös gondom volna Gyulám, hogy a legtöbbet kapd, ami kapható. Akár fix összeget, akár esténkinti tantiemet, ahogy kívánnád. Magam és gyorsan intézném el számodra a pénz-ügyeket, mellőzve a formszerű, kissé hosszadalmas kiutalást az Unió pénztáránál és személyesen adnám föl a pénzt, csak a pontos címedet írd meg nekem.

Édes Gyulám, nagyon reménykedem benne, hogy kapok Tőled szép verseket és kis darabokat. Ne hagyj cserben.

És küldd el már azt a nagyon-nagyon régen megígért fényképet ! ! Ugy szeretnék látni, legalább papíron, ha másként nem lehet.

Irj Gyulám, várom a válaszodat !

Sokszor ölel, csókol a régi

Emőd Tamásod

II. Margit körut 54. I. 4.

JUHÁSZ GYULA – KOSZTOLÁNYI DEZSŐHÖZ

Kedves Kosztolányi,

elkésve sietek a válasszal. Legjellemzőbb, legátfogóbb versemnek azt tartom, amit két olyan hiteles kritikus és költő is <annak tart>, mint Ön és Karinthy is annak tart, az *Ó asszonyok...* címűt és kezdetűt. „Ó ha még egy olyat énekelni tudnék!” De ma már mást kell énekelni.

Öleli:

Juhász Gyula

Szeged, 1922 november.

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK ÉS JELEK

AEHK	Az Est Hármaskönyve
AEÖPM	Ady Endre Összes prózai művei. 1. köt. Akadémiai Kiadó, 1955.
Alföld 1960/2	Péter László: Juhász Gyula és Tóth Árpád barátsága. Alföld 1960. 2. sz. 91–5. l.
Alföld 1962/2–3–4.	Péter László: Juhász Gyula és Oláh Gábor levelezése. Alföld 1962. márc.–ápr. (2. sz.) 81–97. l.; máj.–jún. (3. sz.) 76–92. l.; júl.–szept. (4. sz.) 139–151. l.
AM	Ady-múzeum. Szerk. Dóczy Jenő és Földessy Gyula. 1–2. köt. Athenaeum Rt. 1924–1925. 183, 220. l.
AVL	Ady Endre Válogatott levelei. A leveleket válogatta, sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta Belia György. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1956. 643 l.
BE	Babits Emlékkönyv. Szerk. Illyés Gyula. Nyugat Rt., 1941. 311 l.
BH	Budapesti Hírlap
BJK	Babits–Juhász–Kosztolányi levelezése. Török Sophie gyűjtése alapján sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Belia György. Akadémiai Kiadó, 1959. 347 l.
BN	Budapesti Napló
BSz	Budapesti Szemle
DM	Délmagyarország
DM 1976. aug. 1.	Lengyel András: Juhász Gyula levele Szirmai Károlyhoz. Délmagyarország 1976. aug. 1. 7. l.
Durkó	Durkó Mátyás: Oláh Gábor — Juhász Gyuláról. ItK 1954. 222–31. l.
DZ	Oláh Gábor: Debreceni zendülők. Válogatott elbeszélések. Sajtó alá rendezte Durkó Mátyás. Alföldi Magvető, Debrecen 1955. 307 l.
Éder	Éder Zoltán: Babits a katedrán. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1966. 277 l.
EÉA	Kosztolányi Dezső: Egy ég alatt. A kötet anyagát összegyűjtötte, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Réz Pál. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1977.
Eisner-hagy.	Eisner Manó hagyatéka

EL	Egyetemi Lapok
EM	Kosztolányi Dezső: Ércnél maradóbb. A kötet anyagát összegyűjtötte, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Réz Pál. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1975. 509 l.
EÖ	Eörsi Júlia: Tiéd a sírig. Szeged 1957. 152 l.
ÉS	Vásárhelyi Júlia: Miklós Jutka ismeretlen levele, verse és könyvedikációja Juhász Gyulához. Élet és Irodalom 1960. máj. 27.
Espersit	Péter László: Espersit János. Akadémiai Kiadó. 1955.
FLNy	Feljegyzések és levelek a Nyugatról. Sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Vezér Erzsébet. Akadémiai Kiadó, 1975. 546 l.
FM	Független Magyarország
Füst	Kosztolányi Dezső: Füst. Az írásokat összegyűjtötte és a szöveget gondozta Réz Pál. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1970. 549 l.
Grezsa	Grezsa Ferenc: Juhász Gyula egyetemi évei 1902—1906. Akadémiai Kiadó, 1964. 111 l.
Gyökössy-hagy.	Gyökössy Endre hagyatéka
Hatvany-hagy.	Hatvany Lajos hagyatéka az MTA Könyvtárának Kézirattárában
IFT	Kosztolányi Dezső: Írók, festők, tudósok. 1—2. köt. Gyűjtötte, sajtó alá rendezte, az utószót és a jegyzeteket írta Réz Pál. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1958. 370, 427 l.
Ilia	Ilia Mihály: A Nyugat és A Holnap. Acta Historiae Litterarum Hungaricum. Tomus I. Szeged 1961. 31—81.
Ilia Acta	Ilia Mihály: A Holnap születése. Acta Universitatis Szegediensis. Irodalom II. 1959. 89—101. l.
It	Irodalomtörténet
It 1958	Zolnai Béla: Kosztolányi, Nietzsche, Juhász. It 1958. 389—405. l.
ItK	Irodalomtörténeti Közlemények
ItK 1956	Kosztolányi Dezsőné: Kire volt irigy Kosztolányi? ItK 1956. 62—5. l.
Jelenkor 1977	Vekerdi László: Látogatás egy Ady-gyűjtőnél. Jelenkor 1977. 7. sz. 1025. l.
JGy	Juhász Gyula
JGyE	Juhász Gyula 1883—1937 (Emlékkönyv). Szerk. Paku Imre. Magvető Könyvkiadó, 1962. 733 l.
JGyF	Péter László: Juhász Gyula a forradalmakban. Akadémiai Kiadó, 1965. 340 l.
JGYÖM	Juhász Gyula Összes művei. 1—8. köt. Sajtó alá rendezte Grezsa Ferenc, Ilia Mihály, Péter László. Akadémiai Kiadó, 1963—1971.
JGyÖV	Juhász Gyula összes versei. Sajtó alá rendezte Paku Imre. Szeged 1941. 392 l.
K	Kézirat
Kilényi-gyűjt.	A Kilényi Irmáról elnevezett Juhász Gyula-gyűjtemény a szegedi Somogyi-könyvtárban

- Kispéter** Kispéter András: Juhász Gyula. Művelt Nép Kiadó, 1956. 247 l.
- KK** Kosztolányi Dezsőné: Kosztolányi Dezső. Révai, 1938. 366 l.
- K-né** Kosztolányi Dezsőné kéziratgyűjteménye az MTA Könyvtárának Kézirattárában
- Kritika 1975/8** Beöthy Ottó: Zalai Béla levelei kortársaihoz. Kritika, 1975. 8. sz. 5–10. l.
- LF** Kosztolányi Dezső: Látjátok, feleim. A kötet anyagát összegyűjtötte, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Réz Pál. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1976. 342 l.
- LHL** Levelek Hatvany Lajoshoz. Válogatta, szerkesztette Hatvany Lajosné. Az előszót írta Nagy Péter. Hatvany Lajos kommentárjait kiegészítő jegyzetekkel Belia György látta el. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1967. 716 l.
- Losonczy** Losonczy Géza: A fiatal Babits ismeretlen levelei Juhász Gyulához. Népszava 1941. aug. 17.
- M** Megjelenés
- Magyar** Két halott költő levelesládája. Juhász Gyula és Kosztolányi Dezső harminc esztendőös levelezése. Összeállította Magyar László. Délmagyarország 1937. dec. 25.
- Magyar Nemzet 1943** (Gábor): A nagyvárad Ady-múzeumban. Magyar Nemzet 1943. dec. 16. 9. l.
- Magyar Nemzet 1963** Péter László: Hűség Adyhoz. Magyar Nemzet 1963. ápr. 4.
- MH 1969. okt. 29.** Péter László: Csáth Géza két kiadatlan levele. Magyar Hírlap 1969. okt. 29.
- MIL** Magyar írók levelei (XV–XX. század). Összeállította Fábián István. Egyetemi ny., 1938. 410 l.
- MJ** Magyar Jövendő. JGy folyóirata (1922)
- MSz** Magyar Szemle
- Múz.** A szegedi Móra Ferenc Múzeum irodalmi osztálya
- Múzeumi Kurir** Szabó Sándor: Juhász Gyula *Atalanta* című operettje Debrecenben. Múzeumi Kurir 1971. márc. 5.
- N** Nagyvárad
- Napkelet 1937/7** Rozsnyai Kálmán: Pauvre Lelian. Emlékek Juhász Gyuláról. Napkelet 1937. 7. sz. 439–44. l.
- Negyvennégy levél** Kosztolányi Dezső: Negyvennégy levél. (Költő családon belül.) A leveleket összegyűjtötte, sajtó alá rendezte és az egyes időszakok bevezetőjét írta: Dér Zoltán. Szabadka 1942. 126 l.
- Népszava 1975. jún. 22.** Takács Tibor: „Díj kifizettetett”. Népszava 1975. jún. 22.
- NN** Nagyvárad Napló
- Ny** Nyugat
- NyH** Nyugatmagyarországi Híradó
- Oláh-hagy.** Oláh Gábor hagyatéka a debreceni Déri Múzeumban
- Ország-Világ 1957** Új strófafák Juhász Gyula életéből. Ország-Világ 1957. aug. 27.

- Ország-Világ 1966 Kozocsa Sándor: Féktelen tiszteletem . . . Ország-Világ, 1966. aug. 24.
- OSZK Országos Széchényi Könyvtár
- OSZK Bh Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár, Babits-hagyaték
- OSZK Kt Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár
- Ö Juhász Gyula: Örökség. Válogatott prózai írások. 1—2. köt. Válogatta, az előszót és a jegyzeteket írta Péter László. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1958. 360, 338 l.
- Paku Paku Imre: Babits Mihály fiatalkori levelezéséből. Magyar Nemzet 1941. dec. 25.
- Petri-hagy. Petri Lajos hagyatéka
- PH Pesti Hírlap
- PIM Petőfi Irodalmi Múzeum
- PLAN Péter László: Ady nálunk. A Somogyi-könyvtár kiadványai 21. Szeged 1977. 150 l.
- PMH Pozsonyi Magyar Hírlap
- PMH 1943. jún. 13. Krammer Jenő: Egy költői barátság nyomában. Pozsonyi Magyar Hírlap 1943. jún. 13.
- PN Pesti Napló
- PN 1938. okt. 30. Vér György: Két váradi költő. Emőd Tamás ismeretlen levelei Juhász Gyulához. Pesti Napló 1938. okt. 30. 33—4. l.
- PSzL Szerelmes levelek. Válogatta Pintér József. Európa Könyvkiadó, 1963.
- Puszták Népe 1947. márc. Madácsy László: Négyesy László levele Juhász Gyulához. Puszták Népe 1947. márc. 44—6. l.
- Sz Szabadság (Nagyvárad)
- Szabad Hazánkért 1956/9 (Kosztolányi Dezsőné): Kosztolányi-levelek. Szabad Hazánkért 1956. 9. sz. 14. l.
- Szalatnai Szalatnai Rezső: Juhász Gyula hatszáz napja. Magvető Könyvkiadó, 1962. 278. l.
- Széphalom 1929/1—2 Tóth Árpád levele Juhász Gyulához. Széphalom 1929. 1-2. sz. 45. l.
- Széphalom 1929/9—10 Rákosi Jenő levele Juhász Gyulához. Széphalom 1929. 9—10. sz. 335. l.
- SzéV Szeged és Vidéke
- SzéV 1913. jan. 28. Juhász Gyula levele Balassa Arminhoz. SzéV 1913. jan. 28.
- SzN Szegedi Napló
- SzN 1922. jan. 22. Juhász Gyula: Csevegés. SzN 1922. jan. 22.
- T Tavasz (Nagyvárad)
- Tájékoztató Péter László: Magyar költő 1911-ben . . . Tájékoztató 1960. ápr.; 2. l.
- TÁÖM Tóth Árpád Összes művei. 5. köt. Levelei. Sajtó alá rendezte Kocztur Gizella közreműködésével Kardos László. Akadémiai Kiadó, 1973. 613 l.

- Tiszatáj 1947/1 Madácsy László: Juhász Gyula Pozsonyban. Tiszatáj 1947. 1. sz. 12–6. l.
- Tiszatáj 1949/3 Madácsy László: Ady, Juhász és a „Tűz”. Tiszatáj 1949. márc. (1. sz.) 64–7. l.
- Tiszatáj 1956/3 Tabéry Géza: Emlékezés Juhász Gyulára. Tiszatáj 1956. 3. sz. (máj.–jún.) 180–1. l.
- Tiszatáj 1958/3 Madácsy László: Juhász Gyula ismeretlen verse és két kiadatlan levele. Tiszatáj 1958/3. 5. l.
- Tiszatáj 1958/5 Madácsy László: „Csak lassan a lapáttal, sírásó urak. . .” Tiszatáj 1958. 5. sz. 1–2. l.
- Tiszatáj 1965/2 Péter László: Babits Mihály újonnan előkerült levelei Juhász Gyulához. Tiszatáj, 1965. 2. sz. 142–9. l.
- Tiszatáj 1969/9 Scheiber Sándor—Zsoldos Jenő: Juhász Gyula két levele. Tiszatáj 1969. 9. sz. 858–9. l.
- Tűz 1919. jan. 30. Ady Endre. Tűz 1919. jan. 30. 3–5. l.; lásd: JGYÖM 6:593.
- Új Élet 1922. dec. 20. Fetter Gyula: Látogatás Juhász Gyulánál. Új Élet 1922. dec. 20. 17–9. l.
- Új Élet 1963. márc. 15. Scheiber Sándor—Zsoldos Jenő: Jegyzetek egy Juhász Gyula levélhez. Új Élet 1963. márc. 15. 4. l.
- Új Élet 1971. máj. 15. Scheiber Sándor: Buchmendel utóda a szegedi gettóban. Új Élet 1971. máj. 15.
- ÚSz
Vásárhelyi tanulmányok Az Új Század
- Vásárhelyi tanulmányok. Irodalom, művészet, tudomány. Kiadja a Hódmezővásárhelyi Petőfi Művelődési Ház. Hódmezővásárhely 1964-től.
- Vf Virágfakadás
- Zolnai 1957 Zolnai Béla: Emlékezés Juhász Gyulára. ItK 1957. 112–20. l.
- Zolnai-hagy. Zolnai Béla hagyatéka
- < > ékzárójelben a JGy törölte szövegrész
- [] szögletes zárójelben a sajtó alá rendező kiegészítése vagy megjegyzése, a keltezetlen levelek megállapított vagy feltételezett keltezése

Juhász Gyula költői, szépprózai, drámaírói, publicisztikai, műfordítói életművét levelezése teszi teljessé — nemcsak azzal, hogy a levelek élete sorsfordulónak hiteles dokumentumai, hanem azért is, mert egy-egy művének keletkezéstörténetét világítják meg, sőt némelyik levelének gondolati, érzelmi és nyelvi motívumai verseiben, esszéiben, cikkeiben újra meg újra előbukkanak, s így alkotóműhelyének titkaiba tekinthetünk bele.

Egyetemi éveiben és fiatal tanár korában írt levelei éppúgy, mint a hozzá intézett baráti levelek együttese egy irodalmi megújulás híü tükre: e levelek akkor íródtak, amikor a modern magyar irodalom indult; Ady ebben az időben bolygatja meg az irodalmi életet; Babits Mihály, Juhász Gyula és Kosztolányi Dezső ezekben az években készül föl, hogy harcba kezdjen a kor epigon és konzervatív irodalma ellen.

Juhász Gyula nagyváradi éveiben ennek a győzelmesen előretörő modern irodalomnak egyik vezéralakja: szervezője a korszakos jelentőségű *A Holnap* című versgyűjteménynek, megsokasodik barátainak és tisztelőinek száma, országos hírü költő, kritikus és publicista; jogos az az igénye, hogy a vidéki szellemi központból a fővárosba kerüljön; s ekkor következik a sorsát fordító nagy csapás: elkezdődik száműzetésszámba menő vidéki hányattatása, vele együtt meg-megújuló és egyre súlyosabb tünetekkel kísért idegbetegsége. A levelezésből világosan kirajzolódik: sikeres barátai — elsősorban Babits és Kosztolányi — elmaradoznak tőle, s egyre gyérülő számban, egyre rövidebb levelekben adnak csak hírt magukról.

Juhász Gyula levelezése nemcsak a magyar irodalom történetének egy fontos szakaszát dokumentálja, hanem nélkülözhetetlen forrása az egész magyar művelődéstörténetnek is: nemzedékének világirodalmi olvasmányairól, a magyar irodalom múltjáról és jelenéről, korának művészeti törekvéseiről kapunk benne fontos és tanulságos adatokat.

Kötetünk 420 levelet tartalmaz; nagyobb részük itt jelenik meg először. Tanárok, egyetemi hallgatók, a költő verseinek, életművének kedvelői a levelezésből eléjük tárulók új emberi és költői vonások ismeretét nem nélkülözhetik.

1.

Juhász Gyula művei szövegkritikai kiadásának sorozatában ez a kötet — a kilencedik — az 1900 és 1922 közt általa írt leveleket is, a hozzája intézett leveleket is tartalmazza.

Arra törekedtünk, hogy a költő által írt és a neki címzett leveleket mind felkutassuk, és mindet közöljük is. Erőfeszítésünk nem mindig járt sikerrel, mert nem minden címzett őrizte meg Juhász Gyula leveleit, vagy ha megőrizte is, az örökösök kezén vagy a háborús évek zűrzavarában eltűntek ezek a levelek, sőt meg is semmisülhettek. Aztán nem is ismerünk minden címzettet, tehát számíthatunk rá, hogy még sok levél kerül elő az idők folyamán. A már közgyűjteményben levő írói hagyatékok Juhász Gyula-leveleit sem tudjuk minden esetben közölni, mert a hagyatékok tulajdonosa közlési jogának fönntartásával adta át a közgyűjteménynek a hagyatékokat, a közlési jogot pedig nem kaptuk meg tőle.

2.

A leveleket lehetőleg az eredeti, autográf levél szövege alapján közöljük, betűhíven. A magyar klasszikusok kritikai kiadásának szabályzata (Akadémia Kiadó 1962) szerint, tehát érintetlenül hagyjuk a levélíró nyelvéllapotát tükröző trásszajátosságokat, beleértve a rövid és hosszú magán-, illetve mássalhangzók használatát, az egybe- és különírást, a nagy- és kisbetűk használatát, az idegen közzsók és tulajdonnevek trásmódját, továbbá a központosítást is. Módosításaink csupán technikai jellegűek, tehát a cz-vel jelölt hangot a mai szabályzat szerint c-vel jelöljük, és a hosszú mássalhangzók régies jelölése helyett (pl. szsz) a ma érvényben levő jelölést (ssz) használjuk. A nyilvánvaló tollhibát sem javítottuk, de [l] jellel felhívjuk rá a figyelmet, és a jegyzetben — ha szükséges — magyarázatot fűzünk hozzá.

A levelek nem kis részének eredetije ismeretlen; csak másolatban vagy nyomtatott közleményben maradt fön n a szövegük. Ebben az esetben a levelet a mai helyesírási szabályzat szerint közöljük.

3.

A leveleket megírásuk keltének rendjében közöljük. A levelek nagy része keletzetlen. A szögletes zárójelbe tett keltezés vagy a postabélyegző keltezése, vagy a tartalomból állapítottuk meg keletkezésének időpontját; ebben az esetben a keltezést a jegyzetben megfelelőképpen megokoljuk.

4.

A jegyzetek három részre tagolódnak. Az első részben a levél legfontosabb alaki ismertetőjegyeit (képes levelezőlap, távirat stb.) közöljük; megadjuk leltőhelyét, címzését (ha van ilyen); ebben a részben olvasható a keletzetlen levél általunk adott keltezésének megokolása is.

A második részben a levél eddigi publikálásait adjuk meg, a publikációk időrendjében.

A harmadik részben a levélben említett személyekről, eseményekről stb. adunk fölvilágosítást. Igyekeztünk minden utalást, idézetet megfejteni, hogy a kiadvány használójának dolgát megkönnyítsük. Be kell vallanunk, hogy a levelekben említett személyek közül néhányról nem tudunk fölvilágosítást adni, s vannak olyan utalások, idézetek, melyeket nem tudtunk megfejteni.

5.

Juhász Gyula levelei és a hozzája intézett levelek közül többet különféle közleményekben publikáltak már, némelyiket többször is. A legtöbb Juhász Gyula-levelet, illetve Juhász Gyulának címzett levelet a következő kiadványok, illetve közlemények publikálták: *Babits—Juhász—Kosztolányi levelezése* (Török Sophie gyűjtése alapján sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Belia György. Akadémiai Kiadó, 1959); *Juhász Gyula 1883—1937* (Emlékkönyv. Szerk. Paku Imre. Magvető Könyvkiadó, 1962); Eörsi Júlia: *Tiéd a strig* (Szeged 1957).

1. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomról: az 1900 novemberében keletkezett JGy-versek kísérőlevele (JGYÖM 1 : 368).

M: JGYÖM 1 : 368.

Szivessy: Szivessy Tibor (1884—1963), JGy osztálytársa, később építész-mérnök. — **Bauer Herbert:** Balázs Béla családi neve. — **Herczeg Ferenc lapjában:** az Új Idők c. folyóiratban. — **Szivem szerinti cikket:** a cikk ismeretlen.

2. K: eredeti, Múz. 60/18. — Képes lev.lap: Vác látképe. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula úrnak főgymn. VIII. o. tan. Szegeden Ipar urcz [!] 3.

M: kiadatlan.

Vedres: Vedres Béla (1884—1963), később pápai prelátnak, kiskunfélegyházi apátplébános; JGy-nak osztálytársa volt a szegedi piaristáknál; 1901-ben érettségizett, utána Vácott lett novícius. — **Névünneped:** Gyula-nap ápr. 12-én van. — **Juhász Gyula szerzetes volt:** JGy 1899. máj. 27-én öltözött be piarista novíciusnak Vácott, és 1900 máj. 5-én hagyta oda a váci rendházat; lásd JGy: *Mikor én piarista voltam* (JGYÖM 6 : 394-6). — **L. I. Chr.:** Laudetur Iesus Christus (Dicsértessék a Jézus Krisztus).

3. K: eredetije Juhász Illésné birtokában volt haláláig, 1952-ig; halála után ismeretlen helyre került; 1951-ben Katona Irma másolta le a levelet szakkolgozata számára; az ő másolata alapján készült Péter László másolata; másolata: Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Juhász Margit: JGy húga (1888—1976), később Király-König Péterné. — **Királyi Pál utcának nevezik:** JGy Budapesten az — akkor IV. kerületi — Királyi Pál utca 12. számú épületben, az Egyetemi Diákotthonban lakott, ingyenes bentlakóként. — **Majd csak jobban leszek már:** egész nyáron betegeskedett, hashártyagyulladásra volt; lásd: Juhász Endre: *Juhász Gyuláról* (Új-szegedi Textilmunkás 1955. ápr. 1.). — **Nemsokára viszontlátjuk egymást:** JGy júniusban utazott haza Szegedre.

4. K: eredeti, Múz. 54/536/1.

M: kiadatlan.

Kulcsár Gyula (1878—1915): JGy egyetemi társa; együtt laktak a Királyi Pál utcai Egyetemi Diákotthonban; Kulcsár később Nagykanizsán, a piarista

gimnáziumban lett tanár; az első világháborúban halt hősi halált; lásd: JGy: *Négyes órák* (JGYÖM 6 : 46); lásd még: Grezsa 11; vö. Pais Dezső nekrológiájával (Magyar Nyelv 1915. 225); Kulcsár fényképét lásd a Tolnai Világlapja 1915. nov. 4-i számában, *A mi hős katonáink c.* rovatban. — *Aranjuzei virágyába*: Aranjuéz a spanyol királyok nyári székhelye volt Madrid közelében; Schiller *Don Carlos* c. drámájának első sora által vált szállóigévé; JGy is gyakran idézi leveleiben, cikkeiben, más-más változatban és vonatkozásban. — *Sokat betegeskedtél*: lásd a 3. sz. levelet és jegyzetét. — *Alisz (Dezer)*: közelebit nem sikerült megtudnom róla; lehet, hogy Kulcsár hibásan írja a nevét. — *Renée*: vezetéknevét nem sikerült megállapítanom; szóba jöhet Erdős Renée (1879—1956) is; az egyetemisták ismerhették személyesen is; verseskötete egy évvel előbb, 1902-ben jelent meg *Versek* címmel. — *Te hogy vagy miatta?*: JGy-nak erről a kapcsolatáról nem tudunk; valószínűleg futó érzelmi föllángolás volt. — *Gombkötő*: Gombkötő Antal (1879—1961) magyar—latin szakos tanár, 1903-ban végezte el az egyetemet; JGy-t gyermekkora óta ismerte Szegedről; 1922-ben Szegeden lett tanfelügyelő; lásd: Grezsa 11. — *Te nem mentél be*: minden bizonnyal Gombkötő vizsgájára (a vizsgák nyilvánosak voltak).

5. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Juhász Gyulának Szeged Ipar utca 13. — A postabélyegző kelte.

M: Magyar. — KK 122. — BJK 4.

Egy vicclapot szerkeszték: Kosztolányi Dezső hatodik gimnazista korában, 1900-ban szerkesztett először lapot, és ebbe ő írta a humoros verseket (KK 43); nem találtam nyomát annak, hogy a levélben említett vicclapból lett volna valami. — *Unokaöcsém Brenner József*: írói nevén Csáth Géza.

6. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Juhász Gyulának Szeged Ipar utca 13. — A postabélyegző kelte.

M: Magyar. — BJK 5.

Itt meg nem nevezhető csapásaim: talán arra a szerelmi ügyére céloz, melyet burkoltan a 7. sz. levélben említ. — *A kért tanulmány*: Kosztolányinak a SzéV-ben ez idő tájt egyetlen tanulmánya jelent meg (1904. júl. 31.); címe: *A modern német líra*, melyben a *Moderne Deutsche Lyrik* c. antológiát ismerteti; JGy ezt kérte tőle; lásd a 7. sz. levelet. — *Egy hosszabb elbeszélést*: a *Kifélé* címűt, mely a SzéV-ben jelent meg (1904. szept. 18—23.); végleges címe: *Károly apja*. — *Több műfordítást*: Kosztolányi műfordításait ez idő tájt nem közölte a SzéV. — *Eredeti költeményt*: a SzéV a következő hónapokban négy Kosztolányi-verset közölt: *Lasciate ogni speranza* (júl. 17.), *Nyár* (júl. 24.), *A hajnali csillaghoz* (aug. 11.), *A Tűz* (dec. 25.).

7. K: eredeti: OSZK Bh. — Keltezés a tartalomból: a 6. sz. levél válasz JGy-nak egy ismeretlen levelére; JGy a 6. sz. levélre postafordultával válaszolt, de ez a levél sincs meg; Kosztolányinak ez a viszonzválasza.

M: Magyar. — KK 124-6. — BJK 6.

Ipar utcai költő: JGy Szegeden az Ipar utca 13. számú házban lakott. — *Recanati*: olaszországi falu, Giacomo Leopardi szülőhelye és örömtelen ifjúságának tartózkodási helye. — *A tanulmányt a német lyráról*: lásd a 6. sz. levél jegyzetét. — *Nils Lyhne*: Jens Peter Jacobsen (1847—1885) dán író regényének címe. — *Ibsen itt hagyta Pestet*: Ibsen 1891 áprilisában töltött néhány napot Budapesten; több lap szerkesztőségéhez 23-án írt levelében búcsúzott el

a magyar közönségtől; ebben többek közt ezt írja: „Annyi friss, erőteljes előretörekvést, annyi életet és munkát találtam itt, hogy azokat a benyomásokat, melyeket magammal viszem, életem legnevezetesebbjei közé sorozom.” (Lásd: PN 1891. ápr. 24.); későbbi magyarországi utazásának nem találtam nyomát. Kosztolányi talán hallomásból értesült ennek az Ibsen-levélnek a tartalmáról, ezért idézi pontatlanul. — *Egy arc, fehér, hideg arc*: valószínűnek látszik, hogy a Tichy Margittal szövődött szerelmében csalódott, s a 6. sz. levélben is erre utal, azt írván: „Itt meg nem nevezhető csapásaim . . .”; Tichy Margitról hosszan ír öccséhez, Kosztolányi Árpádhoz intézett keltezetlen, de ekkortájt íródhatott levélben; ezt írja róla: „. . . az alabástrom hidegségével védi meg magát a sártól” (*Negyvennégy levél* 30); ugyanebben a levélben említi: „. . . a zengő és költői Margit nevet elveti s mindenkit megkér, hogy Ibsen híres nőalakjának nevével: *Nóra*-val szólítsa.” Tichy Margit (1884–), később Grábics Lajosné, 1903 őszétől bölcsészhallgatónő; Iványi Bertalané (lásd a 14. sz. levél jegyzetét) szóbeli fölvilágítása szerint JGy is szerelmes volt egy ideig belé; lásd még a 14. és 54. sz. leveleket is. — *Zalai*: Zalai Béla (1882–1915) Babits Mihály, JGy és Kosztolányi Dezső baráti köréhez tartozó matematikus, igen tehetséges filozófus; főműve: *A filozófiai rendszerezés problémája* (1911); tanulmányt írt a valóság fogalmának típusairól, és az etika rendszertanával is foglalkozott; az első világháborúban fogságba esett, és fogolytáborban halt meg; Kosztolányi *Mehmed szultán útja* c. cikkében (A Hét 1916. jan. 16.; *Füst* 244) ezt írja róla: „. . . szegény-szegény, kiváló Zalai Béla, aki azóta orosz fogságban halt meg, kiütéses hagymázban.” JGy igen melegen emlékezik meg róla [*Egyetemi társak*] c. írásában (JGYÖM 8 : 352). — *Babics*: Babits Mihály egy ideig — a családi hagyományoktól eltérőleg — cs-vel írta a nevét.

8. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev.lap. — Címzés: Oláh Gábor tanárnak Nagy Szalók (Szepesmegye) Ev. reformatus népiszkola. — Oláh Gábor 1904. júl. 20-i keltezéssel a verses levelet lemásolta (lásd: Oláh-hagy.); a levél alá ezt írta: „A másikat egy fiatal társam, a világirodalomban fenemőd jártas kis Juhász Gyula írja horáciuszi versekben Szegedről. Ez meg így hangzik:” [Itt következik a levél szövege idézőjelben.] A levél végére Oláh a következőket írta! „Teremtő Egy Isten! Micsoda híres ember lehetek én, hogy értem ily nemes lelkek dálnak eresztik lantjokat! Csak el ne bíznám aztán magamat . . . Hátra volna még a hosszú Bodor Aladár verses levele, de ez nem érdemli meg a napvilágot. Nagy Szalók, 904 júl. 20. Oláh Gábor.” — Oláh két levelet másolt be vegyes följegyzéseit, naplószerű glosszáit tartalmazó füzetébe: Gaal Mózesét és JGy-ét. — A JGYÖM 1 : 51-2 közlésétől eltérőleg a levél központozását változtatlanul hagyta meg. — A postabélyegző kelte.

M: JGYÖV 2 : 11, 357. — Durkó 224–5. — Alföld 1962/2. — JGYÖM 1 : 51–2.

Szepesi remete: Oláh Gábor a nyár egy részét a Magas-Tátrában, Nagyszalók (szlovákul Vel'ký Slavkov) töltötte. — *Sztrhn Nil*: Sztrahon Nelli; a föloldást Oláh Gábor adta meg naplójában, a verses levélnek e jegyzet elején említett másolatában; Durkó közlésében — Oláh Gábor 1937. évi másolata — a *Sztrhn Nil* név helyén *Futó Ella* olvasható; Futó Ella talán azonos Sztrahon Nellivel (névváltozás?); lásd JGYÖM 1 : 373.

9. K: eredeti, OSZK Bh. — Válasz JGy ismeretlen levelére.

M: Magyar. — KK 122–3. — BJK 7. — JGyE 43 [részlet].

Versem megjelenése: SzéV 1904. júl. 17-i számában a *Lasciate ogni speranza*. — *Előkelő vidéki lap:* a SzéV. — *A kritikai nézeteire:* JGy elküldte Kosztolányinak a SzéV-nek azt a szánát, melyben Kosztolányi említett verse megjelent; a lappal együtt levelet is küldött neki, ebben fejtette ki kritikai nézeteit (a levél ismeretlen) Kosztolányi *Kifélé* [Károly apja] c. novellájáról. — *Egy dráma eszméje motoszkált agyamban:* Kosztolányi többször beszélt baráti körben drámatervéről; Babits 1904 májusában ezt írja Kosztolányinak (BJK 2): „A Leconte de Lisle szívesen veszem, de még szívesebben, ha eredeti verseket küld önmagától s drámájának esetleg meglevő jeleneteit és tervét. Most újra érdeklődöm a drámák iránt.” Ebből a drámatervből nem lett semmi. — *A másik dolog a Herculesra vonatkozik:* Mivel JGy levele ismeretlen, nem lehet pontosan tudni, hogy Kosztolányi JGy-nak milyen jellegű megjegyzéseire válaszol. A farnesei Hercules (Héraklész) a görög Lüszipposz szobra, a pihenő Héraklész t furkósára támaszkodva ábrázolja, és a Farnese család gyűjteményének egyik legnagyobb értéke volt. Anatole France *L'Anneau d'améthyste* c. regényének IV. fejezetében (Paris, [1899.] Calmann-Lévy Éditeurs, 136–46.) beszélget Goubin és Bergeret a farnesei Herkules-szoborról. JGy ekkor már tanult franciául (lásd a 6. és 12. sz. leveleket), France regényét minden bizonnyal francia eredetiben olvasta (esetleg németül), mert 1904-ben a regénynek még nem volt magyar fordítása. — *Akár Praxitelesét:* Praxitelesz Héraklész tizenkét munkáját ábrázolta a thébai Héraklész-szentély oromcsoportjain; Kosztolányi bizonyára ezekre a szobrokra utal, illetve ezek közül valamelyikre. — *Raszkolnyikov:* Dosztojevskij *Bűn és bűnhődés* c. regényének főhőse. — *Childe Harold:* Kosztolányi a Kisfaludy Társaság pályázati főhívására kezdett bele Byron *Childe Harold's Pilgrimage* c. elbeszélő költeményének fordításába. A fordítást el is végezte, részleteket közölt belőle különféle lapokban, könyv alakban azonban nem adta ki; a pályázaton nem nyert, a bíráló bizottság meg sem említette. — *Babics klasszikus ódákat írt és ígért:* Babitsnak ezekről a verseiről többször szó esik levelezésükben; lásd a BJK 2 jegyzetét. — *Zalai:* Zalai Béla. — *S'il vous plait:* Ha önnek is úgy tetszik. — *Batancs:* Szabó Batancs István, Kosztolányi egyetemi társa és budapesti lakótársa. — *Brenner:* Csáth Géza.

10. K: eredeti, Múz. 54/536/2.

M: kiadatlan.

Úgy voltam leveleddel: JGy-nak Kulcsár Gyulához intézett levelei nem kerültek elő; talán örökre elvesztek. — *Földhöz vághattam a tölténytáskát:* Kulcsár Gyula a 4. sz. levélben írja, hogy be kellett vonulnia katonának. — *Szépén leivizgáztál:* valószínűleg JGy alapvizsgájára céloz. — *Subára:* újonc katonára.

11. K: eredeti, OSZK Bh. — A kelezés hiányos; az évszámot a tartalomból állapítottam meg; a levélben említett Juhász- és Kosztolányi-művek egyértelműen igazolják, hogy a levél 1904-ben kelt. — Válasz JGy ismeretlen levélre.

M: Magyar. — KK 126–8. — BJK 11.

Közlött szép műfordításával: François Coppée *Petőfihez* c. versének fordításáról van szó (JGYÖM 3 : 245); a SzéV 1904. júl. 31-i számában jelent meg. — *Bürger epigrammája:* Gottfried August Bürger (1747–1794) említett epigrammájának címe: *Die Esel und die Nachtigallen* (A szamarak és a fülemülék); eredeti szövege:

Es gibt die Esel, welche wollen,
Dass Nachtigallen hin und her

Des Müllers Säcke tragen sollen.
Ob recht fällt mir zu sagen schwer,
Das weiss ich: Nachtigallen wollen
Nicht, dass die Esel singen sollen.

Magyar fordítása (prózában): Vannak olyan szamarak, melyek azt akarják, hogy a fülemülék cipeljék ide-oda a molnár zsákjait. Hát bizony nehezemre esik megmondanom, amit tudok: a fülemülék nem akarják, hogy a szamarak énekeljenek. — *Kategorikus imperativusz*: Kant etikájának alapfogalma, a priori erkölcsi törvény, belső erkölcsi parancs. — *Zalai*: Zalai Béla. — *Möwe, Die drei Schwestern*: Csehov két drámája, a *Sirály* és a *Három nővér*; ez utóbbit később Kosztolányi fordította magyarra. — *Fordítom is már*: Leconte de Lisle *Oresteia* c. három részből álló színművének fordítását Kosztolányi a Nemzeti Színháznak akarta följánlani; ezt írja Babitsnak 1904. okt. 31-én (BJK 21): „Az *Oresteiat*, legnagyobb sajnálatomra, nem küldhetem, mert dolgozom rajta, ama reményben, hogy a 'Nemzetiszínház' elfogadja fordításomat s előadják magyarul, ahogy Franciaországban 1892-ben franciául . . .” A Nemzeti Színház 1912-ben mutatta be a dráma *Erinysek* c. részét Ivánfi Jenő fordításában. — *Aischyloséval összehasonlítottam*: Aiszkhülosz *Oresteia*-trilógiájáról van szó. — *A Szeged és Vidéke szívességé*: a SzéV ebben az időszakban Kosztolányinak több versét közölte; lásd a 6. sz. levél jegyzetét. — *Műfordításaim közül adjanak köre nehányat*: a SzéV-ben ez idő tájt nem jelentek meg Kosztolányi műfordításai. — *Az elbeszélés ügyét*: a *Kifélé* c. Kosztolányi-novelláról van szó; lásd a 6. sz. levelet és jegyzetét. — *Egy rövid cikket Arany Jánosról*: a SzéV-ben nem jelent meg; lehetséges, hogy az *Arany vallása* c. cikkéről van szó, mely akkor már kész lehetett, és amely a Bácskai Hírlap 1905. okt. 22-i számában jelent meg, a *Heti levél* c. rovatban, név nélkül; Kosztolányi Dezső 1905-től 1906-ig a Bácskai Hírlap vasárnapi számaiban írta ezt a rovatot név nélkül. — *Childe Harold*: nem jelent meg az említett részlet a SzéV-ben; lásd a 9. sz. levél jegyzetét is. — *Zarathustrai undorból*: utalás Nietzsche könyvére (*Also sprach Zarathustra*). — *Meghívásom visszautasítását*: lásd a 9. sz. levelet. — *Augusztus hóban én is felzavarom*: nincs adatom rá, hogy ígéretét megtartotta-e. — *Az alföldi metropolis*: Szeged. — *Mielőtt Münchenbe utaznék*: Kosztolányi nem utazott Münchenbe; 1904 őszén a bécsi egyetemre iratkozott.

12. K: eredeti, K-né 4622/400—401; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Válasz a 11. sz. levélre.

M: Magyar. — MIL 380—1. BJK 13. — JGyE 44.

Szentesen vagyok: JGy anyai nagybátyja és keresztapja, Kálló Gyula (1860—1942), az Ármentesítő Társulat igazgató főmérnöke; 1900 óta Szentesen élt; JGy és testvérei az iskolai szünidőkben többször nyaraltak nagybátyjuknál; Kálló Gyula anyagi támogatást is adott keresztfiának egyetemi tanulmányaihoz; a keresztapa egyik fia — Kálló István (1883—1928) — egyidős volt JGy-val; másik fia — Kálló Antal (1898—), később Budapesten kórházi főorvos — tizenöt évvel volt fiatalabb nála. A kellemes, családias légkör, a pihentető környezet joggal juttatja eszébe Cicero Tusculum melletti birtokát és nyaralóját. — *Franciául egyre jobban értek*: lásd a 9. sz. levél jegyzetét. — *Művészettörténetel foglalkozom*: lásd a 10. sz. levelet is. — *Poussin*: Nicolas Poussin (1594—1665) francia festő, az ún. heroikus tájkép megeremítője. — *Palesztra*: küzdőtér. *A székely népballadáról szóló szakdolgozatomat*: Oláh

Gábor emlékezése szerint (Durkó ItK 1954. 223) JGy *A tragikum magyar irodalma* címmel akart szakdolgozatot írni; lásd a JGYÖM 5. kötetében, az elveszett prózai írások listáján (24. sz.); Grezsa Ferenc szerint (ItK 1957. 365) Arany Jánosról írt szakdolgozatot, föltehetőleg az *Arany stilművészete* címűt; lásd a JGYÖM 5. kötetében, az elveszett prózai írások listáján (26. sz.); a széki népballadáról szóló írása valószínűleg nem szakdolgozatnak, hanem szeminárium beszámolóként készült. — *Két verset írtam*: pontosan aligha állapítható meg, de nagyon valószínűnek látszik, hogy az egyik a *Dal a rózsákról* (JGYÖM 1 : 64–5), melynek hangulata teljesen azonos e levél elején érzékelt hangulattal („nyíló rózsák”, „őszi sejtés”); a másik talán az *Augusztus* című (JGYÖM 1 : 66); elképzelhető, hogy ennek a nyárnak a termése a *Művészet* című vers is (JGYÖM 1 : 67), mely képzőművészeti ihletésűnek látszik (lásd a levélben: „Poussin, Rafael, Rubens világában élek . . .”); hasonlóképpen a *Herakles* című vers (JGYÖM 1 67-8), melyre a Kosztolányival folytatott Héraelész-vita is illethette; lásd a 9. sz. levelet és jegyzetét. Ezeket a verseket mind 1905 nyarán közölte: *Dal a rózsákról* (SzéV júl. 30.), *Augusztus* (SzéV aug. 6.), *Művészet* (BN aug. 11), *Herakles* (SzéV aug. 13.). — *Legutóbbi leveléért*: a 11. sz. leveléért. — *Eptisünk egy tornyot*: pontatlan időzet Mózes I. könyvének XI. részéből (4. vers). — *Kicsinyes alanyi hangzatkáimat és hangulatkáimat . . . beszüntettem*: talán az olyan jellegű versekre gondol, mint pl. a *Kölkök* (JGYÖM 1: 51) vagy az *Első szerelem* (JGYÖM 1: 51), és inkább olyan jellegű verseket akar írni, mint amilyen a *Kovácsnóta!* (JGYÖM 1: 53), melynek egyik sora („S örök sarkcsillag előtte a cél.”) e levélben így fogalmazódik meg: „A mi csillagunk a sarkcsillag legyen!” A *Kovácsnóta!* c. versben „világvihar”-t ír JGy, a levélben „életviharok”-at. Valószínű, hogy ezt a verset is ezen a nyáron írta, noha csak december végén küldte el Babitsnak; lásd a 13. sz. levelet.

13. K: eredetije ismeretlen; több másolata van (OSZK Bh) a Török Sophie-féle gyűjtés anyagában (gépiratok, lapkivágatok: Fond. III. 1674–1675; 2284. — nyomdai levonat: Fond. III. 2308; lásd a BJK jegyzeteinek bevezetését is (239–240. l.). — Keltezés a tartalomtól: a szegedi Társadalomtudományi Társaság (a levél szövegében: Társ. Tud. Társ.) alakuló értekezlete 1904. nov. 28-án, alakuló közgyűlése 1904. dec. 8-án, avató ünnepe 1904. dec. 20-án volt; az ünnepi beszédet dec. 20-án Pikler Gyula mondta *A társadalmi tudományról* címmel; ez az ünnepi beszéd volt az „alapos és lapos szociális oktatás”, melyet a SzéV is közölt 1904. dec. 25-i számában, a karácsonyi mellékletben. JGy levele tehát 1904. dec. 20-a után íródott.

M: BJK 27. — JGyE 47–8.

Brandes: Georg Brandes (1842–1927) dán író, esztéta, kritikus. — *Ruskin*: John Ruskin (1819–1900) angol művészettörténész és szocialisztikus eszmék hirdetője. — *Frenssen*: Gustav Frenssen (1863–1945) német regényíró. — *Jeanne d'Arc* (1412–1431): Franciaország hősnője, a katolikus egyház szentje. — *Mi is hát a művészet*: talán valamelyik egyetemi szemináriumon olvasta föl. — *Beöthy*: Beöthy Zsolt. — *A tragikum egy új . . . felfogásfeléje*: lehetséges, hogy ez a terve kapcsolatban van *A tragikum magyar irodalma* c. dolgozatával; lásd a 12. sz. levelet és jegyzetét; az is bizonyosnak látszik, hogy ebből a dolgozataból valók azok a glosszák, melyeket az Egyetemi Kőr 1904. nov. 6-i összejevetelén olvasott föl; lásd Grezsa 21. és 27. — *Az irodalomtörténetírás úgynevezett módszerei*: lehet, hogy ezt is fölolvásásnak vagy szeminárium dol-

goznak szánta. — *Dézsi*: Dézsi Lajos. — *Nietzschéről studium*: Nietzschéről több cikket is írt ifjúkorában, föltehetőleg e studium eredményeként: *Nietzsche* (Vf 1905. máj. 1.; JGYÖM 5:42-5); *Nietzsche és a hellenizmus* (MSZ 1905. szept. 17.; JGYÖM 5:50-6); *Nietzsche és a társadalom* (ÚSz 1905. nov.; JGYÖM 5:60-3); *Nietzsche* (SzéV 1906. aug. 25—26.; JGYÖM 5:93-8). — *A balog jobbjommal*: JGy. 1904. nov. 26-án, egy diáktüntetés alkalmával, egy rendőr kardjától a jobb kezén megebesült; lásd Péter László: *Adatok Juhász Gyula életrajzához. Megsebesülése* (ItK 1959. 307—10). — *Szeged, Tisza, boszorkánysziget*: ekkoriban írt verseire utal; a *Tibiscus partján* (JGYÖM 1:116) első sorából világosan kiteszik, hogy ezt a versét ez idő tájt írta; talán az *Álmok vége* . . . (JGYÖM 1:104) is ekkoriban keletkezett, de ez kevésbé valószínűsíthető. — *Csak azok a szociológusok*: utalás Pikler Gyulának e levél elején említett előadására. — *Köszölnyi írt és küldött*: lásd a 11. sz. levelet és jegyzetét. — *Én is küldök*: a *Kovácsnóta!* (JGYÖM 1:53) c. versét küldte el ebben a levélben; a vers másolathal maradt fenn, akárcsak ez a levél. — *A Tragédia születése a zene szelleméből*: Nietzsche *Die Geburt der Tragödie aus der Musik* c. művéről van szó.

14. K: eredeti, OSZK Bh. — Válasz JGy ismeretlen levelére.

M: Magyar. — KK 136—9. — BJK 28.

Lanyhuló seblázak: utalás sebesülésére; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — *Bécsről*: Kosztolányi 1904 őszén a bécsi egyetemre iratkozott. — *Újra kezembem vettem Byront*: a *Childe Harold* fordítását folytatja; lásd a 9. sz. levél jegyzetét. — *Segédtanár*: JGy 1904 szeptemberétől László Mihály országgyűlési képviselő budapesti (Hold utca 19.) magángimnáziumában volt bennlakó segédtanár; alkalmaztatása 1905 elejéig tartott: lásd: Grezsa 28—9. — *A kertben című vers*: JGy-nak ilyen c. versét nem ismerjük; talán elveszett vers, talán valamelyik versének ismeretlen változata, de az azonosítás nem sikerült; lásd az elveszett versek jegyzékében (JGYÖM 3:407). — *A másik két darab*: az egyik minden bizonnyal a *Kovácsnóta!*; ezt Babitsnak is elküldte; lásd a 13. sz. levél jegyzetét; ti. ez valóban „szilaj nietzschei hangú” vers; a másik talán *Az élet hegyén*; ez a BN 1905. okt. 22-i számában jelent meg (JGYÖM 1:76). — *Ha kiolvasta a könyvet*: bizonyára a *Zarathustrá-t*; lásd a 15. sz. levelet és jegyzetét; JGy ebben az időben egyébként Nietzschének minden jelentősebb művét ismerte már; lásd: Zolnai 1958. 389—405. és Grezsa 64—79. — *Drámát trok*: a *Julianus apostata* c. drámáját, de nem fejezte be. — *Prachtvolle blonde Bestie*: pompás szőke bestia; Nietzsche egyik kedvelt, gyakran használt, jelképi tartalmú jelzője; JGy is idézi *Nietzsche* c. esszéjében (JGYÖM 5:45), így: „A kökor szőke bestiája . . .” Nietzsche a *Zarathustrá*-ban (*A tudományról* c. fejezetben) írja: „A bestiától való félelem — ezt nevelték a legrégebb idők óta az emberbe, beleértve azt a bestiát is, melyet az ember magában rejteget, s melytől fél: Zarathustra a *benső bestiának* nevezi. Ez a régi félelem, végül megfinomulva, át-szemlélve, elmésedve, ma — azt hiszem — *tudomány* néven ismeretes.” (Fényes Samu fordítása.); ugyanebben a művében (*A sivatag leányai közt* c. fejezetben) pedig ezt írja: „Tán remeg valahol kegyetlen, sárga, göndör hajjú oroszlan bestiától?” — *Három ilyen derék ember*: Babits Mihály, JGy, Zalai Béla. — *Nórát*: Tichy Margitot; lásd a 7. sz. levél jegyzetét. — *Schmidt Erzsikés*: Schmidt Erzsébet (1884—), később Iványi Bertalanné; 1903 őszétől bölcsészhallgató, az EL és a Vf munkatársa, Oláh Gábor szerelme; Oláh Kovács Erzsébetként emlegeti; lásd a 64. sz. levelet; Iványi Bertalanné Budapesten él; lásd: Alföld 1962/2. 85. — *Elefántot*: Elefánt Olga (1886—), később Payr Hugó-

né; Toldy Ferenc unokája; az Iparművészeti Múzeum munkatársa; könyve: *Tér és testtömeg az építészetben* (1908). — *E szentiványi éneket*: Kosztolányinak ez a mondása többféleképpen érthető. Csokonai Vitéz Mihály a szentiványi éneket így értelmezi *A magyar prosodiáról* című munkájának 9. paragrafusában: „És aki az ilyen Szent Ivány-ének forma hosszú strófákban akarná izlését és munkás voltát, leleményességét és poétai izmos vállait megmutatni, elmehet ezzel az intéssel: in tenui, labor et tenuis quoque gloria.” Csokonai a latin intést Vergiliusból vette (*Georgicon* IV. 6–7); Vietórisz József fordításában: Nagy dolog ez kicsiben, de kicsinyt is elér a dicsőség. Arany János a fűzfaverset, az együgyű verset nevezi szentiványi énekeknek (*Vojtina levelei öccséhez*; I. levél, 163. sor). A népi szólás így tartja: Hosszú, mint a szentiványi ének. Elképzelhető, hogy Kosztolányi itt JGy *Emlék* c. versére is (JGYÖM 1:112) utal, melyben JGy szerelmi emlékeit idézi — akárcsak Kosztolányi ebben a levélben „volt ideáljait” —, a „szentiványi éjjel”-t és „Szentiván havának tündér éjszakájá”-t. — *A Virágfakadás ügyét tisztázza*: a Vf kéthetenként megjelenő szépirodalmi folyóirat volt, 1904. nov. 1-től 1905. okt. 15-ig jelent meg, és Endrődi Béla szerkesztette; JGy 1905. márc. 1-től az irodalmi rovat vezetője volt; lásd: Grezsa 32–34; Kosztolányi *A bal lator* c. versét küldte el JGy-nak, hogy közöltesse valahol, és JGy a Vf-ban közölte (1905. ápr. 15.); JGy közvetítette a Vf-hoz a következő Kosztolányi-verseket is: *Nyár* (1905. márc. 15.), *A hajnali csillaghoz* (1905. aug. 1.), *Finale* (1905. szept. 15.). — *A Szeged és Vidékebe még ma küldök*: nem aznap küldött, csak néhány nap múlva, 1905. jan. 2-án: — *A vadidegenben*: Bécsben. — *A Kifelét* küldje: azokat a lappéldányokat, melyekben Kosztolányi *Kifelét* c. novellája megjelent; lásd a 6. sz. levelet és jegyzetét.

15. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltezés a tartalomtól: válasz a 14. sz. levélre, talán szilveszterkor; lásd a levélben a „zuzos szilveszteri éjjel” szintagmát.

M: Magyar. — BJK 29.

Jó jeges zuhanyt: lásd Kosztolányi bíráló megjegyzéseit a 14. sz. levélben JGy verseiről és egyéniségéről. — *Herczegi*: Herczeg Ferenc-i. — *Nietzsche hogy tetszett?*: a táncdalok Nietzschejére való hivatkozás egyértelművé teszi, hogy rajongása a *Zarathustrá*-nak szól; lásd a 14. sz. levelet és jegyzetét is. — *Platon Gorgiása*: Platón ebben a művében fejti ki Gorgiasz szofista bölcselő tanításával kapcsolatos állásfoglalását. — *Az aposztatáról*: Kosztolányi tervezett drámájáról; lásd a 14. sz. levelet és jegyzetét. — *Ibsentől Rakodczayig*: Ibsen Császár és Galileus, Rakodczay Pál (1856–1921) pedig *Julianus Apostata* címmel írt erről a témáról drámát. — *Generationes et generationes*: nemzedékről nemzedékre. — *Hogy Rostand kibérelje*: Edmond Rostand színműveire utal, alighanem a *Cyrano de Bergerac*-ra; JGy baráti köre Cyrano alakjában a kételkedő, tépelődő — hamleti — hőst látta; Kosztolányi írja később *Cyrano* c. cikkében (Színházi Élet 1920. okt. 10.), hogy Rostand kedves bölcsse „az a Pür-rón volt, a görög kételkedő, ki még a kételkedésben is kételkedett, s ezt íratta bírja föl: *Meghaltam? Nem tudom.*” — *A drámájáról szóló referatába*: lásd a 14. sz. levelet. — *Még Apponyinak is árt*: Apponyi Albert 1904. nov. 19-én tagja lett az ellenzék ún. vezérlo bizottságának; az ellenzék egyik vezetőjeként gyakran szolgált föl a parlamenti üléseken, és a lapok sokat foglalkoztak személyével, változó politikai állásfoglalásaival; ti. 1903. nov. 25-én kilépett a Szabadpártú Pártból, és belépett a Függetlenségi Pártba. — *Herczeg Ocskayja és Bizánca*:

Herczeg Ferenc Ocskay brigadéros és Bizánc c. színműve. — *A bal lator közlését*: lásd a 14. sz. levelet és jegyzetét. — *Endrődi ur*: Endrődi Béla, a Vf szerkesztője. — *Az összeköpött zsidó*: idézet *A bal lator* utolsó versszakának második sorából. — *A maga dolgaiból finomabbakat*: valószínűleg azokat a verseket, melyek közül a 14. sz. levél jegyzetében felsoroltakat közölte a Vf. — *Lasciate ogni speranza*: Kosztolányinak ez a verse ekkor már megjelent a SzéV-ben (1904. júl. 17.). — Sz. V.: SzéV. — *A Tüzet levelemmel*: Kosztolányinak *A Tűz* c. verse a SzéV 1904. dec. 25-i számában jelent meg; ezt a lappéldányt küldte el JGy Kosztolányinak. — *A Kifelét még mindig keresik*: azokat a lappéldányokat, melyekben a *Kifelé* c. Kosztolányi-novella megjelent; lásd a 14. sz. levél jegyzetét is. — *Wienbe rándul*: Kosztolányi 1905. jan. 6-án indult vissza Bécsbe, egyetemi tanulmányainak folytatására; lásd a 17. sz. levelet.

16. K: eredeti, OSZK Bh.

M: BJK 30.

Háláson köszönöm szép levelét: a 15. sz. levelet. — *Itt egy vers: A bölcs halála*; megjelent a SzéV 1905. jan. 15-i számában. — Sz. V.: SzéV. — *V-nak*: a Vf c. folyóiratnak. — *A sárgaarcú bölcslet*: Babits Mihályt. — *A közlőt verset: A Tűz* c. verset; lásd a 15. sz. levél jegyzetét. — *A hátralékos elbeszélés folytatását*: a *Kifelé* c. novelláról van szó; lásd a 6., a 14. és 15. sz. levelek jegyzetét.

17. K: eredeti, Zolnai-hagy. — Lev. lap. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula segédtanár, Ipar-utca 13. Szeged. Távolléte esetén utána küldendő!

M: Zolnai 1957. — BJK 31.

Versem elhelyezéséről: A bölcs halála c. versről van szó; lásd a 16. sz. levelet és jegyzetét. — *A novella megtalálhatóságáról*: a *Kifelé* c. elbeszélésről van szó; lásd a 16. sz. levelet és jegyzetét. — *Vezesse őt be a Szeged és V.-be*: a SzéV 1905. évfolyamának első felében nem találtam nyomatát, hogy JGy-nak sikerült volna beajánlania Zalait a laphoz. — *Holnap utazom*: Budapestre, onnan Bécsbe; lásd a 15. sz. levelet és jegyzetét is.

18. K: eredeti, OSZK Bh. — Zárt lev. lap. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula tanár úrnak Szegeden Ipar ucca 13. Távollét esetén utána küldendő! — A postabélyegző kelte.

M: Paku. — BJK 32 (hasonmása is).

Csak néhány sorban felelek levelére: ez a levél válasz a 13. sz. levélre. — *Kosztolányi szép műfordításaival spékelt cikkét*: lehetséges, hogy a *Baudelaire* (MSz 1906. aug. 9.; EM 121–32) c. cikkről van szó; Kosztolányi ebben idéz több verset saját fordításában; elképzelhető, hogy ez a cikke már akkoriban elkészült, vagy készülöben volt. — *Főleg az őn versét*: JGy a 13. sz. levélben küldte el Babitsnak a *Kovácsnóta!* c. versét. — *Ostort fonok . . .*: Petőfi *Az őrült* c. versének szavaival valószínűleg *Arany mint arisztokrata* c. dolgozatára utal; ez ugyanis bővelkedik meghökkentő megállapításokban; bővebben lásd: BJK 25 és 34. — *A Tragédia Születése*: Nietzsche *Die Geburt der Tragödie aus der Musik* c. műve.

19. K: eredeti, OSZK Bh.

M: BJK 35.

Előzékeny szívtességről tanúskodó útbagazútást: JGy levele iameretlen. — *Julian lelki világát láttam bemutatva*: Kosztolányi tervezett drámájáról, a Ju-

lianus apostatá-ról van szó; lásd a 14. sz. levelet és jegyzetét. — *A Kisfaludyak útlete*: lásd a 9. sz. levél jegyzetét. — *Az Egyetemi Lapoknak itt küldök*: az EL nem közölt a fordításból részleteket; az EL-at 1888-ban alapították, 1919-ben szűnt meg; 1905. jún. 11-től 1907. nov. 15-ig szünetelt. Jellege többször változott; egy ideig a Magyar Diákszövetség hivatalos lapja, tudományos, irodalmi, művészeti és társadalmi ifjúsági hetilap volt; JGy gyakran írt a lapba; bővebben lásd: Grezsa 30—4. — *Szinnyei-féle trot fonetikát*: Szinnyei József fonetikai kollégiumának egyetemi jegyzete. — *Rendszeres m. ny. t.*: Rendszeres magyar nyelvtant; Szinnyei egyik kollégiumának a címe: itt is az egyetemi jegyzetről van szó, akárcsak a finn nyelvtan esetében; Kosztolányi magyar nyelvészeti vizsgáira akart készülni ezekből a jegyzetekből. — *Gyönyörű versét*: talán *A kertben* c. versről van szó; lásd a 14. sz. levelet és jegyzetét. — *A fordultat mutassa meg többeknek*: Byron *Childe Harold*-ját; lásd a 9. sz. levél jegyzetét. — *Egy. l.*: EL.

20. K: eredeti, Múz. 54/536/3. — A levél legalján JGy [?] ceruzairásával két sor: Lovak. Két igásló, az egyik cirkuszló volt, / a másik pedig eke előtt járt. [Talán a *Romeo és Julia* c. elbeszélésének (JGYÖM 4:31—4) gondolati csátrája.]

M: kiadatlan.

Azokat a kis verseket a Magyar Szemlében: a MSZ 1905. febr. 12-i számában a négy részből álló *Első szerelem* c. verse (JGYÖM 1:57—8) jelent meg. — *Vass barátom*: talán Vass József (1877—1930), későbbi nagyprépost és miniszter; 1904-ben szentelték pappá; Sárvárott született, akárcsak Kulcsár. — *Hony soit qui mal y pense*: Szégyellje magát, aki rosszra gondol.

21. K: eredeti, Múz. 54/536/4. — Az aláírás alatt JGy [?] ceruzairásával a következő sorok: Ambrus Zoltán / A színházi kritika / MH 64. / Császár Elemér 50. sz. / A romantizmus halála / Pol. Hetiszemle 36. / Sz. D. Lem. — Válasz JGy ismeretlen levélére, mely 1905. febr. 20-a után kelt.

M: kiadatlan.

Irtam egy versemben: valószínűleg nem jelent meg. — *A múltkor*: a 20. sz. levélben. — *Blasphemia*: magasztos dolog megcsúfolása.

22. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Tek. Juhász Gyula úrnak Budapest IV. Királyi Pál utca 12. 3. emelet. Diákotthon.

M: BJK 38.

Péterfy Jenő összegyűjtött tanulmányait: a Franklin Társulat adta ki 1903-ban, három kötetben, *Péterfy Jenő összegyűjtött munkái* címmel. — *Hogy állnak a vizsgálati ügyeim?*; Kosztolányi a budapesti egyetemen vizsgázott; ezekre a vizsgákra vonatkozólag kéri JGy fölvilágosításait, miután a húsvéti szünetidőre hazautazott Bécsből. — *Két levelet kaptam Mohácsi Jenőtől*: a levelek ismeretlenek; Mohácsi Jenő (1886—1944) jogász volt, de szoros kapcsolatot tartott a bölcsészekkel. — *Tűz*: szépirodalmi folyóirat, Hegedüs Bite Gyula (1887—1953) és Mohácsi Jenő szerkesztette; egyetlen száma jelent meg 1905. ápr. 20. keltezéssel; a folyóirat történetéről lásd Mohácsi Jenő megemlékezését: BE 160—2; lásd továbbá: Kunszery Gyula: „*A Tűz fiai*” (ItK 1967. 196—206).

23. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes ifjú Juhász Gyula tanárjelölt urnak, Budapest Tudományegyetem. — A postabélyegző kelte.

M: Alföld 1962/2.

Márkus Lászlóval vívott tolcscsatádat: a Thália 1905. márc. 12-én bemutatta Strindberg *Az apa* c. darabját; JGy a Vf 1905. márc. 15-i számában írt a bemutatóról (*Strindberg a Thália színpadán*; JGYÖM 5:31); az EL 1905. márc. 26-i számában ismét ír a darabról (*Strindberg tragédiája: Az apa*; JGYÖM 5:32); ebben Márkus Lászlót (1881–1948) is megcáfpkedi, aki elismerően írt *A Hét* márc. 12-i számában ugyanerről a darabról. Márkus László az EL 1905. ápr. 2-i számában nyílt levelet adott közre, és fölényes hangon kioktatja JGy-t, ő ugyanebben a számban válaszol Márkusnak (*Modernség és magyarság*); JGYÖM 5:36 A vita részletes ismertetését lásd: JGYÖM 5:584–5. — *Múltkori Jókai cikkedért:* a cikk címe: *Jókai* (Vf 1905. márc. 15; JGYÖM 5:29–31). — *John Gabriel Borkmann Oláh:* Ibsen egyik drámájának címe és főhőse: *John Gabriel Borkman*.

24. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Nyíregyháza, az új róm. kat. templom. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula tanárjelölt úrnak, szénior, Budapest IV. egyetem bölcsészeti kar.

M: kiadatlan.

Csütörtöki stílygyakorlatomat: Négyesy László szemináriumáról van szó, melynek JGy titkára is volt. JGy erről így ír *Négyesy órák* c. cikkében (JGYÖM 6:45): „Ennek az irodalmi szemináriumnak én nyolc szemeszteren át voltam buzgó és tevékeny hallgatója, vagy hat szemeszteren át pedig titkárja is. E kitüntető tisztesség abból állott, hogy én állítottam össze hétről hétre a föl-olvasások sorrendjét.” E szemináriumok időpontja nem mindig csütörtök volt, nem is mindig péntek, ahogyan JGy írja *Riedl Frigyes* c. emlékezésében (JGYÖM 7:62): „Ezeken a pénteki órákon, amelyeken verseket és prózákat olvastak föl . . .”

25. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/b; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Oláh Gábor tanár Urnak Kollégium Debrecen. — Válasz a 23. sz. levélre.

M: Durkó 223. — Alföld 1962/2.

Köszönet az elismerésért: a Márkus–Juhász vitában Oláh Gábor JGy-nak adott igazat; lásd a 23. sz. levelet. — *Hallom . . . sikereidet:* valószínűleg utalás Oláh Gábor könyvére, a *Csokonai és a latin költők*-re (1904), melyről D. jelzéssel az ItK közölt elismerő recenziót (1905. 252–3), és a MSz (1905. 35. sz.) is dicsérőleg méltatta; valószínűleg utalás továbbá *Emlékezetnek okáért Csokonai önvédelme* c. cikkére (ItK 1905. 120–2). — *Közeli végről károgsz:* talán utalás valamelyik ekkoriban megjelent Oláh-versre. — *Béna:* talán szellemi benuátlására utal, de lehet utalás sebesülésére is; lásd a 13. sz. levél jegyzetét.

26. K: eredeti, Kilényi-gyűjt; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Szövege a Debreceni Független Újság 1905. jún. 1-i számának lapkivágatán kézírással; a cikk címe: *Budapesti emlék*. — Keltezés az előbb említett lapkivágat alapján.

M: Alföld 1962/2.

Gyöngye megemlékezést: a jegyzet elején említett cikkről van szó, melyben Oláh Gábor közös egyetemi emlékeiket idézi; lásd a 27. sz. levelet és jegyzetét is. — *A Jókai-kéziratot:* Oláh Gábor a Kollégium könyvtára részére gyűjtött írói autográfáiakat.

27. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/d; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: válasz a 26. sz. levélre.

M: Durkó 228. — Alföld 1962/2.

A gyöngéd megemlékezést ferde fejéről: Oláh Gábor *Budapesti emlék* c. cikében (Debreceni Független Újság 1905. jún. 1.) többek között ez olvasható: „Mosolyog a kis gnóm [JGy], mint ahogy szokta. Nem is hinné az ember, mennyi lakik abban a kis ferde főben. Szegedi termés, jó termés.” Lásd még: Péter László: *Adatok Juhász Gyula életrajzához* (ItK 1959. 310). — *A helyi tárogatóba*: a SzéV-be. — *Non omnis moriar*: Nem halok meg egészen (Horatius: *Carminum liber tertius*, XXX. 6.). — *Egy kardcsapással*: utalás sebesülésére; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — *Csokonai életrójától*: lásd a 25. sz. levelet és jegyzetét. *Mily bútang ez a név*: Arany János *Dante* c. verséből idéz (13. sor).

— *Maday Gyula*: Madai (1881–1937) tanár, a debreceni Bokréta csoportosulás egyik tagja; később tankerületi főigazgató. — *Quoquo scelesti ruitis?*: helyesen: Quo, quo . . . ; Hova, hova rohantok, bűnösök? (Horatius: *Epodon liber VII. 1.*)

Lusus: játék. — *Jókainak manupropriáját*: Oláh Gábor a Régi Okiratok 5–6. füzetében (1905) adta ki *Jókai és Debrecen* című tanulmányát, ezért külön is örült a JGy-tól kapott — közelebből nem ismert — Jókai-kéziratnak; lásd a 26. sz. levelet és jegyzetét is. — *Arany János studiumokba merültem*: a levélben részletezett nagy tervből nem lett semmi, csupán rövid esszé született ekkor; címe: *Arany János* (Vf 1905. szept. 1.; JGYÖM 5:48–50); lásd a 36. sz. levelet és jegyzetét is. — *Falom, eszem, mint ő trta az Iliásról*: Arany János hasonlólt írt Szilágyi Istvánhoz intézett levelében (Szalonta, 1846. febr. 22.): „. . . Homert tanulom, Ilias-t eszem.” Lásd: *Arany János levelezése tró-barátaival* (1888–9), I. k. 15. — *Bielsovszky csinált Goethével*: Albert Bielschowsky (1847–1902) kétkötetes, igen népszerű Goethe-életrajza (*Goethe*. 1895–1904). — *Carlyle Schillerral*: Thomas Carlyle híres Schiller-életrajzáról van szó (*Life of Schiller*; 1825). — *Sceptrum*: jogar. — *Egy fájó gép, mely pipál*: Arany János *Mi vagyok én?* (1882) című versének második sora. — *Tamburás öreg urban*: utalás Arany János *Tamburás öreg úr* c. versére.

28. K: eredeti, Kilényi-hagy. Keltezés a tartalomból: válasz a 27. sz. levélre.

M: Alföld 1962/2.

Edes dolog hallgatni: idézet Byron *Don Juan*-jából (I. 122. 1–2.; Ábrányi Emil ford.) — *Aranyt és a többi*: lásd a 27. sz. levelet. — *Divinatio, sine qua non est poeta*: Isteni ihlet, mely nélkül nincs költő. — *Fejednek elferdítését*: lásd a 27. sz. levelet és jegyzetét. — *Jókai kéztrását*: JGy Jókai-autográfiát küldött Oláh Gábornak a 27. sz. levél mellékleteként — *Érőt kívánok a nagymunkához*: JGy a 27. sz. levélben számol be Oláh Gábornak arról, hogy Arany-életrajzot akar írni. — *Riedl derék dolgozata*: Riedl Frigyes főműve, az *Arany János* c. esszé, mely 1887-ben jelent meg először, azután több kiadást ért meg. — *Rendőrkard-vagdosta kezdet*: lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — *Madai Gyulán kívül*: Madai Gyula Oláh Gábor legbizalmasabb barátja; lásd a 27. sz. levél jegyzetét. — *1906-ban vagy 1907-ben megjelenő . . . munkámat*: a *Sámszon* c. verses regényről van szó; 1908-ban jelent meg; lásd a 40. sz. levelet is. — *Do ut des, facio ut facias*: Adok, hogy adj, cselekszem, hogy cselekedj. — *Ami már a Bokrétaival megkezdtem*: 1902-ben jelent meg Debrecenben a *Bokréta* c. antológia, mely Baja Mihály, Gulyás József, Gyökösey Endre, Madai Gyula és Oláh Gábor verseit közölte. 1904-ben jelent meg a csoport következő antológiája

Új Bokréta címmel; JGy elismerő kritikát írt róla (*Új bokréta*. SzéV 1904. ápr. 3; GYÖM 5:19). — E. K.: Egyetemi Kör, a bölcsészhallgatók konzervatív irodalmi köre; az 1900-as évek elejétől az ún. bokrétaások, vagyis Oláh Gábor és köre voltak a hangadók benne; lásd: Grezsa 23; 26–7. — *Dienes*: Dienes Pál (1882–1952); a budapesti egyetemen szerzett matematika-fizika szakos tanári oklevelet, és ugyanitt doktorált filozófiából 1905-ben. Dienes Pál különösen Babits Mihállyal és Zalai Bélával volt jó barátságban; később Babits egyik távoli rokonát, Geiger Valériát (1879–1978) vette feleségül, aki Dienes Valéria nevére lett ismert filozófiai író; Dienes Pál 1919 után emigrált, és londoni egyetemi tanárként halt meg. — *Ezt a verset pedig Byron írta*: idézet Byron *Don Juan*-jából (I. 218; Ábrányi Emil ford.).

29. K.: eredeti, OSZK Kt. — Lev. lap. — Címzés: Egyetemi Lapok (Gulyás Kéthly [!] Andor) Kaplony-u. 7. fsz. Budapest. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Egyetemi Lapok: éppen azokban a napokban szűnt meg átmenetileg, amikor JGy ezt a levelezőlapot írta; lásd a 19. sz. levél jegyzetét. — *Dömötör–Kétly ügy*: Dömötör István (1882–1961) jogász, hírlapíró, művészeti író az EL 1905. jún. 4-i számában cikket írt a modern magyar líráról *Öregek és fiatalok* címmel; Kétly Endre Andor, az EL egyik szerkesztője — Myositis álnéven — a lap 1905. jún. 11-i számában vitába szállt Dömötör cikkével; Kétly cikkének címe: *Öregek és fiatalok. Ellenstrófák*. Dömötör viszonzválasza a lap 1905. jún. 11-i számában olvasható *Még egy strófa* címmel. JGy a vitában Kétly konzervatívabb álláspontját vette magáévá; lásd még: Grezsa 31–2. — *Márkus–Juhász affaire*: lásd a 23. sz. levelet és jegyzetét.

30. K.: eredeti, dr. Rózsa Andorné dr. Gönczi Klára (Szeged) tulajdonában; ő Kilényi Irmától kapta ajándékba; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Zárt lev. lap. — Címzés: Nemes Juhász Gyula tanárjelölt úrnak, írónak, Szeged. Ipar utca 13.

M: Alföld 1962/2.

Cserzy Mihály (1865–1925): szegedi borbélymester és író; munkáinak nagy részét Homok néven jegyezte. — *Minap küldött nagyobb levelemre*: a 28. sz. levélre. — *Brendel Ulrik*: Ibsen *Rosmersholm* c. drámájának egyik hőse.

31. K.: eredeti, Zolnai-hagy. — Lev. lap. — Címzés: Juhász Gyulának Ipar utca 13. Szeged. — A postabélyegző kelte.

M: Zolnai 1957. — BJK 40. — JGyE 49.

Hazaérkeztem: Bécsből, ahol az egyetemi előadásokat hallgatta. — *Az Sz. V.-ben vasárnap oly szép verset közölt*: JGy-nak a SzéV. 1905. júl. 16-i (vasárnapi) számában két verse jelent meg: az *Efemeridák* (JGYÖM 1:64) és a *Milói Venus* (JGYÖM 1:64). — *Talán egy Kufstein*: Kosztolányi célzása csak úgy érthető, ha *Gotterhalte* című versére (JGYÖM 1:61) vonatkoztatjuk; ez a verse a SzéV. 1905. jún. 29-i számában jelent meg. Valószínűnek látszik, hogy Kosztolányi, miután hazaérkezett Bécsből, egyszerre nézte át a számára bizonyára összegyűjtött és féltetett lapokat; június 29-e péntekre esett, de piros betűs ünnep volt (Péter-Pál napja): innen származhat Kosztolányi elírása; lásd még: Zolnai ItK 1957. 118 és JGYÖM 1:377. — *A jövő héten . . . átrándulok Szegedre*: aug. 1-én utazott át Szegedre; lásd a 41. sz. levelet. — *Elküldött három szonettetem*: a SzéV 1905. júl. 23-i száma két szonettjét közölte: *Egyedül és Régi szerelem*. —

Ha ír a Virágfakadásba: Kosztolányi verseit JGy közvetítette a Vf-nak; lásd a 14. sz. levelet és jegyzetét is.

32. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Juhász Gyulának Szeged Ipar utca 13. Távolléte esetén rögtön utána küldendő. — A postabélyegző kelte. **M:** BJK 41.

Önnek írt első levelemet: az ugyanezen a napon írt levelezőlapját, itt a 31. számú levél. — *Zalai Béla . . . haza érkezett-e*: lásd a 30. sz. levelet.

33. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/b; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Zárt lev. lap. — Címzés: Oláh Gábor Kollégiumi Könyvtár Debrecen. — A postabélyegző kelte.

M: Durkó 225 (részlet). — DZ 27—8. (hasonmás). — JGyE 50—1. — Alföld 1962/2.

En is verssel kezdem: Oláh Gábor a 28. sz. levelet kezdi verssel. — *Velem akarod megírtni az essayt*: a 28. sz. levélben Oláh Gábor készülő *Sámson* c. művének esztétikai elemzését bízta JGy-ra; lásd a 28. sz. levél jegyzetét. — *Gileád*: az ókori Jordánia keleti tartományának, illetve a tartomány hegységének neve; utalás Salamon király *Énekek éneké*-re (4,1; 6,2), továbbá Poe *A holló* c. versére; ennek 15. versszakában ez olvasható: „Van-e balzsam Gileádban? megenyhül-e zord sebem?” (Babits Mihály ford.). — *Péterfy Jenő uri betegsége*: utalás arra, hogy Péterfy Jenő idegbetegsége okán öngyilkos lett; JGy ezekben a napokban írhatta *Egy fiatal öngyilkosnak* c. versét (JGYÖM 1:65); lásd: JGYÖM 1:378—9; továbbá a 39. sz. levél jegyzetét is. — *Fauszt-ként kijárom*: Goethe *Faust*-jának I. részére (*Éjszaka*) utal; Sárközi György fordításában az ide vonatkozó sorok így hangzanak:

Tanultam filozófiát,
orvosi tudományt, jogot,
és sajnos! teológiát,

— *Atheni Timon*: Shakespeare drámájának címe. — *Szegedi írói nem ismerek*: Oláh Gábor a 30. sz. levélben Tömörkénytől és Cserzy Mihálytól származó kéziratot kér JGy-tól, de ő a kérés teljesítését így hárítja el; a szegedi írókról való akkori véleményét lásd: JGYÖM 5:596—7. — *Gyök*: Gyökössy Endre (1880—1957) jogász, költő, ifjúsági író, a Bokréta csoport tagja; ebben az időben Szegeden katonáskodott; 1905-ben Szegeden jelent meg *Idegen földön* c. verseskötete; később MÁV-tisztviselő. — *Imádom Aranyt*: lásd a 27. sz. levelet és jegyzetét. — *Ez utolsó gondolat*: Péterfy Jenő írja *Munkácsy Mihály új festménye* c. esszéjében (*Összegyűjtött munkái* III. k. 306): „. . . az utolsó nagy gondolat lesz nála szíve utolsó dobbanása is.” — *Kosztolányi szintén*: Kosztolányi a 32. sz. levélben tudakozódik Zalai Béla iránt.

34. K: eredeti, K-né 4622/402—403; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét.

M: Magyar. — BJK 42. — JGyE 49—50.

Köszönöm vigasztaló emelő sorait: a 31. sz. levelet. — *Si licet magna*: Ha szabad a nagyokat a kicsinyekkel összehasonlítani; átalakított idézet Vergilius

Georgicá-jából (IV. 176); az idézet pontosan: Si parva licet componere magnis; Vergilius itt a küklopszok munkáját hasonlítja össze a méhek aprólékos, szorgalmas munkájával. — *Péterfy Jenő azt írta Riedlnek*: a pontatlan idézet nem a Riedl Frigyesnek, hanem a Goldziher Ignácnak szóló, 1899. szept. 24-én kelt Péterfy-levelelből való; lásd: Zimándi P. István: *Péterfy Jenő utolsó éve* (It 1957. 478). — *Sors láza*: ez is, az előző és a következő mondatok is olyan testi-lelki állapotot jeleznek, mely Osvaldéra (Ibsen: *Kísértetek*) emlékeztet; lásd az 56. sz. levelet és jegyzetét. — *Hamlet igéü*: az idézet Arany János fordításában: Ó, mely dicső ész bomla össze itten !; Ophelia szavai Shakespeare *Hamlet*-jében (III. felv., 1. szín). — *Szomorú Keresztény*: utalás Nietzsche *Zarathustrá*-jának *Szolgálaton kívül* c. fejezetére. — *Vita brevis*: az élet rövid; JGy kedvelt szállóigéje, teljes alakjában így: Ars longa, vita brevis (Az élet rövid, a művészet örök; Hippokratész nyomán Seneca fogalmazta így); lásd: JGYÖM 4:446. — *Arany lárja*: az egyetlen vigasztaló témám: csaknem szó szerint ezt írja Oláh Gábornak is a 33. sz. levélben. — *Nietzsche és a hellenizmus*: ez a tanulmánya a MSz 1905. szept. 17-i számában jelent meg (JGYÖM 5:50–6). — *M. Sz.*: Magyar Szemle; 1882-ben alapított katolikus szemleű hetilap; ekkoriban haladó szellemű, színvonalas hetilappá vált, s Gerely József szerkesztette; 1906. okt. 25-én szűnt meg, s átadta előfizetőit az Új Időknek. — *Az istenért megírta-e már ?*: ti. Kosztolányi elkészült-e már tervezett Julianus-drámájával; lásd a 14. sz. levelet és jegyzetét. — *Der Gekreuzigte*: a keresztre feszített. — *Amiú kért, mind teljesítettem*: Kosztolányi a 32. sz. levélben kéri JGy-t, hogy tudakolja meg Oláh Gábertől Zalai pontos címét; JGy a 33. sz. levélben csak Kosztolányi üdvözlését tolmácsolja Zalainak, a címe iránt nem érdeklődik.

35. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: Alföld 1962/2.

Ne ijjesztgess: JGy a 33. sz. levélben arra utal, hogy öngyilkossági gondolatokkal foglalkozik. — *6 éneket raktam föl*: a *Sámson* c. verses regényről van szó; lásd a 28. sz. levelet és jegyzetét. — *Avoni . . . hatyú*: Benjamin Jonson (1572–1637) Shakespeare-t nevezi Avon hatyújának *To the Memory of Shakespeare* (Shakespeare emlékeztetése) c. művében, mivel Shakespeare Stratfordon-Avonban született. — *Pardonnez-moi*: bocsásson meg. — *Ronihát, teremhet száz világot*: idézet Berzsenyi Dániel *Fohászkodás* c. yersének 3. versszakából. — *Legfeljebb a Bokráút olvasd*: az 1904-es kiadású *Új Bokráta* c. antológiáról van szó. — *Gretchenek*: utalás Goethe *Faust*-jának nőalakjára. — *Kar utcán*: Oláh Gábor Debrecenben a Kar utca 29-es számú házban lakott. — *Sz. M. tanártársam*: valószínűleg Szabó Márton; lásd: Alföld 1962/2. 92. l. — *Színművet írok*: lehet, hogy a *Lilla* c. darabjáról van szó; ezt a Thália nem mutatta be, de a debreceni Csokonai Színház kétszer előadta; lásd az 56. sz. levél jegyzetét; utalhat *A pénz* c. darabjára is; lásd a 40. sz. levelet és jegyzetét. — *Márkus úr*: Márkus László. — *Gulyás Jóska*: Gulyás József (1885–1954) debreceni születésű irodalomtörténész; a bölcsészetet Budapesten végezte; később sárospataki tanár, egyetemi magántanár, Csokonai-kutató. — *A jó Pestalozzi*: Johann Heinrich Pestalozzi (1746–1827) svájci pedagógus és didaktikus. *Pegasus im Joche*: igába fogott Pegasus. — *Childe Harold*: Byron elbeszélő költeménye; Kosztolányi fordításáról lásd a 9. sz. levél jegyzetét. — *Neumann elza*: bölcsészhallgató, 1901-ben iratkozott be; a Vf és az EL munkatársa; fõlfehetõleg õ volt Zalai Béla felesége; Zalai Párizsban kötött „titokban” házasságot 1905 nyarán; lásd Kosztolányi közlését (BJK 58).

36. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — A másolat készítőjének névolvasatai bizonytalanok.

M: BJK 43.

Bauer Herbert: Balázs Béla. — *Zivuska:* Zivuska Jenő (1876–1926) színműíró, filozófiai író. — *Oláh és Pogány Gábor:* JGy több helyütt nevezi Oláh Gábort tréfásan Pogány Gábornak; lásd: Durkó IK 1954. 224; lásd még JGy *Alleluja!* c. versét és jegyzetét (JGYÖM 1:137; 409). — *Lehel István* (1885–1935): szabadkai születésű tanár, irodalomtörténész, JGy-ék egyetemi társa, Anatole France fordítója; JGy *Riedl Frigyes* c. emlékezésében (JGYÖM 7:62) említi, hogy együtt jártak Négyesy szemináriumára. — *Angyal Dávid* (1857–1943): történész, irodalomtörténész, egyetemi tanár. — *Henker és Denker:* utalás Arany János egyik játékos versére (*Akadémiai paptrszletek I.*); a négyesoros vers így hangzik:

Az emberi öltöt nagy feledékenység

Elnyeli mint tenger;

Csak kettő marad fenn az emlékezetben:

Der *Denker* und *Henker*.

A negyedik sor fordítása: A gondolkodó és hóhér. — *M. Kristóf:* a másolatban *N. Kristóf* van, de lehet, hogy rossz olvasat, és Christopher Marlowe-ról (1564–1593) van szó; a *Henker és Denker* is szülhette ezt a képzetársítását. *Lellei András:* Ady Endre egyik álneve. — *Figyelő:* Osvát Ernő folyóirata; 1905 januárjában indult; utolsó száma 1905. dec. 15-én jelent meg. — *Berkovics Miklós:* Berki Miklós (1882–1922) francia–német–angol szakos tanár; 1904-ben doktorált a budapesti egyetemen, pedagógiai vizsgáit 1906-ban tette le; versei, műfordításai, bírálati és tanulmányai 1899-től kezdve jelentek meg fővárosi és vidéki lapokban; könyv alakban megjelent tanulmánya: *Br. Eötvös József és a francia irodalom* (1904); verseit 1907-ben adta ki kötetben *Versék* címmel; elmeogyintézetben halt meg. — *Früchtl-Füredi Ede:* bölcsészhallgató; 1904 őszén iratkozott az első félévre. — *Bródy Ernő* (1875–1961): ügyvéd, hírlapíró, országgyűlési képviselő; szóba jöhet *Bródy Ernő* (1882–1945) újságíró is; ekkoriban a Pester Lloyd munkatársa. — *Bródy Mihály* (1883–1944): tanár, 1908-tól 1919-ig Szegeden tanított; Szegeden a forradalom egyik vezető alakja; 1919 után Szabadkán telepedett le, s a Bács megyei Naplót szerkesztette. — *Szemere Samu* (1881–1978): esztéta, filozófus, latin klasszikusok fordítója. — *Revue des deux Mondes:* Európa-szerte népszerű francia folyóirat, különösen a múlt század második felében és századunk elején; 1828-ban alapították. — *Wyzewával:* a másolatban *Wyzenásval* olvasható; bizonyára rossz olvasat; Théodore de Wyzewa, lengyel névén: Teodor Wyzewski (1863–1917) francia irodalom- és zenekritikus, a kritikai életrajzírás művelője; irodalmi bírálatában főképp a szimbolistákkal foglalkozott; JGy baráti körében Ibsen-kommentátorként ismerték elsősorban; Kosztolányi írja *A vadkacsa* c. színi-bírálatában (BN 1906. dec. 27.) róla: „Ibsen titkainak nagy ismerője.” — *Robert de la Sizeran:* Robert de la Sizeranne francia író, John Ruskin francia fordítója. — *Műlhkori beceszemre:* a levél ismeretlen. — *Arany 1877. júl.:* Arany János Kapcsos Könyvében az *Új folyam (Őszikék)* cím után következő első vers 1877. júl. 3-án kelt; JGy ekkor Aranyról készült esszét írni; lásd a 27. sz. levelet és jegyzetét. — *Bpesti Szle:* BSz; talán utalás Szinyei Ferencnek e folyóiratban folytatásokban közölt (1905. 338–340. sz.) *Arany humor* a. értékezésére. — *Beöthy nem ad elő:* Beöthy Zsolt. — *Mit bánja a bölcs?:* Babitsot

nevezték bölcsnek szűkebb baráti körükben; lásd a 16. sz. levelet. — *Bauer Herbert csépel*: Balázs Béla *Álmodó ifjúság* c. önéletrajzi regényében írja, hogy Kamaráserdőn volt cséplésen. — *Szemerének*: talán Szemere László bölcsész-hallgatóról van szó; 1904 őszén iratkozott az első évrre.

37. K: eredetije ismeretlen. — Az Új Élet 1922. dec. 20-i számában közzétett szöveget közlöm. — Válasz JGy egy ismeretlen levélére.

M: Tűz 1919. jan. 30. — Új Élet 1922. dec. 20. — Tiszatáj 1949/3. — Népszava 1949. ápr. 10. — AVL 91. — Kispéter 49–50. — Ó 1:139. — JGyE 51. — Magyar Nemzet 1963. — PLAN 101.

Köszönöm a verseket: JGy minden bizonnyal a jegyzet elején említett elvesztett levele mellékleteként küldte el Adynak a *Kérdések* (JGYÖM 1:66), a *Művészet* (JGYÖM 1:67), az *Egy régi nőnek* (JGYÖM 1:70) és a *Haláltánc* (JGYÖM 1:71) c. verseit; ezek jelentek meg ugyanis a BN 1905. augusztusi és szeptemberi számaiban.

38. K: eredetije ismeretlen; JGy 1920-ban e levél, továbbá a 182., 209. és 213. sz. levelek kéziratát Nagyfalusi Jenő (1900–1942) költőnek és lapszerkesztőnek (Symposion) ajándékozta; Nagyfalusi közlésre átadta Losonczy Gézának a leveleket; további sorsukról nincs tudomásom. — A Losonczy közölte szöveg alapján közlöm. — Keltezés a tartalomból: JGy a 39. sz. levélben ír arról, hogy Babits egyik levelében emlegeti a jobb kezét; ez az a levél; JGy erre a levélre 1905. aug. 5-i levelében válaszol; a levél tehát aug. első napjaiban vagy júl. utolsó napjaiban íródott. — Válasz a 36. sz. és egy előbbi ismeretlen levélre.

M: Losonczy. — BJK 47.

Teljesítem ígéretemet: erről az ígéretről Babits Kosztolányinak is ír (BJK 51) 1905. aug. elején kelt levelében: „U. i. küldök Juhásznak, kinek már rég ígértem, 2 — mondj két verset, összes újabb termelésem; azon meghagyással, hogy küldje Önhöz tovább, remélem megírja véleményét róluk.” — *Ez a régebbi Lichthof*: Babits saját keltezése szerint 1904–1905 telén írta; a vers végleges címe: *A világosság udvara*. — *Baudelaire Tableaux Parisiensjeinek mintájára*: Babits részben a kéziratban maradt *Lyrail festmények* című ciklust írta erre a mintára; *A világosság udvará*-t ebbe a ciklusba sorolta. — *A másik tárgyát a biblia szolgáltatta*: a *Példabeszéd* című Babits-verserről van szó; lásd a BJK 45. sz. levelet és jegyzetét. — *Csatolok néhány fordítást is*: nem lehetett megállapítani, mely fordításokat. — *Küzdve kórral-bajjal*: idézet Arany János *Toldi szerelméből* (XII. 112. 6). — *Négyesynél*: Négyesy László professzor *Magyar stílusgyakorlatok* c. szemináriumán. — *Őn szerelmes*: Nagy Macába; Nagy Mária (1886–), később dr. Kósa Gáspárné, ekkor a szegedi felső leányiskola utolsó éves növendéke volt; a JGy részéről egyoldalú szerelem 1905 nyarán született, és egy esztendőig tartott; JGy egy kéziratos versesfüzetet ajándékozott neki, nemcsak hozzá írt verseket; lásd: JGYÖM 1:321. és Grezsa 39–41). — *Eladnám elsőszülöttségim jogomat egy tál objektív lencséért!*: JGy idézi ezt a mondatot Babits *Szegeden* című emlékezésében (JGYÖM 7:91); a levél akkor még JGy birtokában volt. — *Bauer Herbert*: Balázs Béla. — *Az Ön levele szerint*: ez a levél ismeretlen. — *HB*: Halotti Beszéd. — *Csatolom a verseket*: lásd ebben a jegyzetben előbb. — *Koss-nak*: Kosztolányi Dezsőnek.

39. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/d; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: válasz a 35. sz. levélre; erre pedig a 40. sz. levél a válasz.

Oláh Gábor tévesen 1908-ra keletzte ezt a levelet (Durkó 225). — Oláh Gábor szerint JGy ehhez a levélhez csatolta *Egy fiatal öngyilkosnak* (JGYÖM 1:65) c. versét, külön megjegyzés kíséretében; e megjegyzés szövege:

„Vigyázz öreg, hogy te is így ne járj. Nagyon szomorú az, ha az ember nem lehet szomorú — szép emlékek fölött. Nessun maggior dolore — mondja Dante, de nem erre, mert neki ott volt Beatrice.

Igaz, ha legalább ennyit nem irsz viszontag, fölbontatlanul visszamenesztem az epizotát!

Nehogy leközöltesd valahol, öreg! Valahová szántam valamikor. De a véleményedet megirhatnád.”

A megjegyzésben a *Nessun maggior dolore* idézet Dante *Isteni színjáték*-ából van (*Pokol* V. 121; Babits fordításában: Nincs semmi szomorítóbb . . .) — Lásd még: JGYÖM 1:379; Durkó 227, továbbá a 33. és 62. sz. leveleket és jegyzeteiket.

M: Durkó 225—7. — Alföld 1962/2.

Nem halok meg: utalás öngyilkossági gondolataira; lásd a 33., 35. és 62. sz. leveleket és jegyzetüket; ez idő tájt Kosztolányinak is panaszkodik (34. sz. levél): „ . . . élni nem tudok! mi lesz velem?” — *Adió, sőt Adyó*: az agyó köszönésforma játékos összekapcsolása Ady névvel. — *Ixon*: Ixión; thesszáliai napisten, aki tüzes kerekével száguld a világűrön át. — *Retour éternel*: örök visszatérés (helyesen: éternel). — *Que sais je?*: Mit tudok? Tudom én? Montaigne szkeptikus, vissza-visszatérő kérdése (régies helyesírással). — *Baumeister Solness*: Ibsen *Bygmester Solness* (Solness építőmester) c. drámájának német címe. — *Übermensch*: felsőbbrendű ember, a jövő embere; Nietzsche műveiben az az akarattal eltöltött, féktelenül individualista ember, aki értékben és erőben fölülmúlja a mai embert. — *En philosophe!*: JGy pontatlanul idézi Arany János versét; a vers címében sincs fölkiáltójel. — *Sartor Resartus*: Thomas Carlyle (1795—1881) angol író önéletrajzi értékű filozófiai regénye. — *Candide*: Voltaire szatirikus-filozófiai regényének címe. — *Tous grands humoristes*: minden nagy humorista. — *O tempora, o mores!* (Ó, idők, ó, erkölcsök!) — *Te is irsz valami megőrülésről*: a 35. sz. levél végén. — *Magyar Hauptmann*: lásd a 35. sz. levelet is. — *Tar Mihályod*: Oláh Gábor *Tarr Mihály válik* c. elbeszélésének hőse; JGy kéziratból ismerte, mert csak később jelent meg (Debreceni Független Újság 1905. karácsonyi melléklet). — *Sziléziai gondolattakács*: utalás Gerhart Hauptmannra és *A takácsok* c. drámájára. — *Adorálok*: imádok. — *Fuhrmann Henschel, Hannele, Versunkene Glocke*: Hauptmann drámái; pontos címük: *Fuhrmann Henschel* (Henschel fuvaros), *Hanneles Himmelfahrt* (Hannele mennyemenetele), *Die versunkene Glocke* (Az elsüllyedt harang). — *Földes íz*: utalás Hauptmann naturalizmusára, de Földes Imre (1881—1958) színműveire is. — *Sur les glaciers de la intelligence*: Az értelem jégmezőin; helyesen: de l'intelligence. — *A. Suarès*: André Suarès (1868—1948) francia író, költő, esszéíró, Nietzscheánus filozófus. — *Revue des deux Mondes*: lásd a 36. sz. levél jegyzetét. — *Ady Endre egy levelet írt*: a 37. sz. levelet. — *Amilyen a tied*: a 35. sz. levél. — *Szép gyermekkor jőjj vissza egy szóra*: idézet egy valaha igen népszerű műdalból; első két sora és refrénje:

Boldog idő, szép gyermekkor,
jőjj vissza egy szóra.
Őszirózsa, fehér őszirózsa.

— *Halbe hőse*: Max Halbe (1865—1944) német drámaíró *Mutter Erde* c. színműve. — *Fauszt husvétkor*: Goethe *Faust*-jának I. részére utal (*Éjszaka*). — *Toute la lire, encore*: a szövegkörnyezetből azt lehet kiolvasni, hogy a hibás francia mondat ezt jelenti: Ha már minden líra, akkor még egy dalt . . . — *Delev Liliencron verse*: a vers, melyre JGy hivatkozik, a *Schöne Junitage*: Szabó Lőrinc fordításában (*Szép júniusok*) a vonatkozó sorai így hangzanak:

Éjfél csöndje, néma kertek,
két száj suttog, öszeér,
majd a végső nesz is elhal . . .

— *János fõnn verseket olvas*: szintén Liliencron-versre utal, mégpedig a *Hans der Schwärmer* (Ábrándozó János) címűre, melynek refrénje: Hans Töffel liest oben Gedichte; vagyis JGy pontosan fordítja; JGy egyébként a két Liliencron-verset — mert hangulatuk rokon — mintegy összevonja, egy versnek tekinti; ti. ez utóbbi versben nincs sugdolózás, csokolózás, csak „balladai homály” van, ugyanis míg Ábrándozó János fõnt verseket olvas, szerelmese leszökik a kertbe, ahol egy fiatalember várja; a többit hozzá kell kiegészíteni:

Und unten im stillen, dunkeln Garten
Braucht heute Schön Doris nicht lange warten.

Próza fordítása: És lent a csöndes, sötét kertben / Szép Dorisnak ma nem kell sokáig várnia. — *Andante religioso*: vallásos lassúsággal. — *Thalia-hírre*: lásd a 35. sz. levelet és jegyzetét. — *Kedvest a kedvesnek*: Sweet to the sweet; Gertrud királyné mondja Shakespeare *Hamlet*-jében, miközben virágot szór Ophelia koporsójára. — *Idegen földön*: Gyökössy Endre verseskötetének címe; 1905-ben jelent meg Szegeden; JGy a Vf 1905. okt. 1-i számában (JGYÖM 5:57) és a SzéV 1905. okt. 15-i számában írt róla (JGYÖM 5:60). — *Szögedi ideálmom*: Nagy Mária. — *Poste d'amour*: szerelmi postás; Gyökössy ekkor Szegeden katonáskodott, és a Kossuth Lajos sugárút 21. sz. házában lakott. — *Bodor Aladár Madácha*: Bodor Aladár (1880—1952) költő, publicista; itt említett műve: *Az ember tragédiája mint az egyén tragédiája* (1905). — *Drámád*: lásd a 35. sz. levél jegyzetét. — *A jobb kéznek, a melyről egyébként Babics trja*: Babits a 38. sz. levélben ír a jobb kezéről. — *A Ch. H. dolgában*: Kosztolányi *Childe Harold*-fordításáról van szó; lásd a 9. sz. levél jegyzetét; JGy a 44. sz. levélben kéri Kosztolányitól Oláh Gábor részére a fordítást.

40. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/b; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Ez a későbbi levelekben többször emlegetett „korszakos levél”. — A megszólítás fölött JGy ceruzafirásával: <olvastam el> legi. Lásd az 59. sz. levél jegyzetét is.

M: kiadatlan.

Nyargalvást írt soraimra: a 35. sz. levélre, melyre válaszul JGy a 39. sz. levelet küldte. — *Énekelnék hozzád Petőfivel*: idézet Petőfi *Feleségek felesége* . . . c. verséből (2. versszak); helyesen: lánykorodban. — *Neked élned kell*: utalás JGy öngyilkossági gondolataira; lásd a 39. sz. levél jegyzetét. — *Meg akarnék örülni*: lásd a 35. és 39. sz. leveleket. — *Agnes asszonyként*: utalás Arany János *Agnes asszony* c. balladájára. — *Julius Caesarral*: az idézet Shakespeare *Julius Caesar* c. tragédiájából (III. felvonás, 1. szín) való. — *Nagy költeményem*: a *Sámson*; lásd a 28. sz. levelet és jegyzetét. — *A Thalia-társaság számára írt*

drámámról: a következőkben ismertetett dráma *A pénz* c. egyfőlvonásosnak első változata; Durkó Mátyás bibliográfiája szerint (It 1961. 488) 1907-ben írta meg, a Thália nem adta elő; a debreceni Csokonai Színház mutatta be; lásd a 35. sz. levél jegyzetét is. — *Schopenhauer-ről nem mondtam el véleményemet?* lásd a 39. sz. levél 2. részének első mondatát. — *Siebst du Unglücklich?* Látod, te szerencsétlen? Nincs akarat, nincs képzet, nincs világ! — *Gyök komámát:* Gyökössy Endrét. — *Ch-H-oi:* Byron *Childe Haroldjának* fordítását; lásd a 39. sz. levél jegyzetét.

41. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét.

M: BJK 48.

„*Tanulmányos*” levelét: a 38. sz. levelet. — *Lellei András:* Ady Endre egyik álneve. — *Ady Endre, aki nekem múlt héten „baráti” levelet írt:* a 37. sz. levelet. — *Rodin:* Auguste Rodin (1840–1917) francia szobrász. — *Klinger:* Max Klinger (1857–1902) német festő, grafikus, szobrász. — *Szemere György* (1863–1930): földbirtokos, szolgabíró, népies tárgyú regényeket és színdarabokat írt; *Síralomházban* című darabját a Thália Társaság is előadta 1906-ban. — *Sisera:* lásd a 36. sz. levél jegyzetét. — *Szerelmes is vagyok:* Nagy Máriába. — *Arany 1877??:* lásd a 36. sz. levelet és jegyzetét.

42. K: eredeti, OSZK Bh.

M: KK 142–3. — BJK 52.

Mohácsiék egy Komjáthy társaságot akarnak alapítani? Mohácsi Jenő (1886–1944) írja: „A Komjáthy Társaságot 1906 elején csináltuk meg, alapító tagnak meghívtuk Babits Mihályt is.” (BÉ 160); Kosztolányi a Bácskai Hírlap 1905. dec. 31-i számában, a Heti levél című rovatban, *Komjáthy Jenő* c. esszéjében (LF 337; megjelent a MSZ 1906. aug. 23-i számában is, Lehotai aláírással) ezt írja: „Az újságolvasó emberek emlékezhetnek, hogy pár hó előtt Budapesten egy irodalmi társaság alakult, mely a fenti nevet [Komjáthy Jenő] viselh.” JGY két, névtelenül írt hírben (SzéV 1905. okt. 1. és okt. 8.; JGYÖM 5:57) azt közli, hogy a Komjáthy Társaság „e héten” alakult. JGY vezető alakja volt az egyetemi irodalmi életnek és az egyetemi ifjak által szervezett Komjáthy Társaságnak, s ő volt az első, aki az ifjú nemzedék tagjai közül lelkes cikket írt Komjáthyról *Egy elfelejtett magyar lángész* címmel (Tűz 1905. ápr. 20; JGYÖM 5:38–40): Komjáthy és a fiatal költőnemzedék szellemi kapcsolataira vonatkozólag lásd Komlós Aladár összefoglalását: *Komjáthy Jenő* (A MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei. 5. k. 1–4. sz. 385–7). A Társaság szervezésére és programjára vonatkozólag lásd: Grezsa 54–60; a Társaság megalakulásának részletes történetét lásd: Kunszery Gyula: „*A Tűz fiai*” (ItK 1967. 196–206). — *Mohácsi ma írt nekem egy végtelenül különös levelet:* a levél ismeretlen.

43. K: eredeti, Kilenyi-gyűjt. — Keltezés a tartalomról: Zalai Párizsból hazatérkezvén, Debrecenben tartózkodott, majd Aradra látogatott, feleségéhez, Neumann Elzához; lásd Oláh Gábor megjegyzését a 35. sz. levél végén. Oláh Gábornak erre a megjegyzésére és Zalainak erre a levelére célozhat JGY, amikor ezt írja a 44. sz. levélben: „Zalai Béla, aki él, él és él, reneszanszi módon, buján, derekasan.” — Zalai levélírói stílusáról lásd JGY [*Egyetemi társak*] c. emlékeztését (JGYÖM 8:353).

M: Kritika 1975/8.

Zureichender Grund: elegendő alap. — *Kosztolányi írta, hogy ön nehezelt*: a levél ismeretlen. — *Kisdíófa ucca*: az utalást nem sikerült megfejtenem. — *Grübelok*: töprengék. — *Az ön levelére*: a levél ismeretlen.

44. K: eredeti: K-né 4622/410—411; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltezés a tartalomból: válasz a 42. sz. levélre és előzménye a 45. sz. levélnek.

M: Magyar. — BJK 53. — JGyE 52—3 (töredékesen).

Köszönöm a könyveket: a 42. sz. levélben említett Nietzsche- és Leconte de Lisle-könyveket. — *Ne féltsen engem*: utalás arra, hogy JGy. levelet kapott Ady Endrétől; lásd a 37. sz. levelet. Adyról bizonyára személyes találkozásukkor esett szó; lásd a 41. sz. levelet is. — *Újabb lírai föllendülésem muzsája*: Nagy Mária. — *Kosztolányi, Kosztolányi, ne hagyjon el engemet!*: Krisztus utolsó szavainak parafrázisa; Márk evangéliumában (15.34): *En Istenem, én Istenem! Miért hagyta el engemet?* — *A szegény privigyei algymnásiumi professornak*: tréfás utalás arra, hogy a diploma megszerzése után balsorsa talán arra kényszeríti, isten háta mögötti kisvárosokban tanítson: Privigye Nyitra megyei község, piarista algimnáziuma volt. — *Szöke olvasóm*: Nagy Mária. — *Ez ősrültebb levél, mint a tisztelt Mohácsi szerk. uré*: lásd a 42. sz. levelet és jegyzetét. — *Bauer Herbert . . . az analógiát tanulmányozza a népnyelvben*: Balázs Bélának talán valamelyik egyetemi dolgozatára (szakdolgozat?) utal. — *Oláh Gábor kérve kéri a Ch. Harold fordítást*: Oláh Gábor a 35. sz. levélben kéri JGy-től Kosztolányi *Childe Harold*-fordítását; lásd a 9. sz. levél jegyzetét is. — *„Intim drámát” irtam*: *Novtciusok* című drámája nem maradt ránk. — *A Vf. közölte a szép „Hajnali csillagot”*: a Vf 1905. aug. 1-i száma közölte Kosztolányinak *A hajnali csillaghoz* című versét; lásd a 14. sz. levelet és jegyzetét is. — *„Zaváros ének”*: utalás a szentiváni énekre; lásd a 14. sz. levél jegyzetét. — *A hebbeli „ringen” ösztöne*: a küzdés ösztöne, a kiváló személyiségnek az a hajlama, hogy szembeszálljon a közfelfogással, a közakarrattal; utalás Hebbel drámáinak jellegzetes konfliktusaira.

45. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Juhász Gyula úrnak Szeged Ipar u. 13. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 54.

Most finnül tanulok: tanári alapvizsgára készül. — *My bellowed Shepherd*: bőgő Juhászom; egyúttal szójáték is a rokokó irodalomban gyakori *my beloved Shepherd* (szeretett Juhászom) kifejezéssel. — *Őn szépen ír*: ez a levél részben válasz a 44. sz. levélre. — *Szerelmes is*: Nagy Máriaéba. — *Nekem pár hó múlva gyeregem születik*: talán csak vakhír, talán Kosztolányi kamaszos dicekvése; a gyermekről semmi adatunk nincs, Kosztolányi Dezsőné sem tudott fölvilágosítást adni. — *Babics ír*: a levelet lásd: BJK 51. — *Őn által verseket küldet nekem*: lásd a 38. sz. levelet és jegyzetét.

46. K: eredeti, K-né 4622/412—413; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltezés a tartalomból: válasz a 45. sz. levélre.

M: Magyar. — BJK 55.

Babics versei vannak benne: *A világoosság udvara* és a *Példabeszéd*; lásd a 38. sz. levél jegyzetét. — *„Tanulmányos”*: lásd a 38. és 41. sz. leveleket. — *Skelett*: váz, csontváz. — *En gros*: nagyjából. — *Szinnyei-Finnyei*: Szinnyei József

finngor nyelvészetet adott elő az egyetemen; innen a szójáték. — *Probatum est*: bevált dolog. — *Az ideálom*: Nagy Mária. — *Az ideálom ideáljával*: nem sikerült megállapítanom, kiről van szó. — *Különös látogatás*: Kosztolányi novellájának címe; megjelent a SzéV 1905. aug. 13-i számában. — *Balassa József* (1884—1940): hírlapíró, Szakács Andor után a SzéV felelős szerkesztője, akkorigiban csak munkatársa. — *Szakács Andor* (1877—1942): író, újságíró; 1902-től a SzéV felelős szerkesztője, később Budapestre került, és több lap szerkesztője volt, 1931-ben kiszagdapárti programmal került be a parlamentbe. — *Ötlet*: Nagy Máriától. — *Adyeu*: a francia üdvözlési forma tréfás összekapcsolása Ady nevével.

47. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula tanár úrnak Szeged Ipar utca 13.

M: Magyar. — KK 143. — MIL 384—5. — BJK 56.

Szives érdeklődése: a 46. sz. levél. — *Utolsó találkozásunk*: valószínűleg 1905. aug. 1.: lásd a 41. sz. levelet. — *Levelem*: a 45. sz. levél. — *Családi egészségtelenségek*: Kosztolányi talán arra utal, hogy édesapja többször sürgette fiát, tegye le már az alapvizsgát; lásd KK 144; utalhat a 45. sz. levélben említett dolgokra is: „Nekem pár hó múlva gyerekelem születik.” — *Vizsgálati skrupulusok*: az alapvizsgára készül. — *Zarathustra Gyula*: JGy Nietzsche-rajongásáért kapta ezt a melléknevet Kosztolányitól. — *Kit Mohácsi oly szubtilisen leköpi vala*: lásd a 42. sz. levelet és jegyzetét.

48. K: eredetije ismeretlen; ezt maga JGy vagy Kilényi Irma ajándékozta Nagyfalusi Jenőnek, további sorsa ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt.; a Nagyfalusi Jenőnél volt eredetiről Benkő Barnabás másolta le; erről a másolatról Benkő Györgyi készített újabb másolatot, erről ismét újat Vajthó László; Péter László ezt a szöveget közölte (Tiszatáj 1965/2). — Keltezés részben a tartalomról: Babits 1905 szeptemberében már végzett, és tanári kinevezését várta, de az késett, s így csak szept. 22-én foglalhatta el állását a bajai cisztercista gimnáziumban; Péter László ezen az alapon sorolta az 1905-ös levelek közé.

M: Tiszatáj 1965/2.

Si je n'y ajoute pas grand-chose: ha nem mellékelek hozzá jelentős dolgot (ti. verset). — *Musarum inimica*: ellensége a muzsáknak. — *Olvadás közben*: Ignotus rovatának címe A Hét c. folyóiratban. — *Leonhardi*: ezekben az esztendőekben népszerű tintamárka. — *Pesti címe*: JGy Budapesten ekkor a Királyi Pál u. 12. alatt levő Diákotthonban lakott. — *Swinburne, Browning stb.*: Babits angol versfordításaira vonatkozólag lásd Gál István *Babits és az angol irodalom* (1942) c. könyvét, továbbá a BJK jegyzeteit a Babits-művek mutatója szerint, valamint Rába György *A szép hülsenek* (1969) c. könyvét. — *Der Dunkle*: a homályos; talán Browning elliptikus stílusára utal, bár különös, hogy ezt német nyelven teszi. — *On revient toujours*: Az ember mindig visszatér első szerelméhez; szállóige Nicolò Isouard (1775—1818) *Joconde* c. operájából; a teljes mondat: *On revient toujours à ses amours*. — *Kis tanulmányokat is írtam*: nem maradtak fenn. — *Dramát írok*: 1906 nyarán valószínűleg megírt, ekkor írta *A Simóné háza* c. drámáját. — *Nyújtsa ehhez tanácsait és segédkezést*: JGy válasza ismeretlen. — *A jövő évben*: vagyis a szeptemberrel kezdődő tanévben; lásd a levél keltezésének megokolását. — *Az előbbi, ide zárt levelemre*: a levél első mondatából és ebből a záradékból is az derül ki, hogy Babits a bori-tékban két levelet küldött JGy-nak; a másik ismeretlen.

49. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/d; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Keltezés részben a tartalomból: JGy-nak e levél végén említett, Arany Jánosról szóló tanulmánya 1905. szept. 1-én jelent meg a Vf-ban; a levél tehát szept. 1-e után kelt.

M: Durkó 229—30. — Kispéter 50 [részletek]. — Alföld 1962/2. — JGyE 53—4.

A nemzeti renaissance hajnalán: Péter László szerint JGy ezt a levelet az 1905. évi oroszországi forradalom eseményein föllemkesülve írta; lásd Péter László: *Adatok Juhász Gyula életrajzához* (ItK 1959. 312). — *Új hajnali köszöntő nagy barátomat:* Oláh Gábor *Új korszak hajnalán* c. versére utal; a vers első négy sora így hangzik:

Felséges, nagyszerű idők: köszöntlek!

Reng a föld szíve, szívem reng vele.

A nagy hajnalnak érzem szárnyacsapását,

Kelő viharnak csap meg jósszele.

— *A „nagy magyar ugaron”:* utalás Ady Endrének *A magyar Ugaron* c. versére. — *Új Idők:* Herczeg Ferenc folyóirata. — *Bokréta:* a debreceni Bokréta Társaság; lásd a 28. sz. levél jegyzetét. — *Fekete Szivárvány:* Szakács Andor regényének címe; pontosan: *A fekete szivárvány* (1900). — *Csokonai-könyvedért:* lásd a 25. sz. levél jegyzetét. — *Írjál a lapba:* Oláh Gábornak nem jelent meg írása a SzéV-ben. — *Thalia-premier:* lásd a 35. sz. levél jegyzetét. — *A Szeged és Vidékét a nyáron át Kosztolányi és én láttuk el verssel, prózával:* 1905. jún. 1. és 1905. szept. 1. között Kosztolányi Dezsőnek a következő művei jelentek meg a SzéV-ben; versek: *Götterhalte* (jún. 29.; JGYÖM 1:61); *Efemeridák* (júl. 16.; JGYÖM 1:64); *Milói Venus* (júl. 16.; JGYÖM 1:64); *Dal a rózsákról* (júl. 30.; JGYÖM 1:64—5); *Augusztus* (aug. 6.; JGYÖM 1:66); *Adagio* (aug. 13.; JGYÖM 1:57); *Herakles* (aug. 13.; JGYÖM 1:67—8); *Ábrányi Emilnek* (aug. 20.; JGYÖM 1:68—9); *Nevenapján* (aug. 25.; JGYÖM 1:69—70); egyéb írásai: *Ikarus Bécsben* (júl. 7.; JGYÖM 5:46—7); *A hódító Rihász* (júl. 23.; JGYÖM 4:11—2); *A jövő tudománya* (júl. 27.; JGYÖM 5:47—8); *Igaz mesék* (aug. 13.; JGYÖM 4:12—4); *Igaz mesék* (aug. 20.; JGYÖM 4:14—5); *Nietzsche* (aug. 27.; JGYÖM 5:42—5); *Polémia az apostol körül* (aug. 31.; JGYÖM 5:48). — „*Jó mulatság férfi munka vol!*”: pontatlan idézet Vörösmarty *Gondolatok a könyvtárban* című verséből (az utolsó sor). — *Parfümös selyem kendő:* Nagy Máriától kapta; lásd a 46. sz. levelet. — *Hatalmas korszakos leveled:* a 40. sz. levelet. — *A V.-s-ban:* a Vf-ban. — *Arany János c. kísérletemet:* JGy *Arany János* című esszéje a Vf 1905. szept. 1-i számában jelent meg (JGYÖM 5:48—50). — *Der Rákóczy Marsch der schönste der Welt!:* A Rákóczi-induló a világ legegzebb indulója; 1908-ban is idézi *A Simplicissimus* c. cikkében (JGYÖM 5:240). — *Endrődi:* Endrődi Béla (1886—1956) író, újságíró; 1904. nov. 1. és 1905. okt. 15. között a Vf szerkesztője.

50. K: eredeti, Kilényi-gyűjt; másolata (Espersit János kézírásával): Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: Oláh Gábor JGy „schopenhaueri aforiz.

máira” küldi válaszul; ilyen aforisztikus levél pl. a 39. számú, de arra Oláh a 40. sz. levélben már válaszolt; lehetséges, hogy egy ismeretlen levélre válasz, de az is lehet, hogy a 49. számúra, bár abban nincs szó Schopenhaueréről, de aforisztikus jellege van; valószínűnek látszik, hogy az előfizetési fölhívást akkor küldte el Oláh, amikor JGy már Budapesten volt, s ott az egyetemi társak között alkalma volt előfizetőket toborozni Oláh készülő verseskötetére, tehát 1905 szeptemberében, föltehetőleg a hónap elején.

M: Alföld 1962/2.

Gyűjtőívvvel felelek: előfizetők gyűjtésére a hamarosan megjelenő Oláh-verseskötetthez (*Költemények*. 1906).

51. K: eredeti, Gyökössy-hagy. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Gyökössy Endre egyéves önkéntes, 46. gy. ezred, Lugos, Krassó Szőrény m. Eltávozás esetén utána küldendő. Föladó: Juhász és Madai Gyulák Budapest, IV. Király[i] Pál u. 12. III. — A postabélyegző kelte.

M: Vásárhelyi tanulmányok 1970. 85—6.

Diákotthon: lásd a 3. sz. levél jegyzetét. — V-s: a Vf, melynek 1905. szept. 1-i számát elküldték Gyökössynek. — *Ocskay brigadéros*: Ocskay Kornél (1885—1963) operaénekes, majd tisztviselő; JGy osztálytársa volt. — *Maca*: Nagy Mária. — *Egy cikkem nagyon tetszett neki*: a *Szeptember végén* c. tárcája (SzéV 1905. szept. 3; JGYÖM 4:15—6). — *A kis Brandes*: JGy egyik ragadványneve; a barátai így is nevezték, mert véleményük szerint tudása vetekeedett a nagy dán tudóséval; lásd a 64. sz. levelet is. — *Baja*: Baja Mihály (1879—1957) költő, református lelkész, a Bokréta Társaság tagja. — *Diáko.*: Diákotthon. — *Jász*: JGy egyik álneve.

52. K: eredeti: Gyökössy-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Gyökössy Endre író ur, egyéves önkéntes a 46. gyalogezredben, Szeged, Kossuth Lajos sugárút Vadász utca sarkán 19. Föladó: Budapest IV. Királyi Pál u. 12. III. D. O. — A postabélyegző kelte.

M: Vásárhelyi tanulmányok 1970. 86.

Inter parenthesis: zárójelben. — *Szörényi bántságba röptett irataimat*: az 51. sz. lev. lapot és a Vf 1905. szept. 1-i számát. — *Ocskay brigadéros*: Ocskay Kornél. — *Irodalmi társaság alakul*: a Komjáthy Jenő Társaság; lásd a 42. sz. levél jegyzetét. — *Hegedüs*: Hegedüs Bite Gyula. — *Bármily bolondul forr a must*: JGy kedvelt idézete a *Faust* II. részéből (II. felvonás; *Gótikus szoba*); Kálnoky László fordításában így hangzik:

a must bármily bolondosan buzoghat,
megis belőle lesz a bor.

— *Nekem a Budapesti Napló tárcájában jönnek a verseim*: a BN 1905. szept. 2-i számában a kétrészes *Csönd* (később két önálló versként közölte: *Egy régi nőnek*; *Haláltánc*; JGYÖM 1:70—1; 382), szept. 21-i számában a *Hajnal* (JGYÖM 1:72), szept. 29-i számában pedig *Az örök visszatérés* (JGYÖM 1:74—5) jelent meg. — *A Virágfakadás Gyökössy beharangozója*: a Vf 1905. szept. 1-i számában JGy hírül adja, hogy Gyökössy *Idegen földön* c. verseskötete rövidesen megjelenik (JGYÖM 5:50). — *En jelentősen hunyorttok*: JGy a Vf 1905.

okt. 1-i számában bírálatot írt Gyökössy könyvéről (JGYÖM 5:57). — *V-s*: Vf. — *A legszebbet*: Nagy Máriát. — *Jász*: JGy egyik álneve.

53. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/b; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Oláh Gábor tanár úrnak Debrecen Kollégiumi Könyvtár. — A postabélyegző kelte.

M: Alföld 1962/3 [az önarckép és a köréje írt szöveg hasonmásban is].

Drámadát most olvassa: Oláh Gábor *Lilla* vagy *A pénz* c. drámáját; lásd a 35. és 40. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Az egyik Frank Wedekindé*: az említett premieren Frank Wedekind (1864—1918) német drámaírónak *A hőstenor* (Kammersänger) c. darabját adták elő, 1905. dec. 17-én. — *A másik szerénységemé*: a *Novíciusok* c. drámáról van szó; lásd a 44. sz. levelet és jegyzetét is. — *Köszönöm gyönyörű leveledet*: a levél ismeretlen. — *A V.f.S.-ban találkozunk*: a Vf-ban; okt. 1-i számában JGy-nak és Oláh Gábornak is jelenik meg írása; lásd az 52. sz. levelet is. — *Farkas*: Farkas László (1882—1970), ekkor a Vf egyik szerkesztője, a későbbi Táltos Könyvkiadó tulajdonosa; emlékezése: JGyE 70—77.

54. K: Eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: Alföld 1962/3 [Oláh Gábor rajza hasonmásban is].

Annak a színdarabnak az eltépeése: JGy *Novíciusok* c. drámájáról van szó; lásd az 53. sz. levelet. — *K. Lippich Elek*: Koronghi Lippich Elek (1862—1924) művészettörténész, költő, a kultuszminisztérium főtisztviselője; Kadocsa Elek néven írt. — *Ante natum*: születése előtt. — *Önarcképed*: lásd az 53. sz. levelet. — *Puck*: Shakespeare *Szentivánéji álom* c. darabjának alakja. — *Ime, lásd*: a tintával készült rajz bajszos, szemüveges, katedrán ülő tanárt ábrázol; előtte fiúk ülnek iskolapadokban; mögötte a táblán olvasható a levélben jelzett szöveg, mely utalás Arany János *Vojtina levelei öccséhez* c. versére (I. levél, 170—1. sor). — *Kis Ypszilón*: nem sikerült megfejtenem, mire utal. — *Gyök Bandi*: Gyökössy Endre. — *Legyen neki könnyű a Bornyú*: Gyökössy is, Madai is katonai szolgálatot teljesít. — *Kosztolányi mikor küldi el a Childe Haroldot?*: lásd a 39. és 44. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Tichy M.*: Tichy Margit. — *Szeptember végén*: JGy tárcájának címe; lásd az 51. sz. levelet és jegyzetét. — *Julius Hammerlein*: talán Kalapácsocska Gyula; lehet, hogy tréfás utalás a *Kovácsnóta!* c. JGy-versre; lásd a 13. sz. levél jegyzetét; a kicsinyítő képzőt az magyarázza, hogy Oláh más leveleiben is gyakran használja JGy-val kapcsolatban a *kis* jelzőt; lásd ebben a levélben is. — *En kis pásztorom*: szójáték JGy nevével.

55. K: eredeti, Múz. 54/536/5.

M: kiadatlan.

Képes levelezőlapodat: a lap ismeretlen. — *Az előbbieken is*: JGy-nak Kulcsár Gyulához írt levelei nem kerültek elő. — *Zigány Árpád* (1865—1936): tanár, író, műfordító, lapszerkesztő. — *Cserebogárt*: Kulcsár a több népszínműből ismert, országszerte elterjedt dalt említi; a dal szerzője ismeretlen; lásd Pálóczy Horváth Ádám *Ötödfélszáz énekek* c. könyvében (sajtó alá rendezte Bartha Dénes és Kiss József) a 287. sz. dal jegyzetét; a dal első két sora így hangzik:

Cserebogár, cserebogár,
mondd meg nékem, mikor lesz nyár.

— *Egy rózsasál szebben beszél*: Kacsóh Pongrác János vitéz c. daljátékának egyik áriája kezdődik így; Heltai Jenő szövege. — *Heine kacagása*: a vers, melyre Kulcsár utal, Heine *Buch der Lieder* c. kötetében a *Lyrisches Intermezzo* c. ciklus 15. darabja; kezdő sora: Die Welt ist dumm, die Welt ist blind. — *Könyvet írok*: regényt írt; címe: *A szerelem komédiásai*; lásd a 104. és 222. sz. leveleket és jegyzetüket.

56. K.: eredeti, Oláh-hagy. 152/b; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Becsületes Oláh Gábor nem filiszter Urnak Kollégiumi Könyvtár Debrecen. — A megszólítás körül tréfás tollrajz: JGy mint csikós, kezében fokos; szárnyas ló, gémeskút; egy szakállas, dolmányos figura kezében kést tartva táncol; szárguldo Pegazus, virágok; a rajzhoz írt szöveg: *Budapest, a nagy magyar ugaron*. — A postabélyegző kelte.

M: Alföld 1962/3.

Gyökössyek nem mennek: Oláh Gábor Lilla c. darabját a debreceni Csokonai Színház 1905. nov. 17-én mutatta be; lásd a 35. sz. levél jegyzetét is. — *Más*: elírás már helyett. — *Kiss József előadásom*: JGy ezt az előadást 1905. nov. 17-én tartotta meg Széchy Károly (1848–1906) egyetemi tanár megbízásából; lásd: Grezsa 50. — *Sic fata volebant!*: Így akarta a sors; Szapolyai János özvegyének, Izabella királynénak jelmondata, egy kissé módosított formában. — *Ibsen a Tháliában*: 1905. nov. 19-én volt a *Solness építőmester* c. Ibsen-darab bemutatója. — *Nietzsche-cikkem*: később is kéri Oláhtól a *Nietzsche és a hellenizmus* (MSz 1905. szept. 17.; JGYÖM 5:50–56) c. cikket; lásd az 59. és 62. sz. leveleket. — *Az Új Században megjelentet*: az ÚSz 1905. októberi számában jelent meg (80–3. l.), címe *Nietzsche és a társadalom* (JGYÖM 5:60–63). — *K. Tval*: Kisfaludy Társasággal. — *Kosztolányi Byronját*: a *Childe Harold*-fordításról van szó; lásd a 9. sz. levél jegyzetét. — *A V-s elhervadt örökre*: a Vf utolsó száma 1905. okt. 15-én jelent meg. — *Beteg vagyok*: hónapok óta rossz lelkiállapotban, levert hangulatban van; lásd a 33. sz. levéltől kezdve, lásd továbbá az 59. sz. levelet is. — *Az én bajomra nincs patika*: JGy ideg-betegsége ekkoriban egyre gyakrabban kiújult, mondhatni: állandósult; értendő, hogy hasonlóságot fedezett föl saját betegsége és Ibsen hőséneke, Oswaldnak (*Kísértetek*) betegsége közt; a *Kísértetek* zárójelenetében Oswald ezt mondja anyjának: „Ha a roham rám tör, s ott heverek, gyámoltalanul, mint egy csecsemő, menthetetlenül, roncsként, remény nélkül . . .” (Hajdu Henrik fordítása); majd utolsó szavai ezek: „Anyám, add ide a napot . . . A napot. A napot.”; lásd a 34. sz. levelet és jegyzetét is. JGy baráti körében a *Kísértetek* a legismertebb és a legtöbbre tartott Ibsen-darabok közé számított; Kosztolányi Dezső írja *Zaccani a Vigasztásházban* (BN 1907. nov. 14.) c. cikkében a *Kísértetek*-ről: „A napot! . . . Nem tehetek róla, de az egész darab úgy hat reám, mint egy lírai költemény, és minden Ibsen-dráma közül ez van legjobban a szívemhez köve.”

57. K.: eredeti, Gyökössy-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemzetőr Gyökössy Endre magyar költő urnak, Buda-Pest IV Királyi Pál u. 12. III. Diák Otthon (Művészszoba). — A postabélyegző kelte. M: Vásárhelyi tanulmányok 1970. 87.

Ilike: Klima Ilona, JGy és Gyökössy közös szegedi ismerőse; Gyökössy JGy-nak írt ismeretlen levelében bizonyára üdvözlését vagy talán versét küldte Klima Ilonának. — *Még nem voltam a városban*: JGy a karácsonyi

szünidőre utazott haza néhány nappal előbb, de alig mozdult ki otthonról. — *A „M. Sz”-ét Tainevel*: JGy *Taine művészete* c. cikke a MSz 1905. dec. 17-i számában jelent meg (JGYÖM 5:66—9); ezt a folyóiratszámot kéri Gyökössytől.

58. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Juhász Gyula író, tanárjelölt úrnak Szeged Ipar utca 13.

M: Alföld 1962/3.

Magyar ugaron: utalás az 56. sz. levél rajzára. — *A „korszakalkotó” levelemet*: a 40. sz. levelet. — *S. és D.*: Sámson és Delila; Oláh készülő *Sámson* c. verses regényéről van szó; lásd a 40. sz. levelet. — *Bpestre is írtam*: a levél ismeretlen. — *Híres trónktól kéziratod*: lásd a 26. sz. levelet. — *A drámám megbukott*: lásd az 56. sz. levél jegyzetét.

59. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/b; fénymásolata: Kilényi-gyűjt. — Szövege a 40. sz. levél margójára írva; Oláh az 58. sz. levélben kéri JGy-től „korszakalkotó” levelét, vagyis a 40. számút, s JGy e margóra írt szöveggel küldte vissza Oláhnak. — *Kelekezés a tartalomról*: válasz az 58. sz. levélre.

M: kiadatlan.

Nemsokára elrohadok: lásd az 56. sz. levél jegyzetét és a 62. sz. levelet. — *Zarathusztrát*: Nietzsche könyvét, illetve Zarathustra perzsa prófétát, akinek szájába Nietzsche a maga gondolatait adja. — *Magyar ugart*: lásd a 49., 56. és 58. sz. leveleket. — *S. É.*: Schmidt Erzsi; Oláhnak szóló üdvözlétét bizonyára még Budapesten bízta JGy-ra. — *Nietzsche és a hellenizmust meg Csokonait*: a *Nietzsche és a hellenizmus* a MSz 1905. szept. 15-i számában (JGYÖM 5:50—8), a *Csokonai* c. írása a SzéV 1904. dec. 24-i számában jelent meg (JGYÖM 5:19—25); ezeket kéri Oláhtól; lásd a 62. sz. levelet is.

60. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Tek Juhász Gyula tanárjelölt urnak Szeged Ipar utca 13.

M: BJK 59.

61. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Tettes. Juhász Gyula bölcsésztanhallgató urnak Szegeden. — A postabélyegző kelte.

M: MH 1969. okt. 29.

Versét a Szeged és Vidékében: a SzéV 1905. dec. 31-i számában JGy-nak a *Megy a hajó* (JGYÖM 1:84—5) c. verse jelent meg; Péter László szerint (JGYÖM 1:388) erre a versre vonatkoznak Csáth és Kosztolányi elismerő szavai. — *Kosztolányi Párisba készül*: Kosztolányi Dezsőné szerint (KK 158) Kosztolányi 1906 nyarán járt először Párisban. — *A Magyar Szemle két legutóbbi számában*: Kosztolányi *Haragszik az Isten*... c. verse a MSz 1905. okt. 29-i számában jelent meg, az ez évi további számokban nincs Kosztolányi-verse. Csáth Gézának a MSz-ben nem jelent meg a Bachról szóló esszéje. — *Mi történt a Marissal* ??: Csáth kérdése valószínűleg a *Maris* (JGYÖM 1:95—6) c. verssel van kapcsolatban; a vers A Hét 1906. febr. 25-i számában jelent meg először, tehát Csáth—Kosztolányi révén — kéziratból ismerhette. — *Brenner*: Csáth Géza családi neve.

62. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/b; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Oláh Gábor ur tanár Debrecen Kollégiumi Könyvtár. — *A bélyeg fölött*: Főladója Juhász Gyula Budapest, Királyi Pál u. 12. III. — A postabélyegző kelte.

M: Alföld 1962/3.

Sámson haját: a 40. sz., ún. „korszakalkotó” levelet. — *Kornyikáló levelesekémet*: az 59. sz. levelet. — *Nietzsche és a hellenizmus*: lásd az 56. és 58. leveleket. — *Rossz a tollam*: a levél nemkülönben szavának közepe elmaszatalódott; erre vonatkozik a megjegyzés. — *Csokonai című tanulmányaimat*: lásd az 59. sz. levelet. — *D. O.*: Diákotthon; lásd a 3. sz. levél jegyzetét. — *Katasztrófától tartok*: lásd az 56., 59. és 64. sz. leveleket és jegyzetüket. — *„Várta a fene”*: ezt az Arany Jánosnak tulajdonított mondatot más-más formában és gyakran idézték JGy kortársai; Ady például a *Sírófák Buda haláláról* (Ny 1911. jan. 1.; AEÖPM 10:113; 377) c. cikkében ezt írja: „Arany nagy szimbólumokkal telítette meg ezt az elhúzott balladát, de, tudja a fene, hogy melyik szimbólum volt a vezérlő.” Kosztolányi ezt írja *Bartalis János* (Ny 1927. máj. 16.; EEA 536) c. cikkében: „Arany János eddig legelőbbit tudott nyelvünk titkairól. De vajon tudta-e, hogy miért épp ezekkel a szókkal kezdte halhatatlan versét: ‚Kél és száll a szív viharja . . .’ Egyik kortársa holmi tudálékos értekezést írt róla, melyben váltig hangsúlyozta, hogy ‚Arany János nagyon jól tudta’, mire ő e közlemény margójára ezt jegyezte oda írónal: ‚tudta a fene.’” Úgyancsak Kosztolányi írja *Író és bátorság* (Ny 1932. febr. 1.) c. cikkében: „Egyszer valami magasztaló értekezést olvasott [ti. Arany] pályafutásáról, melyben ez a mondat fordult elő: ‚Minekelőtte föllépett volna, gondosan megvárta, míg az idők növekedő írja sajkájához tapad.’ A lapszélre írónnal ezt jegyezte oda: ‚Várta a fene.’” A szállóige egyik forrása minden bizonnyal Ercsey Sándor *Arany János életéből* (1883) c. könyve; ebben ír arról, hogy Arany a BSz példányaiiba gyakran írt széljegyzetet, rövid, találó észrevételt, majd könyvének 205. lapján így folytatja: „Így például a jelzett folyóirat 1878. évi folyama szeptember–októberi füzetében Tolnai Lajos ‚Tompá Mihály költészete’ című tanulmányában ez áll: ‚Tompá úgy tett, mint Arany, kiről szépen írja Erdélyi, megvárta az időjárás, míg hozzá föláradt a víz, hogy elbocsáthassa csónakát.’ Mire Arany a széllapon ezt jegyzé meg: ‚Várt a f. . . valamit.’ Ebből vált szállóigévé: ‚Gondolta a fene!’” Lásd még: Köpeczi Béla: *Kell-e kritika?* (Kortárs 1977. 9. sz. 1454. l.) és Lőrincze Lajos: *Gondolta a fene* (Élet és Irodalom 1980. febr. 23. 5. l.). — *Szakvizsga előtt állok*: 1906. jún. 7-én szakvizsgázott; elírás lehet, hogy Oláh Gábornak a 74. sz. levélben ezt írja: „Juhász Gyula jó eredménnyel letette a latin–görög–magyar t. szakvizsgát májusban.”; lásd még SzéV 1906. jún. 7.: *Új tanár*. — *Szerelmes is vagyok*: Nagy Máriaiba; lásd a 38. sz. levél jegyzetét. — *Még Szegeden*: ezek szerint a lapot Szegeden írta, és a postabélyegző tanúsága szerint Budapesten adta postára.

63. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Juhász Gyula író, tanárjelölt úrnak Budapest IV. Királyi Pál utca 12. III. em. Diákotthon. — A postabélyegző kelte. — Válasz a 62. sz. levélre.

M: Alföld 1962/3.

Szivességedet utólagosan köszönöm: JGy visszaküldte Oláh Gábornak a többször emlegetett „korszakalkotó” levelet (40. sz.); lásd az 59. sz. levelet és jegyzetét. — *Nietzscht és a hellenizmust*: lásd az 56. és 62. sz. leveleket. — *Csobán András*: Csobán Endre (1882–1959) debreceni születésű hírlapíró, majd 1918-tól Debrecenben városi főlevéltáros; Budapesten végzte a bölcsészetet, és 1904-ben meg 1905-ben ő adta ki Beóthy Zsolt meg Fináczy Ernő egyetemi előadásait litografált jegyzetekben. — *Csokonai című tanulmányodat*: lásd az

59. sz. levél jegyzetét. — *A szakvizsgálóra*: lásd a 62. sz. levél jegyzetét. — *En Jókairól írtam*: lásd a 27. sz. levél jegyzetét. — *Gyök komám*: Gyökössy Endre. — *S. E.-nek*: Schmidt Erzsébetnek.

64. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Válasz JGy egy ismeretlen levelére.

M: Alföld 1962/3.

Bármennyire ócsárlod is te Gyulai Pált: föltehetőleg abban az ismeretlen levélben, melyre ez a válasz. — *Húsz és egynehány éves „Brandes”*: lásd az 51. sz. levelet és jegyzetét. — *Már halált kiált*: JGy búskomorsága ebben az időben állandósult; lásd az 56. sz. levelet és jegyzetét. — *Eleven holtak zárdájában*: utalás JGy hajdani novícius voltára; lásd a 2. sz. levél jegyzetét. — *A vizsgák előtt*: JGy szakvizsgálóra készül; lásd a 62. sz. levelet és jegyzetét. — *Kik észrevétlenül bolygunk a tömegben*: a levélben idézett versek, a *Faragott, festett istenek ledőlnek* kezdetű kivételével (ez megjelent kötetben, címe: *Újkorszakhajnalán*), Oláh Gábor kiadatlan verseiből vett idézetek; lásd: Oláh-hagy. — *Mariját*: Gyulai Pál felesége Szendrey Mária, Petőfi sógornője volt. — *Torinói remeteségbe*: a Kossuth Lajosra való utalással arra céloz, hogy Debrecenben élve el van zárva a főváros pezsgő életétől. — *Harmadik könyvünk*: a *Bokréta* c. gyűjtemény harmadik kötete; ez nem a Singer és Wolfner kiadásában jelent meg, hanem Debrecenben, 1908-ban. — *Gyök komám*: Gyökössy Endre. — *Keserű levélben*: utalás Vörösmarty *A vén cigány* c. versére. — *Vulgó*: közönségesen, egyszerűen. — *Singer ügy*: lásd előbb a *Bokréta* harmadik kötetével kapcsolatban. — *Bodort mindenütt kiűnőben fogadták*: Bodor Aladár *Versek* c. köteté 1906-ban jelent meg; ennek fogadtatásáról van szó. — *Entschuldigen Sie*: bocsásson meg. — *Ex ungue leonem*: oroszlánt körméről (ti. ismerjük meg); latin közmondás. — *Koppán bácsi*: nem sikerült megfejtenem, kiről van szó.

65. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/b; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés [idegen kéz írásával, Péter László szerint — Alföld 1962/3. sz. 84 — lehet, hogy Gyökössy Endréével]: Nemzetes Oláh Gábor magyar író Úrnak, Debrecen Kollégiumi Könyvtár. — A postabélyegző kelte. — Válasz a 64. sz. levélre. — A lapon Oláh Gábor kézírásával: Szigligety: A dráma válfajai; Baráth F.: Esztetika; Csiky G.: Dramaturgia; Riedl: Poétika; Névy: A tragédia elmélete.

M: Alföld 1962/3.

Szakvizsgái személmel: lásd a 62. sz. levél jegyzetét. — *Könnyű neked, Súlyomdár*: Oláh Gábor 1905-ben szakvizsgázott, ekkor már könyvtári tisztviselő Debrecenben, ezért könnyű neki. — *Szentivánt ének*: lásd a 14. sz. levél jegyzetét. — *Kovács Erzsi*: lásd a 14. sz. levél jegyzetét. — *Sírból jövő Szelleme*: utalás Shakespeare *Hamletjére*. *A tragikum magyar irodalmáról*: lásd a 12. sz. levél jegyzetét. — *Beőthyig*: JGy hallgatta Beőthy Zsoltot. — *Körneren kívül*: a Theodor Körner (1791–1813) bíráló, *Körner Zrtnyijéről* (1826) c. Kőlcsey-tanulmányról van szó. — *Kemény*: Kemény Szigmond. — *Henszlmann*: Henszlmann Imre (1813–1888) esztéta, régész, műtörténész, egyetemi tanár. — *Gregus*: Greguss Ágost. — *Névy*: Névy László (1841–1902) irodalomtörténész, a Petőfi Társaság egyik alapítója. — *Magnus mihi*: Szemem előtt születik a dolgok nagyszerű rendje; átalakított Vergilius-sor (IV. ekloga, 5); az eredeti így hangzik: *Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo*; Lakatos István fordításában: *Újraszülve az évszázak roppant sora táru*. — *A latin disszertációm*: JGy magyar–latin–görög szakos tanárjelölt lévén, latinból

is írt szakdolgozatot; a dolgozat elveszett vagy lappang valahol; lásd a JGYÖM 5. kötetében, az elveszett prózai írások listáján (25. sz.). — *Nem fordítottul-e:* Oláh Gábor nem fordított Horatiust; lásd a 66. sz. levelet.

66. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Juhász Gyula író, tanárjelölt úrnak Budapest IV. Királyi Pál utca 12. III. em. Diákotthon. M: Alföld 1962/3.

A tragikum magyar irodalmához: lásd a 12. és a 65. sz. leveleket, illetve jegyzetüket. — *Baráth:* Baráth Ferenc (1844–1904) irodalomtörténész; itt említett könyvének címe: *Aesthetika* (1872). — *A tr.-ról:* a tragédiáról. — *A sokat evést:* lásd a 64. sz. levelet. — *Kisded drámámat:* lásd a 35., 40. és 56. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Bandi:* Gyökössy Endre. — *Cikkem jelenik meg Zichy képeről:* a BN 1906. jan. 26-i számában; címe: *Krisztus és a pápa.* — *Kosztolányi Haroldja:* Kosztolányi Byron-fordításáról van szó; csak részletek jelentek meg belőle; lásd a 9. sz. levél jegyzetét.

67. K: eredeti, Négyesy-hagy. — Címzés a borítékon: Nagyságos dr. Négyesy László egyetemi tanár Úrnak Budapest, Luther u. 1.

M: Vásárhelyi tanulmányok 1970. 87.

A szakdolgozatokkal: lásd a 65. sz. levelet és jegyzetét. *Boldog ünnepeket:* 1906-ban húsvétvasárnap ápr. 15-ére esett.

68. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltetés a tartalomból: Kosztolányi 1906. márc. végén nagyobb versküldeményt kapott Babitstól; márc. 25-én kezdett és ápr. 4-én befejezett levélben (BJK 65) részletes bírálatot ír Babits verseiről; a küldeménnyel kapcsolatban lásd még Babitsnak 1906. márc. 31-én és Kosztolányinak ápr. 2-án kelt levelét (BJK 66 és 67); JGy minden bizonnyal ezeket a Babits-verseket kapta meg Kosztolányitól elolvasásra.

M: BJK 68.

Itt küldöm . . . barátomnak kis küldeményét: Babits verseit. — *Ma is kaptam tőle egy sürgető levelet:* Babits sürgető levele 1906. márc. 31-én kelt (BJK 66). — *Bajára kell küldenem:* Babits ekkor Baján tanár. — *Én az enyémet már elküldtem:* Kosztolányi hosszú levélben írt bírálatot Babits verseiről (BJK 65); JGy sem Babitsnak, sem Kosztolányinak nem írt erről a küldeményről, vagy ha igen, a levelek elvesztek.

69. K: Eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Tek. Juhász Gyula úrnak Budapest Közp. egyetem II. emelet.; más kéz — portás, postás? — írással kiegészítésként: Bölcsész Hiv. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Schmitt Jenő Henrik (1851–1916) magyar származású anarchista, gnosztikus filozófus, életének nagyobb részét Németországban töltötte. — *Az „Akadémia”:* az Akadémia Kávéházban; Schmitt Jenő asztaltársasága rendszerint ott jött össze; lásd Kosztolányi (JGyE 66) és Farkas László emlékezését (JGyE 74), továbbá Grezsa Ferenc cikkét (JGyE 85).

70. K: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt. (Gedő Simon 1943. szept. 9-én kelt, Kilényi Irmához intézett levele.)

M: kiadatlan.

Geđő Simon (1880–1956): JGy egyetemi társa, később középiskolai tanár; néhány irodalomtörténeti tanulmánya is megjelent; könyve: *Madách Imre mint lírikus* (1910). — *Szaktműveimet*: magyar, illetve latin szakdolgozatáról van szó; lásd a 65. sz. levelet és jegyzetét. — *M. Wittmannak*: valószínűleg Monsieur Wittmann, bizonyára az egyetem tisztviselője. — *Lucus a non lucendo*: Azért liget a neve, mert nem világít: latin szójáték a hibás szófejtés gúnyolására, annak ellenére, hogy a *lucus* (liget) és a *lucet* (világít) szóknak van etimológiai kapcsolatuk; idézet Quintilianusból (I. 6, 34); JGy itt a *rendezetlen idegrendszerre* vonatkoztatja a szójátékot. — *Kegyed tragédiaelmélete*: talán ez volt a szakdolgozata Geđőnek. — *Útravaló*: Thury Zoltán 1901-ben megjelent szatirikus regénye. — *La philosophie de Nietzsche*: Nietzsche filozófiája. — *Egészen okos kis könyv*: Rákosi Jenő említett könyve 1886-ban jelent meg. *Szakkvizsgai készülést*: lásd a 62. sz. levelet és jegyzetét.

71. K: eredeti: ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt. (lásd a 70. sz. levél jegyzetét). — Keltezés részben a tartalomról: 1906-ban húsvétvasárnap ápr. 15-ére esett; Kossuth Ferenc pedig 1906. ápr. 8-án lett tagja a Wekerle-kormányának.

M: kiadatlan.

Voraussetzungslos: föltétel nélkül, föltétlen. — *Mohácsiak*: Mohácsi Jenő és társai. — *Koszolányi egy nap hirtelen benyitott hozzám*: ápr. 8-a után, mert Kossuth Ferenc ápr. 8-án lett a Wekerle-kormány tagja. — *Irtam egy levelet neki*: bizonyára nem küldte el, fogalmazványa ismeretlen. — *Irodalmi haragban voltunk*: Kosztolányi 1906. febr. 19-én kelt, Babitshoz intézett levelében (BJK 61) kifakad JGy ellen: „... hogy feledhetném el Önt, kit egyedüli méltó barátomnak hiszek és ismerek a Juhász-, Mohácsi és Hegedüs-féle smokok gyűlölt seregében?” Ugyanebben a levélben másutt: „Nem akarok Juhászáról írni: a szemébe megmondottam neki mindent! Ő azok közé tartozik, kik minden híron tudnak zörögni s egy kis nyomdafestéktől megkergülnek. A verseim jórészt ellopta, átgyúrta és — főleg — elrontotta s miután csúszás-mászással fölkúszott az Adykhöz és Kiss Józsefekhez, csodálkozást keltett azzal, mit az én az írófőkommból csent. Olvasta a »Magyar sonetté-jeit; nem vette észre a csenést a jelzőkben, a formában, az egész hangban? De azért mindenki vivát-ot kiált feléje...”; lásd a 87. sz. levelet és jegyzetét is. — *Clairvoyance*: ihletett látás, hatodik érzék. — *Kossuth fia kormányra jutott*: Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszter lett. — *Dugonicsnak szüldhúzáti*: lásd JGy-nak *A Dugonicszoba* c. cikkét (JGYÓM 5:75–6). — *Horvát Henrikről*: Horvát Henrik (1877–1947) költő, műfordító, JGy-nak 1908-tól tanártársa Nagyváradon; főként XX. sz.-i magyar költőket fordított németre; Vajda János néhány verse is az ő fordításában jelent meg. — *Maris utódait*: utalás JGy *Maris* c. versére, mely A Hét 1906. febr. 25-i számában jelent meg (JGYÓM 1:95–6). — *Misztikus zöld szemei voltak, mint Mohácsinak*: Vág Sándor, JGy egyetemi társa, tanár; Péter Lászlónak szóban azt a fölvilágosítást adta, hogy Mohácsi Jenő kanca-lított, szemének színe zöld volt, és ez különössé tette nézését. — „*Paralysé générale*”: paralysie générale, általános bénaság. — *Egy nagy dánus poéta*: Jens Peter Jacobsen. — *Hjalmar Söderberg* (1869–1941): svéd író, Jens Peter Jacobsen tisztelője és követője; *Martin Bircks ungdom* (Martin Birck ifjúsága; 1901) c. regénye Jacobsen *Niels Lyhne* c. regényének többféleképp is párja, mint Bernáth István írja hozzám intézett levelében; továbbá. ugyancsak Ber-

náth István szerint, JGy utalhat Söderberg *Doktor Glas* (Glas doktor; 1905) c., fájdalmas és fáradt, reflexiókkal teli regényére is. — *Kedves Bigumár*: a megfajtést Bernáth Istvánnak köszönöm; a *Niels Lyhne* c. Jacobsen-regényben Niels Lyhne házitartójának neve Bigum úr; a Bigumár talán franciás képzéssel (bigumard) arra utal, hogy Bigum úr, a különös filozófus és candidatus theologiae tulajdonságai, magatartásformái valamiképpen Gedő Simonra is vonatkozathatók. — *Szakkműveimben*: egyetemi szakdolgozataiban; lásd a 62. sz. levéltől kezdve. — *Lehel István irt*: a levél ismeretlen. — *Colonna Vittoria* (1492—1547): olasz költő; JGy bizonyára olyan szegedi nőismerősére utal, aki verselt; lehet, hogy Alba Nevisre (Unger Ilona; 1886—); őt JGy Budapestről is ismerhette; Alba Nevisnek voltak kapcsolatai Szegeddel; lásd a 84. sz. levelet.

72. K: eredetije ismeretlen. — Keltezés a tartalomból: JGy 1906 tavaszán vagy kora nyarán foglalkozott először érdemben is azzal a lehetőséggel, hogy kiadja első verseskötetét; ezért írt Adynak, s ismeretlen levélére ez a válasz. Ady levele mindenképpen 1906. jún. 18-a előtt kelt, mert Ady 18-án már útban volt Párizsba (AVL 127), s ott tartózkodott 1907. jún. 23-ig; lásd még: JGYÖM 1:326; továbbá a 76. és 94. sz. leveleket.

M: Tüz 1919. jan. 30. — Új Élet 1922. dec. 20. — Tiszatáj 1949/3. — AVL 92. — Ö 1:140. — JGyE 52. — PLAN 102.

Vészi: Vészi József. — *A Pállashoz*: a BN-t a Pallas Irodalmi és Nyomdai R. T. nyomta, és Ady *Új versek* c. kötetét is ez a vállalat adta ki. — *Farkas Imre* (1879—1976): a század elején népszerű költő és színműri. — *Kabos*: Kabos Ede (1864—1923) író, a BN munkatársa, egy ideig főszerkesztője.

73. K: eredeti, Gyökössy-hagy.; fényképmásolata: Kilenyi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemzetes Gyökössy Endre jogszigorló bölcsész Úrnak Budapest IV. Királyi Pál u. 12. III. Diákothton. — A keltezés napja a postabélyegzőről.

M: Vásárhelyi tanulmányok 1970. 88.

Post festa: ünnepek után; ápr. 15-én volt húsvétvasárnap. — *Kossuth fia kormányra jutott*: lásd a 71. sz. levél jegyzetét. — *A B. N. többé nem hazaáruló*: az 1896-ban, Vészi József (1858—1940) alapította BN radikális polgári napilap volt, támogatta a Fejérváry Géza vezette darabontkormányt, ezért a koalícióba tömörült pártok hevesen támadták; 1906. ápr. 8-án, a Wekerle-kormány megalakulása után, Vészi megvált a BN-től. — *Rákosi legazemberei Adyt*: sem az AEÖPM 7. kötetében (1905. okt. 1.—1906. jún. 14.), sem az AVL-ben nem találtam nyomát Ady és Rákosi ilyenféle goromba vitájának. — *Vasárnap megyek föl*: Budapestre, 22-én. — *Szakkvizgázandó alany*: lásd a 62. sz. levéltől kezdve.

74. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/b; fényképmásolata: Kilenyi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemzetes Oláh Gábor könyvtáros Úr Debrecen Kollégiumi könyvtár. — A postabélyegző kelte.

M: Durkó 223. — DZ 29 (hasonmás). — Alföld 1962/3.

Kedves magyar Hauptmann: lásd a 35. és 39. sz. leveleket. — *Albion hajó-lámpásán*: Oláh Gábor *Az én hírem* c. versének (Költemények. 1906) 9-ik sora így hangzik: Albion hajóján leng hírem lámpása; erre utal JGy. — *A Vaskapuig hat le*: Gombkötő Antal ekkor Lugoson dolgozott a tanfelügyelőségén. — *Mit csinál Hunyadi László?*: Oláh Gábor drámájának címe; címválto-

zata: *V. László*; Máramaroszigeten és Debrecenben mutatták be. — *Sámson*: Oláh Gábor készülő verses regényének címe; lásd a 28. sz. levelet és jegyzetét. — *Tiszviselőtelepi főgymnasium*: Oláh Gábor szeretett volna ebbe a fővárosi gimnáziumba kerülni tanárnak, de nem sikerült neki. — *Új Hireim*: utalás Oláh Gábornak *Az én hűrem* c. versére; lásd e jegyzetben előbb. — *Kosztolányi Dezső a Budapesti Napló belső munkatársa*: Kosztolányi 1906. máj. 31-én kelt levelében (BJK 74) írja Babitsnak: „A Budapesti Napló belmunkatársa lettem.” Ugyancsak Babitsnak írja 1906. jún. 24. után (BJK 75): „Ady helyére, ki Párisba ment, a Budapesti Naplóhoz szerződtem belmunkatársul. Szépirodalmi cikkeket, verseket, tárcacikkeket írok bele s a versrovat vezetője vagyok.” Kosztolányi nem Ady helyére került, és a versrovatot sem vezette; lásd a BJK 75. sz. levél jegyzetét. — *N. Sz-i*: nemzeti színházi. — *T.*: tanári. — *Szakkvizsgát májusban*: lásd a 62. sz. levél jegyzetét. — *Arany ösze című kis remekét*: vagy nem készült el vele, vagy elveszett; lásd a JGYÖM 5. kötetében, az elvezett prózai írások listáján (27. sz.); lásd a 83. sz. levelet is.

75. K: eredeti, Kilenyi-gyűjt. — Válasz a 74. sz. levélre.

M: Alföld 1962/3.

Szakkvizsgáló tanár: lásd a 62. sz. levél jegyzetét. — *Le avval a rossz pedagógival is*: a pedagógiai záróvizsgával; 1907. máj. 17-én tette le. — *V. Piroška*: nem sikerült megállapítanom, kiről van szó. — *Petőfi képzeletéről*: Oláh Gábor könyvének címe: *Petőfi képzelete* (1909). — *Befejeztem Sámson-t!*: lásd a 28. sz. levelet és jegyzetét. — *Non omnis moriar*: lásd a 27. sz. levél jegyzetét. — *Exegi monumentum aere perennius!*: Áll ércnél maradandóbb művem (Devecseri Gábor fordítása; Horatius: *Carminum liber tertius*, XXX. 1.). — *Non usitata stb.*: egy kissé hiányos idézet Horatiusból (*Carminum liber secundus*, XX. 1–2); Kardos László fordításában: Újfajta, izmos szárnyakon indulok, kétarcú költő. — *Az én hűrem*: lásd a 74. sz. levél jegyzetét. — *Hunyadi László*: lásd a 74. sz. levél jegyzetét. — *Milton görögös drámai költeményét*: Durkó Mátyás Oláh-bibliográfiája (It 1961. 483–500) nem tud ilyen fordításáról. — *Magános verseskötetemre*: ekkoriban jelent meg Oláh Gábor *Költemények* c. kötete.

76. K: eredeti: Múz. 54/536/6. — Válasz JGy egy ismeretlen levélre.

M: kiadatlan.

Elmés, mint a só: a latin *sal* szó alapjelentése: só; átvitt értelemben pedig: szellemesség, okosság, tréfa, élc; *attikai só*: görög szellemesség. — *Ave*: JGYÖM 1:80. — *Klytemnesztra*: JGYÖM 1:80. — *Kata*: Kulcsár Gyula későbbi felesége; lásd a 104. sz. levelet. — *Verseskönyved*: JGy ekkoriban foglalkozott azzal a gondolattal, kiadja első kötetét (lásd a 72. sz. levelet); erre vall az is, hogy a levélben említett két, 1905-ben már megjelent versét is elküldte Kulcsárnak, bizonyára tervezett kötetének több más versével együtt.

77. K: eredeti: OSZK Bh. — Zárt lev. lap. — Címzés: Babics Mihály tanár úr Szekszárd Dunántúl, László utca. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 77.

Qui bene latuit, bene vixit: Aki jól rejtőzött, jól élt; egy kissé átalakított idézet Ovidius *Tristia* c. ciklusából (III. 4,25); az idézet pontosan: *Bene qui latuit, bene vixit*. — *Ophélie hallgat s szeret*: JGy Ophélie (Shakespeare: *Hamlet*) szájába adja itt Cordelia szavait (Shakespeare: *Lear király*): Cordelia szavai Vörösmarty Mihály fordításában: Cordelia mit tegyen? Hallgat s szeret. —

Epistolographia: levélírás. — *K. D.*: Kosztolányi Dezső; a levélben említett szerkesztői üzenet a BN 1906. júl. 21-i számában jelent meg, és pontos szövege a következő: „*J. Gy.* A Lehotaí névvel megjelenő cikkeket Kosztolányi Dezső munkatársunk írja.” — *A maga . . . Spinozáját*: Babits *A Spinoza szobor előtt* c. verséről van szó, mely a BN 1906. jún. 22-i számában jelent meg. — *Maeterlinck . . . essay-kötetét*: a kötet eredeti francia címe: *Le Trésor des humbles*. — *Arany stílművészete*: nem készült el, nem doktorált; lásd a JGYÖM 5. kötetében az elvesztett prózai írások jegyzékén; lásd a 83. sz. levelet is. — *Sapienti B. sat*: a bölcs Babitsnak ez is elég. — *En most műfordítok*: a 81. sz. levélben azt írja Gedő Simonnak, hogy Nietzsche fordít; lásd ott. — *Probatum est*: kipróbált dolog. — *Vederemo*: majd meglátjuk. — *Juhász Kutya*: Schmidt Erzsébet szóbeli közlése szerint ő nevezte így el tréfálkozva JGy-t.

78. K.: eredetije ismeretlen (lásd a 48. sz. levél jegyzetét); másolata: Kilényi-gyűjt. (lásd a 48. sz. levél jegyzetét). — *Lev. lap.* — *Címzés*: Tekintetes Juhász Gyula tanár úrnak Szeged Ipar u. 13. — *Keltezés* részben a tartalomból: Válasz a 77. sz. levélre.

M: Tiszatáj 1965/2.

Szeretnék rá hosszabb levélben felelni: ez a hosszabb levél a 85. számú. — *Kéréseit . . . nem teljesíthetem*: lásd a 77. sz. levél végét. — *B. M.-nak*: Babits Mihálynak. — *Kosztolányiban csalódom*: Babits 1906. aug. 18-án kelt levelében (BJK 79) szemrehányást tesz Kosztolányinak, hogy nem ír neki hosszú levelet.

79. K.: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt.; (lásd a 70. sz. levél jegyzetét). — *Képes lev. lap, a lapon rajz, fölirata*: Hogyan rontja el a szegedi magyar Lenbachot és Bismarkot? [!]

M: kiadatlan.

Lenbach: Franz Lenbach (1836–1904) német festő. — *Nincsen bocsánat*: Komjáthy Jenőnek *A homályból* c. kötetében levő *Nincsen bocsánat!* c. versére utal. — *Probatum est*: lásd a 77. sz. levél jegyzetét. — *Bauer Herbert*: Balázs Béla. — *Ó mely dicső ész bomla össze úten*: lásd a 34. sz. levél jegyzetét. — *Lehel Istvánt meglettem*: Lehel István ekkor Németországban utazik; lásd a 80. sz. levelet. — *Eisner Manó* (1884–1959): JGy szegedi barátja, gimnáziumi osztálytársa, később ügyvéd; Pálos Endre néven verseket, könyvismertetéseket írt a szegedi lapokba; ekkor katonai szolgálatot teljesített Fehértemplomban. — *Juhász kutya*: lásd a 77. sz. levél jegyzetét.

80. K.: eredeti, Kilényi-gyűjt. — *Hiányos levél.* — *Keltezés a tartalomból*: a 79. sz. levélből kiderül, hogy Lehel István többször írt 1906 nyarán KGy-nek, és hogy JGy „meglelte” Lehelt Münchenben; Lehel ebben a levelében írja, hogy a napokban hagyta ott Münchent.

M: kiadatlan.

A száz évben nyitó: utalás JGy *Az áloévirág* c. versére (1. versszak, 2. sor; JGYÖM 1:105). — *Manfréd-i rezignáció*: utalás Byron *Manfred* c. művére. — *Henri Amiel-i önelemzés*: Henri-Frédéric Amiel (1821–1881) svájci, francia nyelvű költő *Journal intime* c. munkájára utal, melyben a szellem funkcióját elemzi. — *Galamb Sándor* (1886–1972): JGy egyetemi társa, a Négyesy-szeminarium rendszeres látogatója (lásd: Grezsa 25), később gimnáziumi tanár, színi

akadémiai tanár, drámaíró, drámatörténész. — *Carlyle-féle hős*: utalás Carlyle *On Heroes, Hero-Worship, and the Heroic in History* c. esszesorozatára, általában pedig sajátos hőszemléletére. — *Egypár szép sort írt*: Lehel István itt minden bizonnyal saját cikkeire utal. — *Endrődy-família*: Endrődi Sándor és fia, Endrődi Béla. — *Rákosi-família*: Rákosi Jenő és öccse, Rákosi Viktor. *Az Újság*: Tisza István politikáját támogató napilap; 1903 decemberében indult; munkatársai közé tartozott Mikszáth Kálmán, Herczeg Ferenc, Kozma Andor, Kóbor Tamás, Móricz Zsigmond. — *Gobineau reneszánsz kori jelenetét*: Joseph-Arthur Gobineau (1816–1882) *La Renaissance* c. dramatizált korrajzáról van szó. — *Jakob Burckhardt* (1818–1897): svájci művelődés- és művészet-történész; több jelentős művet írt az olasz reneszánszról; ezekre utal Lehel István. — *Granacci*: Francesco Granacci (1469–1543) olasz festő, Michelangelo egyik mestere, Donemico Ghirlandaio műhelyében; Giorgio Vasari (1511–1574) azt írja róla *Le vite de' piu eccellenti architetti, pittori e scultori Italiani* (1550) c. művében, hogy Michelangelo és Granacci igen jó barátok voltak.

81. K: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 70. sz. levél jegyzetét. — Képes lev. lap, a lapon rajz; fölrata: Már nyílnak az út mentén a nyárfák.

M: kiadatlan.

Prezentjével: ajándékkal; nem sikerült megtudnom, hogy miféle ajándék. — *Eisner-Pálos*: Eisner Manó. — *Moderne ungarische Lyrik*: Modern magyar líra; bizonyára Gedő tervezte a modern magyar költészet német nyelvű népszerűsítésére; megjelenésének nem találtam nyomát. — *Zarathustrát fordítom*: JGy régóta foglalkozott azzal a gondolattal, hogy Nietzsche *Also sprach Zarathustra* c. művét lefordítja; 1905-ben, az EL máj. 21-i számában közölt egy részletet (JGYÖM 4:397; 557), majd a *Vén és fiatal nőkről* és *A kalapács beszél* c. részeket (JGYÖM 4:398–400; 558) közölte 1909-ben, a FM okt. 26-i számában; lásd a 82. és 93. sz. leveleket és jegyzetüket is. — *Zala Ernő*: ismeretlen; lásd a 136. sz. levelet is. — *Bauer barátom*: Balázs Béla.

82. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Válasz JGy egy ismeretlen képes lev. lapjára; lásd a levél kezdősorait.

M: Alföld 1962/3.

Nagyot-merő terved: JGy az ismeretlen képes lev. lapon azt javasolta, hogy a Thália színpadán együtt lépjenek föl; lásd az 53. és 114. sz. leveleket is. — *A darabod gondolatát*: nincs adatom rá, milyen dráma tervével foglalkozott ekkor JGy; lásd a 104. sz. levelet is. — *Zarathustrát fordítod*: lásd a 81. sz. levelet és jegyzetét. — *A B. H.-ből*: a BH 1906. aug. 15-i számában jelent meg Barabás Abel *Petőfi és Nietzsche* c. cikke. — *Petőfi képzelete*: lásd a 75. sz. levelet és jegyzetét. — *Harzreise*: Oláh Gábor Heine-fordítása *Utazás a Harzban* címmel jelent meg 1907-ben. — *Barangoltam Erdélyben*: Oláh Gábor útirajza 1906-ban jelent meg *Barangolások Erdélyben* címmel, annak ellenére, hogy itt azt írja: „Kinyomatni csak halálom után lehet”. — *Gyök*: Gyökössy Endre. — *Ábrányi E. kereste az istent*: Ábrányi Emil *Keresem az Istent* c. versére utal. — *Melius Julius*: JGy nevének görögös-latinos megfelelője; több utalás is rejlik benne: méleiosz (latin helyesírással: melius) = juhos, juhász; melius = a legjobb; utalás Melius Juhász Péterre (1536 k. — 1572) is; az ő nevében a Melius szintén a méleiosz latin helyesírású alakja. — *O. é.-ben*: osztrák értékben.

83. K: eredeti, Négyesy-hagy. — Címezés a borítékon: Nagys. dr. Négyesy László egyetemi tanár Úrnak Budapest Luther utca. Kerepesi ut sarkán. Földadó: Juhász Gyula Szeged Ipar u. 13. — A postabélyegző kelte.

M: Vásárhelyi tanulmányok 1970.

Első levelem: valószínűleg jún. 27-c, tehát László-nap előtt kelt, és mert szüneti programját írta meg benne, az aug. 8-i László-nap nem jöhet számításba; a levél ismeretlen; lásd a 87. sz. levelet is. — *Arany stilművészete:* lásd a 77. sz. levelet és jegyzetét. — „*Munkásság az élet sója*”: idézet Tompa Mihály *Tavasszal* c. verséből (7. versszak, 1. sor). — *Remedium:* orvososság. — *Arany ósze:* lásd a 74. sz. levelet és jegyzetét. — *Trop d'esprit:* csupa szellem. — *Apiaristáknál:* JGy a szegedi piarista gimnáziumba adta be kérvényét, de ott nem alkalmazták. — *A mellékelt cikket:* JGy Jász álnéven írta; címe: *Négyesy László*, és a SzéV 1906. aug. 17-i számában jelent meg (JGYÖM 5:93).

84. K: Eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címezés: Tek. Juhász Gyula (Jász) Úrnak Szeged „Szeged és Vidéke” szerkesztősége. — A lev. lap felső jobb sarkában, a szöveges lapján, tollrajz: stilizált levélminta [?] — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

— *A vándorló Bauer Herbert:* Balázs Béla gyalog indult országjáró útra; lásd a 81. sz. levelet. — *Az őn által írt cikket:* a lev. lap *Alba Nevis* aláírásából, továbbá a megszólításból (*Jász*) arra következtek, hogy JGy *Poétanők* c. cikkéről van szó; ezt *Jász* névvel jegyezte, és Kaffka Margitról, Erdős Renéről és Alba Nevisről (Unger Ilona) írt benne; a cikk a SzéV 1906. júl. 1-i számában jelent meg (JGYÖM 5:79.) *Alba Nevis* esetleg azonos a 71. sz. levélben *Vitoria Colonnának* nevezett költőnővel; lásd a 89. sz. levelet is. — *Balassától:* Balassa Armin (1861—1924) ügyvéd, hírlapíró, a szegedi Dugonics Társaság egyik vezető tagja, a SzéV alapítója 1902-ben. A hódmezővásárhelyi származású Balassa azt ígérhette az írónőnek, hogy esetleg személyesen viszi el a kért cikket neki Hódmezővásárhelyre; Unger Ilona hódmezővásárhelyi kapcsolatairól közelebbit nem sikerült megtudnom.

85. K: eredeti, Múz. 54/536/7.

M: kiadatlan.

Münchenből már rég hazajöttem: Kulcsár a 76. sz. levélben írja, hogy Münchenbe fog utazni. — *Kedves leveledet:* ismeretlen. — *Tibiscus:* a SzéV 1906. aug. 26-i számában jelent meg; címe: *Tibiscus partján* (JGYÖM 1:116). — *Tempus:* idő, időpont. — *Tempestas:* időjárás, zivatar. — *Meteorok dala:* valószínűleg azonos a *Beatus ille* c. verssel (JGYÖM 1:114—5). — *Annak a Kosztolányinak:* az említett Kosztolányi-vers helyes címe: *A hídon* (MSz 1906.) — *1000 forint fizetésem lesz:* egy évre. — *Tégy lépéseket:* álláskeresésével kapcsolatban lásd a 86. és 90. sz. leveleket.

86. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Gyászkeretes levélpapíron. — Négyesy ebben a levélben két JGy-levélre válaszol: egy ismeretlenre és a 83. számúra.

M: Puszták Népe 1947. márc. — JGyE 69 [részletek].

Megemlékezését nevemnapjáról: lásd a 83. sz. levelet és jegyzetét. — *Újabb levéléért:* a 83. sz. levélért. — *A gyakorló iskolába:* JGy-nak sem a budapesti piaristákhoz, sem a gyakorlóiskolába nem sikerült bejutnia. — *A hazai földre*

megtérti lelkét: JGy a 83. sz. levélben írja, hogy szakított az „egyoldalú és beteges idegenimádással”; részleteesen lásd ott. — *Conditiohöz*: álláshoz, alkalmaztatáshoz. — *Waldapfel tanár ur*: Waldapfel János (1866—1935), pedagógiai szakíró, ekkor a gyakorló főgimnázium tanára. — *A mellékelt cikk*: lásd a 83. sz. levél jegyzetét. — *Bódius Jusztin*: Bódius Jusztin János (1863—1921) irodalomtörténész, egyházi író, bencés szerzetes, 1911-től az MTA levelező tagja. — *Wlassics*: Wlassics Gyula (1852—1937) jogtudós, egyetemi tanár, 1903-ig kultuszminiszter, 1906-tól a közigazgatási bíróság elnöke. — *Spitkó*: Spitkó Lajos (1846—?) klasszika-filológus, pedagógiai szakíró; ekkoriban a Pest Vidéki Tankerület főigazgatója. — *Bányára*: Besztercebányára.

87. K: eredeti, Zolnai-hagy. — Lev. lap. — Címzés: Ngs. Juhász Gyula tanár úrnak Szeged Ipar utca 13. — A postabélyegző kelte.

M: It 1958. — BJK 82. — JGyE 62.

Nemes, előkelő zsurnalisztikai tevékenységhez: JGy-nak 1906. aug. 1-e és aug. 24-e között a következő cikkei jelentek meg a SzéV-ben: *A nevelő úr* (aug. 3.; JGYÖM 5:87), *Képek a búcsúról* (aug. 5.; JGYÖM 5:88—90), *Terka* (aug. 5.; JGYÖM 5:90), *Művészet és szocializmus* (aug. 11.; JGYÖM 5:91), *Vajákosság és tudományosság* (aug. 12.; JGYÖM 5:91—3), *Négyesy László* (aug. 17.; JGYÖM 5:93), *Az új megváltó* (aug. 23.; JGYÖM 5:93). — *A magyarság jogait is védi*: Grezsa Ferenc és Ilia Mihály szerint Kosztolányi itt a *Vajákosság és tudományosság* c. cikkre utal (JGYÖM 5:599). — *Poézisban útjaink . . . szét is váltak*: Kosztolányi arra utal, hogy a *Magyar szonettek* miatt JGy és öközte nézeteltérés támadt; lásd a 71. sz. levelet és jegyzetét; lásd még: JGYÖM 1:390, továbbá Kiss Ferenc: *A beérkezés küszöbén*, 78—86.

88. K: eredeti, OSZK Bh. — Keltezés a tartalomról: Babits a 78. sz. levélben ígéri, hogy hosszabb levelet ír majd; ez az a levél. Továbbá: Babits ebben a levélében tartalmilag ugyanazt írja, mint Kosztolányinak 1906. aug. 18-án kelt francia nyelvű verses levélében, illetve a vers után következő magyar nyelvű szövegrészben (BJK 79); Babits utal is itt erre: „Kosztolányinak is megírtam ennyit . . .”; Babits azonban már napok óta várhatta Kosztolányi válaszát — „szokása ellenére nem felel” —, tehát ez a Babits-levél aug. vége felé íródhatott.

M: Paku. — BJK 80.

Kedves soraira felelni: a 78. sz. levélre. — *Dramát trok*: *A Simóné háza* c. drámát. — *Urtheilskraftja*: ítélőképessége. — *Egy könyvet olvastam*: Kosztolányi már korábban ígérte Babitsnak (BJK 76), hogy elküldi neki eddig megjelent és kiadatlan verseit; ez az „újságból kivagdalt összeragasztott gyűjtemény”, s ezt minden bizonnyal kéziratot versek egészítették ki. — *Árkádok alatt*: először a Bácskai Hírlap 1905. júl. 23-i, majd a SzéV 1906. máj. 6-i, majd a MSz 1906. szept. 13-i számában jelent meg; helyes címe: *Az árkádok alatt*. — *Örült*: a BN 1907. jan. 7-i számában jelent meg; helyes címe: *Egy örülthöz*. — *Fasti*: a Figyelő 1905. okt. 15-i és a SzéV 1906. okt. 1-i számában jelent meg; három vers tartozik az összefoglaló cím alá: *Karácsony*, *Húsvét*, *Pünkösöd*. — *Magyar szonettek*: Kosztolányi *Kisasszony*, *Szent László* és *Zrnyi*, a költő c. versei. — *Maris*: lásd a 71. sz. levél jegyzetét. — *Présomptueux*: elbizakodott. — *Kosztolányinak is megírtam ennyit*: 1906. aug. 18-án (BJK 79).

89. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nags. Juhász Gyula (Jász) Urnak Szeged „Szeged és Vidéke” szerkesztősége. [A helységnevtől végig áthuzva, és más kéz — postás? — írásával]: tanár Máramarosziget Kegyesrendi gimnázium. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Elküldte a cikket: Unger Ilona a 84. sz. levélben kérte a cikket; lásd a 84. sz. levél jegyzetét. — *Áthelyezéséhez:* voltaképpen kinevezéséhez; JGy-nak ez volt az első tanári éve. — *Alba Nevis:* lásd a 84. sz. levél jegyzetét.

90. K: eredeti, Múz. 54/536/8. — Lev. lap. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula főgimn. tanár úr Máramarosziget Lónyay János út 12.

M: kiadatlan.

Vettem kártyádat: ismeretlen. — *Nem sikerült a tervünk:* lásd a 85. sz. levelet. — *Magyar Gábor (1842–1912):* a piaristák magyarországi rendfőnöke; JGy tőle kérte a szegedi piarista gimnáziumhoz való kinevezését. — *Hamlet-Rákóczi:* a *Hamlet* a levélnek erre a mondatára utal: „Most folyton azt kérdezem, mért is ettem meg a békát?”; a *Rákóczi* pedig arra, hogy II. Rákóczi Ferenc 1706 őszén Rozsnyóról irányította az ország ügyeit, és a jezsuita iskolában — a premonstreiek később vették át — többször megnézte az iskola-dramák előadásait.

91. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Nagys. Juhász Gyula tanár úrnak Máramarosziget Lónyai J. út 12. — A postabélyegző kelte.

M: Magyar. — BJK 84.

Meleghangú soraira: a levél ismeretlen. — *Szemlénél:* a MSz. c. folyóiratnál.

92. K: eredeti, Gyökössy-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap; fölirata: Gyermek a héber iskolából. Üdvölet Máramarosból. — Címzés: Nemzetes Gyökössy Endre jogszigorló Ur Budapest Királyi Pál u. 12. III. e. Diák Otthon. Föladó: Juhász Gyula gimn. tanár Máramarosziget Lónyai J. út 12. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Kossuth katonája: Gyökössy nemrégiben szerelt le. — *He:* talán Hegedüs-Bite Gyula; ő 1906-ban a BN munkatársa volt; a *B.N. and Co.* megjegyzésből is erre lehet következtetni, ti. a BN nagyjából A Hét írógárdáját népszerűsítette, illetve foglalkoztatta; Hegedüs-Bite egyik álneve He volt. Lásd a 93. sz. levelet is. — *Madai Madáchsal:* alighanem utalás Madai Gyulának Madách Imrével kapcsolat valamelyik művére. — *Bitérlől:* Hegedüs-Bite Gyuláról. — *Mohácsról:* Mohácsi Jenőről.

93. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/d.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: JGy 1906. szeptember elején foglalta el máramaroszigeti állását; e levél első részében csaknem ugyanazt írja Oláhnak, mint Gyökössynek a 92. sz. levélben; a két levél ugyanabban a hangulatban, lelkiállapotban íródott, minden bizonnyal majdnem egyidejűleg.

M: Durkó 228–9 (kihagyásokkal). — Alföld 1962/3.

Boldogító soraid: a levél ismeretlen. — *Átkos, szent városba:* lásd Adynak *Költözés Átok-városból* c. versét. — *Kazárok földjén vagyok:* az antiszemitizmussal fertőzött konzervatív nacionalizmust JGy baráti körében Oláh Gábor,

általában a Bokréta Társaság képviselte; bizonyára nem véletlen, hogy JGy-nak ilyen természetű megnyilatkozásai csak a nekik szóló leveleiben találhatók; lásd a 92. sz. levelet is. — *Német szó, piszok*: utalás Arany János *Vojtna ars poétikájára* (219. sor). — *Probatum est*: ki van próbálva. — *Erről irtam most a legszebb versemet*: a *Magyar elégiá-t* (JGYÖM 1:120, 403). — *Törédék lesz a fordításom*: az *Also sprach Zarathustra* c. Nietzsche-mű fordításáról van szó; lásd a 81. és 82. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Éppen az első, igazi, nagy szerelemben*: semmit sem sikerült megtudnom Antóniáról. — *Bokréta* (*nem debrecenit*): utalás a *Bokréta* c. antológiára. — *Elégiák remegnek*: utalás saját versére, a *Magyar elégiára*; lásd e jegyzetben előbb. — *Oláh Károly debreceni úr*: Oláh Károly (1857–1910) katonatiszt, a Ludovika Akadémia tanára; 1903-tól Debrecenben közművelődési és közoktatási tanácsnok és a színházak felügyelője. — *Zilahii Zsüillel*: Zilahy Gyula (1859–1938) színésszel; ebben az időben a debreceni színház igazgatója; a debreceni színház többször vendégszerepelt Máramaroszigeten. — *Károlyi Sándor* (1688–1743): tábornok, aki Majtény mellett 1711-ben letette a fegyvert; lásd JGy *Majtény* c. versét (JGYÖM 1:124). — *Szilágyi István* (1819–1897): 1845-től 1896-ig tanított Máramaroszigeten; Arany János barátja, író, nyelvész. — *Arany János színész*: Arany János 1836-ban állt színésznek Debrecenben, a társulattal Máramaroszigetre ment, s itt mondott búcsút a színészetnek. — *Prielle*: Prielle Kornélia (1826–1906) színésznő. — *A dráma készül*: bizonyára az a dráma, melyet Oláh Gábor említ a 82. sz. levélben. — *Nietzschéből . . . a Magyar Szemlében*: az MSz nem közölhette, mert 1906. okt. 25-én megszűnt. — *Te is imádtad Thury Zoltánt?*: Thury 1906. aug. 27-én halt meg, ezért teszi így föl a kérdést.

94. K: eredeti, Múz. 54/545/4. — Tussal írt levél, a fejléccen tusrajz: stilizált virágmintás girland. — Keltezés a tartalomból: Elefánt Olga a Négyesy-szeminariumokról számol be, az első olyan szemináriumokról, melyeken JGy már nem vett részt; továbbá: Elefánt Olga hatvannegy dolgozatot említ, éppen annyit, mint JGy az Oláh Gábornak írt levelében (93. sz.); JGy minden bizonynyal csaknem egyidejűleg és ugyanazokkal a szavakkal számol be Elefánt Olgának, mint Oláh Gábornak; JGy-nak ez a levele ismeretlen.

M: kiadatlan.

Elődöm és egyszersmint utódomtól: arra lehet következtetni, hogy a Négyesy-szeminarium titkári tisztségben Elefánt Olga követte JGy-t, az *utódom* szóból pedig arra, hogy Elefánt Olga a máramaroszigeti gimnáziumban taníthatott gyakorló vagy kiegészítő tanárként. — *Lupus in fabula*: farkas a mesében; farkast emlegettünk; Terentius *Adelphoe* c. vígjátékából elterjedt szállóige. — *Stílygyakorlatok*: a Négyesy-szeminariumok. — *Pogányok*: minden bizonynyal Pogány József (1886–1939) író, a későbbi népbiztos; 1904 őszén iratkozott a bölcsészetre, s aktív tagja volt a Négyesy-szeminariumnak; lásd: Pogány József *Kultúra — álkultúra* (1962) c. gyűjteményében Geréb László utószavát (305. l.); lásd még JGy *Négyesy órák* c. emlékezését (JGYÖM 6:45–6); a többes szám valószínűleg azt jelenti, hogy Pogány József Czöbel Ernővel (1886–1953) és Czöbel Bélával (1883–1976), későbbi sógoraival együtt töltötte Nagybányán a nyarat; Czöbel Ernő ugyanis egyetemi évfolyamtársa és igen jó barátja volt Pogány Józsefnek, Czöbel Béla pedig 1902 és 1906 között nyaranta Iványi Grünwald Béla tanítványaként a nagybányai festőiskolában dolgozott; lásd a Művészeti Lexikon Czöbel Béla-cikkét is. — „*Sötét verem*”: utalás Petőfinék *A szerelem, a szerelem . . .* c. versére. — „*Mehr Licht!*”: Több fényt! Goethe

utolsó szavai. — „*En is már csak a . . . mában hiszek*”: bizonyára idézet JGy-nak abból a leveléből, melyre ez a válasz. — *A stylygyakorlatok „fiatalabbja”*: JGy a Négyesy-szeminárium seniora (öregebbje) volt; erre utal Elefánt Olga. — *Műv. iórt. Gyűjt.*: Művészettörténeti Gyűjtemény; Elefánt Olga tehát a Művészettörténeti Tanszék könyvtárának és reprodukciógyűjteményének volt az őre; ma tanszéki könyvtárosnak mondanánk. — *Mikor kapok kötetet*: lásd a 72. sz. levél jegyzetét.

95. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: a Groedel-villa képe. — A lapot JGy borítékba téve küldte el, a levélben említett folyamodvánnyal együtt.

M: kiadatlan.

A hires Groedel: báró Groedel Ármin; a Groedel Testvérek cég milliomas tulajdonosa az év egy részét, főképp a nyarakat, családostul máramarosszigeti villájában töltötte. — *Groedel—Polónyi—Sebes*: Zigány Árpád (1865—1936) hírlapi cikkeiben és brosúrákban szenvedélyesen hadakozott az államhatalom és némely tőkés csoportok tisztességtelen összejárásai ellen; egy ilyen leplező cikksorozatát zsarolási kísérletnek minősítették, s 1906-ban letartóztatták. A Máramaros c. lap *Revolver* c. vezércikkéből (1906. szept. 9.) kiderül, hogy ennek az ügynek a szálai vezettek el a Groedel Testvérek céghez; a Groedel Testvérek cég több fővárosi lapban nyilatkozatot tett közzé, melyben visszautasít minden, a céget ért vádat; a Máramaros c. lap *A báró Groedelék ügye* c. cikkben (1906. szept. 16.) szó szerint átveszi ezt a nyilatkozatot, melynek az ügy érdemét érintő része így hangzik: „A sajtóban és röpiratokban egy idő óta tendenciózusan, rendszeresen és a legalaptalanabbul ellenünk intézett támadásokra egyszer s mindenkorra kijelentjük, hogy mi Herzberg Károly úrral vagy erdővételeivel soha semmi összeköttetésben nem állottunk és nem állunk, hogy a gyergyó-alfalusi erdőt nem mi vettük meg, Alfalvul vagy ennek közbirtokosságával eziránt sohasem érintkeztünk; állami erdőt nem vettünk és különösen nem vettünk erdőséget a múlt minisztérium alatt, amiről bárki a földművelési minisztériumnál tudomást szerezhet; hogy minket az ez idő szerint az erdélyi részekben folyó arányosítások egyáltalán nem érdekelnek, mert mi sehol sem arányosítunk; hogy a Kaiser és társa cégnek gróf Mikes Armin ellen folyó pereibe mi soha semmiféle irányban a legtávolabbról sem folytunk be: hogy a mi erdővételeinknél vagy faüzletünket érdeklő ügyeinknél sem Polónyi Géza, sem Polónyi Dezső vagy Sebes Dénes urak soha semmi tekintetben el nem jártak, be nem folytak; hogy mi soha senkinek hallgatási díjját [] sem adtunk, sem nem ígértünk és hogy Török képviselőnek, kivel soha sem direkte, sem indirekte nem érintkeztünk, 6000 koronát nem adtunk . . .” — *A ládát régen megkaptam*: benne könyveit és egyéb, magával nem vitt holmiját. — *A katonai ügyet*: JGy-nak sorozásra kellett jelentkeznie, s folyamodványt írt, hogy Máramarosszigeten tehessen eleget kötelezettségének: ezt küldte el hűgának; lásd a 102. és 105. sz. leveleket is. — *A szenzációs híreket*: Juhász Margit levele ismeretlen, nem lehet tudni, miről van szó. — NB: nota bene; egyezd meg jól.

96. K: eredeti, Múz. 54/545/6. — Az első folió rectójának bal felső sarkában pókot ábrázoló tusrajz. — Keltezés a tartalomtól: a levél mindenképpen Máramarosszigetre íródott, ez kiderül a szövegből: „Mondja ott Szigeten nincs napsugár?” A levélből sejteni lehet, hogy JGy megválaszolta Elefánt Olga 94. sz. levelét, és ez arra válasz.

M: kiadatlan.

Hát ez illik-e? Gertrudis mondja Bánk bánnak (Katona József: *Bánk bán*. IV. felv. 7. jelenet). — *Goethe Adler u. Taübe*: Goethe *Adler und Taube* c. versében a vadász súlyosan megsebez egy ifjú sast, s ez lehull a mirtuszligetbe; ott háromnap gyöttrődés után erőre kap, mert a mindent gyógyító természet új életet öntött beléje (erre vonatkozik Elefánt Olga kérdése: „Mondja ott Szigeten nincs napsugár? Nincs ág, nincs virág, nincs természet?”), de repülni még nem tud; ekkor galambpár közeledik a bokrok között feléje; megpillantják a búslakodó sast, s az egyik galamb vigasztalja, fölhívja figyelmét a természet szépségeire, az aranyszínű ágra, alkonypirra stb. (Erre vonatkozik Elefánt Olga kérdése: „Nincs vigasztalás? Nincs meglepődés?”) A sas elgondolkozik, s így kiált föl: „Ó, bölcsesség! Úgy beszélsz, mint egy galamb!” — *Akaratlanul ily fekete lett gondolataim menete*: pontatlan idézet Petőfi Sándor *István öcsémhez* c. verséből (37–8. sor). — *Mit törődik egy elveszett barátal!*: JGy föltehetőleg arról panaszkodott Elefánt Olgának, hogy Kosztolányi és közte meglazult a baráti kapcsolat; lásd a 88. sz. levelet és jegyzetét. — *Egy elsuhanat szerelimmal*: talán Antóniáról van szó; lásd a 93. sz. levelet. — „*Nincs a teremtésben*”: Bánk bán szavainak parafrázisa; a dráma zárójelenetében mondja Bánk: „Nincs a teremtésben vesztes, csak én!” — *Stylyakorlat*: Négyesy-szeminarium. — *Redey*: Rédey Tivadar (1885–1953) író, irodalomtörténész. — *Endrődy*: Endrődi Béla. — „*Zsőzsike*”: Schmidt Erzsébet; Endrődi több szerelmes verset írt hozzá. — *E. O. K.*: Egyetemi Olvasókör; a konzervatív irodalomszemléletű egyetemisták köre (Greza 26–27). — *Lonely*: Reichard Piroska (1884–1943) Lonely álnéven közölte első munkáit. — *Lehel*: Lehel István.

97. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomtól: a levélben ez olvasható: „Első verskötetem 1906. decemberben jön talán!” Tehát a levél 1906 december előtt kelt, és föltehetőleg nem sokkal a tanév kezdete után, mert bocsánatot kér „szűnidei indolenciája” miatt, vagyis azért, mert Horvát Henriknek 1906 nyarán kelt levelére csak ősszel válaszolt; Horvát Henriknek ez a levele ismeretlen.

M: kiadatlan.

Tres faciunt collegium: Hárman alkotnak testületet; Neratius Priscus (X. sz.) jogtudósnak tulajdonított jogi tétel. — *A nagyszerű antológiába*: Hans Bethge *Die Lyrik des Auslandes in neuerer Zeit* (1908) c. antológiájáról van szó, melybe Horvát Henrik két JGy-verset fordított; az egyik a *Primavera* (a magyar eredeti címe: *Egy régi novicius*; JGYÖM 1:104–5), a másik a *Tage* (a magyar eredeti címe: *Új szonettek*; JGYÖM 1:98–9); lásd a SzéV 1907. dec. 31-i *Juhász Gyula Németországban* c., névtelen cikkét is. — *Leo Greiner versei*: nincs nyoma annak, hogy JGy fordított volna Greiner-verset. — *Grand art*: az alkímisták művészete, titokzatos művészet; JGy itt valószínűleg *klasszikus művészet* értelemben használja, erre utal a „mégis teljességgel modern” kifejezés. — *Furor poeticus transponens*: műfordítói ihletettséggel. — *Életrajzom*: Horvát Henrik kérte az említett antológia számára. — *Első verskötetem*: lásd a 72. sz. levél jegyzetét.

98. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Budapest, Szent István-szobor. — Címzés: Tek. Juhász Gyula Úrnak (tanár) Máramaros-Sziget Lónyay J. ut. 12. — A postabélyegző kelte. — Válasz egy ismeretlen levélre.

M: kiadatlan.

Egy szindarabot: talán az *Őszi napsugár* (1907) c. egyfelvonásosa. — *Alba Nevis:* lásd a 84. sz. levél jegyzetét.

99. K: eredeti, Múz. 54/535. — Gyászkeretes levélpapíron; apja, Szivessy László (1854—1906) ügyvéd jún. 6-án halt meg.

M: kiadatlan.

Köszönöm üdvözléteit: ismeretlen. — *28-án esküszöm:* Szivessy Mariska (1886—1945), akinek JGy 1906. júl. 29-én Hermann Hesse *A magány* c. versét ajánlotta (JGYÖM 3: 393-4), Krausz-Kárász Józsefhez ment feleségül. — *Komjáthy:* valószínűleg Komjáthy Jenő verseit. — *Nem adta ki még könyvét:* JGy első verseskötetéről van szó; lásd a 72. sz. levél jegyzetét. JGy később ezzel a dedikációval adta át első kötetét Kárász Józsefnek: „Az én első igazi megértőmnek szeretetébe ajánlom első könyvemet én,

Az új dalosok közt
Régi Arany fia —

Szeged 1907. XII/3.

Juhász Gyula"

— *A „Budapesti napló” két szonettje:* A BN 1906. okt. 3-i számában a Budapest (JGYÖM 1:121) és az *Öngyilkosok* (JGYÖM 1:121-2) jelent meg. — *A „Magyar Szemle” első cikke:* talán az 1906. okt. 18-i számban olvasható *A dráma lelke* (JGYÖM 5:99—102) c. cikkét jelezte előre. — *Hogy születésem gyászán . . . :* pontatlan idézet JGy *De profundis* (JGYÖM 1:71) c. verséből.

100. K: eredeti, OSZK Bh. — Válasz JGy ismeretlen levélére.

M: Paku. — BJK 88. — JGyE 99—100.

E dátum keltezési helyében keresendő: Babitsot 1906. szept. 21-én nevezték ki (VKM 78663) a szegedi főreáliskolához tanárnak; állását okt. 2-án foglalta el. — *Válaszolni Önnek:* JGy-nak ez a Babitshoz intézett levele ismeretlen. — *Hosszú, „modern” drámát:* bizonyára *A Simóné háza* c. drámáról van szó; lásd a 85. sz. levelet. — *Hegedüs Pál városában:* Hegedüs Pál (1858—1906) középiskolai tanár Temesvárt, Egerben, majd Babits elődje Szegeden; Gyulai Pál kedves tanítványa volt; történelmi, esztétikai és pedagógiai munkákat írt; Babits meleg hangú cikkben emlékezik meg róla halálának első évfordulóján (*Hegedüs Pál — az író és az olvasó.* SzéV 1907. nov. 17.); Babits Hegedüs özvegyétől több értékes könyvet vásárolt a maga könyvtárának gyarapítására; lásd a 106. sz. levelet és Babitsnak *Az én könyvtáram* c. esszéjét (*Írás és olvasás* 308); lásd JGy *Babits Szegeden* c. emlékezését is (JGYÖM 7:89—90). — *Balassa Armin városában:* Balassa Armin (1861—1924) ügyvéd, a SzéV szerkesztője, író, dalszerző. — *Tömörkény Könyvtárának:* a szegedi Somogyi-könyvtárnak 1904-től 1917-ig Tömörkény István (1866—1917) volt az igazgatója. — *Homok borbélyüzletének:* Cserzy Mihály (1865—1925) borbélymester és író üzletéről van szó; írói álneve Homok volt. — *Közérdek Manó:* Ertaey Péter levélbeli közlése szerint Vajda Manó, JGy egyik szegedi pártfogója; Péter László szerint nem Vajda Manóról van szó, hanem talán Eisner Manóról; a Közérdek csúfnév eredetére vonatkozólag nem sikerült fölvilágosítást szerezni; lásd a 101. sz. levelet is. — *Az „Alföld legszebb leányá”-n:* Péter László közlése szerint valószínűleg az árvíz (1879) után keletkezett, ismeretlen szerzőjű díszítő jelzője Szegednek; JGy is használta *Emlék és remény* c. vezércikkében (Szeged 1925. ápr. 3.; JGYÖM 7:189), s Babitsra hivatkozva említi *A szegedi ver sacrum* (JGYÖM 8:238) c. cikkében is. — *Mint Shakespeare mondja:* a *Hamlet* III. föl-

vonásában, a 2. szín elején mondja Hamlet Opheliának: „Mily szép gondolat, egy szép leány lába közt fekünni!” (Arany János ford.) — *A Tisza út folyik*: Babits ekkor a Szent György utca 11. (ma József Attila sugárút 15.) számú házban lakott. — *Hajdan* — *régesrég*: voltaképpen csak néhány hónapja; Babits 1905 októberétől 1906 júniusáig tanított Baján. — *Sugovica*: a Duna egyik ágának, a Kamarás-Dunának népi neve. — *Irok drámákat*: az e jegyzet elején már említett *A Simóné házat* ekkor már befejezte; a Messalináról szóló drámája töredékesen sem maradt fenn; JGy említi ezt a drámát *Babits Szegeden* c. emlékezésében (JGYÖM 7:91). — *A szagokról*: JGy is említi *A szagokról, illatokról* c. Babits-esszéit előbb említett emlékezésében (JGYÖM 7:90); lásd a 12. sz. levél jegyzetét. — *A tájkertészetről*: ez a Babits-esszé nem maradt ránk; valószínűleg a Szegeden írt *Magyar esszék* c. elveszett sorozat darabja; lásd a 121. sz. levelet és jegyzetét. — *Kosztolányi . . . meglátogatott*: 1906. okt. 14-én; lásd a BJK 86. és 87. sz. leveleket.

101. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh (lásd a 13. sz. levél jegyzetét). — Keltetés a tartalomtól: válasz a 100. sz. levélre.

M: BJK 89. — JGYE 100—1.

Sine me liber . . .: Könyvem, nélkülem mégy a Városba (Rómába); módosított idézet Ovidiusból (*Tristia* I, 1, 1); lásd *Uj verseim élébe* (JGYÖM 1:307; 516) c. versét is. — *Létezésem felől kételkedő*: Babits a 100. sz. levélben ezt írja: „Él-e Ön?”; a végén pedig: „. . . nyugtasson meg hogy nem álmodtam Önt.” — *Cogito, ergo sum*: Gondolkodom, tehát vagyok; idézet Descartes *Principia philosophiae* c. művéből. — [*Pedagógia-filozófiai vizsgára készülők*: 1907. máj. 17-én tette le a tanári záróvizsgát. — *Ergo non cogito*: Tehát nem gondolkodom; utalás Descartes előbb idézett mondatára. — *A nemzeti szellemről olvasott föl*: az 1902—3-as tanítási év őszén; lásd: Grezsa 25. — *A világozásban világozott meg*: bizonyára utalás a Világozás c. folyóiratra, melyet 1904-ben alapítottak, és amely 1907-ben szűnt meg; a szabadgondolkodók és szocialisták lapja, majd a Szabadgondolkodók Társaságának hivatalos közlönye; szerkesztői: Kun Sámuel és Tarczai Lajos, majd Csizmadia Sándor, végül Timár Miklós és Zádor Pál; lásd még: Grezsa 19. — *Az Akadémia Kávéházban*: utalás Schmitt Jenőre és asztaltársaságára; lásd a 69. sz. levelet és jegyzetét. — *Komjáthy Jenővel*: utalás a Komjáthy Társaság megalapítására; lásd a 42. sz. levél jegyzetét. — *Maris*: lásd JGYÖM 1:95—6. — *Finis Poloniae!*: Vége van Lengyelországnak!; állítólag Kościuszko Tadeusz mondta a maciejowicei csatavesztés után. — *Messalina?*: lásd a 100. sz. levelet és jegyzetét. — *Tardosi*: valószínűleg utalás Tardos-Krenner Viktor (1866—1927) *Nero anyja* c. darabjára, melyet a Nemzeti Színház 1903. máj. 22-én mutatott be. — *Ex ungue leonem (pingere)*: Az oroszánt körméről (lehet fölismerni); a latin nyelven elterjedt mondás állítólag Alkaiosztól származik. — „*Boldog hiány!*”: utalás Schopenhauerre [?]. — *Sz. és V.-be*: a SzéV-be. — *Negativ frankfurti bölcs*: Schopenhauer. — *Purgo*: hashajtó. — *Komjáthy Béla* (1847—1916): politikus, ügyvéd, képviselő; verses korrajzának (*Csalfa verőfények*) első kötete éppen e levél megírásának idejében jelent meg. — *Boromissa Jenő* (1881—?): magyar—latin szakos tanár; JGy egyetemi társa; Kosztolányi és Kosztolányiné rajzol kitűnő portrét róla (KK 145—8); irodalomtörténeti tanulmányokat és verseket is írt; különös, egzaltált figura volt; Szabó Dezső *Segítség* c. regényében őt szerepelteti Debreczeny Elek néven, és sejteti, hogy börtönben lett öngyilkos (3. k. 102—3); lásd még: Nagy

Péter: *Szabó Dezső* (1964. 52—54). — *Boromisza Tibor* (1880—1960): festő; hortobágyi tájképeinek nagy közönségsikerük volt. — *Közérdek*: utalás *Közérdek Manóra*; lásd a 100. sz. levelet és jegyzetét. — *Notandum bene*: jól megjegyzendő. — *Notandum melius*: még jobban megjegyzendő. — *Babius Numer*: a MSz 1906. aug. 30-i száma volt az ún. Babits-szám; Babitsnak itt több verse és műfordítása jelent meg; lásd a BJK 81. sz. levél jegyzetét is. — *Notandum optime*: igen jól megjegyzendő. — *Revue des deux Mondes*: lásd a 36. sz. levél jegyzetét. — *Probatum est?*: Kipróbálta? — *Kosztolányi . . . több ezer példányban megjelent*: utalás arra, hogy Kosztolányi versei, tárcái a nagy példányszámú BN-ben jelennek meg ekkortájt.

102. K: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt. (lásd a 3. sz. levél jegyzetét).

M: kiadatlan.

A katonai ügy: lásd a 95. és 105. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Rákóczi ünnepélyt rendeztem*: Rákóczi Ferenc hamvainak Kassán való nyugalomra helyezése napján, 1906. okt. 29-én, JGy mondta az iskolában rendezett ünnepségen az ünnepi beszédet; lásd: *A Máramarosszigeti Kegyes Tanítórendi Algimnázium Értetője 1906/1907 évről*; 31. l.

103. K: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt. (lásd a 3. sz. levél jegyzetét).

M: kiadatlan.

104. K: eredeti, Múz. 54/536/9.

M: kiadatlan.

Nótáskönyvedet: JGy verseskönyvét; lásd a 72. sz. levél jegyzetét. — *Sajóvidékben*: a Sajóvidék vegyes tartalmú, társadalmi, közművelődési, szépirodalmi hetilap volt; 1898-ban alapították, 1944-ben szűnt meg, Rozsnyón jelent meg; ebben az időben főszerkesztője Lóska Béla, felelős szerkesztője Komoróczy Miklós volt. — *A Magyar Szemle bukását*: utolsó száma 1906. okt. 25-én jelent meg. — *Kasztáli forrásból*: Kasztalia, a Parnasszosz-hegyen fakadó, a műzsáknak szentelt forrás. — *A „Majlény”*: a MSz 1906. okt. 25-i számában jelent meg (JGYÖM 1:124). — *Táncdal*: szintén a MSz 1906. okt. 25-i számában jelent meg (JGYÖM 1:123). — *A dráma lelkeről való dialogusoddal*: a MSz 1906. okt. 18-i számában jelent meg; címe: *A dráma lelke* (JGYÖM 5:99—102). — *Ha készen leszel a drámáddal*: ugyanarról a drámáról van szó, melyet a 82. sz. levélben Oláh Gábor említ. — *Regényen dolgozom*: lásd az 55. és 222. sz. leveleket is. — *Anatole*: Anatole France.

105. K: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt; lásd a 3. sz. levél jegyzetét.

M: kiadatlan.

Kedves soraidat: a levél ismeretlen. — *A sorozás*: lásd a 95. és 102. sz. levelet is. — *Tanulás*: pedagógiai vizsgájára készül; lásd a 101. sz. levél jegyzetét. — *Sz. és V.*: SzéV. — *Bandika*: Juhász Endre (1897—1966), JGy öccse. — *Nagyapát*: ekkor már csak anyai nagyapja, Kálló Antal (1834—1913) élt.

106. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltezés a tartalomtól: Hegedüs Pál 1906. november 11-én halt meg; Négyesy levele 1906. dec. 6-án kelt (BJK 94; jegyzet); végül pedig Babits utal JGy-nak a BN-ban ma megjelent versére, és ez a ma az előbb említett előzmények után csak 1906. dec. 9-e lehet.

M: Paku. — BJK 94.

Kedves levelét: a 101. sz. levelet. — *A Budapesti Naplóban olvas az ember Öntől: Budapest* (BN 1906. okt. 3.; JGYÖM 1:121); *Öngyilkosok* (BN 1906. okt. 3.; JGYÖM 1:121–2); *Idegen ágyon* (BN 1906. dec. 9.; JGYÖM 1:125); *Az ő szerelmük* (BN 1906. dec. 9.; JGYÖM 1:125–6). — *Költővel, aki a Hétként versel:* Kún Józsefről (1873–1912) van szó; Kún szegedi ipariskolai tanár, gépészmérnök, műfordító, költő volt; lásd még: BJK 94 és 128). — *Kosztolányi tr:* Kosztolányi ez idő tájt nem írt olyan levelet Babitsnak, melyben JGy iránt érdeklődött volna, legalábbis ilyen levél nem maradt fenn; lásd a BJK-ban az 1906 őszén kelt leveleket. — *Négyesynek írok:* lásd e jegyzet elején. — *Hegedüs Pállal:* lásd a 100. sz. levél jegyzetét és e jegyzet elejét.

107. K: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 48. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Nagys. Juhász Gyula tanár úrnak Kath. al-gimnázium Máramarossziget.

M: Tiszatáj 1965/2.

Jávor: JGy egyik álneve. — **Te:** ez az első tegező levél Babits és JGy között; valószínű, hogy mikor a karácsonyi szünetben Szegeden találkoztak, akkor tegeződtek össze; lásd a BJK 95. jegyzetét is. — *Baranyai Zoltán* (1888–1948): ekkor érettségi előtt álló szegedi diák — 1907 júniusában érettségizett — és a SzéV munkatársa; később irodalomtörténész, jogász, az USA-ban egyetemi tanár. — *Szabad Lyceum:* a szegedi Társadalomtudományi Társaság népművelési előadássorozata. — *Sz. és V.:* SzéV. — *Ma hoz egy Baudelaire fordítást:* Babits említett fordításának címe: *Spleen* (SzéV 1907. jan. 13.); a SzéV 13-i száma 12-én este már forgalomban volt. — *Kosztolányi új verse:* a Fidibusz 1907. jan. 11-i számában jelent meg; címe itt: *Ó-Budán*; végleges címe: *Budai idill*. — *Je lui enverrai . . . :* Elküldöm neki új művet, hogy válaszra készíthessem. Te is kapsz ezekben a napokban vagy hetekben egy csomagot, de hallgass róla, mint a sír. — *Spero . . . :* Remélem, hogy mihelyt megkapod, azonnal írsz. Kosztolányi címéről ne feledkezz meg. — *Je vous embrasse:* Ölelem Önt. — *Petronius fordításába:* Babitsnak három Petronius-fordítását ismerjük; mindhárom az *Erato* (1921) c. kötetében jelent meg; lásd a 121. sz. levelet is.

108. K: eredeti, Múz. 54/545/1. — Keltezés a tartalomtól: Babits az 1907. jan. 12-én kelt, 107. sz. levélben azt ígéri JGy-nak, hogy a közeli napokban vagy hetekben elküldi neki műveit. Elefánt Olga levelében Babitsnak Baján írt verseit emlegeti (lásd e jegyzetben később), továbbá telet is emleget, tehát csak Babits bajai éve után íródhatott a levél, vagyis 1906/7 telén; más fogódzó nincs a keltezés megállapításához. — Válasz JGy-nak egy ismeretlen levelére.

M: kiadatlan.

— **Levele:** ismeretlen. **W:** Weib (nő); Otto Weininger (1880–1903) *Geschlecht und Charakter* (Nem és jellem) c. munkájában a nő alacsonyabb rendű voltát bizonygatta. — *A la Lehel:* Lehel István módjára; lásd a 36. sz. levél jegyzetét. — *3 év alatt:* a három egyetemi esztendő alatt. — *Szép-Ilonkáról:* föltehetőleg

Karácsonyi Ilonkáról, Szentgyörgyi István (1881—1938) szobrászművész későbbi feleségéről van szó; Karácsonyi Ilonka ekkor bölcsészhallgató; JGy a Négyesy-semináriumon ismerkedett meg vele; lásd JGYÖM 1:375—6. — *W?*: Oscar Wilde. — *Diszportiók*: aránytalanságok. — *Nietzschei havasoknál*: utalás André Suarès könyvére; lásd a 39. sz. levél jegyzetét; utalás Máramaroszigetre is; bizonyára JGy ismeretlen leveléből idézi. — *A kis fonott kosárnál*: a bölcsőnél. — *A drámáját várom*: talán a 82. sz. levélben említett drámáról van szó. — *Ars longa, vita brevis*: lásd a 34. sz. levél jegyzetét. — „*Szomorú mindhalálig*”: Krisztus mondja a keresztfán: Szomorú az én lelkem mindhalálig. *Attikai só*: lásd a 76. sz. levél jegyzetét. — *Medve*: utalás a máramarosi havasokra. — *Poétáját felismertem*: Babits Mihályt. — „*Gizike*”: Babits verse; Baján írta, címe: *Sírófák Gizikéről*; szövegét lásd: *Babits Mihály összegyűjtött versei* (1977). — „*Múltak májusánál*”: utalás JGy *Egy régi nőnek* (JGYÖM 1:70) c. versére. — *A la Négyessi*: Négyesy László stilisztikája szerint. — *Auróra napján*: Babits verse; ugyancsak Baján írta; végleges címe: *Anyám nevére*. — *Irt egyet másnak*: nem lehet tudni, kinek írta.

109. K: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 3. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Szabad előadásom: 1907. jan. 23-án a dráma történetéről tartott előadást, a Tanügyi Kör összejövetelén; lásd: Grezsa F.: *Juhász Gyula Máramarosszigeten* (ItK 1957. 353.). — *A félelmi értesítőket írom*: a félelmi értesítőt febr. 1-én osztották, febr. 2-a — gyertyaszentelő ünnepe — tanítási szünet volt.

110. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Juhász Gyula író, tanár úrnak Máramarossziget. Piarista gimnázium. — A lev. lap bal felső sarkában tollrajz: Oláh Gábor Gedő Simont kalauzolja a kollégiumi könyvtárban, melyet a rajzon *Főiskolai anyakönyvtár* fölirat jelképez.

M: Alföld 1962/3.

Itt járt . . . egy szomorú ember: Gedő Simon. — *Mens sana in corp. san.*: Mens sana in corpore sano; latin szólás: Ép testben ép lélek. — *Német nyelvű anthológiába*: Hans Bethge antológiájáról van szó; lásd a 97. sz. levél jegyzetét. — *Simeon*: Gedő Simon. — *Horvát urat*: Horvát Henriket. — *A Hortobágyon*: Oláh Gábornak nem jelent meg verse Hans Bethge antológiájában; *A Hortobágyon* c. versét Oláh Gábor *Költevények* (1906) c. kötetében közölte. — G. S.: Gedő Simon. — *Verseskönyvedet*: lásd a 72. sz. levél jegyzetét. — *Kosztolányinak küldtem egy levelet . . . hozzád*: ismeretlen.

111. K: eredeti: Oláh-hagy.; 152/b; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Névjegy: Juhász Gyula gimn. tanár. — Oláh Gábor saját kezű följegyzése a névjegyen: „Ezt a verset és levelet 1908. nyarán írta J . . . Gy. Párisba; akkor ott voltam.” — Keltezés a tartalomból: A versből világosan kitetszik, hogy Máramarosszigeten keletkezett; a levél utolsó sorában Gedő Simont szomorú sorsú embernek mondja, akárcsak Oláh Gábor a 110. sz. levélben; tehát ez a levél válasz arra; ugyanezt igazolja a 114. sz. levél első sora is, melyben Oláh Gábor megköszöni JGy húsvéti versét, vagyis az *Allelujá-t*; lásd: JGYÖM 1:155 jegyzetét is.

M: Durkó 224. — JGYÖM 1:137 [csak a vers]. — Alföld 1962/3.

Pogány Gábor: JGy többször szólítja így Oláh Gábert; lásd a 36. sz. levelet

is. — *Béla*: Zalai Béla. — *Simon*: Gedő Simon. — *Dezső*: Kosztolányi Dezső. — *Iza szigetén*: Máramarosszigeten. — *A debreceni histórió*: Arany János. — *NB*: Nota bene (jegyezd meg jól). — *Verses könyvedért*: minden bizonyít Oláh Gábor *Kölemények* (1906) c. kötetéről van szó; 110. sz. levéllel egyidejűleg küldhette el JGy-nak. — *Ave!*: Üdvözöllek! — *Salve!*: Isten veled!

112. K: eredetije ismeretlen, másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 48. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Nagys. Juhász Gyula tanár úrnak Kath. algimnázium Máramaros-sziget. — Keltezés a tartalomból: JGy 1907. febr. 9-én tűnt el Máramarosszigetről, és a lev. lap ezután fródott, mindenképpen azonban 1907. ápr. 11. előtt, mert az ekkor kelt 113. sz. levél erre válasz; valószínűnek látszik, hogy ez a lev. lap nem sokkal ápr. 11. előtt kelt.

M: Tiszatáj 1965/2.

Hosszú hallgatásodért: Babits a 107. sz. levelére várta a választ. — *Beteg vagy*: JGy 1907. febr. 9-én, öngyilkossági tervekkel forgatva agyában, eltűnt Máramarosszigetről; lásd Grezsa F.: *Juhász Gyula Máramarosszigeten* (ItK 1957. 354). — *Kosztolányival nem levelezvén*: Kosztolányi 1906. nov. 26-án írt utoljára ebben az időszakban Babitsnak (BJK 93), majd csak 1907 júliusában (BJK 99). — *Baranyai Z.-nal*: lásd a 107. sz. levél jegyzetét.

113. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Zárt lev. lap. — Címzés: Tek. Babits Mihály tanár úr, Szeged Főreáliskola". — Részben a postabélyegző kelte. — Válasz a 112. sz. levélre.

M: BJK 95.

Tragikus közelmúltamra: utalás a 112. sz. levélre és Máramarosszigetről való eltűnésére. — *Májusban állítólag pedagógiázom*: lásd a 101. sz. levél jegyzetét. — *Mint te*: Babits 1906. máj. 15-én tette le a pedagógiai vizsgát. — *A nászinduló*: Henri Bataille (1872–1922) nagy sikerű színművének címe; a francia eredeti címe: *La marche nuptiale*. — *Keszler Józsi*: Keszler József (1864–1927) tanár, irodalmi és művészeti kritikus. — *Olvasom szép, de gyér fordításaidat*: Babits műfordításai a SzéV-ben ez idő tájt Richopin: *Dal a földről* (1907. jan. 7.); Baudelaire: *Spleen* (1907. jan. 13.); Baudelaire: *Egy pogány imája* (1907. febr. 24.); Liliencron: *Várakozás és Két szicilián* (1907. márc. 10.); Walt Whitman: *Halál ének* (1907. márc. 31.). — *Tanári üdvözetemet és üdvös intelmemet*: a tanári üdvözet azért, mert Baranyai érettségi előtt van (lásd a 107. sz. levél jegyzetét), az üdvös intellem azért, mert az ifjú újságíró olykor polgárhökkentő dolgokat ír a SzéV-be; erre utal az *épater le — non bourgeois — mais prolétar!* (Nem a polgárt kell meghökkenteni, hanem a proletárt!); JGy — a különben megbízhatatlan másolat szerint — a helyes *prolétaire* helyett hibásan *prolétar-t* ír. — *A Munka Szemléje*: társadalompolitikai, tudományos, irodalmi, művészeti és közgazdasági folyóirat; 1905-ben indult, 1908-ban szűnt meg; szerkesztői: Osváth Kálmán, Diener-Dénes József, Balog Imre. — *Tóth Béla gyors végéhez?* 1907. ápr. 3-án halt meg. — *Még a Vidéke is*: a SzéV, mely szerkesztőségi cikkben, *Tóth Béla* címmel írt nekrológot róla, 1907. ápr. 4-én. — *Thália társaság*: a Thália Társaság 1904-től 1908-ig működött Budapesten, és elsősorban a modern drámaírást népszerűsítette. — *Párislátott emberek*: Halmi Bódog (1879–1952) író, irodalomtörténész, jogász, ekkoriban Máramarosszigeten újságíró. JGy első verseskötetéről két ismertetést is írt a Máramaros c. lapba: *Juhász Gyula könyve* (1907. aug. 1.); *Új líra* (1907. okt. 24.); Halmi más alkalmakkor is írt 1907-ben JGy-ról; lásd a JGyE bibliográ-

fiáját (607—8). — *Malonyai*: Malonyay Dezső (1866—1916) író, művészeti szakíró. — *Jövendő*: Bródy Sándor hetilapja; 1903-ban indult, 1906-ban szűnt meg. — „*Nincs szamarabb, mint az okos levelek*”: pontatlan idézet Petőfi Sándor *Levél Arany Jánoshoz* c. verséből (27—28. sor); pontosan: Semmi boldobb nincs, mint az okos levelek. — *És írj lapunkba*: a SzéV-be.

114. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Válasz a 111. sz. levélre és egy ismeretlen képes lev. lapra.

M: Alföld 1962/3.

Húsvéti versedet: az *Alleluja!* c. verset; lásd a 111. sz. levelet. — *Képes levelezőlapodat is*: ismeretlen; ezen a lapon írhatta meg, hogy nagypénteken színművet írt; erről a darabjáról egyébként semmi közelebbit nem lehet tudni; lásd a 118. sz. levelet is. — *Thaliát is emlegeted*: ugyancsak ezen az ismeretlen képes lev. lapon; lásd a 113. sz. levelet is. — *Régi szép gondolat*: lásd a 82. sz. levelet. — *Folies Caprice*: ebben a revüszínházban rendezték a Thália előadásait. — *Hevesinek*: Hevesi Sándornak, a Thália rendezőjének. — *Non possum*: nem tehetem. — *Három felvonásosra tervezett színjátékom*: talán *A halottak visszajárnak*; a debreceni Csokonai Színház adta elő 1908. jún. 28-án; lásd Durkó Máttyás: *Oláh Gábor műveinek bibliográfiája* (It 1961. 489). — *Egyfelvonásosnak való tervezetem*: bizonyára *A meztelen asszony*; ezt is előadták 1908-ban Debrecenben; lásd Durkó előbb idézett bibliográfiáját. — *Et quaedam puella tecum!*: és valamilyen leány is veled együtt!

115. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Ngs. Juhász Gyula tanár úrnak Máramarossziget Piarista főgimnázium. — Keltezés részben a postabélyegző alapján.

M: Magyar. — KK 165. BJK 96.

Összehangzó kedvtelésünkre: Hamlet mondja a II. felvonás 2. színében Rosencrantznak és Guildensternnek (Arany János fordításában): Azért kényesítlek pajtáságunk jogaira, ifjúkorunk összehangzó kedvtelésire . . . — *Pünkösdre verskötetet adok ki*: a *Négy fal között* c. kötetét.

116. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Ngs. Juhász Gyula tanár úrnak Máramarossziget gymnasium. — A postabélyegző kelte.

M: Magyar. — KK 165—6. — BJK 97.

A gyönyörű és igaz kritikáért: JGy bírálata: *Négy fal között* (SzéV 1907. máj. 27; JGYÖM 5:110—3); JGy eredetileg a BN-nak szánta. — *Levelet kaptam Gárdonyi Gézától*: a levél 1907. máj. 19-én kelt; szövegét lásd a BJK 97. sz. levél jegyzetében. — *Ady már elküldte a cikkét*: címe: *Négy fal között* (BN 1907. jún. 1; AEÖPM 8:225—8); Kosztolányi hosszú levélben mondott érte köszönetet Adynak (AVL 141). — *Hogy áll a gyűjtés?*: előfizetők gyűjtése Kosztolányi verseskötetére; lásd a 115. sz. levelet.

117. K: eredeti, Kozocsa Sándor birtokában; ő Pintér Jenőtől kapta. — Tóth Árpádnak ez az első JGy-hoz írt levele.

M: Széphalom 1929/1—2. — Alföld 1960/2. — JGyE 101—2. — Ország-Világ 1966. aug. 24. (első hat sora hasonlóan). — TÁÖM 5:28.

Kuthi Sándor: Térey Kuthy Sándor (1886—1955) ügyvéd, költő, műfordító; nyolc éven át osztálytársa volt Tóth Árpádnak; lásd: TÁÖM 5:312. — *Az Önök megismerkedésének*: Kuthy Sándor említett levele ismeretlen; megismerkedésük körülményeiről semmit sem sikerült megtudnom. — *A háta megett ülve*:

Tóth Árpád 1905 őszén íratkozott a bölcsészkar első félévére; JGy ekkor kezdte a negyedik évet; lásd még: TÁÖM 5:313, továbbá Tóth Árpádnak Kuthy Sándorhoz 1906. szept. 23-án kelt levelét (TÁÖM 5:20); ebben Tóth Árpád ezt írja: „Az egyetem nagyságai közül Juhász Gyula másfelé vette magát, mert nem láttam még ezidén.”

118. K: eredeti, Múz. 54/545/3. — Tussal írt levél. — A levélpapír felső bal sarkában groteszk emberi alak (tusrajz). — Keltezés a tartalomtól: a levélben szó esik Kosztolányi első verseskötetének megjelenéséről; Elefánt Olga a kötetről tudomást szerezhetett mindjárt megjelenése után, tehát május közepe táján (lásd a 115. és 116. sz. leveleket), esetleg JGy recenziójából (lásd a 116. sz. levelet); az utalás JGy drámájára (lásd a 114. sz. levelet), továbbá a nagy hőiségre és vizsgáira, mind arra vall, hogy a levél valószínűleg 1907. május vége felé íródott. — Válasz JGy ismeretlen levelére.

M: kiadatlan.

Kosztolányi magát megelőzte: ti. Kosztolányi verseskötete előbb jelent meg, mint JGy-é (lásd e jegyzetben előbb is). — *Hát a dráma?*: lásd a 114. sz. levelet. — *Logikából egy fényességes gyakorlatot*: az egyetemen, a logikai szemináriumon. — *„Lázás szerelmi korszakomat élem”*: alighanem JGy ismeretlen leveléből vett idézet. — *„Találtam egy diadalmas szomorúságú lényt”*: innen a levél végéig sorjázó idézetek valójában nem idézetek, hanem Nietzsche-reminiscenciák, szabad átköltések a *Zarathustra* több helyéről. — *Hogy volt, mindegy*: a két versszak pontatlan, hibás idézet Ady *Egy párisi hajnalon* c. verséből.

119. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Tek. Babits Mihály tanár Ur Szeged Főreáliskola. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 98. — JGyE 102.

Magának irtam: a 113. sz. levelet. — *Per tu vagyunk*: lásd a 107. sz. levelet és jegyzetét. — *Drámád: A Simóné háza* c. egyfölvonásos; lásd a 88. sz. levelet is. — *Sajó Sándorok*: Sajó Sándor (1868–1933) abban az időben a nacionalista-konzervatív költészet egyik legismertebb alakja. *Kosztolányihoz és... az én kritikámhoz*: lásd a 116. sz. levél jegyzetét. — *Mikszáth Jókai biográfiját?*: 1907-ben jelent meg, *Jókai Mór élete és kora* a címre. — *Mint Arany az Iliászt*: lásd a 27. sz. levél jegyzetét. — *Letettem sikerrel a pedagógiát*: lásd a 101. levél jegyzetét. — *Én 30-án otthon leszek*: valószínűleg nem ért haza, mert Babits július 1-én utazott el Szegedről, és nem találkozott JGy-vel; lásd a 121. sz. levelet.

120. K: eredeti, Gönczi Klára birtokában; ő Kilényi Irmától kapta ajándékba; fényképmásolata Kilényi-gyűjt. — A Hét cégjelzéses levélpapírján: VIII. Röck Szilárd utca 18.

M: SzN 1922. jan. 22. [részlet]. — JGYÖM 6:429 [részlet].

Kedves levelét: JGy levele ismeretlen. — *Bolond kend*: parafrázisa a *Hallja kend, Táncsics!* megszólításnak; a siklósiak levele kezdődik így; a levél megjelent a *Munkások Újsága* 1848. aug. 13-i számában. — *A tavalyi hóról*: az *Ódon ballada* c. versére utal, mely A Hét 1907. ápr. 28-i számában jelent meg (JGYÖM 1:140–1). — *Utolsó két verse*: nem lehet tudni, mely versekről van szó.

121. K: eredetije ismeretlen; lásd a 48. sz. levél jegyzetét; másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 48. sz. levél jegyzetét. — Keltezés a tartalomtól:

Babits a 119. sz. JGy-levelekre válaszul lev. lapot küldött (ismeretlen); erre JGy nem reagált; Babits ezen a lev. lapon bizonyára azt írta meg JGy-nak, hogy meddig marad vagy maradhat Szegeden; Babits július elsején elutazott Budapestre, ott néhány napot töltött, majd hazautazott Szekszárdra, és onnan írta levelét, valószínűleg július első harmadában vagy a közepén; erre utal az is, hogy Kosztolányi még júliusban válaszol Babitsnak egy — Szekszárdról e levele után írt — még ismeretlen levelére (lásd a BJK 99. sz. levelet és jegyzetét); e levél július közepi keltezését valószínűsíti az is, hogy szó esik benne Kún József Wilde-fordításáról, mely A Hét 1907. júl. 7-i számában jelent meg.

M: Tiszatáj 1965/2.

Levelezőlapomra választ nem vevén: lásd a jegyzetben előbb a keltezés megokolását. — *Ha ki akarom engesztelni:* a Babits és Kosztolányi között támadt feszültség okáról a BJK 99. sz. levél ad tájékoztatást. — *Megjelent a Hétben:* részletek Wilde *A readingi fegyház balladája* c. költeményéből (A Hét 1907. júl. 7.) — *Reinach-féle Manuel:* Salomon Reinach (1858—1932) francia régész, művészettörténész és klasszikafilológus; *Manuel de philologie classique* c. könyve 1880-ban jelent meg. — *Elkezdtém fordítani Petronius Arbiter:* lásd a 107. sz. levelet és jegyzetét. — *A Szagokról:* Babits *A szagokról, illatokról* c. esszéjéről van szó, mely megjelent később a Ny-ban (1909. I. 240—53); itt *Az illatok filozófiája* a címe. — *Drámámat: A Simóné háza:* lásd a 100. sz. levelet. — *Marche Nuptiale:* Henri Bataille színműve; lásd a 113. sz. levél jegyzetét is. — *André Chénier:* André-Marie Chénier (1762—1794) anyai ágon görög származású, francia költő; 1916 után fordított is Chénier verseiből. — *Martialisra:* Marcus Valerius Martialis (40—102) latin költő; 1916 után fordított verseiből. — *A latin tanítás ideális tervét:* lásd Éder 35—6. — *Magyar Essayk:* az esszéesorozat elveszett; lásd JGy *Babits Mihály* c., névtelenül írt cikkét is (JGYÖM 5:260). — *Tutti frutti:* egyveleg. — *Pécserre mennek:* nagybátyjához, Kelemen Mihályhoz.

122. K: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt.; Kilényi Irma másolata. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Rozsnyay Kálmán úrnak Budapest I. Alkotás u. 31. — A másolat keltezése — 1907. dec. 4. — tévedés, valószínűleg a 135. sz. levél dátumát írta erre is a másoló; keltezése 1907. júl. lehet, mert JGy itt arról ír, hogy Máramaroszigeten volt tanár, és hogy most az anyja vendége; Lévára 1907. júl. 28-án nevezték ki, a levelet tehát júl. 28. előtt írta; a lev. lapon látható JGy-rajz is arra utal, hogy várva várt első verseskötetének megjelenése előtt íródott. — A lev. lapon JGy tollrajza: Kirakat, melynek felső részén ez olvasható: „ifj. Árvay Sándor”. A kirakat közepére átlósan ezt írta: „Vient de paraître! Juhász Gyula versei”. A kirakat alsó részén ez olvasható: „Ridentem ferient ruinae! (Ch. Baudelaire).” A kirakatot felöltös, esernyős férfi nézi. — Rozsnyai Kálmán megjegyzése a lapon: „Juhász Gyula első levele válaszul, Szeged.”

M: kiadatlan.

ifj. Árvay Sándor: szegedi könyvesbolt tulajdonosa. — *Vient de paraître!:* Most jelent meg! — *Ridentem ferient ruinae:* A gúnyolódó majd nyakát szegi. — *Rozsnyai Kálmán* (1872—1948): családi névén van der Hoschke; színes, műfordító, író. — *Megtisztelő soraidat:* Rozsnyai levele ismeretlen. — *Domokos László* (1882—1973): újságíró, ekkor a SzéV munkatársa.

123. K: eredeti, Eisner-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: kapaszkodó alig van, talán az, hogy hangvételében az ugyancsak Eisnernek, 1907. nov. 26-án írt (134. sz.) levelével rokon; ugyancsak a 134. sz. levélben említi JGy azokat a neveket, melyeket itt; a tartalomból világos, hogy a levél nyáron íródott.

M: kiadatlan.

Bandi: Eisner írói neve Pálos Endre volt, ezért szólítja Bandinak; lásd a 79. sz. levél jegyzetét. — *Stil coupé*: helyesen *style coupé*: szaggatott előadásmód. — *A la adybandi*: Ady Endre módjára. — *Vivos voco, mortuos plango*: az élőket hívom, a holtakat elsiratom; Schiller *Ének a harangokról* c. versének mottója. — *Torzinek*: talán Balázs Béla; lásd: JGYÖM 6:505. — *Cornelius*: Ocskay Kornél. — *Jász*: JGy egyik álneve. — *Janico*: Dettre János (1886–1944). — *Magna Maca*: Nagy Mária. — *Princessa Ili*: Ili hercegnő; Klima Ilona, később Schnetzer Oszkárné; lásd: JGYÖM 6:504–6; 695. — *Nyurga ifjú*: talán Major Dezső; lásd a 228. sz. levelet. — *Cvikkeres ifjú*: talán Ocskay Kornél. — *Ili and Co.*: Klima Ilona és társasága. — *Árva*hoz: Árvay Sándor cukrászdájába; ma a Virág-cukrászda. — *Sine me*: nélkülem. — *Cum stentorio sono Corneli*: Ocskay Kornél szentori hangján. — *Etcet*: et cetera: és a többi. — *Ipar-ban*: az Ipar utcában; JGy itt lakott. — *Ócska*: Ocskay Kornél. — *Sine zene*: zene nélkül. — *Sümei nővérek*: Sümei Gyula tanár lányai; fiútestvérük, ifj. Sümei Gyula (1883–1923) JGy baráti köréhez tartozott (JGYÖM 1:373–4). — *Stefánián*: a szegedi korzón. — *P. E. Pálos Endre*, vagyis Eisner Manó. — *Codex iliacus*: trójai könyv; szójáték Klima Ilona nevével. — *Praenumerare!*: előfizetni! — *Sapienti sat*: a bölcsnek ennyi is elég. — *N. B.*: nota bene; jegyezd meg jól. — *Ő volt a legnemesbik római*: Antonius mondja Brutusról Shakespeare *Julius Caesar* c. drámájában (V. felv. 5. szín); az idézet pontosan, Vörösmarty Mihály fordításában: Ez volt a legnemesbik római mindnyája közt. — *Mondja Ophelia*: JGy itt ismét Ophelia szájába adja Cordelia szavait; lásd a 77. sz. levél jegyzetét. — *Apaga S!*: Apaga Satanas!: Távozz tőlem, sátán! — *Hilda*: Bauer Hilda (1887–1965), Balázs Béla húga; esetleg Wangel Hilda, akiről nem lehet többet tudni; lásd a 134. sz. levelet is. — *Sz. és V.*: SzéV. — *Rovások jöttek*: a SzéV egyik rovatának címe. — *Intelligencia magna, stilus autem*: nagy intelligencia, a stílus pedig . . .; a latin szintagma helyesírásában a latin és a magyar helyesírás vegyül. — *Bauer Herberg*: helyesen: Herbert; Balázs Béla családi neve. — *In effigie*: jelképesen. — *A három kívánság*: nem lehet tudni, miről van szó. — *Quantum satis*: bőven.

124. K: eredeti, OSZK Bh. — Keltezés részben a tartalomból: Kosztolányi 1907. aug. 1-én Fiuméből írt üdvözlő lapot Babitsnak, és onnan föltehetőleg aug. első hetében tért haza (lásd: BJK 100); ez a levél tehát ezután íródott, valószínűleg aug. közepén vagy második felében.

M: Magyar. — KK 166–7. — BJK 101.

Zsurnalisztikai működéshez: JGy-nak azokat a cikkeit, melyeket 1907. júl. 1. és aug. 20. között a SzéV-ben írt, lásd: JGYÖM 5:115–20. — *Mennyire van a kötete?*: szept. 25-e körül jelent meg. — *Hol foglal állást ebben az évben?*: JGy-t 1907. júl. 28-án Lévára nevezték ki tanárnak. — *Babits . . . megharagudott rám*: lásd a BJK 99. sz. levelet. — *Két hosszú levélben*: az egyiket ismerjük (BJK 99), a másik ismeretlen; ehhez az ügyhöz kapcsolódik a BJK 100. sz. üdvözlő lap és a BJK 102. sz. levél is. — *Mais que faire?*: De mit

tegyünk? — *Olaszországban jártam*: lásd e jegyzet elején a keltezés megokolásában. — *A verskötetetéről . . . fogok írni*: valóban írt, Lehotai álnéven, *Juhász Gyula versei* címmel, a Magyar Szó 1907. nov. 9-i számában (EÉA 381–3). — *Beethoven-játszó hűgát*: Juhász Margitot; ekkor zeneiskolába járt.

125. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Juhász Gyula írónak Szeged Ipar utca 13.

M: Alföld 1962/4.

P. H.-ban: a Pesti Hírlap aug. 18-i számában; ezt a hírt vette át a SzéV, 1907. aug. 20-i számában a hírt így közölte: „*Juhász Gyula drámája*. Zilahy Gyula debreceni színikazgató előadásra elfogadta Juhász Gyulának, a jeles írónak, a Szeged és Vidéke kitűnő munkatársának *Arany János Szigeten* című egyfelvonásos verses vígjátékát. Az új vígjátékot az igazgató már műsorra tűzte ki.” Péter László kétségesnek tartja, hogy a vígjáték elkészült volna (Alföld 1962/4); mindenesetre a szöveget nem ismerjük, a darabot pedig nem adták elő; lásd: JGYÖM 4:560. — *Zsúl*: Zilahy Gyula. — *Az enyémből már folynak a próbák*: Oláh Gábor V. *László* című darabját a debreceni társulat Máramarosszigeten mutatta be 1907 augusztusában.

126. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula író, tanár úrnak Léva Főgimnázium. — A lap bal felső sarkában Oláh Gábor önarcképvázlata (tollrajz).

M: Alföld 1962/4.

Hurráhiádádai: JGy bizonyára válaszolt Oláh Gábor lapjára (125. sz.), s gratulált a bemutatóhoz; JGy válasza ismeretlen. — *Legújabb arcképem*: lásd e jegyzetben előbb. — *Októberben Debrecenben is színtre kerül*: az V. *László* című Oláh-drámáról van szó; lásd a 125. sz. levelet és jegyzetét is. — *Verses köteteknek*: ekkor még nem jelent meg; lásd a 124. sz. levél jegyzetét. — *Irni is akarok róla*: nem írt róla. — *Divényi Gyula* (1872–1933): piarista tanár; ekkor Léván tanított. — *Sit tibi Leva levis!*: Legyen könnyű neked Léva! A *Sit tibi terra levis* (Legyen könnyű neked a föld; a latin nyelvű temetési szertartás zárómondata) szójátékos parafrázisa.

127. K: eredeti, Múz. 54/547/2.

M: kiadatlan.

A mellékelt nyomtatványt: arról a lev. lapról van szó, melyet a szegedi Dugonics-nyomda küldött szét 1907. szept. 20-i keltezéssel, és amelyen közli, hogy JGy versesköteté három nap múlva elhagyja a sajtót, továbbá kéri, hogy az annak idején elküldött előfizetési fölhívást a címzett küldje vissza. — *Miért hagyott ki oly sokat*: lásd JGYÖM 1:376; lásd a 128. sz. levelet is.

128. K: eredeti: Múz. 54/545/2. — Keltezés a tartalomból: JGy 1907. okt. 3-án elhagyja Lévát, Budapestre megy, és a Lánchídról a Dunába akarja vetni magát; Elefánt Olga JGy öngyilkossági kísérletéről már akár másnap tudomást szerezhetett, hiszen az öngyilkosságot Klima Ilona, JGy egyik ifjúkori szerelme akadályozta meg, és Klima Ilonának voltak kapcsolatai JGy baráti körével; Ady Endre a BN 1907. okt. 4-i számában, *Elűnt fiatal poéta*

c. cikkében (AEÖPM 9:14–5) ad hírt a történekről; Elefánt Olga innen is szerezhette értesüléseit. A levél tehát 1907. okt. 3-a után kelt; erre utal az is, hogy Elefánt Olga említi JGy verseskönyvét is, mely nemrégiben jelent meg; lásd a 126. sz. levelet és jegyzetét is.

M: kiadatlan.

Maga néha gyöngge: utalás JGy öngyilkossági kísérletére; lásd e jegyzetben előbb; lásd még: Péter László: *Léván* (JGyE 104–9); lásd a 96. sz. levelet és jegyzetét is, továbbá a következő leveleket is. — *Gratulálni a kötetéhez*: lásd e jegyzetben előbb. — *Sok szép versét nem vett bele*: lásd a 127. sz. levelet is. — „*Mért rohantok el ti szépek?*”: a vers kezdősora helyesen: *Minek szaladtok el ti szépek?* (JGYÖM 1:89).

129. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: hiányzik a másolatról.

M: BJK 106. — JGyE 110.

Post tot discrimina et catastrophas rerum: Anyi veszedelem és viszontagság után: egy kissé átalakított idézet Vergilius *Aeneis*-éből (I. 204); lásd a 136. sz. levél jegyzetét is. — *Maupassant la horlaik*: Maupassant *Le Horla* c. novellájában az örülettől való rettegést ábrázolja megrázó erővel. — *Még mindig élek*: utalás öngyilkossági kísérletére; lásd a 128. sz. levél jegyzetét. — *Legyen hozzád szerencsém*: Babits ekkor Szegeden tanárokodik.

130. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Címzés: Nagys. dr. Négyesy László egyetemi tanár Urnak Budapest VIII. Trefort u. 8. Gyakorló-főgimnázium. — Részben a postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Splendid isolationban: előkelő elszigeteltségben. — *Verskötetem: a Juhász Gyula versei* c. kötete. — *Lévára kerültem*: lásd a 122. sz. levél jegyzetét. — *Sötét szándékkal menekültem*: lásd a 128. sz. levél jegyzetét. — *Kötetemről eddig csak jót és szépet írtak*: e levél megírásáig ketten írtak erről a kötetéről: Baburin [Nádai Pál] A Hét 1907. okt. 6-i számában, Schöpflin Aladár pedig a Vasárnapi Újság okt. 13-i számában. — *Érdekemben valami tenni*: Négyesy válasza ismeretlen; arra sincs adatom, hogy tett-e lépéseket JGy érdekében; lásd a 237. sz. levelet és jegyzetét is.

131. K: ismeretlen.

M: Napkelet 1937/7. — Magyar Nemzet 1943. dec. 16. — BJK 108 [jegyzetben]. — JGyE 110 [részlet].

Leveled: ismeretlen. — *Meghívásod*: Rozsnyai Kálmán ekkor Budapesten lakott (Alkotás u. 31.), oda hívta meg JGy-t. — *Vágy volt: eldobni!*: utalás öngyilkossági kísérletére; lásd a 128. sz. levél jegyzetét. — *A Horla*: lásd a 129. sz. levél jegyzetét. — *Átélem ezeket a költeményeket*: bizonyára Turgenyev *Költevények prózában* c. művére utal. — *Állásomat Léván elvesztettem*: bejelentés nélkül való távozása, öngyilkossági kísérlete miatt. — *Que sais je?*: lásd a 39. sz. levél jegyzetét. — *A Hétnak írtam*: Kiss József betűlapjának. — *Eckel*: szójáték (ez kell) a *nem kell*-el; bizonyára a német *Ekel* szóra is utal, ennek jelentése: undor, utálat; utalás Arany Jánosra is, aki a *Toldi szerelmé*-ben (IV. 51) ezt írja:

S pajtáskodva, ki, hogy': kacsintva, jelekkel,
Tudtul adák nyilván, hogy már bizon' e kell!

Dramámon dolgozom: valószínűleg a *Paolo és Francesca* (JGYÖM 4:168—74; 466) c. verses drámáról van szó; lásd a 144. sz. levél jegyzetét. — *Pauvre Lelian*: űanagramma Paul Verlaine nevéből; Verlaine nevezte így magát; jelentése: szegény Lelian.

132. K: eredeti, OSZK Kt. — Lev. lap. — Címzés: Lehotai Kosztolányi Dezső úr (Budapesti Napló szerk.) Budapest VII. Eötvös u. 33.

M: BJK 107.

Baráti jóságért: Kosztolányi 1907. október első napjaitól kezdve a szegedi honvéd csapatkórházban volt fölülvizsgálaton (BJK 102—105); itt értesült JGy eltűnéséről, öngyilkossági kísérletéről, s valószínűleg fölkereste JGy édesanyját és hűgát; valamilyen, ma már alighanem kideríthetetlen megjegyzése akaratlanul is megsértette a Juhász családot. Ez a levél, továbbá Kosztolányi válaszevele (itt a 133. sz. levél) később sok találgatásra adott alkalmat. Ezzel a levélváltással kapcsolatban különösen nagy vihart kavart Féja Géza *Juhász Gyula rejtélye* c. cikke (Kortárs 1958. 2. sz.); ezt hozzászólások egész serege követte; bibliográfiájukat lásd: JGyE 664—5. — *Nil humani a me alienum puto*: Semmi emberi sem idegen nekem; egy kissé átalakított idézet Terentiusnak *Heautontimorumenos* című vígjátékából (I. felv. 1. jel. 77. sor). — *Az Ön recenzióját*: lásd a 124. sz. levél jegyzetét. — *Biró Lajost*: Biró Lajos ekkor a BN munkatársa volt, Kosztolányival együtt.

133. K: eredeti, OSZK Bh. — Zárt lev. lap. — Címzés: Juhász Gyula Szeged Ipar utca 13. — A postabélyegző kelte. — Válasz a 132. sz. levélre.

M: Magyar. — BJK 108. — JGyF 111—2.

Visszaautsítván ama vádakat: lásd a 132. sz. levelet és jegyzetét. — *A semmiben hátszer megfürdött barátom*: utalás öngyilkossági kísérletére; lásd a 128. sz. levelet és jegyzetét. — *Néhány cinikus kijelentésemet*: lásd a 132. sz. levél jegyzetét. — *Levelét*: a 132. sz. levelet. — *Újonnan írt versei*: valószínűleg az 1907. szept. vége és okt. eleje között megjelent versekre céloz, mégpedig a következőkre: *Borulásos órán* (JGYÖM 1:103); *En is meghaltam* (JGYÖM 1:153); *Örvény* (JGYÖM 1:153); *Képzelt utazások* (JGYÖM 1:154). — *Gauguin-vers*: *Primitíva. Egy Gauguin-kép alá* (JGYÖM 1:146). — *Maris*: JGYÖM 1:95—6). — *De profundis*: (JGYÖM 1:71). — *A kötetjéről hamarosan írok*: lásd a 124. sz. levél jegyzetét. — *Babúsnak . . . írok*: csak decemberben írt; lásd a BJK 109. és 110. sz. leveleket.

134. K: eredeti, Eisner-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap. — Címzés: Eisner-Pálos Manó jogszigorló Urnak Kolozsvár Tivoli utca 3. — Részben a postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Azért kutyálkodom úgy veled: ma már kideríthetetlennek látszik, miről van szó. — *Endrém, jó pálosom*: szójátékos utalás Eisner Manó írói nevére; ti. a *jópálos* egy szegedi népi tánc neve is; lásd: a 79. sz. levél jegyzetét. — *Aca*: Klíma Naca, Klíma Ilona hűga. — *Lilian*: talán Hegyi Lili (1883—), családi nevén Tubai Amália, később Krémerné; 1907 és 1911 között a szegedi szín-

házban játszott. — *B. H.*: Bauer Hilda, Balázs Béla húga. — *Jeanicot*: lásd a 123. sz. levél jegyzetét. — *Okay Caruso*: Ocskay Kornél. — *Carrierez*: karriert csinál. — *Hollós dr.*: Hollós József (1876—1947) orvos, később JGy barátja és forradalmi küzdőtársa; részletesebb életrajzát lásd: JGYÖM 2:491—2; Hollóst, a szegedi kórház kórboncnokát megvádolták, hogy eladja a hozzátartozók nélkül elhaltak tetemét, kutatási célokra; lásd: Hollós József: *Hullavásár Szegeden. Válasz egy hírlapi cikkre* (SzN 1907. okt. 31.); *Elintézés* (SzÉV nov. 1.); Hollós József: *Nyilatkozat* (SzN nov. 3.). — *Bildungsphilisterium*: művelt nyárspolgárság. — *Wangel Hilda*: lásd a 123. sz. levél jegyzetét. — *Hálás utókor*: Lengyel Menyhért színműve, *A hálás utókor*; Szegeden 1907. nov. 21-én mutatták be; JGy írt is róla a SzÉV 1907. nov. 22-i számában (JGYÖM 5:122—3). — *NE*: Nota bene; jegyezd meg jól. — *C-n*: Rozsnyai Kálmán, londoni színész korában Sydney Carton — innen a C-n — néven játszott. — *Adonis*: Adónisz, a férfiszépség megtestesítője a kisázsiai és a görög mitológiában. — *Dorian Gray*: Oscar Wilde regényének, a *The Picture of Dorian Gray*nek (Dorian Gray arcképe) főalakja. — *Wildeember*: utalás arra, hogy Rozsnyai Oscar Wilde meghitt barátja volt Londonban. — *Parfume exotique*: egzotikus illat; Baudelaire egyik versének is címe. — *Pap Macát*: Papp Mariskát, akinek *A rög* c. könyvéről JGy írt ismertetést a SzÉV-ban (1908. jan. 9.; JGYÖM 5:142). — *Letheségemet*: játékos szóképzés az alvilág folyójának, a Léthének nevéből. — *A Léda köldűjével*: Ady Endrét Budapesten kereste föl, a BN szerkesztőségében; ott találkozott Biró Lajossal is. — *A Hében X én vagyok*: JGy több cikket írt A Hébe X aláírással, az első 1907. szept. 29-én, *Az ötödik fakultás* (JGYÖM 5:120) címmel. — *Vizsgádhoz*: Eisner Kolozsvárott, a jogi karon vizsgázott. — *Irj az Időbe*: Az Idő c. szegedi folyóiratba; JGy is írt bele (JGYÖM 5:605; 607). — *Juhászkytyád*: lásd a 77. sz. levél jegyzetét. — *Azért irok így*: a képeslap szélére, a megszólítás fölé szorította be ezt a mondatot, vagyis nincs több helye, nem telik neki többre.

135. K: eredetije ismeretlen. — Szövegét a Napkeletből vettem.

M: Napkelet 1937/7.

Pálos Endre finom verseit: Eisner Manó verseit kéziratban. — *A Dugonics társaság . . . kibuktatott*: a szegedi Dugonics Társaság tagválasztó közgyűléséről van szó. — *Bethge leipzig Antológiájában*: lásd a 97. sz. levelet és jegyzetét. — *Sapienti sat*: A bölcsnek ennyi elég. — *Kosztolányinak . . . ismertetését*: lásd a 124. sz. levél jegyzetét. — *Felkérését, melynek eleget teszek*: Kosztolányi verseket kért Rozsnyai közvetítésével JGy-tól; Kosztolányi egyébként ekkoriban vált meg a BN-től; lásd a BJK 109. sz. levelet; lásd még a 139. sz. levelet is. — *Papnak megyek*: anyja kívánsága volt ez; lásd még: JGYÖM 5:607—8 és JGYÖM 1:432. — *Ótiumot*: nyugalmat. — *Apponyiék*: Apponyi Albert ekkor vallás- és közoktatásügyi miniszter. — *Durate et rebus . . .*: az idézet nem Horatiustól való, hanem Vergilius *Aeneis*-éből (I. 207); Lakatos István fordításában: Birjátok ki! az életetek még kell a jövőnek. — *Szegény . . .*: utalás a 131. sz. levél aláírására: *Pauvre Lelian*.

136. K: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt. — Névgyegy.

M: kiadatlan.

Storch-Zala: Zala Ernő. — *Levelét*: ismeretlen. — *Ugy válok meg tőlük*: talán könyveket küldött Gedőnek. — *Kötetet kissarolnom*: Gedő bizonyára JGy verseskötetét kérte, és JGy föltehetőleg recenziós példányt akart kiadó-

jától szerezni. — *Divényi Gyula*: lásd a 126. sz. levél jegyzetét; Divényi Szegeden is tanított; JGy már lévai tanárkodása előtt is ismerhette; itt említett dolgozatáról nem lehetett semmit sem megtudni. — *Bethge Antológiájában*: lásd a 97. sz. levél jegyzetét. — *Minden hallgatásokon keresztül*: utalás a 129. levélben módosítva idézett Vergilius-sorra (Per varios casus, per tot discrimina rerum: Mindenféle viszontagságokon és oly sok megpróbáltatáson át; *Aeneis* I. 204), itt ismét másképp átalakítva.

137. K: eredeti, Múz. 54/545/5. — Tussal írt levél. — Keltezés a tartalom-ból: a levélből világosan kiderül, hogy JGy első verseskötetének megjelenése után íródott, továbbá hideg időben; a levél utal a közelgő karácsonyra is. — A levél bal felső sarkában női profilt ábrázoló tusrajz.

M: kiadatlan.

A képmet: a tusrajzot, mely önarckép; lásd e jegyzetben előbb. — *A Maga levelével:* ismeretlen. — *Mi köti Magát Kosztolányihoz?*: JGy, úgy látszik, ismét panaszkodott Elefánt Olgának Kosztolányira, akivel Elefánt Olga nem rokonszenvezett; lásd a 118. sz. levelet is; JGy és Kosztolányi viszonyának megromlására lásd a 132. és 133. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Kosztolányi köete:* a *Négy fal között*. — *Miért rohantok el ti szépek?*: lásd a 128. sz. levél jegyzetét. — *Amiut máltkor megküldöu:* nem lehet tudni, melyik verséről van szó. — *Turris eburnea:* elefántcsonttorony; JGy egyik versének is címe (JGYÖM 1:165); Elefánt Olga már kéziratban ismerhette a verset.

138. K: eredeti, Múz. 58/29.

M: kiadatlan.

Domokos Lászlóné: Löllbach Emma (1885–1966), Móra Ferenc műzsája; a Nagy László-féle Új Iskola alapítója és igazgatója. — *Irjon valamit a könyve... első lapjára:* JGy a *Juhász Gyula versei* c. kötetének első lapjára a következő szöveget írta (Kilényi-gyűjt.): „Ex libris Domokos. *Ajánlás:* Nekem csak egy délibábom volt eddig; az abszolút művészet. Ezt kergettem könyvek között, képek között, városokban és hegyek között. Még nem láttam egészen ennek a Mona Lisának, ennek a Turris Eburneának, ennek a Sphinxnek a fátyoltalan arcát, de néha ujjong bennem egy érzés: életem feléje vezet! Még egy vigasztalás: nem egyedül megyek, hiszen ti is velem jöttök. Szeretettel: Juhász Gyula Szeged, 1908. jan. 24.”

139. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 131. sz. levél jegyzetét. — *Névjegy.* — Keltezés a tartalom-ból: Kosztolányi 1907. dec. közepén írt levelet Babitsnak (BJK 110); ebből arra lehet következtetni, hogy Kosztolányi csaknem bizonyosra veszi Babitsnak Budapestre érkezését, és 21-ét jelöli meg utolsó napként, amikor Babits őt még a fővárosban találja; JGy-nak ebből a levélből pedig arra lehet következtetni, hogy Babitsra bízta kéziratait azzal, adja át őket Kosztolányinak, vagyis a kéziratokat e névjegy kíséretében küldte el Babits szegedi lakására.

M: BJK 111.

Itt küldöm a legjobbamat: valószínűleg a *Gályarabok* c. versről van szó (JGYÖM 1:157–8). — *Didiernek:* Kosztolányi Dezsőnek. — *Aliscumba:* Szekszárdra; Szekszárd helyén Aliscum (Alisca) nevű római település volt. — *Utópiát:* JGy-nak ezt a versét nem ismerjük; lásd: JGYÖM 3:282 (Elveszett versek 6). — *Lehotainak:* Kosztolányinak. — *A földgolyót: A földgolyó dala* c.

verséről van szó (JGYÖM 1:158–9); ez nem jelent meg ekkor egyetlen lap karácsonyi számában sem. — *Solemnis*: ünnepélyes. — *Kritikusa volt Juhász Gyula verseinek*: lásd a 124. sz. levél jegyzetét. — *Deér Dénes írta!*: Kosztolányi és Csáth Géza adta a Deér Dénes nevet Babitsnak (lásd: BJK 110), de Babitsnak egyetlen olyan művét sem ismerjük, melyet ezen az álnéven adott volna ki; Babits recenziója: *Juhász Gyula versei* (SzéV 1907. okt. 20.; JGyE 114–5).

140. K: eredeti, Halmágyi Zoltánné birtokában. — Képes lev. lap: Lorenzo Lotto festményének reprodukciója: La Madonna col Bambino Gesu e Santi. — Címzés: Kiss Józsefnek a legnagyobb élő poétának Budapest VIII. Röck Szilárd-u. 18. „A Hét”. — A postabélyegző kelte. — JGy a Cartolina Postale Italiana fölrást áthúzta, és föléje írta: Levelező Lap.

M: JGyE 118. — Új Élet 1963. márc. 15.

Poétát üdvözölni: Kiss József 1907. dec. 15-én ünnepelte költői munkásságának negyvenedik évfordulóját; JGy ebből az alkalomból üdvözölte; lásd Scheiber Sándor és Zsoldos Jenő *Jegyzetek egy Juhász Gyula-levéhez* (Új Élet 1963. márc. 15.) c. közleményét. — *Fiatal volnék, mint ő*: olyan fiatal, mint Kiss József; ugyanezt a gondolatot írja meg *Kiss József új költeményei* (JGYÖM 5:150) c. cikkében is: „Kiss József az egyetlen a tavalyi generációból, aki fiatalságát szüzen megőrizte . . .”; utalás Kiss József *Flirt* (A Hét 1907. dec. 15.) c. versének erre a két sorára is:

Táncod fejében, Marion, vegyed,
Im felajánlom fejemet neked.

141. K: eredetije Gönczi Klára tulajdonában; 6 Kilényi Irmától kapta; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — A Népszava levélpapírján.

M: kiadatlan.

Nem válaszoltam: JGy levele ismeretlen. — *Kis versét: Gályarabok* c. versét (JGYÖM 1:157–8); ez jelent meg a Népszava karácsonyi számában, ezért küldi Révész „a pénzcsekét”; lásd a 139. sz. levelet és jegyzetét is.

142. K: eredeti, Domokos-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomtól: A Hét ún. Svärdröm-száma 1907. dec. 15-én jelent meg, tehát a levél ezután íródott, de, amint a szövegből kiderül, még újév előtt.

M: kiadatlan.

Svärdröm: világhírű svéd énekesnők, négy testvér: Astrid, Olga, Sigrid, Valborg; lásd e jegyzetben előbb is. — *Kiss Mester Flirtje*: Kiss József *Flirt* c. verse A Hét 1907. dec. 15-i számában jelent meg. — *Mercurius öcsémnek*: Juhász Endrének; vele küldte ezt a levelet Domokos Lászlónak, ezért nevezi Mercuriusnak, azaz az istenek hírnökének.

143. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Bristol-szálló levélpapírján.

M: BJK 114 [jegyzetben].

Verseit: JGy-nak az a levele, melyre ez a válasz, ismeretlen; a levélhez mellékelte versek közül a *Turris eburnea* jelent meg a Ny-ban (JGYÖM 1:165). — *A cikket: Nyugat felé* (JGYÖM 5:132–5). — *A szerkesztő uraknak*: a SzéV szerkesztőinek.

144. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Tek. Babits Mihály tanár úrnak Szekszárd László utca. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 114.

Válaszolni . . . leveledre: Babits levele ismeretlen. — *Darabodat: A Simóné háza;* lásd a 88. sz. levelet és jegyzetét. — *Sokat beszél Kiss Józsefről:* Kún József rokona volt Kiss Józsefnek; Kiss József Szegeden nála szállt meg. — *Babits Mihály róla írt esszé-vezércikkét:* a SzéV-ben jelent meg 1907. dec. 15-én; címe: *Kiss József.* — *Februárban Szegedre jön:* Kiss József 1908. febr. 11-én volt Szegeden a Dugonics Társaság vendégeként. — *Herczeg Ferenchez lesz szerencsénk:* Herczeg 1908. jan. 30-án volt Szegeden, a *Déryné ifiasszony* c. színművének bemutatóján. — *Az Ördögöt láttam:* Molnár Ferenc színművét; írt is róla (JGYÖM 5:144). — *A Vasárnapi Újságban egy versem jött:* 1908. jan. 12-én *A csataló* (JGYÖM 1:163). — *Ignotustól üdvözlő levelet vettem:* a 143. számú. — *A színi költeményem: Paolo és Francesca* c. verses drámáját, (JGYÖM 4:168—74; 464—6) ekkoriban írhatta (lásd a 131. sz. levelet is), de csak 1924. dec. 25-én tette közzé a Szeged c. lapban; itt bevezetőként azt írja hogy a darabot 1907-ben írta, és Makó Lajos (1854—1908) szegedi színigazgató elfogadta előadásra, de nem mutatták be. — *A Nap Lovagja:* föltehetőleg Bródy Sándornak *A nap lovagja* (1902) c. regényére utal, talán arra is, hogy „a színészek hajba kaptak” a darabján. — *A halált autombilon:* Babitsnak *A halál autombilon* c. verséről van szó; a vers a SzéV 1907. dec. 25-i számában jelent meg. — *Görög epifánia:* görögkeleti vízkereszt; a XX. sz.-ban jan. 19-re esik.

145. K: eredeti: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nemes Juhász Gyula tanár, író úrnak Szeged Ipar utca 13.

M: Alföld 1962/4.

Hogy kerülél megint Szegedre: úgy látszik, Oláh Gábor nem értesült JGy öngyilkossági kísérletéről; lásd a 128. sz. levél jegyzetét. — *Figarót:* keménykalapot, cilindert. — *Sámsonomat:* Oláh Gábor *Sámson* c. elbeszélő költeménye ekkoriban jelent meg könyvalakban (Franklin 1908), ezt üdvözölte JGy ismeretlen levelében, melyre ez a válasz. — *Julius:* Gyula. — *A t. p.-aim:* a tiszteletpéldányaim. — *Könyvedért könyvvel fizessék:* JGy tehát elküldte Oláh Gábornak a *Juhász Gyula versei:* c. kötetét. — *Drámatörténeti pályázat:* JGy nem pályázott sem a Kisfaludy Társaságnál, sem másutt. — *D.-be:* Debrecenbe. — *Színésznői szeretsz?:* Péter László szerint (Alföld 1962/4) Várnai Jankáról (1890—) lehet szó (JGYÖM 1:490—1); lehetséges azonban, hogy Hegyi Liliről van szó; lásd a 134. sz. levelet és jegyzetét. — *Én:* —*tom:* Én szerettem; közelebbit nem lehet tudni a dolgról. — *John Gabriel Borkman:* lásd a 23. sz. levél jegyzetét.

146. K: eredeti: Kilényi-gyűjt.

M: Alföld 1962/4.

Egy olyan kötetet: Hans Bethge antológiáját; lásd a 97. sz. levél jegyzetét. — *Sámson:* lásd a 145. sz. levél jegyzetét. — *A kis sztnésznő:* lásd a 145. sz. levél jegyzetét. — *Cave canem et histriones!:* Óvakodj a kutyáktól meg a színészekről. — *Tapasztalásból mondhatom:* lásd a 145. sz. levél jegyzetét. — *Filigrán trónócskák:* aligha lehet kideríteni, hogy kiről van szó. — *Grieg:* Edvard Hagerup Grieg (1843—1907) századunk elején Magyarországon is

nagyon népszerű norvég zeneszerző. — *Megyék Párisba*: utazásának élményeit *Keletiek Nyugaton* (1908) című könyvében írta meg. — *Ady Bakonyába vagy Bakonyába*: Bakonya kis falu a Mecsekben, Pécs közelében. — *Verset is írtil Párisba vágyódásodról?*: a *Nosztalgia* c. verset (JGYÖM 1:126–7). — *Egy nagyobbfajta költeményemben*: bizonyára a *Korunk hőse* c. verses regényére utal; 1909-ben jelent meg.

147. K: eredeti. Múz. 54/544/1. — A Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület levélpapírján. — Keltezés a tartalomból: JGy 1908. febr. 12-én (lásd a 148. sz. levél jegyzetét) utazott el Nagyváradra, hogy tanári állását elfoglalja, addig Szegeden tartózkodott; a levél elutazása előtt íródott, mindenképpen olyan időszakban, amikor Babits is Szegeden tartózkodott, tehát nagyon valószínű, hogy vízkereaszt (jan. 6.) és febr. 12. közt; későbbi időpont 1908-ban nem jöhet számításba, mert JGy és Babits — mindketten tanárok lévén — nem tartózkodtak egyszerre Szegeden; lásd a 150. sz. levelet is.

M: kiadatlan.

Az ígért esszayt: valószínűleg a Nagyváradon közölt első, *A boldogság számokban* (JGYÖM 5:164) c. cikkéről van szó; ebben JGy Paula Lombroso — a nőket fölöttébb érdeklő — könyvéről ír. — *Napokat*: alighanem valamelyik JGy-versről van szó, talán az *Aranykorról* (JGYÖM 1:159; 427–8), ez ugyanis Domokos Lászlónénak szóló hódoló-szerelmes vers is lehet: keletkezésének időpontját és szerelmes utalását is homály fedi; lásd a *Valakinek* (JGYÖM 1:198–9; 460) c. versét is. — *Nil*: Dapsy Gizella (1885–1940) írónő, Szeghalmon óvónő, 1910-től Rozsnyai Kálmán felesége. — *Kéziratokat?!*: bizonyára a levél elején említett esszét, továbbá talán a *Paolo és Francesca* c. drámájának kéziratát; lehet, hogy ezt nevezi Domokosné a 150. sz. levélben értékes kéziratnak; lásd a 180. sz. levelet is.

148. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Tek. Babits Mihály tanár úrnak Szeged Főreáliskola. — Keltezés részben a postabélyegzőről.

M: BJK 119. — JGyE 137–8.

A színi kritika terén: Babits 1908. febr. 13-a és febr. 22-e közt öt színi-kritikát írt a SzéV-be. — *Nagyvárad eddig*: JGy-át a nagyváradai premontrai gimnáziumba nevezték ki tanárnak; a Sz 1908. febr. 12-i száma *Új várad tanár*, a N 1908. febr. 12-i száma pedig *Juhász Gyula Nagyváradon* c. cikkében ad hírt JGy kinevezéséről. — *Antal Sándor*: (1881–1944) nagyváradai, majd pozsonyi újságíró, *A Holnap* c. antológia előszóírója. — *Manojlovics*: Todor Manojlović (1883–1968) szerb költő, dráma- és esszéíró, a szerb expresszionista költészet egyik legjelentősebb alakja; iskoláit Budapesten és Nagyváradon végezte, és egy ideig Nagyváradon újságíróskodott; Ady baráti köréhez tartozott, és a két világháború közt kitűnő tolmácsolója volt szerb nyelven Ady, Kosztolányi, Kassák verseinek; néhány Ady-verset németre is fordított. — *Hartmann János* (1875–1943): ekkor középiskolai tanár Nagyváradon; irodalomtörténész, később a Napkelet c. folyóirat egyik szerkesztője, az MTA levelező tagja, Petőfiről szóló könyve: *Petőfi-tanulmányok* (1910). — *Kardeván*: Kardeván Károly (1878–1962) tanár és irodalomtörténész, 1933-tól 1942-ig az Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny szerkesztője; tankönyvíró, didaktikus; jelentősebb művei Madáchról és Eötvös Józsefről szól-

nak. — *Udvardy Ignác Ödön* (1877–1961) festő, ekkor Nagyváradon rajztanár; nevezetes könyve: *A természetes díszítő eljárás* (1910); JGy már Nagyváradra érkezése előtt is tudott munkásságáról; lásd: JGYÖM 5:613. — *Károly Irén*: Károly Irén József (1854–1929) premontrei szerzetes, 1881-től Nagyváradon tanított; a rádiótechnika egyik magyar úttörője; 1896-ban Nagyváradon röntgenlaboratóriumot rendezett be; jelentős fizikai tanulmányai mellett erkölcsi értekezéseket is írt. — *Kozáry Gyula* (1864–1925): teológiai és filozófiai író, a nagyváradai premontrei gimnázium tanára. — *Kollányi*: Kollányi Boldizsár (1875–1921) mérnök és újságíró, Nagyváradon állami főmérnök; Ady baráti köréhez tartozott; ő írta *A Holnap új versei c. gyűjtemény* sokat vitatott előszavát; verseskötete is jelent meg. — *Léda*: Diósi Ödönné Brüll Adél (1872–1934). — *Last but not least*: Shakespeare-től származó szállóige: Sorrendre utolsó, de nem legkisebb értékű. — *Dutka*: Dutka Ákos (1881–1972) ekkor a N szerkesztőségi munkatársa. — *Emőd Tamás* (1888–1938): ekkor a NN szerkesztőségi munkatársa. — *Kötetem erősen fogy*: első kötetéről van szó; kötetet azonban alig fogyott; lásd JGYÖM 1:327. — *Színházi kritikusa leszek . . . a Szabadságnak*: a Bihar vármegyei szabadelvű párt nagyváradai hivatalos napilapjában már 1908. febr. 20-án is jelent meg színírbíráta (JGYÖM 5:614), és ettől kezdve rendszeresen írt ebbe a lapba is színírbírálatokat. — *Cikkírója vagyok a Szabadságnak*: első cikke a Sz 1908. febr. 14-i számában jelent meg (JGYÖM 5:614), s ettől kezdve rendszeres cikkírója a lapnak; lásd a 147. sz. levél jegyzetét is.

149. K: eredetije ismeretlen. — Lev. lap. — Címzés: a másolatokról hiányzik a címzés. — Forrásunk: Új Élet 1922. dec. 20. — Szövegváltozatok a Tűz közlésében: 1 Ha; 2 küzdelmet; 3 Adyd.

M: Tűz 1919. jan. 30. — Új Élet 1922. dec. 20. — Ö 1:140. — Ili Acta 90. JGyE 138. — PLAN 105.

Érzékenység: Ady 1908 februárjában huzamosabb ideig Érmindszenten tartózkodott (AVL 169–175), 1908. febr. 26-án onnan utazott Debrecenbe, és ott fölolvasást tartott (AVL 171); Debrecenből Nagyváradra utazott, 27-ét ott töltötte, összeülvén barátaival, Arany Jánosról kerekedett vita, Ady meg JGy-vel összeszólalkozott; ez a lev. lap Ady engesztelő gesztusa; lásd még: JGYÖM 1:433–4, továbbá a 156. sz. levelet és jegyzetét.

150. K: Múz. 54/549/4.

M: kiadatlan.

Elutazása utáni napon: 1908. febr. 13-án; lásd a 147. sz. levél jegyzetét. — *Értékes kéziratot*: lásd a 147. sz. levelet és jegyzetét. — *Babús még nem jött el*: JGy-vel együtt invitálta; lásd a 147. sz. levelet. — *Húsvétkor látni fogjuk*: a húsvéti szünidő egy részét otthon töltötte; lásd a 152. sz. levelet. — *Cyán. Társ.*: Gyermektanulmányi Társaság; szegedi szervezője és elnöke Domokosné volt.

151. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltezés részben a tartalomtól: válasz a 148. sz. levélre.

M: Paku. — BJK 120.

Veszprémi úr: Veszprémi Vilmos (1855–?) magyar–német szakos tanár, nyelvészeti, pedagógiai és irodalomtörténeti munkákat írt. — *Kritikusi működésem beszünt*: a 148. sz. levélben is említett színkritikáról van szó. — *Koszto*

lányi írt: még februárban (BJK 118). — *Ma írtam neki*: a levél ismeretlen. — *Kún ... fordítását*: Kún említett Wilde-fordítása A Hét 1907. júl. 7-i számában jelent meg; lásd a 121. sz. levél jegyzetét. — *Radó*: Radó Antal (1862–1944). — *A Vasárnapi ... a Turáni Indulóról*: a Vasárnapi Újság 1908. márc. 8-i számának szerkesztői üzenetei között Schöpflin Aladár ezt írta Babits *Turáni induló* c. verséről: „Érdekes kvalitások vannak benne, szeretnék azonban öntől egyebet is látni, bizonyosan akadnak *egészebb* dolgai is.” (BJK 120) — *Nur Zeit!!*: Idő kérdése az egész!! — *Kratochwill*: Kratochwill Péter (1858–1914), a szegedi főreáliskola kémia–fizika szakos tanára. — *Ugy kontemplálok, hogy a Vasárnapinak*: Babits vagy nem küldte el a felsorolt verseket, vagy a lap nem közölte őket; lásd a BJK 120. sz. levél jegyzetét is. — *Fête galante-ot*: végleges címén: *Galáns ünnepség*. — *A Nyug-atnak*: a Ny-nak szánt versek sem jelentek meg a Ny-ban; lásd a BJK 120. sz. levél jegyzetét is.

152. K: eredetije ismeretlen; másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 3. sz. levél jegyzetét.

M: kiadatlan.

Szakáll mesternél: Szakáll József férfiszabónál (Szeged, Széchenyi tér 2.) — *Kedves leveledet*: ismeretlen. — *Bandi*: Juhász Endre.

153. K: eredetije ismeretlen. — *Forrásunk*: Napkelet 1937/7. — *Borítékban küldött kártya*, rajta JGy rajza: Tanyasi táj.

M: Napkelet 1937/7.

Nagy héten Pestre megyek: valószínűleg terv maradt. — *Ady itt volt és lesz*: lásd a 149. sz. levél jegyzetét; Ady 1908 tavaszán gyakran utazgatott Érmindszent, Budapest, Nagyvárad között (AVL 175–185).

154. K: eredeti: Kilényi-gyűjt. — *Lev. lap.* — *Címzés*: Nemes Juhász Gyula ír órnak Nagyvárad Premontrei főgymnasium. — *A lev. lap. bal felső sarkában tollrajz*: Oláh Gábor önarcképvázlata.

M: Alföld 1962/4.

Elhatározásodra: valószínűleg csak ötlet volt, de nem ment el Debrecenbe; a levél, melyben Oláh Gábornak szándékát jelzi, ismeretlen. — *Jöjj, láss, győzz!*: Iulius Caesar híres mondásának, a *Veni, vidi, vici*-nek parafrázisa. — *A maradandóság városa*: Ady nevezte így Debrecent *A Maradandóság városában* c. versében, melyet debreceni fölölvasóestjére írt; lásd a 149. sz. levél jegyzetét. — *Ady volt itt*: lásd a 149. sz. levél jegyzetét. — *John Gabriel Borkman*: lásd a 23. sz. levél jegyzetét.

155. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — *A Hadrik-turné levélpapírján*.

M: kiadatlan.

Hadrik Anna: (1888–) szavalóművész, egy ideig Szegeden is működött, századunk első két évtizedében igen népszerű, Európa nagyvárosaiban is jól ismert előadóművész volt. — *A levelemet*: ismeretlen. — *A himnuszt*: JGy *Himnusz egy csonka Vénuszhoz* c. verséről van szó (JGYÖM 1:176–7). — *Pozsonyi programomba*: valóban elszavalta ápr. 20-án, pozsonyi estjén (JGYÖM 1:442). — *Wienben*: bécsi estje máj. 2-án volt; lásd a 157. sz. levelet és jegyzetét. — *Onnan Szegedre*: szegedi estje elmaradt.

156. K: eredeti, Szállási Árpád (Esztergom, Monteverdi utca) tulajdonában. — Lev. lap. — Címzés: Nagys. Juhász Gyula urnak, a *Szabadság* szerkesztőségében Nagyvárad. — A postabélyegző kelte; az érszentkirályi posta bélyegzőjén csak a helységnév olvasható; a nagyváradai posta bélyegzője szerint a lev. lap ápr. 15-én érkezett Nagyváradra; Érszentkirály volt Érmindszent postahivatala; az AVL 184. sz. levelének tanúsága szerint Ady Endre ezekben a napokban Érmindszenten tartózkodott.

M: Népszava 1975. jún. 22. — Jelenkor 1977/7 [hasonmásban is].

A Szabadság küldését: JGy bizonyára a Sz-nek azt a számát (ápr. 5.) küldte el Adynak, melyben *A Tátor hegyén* (JGYÖM 1:174–5; 440) c., Adynak szóló, később Adynak ajánlott verse megjelent. — *Keserves visszaemlékezések:* utalás összezördülésükre; lásd a 149. sz. levelet és jegyzetét.

157. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Hadrik-turné levélpapírján.

M: kiadatlan.

Plasztikus himnusz: lásd a 155. sz. levél jegyzetét. — *Nagyon tetszett mindenkinek:* a pozsonyi esten; lásd a 155. sz. levél jegyzetét. — *A „Greco more-i”:* a *Pogány örömök* c. vers első címváltozata; helyesen: *Graeco more* (JGYÖM 1:132). — *A cikket:* a SzéV 1908. ápr. 19-i számában megjelent *Hadrik Anna körútja* c. cikket (JGYÖM 5:206–7). — *Május 2-án Bécsben:* ezt az estet máj. 2-án valóban megtartotta. — *9-én Szegeden:* a szegedi est elmaradt. — *Május közepe felé Nagyváradon:* ez a föllépése is elmaradt.

158. K: eredeti, Gönczi Klára tulajdonában; ő Kilényi Irmától kapta; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula író úrnak NVárad. — Nyomatott fejléc: Cserzy Mihály (Homok) Szeged.

M: kiadatlan.

Földművesek: Cserzy 1903-ban megjelent elbeszéléskötete. — *Hazuról . . . című kötetem ismertetésénél:* JGy a SzéV 1907. nov. 24-i számában, *Homok új könyve* c. cikkében ismertette (JGYÖM 5:126–7).

159. K: eredetije ismeretlen; másolata OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét.

M: BJK 121. — JGyE 139. — *Ilia Acta* 93 [részlet].

Modern magyar antológiát: ez az első híradás JGy levelezésében a készülő *A Holnap* c. versgyűjteményről. — *Poètes d'aujourd'hui:* a cím helyesen: *Poètes d'aujourd'hui*; Maurice Boissard antológiájának címe, melyet Alfred van Bever közreműködésével szerkesztett, és amelyben a legújabb francia lírikusok verseit gyűjtötte egybe. — *Prosateur:* prózaíró. — *Egy hónap múlva kész lesz:* 1908. szept. 1-én jelent meg. — *A nemzeti stílus jelentősége:* JGy a SzéV 1908. júl. 24-i számában megjelent, *Babits Mihály* c. cikkében (JGYÖM 5:260) írja: „. . . most a nemzeti stílusról szóló, nagy értekezésén dolgozik.”; JGy bizonyára személyes beszélgetésekben értesült Babits terveiről; lásd a 121., 169. és 174. sz. leveleket is. — *A Golgotai csárdát:* Babits *Golgotai csárda* c. verse meg is jelent *A Holnapban*. — *Zeülos:* időtlen.

160. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Hadrik-turné levélpapírján.

M: kiadatlan.

Nagyváradon megtarthassam az estét: lásd a 157. sz. levél jegyzetét. — *Ugy-e megtrja:* JGy válaszlevelét nem ismerem. — *A maga gyönyörű cikkével:*

lásd a 157. sz. levél jegyzetét. — *Irjon valamit mindennap*: tudomásom szerint JGy nem írt többet Hadrik Annáról.

161. K: eredeti, Múz. 54/553/32.

M: kiadatlan.

Orosz Imréné: az aláírást igen nehéz kibetűzni; ez látszik a legvalószínűbb olvasatnak; közelebbit nem lehet róla tudni, föltehetőleg irodalmi próbálkozásait mutatta meg JGy-nak, erre utal az aláírás alá zárójelben írt *szerző* szó.

162. K: eredeti, OSZK Kt. — Képes lev. lap: — Címzés Kotzó Jenő kézírásával: Dapsy Gizella úrhölgy, író Szeghalom Békés m.

M: kiadatlan.

Szánom-bánommal: talán azért fejezi ki sajnálkozását, hogy a Dapsy Gizella által rendezett névnapi vacsorára nem tudott elmenni. — *Kotzó Jenő*: a név csak valószínű, nem biztos olvasat; Kotzó Jenő nagyváradi ügyvéd, majd közjegyző, a két háború közt pedig a román parlamentben képviselő volt; Ady és JGy baráti köréhez tartozott. — *Jókívánsággal*: névnapi üdvözet; Gizella-nap máj. 7-én van. — *Deésy Alfréd* (1877–1961): színész, filmrendező, zeneszerző; JGy *Atalanta* c. daljátékának zenéjét ő szerezte. — *Deréki János* (1887–?): színész Nagyváradon. — *Beregi Sándor* (1881–?): színész Nagyváradon. — *Major*: Major Henrik (1889–1948) nagyszalontai származású grafikus.

163. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét.

M: BJK 122. — JGyE 139. — *Ilia Acta* 94 (részlet).

Már irtam neked: a 159. sz. levelet. — *Hémagyarok*: végül is *A Holnap* lett a címe; a címválasztásra vonatkozólag lásd JGy *Ady és A Holnap* (JGYÖM 7:66) c. cikkét, továbbá Kardeván Károly *A váradiak s Ady egy estéje Váradon* (AM 2:84) és Nagy Mihály *Ady-émlékek* (AM 2:133) c. cikkeit.

164. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Hadrik-turné levélpapírján.

M: kiadatlan.

A múlt héten irt leveletem: a 160. sz. levelet. — *Azt a szép cikket*: lásd a 157. sz. levél jegyzetét. — *Somló*: Somló Sándor (1859–1916) 1902-től 1909-ig a Nemzeti Színház igazgatója. — *Mikor lenne jó Nagyváradon*: lásd a 157. sz. levél jegyzetét.

165. K: eredeti: Kilényi-gyűjt. — Keltetés a tartalomról: a 164. sz. levélben azt írja, hogy máj. 16-án lesz budapesti föllépése, ebben pedig azt, hogy föllépése fényesen sikerült.

M: kiadatlan.

Nagyváradi estémet: lásd a 157. sz. levél jegyzetét. — *Ráskay*: Ráskai Ferenc (1883–1942) költő, újságíró, 1903-tól a PH munkatársa.

166. K: eredetije ismeretlen; másolata nincs. Szövegét a NN-ből közlöm. — Keltetés a tartalomról: Bródy Sándor *Tanítónőjének bemutatója* 1908. máj. 17-én volt Nagyváradon; a NN 1911. febr. 28-i számában, a *Mendék-mondák* c.

rovatban közölt levélhez írt kommentárból kiderül, hogy a levél a *Tantitónó* bemutatójával van kapcsolatban.

M: NN 1911. febr. 28. — JGyE 140.

Köszönöm a jó hírt: JGy ismeretlen levélben írta meg Bródynek, hogy a *Tantitónó* nagyváradi bemutatója igen sikeres volt; lásd: JGYÖM 5:226—8.

167. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: JGy *Maillard kisasszony* c. verse, melyet Miklós Jutka említ, 1908. máj. 24-én jelent meg a Sz-ban; a levél csak ezután íródhatott, feltételezve azt, hogy JGy Miklós Jutkának nem adta át korábban kéziratban a versét.

M: ÉS 1960. máj. 27. — JGyE 140.

Miklós Jutka (1886—1976): újságíró, fotóművész, filmrendező, költő, A Holnap Társaság egyetlen női tagja; később Párizsban, majd Marokkóban élt, életének utolsó éveit a franciaországi Vitryben élte. — „*Maillart kisasszony*”-hoz: a jegyzet elején említett *Maillard kisasszony* c. versről van szó (JGYÖM 1:180—1). — *Albert Samain* (1858—1900) francia költő; jelentőségét meghaladó mértékben volt népszerű a század első két-három évtizedében az impresszionista és szimbolista hajlandóságú magyar költők között. — *Poètes d'aujourd'hui*: lásd a 159. sz. levél jegyzetét. — *A pénzt megkaptam*: nem sikerült megállapítanom, milyen pénzről van szó.

168. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Gyula, Körös-parti részlet. — Címzés: Juhász Gyula tanár Úrnak Nagyvárad Rimanóczy utca. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Károlyi Leona (1877—): színésznő, ekkoriban Nagyváradon játszott. — *Szegedről küldött szép kártyát*: ismeretlen. — *Szép verset*: talán a *Dal a három díváról* (JGYÖM 3:134) c. versről van szó; az egyik díva ugyanis Károlyi Leona (JGYÖM 3:333).

169. K: eredetije ismeretlen; másolata OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Zárt lev. lap. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula tanár úrnak Szeged Ipar u. 13. — A postabélyegző kelte.

M: Paku. — BJK 123.

Sulyos beteg lévén családunkban: valószínűleg Babits édesanyja, aki igen sokat betegeskedett ekkoriban. — *Kineveztek Fogarasra*: Babits kinevezését a hivatalos lap 1908. júl. 24-én közölte, és Babits is csak ekkor tudta meg hivatalosan, addig csak sejthette (Éder 40—43), hogy elhelyezték Szegedről; JGy, aki a nyári szünidőt Szegeden töltötte, hamarabb értesült az áthelyezésről — bizonyára az iskola tanáraitól —, mint maga Babits; erre vall két névtelenül írt, Babits áthelyezésével foglalkozó cikke; az egyik (JGYÖM 5:258—9) júl. 22-én, a másik (JGYÖM 5:259—60) júl. 24-én jelent meg. — *Ovidius, mikor Tomiba készült*: Augustus császár i. sz. 8-ban száműzte Ovidiust Tomisba (más-képp: Tomi), a mai Constanta helyén épült kereskedő- és kikötővárosba; Tomis akkoriban a római birodalom határmenti városa volt, főként géták, szkíták és görögök lakták; Babits elkeseredése az akkori Fogaras és Tomis helyzetének, társadalmi viszonyainak feltételezett hasonlóságából táplálkozott. — *Chassé du paradis latin*: előzve a latin édenből; idézet Baudelaire *Horreur sympathique* c. verséből (2. versszakának 4. sora); a versnek Szabó Lőrinc tolmácsolásában *Vonzó borzadály* a címe. — *Barbár oláhok közé*: a korra jellemző nacionalista

szemlélethől származó kifakadás. — *Elmegyek Velencébe*: nagyobb olaszországi utazást tett (Éder 49—55); lásd még a 170., 174. és 175. sz. leveleket. — *Fogazzaro*: Antonio Fogazzaro (1842—1911) olasz költő és prózaíró, akinek *Il Santo* (A szent) c. regényét a Vatikán indexre tette. — *Nemzeti stílus*: a *Magyar essayk* c. sorozat darabjának szánta; lásd a 121., 159. és 175. sz. leveleket és jegyzetüket.

170. K: eredetije ismeretlen; lásd a 48. sz. levél jegyzetét; másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 48. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula tanár úrnak Szeged Ipar u. 13. — Keltezés részben a tartalom-ból: a 169. sz. levél után íródott.

M: Tiszatáj 1965/2.

Megírtam . . . kinevezésem híré: a 169. sz. levélben. — *Indulok Velencébe*: lásd a 175. sz. levelet is. — *Onnan ismét trok*: nincs nyoma, hogy írt volna.

171. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: Manojlović említi a levélben JGy egyik versét, mely minden bizonnyal a *Tristia* c. verssel azonos (lásd a jegyzetben később); ez a vers 1908. aug. 2-án jelent meg A Hétben; a levél tehát csak ezután íródhatott.

M: kiadatlan.

Henrik szaktársunk: Ibsenről van szó; Manojlović a *Samfundets Stötter* (A társadalom támaszai) c. Ibsen-darabot említi. — *Meunier szonetted*: a JGy-vers címe *Meunier* (JGYÖM 1:137—8); egyébként nem szonett; az idézett sor pontosan: Nem fáj-t-e szépp-e tenni annyi rútat. — *Tamástól*: Emőd Tamástól. — *A szép Tisza mentén*: JGy Szegeden töltötte 1908 nyarát. — *Sokat vagy Babicsval*: nem lehetett Babitscsal, mert Babits a nyár elejét Szekszárdon, a végét pedig Olaszországban töltötte; lásd a 169. és 170. sz. leveleket. — *Ő*: talán Hegyi Lili; lásd a 145. sz. levél jegyzetét. — *Montignoso*: olaszországi helység (Toscana); az utalás megfejtethetetlenek látszik. — *Ókor*: olykor. — *Lalage*: Horatius barátjáné; ismét csak homályos utalás. — *Tout passe . . .*: minden elmúlik, minden eltörik, minden unalmassá válik. — *„Holnap” pal*: 1908. szept. 1-én jelent meg. — *„Ódon balladá” dról*: JGYÖM 1:140—1. — *„Maillard”ról*: a *Maillard kisasszony* c. versről (JGYÖM 1:180—1). — *Verséidből*: JGy első verseskötetéről. — *Rimbaud „Hangzói” t*: Rimbaud *Voyelles* c. versének fordítását (JGYÖM 3:266). — *Ammertről*: K. L. Ammer szerkesztésében, 1907-ben. — *A „bateau ivre”*: *A részeg hajó* (Tóth Árpád ford.). — *Milyen Babics fordítása ?*: a vers ismerjük. — *„Tetűkérésbi” t meg Koldusgyermekei” t ?*: az első Kardos László fordításában a *Tetűkérés bi lányok* (*Les Chercheuses de poux*); a másikat nem lehet azonosítani, mert Rimbaud-nak nincs ilyen című verse; csak találgatni lehet, melyikre gondol Manojlović; tartalmi megfontolások alapján *A meghökkenetek* c. vers jöhet szóba (József Attila ford.); francia címe: *Les Effarés*. — *Már vagy öt hete*: Ady rendszeresen publikált ebben az időszakban is, bár gyérebben, mint máskor (AM 2:19). — *„Paraszti nyár” hoz ?*: a BN 1908. jún. 21-i számában jelent meg Ádynak *A paraszti nyár* c. verse. — *Irt nekéd Honti ?*: Honti Nándor (1878—1935 után) festő, grafikus, A Holnap első kötetének illusztrátora. — *Uj, Caesar versed*: bizonyára a *Tristia* (JGYÖM 1:186—7); ebben JGy magányos cézárnak, utolsó cézárok közül valóknak nevezi magát.

172. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Le monument d'Émile Augier; az emlékmű talapzatán három kisfiú ül. — Címzés: Monsieur Juhász Gyula poéta Hongrie Szeged — Ipar utca 13. — Az emlékmű talapzatán ülő egyik kisfiúhoz nyíl vezeti ezt a szöveget: Ez a Bodor Aladáré. — A másik kettőhöz kétágú nyíl ezt a szöveget vezeti: Ez a két kis gamin már az én fiam.

M: Alföld 1962/4.

Bodor Aladár (1880—1952): tanár, költő. — *Gamin*: utcagyerek, csibész.

173. K: eredeti, PM, V 2328/1. — Lev. lap. — Címzés: T. Emőd Tamás urnak Nagyvárad Nagyvárad Napló szerkesztősége.

M: kiadatlan.

Minden gáncs a könyvben: Antal Sándor meglehetősen fanyalagva írt JGy költészetéről A Holnap c. antológia előszavában; lásd: JGyE 141—2. — *Antalógiával*: szójátékos utalás Antal Sándorra. — *Érdekes leveledet*: a levél ismeretlen. — *Mi van az Atalanitával?*: JGy operettjének nagyváradai bemutatójáról van szó; lásd a 176. sz. levelet és jegyzetét. — *Gara Á.*: JGy 1908. aug. 15-én cikket írt a SzéV-be *A csevegő* címmel (JGYÖM 5:276); ebben Gara Ákos és Nagy Endre művészetéről, a konferanszról írt. — *Babits Itáliában*: lásd a 169. sz. levél jegyzetét. — *Juhász Nagyváradon lesz*: lásd a 176. sz. levelet. — *Dutkával . . . béküljetez ki!*: összeveszésükről nem tudtam meg semmit. — *Mázort*: nem sikerült megfejtenem. — *Jancsót*: Jancsó Jenő (1879—) nagyváradai festőművész. — *Kotzó*: Kotzó Jenő nagyváradai ügyvéd, közjegyző.

174. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Bristol-szálló levélpapírján.

M: JGyE 141. — JGYÖ 1:453 [részlet].

Hauser Gáspár verse: A Ny 1908. aug. 16-i számában jelent meg; ehhez gratulál Ignotus (JGYÖM 1:188—9). — *Küldjön valami prózát is*: nem küldött.

175. K: eredetije ismeretlen, másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltezés a tartalomról: JGy az 1908. aug. 26-án kelt, itt a 176. sz. levélben válaszolt erre a levélre; Babits 1908. aug. 27-én érkezett Fogarasra (Éder 55); ezt a levelet még elutazása előtt írta.

M: Paku. — BJK 124.

Megjöttem: Olaszországból; lásd a 169. és 170. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Az oláhok arcazine. A tiszta, nemes fajok*: lásd a 169. sz. levelet és jegyzetét. — *Si parva licet*: lásd a 34. sz. levél jegyzetét. — *Tanto e amara*: A halál nem sokkal rosszabb, tudom (Dante: *Pokol.* I. 7.; Babits fordítása). — *Per correr*: Immáron jobb vizek fölé evezni (Dante: *Purgatórium.* I. 1.; Babits fordítása). — *Hova mégy szeptemberben?*: JGy továbbra is a nagyváradai premontrei gimnáziumban tanított, 1911-ig. — *Trsztenán?*: község Árva megyében. — *Értekezésem*: lásd a 121., 159. és 169. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Doktori értekezésnek!*: Babits nem doktorált. — *Elkövettem néhány új verset*: lásd e levél végén. — *Szász-féle fordításból*: Szász Károly Dante-fordításából. — *Del latin metro regina*: idézet Carducci *Alla rima* c. verséből; eredeti szövegrész így hangzik:

Ave o bella imperatrice
O felice
Del latin metro regina.

Takács Zsuzsa fordításában:

Szép királynő, üdvözöllek!
Hisz tetőled
Lett a régi metrum ékes.

— *Fuocot*: magyarul Lyka Károly fordításában jelent meg; címe: *Tűz*. — *Ribot*: Théodule Ribot (1839–1891) francia pszichológus, a Collège de France-ban a kísérleti lélektan tanára. — *Lebon*: Gustave Le Bon (1841–1931) francia orvos, pszichológus, szociológus. — *Michel*: Francisque Michel (1809–1887) francia filológus és művelődéstörténész; vagy: André Michel (1853–1925) francia művészettörténész. — *Mario*: Pilo Mario olasz esztéta.

176. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Tekint. Babits Mihály főgimn. tanár úrnak Szekszárd László u. Fogaras Állami Főgimnázium. — Válasz a 175. sz. levélre.

M: BJK 125.

Nagyváradon leszek: lásd a 148. és 175. sz. leveleket és jegyzetüket is. — *Leveledet*: a 175. számút. — *Antológiánk*: lásd a 159. és 163. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Szeptemberben*: lásd a 159. sz. levél jegyzetét. — *Osvát . . . általam sürgősen kér*: lásd a 181. sz. levelet is. — *Operetemet*: 1909. jan. 16-án mutatta be a nagyváradai Szigligeti Színház az *Atalanta* c. daljátékát (JGYÖM 4:213–65; 488–518); zenéjét Deésy Alfréd szerezte, a hangszerelés Lehel Károly munkája. — *Horatiód*: Shakespeare *Hamlet*-jében Hamlet barátja. — *Stiliztikáit . . . Jó magyarságot*: tanári segédkönyvek. — *Pista*: talán Homor István, Babits szegedi igazgatója.

177. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Képes lev. lap. — Címzés: Nagys. Juhász Gyula tanár úrnak Szeged Ipar u. 13. Nagyvárad Premontrei Főgimnázium. Távollét esetén utána küldeni. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 126.

Igért levéllel: JGy a 176. sz. lev. lapon ígért levelet. — *Egy lapot megkaptam*: a 176. számút.

178. K: eredeti: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Tekint. Juhász Gyula, Dutka Ákos, Antal Sándor uraknak Nagyvárad Piarista gimnázium.

M: Alföld 1962/4.

Piarista: tévesen, premontrei helyett. — *A kedves és szép könyvet*: a címzetek *A Holnap* c. antológiát küldték el Oláh Gábornak. — *Irok róla*: a BH 1908. dec. 23-i számában írt róla bírálatot, mégpedig levél formájában, és már-már hízzelegve köszöni meg Rákosi Jenő „hatalmas tárcáját”, mely *A Holnap* címmel jelent meg a BH 1908. dec. 20-i számában; Oláh Gábor később ezt írja erről: „ . . . egy kis hetyke levelem miatt, amely Rákosi Jenő lapjában jelent meg, magamra bősízítettem Juhászék irodalmi társaságát.” (ItK 1954. 224).

179. K: eredeti: Múz. 54/544/2.

M: kiadatlan.

Cikkeidet: JGy 1908 nyarán több mint harminc cikket írt a SzÉV-be, ezért írja Domokos, hogy „agyonírtad őket” (JGYÖM 5:240–83). — *A színház-írás*

ra: lásd a 151. sz. levelet is. — *B. Jóska*: Balassa József (1884—1940), ekkor a SzéV felelős szerkesztője. — *Nehogy reverendában jöjj haza!*: lásd a 135. sz. levelet és jegyzetét.

180. K: eredeti: Múz. 54/544/2.

M: kiadatlan.

Régen elment Szegedről: aug. 29-én utazott el Nagyváradra; lásd a 176. sz. levelet. — *Paolot és Francescát*: lásd a 144. és 147. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Kuthi Sanyiról*: Térey Kuthy Sándorról.

181. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Tekintetes Babits Mihály tanár úrnak Fogaras Főgimnázium. — Részben a postabélyegző kelte.

M: BJK 127.

A Holnap sikerén: A Holnap Társaság programjáról van szó. — *Balázs Béla írja*: a levél ismeretlen. — *A Hét (Lehotai)*: Kosztolányi cikke: *A Holnap* (A Hét 1908. szept. 13.). — *Független Magyarország*: Fodor Gyula (1890—1948) írta, aki ebben az esztendőben kezdte újságírói pályafutását; címe: *A Holnap* (1908. szept. 13.) — *Szeged és Vidéke*: Eisner Manó írta; címe: *A Holnap* (1908. szept. 13.) — *A nagyváradai lapok*: az első számottevő cikket Várady Zsigmond (1865—1913) nagyváradai ügyvéd, országgyűlési képviselő, közhíró írta a NN-ban; címe: *A Holnap* (1908. szept. 6.); ettől kezdve a nagyváradai lapok szinte naponta írtak a versgyűjteményről és a körülötte kialakult vitáról. — *Osvát . . . kéri címedet*: a levél ismeretlen; lásd a 176. sz. levelet is. — *Excelsior!*: Magasabbra! — *Ady Váradon van*: Ady szept. közepén érkezett vissza földközi-tengeri útjáról (AVL 191—192).

182. K: eredetije ismeretlen; lásd a 38. sz. levél jegyzetét. — Keltezés a tartalomból: a levélben említett Hatvany-cikk a PN 1908. szept. 23-i számában jelent meg.

M: Losonczy. — BJK 128.

Levelezőlapjaidat: a 176. és 181. számúakat; több lev. lapot ebből az időszakból nem ismerek. — *Bajtársaidnak szíves üdvözlötüket*: lásd a 181. sz. lev. lapon Dutka Ákos és Emőd Tamás üdvözlötét. — *A „Holnap”-ban megjelent verseim*: Babitsnak a következő versei jelentek meg *A Holnap*-ban: *Turáni induló*, *Theosophikus énekek*, *Vérivő leányok*, *Golgota csárda*, *Fekete ország*. — *Kún Jóska . . . elküldte*: lásd a 181. sz. levél jegyzetét; lásd még a BJK 128. sz. levelének jegyzetében Babits és Kún József levélváltását. — *Pour épater les bourgeois*: polgárbotránoztató. — *A „Pesti Napló” krüikáját*: Hatvany Lajos *A Holnap* c. cikke 1908. szept. 23-án jelent meg a PN-ban.

183. K: eredetije Vámbéri Gusztáv (1155 Budapest Bajor u. 1.) tulajdonában; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Az EMKE kávéház levélpapírján. — Keltezés a tartalomból: A Holnap Társaság első irodalmi ünnepségét 1908. szept. 27-én tartotta, Nagyváradon; a levél erre az ünnepségre meghívó.

M: Somogyi-könyvtári Műhely 1978. 88.

Ady . . . új verse Vajdáról: a Ny 1908. okt. 1-i számában (II. 176) számában közzétett *Egy néhai költő* (végleges címe: *Néhai Vajda János*) c. vers. — *Felolvasás*: Ady Endre fölolvásásának címe: *A Holnap*; megjelent a NN 1908. szept. 29-i számában. — *Szabad előadás*: JGy előadásának szövege ismeretlen. —

A Halál rokona: Ady Endre verse. — *A vaáli erdőben*: Vajda János verse. — „*ha egy pinián toboz lenne*”: utalás Péterfy Jenőre; lásd a 34. sz. levél jegyzetét. — *Anch' io*: Én is; az anch' io sono pittore (én is festő vagyok) szállóigévé lett mondanásra utal.

184. K: eredeti, Múz. 54/544/3. — Lev. lap. — Címzés: Juhász Gyula tanár úrnak Nagyvárad Gynmásium. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Gyula, Gyula: a szemrehányás föltehetőleg azért van, mert JGy nem választott a Domokos házaspár levelére; lásd a 179. és 180. sz. leveleket.

185. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Tek. Babits Mihály tanár úrnak Fogaras Főgimnázium. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 129.

Mérleg utca 5/a: téves cím; lásd a 186. sz. levelet. — *Kemény Simon szigorú kritikát írt*: a Ny 1908. okt. 1-i számában jelent meg; címe: *A Holnap*; lásd: Ilia 32—3. — *A szerk. külön megvédett*: Osvát Ernő megjegyzést fűzött Kemény Simon cikkéhez, melyben Babits tehetségét kiemeli; szövegét lásd a Ny idézett helyén vagy a BJK 129 jegyzetében, továbbá Ilia 32. — *A Független Magyarországba . . . mert az a mi hivatalos orgánunk*: a FM a Függetlenségi Párt lapja volt 1902-től 1919-ig; főszerkesztője Lengyel Zoltán (1873—1940) ügyvéd, országgyűlési képviselő; szerkesztője Lóránt Dezső ellenzéki képviselő; Lóránt Dezsőnek baráti kapcsolatai voltak Ady Endrével, bizonyára ez magyarázza, hogy a FM *A Holnap* költőinek „hivatalos” orgánuma lett; a vasárnapi szám tárcarovata rendezerint *A Holnap* költőinek verseit közölte, és népszerűsítő hadjáratot folytatott *A Holnap* költői mellett; lásd még: AM 1:62. — 12—15-én, *Pestre megyek*: valóban járt Budapesten; lásd a 188. sz. levelet.

186. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: a másolatokon nincs címzés. — Keltezés a tartalomtól: közvetlenül a 185. sz. levél után íródott, melyben JGy tévesen adta meg a Ny címét.

M: BJK 130.

A Nyugat szerkesztősége: lásd a 185. sz. levelet. — *A Pester Lloyd is*: a cikket Mohácsi Jenő írta E. M-i jelzéssel; címe: *A Holnap* (1908. szept. 27.). — *Daljáték szöveget írtam*: az *Atalanta* szövegét; lásd a 176. sz. levelét és jegyzetét. — *Drámát írok*: bizonyára a *Szép csöndesen* c. egyfőlvonásost; megjelent a FM 1909. máj. 30-i számában; a nagyvárad Szigligeti Színház 1909. márc. 21-én adta elő (JGYÖM 4:174—81; 466—80). — *A Nyugatba szándékozom írni rólad*: JGy nem írt Babitsról a Ny-nak sem az 1908-i, sem az 1909-i évfolyamába.

187. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: Ilia 99—100. — Ilia Acta 33—4.

A Vajda-cikk visszaküldését: nem lehetett megállapítani, milyen cikkről van szó. — *Kemény Simon barátom ítéletét*: lásd a 185. sz. levelet és jegyzetét. — *Leveleimből*: lásd a 174. sz. levelet. — *Csillag-jegyzetből*: Osvát Ernő jegyzetéből, melyet Kemény Simon híralatához írt; lásd a 184. sz. levél jegyzetét. — *Inappellabilis*: megföllebbezhetetlen. — *Avance*: előny.

188. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltezés a tartalomról: a levélben említett cikk a Nap 1908. okt. 7-i számában jelent meg; a levél tehát okt. 7-e után, de 15-e előtt íródott, mert a levélben említett alakuló gyűlés 1908. okt. 15-én volt.

M: Paku. — BJK 131.

Schöpflin Adádr kezei közt van: Schöpflin ekkor a Vasárnapi Újság szerkesztője. — Ha találkozol vele: JGy Budapestre készült; lásd a 185. és 190. sz. leveleket és jegyzetüket. — Páris: lásd a BJK 62 jegyzetét. — *Fête galante*: végleges címe: *Galáns ünnepség*. — *A röpködő templomat*: végleges címe: *A templom! Röpköd!*; a Ny nem közölte, először *A Holnap új versei* c. gyűjteményben jelent meg. — *Lisztit*: végleges címén *Régi magyar irodalom*; a Vasárnapi Újság nem közölte, először a Ny-ban jelent meg (1913. I. 660–3). — *A Nap*: a felelőtlen és föltűnést hajhászó bulvárlap 1908. okt. 7-i számában *Apponyi keze puszta, rombol, de csak titokban!* címmel cikket közölt Babits fogarasi áthelyezéséről, illetve annak vélt okairól; a cikk teljes szövegét lásd a BJK 131 jegyzetében; lásd még: Péter László: *Juhász Gyula és a „fekete báró”* c. tanulmányát (*Acta Universitatis Szegediensis; Sectio Litteraria*; 1959. 2:103–5). — *Alakuló gyűlésekre*: A Holnap c. tervezett folyóirat alakuló üléséről van szó; Nagyváradon tartották az EMKE különtermében 1908. okt. 15-én, és Sarkadi Lajos kamarai titkár elnökölt; a tervek szerint JGy és Marton Manó lett volna az irodalmi és művészeti folyóirat szerkesztője; Ady is jelen volt. — *A rejtelmes három név*: az 1908. okt. 8-án postázott meghívón (Eisner-hagy.) JGy-é mellett a következő három név olvasható még: dr. Berkovits René, dr. Dénes Sándor, dr. Nagy Mihály. — *Berkovits*: literátus érdeklődésű, gazdag nagyváradai orvos; később is támogatott anyagilag hasonló vállalkozásokat; lásd: Hegedüs Nándor: *Ady Endre nagyváradai napjai* (1957). 383. — *Dénes*: Dénes Sándor (1881–1934) nagyváradai ügyvéd, ipari vállalkozó; versei és műfordításai is jelentek meg; A Holnap Társaság elnöke. — *Nagy*: Nagy Mihály, nagyváradai ügyvéd, Ady egyik benső barátja.

189. K: eredeti, PM, V 2329. — Lev. lap. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula író úrnak Nagyvárad Emke-kávéház. („Holnap” irod. társaság terme.)

M: kiadatlan.

Szíves meghívásokatok: bizonyára ugyanolyan meghívót kapott, mint Babits; lásd a 188. sz. levelet és jegyzetét.

190. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Képes lev. lap. — Címzés: Nemzetes Babits Mihály okl. tanár úrnak Fogaras.

M: BJK 132.

Személyesen adtam át Osvát Ernőnek: JGy budapesti útjáról lásd a 185. sz. és 188. sz. leveleket; azokat a verseket adta át, melyeket Babits a 188. sz. levél mellékleteként küldött JGy-nak. — *Revü indul*: terv maradt; lásd a 188. sz. levelet és jegyzetét is. — *Független Magyarországon*: a FM 1908. okt. 25-i számában, a *Halk orgiák*, végleges címén: *Bakhánsláрма*. — *Nagyvárad Naplóban*: a NN 1908. okt. 18-i számában a *Kútban*, az *Éhszomj* és a *Régi magyar költők*.

191. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Kolozsvári Országos Nemzeti Színház levélpapírján.

M: JGYÖM 4:497.

Janovics Jenő (1872—1945): színész, rendező, színingazgató, a magyar némafilm egyik megteremtője; 1902-től 1905-ig a szegedi, 1905-től pedig a kolozsvári színház igazgatója. — *Atalantát*: lásd a 176. sz. levelet és jegyzetét.

192. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — *Keltezés a tartalomból*: válasz a 190. sz. levélre, tehát 1908. nov. 2-a után íródott, de nov. 14-e előtt, mert Balázs Bélának az a levele, melyet Babitsnak e levélben idézett levelére írt válaszul, 1908. nov. 14-én kelt; lásd a BJK 133 jegyzetét.

M: Paku. — BJK 133.

Levelezőlapodra: a 190. számúra. — *Balázs Bélától levelet kaptam*: ismeretlen. — *Halálesztétikát*: Balázs Béla esszéje; 1907-ben jelent meg; Babits a Nyban írt kritikát róla (1908. II. 445—6). — *Feletem azonnal*: a levél ismeretlen. — *Öntudatról*: azonos a *Halálesztétika* c. könyvvel; Balázs Béla száz példányt más címmel köttetett be doktorátusi célra; lásd BJK 133. — *Miklós Jutka . . . verskötetét*: *Élet őfelsége* (Nagyvárad, 1908). — *Képeslapot kaptam Temesvárról*: ismeretlen. — *Ujságodnak nagyon örülök*: a tervezett *A Holnap* c. folyóiratról van szó; lásd a 187. sz. levelet és jegyzetét. — *A Horkayné szava*: Herczeg Ferenc írta Horkayné álnéven az Új Idők 1908. okt. 25-i számában; címe: *Ellesett párbeszéd*. — *Ad 3.*: valószínűleg *A templom! Röpül!* c. Babits-versről van szó, melyet Babits a 188. sz. levél mellékleteként küldött el JGy-nak, és amelyet a Ny-nak szánt. *Uszodát*: az *Emléksorok egy régi pécsi uszodára* c. Babits-versről van szó, mely *A Holnap új versei* c. kötetben jelent meg először. — *Páris*: lásd a 188. sz. levél jegyzetét.

193. K: eredeti, OSZK Bh. — *Keltezés részben a tartalomból*: a levélben említett Babits-versek a Ny 1908. nov. 16-i számában jelentek meg.

M: BJK 134. — JGYE 142.

Örömet hozó leveledet: a 192. számút. — *Dantéd legszebb részeit*: Dante fordítására nyári utazása, a Dante-emlékekkel való személyes találkozása is ösztönözte; lehetséges, hogy ekkor már valamennyit fordított belőle; lásd a 175. sz. levelet és jegyzetét; lásd még: Éder 54. — *A Holnap revüinek*: lásd a 187., 190. és 192. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Személyesen adtam oda Osvát Ernőnek*: lásd a 190. sz. levelet és jegyzetét. — *A Nyugat legújabb számában jött*: a Ny 1908. nov. 16-i számában (II. 393—5) a következő négy Babits-vers jelent meg: *Az örök folyosó*, *Sunt lacrimae rerum*, *Hegeso strja*, *Szóllóhegy télen*. — *Egyfelvonásos drámádat*: *A Simóné háza* c. drámáját kéri; lásd a 48., 88. és 198. sz. leveleket és jegyzetüket is. — *Oláh Gáborral és Juhász Gyulával egy este*: terv maradt; lásd a 194. sz. levelet is. — *Balázs ctmét*: Babits nem kérte tőle; JGy így hártja el Babitsnak azt a kérését, hogy közvetítsen közte és Balázs közt; lásd a 192. sz. levelet. — *Szinte*: szintén.

194. K: eredeti, Oláh-hagy. 152/d; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — *Keltezés részben a tartalomból*: JGy ugyanazokkal a szavakkal kér Oláh Gáborról egyfelvonásost, mint Babitstól a 193. sz. levélben.

M: Durkó 223—4. — BJK 134 [jegyzetben]. — Alföld 1962/4.

Négyesy főle stílyakorlaton: Négyesy László szemináriumáról van szó. — *Fogadd el a Holnap tagságát*: nem fogadta el; lásd a 178. és 195. sz. leveleket is; lásd még: Durkó 224. — *Szigligeti Theater*: a nagyváradai Szigligeti Színház; a tervezett vállalkozásból nem lett semmi; lásd a 193. sz. levelet és jegyzetét is.

195. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomról: válasz a 194. sz. levélre.

M: Alföld 1962/4.

A mezelen asszony-t: JGy a 194. sz. levélben kért Oláh Gábortól egyfölvonásozt; Oláh ezt küldte el neki; Nagyváradon nem adták elő; Debrecenben mutatták be 1909. dec. 10-én. — *Ganz ohne Kleidung:* teljesen ruhátlanul. — *A Holnap-társasággal még nem vagyok tisztában:* lásd a 178. és 194. sz. leveleket és jegyzetüket. — **Pd:** pedig.

196. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Népszava levélpapírján. — Keltezés részben a tartalomról: az év bizonytalan, de valószínűleg 1908, mert Balázs Bélának is jelent meg verse a Népszava 1908. karácsonyi számában; lásd a 224. sz. levelet is.

M: kiadatlan.

Írjon nekünk a karácsonyi számba verset: JGy-nak nem jelent meg a Népszava karácsonyi számában verse. — *Dutkának, Miklós Jutkának, Emőd Tamásnak:* Dutka Ákosnak nem jelent meg itt verse, Miklós Jutkának (*Álomlátások idején*) és Emőd Tamásnak (*A magyar tétélet*) igen. — *Balázs Bélának van . . . egy verse:* valószínűleg a *Dalok*; ez jelent meg az említett karácsonyi számban. — *Babius Mihály címét:* nincs nyoma annak, hogy JGy megírta volna Babits címét; Babitsnak sem jelent meg verse a Népszava karácsonyi számában.

197. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Távirat. — A postahivatal keltezése.

M: kiadatlan.

Illészekér: Ady Endrének *Az Illés szekerén* c. kötete 1908. dec. 18-án vagy 19-én jelent meg (AM 2:14). — *A cikkedér:* JGy a SzéV 1908. dec. 29-i számába *Ady legújabb versei* címmel írt (JGYÖM 5:306–7) *Az Illés szekerén-ről*; ezért gratulálnak neki a távirat föladó. — *Oláh Gábor, Fiastyuk lett Szabolcskából:* a duk-duk affér után írt JGy-cikkben ezzel kapcsolatban ezt lehet olvasni (JGYÖM 5:307): „Oláh Gábor egyelőre nem más, mint egy debreceni cívisfiú, aki . . . Szabolcska Mihályról írói jellemképet rókázik.” — *Marton:* Marton Manó (1874–1928) nagyváradai újságíró, költő, színműíró. — *Papp:* Papp János nagyváradai újságíró, ekkor a N munkatársa. — *Pásztor:* Pásztor Bertalan (1874–1944) a nagyváradai Sz munkatársa, több helyi lap szerkesztője, városi tanácsos.

198. K: eredeti, PM, V 3181/178. — A nagyváradai EMKE-kávéház levélpapírján. — Keltezés a tartalomról: JGy ebben a levélben Fenyő Miksának a *Hadi készülődések* c. cikkét köszöni meg, mely a Ny 1909. jan. 1-i számában jelent meg.

M: FLNy 389.

Szíves levelére: a levél ismeretlen. — *Babius barátom drámáját:* *A Simóné háza* címűt; közben bizonyára megkapta Babitsól; lásd a 193. és 194. sz. leveleket; a 207. sz. levélben arról értesíti Babitsot, hogy a drámát elküldte a Ny-nak. — *Jövendő nemzedék:* JGy-nak ezt a pedagógiai esszéjét nem ismerjük; a Nyban pedagógiai tárgyú írása nem jelent meg. — *Szép védelmét:* e jegyzet elején említett *Hadi készülődések* c. cikket.

199. K: eredeti, Múz. 54/631. — Névjegy. — Keltezés a tartalomról: a levél elején levő versidézlet JGy *Valakinek* c. verséből való (JGYÖM 1:198); ez a

SzÉV 1908. dec. 25-i számában jelent meg; a névjegyet Domokos Lászlóné jóval a vers megjelenése után küldte el JGy-nak, amint arra a névjegy *hetekig* — valószínűleg túlzó — kitétele utal; Péter László jogosan tételezi föl, hogy a névjegy kapcsolatban van az *Óreg hotel* . . . c. verssel is (JGYÖM 1:203), mely A Hét 1909. jan. 3-i számában jelent meg; JGy a névjegyet minden bizonnyal még Szegeden kapta kézhez, a téli szünetében, Nagyváradra való visszautazása előtt, tehát január elején.

M: Tiszatáj 1958/5.

Jéghegyein a gondolatnak: utalás a nietscheánus André Suarès könyvére; lásd a 39. sz. levél jegyzetét.

200. K: eredeti: Kilényi-gyűjt.

M: JGyE 144. — JGYÖM 5:649.

A múlt esztendei kiállításból: az 1908. ápr. 5-én Nagyváradon megnyílt Magyar Művészet c. tárlatról van szó; ezen Márffy Ödön is bemutatta néhány festményét; lásd JGYÖM 5:620. — *Honti Nándortól*: lásd a 171. sz. levél jegyzetét, továbbá: JGYÖM 5:621. — *Kiállítást rendezzek*: a tervezett Márffy-kiállítás 1909. ápr. 11-én nyílt meg Nagyváradon; lásd: JGYÖM 5:649. — *Budapestten szép sikere volt kiállításomnak*: 1907-ben Budapestten volt önálló kiállítása, 1908-ban pedig a MIÉNK művészcsoport tagjaival közös kiállításon vett részt Budapestten, a Nemzeti Szalonban; valószínűleg az 1907. évi önálló kiállítására céloz itt. — *Szűcs ígéretét*: a holnaposok a MIÉNK és a Nyolcak művészeti programjában a magukéval rokon vonásokat fedeztek föl, ezért támogatták Márffy kiállítási terveit; lásd: JGYÖM 5:649.

201. K: eredeti: OSZK Bh. — Keltezés a tartalomból: a levélben említett Szabó Endre-levél 1909. jan. 27-én kelt, tehát JGy a levelet 27-én vagy utána írhatta.

M: BJK 138.

Velős válaszdobban: a levél ismeretlen. — *Utolsó levelem óta*: valószínűleg a 193. sz. levélre céloz. — *Rákosi Jenőtől* . . . *Szabolcska Mihályig*: az említett írók cikkei: Rákosi Jenő: *A Holnap* (BH 1908. dec. 20.); Kenedi Géza: *Fagyöngők* (Az Újság 1909. jan. 10.; fölolvasta a Petőfi Társaság 1909. jan. 6-i ülésén); Lampérth Géza: *Magyar virágharc* (vers; fölolvasta a Petőfi Társaság 1909. jan. 6-i ülésén); Szabolcska Mihály: *Ma, holnap, holnapután* (A Budapesti Újság-írók Egyesületének Almanachja 1909-re). — *Kiss József azt mondotta rólad nekem*: személyes találkozásukkor; JGy 1908. okt. második felében járt Budapestten, akkor találkozott Kiss Józseffel; lásd a 185., 188., 189. és 193. sz. leveleket. — *Enyémmel együtt elbádjá februárban drámádat*: JGy drámáját, a *Szép csöndesen-t* (JGYÖM 4:174–81) 1909. márc. 21-én mutatta be a nagyváradi Szigligeti Színház; JGy darabja mellett ugyanezen az estén Mohácsi Jenő *Hamu* c. egyfölvonásosát és Marton Manó *Nyílt pályán* c. színjátékát adták elő; Babitsnak itt említett, *A Simóné háza* c. darabját nem adták elő; nem tállátam nyomát annak, hogy a Babits-darab miért nem került színre; lásd a 193. és a 194. sz. levelek jegyzetét, továbbá: JGYÖM 4:472. — *Kosztolányi üdvözlől*: föltehetőleg levélben, de ez ismeretlen. — *Új antológia készül: A Holnap új versei* c. versgyűjteményről van szó; Ady verseit is közölte. — *Válogass ki ide 15 verset*: Babits verseinek jegyzékét — melyek *A Holnap új versei* c. kötetben jelentek meg — lásd a BE bibliográfiájában (290). — *Szabó Endre leveléhez*: Szabó Endre levele 1909. jan. 27-én kelt (lásd: OSZK Kt), és Bársony

Istvánnak szól; Szabó Endre Bársonynak gratulál benne a holnaposok ellen írt *Irodalmi „modernség”* c. cikkéhez (Magyar Hírlap 1909. jan. 23.); Szabó Endre levele valószínűleg megjelent nyílt levél formájában, másképp JGy aligha tudhatott róla, természetesen Babits sem, megjelenési helyét azonban nem sikerült fölkuatnom. — *A Nyugat cikkéhez*: Fenyő Miksa cikke: *Hadi készülődések* (Ny 1909. jan. 1.). — *Oláh Gáborról mi a véleményed?*: bizonyára azért érdeklí, mert Oláh visszautasította A Holnap fölkinált tagságát; lásd: JGYÖM 5:644—5; lásd még a 178., 194. és 195. sz. leveleket és jegyzetüket.

202. K: eredetije ismeretlen; lásd a 48. sz. levél jegyzetét; másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 48. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Nagys. Juhász Gyula tanár úrnak Nagyvárad Rimanóczi u. 12. — Keltezés részben a tartalomból: válasz a 201. sz. levélre.

M: Tiszatáj 1965/2.

Kedves leveledet: a 201. számút. — *A Simóné házáat*: lásd a 198. sz. levél jegyzetét; a Ny nem közölte. — *Neked küldött verseim*: nem lehet tudni, mely versekről van szó, mert 1908 karácsonya előttől a 193. sz. levelet ismerjük csak, ebből pedig nem derül ki; a következő versek jöhetnek számításba, melyeket talán JGy helyezett el: *Sunt lacrimae rerum* (N 1908. dec. 4.); *Megállj* (NN 1908. dec. 25.); *Októberi átátosság* (FM 1908. dec. 25.); *Újév* (N 1909. jan. 1.). — *Karácsonyi novellámat?*: bizonyára a *Karácsonyi Madonna* c. Babits-novelláról van szó; a Ny-ban jelent meg (1909. II. 641—5). — *A Holnap újságról*: lásd a 188., 190., 192. és 193. sz. leveleket. — *Az új Holnapba*: *A Holnap új versei* c. antológiába; lásd a 201. sz. levelet és jegyzetét.

203. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: a másolatról hiányzik a címzés. — A postabélyegző kelte.

M: Paku. — BJK 139.

Levelet kaptam . . . Kollányi nevű úrtól: Kollányi Boldizsár levelének (OSZK Bh) teljes szövege a BJK 139 jegyzetében olvasható. — *Irtam neki*: a levél ismeretlen. — *Az új Holnap*: lásd a 201. sz. levelet és jegyzetét. — *Neked küldött kéziratomról*: lásd a 202. és 207. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Gyenge kezdő műveimet közlik a lapok*: lásd a BE bibliográfiáját (290); Éder Zoltán szerint (Éder 58—9) JGy Babits tudta és akarata ellenére tette közzé a nála levő verseit *A Holnap* c. antológiába. Ez azonban nem nagyon valószínű, hiszen Babits *A Holnap* megjelenése után nem sok idő múlva ismételtlen igénybe vette JGy közvetítését verseinek elhelyezésére; ha neheztelt volna JGy-ra, bizonyára nem kéri segítségét, illetve elutasítja JGy ajánkozását. Az persze megeshetett, hogy JGy egyszerre több verset is átadott vagy elküldött egy-egy szerkesztősegének, s azok ízlésüknek megfelelően — nem pedig Babits ízlése szerint — válogattak a náluk levő versek közül; JGy ebbe már nem szólhatott bele. Inkább arról van szó, hogy Babits — újraolvasván *A Holnap*-ban és a különféle lapokban megjelent verseit — elégedetlen volt velük; ez az elégedetlenség természetes; még inkább az, ha figyelembe vesszük, hogy ekkoriban megjelent versei közt olyanok is akadtak, melyek már évekkel előbb készen voltak; Babits némelyik ilyen versét nem is vette föl később köteteibe, *A Holnap* c. antológiában megjelent verseit azonban mind közölte a *Levelek Iris koszorújából* (1909) c. kötetében, vagyis mégsem volt olyan nagyon elégedetlen

velük, és kifakadását semmiképpen sem JGy-nak szóló szemrehányásként kell értelmeznünk.

204. K: eredeti: Kilényi-gyűjt. — Távirat. — Címzés: Babits tanár Fogaras. — A postahivatal keltezése.

M: BJK 140.

Antológiába: lásd a 201. sz. levél jegyzetét.

205. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltezés a tartalomból: a 204. sz. távirat után íródott.

M: Paku. — BJK 141.

Tegnap levelemből: a 204. sz. távirat után tehát azonnal írt JGy-nak, vagyis 4-én vagy 5-én; ez a levél ismeretlen. — *A Párist:* noha e levél szerint nem küldte el, *A Holnap új versei* c. kötetben mégis megjelent. — *A Lichtof:* végleges címe: *A világosság udvara*; megjelent az antológiában. — *Uszoda:* végleges címe: *Emléksorok egy régi pécsei uszodára*; megjelent az antológiában. — *Hosszabb levelet írok:* talán a 209. számút. — *Mikor itt voltál:* a levél megírásának helye bizonytalan; a 202. sz. levélből az derül ki, hogy Babits — noha tanítási idő volt — január végén Budapesten tartózkodott vagy csak átutazott a fővárosra, valószínűleg egészségi vagy családi okokból; a 203. sz. levélben utal is ilyesmire: „beteg is voltam, dolgaim is voltak”. Babits február 2-án már Fogarason volt: a 203. sz. levelet onnan írta, és JGy is Fogarasra küldte a 204. sz. táviratot. Nem lehetetlen, hogy Babits február elején ismét visszautazott Budapestre, s ott találkozhatott JGy-val. Sem JGy, sem Babits műveiben, leveleiben nincs nyoma annak, hogy JGy járt volna Fogarason Babitsnál; Péter László ezt nem is tartja valószínűnek (BJK 141), és lehetségesnek véli, hogy ez a levél nem JGy-nak, hanem Emőd Tamásnak vagy Kollányi Boldizsárnak szól; ez azonban kevésbé valószínű, mert Babits Kollányival meg Emőddel ebben az időben magázódva levelezett (lásd: a BJK 139 és BJK 146 jegyzetében); egyébként is sok mondanivalója Babitsnak csak JGy számára lehetett, mert sem Kollányival, sem Emőddel nem volt olyan viszonyban, hogy levelenek ez a kitétele rájuk vonatkozhatnék. A 202. sz. levél és ez is csak másolatban maradt ránk, s a keltezésbe meg a szövegbe olyan hibák csúszhattak be, melyek ma már aligha korrigálhatók.

206. K: eredeti, OSZK Kt. — Kitépelt, vonalas füzetlapon. — Keltezés a tartalomból: Rozsnyai Kálmán többször megfordult Nagyváradon; ez a levél ilyen alkalomkor íródhatott, erre vall a kitépelt füzetlap is: tehát nem postán jutott el Rozsnyaihoz, hanem küldönc vitte; az 1909. febr. eleji keltezését azzal lehet valószínűsíteni, hogy a levélben említett könyv — melyet JGy megköszön — föltehetőleg Rozsnyai *Emlékek* c. könyve (II. rész); ez 1909-ben jelent meg; az 1909. febr. eleji keletkezésére utal JGy-nak az a megjegyzése is, hogy drámai oeuvre-be fogott; a 207. sz. levélben is drámaírási tervéről ír Babitsnak.

M: Magyar Nemzet 1943. dec. 16.

Hálás köszönet a könyvért: föltehetőleg dedikálva kapta; lásd e jegyzetben előbb. — *Drámai oeuvrebe fogtam:* a 201. sz. levélből azt lehet sejteni, hogy JGy *Szép csöndesen* c. drámája már elkészült; lehet azonban, hogy akkor még dolgozott rajta, vagy a színház esetleg valamilyen színopszis alapján fogadta el a darabot, és csak ekkoriban fogott hozzá; más drámájáról, mely ekkortájt

készült volna, nem tudok; lásd a 207. sz. levelet is. — *Que sçais je ?*: lásd a 39. sz. levél jegyzetét.

207. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltezés részben a tartalomból: a levél tartalmából arra lehet következtetni, hogy ez a levél részleges válasz a 202., 203. és 205. sz. Babits-levelekre. **M:** BJK 142.

Kézirataid . . . mind megjelentek: lásd a 203. sz. levél jegyzetét. — *Drámadat*: a sokszor emlegetett *A Simóné házáról* van szó; lásd a 193., 198., 201. és a 202. sz. leveleket, illetve jegyzetüket. — *A kötetünknek küldött 15 verset*: lásd a 203. sz. levelet. — *Az antológia egy hónap alatt készen lesz!*: *A Holnap új versei* 1909. ápr. elején jelent meg. — *Atalanta*: lásd a 176. sz. levél jegyzetét. — *Most drámát írok ismét*: lásd a 206. sz. levelet és jegyzetét.

208. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Nemzetes Babits Mihály tanár úrnak Fogaras Főgimnázium. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 143. — JGyE 145.

Ma egy éve: 1908. febr. 12-én; JGy rosszul emlékezett megérkezésének dátumára; lásd a 147. sz. levél jegyzetét is. — *Az új antológia*: lásd a 207. sz. levelet és jegyzetét. — *Gózon Gyula* (1885–1972); ekkor a nagyváradai Szigligeti Színházban játszott. — *Marton Manó* (1874–1928) nagyváradai újságíró, költő, színműíró felesége. — *Kollányi*: Kollányi Boldizsár. — *Böszörményi*: Böszörményi Andor (1884–?) nagyváradai ügyvéd, a NN munkatársa. — *Mezey Zsiga*: hegedűművész; JGy-nak egy ideig szállásadója volt Nagyváradon. — *Zabolátlan akarattal*: idézet Babits Mihály *Turáni induló* c. versének 8. versszakából.

209. K: eredetije ismeretlen; lásd a 38. sz. levél jegyzetét; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Losonczy Géza közlése szerint ezt a levelet a következő, a megszólítás fölé írt, szöveg vezeti be: „Ez egy régi levelem hozád, melynek tartalmát azóta nagyrészt Emődnek írtam meg. Fordíts a túlsó oldalra!” A túlsó oldalon levő, megkezdett és el nem küldött levelet Babits kék ceruzával áthúzta; Babits tehát a régebben írt levélfogalmazványt és az új levelet is elküldte JGy-nak; Losonczy az áthúzott levélfogalmazvány szövegét nem közli, a fogalmazvány szövegét a Bh levélmásolatai közt nem találtam meg, vagy ha megvan is, nem tudtam azonosítani; ha a szöveg a másolatok közt fennmaradt, és csak azonosítani nem tudtam, akkor az áthúzott levél szövege is olvasható ebben a gyűjteményben, de nem tudom, melyik az; Babitsnak azt a levelét sem ismerem, melyben a JGy-nak szánt, de el nem küldött levél tartalmát megírta Emődnek. — Keltezés a tartalomból: *A Holnap új versei* c. kötet 1909 húsvétjára jelent meg; húsvétvasárnap ápr. 11-re esett 1909-ben; ebben a levélben még a kötet korrektúrájáról van szó, továbbá Babits említi, hogy az ünnepeket Fogarason tölti, tehát a levél virágvasárnap előtt — a húsvéti szünidő kezdete előtt —, vagyis ápr. 4-e előtt íródott, föltehetőleg márc. utolsó napjaiban.

M: Losonczy [néhány sora hasonmásban is]. — BJK 146.

Ez a levelem nemcsak neked szól: utalás a 208. sz. levél aláíróira. — *Emőd kérésére*: a Bh-ban megvan Emőd kérés levele; szövegét lásd a BJK 146 jegyzetében. — *Rancuneom van*: neheztelek. — *Egyszer már kért tőlem*: Kosztolányi

1907. dec. 3-án kelt levelében kért Babitstól a Népszava részére verseket (BJK 109); lásd a 139. sz. levelet és jegyzetét. — Az „*Úszodára*” *írt versem harmadik sorában*: a kért javítást JGy elvégezte; az *Emléksorok egy régi pécsi uszodára c. Babits-versről* van szó. — *Nem nagyon tálszottak, gyerekesek . . .*: lásd a 203. sz. levél jegyzetét. — *Itt töltöm az ünnepeket*: Fogarason a húsvéti ünnepeket. — *Dantét fordítva*: Babits Szegeden fogott hozzá az *Isteni színjáték* fordításához; lásd a 175. sz. levelet is; a *Pokollal* 1912-re készült el.

210. K: eredetije ismeretlen; szövegét a JGYÖM 4:508 alapján közlöm. — Keltezése a JGYÖM 4:504 alapján.

M: FM 1909. ápr. 9. — JGYÖM 4:508.

Három palmaággal: JGy *Atalantiájának* debreceni bemutatója 1909. ápr. 1-én volt; a bemutató után, még a színpadon, Zilahy Gyula beszédben köszöntötte a három szerzőt, s az egyedül jelenlevő Deésy Alfrédnak a palmaágat és ezt a levelet nyújtotta át; az elsejeli előadáson JGy nem volt jelen, csak a bankettre érkezett meg; a 2-i előadáson ő jelent meg a közönség előtt, a harmadik estén pedig a harmadik társszerző, Lehel Károly (JGYÖM 4:508).

211. K: eredetije ismeretlen; szövegét a JGYÖM 4:509 alapján közlöm. — Keltezés a tartalomból: JGy az ápr. 2-i előadást látta, s utána hamarosan visszatért Nagyváradra, mert ápr. 5-e után már onnan írja Babitsnak a 212. sz. levelet.

M: Debrecen 1909. ápr. 7. — Múzeumi Kurir [Debrecen] 1971. márc. — JGYÖM 4:509.

Ferenczy Frigyes: Ferenczi Frigyes (1869 – 1935), színész, rendező, később a budapesti Operaház, majd a Fővárosi Operett Színház rendezője, illetve főrendezője. — *Ligeti*: Ligeti Lajos; a levélben említett színésznők és színészek szereposztását lásd: JGYÖM 4:504.

212. K: eredeti. OSZK Bh. — A Nagyvárad c. lap levélpapírján. — Keltezés a tartalomból: A *Holnap* nagyszombati matinéja 1909. ápr. 10-én volt, a meghívás erre szól; a levélben JGy ezt írja: „Most ügyis szünet van . . .” Tehát már nagyhéten, vagyis ápr. 5-e és 10-e közt íródott a levél.

M: BJK 147.

Jöjj át nagyszombatra: lásd e jegyzetben előbb; Babits nem tett eleget a meghívásnak; lásd a 213. sz. levelet. — *Fővárosi értékes egyéniségek*: csak Nagy Endre volt ott a meghívott fővárosiak közül; egyébként nem lehet tudni, hogy kiket hívtak meg; a nagyszombati matinét Sarkadi Lajos, a nagyváradai Kereskedelmi és Iparkamara titkára nyitotta meg, majd Sík Rezső szavalt JGy, Dutka és Emőd verseiből; ezután Nagy Endre mutatta be Reinitz Béla Ady-dalait, végül Miklós Jutka szavalt a saját verseiből. — *A Holnap mecénásai*: Dénes Sándor (1881 – 1934) ügyvéd, több ipari vállalat tulajdonosa és Wertheimstein Viktor nagyváradai nagyiparos; lásd: AM 1:63.

213. K: eredetije ismeretlen; lásd a 38. sz. levél jegyzetét. — Keltezés a tartalomból: válasz a 212. sz. levélre.

M: Losonczy [hasonmásban is]. — BJK 148.

Semmiképp sem mehetek: a nagyváradai matinéra; lásd a 212. sz. levelet és jegyzetét. — *Szeretném, ha kitörölnéd*: a prózai jegyzetek benn maradtak a kötetben; Babits levele bizonyára későn érkezett: *A Holnap új versei* c. kötet

ezekben a napokban jelent meg. — *Színműtrői működésed sikereihez*: JGy Szép csöndesen c. darabjáról van szó; 1909. márc. 21-én mutatták be Nagyváradon.

214. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Képes lev. lap. — Címzés: Tek. Babits Mihály tanár úrnak Fogaras Főgimnázium. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 149.

Köszönjük szíves leveledet: a 213. számút. — *Sajnáljuk, hogy nem jöhetél*: lásd a 212. és 213. sz. leveleket és jegyzetüket. — *A köteteket*: a húsvétra megjelent *A Holnap új verseinek* tiszteletpéldányait. — *Ignotus tárcát írt rólad*: a Pester Lloyd 1909. ápr. 11-i számában *Ueber Verse* címmel.

215. K: eredetije ismeretlen. — Lev. lap. — Címzés: a közlésekből hiányzik. — Keltetés részben a tartalomból: a vers, melyet Ady JGy-nak megköszön, az *Ady Endrének* c. vers (JGYÖM 1:217), s ez a FM 1909. ápr. 25-i számában jelent meg.

M: Tűz 1919. jan. 30. — Ö 1:141. — JGyE 146. — PLAN 106.

Köszönöm a versedet: lásd e jegyzetben előbb. — *Funerátorom leszel*: 1909. márc. 9-én kelt levelében Ady ugyanilyen hangulatban ír öccsének (AVL 249): „Hiába, baj van, csak betegbb vagyok egyre-egyre, itt már csak a szanatórium használ.”

216. K: eredeti, OSZK Bh. — A Hét levélpapírján. — Részben a postabélyegző kelte.

M: Magyar. — Szabad Hazánkért 1956/9. — BJK 152.

Megörültem a levelének: a levél ismeretlen. — *Kicsike emberek zavartak fel*: JGy és Kosztolányi az 1907. októberi afférjuk óta nem váltottak levelet; lásd a 132. és 133. sz. leveleket és jegyzetüket; elhidegülésüknek egyéb okai is lehetnek, talán ma már ki sem kutatható intrikák. — *A B. E.-t*: Kosztolányi *Boszorkányos esték* c. novellás kötetéről van szó. — *Irjon róla*: JGy cikke Kosztolányi könyvéről A Hét 1909. aug. 15-i számában jelent meg (JGYÖM 5:350–2). — *Nádai*: Nádai Pál (1881–1945), A Hét főmunkatársa.

217. K: eredeti, Petri-hagy. — Lev. lap. — A levelet csak közlésből ismerem.

M: JGyE 155 [részlet].

Megyek ismét: Petri (Pick) Lajos (1884–1963) szegedi származású szobrászművész; első jelentős munkája JGy mellszobra volt; JGy modellt ülni járt hozzá, szegedi műtermébe; lásd JGyE 154–5. — *Jairus leánya*: a Biblia szerint egy zsidó főember leánya, akit Krisztus halottaiból föltámasztott; lásd Máté evangéliumát (9,25).

218. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Tek. Branyiczky Dezsőnek joghallgató Orosháza. — A lev. lapon ceruzával, több kéztől származó írással a következő címek olvashatók: Mosonyi u. 9.; Deák Ferenc u. 7.; Bátori u. 16.; Calle San Nikolo 361 II. 8.; olvashatatlan helységnév. — Részben a postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Branyiczky Dezső (1889–1957): újságíró, költő; JGy-val nagyváradai újságíró korában ismerkedett meg; később az Orosházi Friess Újság szerkesztője. — *Jóleső soraidat*: a levél ismeretlen.

219. K: eredeti, OSZK Kt; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Emőd Tamásnak a „A Holnap” címén Nagyvárad Emke kávéház. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Magyar Rimbaud: a holnaposok legifjabb tagja Emőd volt, ezért nevezték így maguk között, miután a FM így mutatta be Emődöt olvasóinak. — *I. Független Magyarország:* lásd FM; a lap és a holnaposok kapcsolatára vonatkozólag lásd a 185. sz. levél jegyzetét. — *Nem Imre:* utalás Farkas Imrére (1879—1976). — *Se Wolfner:* utalás Wolfner-Farkas Pálra (1878—1921), az Új Idők szerkesztőjére. — *Bimmer téren:* a nagyváradai Bémer téren. — *P. L.:* Pallas Lexikon; a *tériszony* szót az említett lexikon utolsó kötetében (Téba-Zsuzsok) lehet megtalálni. — *A Bolyai címszót:* Bolyai János geometriájának tréfás összekapcsolása a *tériszony* szóval; egyébként az utalások értelmét nem tudtam megfejteni. — *Diósinak:* Diósi Ödönről, Léda férjéről van szó. — *Marcinak:* talán Stern Mártonnak, Léda nagybátyjának. — *Miskának:* Nagy Mihálynak; lásd a 188. sz. levél jegyzetét. — *Kussinszky Bálint* (1864—1938): szabadkai születésű régész, később egyetemi tanár, az MTA tagja. — *Milkó Izidor* (1855—1932); szabadkai születésű író, újságíró; Szabadkán ügyvéd, árvaszéki ülnök, egyik alapítója a szegedi Dugonics Társaságnak.

220. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Küldönccel kézbesített levél. — Keltezés a tartalomtól: az 1909. okt. 3-án megrendezett nagyváradai Nyugat-matiné előkészületeiről van szó a levélben; lásd a 221. sz. levelet is.

M: Ilia 36.

A Nyugat egy tervéről: lásd e jegyzetben előbb; részletesen lásd: Ilia 36—8. — *Rimanóczy szálló:* nagyváradai szálló.

221. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Nyugat levélpapírján, pecséttel ellátva.

M: Ilia 37—8.

Nagyvárad kirándulásunkon: a Nyugat-matinéről van szó; lásd a 220. sz. levél jegyzetét. — *Érdekes felolvasásával:* JGy a modern irodalmi törekvésekről olvasott föl; lásd: Ilia 36—7.

222. K: eredeti, Múz. 54/536/10.

M: kiadatlan.

Éo ipso: eleve. — *Ex a „könyv”:* Kulcsár Gyula tanulmányáról van szó; címe: *A magyar trásművészet főkérdései* (1909. Nyelvészeti Füzetek 54.); ennek *Magyar szók és szólások* c. fejezetét két részletben közölte a Magyar Nyelvőr (1909. márc. 15. és ápr. 15.); Kulcsár sokat idéz Ady, Babits, JGy, Oláh Gábor stb. verseiből. — *Az ősi magyar rítmus:* Gábor Ignác (1868—1944) említett könyvének pontos címe: *A magyar ősi rítmus* (1908). — *Kollányi Márton:* névtévesztés; Kollányi Boldizsárról van szó. — *A Holnap második eresztése: A Holnap új versei,* melyhez Kollányi Boldizsár írta az előszót. — *Rákosi Jenő nem is titeket kritizált:* lásd a 201. sz. levél jegyzetét. — *Hanem ő:* Rákosi *A Holnap* kötetét bírálván 1908. dec. 20-i cikkében, Kollányit nem bírálhatta, hanem Antal Sándort. — *Titeket veszlek boncolókés alá:* valószínűleg csak terv maradt. — *Sámsont:* lásd a 28. sz. levél jegyzetét. — *Keletiek Nyugaton:* lásd a 146. sz. levelet és jegyzetét. — *A szegedi Versekből:* az 1907-ben megjelent *Juhász Gyula versei* c. kötetből. — *Államhoz:* állami gimnáziumhoz. —

223. K: eredeti, Eisner-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Mikor mutatják már be: az *Atalanta* szegedi bemutatója 1909. nov. 19-én volt. — *Priváry mesternőnél:* a Szegfü utcai Priváry-vendéglőben; lásd: JGYÖM 3:298. — *Tibor Ernő* (1885–1945): nagyváradai festőművész; szegedi kiállítása 1909. nov. 21-én nyílt meg; lásd: JGYÖM 5:655. — *Hellert:* Heller Ödön (1878–1921) szegedi festőművész. — *Joachimot:* Joachim Ferenc (1882–1964) szegedi születésű festőművész. — *Nyilasyt:* Nyilasy Sándor (1873–1934) szegedi festőművész. — *Dénes:* Dénes Sándor, A Holnap Társaság elnöke.

224. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Népszava cégjelzéses levélpapírján. — Keltezés részben a tartalomról: Révész Béla valószínűleg 1909. nov. 9-én keltezte levelét, mert JGy-nak más években — sem 1908-ban (lásd a 196. sz. levelet és jegyzetét), sem 1910-ben, amikor még Nagyváradon volt — nem jelent meg verse a Népszava karácsonyi mellékletében; 1909-ben viszont igen, az *Átvás előtt* (JGYÖM 1:239–40); ez valószínűsíti az 1909-es dátumot.

M: JGyE 164.

225. K: eredeti, PM, V 2286.

M: kiadatlan.

Balassa József: a SzéV-nek 1907. jún. 23-tól 1913. ápr. 10-ig felelős szerkesztője; később fővárosi lapok szerkesztőségében dolgozott. — *Nemes lélek elnyerésével:* a SzéV 1909. okt. 26-i száma adta tudtul, hogy eljegyezte Milkó Erzsébetet (1891–1977); 1910-ben feleségül vette, később elváltak, s Milkó Erzsébet 1920-ban Gergely Sándor (1889–1932) szobrással kötött házasságot. — *Pénteki premiérére:* az *Atalanta* szegedi bemutatója 1909. nov. 19-én volt; részletesen lásd: JGYÖM 4:510–15. — *Cikket . . . Domokos Laci számára:* Domokos László a SzéV 1909. nov. 21-i számába írt méltatást az operetről (JGYÖM 4:514).

226. K: eredeti, PM, V 1757/7. — Lev. lap. — Címzés: Tekintetes Nagy Béla urnak, a Szegedi Híradó szerkesztősége Tisza Lajos körút.

M: kiadatlan.

— *A színház pénteki bemutatójához:* lásd a 225. sz. levelet és jegyzetét; a Szegedi Híradó nov. 17-én közölt előzetes hírt a bemutatóról (JGYÖM 4:510–11).

227. K: eredeti, Zolnai-hagy. — Lev. lap. — Címzés: Ngs. Juhász Gyula poéta piarista gimnázium Nagyvárad. — A postabélyegző kelte.

M: Zolnai 1957. — BJK 154.

Piarista gimnázium: elírás; helyesen: premontrei gimnázium. — *A Nyelvőr szerkesztője:* Simonyi Zsigmond. — *Irjak . . . az új magyar költői nyelvről:* bizonyára nem írta meg, ilyen témájú cikkét nem ismerjük. — *A „Holnap” első kötetét:* nincs nyoma, hogy JGy elküldte volna.

228. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap; a kép főirata: La coiffure féminine à travers les èves (A női hajviselet korokon át); az aláíráshoz tintával írt megjegyzés: 1835! (Louis Philippe). — Címzés: Tek. Juhász Gyula prem. kanonok, tanár urnak Nagyvárad Főgimnázium.

M: kiadatlan.

Székelly Gyula: újságíró; a Tiszántúl 1908. szept. 6-i számában, S. Gy. betűkkel jegyzett, *Atalania* c. cikkében az operett várható sikeréről ír (JGYÖM 4:495–6). — **Major Dezső** (1889–1944): ekkor újságíró, később színházi dramaturg Pozsonyban, majd Romániában filmrendező. — **Laudetur J. C.:** Laudetur Jesus Christus (Dicséértesség a Jézus Krisztus). — **Paulini:** Paulini Béla (1881–1945) író, illusztrátor, karikatúrlista. — **Czigány D.:** a nehezen kibetűzhető aláírás valószínűleg Czigány Dezső (1883–1937) festőművésze. — **Szép verseihez gratulálók:** valószínűleg *A Holnap új versei* c. kötetben megjelent verseihez.

229. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Tekintetes Juhász Gyula tanár, író úrnak Nagyvárad Premontrai főgimnázium. — A postabélyegző kelte.

M: Alföld 1962/4.

Rándulj át hozzánk: JGy nem utazott el Debrecenbe; lásd a 229. sz. levelet. — **Gara Ákos** (1877–?) író, újságíró, nagyváradai és kolozsvári lapok munkatársa.

230. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: válasz a 229. sz. levélre.

M: Alföld 1962/4.

Szíves meghívása: lásd a 229. sz. levelet. — „*Magyar lelkek barátsága*”: JGy itt Oláh Gábort idézi; lásd a 28. sz. levelet. — **Írói arcképek:** Oláh Gábornak ez a kötete 1910-ben jelent meg, de JGy az esszéket ismerhette a BH-ból, ahol először megjelentek. — **Korunk hőse:** Oláh Gábor verses regénye; 1909-ben jelent meg. — **Keletiek Nyugaton:** Oláh Gábor útirajza; 1908-ban jelent meg. — **Fehér Árpádnak:** Oláh Gábor a lap szélére ezt írta: Tóth; ez a megjegyzés is arra utal, hogy elírásról van szó, és JGy Tóth Árpádot akart írni. — **Egykori kedves üdvözlét:** lásd a 117. sz. levelet. — **Sine me liber ibis in urbem:** lásd a 101. sz. levél jegyzetét. — **Versemet:** nem sikerült megállapítanom, melyik verséről van szó. — **Tu autem Domine:** Te pedig, Úram.

231. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A levélen JGy kézírásával: „Somlyó Zoltán sorai.” — Keltezés a tartalomból: JGy-nak a FM 1910. jan. 1-i számában cikke jelent meg Somlyó Zoltán *Dél van* c. kötetéről (JGYÖM 5:354–5); bizonyára ezt a cikket köszöni meg Somlyó. JGy 1912-ben is írt cikket Somlyóról (JGYÖM 5:448), de ez a dátum nem jöhet szóba, mert JGy ekkor már nem volt Nagyváradon, márpedig Somlyó azt írja ebben a levélében: „Még ma éjjel hazautazom Váradra.”

M: JGYÖM 5:655.

232. K: eredeti, Szirmai Endre (Stuttgart) tulajdona. Az eredeti levélről fényképmásolatom nincs, a levél hitelessége kétségbe vonható; lásd a Benkő Ákos és Szirmai Endre *Bartók Béla levelei Szirmai Károlyhoz* (Kritika 1977. 2. sz. 7. l.) c. közleményét, majd az ezt követő nyilatkozatokat és észrevételeket; az egyik: Benkő Ákos: *A Bartók-levelekről* (Kritika 1977. 4. sz. 21. l.), a másik: ifj. Bartók Béla: *Még egyszer a Bartók-levelekről* (Kritika 1977. 5. sz. 19. l.); ifj. Bartók Béla meggyőző érveket sorakoztat föl amellett, hogy a közölt Bartók-levelek — ha nem is mind — hamisítványok. Ez a filológiai incidens tett gyanakvóvá engem is, de nincs elegendő érvem arra, hogy ezt a levelet hiteles-

nek, illetve hamisítványnak minősítsem. Főntartásaim vonatkoznak a Szirmai szerkesztette Fény és Sötétség c. folyóíratra és e folyóiratban közölt JGy-cikkre is; lásd e jegyzetben később.

M: DM 1976. aug. 1.

Szirmai Károly (1890—1972): író, irodalomtörténész, 1933-tól az újvidéki Kalangya c. folyóirat egyik szerkesztője. — *Őnről szóló kritikám*: JGy kéziratból ismerhette az ekkor húszéves Szirmai verseit, s ezekről írhatta bírálatait; e bírálat — Szirmai Endrétől származó gépirat fényképmásolatban — szövege a következő:

Új költő jelentkezik

Szirmai Károly, az ifjú költő, irodalmunk nagy ígérete új ösvényeken jár, nemigen befolyásolják az elmúlt évtizedek alkotásai és irányzatai. Az élet és halál, az elmúlás, szomorú hangulatok szépségeiről, eltévedt, szegény, magányos emberek problémáiról ír.

Bátor kiállása, ha talán kissé más vonatkozásokban is, Adyéhoz hasonlítható, választékos, tömör nyelvezete, szóvirágoktól mentes sorai olykor Babits Mihályra emlékeztetnek, a témaköre, borongós hangulatvilága Kosztolányi Dezsővel vagy Edgar Allan Poe-val rokon, de egyiknek sem követője.

Főlényes, kiforrott írásművészete alapján versei tanulmányozása közben úgy tűnik, mintha nagy gyakorlattal rendelkező, s nem egy 20 éves költő sorait olvasnám. Az *Őszi éjszakák*, az *Északi szél*, a *Szótagok zenéje*, *A halál országában*, az *Üzenet*, a *Fény és Sötétség* és más versei eredeti szemszögből, újszerűen tárják fel előttünk a „költészet birodalmát”.

Lírai miniatűrjeiben nemcsak az irodalom és a zene, de a filozófia komplikált eszközeivel hatol a mélybe, a „halál országának határán is túlra”, s röpit minket is hangulatai szárnyán egy ismeretlen világba — a víziók és álmok messzi hazájába.

Juhász Gyula

Megjegyzések e cikkhez:

JGy kritikájában olyan Szirmai-verseket is említ, melyeknek sokkal későbbi keltezése ismert; így például a *Fény és Sötétség* 1927-ben keletkezett. Meg kell engedni természetesen, hogy akár ez a vers is megvolt már 1910-ben, s 1927-ben csak átdolgozta, esetleg lényegesen. Ilyesmire utal Bori Imrénék is egy mondata *A jugoszláviai magyar irodalom történetében* (1968; 192. l.): „Pályája nem egyenletes ütemben kiteljesedő: eruptív korszakait a hallgatás éveit váltják fel — a sors szeszélye s az írói kedv csalfa játékaiknak hatása alatt.” Poe-val való rokonítását is meg lehet így magyarázni: talán ezek az ifjúkori motívumok születtek újjá egyik legjelentősebb alkotásában, *A holló* (1931) c. prózaversében (Bori: i. m. 195—6. l.). — JGy kritikájában két szokatlan kifejezés van; az egyik az *úgy tűnik*, a másik a *gyakorlattal rendelkező*. JGy az előbbit ezekben az években egyáltalán nem használta prózai írásában, ez utóbbit is csak nagyon elvétve. Mindkét kifejezés az elmúlt két évtizedben vált általánosan elterjedt divatkifejezéssé, igényes stiliszták az 1910-es években nem használták egyiket sem, vagy ha igen, csak ritkán. A *nyelvezet* sem JGy szava.

Fény és Sötétség: a Szirmai Endrétől származó gépirat fényképmásolatán a folyóirat címe alatt a következők olvashatók: Irodalmi folyóirat Szerkeszti Szirmai Károly Szerkesztőség és kiadóhivatal: Erzsébetfalva Hunyadi utca 28. Pest megye. — A folyóirat címlapjának említett másolatában még ez olvasha-

tó: 1910. június; 3. szám (I. évfolyam). JGy kritikája ebben a számban jelent meg. A folyóirat impresszumában említett Erzsébetfalva, 1926-tól Pesterzsébet, ma Budapest XX. kerülete.

233. K: eredeti, OSZK Kt.

M: JGyE 157—8. — JGYÖM 1:414—5 [részlet].

Nyugat antológiájába: Elek Artúr szerkesztette; címe: *Lyrri anthologia 1890—1910* (1911). — *Szabad kezét adok Önnek:* az antológiában a következő JGy-versek jelentek meg: *Szentségtörés* (JGYÖM 1:223), *Magamhoz* (JGYÖM 1:257), *Mindig . . .* (JGYÖM 1:194), *Szögedi interieur* (JGYÖM 1:172). „*Rippl Rónai*” (végleges címe: *Szomorú Friss István*; JGYÖM 1:181—2). — *Filológia és az Ódon ballada:* a két vers (JGYÖM 1:188 és 140—1) nem jelent meg Elek Artúr antológiájában. — *V. h.:* világi helyettes. — *Ausländische Lirik:* az antológia címe helyesen: *Die Lyrrik des Auslandes in neuerer Zeit* (1908). — *Bethge:* Hans Bethge; lásd a 97. sz. levél jegyzetét. — *Lev. lapon tudatni:* Elek Artúr válasza ismeretlen.

234. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Színjáték c. folyóirat levélpapírján. **M:** kiadatlan.

Bárdos Artúr (1882—1974): Max Reinhardt tanítványa volt, majd Hamburgban dolgozott rendezőként, hazatérte után 1910-ben és 1911-ben a Színjáték c. folyóiratot szerkesztette. 1912-től színházigazgató, 1916-ban megalapította a Belvárosi Színházat, és színházigazgatóként dolgozott 1949-ig, külföldre távozásáig. — *Vers-küldemények:* nem lehet tudni, hány verset küldött Bárdosnak; ebben az időszakban a következő versei jelentek meg a Színjátékban: *Sasfőök* (1910. márc. 24.; JGYÖM 1:255—6), *Színház* (1910. ápr. 13.; JGYÖM 1:258), *A színész halála* (1910. jún. 2.; JGYÖM 1:265), *Színházi szonett* (1910. szept. 29.; JGYÖM 1:270). — *Színházi dolgokról . . . tudósítást:* JGy-nak nem jelent meg cikke a Színjátékban.

235. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap; Zilahyné arcképe Zilahyné Vilma fölirattal. — Címzés: Nagys. Juhász Gyula fró úrnak Nagy-Várad. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Zilahyné: Zilahy Gyuláné, Singhoffor Vilma (1873—1918) énekesnő. — *A kedves megemlékezést:* a levél vagy a dedikáció ismeretlen.

236. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: Alföld 1962/4.

Új antológiát: Horvát Henriknek ez az antológiája csak 1918-ban jelent meg Münchenben, *Neue ungarische Lyrrik* címmel; lásd a 110. és 146. sz. levelet is. — *Szeretnék belekerülni:* az említett antológiában nincs Oláh-vers. — *Dehmel éreznék magyar köntösben:* Richard Dehmel (1863—1920) német költő; Oláh elsősorban *Zwei Menschen* (Két ember; 1903) c. verses regényét érezhette olyan műnek, mely stílusban és látásmódban rokonságot mutat az ő költészetével, főképp a *Sámsonnal*; Dehmel a század elején népszerű és nagyra becsült költő volt Magyarországon; JGy is fordított verseiből (JGYÖM 3:251; 256—7). — *Te a kiválasztottak között vagy:* JGy-nak hét verse van ebben az antológiában: *Isten kardja . . .* (JGYÖM 1:298), *Athéna Partenosz* (JGYÖM 1:196),

Egy régi novicius (JGYÖM 1:104–5), *Beato Angelico . . .* (JGYÖM 1:220), *Fátum* (JGYÖM 1:147), *Primitiva* (JGYÖM 1:146), *A búcsúzás szonettje* (JGYÖM 1:301–2). — *Felelj a levelmre*: a válasz ismeretlen.

237. K: eredeti, Múz. 55/881. — Lev. lap. — Címzés: Tekintetes Könyg Péter Igazgató Urnak Szeged Városi Zeneiskola. — A lev. lap bal felső sarkában JGy tinarajza: Tisza-parti őrház, két fa, gémes kút.

M: kiadatlan.

Király-König Péter (1870–1940): zeneszerző, 1904-től 1940-ig a szegedi Városi Zeneiskola igazgatója; 1910. júl. 2-án vette feleségül JGy húgát, Margitot. — *Mit csinál a Tisza?*: JGy kantátaszöveget írt leendő sógorának *A Tisza* (JGYÖM 3:227–30) címmel; bizonyára azt kérdi, hogyan halad a megzenésítéssel (JGYÖM 3:377). — *Faluni bányász*: pontos címe: *A faluni bányász*; Király-König Péter operája, 1909. máj. 11-én mutatták be Szegeden, Mihályi Ernő vendégfőléptével; máj. 13-án ismét előadták, de 1910-ben való fölüljításáról nincs adatom; lásd a 356. sz. levelet és jegyzetét is. — *Mihályi Ernő* (1876–?): színész, tenorénekes, 1907-től a budapesti Operaház tagja. — *Évfordulóra*: a Szegedi Dalárda alapításának ötvenedik évfordulójára (JGYÖM 3:376). — *Négyes Lászlóval*: bizonyára áthelyeztetéséhez kért segítséget tőle, akárcsak 1907-ben; lásd a 130. sz. levelet is. — *NB*: nota bene; jegyezd meg jól.

238. K: eredeti, Múz. 54/602. — Keltezés részben a tartalomból: Udvardynak a levélben említett könyve 1910-ben jelent meg.

M: kiadatlan.

Meglepett a levelével: a levél ismeretlen. — *Könyvem*: lásd a 148. sz. levél jegyzetét. — *Könyvemről írjon*: JGy nem írt.

239. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Ngs. Juhász Gyula tanár úrnak Nagyvárad Gimnázium. — A postabélyegző kelte.

M: Magyar. — BJK 156.

Az Életben egy új rovatot indítottam: a rovat címe: *Írófejek*; a folyóirat 1910. szept. 11-i számában indult. — *Őnről óhajtanék írni*: az *Élet* 1910. nov. 20-i számában írt *Juhász Gyula* címmel (EÉA 383–5); a lapban JGy arcképe is megjelent.

240. K: eredeti, Múz. 54/630.

M: kiadatlan.

Cserey Irma (1878–1965): színésznő, JGy-nak Somlyó Zoltán mutatta be 1909 nyarán, Szegeden; lásd: JGYÖM 1:473.

241. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Ngs. Juhász Gyula tanár úrnak (író) Nagyvárad. — Részben a postabélyegző kelte.

M: BJK 157.

A képét várom: a fényképet az *Élet*-beli cikkhez; lásd a 239. sz. levelet és jegyzetét.

242. K: eredeti, Múz. — Megadott lelőhelyén hiányzik.

M: kiadatlan. — Péter László idézi: JGYÖM 5:666.

A Modern Könyvtárban: már ekkor foglalkozott az *Új versek* c. kötetének kiadásával, de a kötet csak 1914-ben jelent meg; lásd JGYÖM 1:328 és JGYÖM 5:666.

243. K: eredetije Vámbéri Gusztáv (1155 Budapest Bajor u. 1.) tulajdona; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. Címzés a borítékon: A „Nyugat” tek. Szerkesztőségének V. mérleg utca. Budapest. — A boríték hátlapján: földadó: Juhász Gyula író. — A postabélyegző kelte.

M: Somogyi-könyvtári Műhely 1978. 88. (Hasonmásban is.)

Ridentem ferient Ruinae: lásd a 122. sz. levél jegyzetét. — **zörgettem Nyugat kapuján:** 1910-ben egyetlenegy verse jelent meg a Ny-ban, az *Ó asszonyok* (II. 1682); ez a dec. 1-i számban jelent meg; az akkori gyors postajárást és szerkesztői-nyomdai viszonyokat figyelembe véve lehetséges, hogy e levél mellékleteként ezt a verset küldte el; a versre vonatkozólag lásd a 420. sz. levelet is. — **F. Carinthy:** Karinthy Frigyes. — **untauglich:** alkalmatlan.

244. K: eredeti, OSZK Kt. — A levélhez mellékelve JGy *Színházi szonett* (JGYÖM 1:206–7) c. verse.

M: kiadatlan.

Nil barátom: Dapsy Gizella, Rozsnyai Kálmánné. — **Szives meghívása:** ismeretlen levél. — **A ti házatok és a ti színházatok:** Rozsnyai Kálmánék ekkor Szeghalmon laktak; Dapsy Gizella itt volt óvónő, és Rozsnyai műkedvelő társulatot szervezett a községben; JGy *Atalantáját* is bemutatták itt, éppen e levél keltének napjaiban. — **Sine me libretto:** az Ovidius-szöveg trefás átalakítása; lásd a 101. sz. levél jegyzetét. — **Atalanta és Melissa archépeit:** az *Atalanta* két szeghalmi szereplőjéről van szó. — **Oscar:** Oscar Wilde. — **Branyival:** Branyiczky Dezsővel. — **Posonioval:** Pozsonyi Jenő, nagyváradai postatisztviselő és amatőr festő. — **Branyiczky a könyvet ápolja:** nem sikerült megfejtenem, milyen könyvről van szó. — **Globe-művészeknek:** utalás Shakespeare londoni színházára a szeghalmi műkedvelőkkel kapcsolatban. — **Alfredot:** Deésy Alfrédot.

245. K: eredetije ismeretlen; szövegét a NN 1911. márc. 14-i számából közlöm. — Keltezés részben a megjelenés alapján. — A levél valószínűsíthető címzettje JGy, mert ő írta a NN 1911. márc. 12-i cikkét is *Biró Lajosról* (JGYÖM 5:416–8) címmel.

M: NN 1911. márc. 14. — JGYÖM 5:668.

Levelet írták: minthogy a levél ismeretlen, nevüket nem lehet tudni; föltehetőleg JGy is a levélírók közt volt, esetleg ő fogalmazta a levelet; ebben a levélben hívták meg Biró Lajost *Sárga liliom* c. drámájának bemutatójára; a bemutató 1911. márc. 12-én volt a Szigligeti Színházban; Biró Lajosnak ez a válaszelevele.

246. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A BH cégjelzéses levélpapírján.

M: Széphalom 1929/9–10. — Kispéter 92. — JGyE 190.

Dátum nélkül írt levelét: ismeretlen; JGy-nak 1911 februárjában mondtak föl a nagyváradai premontrai gimnáziumban, és azért írt Rákosi Jenőnek, hogy támogatását kérje állami állás megszerzéséhez. — **Verseskönyvét:** az 1907-ben megjelent *Juhász Gyula versei* c. kötetet. — **Irtam róluk:** lásd a 178. sz. levél jegyzetét.

247. K: eredeti, OSZK Kt; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes levél: Félifürdő, Viktor-szálló. Címzés: Nagyságos Leipnik Erzsí úrleánynak Helyben Nagypiac téren. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Leipnik Erzsé: semmit sem sikerült megtudnom róla. — *dr. Acél Sándor*: nagyváradi ügyvéd. — *Balogh Pista*: Balogh István (1890—) grafikus, festő, Ady verseinek illusztrátora. — *Török Gyula*: lehetséges, hogy Török Gyula, aki 1909-ben Nagyváradon volt újságíró; 1911-ben ugyan már a fővárosban élt, de bármikor ellátogathatott Nagyváradra. — *Turányi Alajos* (1889—1945) színész; 1910—1913 között Nagyváradon játszott.

248. K: eredeti, OSZK Kt; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Ajánlott levél. — Címzés: Méltóságos Kadocsa Lippich Elek miniszteri Osztálytanácsos Úrnak Budapest Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium művészeti osztálya; főladó: Juhász Gyula tanár, író Szeged Ipar u. 13.

M: Tájékoztató 1960/4. — JGYE 176—7.

Lippich Elek (1862—1924): költő, művészeti író, minisztériumi főtisztviselő; verseinek nagy részét Kadocsa Elek, egyéb műveit Koronghi Elek néven írta. — *Ügyem*: tanári állását Nagyváradon fölmondták; lásd a 246. sz. levelet és jegyzetét. — *König Péter írta*: a levél ismeretlen. — *Liszt Ferenc*: a *Liszi Ferenc emlékezete* (JGYÓM 1:296—7) c. versről van szó; JGy lapkivágatban küldte el Lippichnek.

249. K: eredeti, Hatvany-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt.

M: LHL 117.

Tankönyvek megbírlását: Hatvany Lajos szerette volna, ha a Ny tanügyi zámot ad ki, de nem lett belőle semmi; lásd: a LHL 116. és 118. sz. levelek egyzetét.

250. K: eredeti, Hatvany-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt.

M: Kispéter 93. — JGYE 177. — LHL 120.

Tankönyvek recenzióját: lásd a 249. sz. levél jegyzetét. — *Ad vocem*: erről jut eszembe. — *Ovidiusi tristitát*: utalás Ovidiusnak Tomisban írt *Tristia* c. ciklusára — *Cause*: ügy. — *Babitsnak . . . sikerül*: Babits Mihály 1911 szeptemberétől kezdve tanított az újpesti állami gimnáziumban; kinevezéséről JGy a hivatalos lapból és a napilapokból értesülhetett; lásd: Éder 87. — *Telekes Béla* (1873—1960): költő; jogot és bölcsészetet hallgatott, és tanári képzés nélkül tanított Hódmezővásárhelyen. — *Palágyi Lajos* (1866—1933): költő; írói érdemeinek elismeréseképpen 1899-ben Sárospatakra, 1901-ben Budapestre nevezték ki tanárnak; tanári oklevele valóban nem volt. — *In illo tempore*: annak idején. — *Querelatól*: panasztól.

251. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból, válasz a 250. sz. levélre. — A levél alján JGy ceruzairásos jegyzetei: *László főgimn. Premonstri Cisterciata Csornai prem. <Kegyes>*

M: kiadatlan.

Zichy János (1868—1944): 1910-től 1913-ig vallás- és közoktatásügyi miniszter. — *Szüllő Géza* (1873—1957): munkapárti képviselő. — *Szüllő cserben hagyott*: Szüllő 1911. márc. 25-én kelt, Hatvanyhoz intézett levelében lemondott a Ny igazgatósági tagságáról (LHL 122); arra is utalás, hogy Babits áthelyezése ügyében is Szüllő közbenjárását kérték a Ny emberei, de eredménytelenül (Éder 84—7). — *A tanügyi szám*: lásd a 249—250. sz. leveleket és jegyzetüket.

252. K: eredeti, Múz.

M: kiadatlan.

Havi búcsú ünnepén: Havi Boldogasszony ünnepén (aug. 5.); a szegedi alsóvárosi ferences templom búcsúja. — *Margúkám:* Juhász Margit. — *Keresztapa:* Kálló Gyula.

253. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Keltetés részben a tartalomtól: a levél Kisasszony napján, azaz szept. 8-án íródott.

M: BJK 160. — JGyE 183—4. — Szalatnai 137—8.

Tomiból irok: Babitsot idézi; lásd a 169. sz. levél jegyzetét. — *Szokolcáról:* JGy 1911. aug. 30-án foglalta el szokolcai állását; lásd: Szalatnai 8. — *Legújabb verseidet:* a Ny-ban megjelent legújabb Babits-verseket (1911. II. 361—6), a következőket: *Levél Tomiból, Szent Mihály, Bolyai, Cigánydal, Spleen.* — *Az ország szívébe jutotál:* Újpestre; lásd a 250. sz. levél jegyzetét. — *Resch Auréllal:* Resch Aurél (1879—1973) nagyszabados származású tanár, az egyetemet 1902-ben végezte latin—görög szakon; doktori disszertációjának címe: *Az Ilias latina* (1902); először Fogarason, majd Szegeden tanított, s ott ismerkedett meg Babitscsal is, JGy-val is; innen a kőbányai gimnáziumba került, 1911. szept. 1-től pedig a szokolcai gimnázium igazgatója lett. — *Szenic mellett:* Nyitra megyei község Szokolcától nem messze; itt volt polgári iskolai tanár Komjáthy Jenő 1887-től 1895-ig, haláláig; ő a „régí magányos és mélylelkű magyar”. — *„Splendid” isolation:* előkelő elszigeteltség. — *Horatius szavai:* Ovidius szavai; lásd a 135. sz. levél jegyzetét. — *Küld neked valamit:* nem állapítható meg, mely JGy-versekről van szó; JGy-nak 1911-ben nem jelent meg verse a Ny-ban; talán a *Halálhymnus* (JGYÖM 2:8) ezek közé tartozott, mert ez megjelent a Ny-ban 1912-ben; a versküldeményre vonatkozólag lásd 254., 257. és 263. sz. leveleket is. — *Sine me versus, ibis in urbem:* Verseem, nélkülem még a városba; a már többször idézett ovidiusi sor parafrazisa; lásd a 101. sz. levél jegyzetét. — *Összekülönböztem:* JGy és Osvát Ernő ellentéte *A Holnap* első kötetének megjelenését követő Kemény Simon-féle bírálatra vezethető vissza; lásd Kemény Simon: *A Holnap* (Ny 1908. II. 214—6); lásd részletesen: Iliá 32—8. — *Consolatio:* vigasztalás.

254. K: eredetije ismeretlen; lásd a 48. sz. levél jegyzetét; másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 48. sz. levél jegyzetét. — Keltetés részben a tartalomtól: a levélben maga Babits írja, hogy nagy késve válaszol JGy-nak szept. 8-án kelt levelére, szeptemberben még, de két-három hét múlva.

M: Tiszatáj 1965/2.

Kedves leveledre: a 253. sz. levélre. — *Nekem küldött verseid:* lásd a 253. sz. levelet és jegyzetét. — *A legképtelenebb híreket hozni rólam forgalomba:* Babitsot akkor helyezték át Fogarásról Újpestre, és áthelyezésével kapcsolatban az Újpesti Figyelő, a Világ, majd a levél megírása után a Népszava sértő módon írt Babits személyéről és áthelyezésének körülményeiről; részletesen lásd: Éder 88—104. — *Ovidiusi hangulatokból:* utalás Ovidius tomisi száműzetésére. — *Baudelairel:* az idézet Baudelaire *Horreur sympathique* c. verséből való; lásd a 169. sz. levél jegyzetét; az idézet helyesen:

Je ne geindraï pas comme Ovide
Chassé du paradis latin.

Szabó Lőrinc fordításában a vers magyar címe: *Vonzó borzadály*; a két sor fordítása pedig:

Én nem siratom honavesztett
Ovidként Róma édenét.

— *Versedet . . . a Vasárnapi Újságban*: a Vasárnapi Újság 1911. szept. 3-i számában *A régi Anna* (JGYÖM 1:307) c. vers.

255. K: eredeti, PM; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Szakolca, Kispiac. — Címzés: Ónagysága özv. Juhász Illésné úrasszonynak Szeged Ipar u. 13.

M: kiadatlan.

Keresztapa küldeményét: Kálló Gyuláét; nem lehet tudni, milyen küldeményről van szó. — *Meg is köszöntem*: a Kálló Gyulának írt levél ismeretlen. — *Nagyapa*: Kálló Antal (1834–1913). — *Lev. lapomat*: ismeretlen.

256. K: eredetije ismeretlen; fényképmásolata: Múz. 54/202. — Képes lev. lap: Ady-arckép. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula tanár úrnak Szakolca.

M: kiadatlan.

Horváth János (1878–1961): irodalomtudós; ekkor az Eötvös-kollégium tanára. — *Szíves üdvözlétét*: a levél ismeretlen. — *Adyról írt füzetem*: címe: *Ady s a legújabb magyar lyra* (1910). — *Iu küldöm őt*: Ady arcképét.

257. K: eredeti, OSZK Bh. — Képes lev. lap: Szakolca. — Címzés: T. c. Babits Mihály író és tanár úrnak Ujpest Főgimnázium.

M: BJK 161. — Szalatnai 139.

A Nyugat közli-e a verseimet: lásd a 253. és 254. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Babits Mihály gondol rám*: Babits átadta JGy verseit Osvát Ernőnek, tehát közbenjárt JGy érdekében; lehetséges, hogy Babits a *Herceg, hátha megjön a tél is!* c., kora tavasszal megjelent verseskötetét vagy a később megjelent *Két kritika* c. könyvét küldte el JGy-nak, esetleg mind a kettőt; talán ehhez (ezekhez) gratulált Babitsnak. — *A homályból*: utalás Komjáthy Jenőre, aki Szakolcától nem messze, Szenicen készítette sajtó alá *Homályban* c. verseskötetét; lásd a 253. sz. levelet is; JGy A Hét 1911. okt. 1-i számában *A homályból* (JGYÖM 5:443–5) címmel cikket írt Szenicről és Komjáthyról; erre is utal e szavakkal.

258. K: eredeti, Eisner-hagy.; fénymásolata: Kilényi-hagy. — Képes lev. lap: Rohatec, Gruss aus Rohatec. — Címzés: Ónagysága Várnai Janka Művésznek Kaposvár Színház Ungarn. — A postabélyegző kelte.

M: Szalatnai 138.

Várnai Janka (1890–) színésznő; az 1909/1910-es évadban Kaposváron és Szegeden játszott; ezt követőleg Pozsonyba került; JGy Eisner Manó társaságában ismerkedett meg vele. — *Gioconda költője*: utalás JGy *Gioconda* (JGYÖM 1:243–5) c. versére, mely 1911 őszén több vidéki és fővárosi lapban is megjelent (JGYÖM 1:483). — *Morvaország határából*: ezúttal Rohatecről, a magyar–morva határ túlsó oldaláról, Szakolcától néhány kilométernyire északról. — *Manuellel*: Eisner Manóval. — *Üdvözlétet küldöttünk*: talán képes lev. lapot; ismeretlen. — *Jeanné, vous êtes*: Janka, maga csodálatos és imádni való drágakő.

259. K: eredeti, OSZK Kt.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Szokolca, — Címzés: Emőd Tamásnak, a költőnek Nagyvárad. — Részben a postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Könyved: ekkoriban jelent meg *Emőd Tamás versei* címmel. — *Irni fogok Váradnak:* az ígért cikk sorsa ismeretlen; lásd a 262. sz. levelet is.

260. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Napóleon Szent Ilona szigetén. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula főgimnáziumi tanár úrnak Szokolca Főgimnázium. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Kedves soraidat: a levél ismeretlen. — **Megyek hozzád:** nincs nyoma annak, hogy Emőd meglátogatta volna JGy-t Szokolcán. — **Napoleonok sorsa:** utalás a Napóleon-képre. — **Magda asszony:** Marton Manóné. — **Miska:** Nagy Mihály. — **Dutkaka:** Dutka Ákosné, Illés Magda.

261. K: eredetije Kozocsa Sándor tulajdonában; őhöz László Gyulától került. — Lev. lap. — Címzés: Nagys. Horvát Henrik Tanár Úrnak Nagyvárad Kereskedelmi Csarnok.

M: kiadatlan.

Très cher Maître: Nagyon kedves Mester. — **Jung Ungarn:** Vészi József (1858—1940) szerkesztésében, Berlinben megjelent havi folyóirat; a magyar művészetet és tudományt népszerűsítette; a Ny írónak művei rendszeresen megjelentek benne német fordításban. — **Verseim jöttek az ön remek fordításában:** a Jung Ungarn 1911. 10. száma (1151—53. l.), Horvát Henrik fordításában a következő JGy-verseket közölte: *Glaukopis (Athéne Parienosz;* JGYÖM 1:196), *Excaligur (Isten kardja . . . ;* JGYÖM 1:298), *Gauguin (Primitiva;* JGYÖM 1:146), *An der Wende (A búcsúzás szonettje;* JGYÖM 1:301—2). — **Levelem visszajött:** a levél ismeretlen.

262. K: eredeti, OSZK Kt; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Szokolca, — Címzés: Emőd Tamásnak Nagyvárad Royal kávéház. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

A Világba küldtem: a 259. sz. levélben említett ismertetést; megjelenéséről nem tudok. — **Az én könyvem kiadása késik:** lásd a 242. sz. levél jegyzetét. — **Jon:** JGy egyik álneve; lásd JGYÖM 5:670.

263. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Ny levélpapírján: Budapest V. Méréleg u. 9.

M: kiadatlan.

Megtisztelő levelére: ismeretlen. — **A verseket:** nem lehet tudni, mely versekről van szó; lehet, hogy miután Babitól tudta, hogy Osvátnak nem tetszenek a Babits által hozzá juttatott versei, Ignotusnál másokkal vagy ugyanazokkal próbálkozott; lásd a 253., 254. és 257. sz. leveleket és jegyzetüket.

264. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Távirat. — Címzés: Juhász Gyula tanár Szokolca. — A postahivatal keltezése.

M: JGYÖM 1:481.

Bulyovszky díjhoz: a Petőfi Társaság 1911-ben pályázatot hirdetett szavalható költeményekre; ez volt az ún. Bulyovszky-pályázat, melyet Bulyovszky Gyula (1827–1883) és Bulyovszky Gyuláné Szilágyi Lilla (1833–1909) tiszteletére hirdettek meg; a díj kétszáz korona volt; JGy *A pannóniai légió dala* (JGYÖM 1:234–6) c. versével nyerte el. — Szávay: Szávay Gyula (1861–1935) tagja volt a pályázat bíráló bizottságának, s a jelentést ő fogalmazta (JGYÖM 1:480–1).

265. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Drezdai Képtár, Obstleserin. — Címzés: Nagys. Juhász Gyulának tanár Szokolca Gimnázium.

M: kiadatlan.

H. Szederkényi Anikó: JGy a SzéV 1906. júl. 8-i számában írt rövid ismertetést Szederkényi Anikó könyvéről (JGYÖM 5:81); lehetséges, hogy ő a levél írója. — *A hivatalos Magyarország*: a Petőfi Társaság. — *Lillád*: utalás Csokonai Vitéz Mihályra. — *Bulyovszki Lillát*: utalás a Bulyovszky-díjra; lásd a 262. sz. levelet és jegyzetét. — *Vér helyett aranyat*: utalás Ady Endrére.

266. K: eredeti, OSZK Bh. — Képes lev. lap: Szokolca. — Címzés: Tek. Babits Mihály tanár Urnak Újpest. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 164. — Szalantai 140.

Köszönet: Babits bizonyosan levélben gratulált JGy-nak a Bulyovszky-díjhoz; lásd a 264. sz. levél jegyzetét. Babits levele ismeretlen. — *Vörösmartyd remek*: Babitsnak két Vörösmarty-tanulmánya jelent 1911-ben: *Az ifjú Vörösmarty* (Ny 1911. II. 689–701) és *A férfi Vörösmarty* (Ny 1911. II. 1041–61). — *Dramád előadását*: minden bizonnyal *A második ének* c. mesedramáról van szó; ennek harmadik fölvonása *Vihar* címmel megjelent a Ny-ban (1911. II. 507–23); Ny-beli közléséhez Babits többek között a következőket írta: „Ez a költemény harmadik felvonása egy készülődő mesedramának, amellyel talán valamelyik színházunk is kísérletet tehet.” JGy ezért írja, hogy várja Babits drámájának előadását. — *Durate et rebus*: lásd a 135. sz. levél jegyzetét.

267. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Dugonics Társaság levélpapírján.

M: Kispéter 101.

Gratulálók: a Bulyovszky-díjhoz; lásd a 264. sz. levél jegyzetét. — *Cseng is*: vagyis pénzjutalommal is jár.

268. K: eredeti, az Országos Rabbiképző Intézet Könyvtára. — Válasz a 267. sz. levélre.

M: SzéV 1912. jan. 15. — Új Élet 1971. máj. 15.

A levelet *Juhász Gyula és a Dugonics-Társaság* címmel közölte a SzéV szerkesztősége, a következő bevezető szöveggel:

„(Saját tudósítónktól.) Juhász Gyulát, a kiváló költőt, a Szeged és Vidéke kitűnő munkatársát a Petőfi-Társaság verspályázatán való kitüntetés alkalmából szegedi íróbarátai melegen köszöntötték, egyben közölvén vele, hogy a Dugonics-Társaság szépirodalmi osztályában megüresedett helyre őt kívánják jelölni.

Juhász Gyula most *Balassa Armin dr.-hoz*, a Dugonics-Társaság szépirodalmi osztálya elnökéhez és a *Szeged és Vidéke* főszerkesztőjéhez ezt a ragyogó szépségű levelet írta:”

[Itt következik a levél szövege, utána pedig a következő szöveg:]

„Remény van arra, hogy Juhász Gyula Szegednek, ahová száműzöttként évek óta vágyik, mihamar újból állandó lakója lesz. A szegedi írók körében ugyanis mozgalom indult meg, hogy Zichy János gróf közoktatásügyi miniszternél kérjék Juhász Gyulának egyik szegedi középiskolához való áthelyezését.”

269. K: eredeti, Somogyi-könyvtár; másolata: Kilényi-gyűjt.; Kilényi Irma kézírásával. — Címzés a borítékon: Ónagysága Kárászné Szivessy Mariskának Szeged.

M: JGYÖM 1:481 [részlet].

— *Ez a versem:* JGy gépiratos másolatban csatolta ehhez a leveléhez *A pannóniai légió dala* (JGYÖM 1:234–6) c. versét. — *Kedves üdvözlétének:* bizonyára gratuláló levél a Bulyovszky-díj elnyerése alkalmából; ismeretlen; lásd a 264. sz. levél jegyzetét.

270. K: eredeti, OSZK Kt; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Szakolca. — Címzés: Ónagysága Rozsnyai Kálmánné (Níl) Urasszonynak Szeghalom. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Köszönetemet: bizonyára a gratulációért, melyet Dapsy Gizella küldött neki a Bulyovszky-díj elnyerése alkalmából; lásd a 264. sz. levél jegyzetét; a levél ismeretlen.

271. K: eredeti: Múz.; fényképmásolata: Paku-gyűjt.

M: Tiszatáj 1958/3. — JGyE 188–9 [hasonmásban is].

A Szegedre helyezés: lásd a 268. sz. levél jegyzetét; az áthelyezéssel kapcsolatban lásd még: *Helyezték Juhász Gyulát Szegedre* (SzéV 1912. ápr. 23.) és *Mozgalom Juhász Gyula ügyében* (DM 1912. máj. 5.). — *Barkóczy távozása:* Barkóczy Sándor (1857–1925) miniszteri tanácsos, a középiskolai ügyosztály vezetője ezekben a napokban mondott le a haladó polgári körök nyomására; hírhedten reakciós művelődéspolitikus volt, az Urak Kongregációjának vezetője. — *Folyamodtam:* áthelyezését kérte a minisztériumtól. — *Péter:* Király-König Péter. — *Húsvétkor nem megyek haza:* mégis hazament; márc. 31-én érkezett Szegedre; lásd JGyE 598; lásd még a 273. sz. levelet és jegyzetét.

272. K: eredeti, Eisner-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Osvát Ernő arcképe, a Ny reklám-lev. lapja; a lev. lap *Kérjen mutatványszámot* szavai alá JGy ezt írta: Ignoti nulla cupido (szójáték Ignotus nevével is: Az ember az ismeretlenre [Ignotus] nem vágyik; Ovidius aforizmája. *Ars Amatoria* III, 397). — Címzés: Nagys. Dr. Eisner Manó Urnak Szeged Klauzál tér.

M: JGyE [hasonmás 31–2].

Közpolgári sikeredhez: ügyvédi vizsgájához. — *Ibseni férfiától:* Osvát Ernőtől, akinek arcképe a lev. lapon látható. — *Decemvirek:* tíz patriciusból álló konzuli testület az ókori Rómában; utalás a kicsi, de hozzáértőkből álló olvasótáborra; de konkrét utalás is: arra a tíz magyar íróra céloz, akik a tervek szerint előszót írnak új verseskötetéhez; lásd a 273. sz. levél jegyzetét. — *Add ki verseidet:* Eisner Manónak nem jelent meg verseskötete, csupán a szegedi lapok közölték néhány versét. — *Pozsony felől:* utalás arra, hogy Várnai Janka Pozsonyban tartózkodik; lásd a 258. sz. levél jegyzetét.

273. K: eredeti, OSZK Bh. — A Hét levélpapírján. — Keltezés a tartalom-
ból: JGy 1912. márc. 22-én bejelentés nélkül eltávozott Szakolcáról; igazgatója,
Resch Aurél 1912. márc. 24-én ezzel kapcsolatban a következő levelet írta
Babitsnak:

„Kedves Misikém,
újévi szíves üdvözlétedet nem köszönhettem meg, mert ródlizás közben
eltértem a lábam s januárban, februárban és márc. jó részében feküdtem.

Most, mikor megemlékezésedet megköszönöm, egyben Juhász Gyula barát-
unk ügyében kell szíves közbenjárásodat kérnem.

Míg betegen feküdtem, a gyereket folytonosan piszkálták tanártársai.
Az irigység, a tudatlanság s más ilyen emberi gyengék nyilvánultak meg ezek-
ben a csfpkedésekben. A pártján nem volt senki, hiszen én, aki őt megértem
és becsülöm, mozdulatlanul hevertem ágyamban.

A napokban aztán, amikor már járni próbáltam, megtelt szegénynél a pohár
és búcsút mondott Szakolcának. Persze bejelentés nélkül.

Ebből kellemetlenség támadhatna, ha a főigazgató nem volna olyan ember-
séges ember, amilyen.

Nálad bizonyára megjelenik. Ütösd le kérlek s írasd meg vele egy szabadság-
kérő levelet. Én pedig már előre megadom neki. Közöld vele kérlek. Írja dátum-
mul márc. 23-at s hozzon fel valamit mentésül, hogy nem idejében keresett
fel soraival.

Légy szíves rávenni, hogy jöjjön vissza húsvét után. Semmi kellemetlensége
nem lesz. Bizza csak rám a dolgot.

Közben elmehet Bonczhoz áthelyezését sürgetni. A minisztérium iktatójában
már hétfőn megtudhatja folyamodványának számát. Innen 22-én elment.
Sikerülni fog minden, csak ne veszítse el a türelmét. Jó egy kis tanári állás a
poézis mellé. Hát nem igaz?

Gyere el esetleg magad is Juhással. A nyugati Tomi sokkal rondább fészek
a keletinél, amelyet mindketten jól ismerünk.

Tehát baráti jóindulatodba ajánlom Juhászt. Isten veled.

A régi szeretettel köszönt s ölel

Resch Aurél

U. i. Kosztolányihoz biztosan elmegy, mert verskötetét az rendezi. Légy
szíves őt is értesíteni.”

Resch Aurél levelének eredetije: OSZK Bh; közölve: BJK 164 (jegyzetben);
JGyE 189—90; Szalantai 95 (részlet). A levélben említett Boncz Ödön minisz-
teri tanácsos, Barkóczy Sándor utóda a középiskolai ügyosztály élén.

Resch Aurélnak e levele alapján föltételezhető, hogy Babits is, Kosztolányi
is találkozott Budapesten JGy-val, és Kosztolányi bizonyára úgy akart lelket
verni beléje, hogy tervezett verseskötetének kiadásához segítségét ígérte. JGy
márc. 22-én érkezett Budapestre, 31-én pedig Szegedre; onnan minden bizony-
nyal levelet írt Kosztolányinak (a levél ismeretlen), s ez a levél a válaez.
Továbbá: a szegedi Színházi Újság 1912. ápr. 7-i száma ezt írja JGy tervezett
verseskötetével kapcsolatban: „A kiváló szegedi poéta új versei legközelebb
jelennek meg a Modern Könyvtár kiadásában. A verses kötet — amelyhez tíz
kiváló magyar író fog előszót írni — igazi szenzációja lesz a magyar könyvpiac-
nak. A kötetből itt közlünk mutatóba egy finom szonettet.” (Lásd: BJK 165
és JGYÖM 1:329.) Ezután következik JGy *Marie Antoinette* (JGYÖM 2:12—3)

c. verse. Kosztolányinak ebben a levelében majdnem szó szerint olvasható a Színházi Újságban is megjelent szöveg a tíz magyar író előszaváról; a lap minden bizonnyal — JGy közvetítésével — ebből a levélből vette át a hírt; ebből az következik, hogy a levél 1912. ápr. 7-e előtt, de minden bizonnyal márc. 31-e után íródott, csaknem teljesen bizonyosan Szegedre címezve, mert 1912-ben húsvétvasárnap ápr. 7-re esett, s JGy csak a húsvéti iskolai szünet után utazott vissza Szokolcára.

M: Magyar. — BJK 165. — Szalatnai 141 [részlet].

Ó drága magyar levél: JGy levele Kosztolányihoz; ismeretlen. — *Gömöri:* Gömöri Jenő Tamás (1890—1967) író, publicista; 1910-től 1915-ig szerkesztette a *Modern Könyvtár* sorozatot. — *Kötetének ügye:* terv maradt; részletesen lásd: JGYÖM 1:328—35. — *Csak küldje be:* JGy elküldte Gömörinek a verseit; lásd a 279. sz. levelet; lásd a 309. sz. levelet is. — *Akiőt indítanom a Világba is:* nincs nyoma annak, hogy terve sikerült volna; lásd a 268., 271. és 274. sz. leveleket és jegyzetüket.

274. K: eredetije lappang; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. ap: Wiener Kunst, Anton Bruckner zeneszerző arcképe. — Címzés: Önagsága König Péterné úrasszonynak Szeged. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Köszönöm leveledet: ismeretlen. — *Péternek bizonyára örömet okoz:* a Bruckner-arckép a zeneszerző König Péternek. — *Szegedi ügyemet:* a DM 1912. máj. 5-i számában megjelent cikkről van szó; lásd a 271. sz. levél jegyzetét.

275. K: eredetije lappang; lásd a 3. sz. levél jegyzetét; másolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Wiener Kunst, Gustav Mahler zeneszerző arcképe. — A *Wiener Kunst* szavak tintával áthúzva, és JGy kézírásával melléje írva: *Levelező Lap.* — Címzés: Tek. König Péter zeneisk. Igazg. Urnak Szeged Zrinyi u.

M: kiadatlan.

Még egy zenészt: a 274. sz. képes lev. lapon Bruckner arcképét küldte Juhász Margitnak, most Mahlerét. — *Olvassom a D-g.ban:* a DM-ban; lásd a 271. sz. levél jegyzetét. — *Au revoir:* a viszontlátásra. — *Bandi:* Juhász Endre.

276. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét.

M: BJK 166. — Szalatnai 142.

Nagydichterére: nagy költőjére, illetve tolmácsolójára. — *Elszomorított a „Műhelytűk” utolsó bekezdése:* Babits értekezésében (*Dante fordítása [Műhelytanulmány]*); Ny 1912. I. 659—70) a JGy-t elszomorító utolsó bekezdés így hangzik: „Lemondok arról a hiúságról, hogy színeredeti költőnek tartsanak. Megpróbálok a legszebb könyvet adni nemzetemnek, amit adni tudok. És mint a középkori másoló, ideírom az elejére: olvassák szívesen, mert igen szép.” — *Franciskánusoknál:* a ferences kolostorban; a Ferenc-rendiek 1467-ben építettek kolostort és templomot Szokolcán. — *Tu autem mane:* Te pedig maradj költő, isteni mester!

277. K: eredetije a Kilényi-gyűjt.-ben volt, onnan eltűnt.

M: PMH 1943. jún. 13.

Ultima Thule: a legtávolabbi Thule; az ókori görögök és rómaiak úgy tud-

ták, hogy a Föld legészakibb pontja Thule (eszkimó település Grönland északnyugati részén). — *Egyhangú választást*: JGy-t a Dugonics Társaság 1912. ápr. 29-én egyhangúlag jelölte egy megüresedett rendes tagsági helyre; lásd: SzéV 1912. ápr. 29. JGy megválasztásáról a DM 1912. máj. 18-i száma ad hírt *A Dugonics Társaság közgyűlése* c. közleményében. Lásd a 266. sz. levél jegyzetét is. — *A jezsuita kolostoriskolát*: a Királyi Katolikus Főgimnázium épületét, melyben JGy tanárkodott; lásd: Szalotnai 63—4.

278. K: eredeti, PIM. — Lev. lap. — Címzés: Őnagysága Cserey Irma igazi művésznőnek Budapest Csokonai u. 10. 1. b.

M: JGYÖM 1:474. — PSzL 394.

Meleg soraid: a levél ismeretlen. — *Itt küldöm a képet*: JGy arcképét; a fényképen a következő dedikáció olvasható: Kollégiai szeretettel, Cserey Irmának, a művésznőnek, a széplelkű és csúnya Juhász. (A fényképet a PIM őrizi; lásd: Ország-Világ 1957.) — *A szerelemtől . . . ezt írtad*: a levél ismeretlen. — *Somlyó Zoltán beszélhet*: lásd a 240. sz. levél jegyzetét.

279. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: JGYÖM 1:329 [részlet].

Szász Zoltán (1877—1940): író, publicista; munkatársa a Ny-nak, és közreműködött a Modern Könyvtár szerkesztésében. — *Levelezőlapját*: ismeretlen. — *Kosztolányi megírta*: lásd a 273. sz. levelet és jegyzetét. — *Gömöri jelenleg nincs Pesten*: lásd a 280. sz. levelet. — *Ranschburg*: Ranschburg Viktor (1862—1930) 1903-tól 1919-ig az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt ügyvezető igazgatója; a Gömöri szerkesztette Modern Könyvtár sorozatot az Athenaeum adta ki. — *Tíz esszéit ígért*: lásd a 272. sz. levelet és jegyzetét.

280. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Ngs. Juhász Gyula poéta Szeged Ipar utca 13. — A postabélyegző kelte.

M: Magyar. — BJK 167. — JGYÖM 1:329.

Kötetének ügye: lásd a 273. és 279. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Gömöri tavaszi elhatározása*: úgy látszik, Gömöri elállt JGy verseskötetének kiadásától, noha a 273. sz. levélben Kosztolányi még éppen Gömörire hivatkozva írja, hogy JGy verseskötete rendben van. — *Összel azonban okvetlenül megjelen*: nem jelent meg. — *Mágiát*: Kosztolányi *Mágia* c. verseskötete 1912 őszén jelent meg. — *Méz-et*: A Hétben jelent meg (1912. 347). — *Értesítőbeli cikkét*: a szakolcai gimnázium értesítőjében (1911/12-es tanév) közölt *Magyar poétika (Poétikai tanításmom kistükre)* c. értekezés; a Világ 1912. júl. 21-i számában rövidítve jelent meg; lásd: JGYÖM 5:448—58. — *Addio*: isten önnel.

281—282. K: eredeti, Múz. 55879. — Lev. lap. — Címzés Juhász Illésné [?] kézírásával: Herrn Peter König per adresse graf Salburg Oberösterreich [!] Altenhof Mühlkreis.

M: kiadatlan.

Pista: bizonyára rokon, talán Kálló István; lásd a 327. sz. levél jegyzetét. — *Etelka*: talán Kálló Istvánné. — *Morgükám*: Juhász Margit, Király-König

Péterné. — *partfürdő*: Ezen a nyáron nyílt meg az újszegedi partfürdő; Hollós József, a kezdeményező, részvényeket bocsátott ki, s talán JGY-nak is voltak részvényei. — *Délmagyar*: a DM című lap. — *Havi Búcsúra*: a szeged-alsóvárosi ferences templom búcsúja, Havi Boldogasszony napján, aug. 5-én. — *Új Idők*: az Új Idők 1912. aug. 4-i számában *Két dal* címmel az *Emlék* (JGYÖM 2:435) és a *Dal* (JGYÖM 2:436) című versei jelentek meg. — *Hét*: A Hét 1912. aug. 4-i számában a *Minden rohan . . .* (JGYÖM 2:435) című verse jelent meg. — *Élet*: Az Élet 1912. júl. 21-i számában az *Isteni líra* (JGYÖM 2:435) c. verse jelent meg.

283. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Peter Rosegger (1843—1918) osztrák író arcképe. — Címzés: Ngs. Juhász Gyula tanár úrnak Szeged Ipar u. 12. Ungarn. — Keltezés részben a tartalomról: elsősorban 1912 nyara jöhet számításba; JGY 1911 nyarán még nem volt Szakolcán, 1913 nyarán pedig már végleg búcsút mondott Szakolcának; ez valószínűsíti az 1912-es keltezt.

M: kiadatlan.

A rég nem látott Napot: valószínűleg utalás arra, hogy a fény, a ragyogás városában van a hosszú, isten háta mögötti tartózkodás után.

284. K: eredeti, OSZK Bh. — Lev. lap. — Címzés: Ngs. Juhász Gyula úrnak, poéta Szeged Ipar utca 13. — Részben a postabélyegző kelte.

M: Magyar. — BJK 168.

Legyen vendégem: aug. 11-én utazott Szabadkára; lásd a 285—286. sz. levelet.

285—286. K: eredeti, Múz. 55 880. — Lev. lap. — Címzés: Herrn Peter König per Adresse graf Salzburg Oberoesterreich Altenhof Mühlkreis. — Részben a postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Partfürdő: lásd a 281—282. sz. levelet és jegyzetét. — *Délmagyarország:* a DM 1912. aug. 9-i számától kezdve gyors egymásutánban jelent meg néhány cikke (JGYÖM 5:672—3). — *Vasárnapi Újságban:* az aug. 11-i számban a *Gyászpompa* (JGYÖM 2:16—7). — *Hétben, Új Időkben szintén:* lásd a 281—282. sz. levelet és jegyzetét. — *Verseskönyvem ügye:* lásd a 242. sz. levél jegyzetét. — *A városi kereskedelmihez nem pályázhatok:* a szegedi felső leányiskolában megüresedett egy magyar szakos tanári állás, de JGY-t azért nem alkalmazták — Juhász Margit emlékezése szerint —, mert az igazgató, Czímer Károly nagyon fiatalnak találta JGY-t ahhoz, hogy leányiskolában tanítson. — *Szarka úr:* Szarka István; lásd a 316. sz. levél jegyzetét. — *K—cs:* Kovács.

287. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap; Alte Uhr. L. Widliczka pinx. — Az órát ábrázoló képen Rozsnyai Kálmán kézírásával: „Mint aranyos és ében empiróra . . .” Az idézet JGY *Sasfiók* (JGYÖM 1:255—6) c. versének első sora. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

L'aiglon: Edmond Rostand (1868–1918) *L'Aiglon* (A Sasfiók) c. drámájáról van szó; a darabot a Rozsnyai házaspár és JGy együtt nézte meg a Szigligeti Színházban; JGy ebből az alkalomból írta *Sasfiók* c. versét, és Rozsnyai Kálmánnak ajánlotta (JGYÖM 1:492).

288. K: eredeti, OSZK Kt; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Zárt lev. lap. — Címzés: Ngs. Dr. Bevilacqua Béla Úrnak Budapest Nemzeti Múzeum. *M:* Kispéter 104. — JGyE 191.

Bevilacqua Béla: Bevilacqua-Borsody Béla (1885–1962) művelődéstörténész, akkor a Nemzeti Múzeum tisztviselője. — *Bulyovszky díjat:* lásd a 264. sz. levelet és jegyzetét. — *Mozgalmat indítottak Szegedre helyezésem érdekében:* lásd 268. és 271. sz. leveleket és jegyzetüket. — *A szomszéd faluban:* lásd a 253. sz. levelet és jegyzetét. — *Cor Cordium:* szívek szíve. — *Tristia:* utalás Ovidiusra. — *Rónai Mihályt:* Rónai Mihály (1879–1945) író, állatorvos, kórbonctani szakíró.

289. K: eredeti, OSZK Bh. — Képes lev. lap. Szakolca, — Címzés: Tek. Babits Mihály író és tanár Úrnak Ujpest Főgimnázium.

M: BJK 171. — JGyE 191. — Szalatnai 143.

Névnapot: Mihály-nap szept. 29-én van.

290. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Szakolca, Ferenc-rendi templom. — A képeslapon a templom melletti épület harmadik ablakához tintával rajzolt nyíl vezeti a JGy kézírásával írt következő szöveget: *Itt van az osztályom!* — Keltezés részben a tartalomtól: az *Atalanta* soproni bemutatója 1912. okt. 12-én volt, JGy pozsonyi szereplése pedig okt. 27-én; a lap tehát a két időpont közt íródott.

M: kiadatlan.

Az Atalantának: a soproni bemutatóra vonatkozólag lásd: Csatkai Endre: *Juhász Gyula daljátéka a soproni színpadon 1912-ben* (Soproni Szemle 1955. 1–2. sz. 144–7); lásd még: JGYÖM 4:515–7. — *A német lapok himnuszokat zengettek:* a soproni német nyelvű lapok, az *Ödenburger Zeitung* (1912. okt. 15.), a *Radikal* (1912. okt. 17.), a *Westungarisches Volksblatt* (1912. okt. 15.); az említett lapok dicséretei eléggé mérsékelték voltak; lásd még: JGYÖM 4:517. — *A soproni magyar színészet válságáról:* lásd Csatkai i. m. 147. — *Sz. és V.:* a SzéV. — *Frank úr:* Frank József, ekkor a SzéV, a húszas években pedig a Sz szerkesztője. — *Vasárnap olvasok föl Pozsonyban:* okt. 27-én; lásd: Madácsy László: *Juhász Gyula Pozsonyban* (1947); Szalatnai 162–4; JGYÖM 2:440. — *Kállay Margitka:* Juhász Margit barátnője. — *Direktorom:* Resch Aurél. — *Küldeményt:* talán hazait, esetleg könyvet tartalmazó csomagot. — *Bandika jó híre:* öccsének, Juhász Endrének talán valamilyen iskolai sikere. — *Nagyapát:* Kálló Antalt.

291. K: eredeti, OSZK Kt; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Szakolca, a város látképe. — Címzés: Ónagysága Rozsnyay Kálmánné Úrasszonynak (Nílnék) Szeghalom. — Az aláírás mellé két, nyíllal átszúrt szívet rajzolt JGy. — A postabélyegző kelte.

M: Szalatnai 143.

Wertheri: utalás Goethére. — *Adieu*: isten vele. — *Si licet*: Ha szabad a kicsinyeket és a költőket a nagyokkal összehasonlítani; egy vergiliusi sor parafrázisa; lásd a 34. sz. levél jegyzetét. — *Nessun maggior dolore*: lásd a 39. sz. levél jegyzetét.

292. K: eredeti, Eisner-hagy.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Pozsony, Savoy-szálló. — Címzés [Várnai Janka kézírásával]: Nagyságos Dr Eisner Manó ügyvéd úrnak Szeged Aradi-utca 2. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Ő: Várnai Janka.

293. K: eredeti, Múz. 54/553/30.

M: kiadatlan.

L.: Láttam.

294. K: eredeti, OSZK Bh.

M: BJK 172 [részben hasonmásban is]. — JGyE 192—3. — Szalatnai 144—5.

Hanvám: Tompa Mihály Hamván lelkészkedett haláláig. — *Recanati*: Leopardi születési és ifjúkorának tartózkodási helye; olasz falu. — *Pályáztam az újpesti állásra*: Babits Mihály 1912 szeptemberétől Budapesten, a tisztviselőtelepi gimnáziumban tanított; lásd a 296. sz. levelet is. — *Una salus victis*: Egy a reménye a vesztesnek: ha reményre nem áhít. (Vergilius: *Aeneis*, II. 354. Lakatos István fordítása.) — *Ananké*: a végzet istennője. — *Evangelion*: örömhír. — *Eulenberg Schattenbilderje*: Herbert Eulenberg (1876—1949) német drámaíró *Licht- und Schattenbilder* (Fény- és árnyképek) c. kötetére utal; JGy a tervezett esszé sorozatot nem írta meg. — *Verseket irok állandóan, talán monoton*: lásd: JGYÖM 2:441; lásd a 296. sz. levelet is.

295. K: eredetije ismeretlen; a szöveget (keltezetlen lapkivágat; Kilényi-gyűjt.) a NyH közléséből vettem. — Keltezés a tartalomról: JGy 1912. okt. 27-én részt vett a pozsonyi Toldy Kör irodalmi estjén (lásd: Szalatnai 163—4; lásd még a 290. sz. levelet és jegyzetét). A második őszi irodalmi estet 1912. nov. 24-én, vasárnap rendezték (Szalatnai 164); ezen Paál Balázs és Reményi József szerepelt. JGy-t is meghívták, de nem ment el, hanem levélben köszöntötte és bátorította Paált meg Reményit; a levél tehát nov. 24-e előtt kelt. Ezt a levelet közölte az irodalmi est után néhány nappal a NyH, amint az a bevezető szövegből is kiderül: „Hetekkel ezelőtt [vagyis okt. 27-én] Pozsonyban volt Juhász Gyula . . . aki, bármennyire szerette volna is, nem jelenhetett meg a Toldy-kör második irodalmi matinéjában. Vigasztalásul küldött egy levelet Paál Balásznak . . .”

M: NyH 1912. nov. — Tiszatáj 1947/1. — Szalatnai 165.

Paál Balázs: a NyH említett közleménye ezt írja róla: „Paál Balászról van szó, erről a sokoldalú és mélyen járó költőről, aki itt, Pozsonyban küzködik napról-napra a meg nem értőkkel, a kicsinyeskedőkkel, a filiszterekkel. Utoljára a múlt vasárnap vette fel a harcot a pozsonyi közönséggel, akkép, hogy szerepelt a Toldy-kör második irodalmi matinéjában. A megértők számára győzelmesen került ki ebből a harcból, a szürkék pedig? istenem — a szürkék

ezután sem vesznek róla tudomást. Lélekben azonban vele volt Juhász Gyula . . .” — *Reményi József könyvét*: Reményi József (1891—1956) első kötetét, az *Akik árnyékban élnek* (1912) c. novellás kötetét. — *Frisson*: bizsergés. — *Higanyokkal*: célzás Reményi egyik novellahőseire, a komisz Higanyra. *Eszét szeretnék írni a könyvről*: nem írt; de írt előszót Reményi második kötetéhez (JGYÖM 5:485—6). — *Pressburger*: pozsonyi. — *Akusztikai nehézségeket*: Paál Balázs attól félt, hogy a teremben nem hallják majd a hangját (Szalatnai 166). — *The rest is silence*: idézet Shakespeare *Hamletjéből* (V. felv. 2. szín); a haldokló Hamlet utolsó szavai: A többi, néma csend (Arany J. ford.). — *Annák*: utalás JGy Anna-verseire.

296. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — A másolaton megjegyzés: „Komjáthy Aladár kezeírása; az aláírás autográf.” Komjáthy Aladár (1894—) költő; Babits tanítványa volt az úpesti gimnáziumban, s egy ideig Babitsnál lakott; Babitsnak több levelét ő írta tollbamondásra. — Keltezés a tartalomtól: válasz a 294. sz. levélre.

M: Paku. — BJK 174. — JGyE 193. — Szalatnai 146 [részletek].

Nem válaszoltam azonnal: a 294. sz. levélre. — *Az én állásom volt*: Babits 1911 szeptemberétől tanított Újpesten; lásd a 250. sz. levelet. — *Értékes monotonitás*: lásd a 294. sz. levelet és jegyzetét is.

297. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Névjegy. — Keltezés a tartalomtól: Bangha Béla (1880—1940) jezsuita hitészónok, publicista. A Magyar Kultúra c. folyóiratot 1913-ban indította el; jan. 1-én jelent meg az első száma; minthogy itt a folyóirat programjáról ír, föltehető, hogy a névjegyet 1912-ben küldte JGy-nak.

M: kiadatlan.

Munkálkodásával: JGy nem írt a Magyar Kultúra c. folyóiratba.

298. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

1905-ben írt a Szegedi Naplóba: 1906-ban írta a SzéV aug. 11-i számába *Művészet és szocializmus* (JGYÖM 5:91) címmel. — *Regényem*: 1912-ben jelent meg Kner Izidor kiadásában (Gyoma); címe: *A trondhjemi herceg kíséretében*. — *Irna a könyvről*: JGy voltaképpen nem a könyvről írt, hanem a könyv ürügyén Rákosi Jenő csípkedte meg *Rákosi Jenő olvas* (FM 1913. jan. 19.; JGYÖM 5:470—1; 673) c. cikkében. — *Bajtársam az éjszakában*: utalás közös nagyváradi éveikre. — *Sok . . . trását olvastam A Hében*: JGy-nak 1912-ben több verse jelent meg A Hében (JGYÖM 2); prózai írása itt ebben az évben nem jelent meg (JGYÖM 5). — *A N. Napló jubileumi albumát*: a NN említett albumát hazai közgyűjteményekben nem találtam. — *Rendes tanár lett*: JGy karácsony előtt kapta meg kinevezését. — *Kilenc esztendő szomjúságom*: Antal Sándor, August Forel (1848—1931) svájci pszichiáter tanítványaként és barátjaként, Magyarországon is, külföldön is tevékenyen részt vett a laz antialkoholista mozgalomban. — *Katzenjammeres*: macskakajajos, másnapos. — *Azt a kiűnd szobrot*: talán Petri Lajos szobráról van szó; lásd JGYÖM 1:507.

299. K: eredetije ismeretlen; a SzéV 1913. jan. 28-i számából közlöm.

M: SzéV 1913. jan. 28.

Jubilánsunk: Balassa Armin 1913. jan. 27-én ünnepelte írói és hírlapírói munkásságának harmincéves jubileumát. — *Tömörkénynek*: JGy az ugyancsak

jubiláló Tömörkény Istvánt a FM 1913. jan. 26-i számában közölt *Üdvözet Tömörkénynek* (JGYÖM 2:45) c. versével köszöntötte. — *Parasztzúvek*: Balassa Armin népszínműve; lásd: JGYÖM 6:642. — *Barlanglakók*: Tömörkény egyfölvonásos életképének (1913) címe. — *Swedenborg csodálatos anygalaihoz*: Emmanuel Swedenborg (1688–1772) svéd teozófus és misztikus *Égi titok* c. munkájára utal. — *Ad multos annos!*: Sokáig éljen!

300. K: eredeti, Eisner-hagy. fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Pozsony, Duna-part. — Címzés: Dr. Eisner Manó ügyvéd Urnak Szeged Aradi utca 2. — Részben a postabélyegző kelte.

M: Szalantai 164 [részlet].

Ő: Várnai Janka. — *Múltkor a Válaszban*: a DM bírálta Almássy Endre színházigazgatót a színészekkel való bánásmódja miatt; Almássy védekező levelére a DM 1913. jan. 21-i számában Pálos Endre [Eisner Manó] felelt *Házi kérdésben* c. cikkében.

301. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Verner von Heidenstam festménye, férfiarckép. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula tanár úrnak Szokolca (Ungarn).

M: kiadatlan.

Lapját: ismeretlen. — *Függ. Magyarországnak megjelent*: a *Rákosi Jenő olvas* c. cikkre; lásd a 298. sz. levél jegyzetét; a kért cikket Kner Izidor küldte el Antal Sándornak (JGYÖM 5:674).

302. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: havasi legelő, fenyves, úrlovas. — Címzés: Hochwohng. [!] Herrn Professor Julius Juhász Szokolca Ober-Ungarn.

M: kiadatlan.

Schollmayer: bizonyára az a Rilke-ismerős, akiről Szalantai ír (121). — *A levél fordítása*:

Igeu tisztelt Uram!

Engedje meg, hogy szívből megköszönjem két, csodálatosan finom hangulatú költeményét, melyeket Resch igazgató úr közvetített, és hogy tolmácsoljam a feleségem elismerő véleményét is. Remélem, hogy az Ön mély érzésű költészetéből nemsokára még többet lesz alkalmam olvasni.

Tisztelő üdvözelem
Schollmayer

303. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Velazquez, Portrait of Queen Maria Anna. — A lap hátsó lapján JGy kézírásával: Levelezőlap. — Címzés: Ónagysága Sárváry Anna Művésznőnek Budapest VII. Rottenbiller u. 5. III. 3. — A postabélyegző kelte.

M: AEHK 1939 [hasonmás]. — Magyar [hasonmás]. — JGyE [hasonmás] 25–5].

Sárvári Anna (1885–1938): az Anna-versek műzsája; lásd JGYÖM 5:676. — *Brilliansokkal ékes Annát*: Velazquez festményének reprodukcióját.

304. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Ugyanezen a levélpapíron a *Római módon . . .* (JGYÖM 2:47–8) c. vers is. ³⁰⁴

M: Szalantai 146–7. — JGyE 194. — JGYÖM 2:447 [részlet].

Nyugathoz küldött verseimmel: lásd a 253. és 263. sz. levelek jegyzetét. — *Megint küldök keűt:* föltehetőleg a *Római módon* . . . (JGYÖM 2:47—8) és a *Sandro Botticelli* (JGYÖM 2:48) c. versről van szó; a versek nem jelentek meg. — *Nyugati mértéket:* érted a Ny mértékét. — *Osvát Ernő úrral* . . . *összekülön-böztem:* lásd a 253. sz. levelet és jegyzetét.

305. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: Stefan I. Klein ekkor Bécsben tartózkodott, s azt írja, hogy márc. elején Pozsonyba látogat; a tervezettnél azonban hamarabb utazott Pozsonyba, mert febr. 25-én már onnan ír JGy-nak; lásd a 306. sz. levelet; Szalatnai (148) ezt a levelet, megokolás nélkül, febr. elejére keltezi.

M: kiadatlan.

Stefan I. Klein: Stefan Isidor Klein (1889—1960) műfordító; főként XX. sz.-i magyar prózáirokat fordított németre; lásd: Szalatnai 148 és JGYÖM 5:675. — *A küldött essaykért:* nem lehet tudni, milyen esszékről van szó, bizonyára JGy-írásokról. — *Merkur:* osztrák szépirodalmi folyóirat. — *Jung Ungarn:* lásd a 261. sz. levél jegyzetét. — *Wildgans átköltései:* Anton Wildgans (1881—1932) bécsi osztrák költő, a Burgtheater igazgatója; JGy lefordította egyik versét *Utolsó szonett Eadhoz* (JGYÖM 3:255) címmel. — *Haza:* Holicra; Klein szülei a Szokolca szomszédságában levő Holicson laktak; lásd JGy *Holicsi porcelánok* (JGYÖM 5:481—3) c. cikkében is. — *Tante Rose:* Lengyel Menyhért (1880—1974) színdarabja, a *Róza néni*; Klein fordította németre. — *Kosztolányi* . . . *fűzetét:* bizonyára a *Beteg lelkek* (1912) c. novellás kötetét. — *Im Herbst:* Ősszel. — „*Hermes*”-ben: a *Hermes* c. német folyóiratban. — *Schönherr:* Karl Schönherr (1867—1943) osztrák drámaíróról van szó; nagy sikereit tiroli tárgyú darabjaival aratta. — *Ludas Matyit:* Móricz Zsigmond színművét. — *Der Teufel:* Móricz Zsigmond egyfőlvonásosa, *Az ördög.* — *Wilde Blumen der Wiese:* Móricz Zsigmond *Mint a mezőnek virágai* c. színdarabja. — *Die Doppelwaise:* Móricz Zsigmond egyfőlvonásosa, a *Duffla pofon.* — *Quitt:* Móricz Zsigmond egyfőlvonásosa, a *Kvitt.*

306. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Pozsony, Széplak utca. — Címzés: Ngys. Juhász Gyula író Úrnak Szokolca Főgimnázium. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Versei német átköltőjének: Horvát Henriknek; lásdja 261. sz. levél jegyzetét.

307. K: eredeti, OSZK Bh. — Képes lev. lap: Perugino: Madonna. — Címzés: Tekintetes Babits Mihály író és tanár Úrnak Budapest Szabóki utca 54. Tisztviselőtelep. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 175. — Szalatnai 147.

Nem neheztelek: Babits a 296. sz. levélben hívja JGy-t, hogy a karácsonyi szünetben keresse föl Budapesten; valószínűleg nem kereste föl; Babits talán azt érezhette, hogy JGY neheztel rá a 296. sz. levélben írottak miatt; bizonyára levélben (ismeretlen) megkérdezte JGy-t, hogy nem neheztel-e rá. — *Húsvétkor meglátogatlak:* nincs adatom rá, hogy találkoztak volna.

308. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Szeged, Közúti híd. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula tanár és író úrnak Szokolca Nyitra-megyé.
M: kiadatlan.

Hosszú és nagy levélben: a levél ismeretlen. — *Margit*: Juhász Margit. — *Kishilda*: Bauer Hilda, Balázs Béla húga. — *Kedves cikkedet*: minden bizonynyal *A Koszorú ügyében* (JGYÖM 5:475–7) c. cikkét; ebben elismerőleg ír Balázs Béláról, s Bauer Hilda föltehetőleg ezt köszöni meg JGy-nak. — *Balassa*: Balassa József. — *Sós Aladár*: Sós Aladár (1887–1975) műépítész, a SzN külső munkatársa. — *Pick Móric* (1883–1944): mérnök, szalámigyáros, Petri Lajos (1884–1963) szobrászművész bátyja. — *Gyöngyössy Teri*: ebben az időben a szegedi színház művésznöje. — *Dr. Szekerke Lajos* (1887–1940): jogász, később szegedi tb. főügyész.

309. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: JGYÖM 1:329–30 [kihagyásokkal].

Levelét és levelező lapjait: ismeretlenek. — *Gömöri... vissza is küldte a verseket*: JGy verseskötetének kiadásáról van szó; Gömöri végül is nem vállalta a kiadást; lásd a 273., 279. és 280. sz. leveleket és jegyzetüket; lásd még: JGYÖM 1:329–330. — *Szakolcai templom képmása*: JGy tehát képes lev. lapot küldött Szász Zoltánnak.

310. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula író úrnak Szokolca Ungarn Főgimnázium. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

„*Wildgans*”-fordításából: lásd a 305. sz. levelet és jegyzetét.

311. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: A Hét 1913. máj. 4-i száma adott hírt JGy készülő verseskötetéről; lásd: JGYÖM 1:330.

M: PN 1938. okt. 30. — JGyE 194. — JGYÖM 2:455 [részlet].

Nu. Napló: NN. — *Bejelentő tárcát*: nem írta meg, vagy a NN nem közölte; lehet, hogy JGy nem küldte el a kért verseket. — *Ady jön a héten*: Ady csak júl. első napjaiban hagyta el Mariagrünt; lásd: AVL 456. — *Fehér Dezsővel és Wertheimstein Viktorral*: Fehérné 1913. máj. 7-én érkezett Mariagrünbe, Wertheimstein néhány nappal előbb; lásd AVL 439. — *Antal Sándor úthon van*: hosszú ideig Stockholmban tartózkodott; lásd a 298. és 301. sz. leveleket.

312. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula író úrnak Szokolca Ungarn Kom. Neutra Főgimnázium. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Wildgansnak az esszét lefordítottam: JGy cikkéről van szó; címe: *Egy új bécsi költő* (JGYÖM 5:488–9). — *Az egyfelvonásos*: lehetséges, hogy Klein a *Szép csöndesen* c. JGy-darabot akarta elhelyezni a Burgtheaternél, melynek Wildgans volt az igazgatója; lásd a 305. sz. levél jegyzetét. — *A drámához és a regényhez*: JGy ekkoriban sem drámát, sem regényt nem írt; ilyenfajta tervéről azonban beszélhetett vagy írhatott Kleinnek; lásd a 316. sz. levelet is. — *F. M.-ba*: a FM-ról van szó; JGy nem a FM-ban, hanem a DM-ben közölte a *Wildgans-esszét* (1913. máj. 25.). — *M. W.*: Maria Weber; többet nem lehetett róla megállapítani; lásd: Szalatinai 117. és 272.

313. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula író úrnak Szokolca Főgimnázium; földadó: St. I. Klein Holics Nyitra m. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Kérem értesítését: nincs adatom rá, hogy írt volna Kleinnek.

314. K: eredetije ismeretlen; a töredékes szöveg Antal Sándor idézetében maradt fenn a NN 1913. júl. 3-i számában, JGy *Homonnai* (JGYÖM 2:63) c. versének kísérelő szövegeként. — Keltezés a megjelenés alapján.

M: NN 1913. júl. 3.

Beteggyamban: bizonyára depressziójára utal; lásd: JGYÖM 2:455. — *Homonnai:* Homonnai Albert (1882–1911) nagyváradi költő, drámaíró.

315. K: eredeti, OSZK Bh. — Képes lev. lap: — Címzés: Juhász Gyula Szeged Ipar utca 11. Hongrie. — Részben a postabélyegző kelte.

M: BJK 177.

316. K: eredetije lappang; másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 3. sz. levél jegyzetét.

M: kiadatlan.

Sz. és V.-ben: A SzéV-ben. — *Fichtnerrel:* Fichtner-Figedy Sándorral (1878–1946), zeneszerzővel és karmesterrel; ekkor a szegedi filharmonikusok és a honvédszenekar karmestere. — *Dohnányi:* Dohnányi Ernő (1877–1960). — *Balázs róm. kat. lett:* Balázs Béla katolizálásáról a DM 1913. márc. 27-i száma adott hírt, *Balázs Béla vallása* címmel. — *Kassban:* szegedi vendéglő. *A huszár főhadnagyot:* Kállay Margit vőlegényét [?]. — *T. Pista:* Tisza István miniszterelnök. — *Domokossal:* Domokos Lászlóval. — *Drámát nem kell féltetni:* talán utalás arra a tervezett drámára, melyről Kleinnek is ír; lásd a 312. sz. levelet és jegyzetét. — *Szarka bácsi:* Szarka István, szegedikávéháztulajdonos, a Klauzál téri Európa vendéglő és szálló bérlője; lásd: JGYÖM 7:380. — *Szekerke dr.:* Szekerke Lajos. — *Rohr:* talán Rohr Jakab terménykereskedő; JGy-hoz közel, az Árpád u. 9. sz. házban lakott. — *Balassa Nyusziék:* Balassa Józsefék; Balassa ebben az évben került a fővárosba újságírónak. — *Pick csinála szobrom:* Petri Lajos itt említett JGy-portróját 1909-ben készítette. — *Verses könyvemre 3 kiadó is van már:* valójában egy sem volt még; lásd a 273. sz. levél jegyzetét is.

317. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Az Élet szerkesztőségi levélpapírján; Budapest VII. Damjanich-utca 50.

M: JGYÖM 1:330 [részlet]. — JGYÖM 2:456 [részlet].

Pethő Sándor (1885–1940): 1912-től 1914-ig az Élet c. hetilap szerkesztője, később a Magyarság, majd a Magyar Nemzet főszerkesztője. — *Halkan, hal-* *kan:* végleges címe: *Szép csöndesen* (JGYÖM 2:66); Pethő a verset kéziratban olvasta, és az Élet 1913. aug. 10-i számában közölte. — *Ez a terv megvalósul:* nem valósult meg. — *Utközben szálljon ki Pesten:* Pethő még nem tudta, hogy JGy-t közben áthelyezték Makóra. — *Őszről:* utalás arra a tervre, hogy őszre megjelenteti JGy verseskötetét; ez is terv maradt (JGYÖM 1:330).

318. K: eredeti: Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Nagyvárad, Körös-part. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula főgimnáziumi tanár úrnak Makó.

M: kiadatlan.

319. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Gömöri Jenő Szerk. Urnak Budapest Rákóczi ut 54.

M: kiadatlan.

Hetek óta beteg vagyok: 1913 szeptemberétől Makón tanfolt; 1913. nov. 15-én betegszabadságot kért; 1914. jan. 15-én kezdte ismét iskolai munkáját.

320. K: eredetije ismeretlen; A Hétben megjelent szövege alapján közlöm. — Keltezés a megjelenés alapján.

M: A Hét 1913. dec. 28. — JGyE 220.

Morituri te salutant immortalem!: A haldoklók üdvözölnek téged, halhatatlan! — *Betegen:* lásd a 315. sz. levél jegyzetét. — „*Legújabb*” *arcképemet:* lásd A Hét 1913. dec. 28-i számában (II. 865).

321. K: eredeti: Kilényi-gyűjt. — Névjegy. — Keltezés a tartalomból: JGy 1914. márc. 6-án hirtelen elhatározással Budapestre utazott, és egy szállóban mellbe lőtte magát; a mentők a Rókus-kórházba szállították. Az éppen Budapesten tartózkodó Falu Tamás (1881–1977) — ekkor monori közjegyző, költő, író — a hír hallatára e névjegy kíséretében ibolyacsokrot küldött be JGy-nak a kórházba, az öngyilkossági kísérletet követő valamelyik napon (Falu Tamás szóbeli közlése); ebben az időben gyakran esik szó ibolyáról JGy-val kapcsolatban; lásd: JGYÖM 2:484, továbbá a következő leveleket.

M: kiadatlan.

Várbogyai Bogyai Józsefné: Falu Tamás rokona; budapesti tartózkodása idején nála szállt meg.

322. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés részben a tartalomból: a levél a JGy öngyilkossági kísérlete utáni napokban íródott.

M: AEHK 1939. 370.

Gelléri Jolán (1884–): később Lakatos László (1882–1944) író felesége; lásd: JGYÖM 1:471 és 2:459. — *Ő élet:* JGy *Gioconda* c. versének (JGYÖM 1:243–5) 72. sora.

323. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: lásd a 322. sz. levél jegyzetét.

M: AEHK 1939. 370.

A reichstadti herceg: utalás Rostand *A Sasfiók* c. darabjára. — *Kedves virágainak:* Thérèse de Lorget kedves virága a pármái ibolya volt; lásd a 321. sz. levél jegyzetét. — *A szent királynő szigetén:* a budapesti Margitszigeten.

324. K: eredeti, Múz. 54/561.

M: kiadatlan.

Keleti Artúr (1889–1969): költő, műfordító; versei A Hétben, a FM-ban, a Ny-ban, a Világban jelentek meg. — *Az ő virágai:* ibolyacsokrot a Rókus-kórházba; lásd a 321. sz. levelet és jegyzetét.

325. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Jókay Lenke: semmit sem sikerült megtudnom róla. — *Harmat (Holub) Desső:* semmit sem sikerült megtudnom róla.

326. K: eredeti, Tevan-hagy. — Keltezés a tartalomról: JGy a levelet még a Rókus-kórházban írta, föltehetőleg márc. közepe táján, amikor már jobban volt, de mindenképpen márc. 29-e előtt, ugyanis Tevan Andor ilyen keltezésű levélben válaszol JGy-nak erre a levélre; lásd a 328. sz. levelet.

M: JGYÖM 1:331.

Tevan Adolf: a békéscsabai és gyomai Tevan Nyomda, Könyvkereskedés és Könyvkiadó tulajdonosa. Ebben az időben már fia, Tevan Andor (1889–1955) vezette a vállalatot. — *Kosztolányi mondotta:* Kosztolányi többször is meglátogatta JGy-t, a Rókus-kórházban, s hogy lelket verjen beléje, s hogy segítsen rajta, tájékozódott Tevan Andornál, hajlandó volna-e kiadni JGy verseskötetét; JGy a 331. sz. levélben, a szerződésalkötés után is megköszönte Kosztolányinak közbenjárását. — *Sorozatos vállalatában:* a Tevan Könyvtár sorozatban, mely 1912-ben indult, s 1919-ig kétszázánál több hazai és külföldi író munkáját tartalmazza. — *Arany, mirrha, tömjén:* a kötet címe *Új versek* lett. — *A 40 . . . verset:* 38 verse jelent meg a kötetben; lásd JGYÖM 1:334–5. — *Pretenzió:* önhittség, hivalkodás.

327. K: eredeti, Múz. — Zárt lev. lap.

M: Tiszatáj 1958/3. — JGyE 230 [hasonmásban is: 35. sz.].

Margitka szives sorait: Juhász Margit levelét; a levél ismeretlen. — **Pista:** Kálló István (1883–1928), Kálló Gyulának, JGy nagybátyjának és keresztapjának a fia.

328. K: eredetije ismeretlen; gépiratos indigómásolata: Tevan-hagy.

M: JGYÖM 1:331.

Levéltre válaszolva: a 326. számúra. — **A szerződést megküldeni:** a szerződés 1914. márc. 31-én kelt; szövegét lásd JGYÖM 1:331.

329. K: eredeti, Tevan-hagy. Lev. lap.

M: JGYÖM 1:332.

A verses könyv címe: lásd a 326. sz. levél jegyzetét.

330. K: eredeti, Tevan-hagy.

M: JGYÖM 1:332.

Ma egy lev. lapon: a 329. számún. — **Épatant:** meghökkentő.

331. K: eredeti, K-né 4622/404–405. — Másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Képes lev. lap. — Címzés: Nagys. Kosztolányi Dezső író úrnak Budapest I. Fehérvári út 15/a. V. 12. — A postabélyegző szerint a lap 1914. ápr. 4-én érkezett Budapestre.

M: BJK 180. — JGyE 233.

Verses könyvén: lásd a 326. sz. levél jegyzetét. — **Elküldöttem a verseket s a szerződést:** lásd a 328. sz. levelet és jegyzetét. — **A Világnak is küldök:** egy jelent meg az ápr. 12-i (húsvéti) számban, a **Föltámadás után** (JGYÖM 2:75–6). — **Mű irt rólam:** Kosztolányi a Világ 1914. márc. 7-i számában **Juhász Gyula** (EÉA 386–8) címmel írt cikket JGy öngyilkossági kísérletének alkalmából.

332. K: eredetije ismeretlen;szövegét a Napkelet 1937/7. számából vettem. — Lev. lap. — Címzés: a Nap kelet nem közli.

M: Napkelet 1937/7.

Vérző sebem: JGy ezekben a napokban több köszönő levelet írt azoknak, akik a kórházban meglátogatták, vagy valamiképp együttérzésüket fejezték ki: lásd a következő leveleket is. — *Felé*: minden bizonnal elírás; értsd: fölé.

333. K: eredeti, PIM. — Képes lev. lap: Szeged, Vásárhelyi Pál szobra. — Címzés: Nagys. Falu Tamás Úrnak, a poétának Monor. — A postabélyegző kelte.

M: Tiszatáj 1969/9.

Kedves figyelméért: lásd a 321. sz. levelet és jegyzetét.

334. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Névjegy. — Keltezés a tartalomtól: az öngyilkossági kísérlet után JGy ápr. első napjaiban ment haza Szegedre; erről Csáth Géza Kosztolányitól is értesülhetett; Csáth ekkor a budapesti Moravcsik-klinikán dolgozott tanársegédként.

M: JGyE 233. — MH 1969. okt. 29.

Őn most jön abba a korba: JGy a DM 1919. okt. 4-i számában *Falusi idill* (JGYÓM 6:246–7) c. cikkében áldozott Csáth Géza emlékének; ebben a cikkben hivatkozik erre a mondatra: „Hat éve egy névjegyben e sorok írójának, aki szinte súlyos idegbajba esett, azt üzenté Csáth Géza, az orvos és barát, hogy a harmincadik évén túl csak javulhat az idegesség.” JGy rosszul emlékezett, hogy hat éve kapta a névjegyet; csak öt éve.

335. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Az Őn levele: ismeretlen; JGy ebben az ismeretlen levélben válaszolt Jókay Lenke levelére; lásd a 325. sz. levelet.

336. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM.

M: EŐ 17.

Eőrsi Júlia: családi nevén Tóth Júlia (1889–1959); író és újságíró, ekkoriban a Világ munkatársa; JGy-val való megismerkedésének, szerelmének és JGy-val kötött állítólagos egyházi házasságának történetét *Tiéd a sírig* (1957) c. könyvében írta meg. Erről a levélről azt írja (EŐ 17), hogy JGy-nak ez az első hozzá írt levele, illetve ez az első, mely fennmaradt; Eőrsi Júlia szerint (EŐ 25) JGy „száz meg száz” levelet írt hozzá; egy részüket a szülei „sikkasztották el” (EŐ 18), a többi nagy része tűzvész áldozata lett (EŐ 80); Eőrsi Júlia válaszleveleinek sorsa ismeretlen. — *Csütörtökön megint Budára megyek*: Eőrsi Júlia ekkor az I. kerületben, a Krisztina körút 34. számú házban lakott; JGy már előbb is fölutazott Budapestre, később többször is (EŐ 17–8). — *Találkozásunk döntő lesz*: talán célzás tervezett egyházi házasságkötésükre. — *Egy mosolygó arc*: bizonyára fényképet küldött Eőrsi Júliának.

337. K: eredeti, Tevan-hagy. — Lev. lap. — Címzés: Nagyságos Tevan A. Könyvkiadó Úrnak Békés Csaba. — A postabélyegző kelte.

M: JGYÓM 1:332.

Könyvem?: lásd a 322. sz. levelet és jegyzetét.

338. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM.

M: EÖ 18.

Mi feleljek: Eörsi Júlia levele ismeretlen. — *Rákóczi dolgában:* Eörsi Júlia Rákóczi-drámájáról van szó; alighanem a Ny-ban szerette volna megjelenetni, azért beszélt Osváttal.

339. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — Péter László keltezése Eörsi Júlia könyvében (EÖ 20).

M: EÖ 20.

Ismételt szívességét: Eörsi Júlia helyezte el JGy verseit a fővárosi lapoknál; bizonyára ezt köszöni meg JGy. — *A zsebkendőre:* Eörsi Júlia ezt írja ezzel kapcsolatban (EÖ 20): „Visszakértem a csipkezebkendőmet, amit itthon a mellényzsebébe rejtett . . .” — *Rákócziról írt nagy drámáját:* lásd a 338. sz. levelet és jegyzetét. — *Szentem, megváltóm, orvosom:* ezek a szavak kerültek utóbb a *Késő szüret* (1918) c. kötetének élére Eörsi Juliának szóló ajánlásként (JGYÖM 1:336).

340. K: eredeti, Tevan-hagy. — Távirat. — Címzés: Tevan Könyvkiadó Békés-Csaba. — A táviraton Tevan Andor kézírásával, piros ceruzával (Tevan választáviratának fogalmazványa): Sajtó alatt júliusban megjelenik. — A postahivatal keltezése.

M: JGYÖM 1:333.

341. K: eredetije ismeretlen; szövegét a Napkelet 1937/7. számából vettem. — Lev. lap. — Címzés: a folyóirat nem közli.

M: Napkelet 1937/7.

A maga könyvét: Dapsy Gizellának 1914-ben jelent meg *Lelkem virágos ablakából* c. verseskötete. — *Szép verset:* Dapsy Gizella *Sírboliban* c. verse az említett kötet 22–23. lapján, „Juhász Gyulának szeretettel” ajánlással.

342. K: eredeti, PIM. — Lev. lap. — Címzés (Simonka György írásával): Endre Béláéknak Hódmezővásárhely Fácán u. 1. sz. — A postabélyegző kelte. **M:** JGYÖM 2:463.

Simonka György (1887–): újságíró, ekkor a SzéV munkatársa. — *Endre Béla* (1870–1928): festőművész, iparművész, a hódmezővásárhelyi majolika-telep egyik alapítója; JGy Makón ismerkedett meg vele, Espersit János révén (JGYÖM 2:463). — *Tabéry Géza* (1890–1958): író, újságíró; ebben az időben gyakran megfordult Szegeden. — *Dávid Endre:* Dávid András (1883–1918) szobrászművész; külföldi tanulmányútjai és amerikai tartózkodása után 1911-től Debrecenben, majd Szegeden dolgozott.

343. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: férfiarckép. — Címzés (Rozsnyai Kálmán kézírásával): Juhász Gyula úrnak, író Szeged Ipar utca 11. — A postabélyegző szerint a lapot Békéscsabán adták föl.

M: kiadatlan.

Igért jövetelét: nincs nyoma annak, hogy JGy eleget tett volna ígéretének; valószínűleg a Rozsnyai házaspár is éppúgy kapott közös üdvözlő lapot, mint Endre Béla; lásd a 342. sz. levelet. — *Tabéry:* Tabéry Géza ekkor éppen Szegeden tartózkodott; lásd a 342. sz. levelet. — *In natura:* természetben.

344. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: férfiarckép. — Címzés: Juhász Gyulának a Költőnek Szeged Szekfü-utca. — A postabélyegző kelte: a postabélyegző elmosódott, a hónapot júniusnak vagy júliusnak lehet olvasni, de a háborúra való utalás kétségtelenné teszi a júliusi keltezt.

M: kiadatlan.

Szép budai éjszakán: Ocskay Kornél emlékezése szerint (JGYÖM 1:505—6) egy színházi előadás után kettesben beültek a budai Philadelphia-kávéházba, ott Ady Endrével találkoztak, és hármashban töltötték az este további részét. — *Két ígéret dalokam ki belőled:* az egyik ígéret az volt, hogy JGy verset ír Ocskay Kornélhoz; ez a vers az *Egy régi nyárból* (JGYÖM 1:279—80); a másik ígéret JGy verseskönyvének megküldése volt.

345. K: eredeti; PIM; fényképmásolata: PIM.

M: EÖ 19—20. — PSzL 392.

Mostan: talán a szakítási kísérletre céloz; lásd: EÖ 20. — *A fátyol:* talán a visszakért csipkezebkendő; lásd a 339. sz. levelet és jegyzetét; de utalhat Eörsi Júlia mosolyára is, melyet *Egy képre* (JGYÖM 2:95) c. versében fátyolnak nevez.

346. K: eredeti; PIM; fényképmásolata: PIM.

M: EÖ 22. — JGyE 234.

Makó: JGy-nak ez az első Makón keltezett levele, noha 1913 szeptemberétől fogva Makón tanított; lásd a 319. sz. levél jegyzetét. — *Minden feldúlt:* utalás a háborúra. — *Durate et vosmet:* lásd a 135. sz. levél jegyzetét. — *Elrejtett vidéki lapoknak:* fővárosi lapban, A Hétfőben 1914. júl. 19-én jelent meg verse, a *Bucsubk* (JGYÖM 2:84; 464); ettől kezdve az év végéig csak a SzéV-ben és a Makói Újságban (JGYÖM 2:464—5); cikke 1914-ben csak vidéki lapokban jelent meg (JGYÖM 5:678—9).

347. K: eredeti; PIM; fényképmásolata: PIM. — Eörsi Júlia szerint e levéllel együtt érkezett az *Amor* (JGYÖM 1:311—2) c. vers-egy részlete (EÖ 29). — A levél csonka. — Eörsi Júlia keltezése a levél hátlapján: Imádott egyetlen Gyulám 1914. nov. 8. — Eörsi Júlia bizonyára a Budapestre érkezés napját jegyezte a levél hátlapjára, tehát 6-án vagy 7-én kelt; JGy 7-én, szombaton ebéd után már Szegeden tartózkodott; lásd: Péter László: *Adatok Juhász Gyula életrajzához* (ItK 1959. 313).

M: EÖ 28.

Az arcképet nagyon akarom: Eörsi Júliától előbb kapott egy arcképet, de azzal elégedetlen volt, és másikat kért; Eörsi Júlia ígért neki másikat; JGy erre az ígéretre reflektál (EÖ 28). — *A haja sóppadi arany koronája:* a kép *Egy képre* (JGYÖM 2:95) c. versében tér vissza. — *Angyal:* utalás JGy előbb említett versére is, Eörsi Júlia *Angyal* c. drámájára is (EÖ 25). — *Nem válasszalom:* Eörsi Júlia levele ismeretlen.

348. K: eredeti; PIM; fényképmásolata: PIM. — Keltezés a tartalomtól: JGy-t 1914. dec. 15-én sorozták, tehát a levél ez előtt íródott.

M: EÖ 31—2. — JGyE 234—5.

Ha szabad még így szólítanom: Eörsi Júlia ismét szakítani akart JGy-val (EÖ 31). — *Rókusi napok:* az öngyilkossági kísérlete után a Rókus-kórházban töltött napok; lásd a 321. sz. levelet és jegyzetét. — *Ver sacrumom:* szent

tavaszm; lásd a 346. sz. levél első sorát és a 367. sz. levelet is. — *Freude-schöner Götter Funke*: idézet Schillernek *Az örömhöz* c. költeményéből; Dóczy Lajos fordításában: Öröm, öröm, égi szikra. — *15-én soroznak*: alkalmatlan-nak minősítették. — *Utolsó levelében?*: ismeretlen. — *Nem adom vissza a leveleidet*: a szakítani akaró Eörsi Júlia kérte vissza a JGy-hoz intézett leveleit; végül is nem lehet tudni, hogy az Eörsi Júlia által írt levelekkel mi történt, sorsukról semmit sem sikerült megtudnom. — *Arcképet*: lásd a 347. sz. levelet és jegyzetét. — *Szemek*: a Ny 1909. dec. 16-i számában közölték (JGYÖM 1:238). — *Szemes*: lehet, hogy elírás, és Szenes Lajost (1892—) akart írni.

349. K: eredeti, Tevan-hagy. — Lev. lap. — Címzés: Nagys. Tevan Adolf Könyvkiadó Urnak Békéscsaba.

M: JGYÖM 1:333.

Verses könyvem kiadásáról: lásd a 326. sz. levelet.

350. K: eredetije ismeretlen; gépiratos indigómásolata: Tevan-hagy.

M: JGYÖM 1:333—4.

Levelezőlapjára: a 349. számúra. — *Karácsonyi könyvpiacra*: csak januárban került a könyvesboltokba; lásd a 352. sz. levelet és jegyzetét. — *Ide mellé-kelt körlevelet*: ismeretlen.

351. K: eredeti, Tevan-hagy. — Keltezés a tartalomból: válasz a 346. sz. levélre.

M: JGYÖM 1:334.

Igy is jól van: ti. az, hogy a verseskönyve megjelent; lásd a 350. sz. levelet.

352. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — Képes lev. lap: Munkácsy Mihály Golgota c. festményének reprodukciója. — Címzés: Önagsága Eörsi (Tóth) Julia irónőnek Budapest Krisztina körút 34. — *A < >* jel közé tett szövegrészeket Eörsi Júlia húzta ki, nem tudni, milyen céllal vagy milyen okból.

M: EÖ 35.

Verses könyvem még mindig késik: Tevan a 350. sz. levéllel egyidejűleg már elküldte az *Új versek*-et; talán a könyvkereskedésekben még nem volt kapható (JGYÖM 1:334).

353. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — Megcsonkított levél: Eörsi Júlia vágta szét; a kikövetkeztetett szavak [] közt vannak; ennek a levélnek a hátlapján volt az *Egy képre* (JGYÖM 2:95) c. verse (EÖ 25). — Keltezés a tartalomból: Kosztolányi cikke A Hét 1915. jan. 10-i számában jelent meg; címe: *Új versek* (EÉA 389—390); a levél tehát mindenképpen ezután íródott, bizonyára Makón, mert szombatra ígéri a szegedi igazgatóval való beszélgetést; JGy szombat délutánonként általában hazautazott Szegedre, és a hét végét otthon töltötte.

M: EÖ 26.

Darabjáról: Eörsi Júlia *Angyal* c. színdarabjáról. — *Szegedi igazgatóval*: Almásy Endrével (1875—1929). — *Faragó—Hegedüs*: utalás Faragó Jenőre (1872—1940), aki több fővárosi napilapnak volt munkatársa, és éveken át írta *Séta a színházak körül* c. rovatát; az említett Hegedüs talán Hegedüs Gyula (1887—1953) újságíró, aki 1914-től a BH rovatvezetője volt. — *Amerikai Co.*: utalás a nyugati bulvárdarabok dömpingjére; JGy-nak emiatt nem-

egyszer volt Almássy Endrével vitája; lásd JGYÖM 6:110–5. — *Könyvemem*: az 1914 decemberében megjelent *Új versekről* van szó; a kötet terjesztése késett; lásd a 352. sz. levelet és jegyzetét. — *Kosztolányi Dezső írása*: lásd e jegyzet elején. — *Csinos kommunikék a vidéken*: bibliográfiájukat lásd JGYE 620. — *Szepessy László* (1880–1915): tanár, újságíró, az olasz fronton esett el; JGy itt bizonyára *Virágos vonattól a vöröskeresztesig* (1914) c., harci dalokat tartalmazó kötetére utal. — *Halmágyi Samu* (1880–?): erdélyi tanár, költő; JGy itt foltehetőleg *Még egyszer és mindig* (1914) c. verseskötetére utal. — *A golyó*: utalás öngyilkossági kísérletére; lásd a 321. sz. levél jegyzetét.

354. K: eredeti, Múz. 54/547/3.

M: JGYÖM 1:376 [részletek].

Régen fehér rózsákat küldött: értsd: a *Tündér Ilonának* (JGYÖM 1:59) c. verset. — *Két kis verseskönyve*: a *Juhász Gyula versei* (1907) és az *Új versek* (1914).

355. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Návay Aranka: Návay Lajos (1870–1919) unokahúga, Eötvös József unokája (1876–1954); Návay földéaki földbirtokos, Csanád megye alispánja, országgyűlési képviselő volt; a Tanácsköztársaság idején unokaöccsével együtt kivégezték; lásd: Espersit (a névmutató szerint); JGy *Makói emlék* (JGYÖM 6:459) c. visszaemlékezésében azt írja, hogy Návay segítségével helyezték át Szakolcáról Makóra. — *Kéziratot*: nem lehet tudni, milyen kéziratról van szó. — *A költő*: talán Abaffy Béla, JGy makói tanártársa; lásd Császtvay István–Péter László: *Makói évek* (JGYE 210). — *Detlev von Liliencron*: a fordítás címe: *Ki tudja, hol?*; a Makói Újság 1915. febr. 26-i számában jelent meg (JGYÖM 3:255–6). — *Demke kórházat*: a DEMKE (Dél-magyarországi Magyar Közművelődési Egyesület) internátusi épületében rendeztek be ideiglenes hadi kórházat.

356. K: eredetije lappang; másolata: Kilényi-gyűjt.; lásd a 3. sz. levél jegyzetét.

M: kiadatlan.

Lapjaitokat: ismeretlenek. — *Bandi*: JGy öccse, Juhász Endre; ekkoriban vonult be Nagyváradra katonának. — *Grillparzer verseit*: a fordítások ismeretlenek. — *Háborús versek*: az antológiát Gyulai Ágost (1868–1957) irodalomtörténész szerkesztette; címe: *Háborús antológia* (1916); JGy-nak a *Notre Dame de Lorette* (JGYÖM 2:101–2) c. verse jelent meg benne. — *Naponta vezércikkezem*: 1915. jún. 9-től jún. 16-ig — jún. 13-a kivételével — valóban mindennap vezércikke jelent meg a SzéV-ben (JGYÖM 5:520; 681–2). — *Több új versem jön pesti lapokban*: ebben az időszakban a Világ közölte több versét, egy-egy versét pedig az Új Idők és A Hét is (JGYÖM 2:100–6; 469–71). — *Péternek heil im Siegerkranz*: üdv Péternek a győzelmi koszorúért; a feleségestül Szegedről távol levő Király Péter operájának, *A faluni bányásznak* a szövegkönyve (gróf Salburg műve) és partitúrája megjelent Szegeden; talán ehhez gratulál; lásd a 237. sz. levelet és jegyzetét is.

357. K: eredeti, OSZK Bh. — Képes lev. lap. — Címzés: Juhász Gyula Szeged Ipar utca 11. Ungheria. — A postabélyegző kelte; a postabélyeget a lapról levágták, a bélyegzőnek csak egy része olvasható.

M: BJK 183.

358. K: eredeti, OSZK Bh. — Képes lev. lap. — Címzés: Babits Mihály főgimn. tanár Úrnak Budapest Szalóky [!] u. 54. (Tisztviselőtelep).

M: BJK 184.

Szalóky u.: helyesen: Szabóky u. — „Részben” bajtársad: talán utalás arra a hajszára, melyet Babits ellen indítottak *Játszottam a kezével* c. versének egy sora miatt; részletesen lásd: Éder 182—242.

359. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés részben a tartalomból: Roboz Imre könyve (*Az irodalom boudoirjában*. I. k.) 1916-ban jelent meg.

M: kiadatlan.

Roboz Imre (1892—1944): a levél írása idején filmgyári tisztviselő, később a Fővárosi Operettszínház és a Vígszínház igazgatója. — *Monddja el nekem életem történetét:* úgy látszik, csak később találkoztak, 1918-ban; Roboz Imre JGy tollbamondása alapján írta meg *Juhász Gyula* (Új Nemzedék 1918. szept. 14.) c. életrajzát. — *Írja meg nekem mindezt:* a levél bizonyára elmaradt, mert Roboz Imre említett könyvében nem jelent meg JGy-ről szóló írás. — *Melyen:* Karinthy minden bizonnyal *mélyen*-t akart írni; tollhiba.

360. K: eredetije lappang; szövegét a Tiszatáj közleménye alapján közlöm. — Képes lev. lap. — A Tiszatáj a címzést nem közli, azt sem, hogy a képes lev. lap mit ábrázol.

M: Tiszatáj 1956/3. — JGyE 245.

Szilveszter-éten: JGy Tabéryekkel szilveszterezett Szegeden. — *Tiszti főorvos:* Wolf Ferenc (? —1944) volt a város tisztii főorvosa; később nála lakott Radnóti Miklós; lehetséges azonban, hogy JGy-nak ezt az ügyét Regdon Károly, Szeged város tiszteletbeli főorvosa intézte; Regdon JGy apjának is kezelőorvosa volt, Regdon javasolta JGy gyógyintézeti elhelyezését is, s ajánlósorokat írt Moravcsik Ernő Emil (1858—1924) egyetemi tanárnak; Moravcsik, Eörsi Júlia közbenjárására is, 1917. márc. 10-én fölvette klinikájára; Regdon névjegyre írta ajánló sorait (eredetije: PIM), szövege a következő:

„Méltóságos Uram!

[Szeged, 1917. márc. 10. előtt]

Juhász Gyula középisk. tanár urat, ki neves költő is, szíves figyelmébe ajánlanom bátorlakom. Atyja elmebajban halt meg. Őt peritonitis tbc-ben kezeltem cca 15 év előtt . . . Egy szegedi kartárs állítólag Wassermann alapján luessel fertőzöttnek mondta, s emiatt búskomorra lett. Imádásig szerette anyját, ő szerinte máris inficiálta. Öngyilkos akart lenni s 3 év előtt is már mellbe lőtte magát valamiféle idegbaj miatt. — Újabb Wassermann nélkül, az alig létező egyéb jelek mellett, nem tartanám bujakórosnak. — Határozottan önvészélyes és gyógyintézeti elhelyezését feltétlenül és sürgősen szükségesnek látom.

Kiválóan tisztelő híve:

Regdon”

— *Félelmi szabadságot javasolt:* JGy 1917. jan. 16-án hat havi betegszabadságot kért a makói gimnáziumtól; részletesen lásd: Császtvay I. — Péter L.: *Makói évek* (JGyE 219—20).

361. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Fogalmazvány, áthúzva; nem lehet tudni, hogy a levelet elküldte-e. — Keltezés a tartalomból: a Moravcsik-klinika

kórtörténete szerint 1917. aug. 10-én kapta a második Salvarsan-kúra első adagját (az első kúra áprilisban kezdődött); aug. 15-én ezt jegyezték föl róla: „Édesanyjának is már egy hónapja nem írt, nem tud írni. Nem érti, hogy mi ez az állapot . . .”

M: kiadatlan.

Pétereket: Király-König Pétert és feleségét, Juhász Margitot. — *Bandit*: Juhász Endrét.

362. K: eredetije ismeretlen; Eörsi Júlia közli (EÖ 56). — Keltezése Eörsi Júlia szerint.

M: EÖ 56.

Purjesz Lajos: (1881–1925): újságíró; ekkoriban — 1913-tól 1920-ig — a Világ felelős szerkesztője. — Eörsi Júlia szerint (EÖ 56) JGy anyja úgy rendelkezett, hogy fiát a kiunikán senki sem látogathatja; JGy ezt a két szóból álló levelet küldte el Purjesznek, hogy járja ki orvosainál a látogatási engedélyt Eörsi Júlia számára; Moravcsik Ernő Emil a következő levélben adta tudtára Eörsi Juliának, hogy a látogatásra az engedélyt megadta (eredetije: PIM):

„Igen tisztelt Nagysád!

Budapest, 1917. szept. 16.

Nagyon köszönöm az Érdekes Újság Dekameronja megküldése által tanúsított figyelmét. Élvezettel fogom olvasni novelláját s örülök, hogy a kiváló íródnő újabb művét is megismerhetem.

Juhász tanár úr számára már megadtam az engedélyt a tervezett sétához.

Kiváló tisztelettel maradtam kész híve

Dr. Moravcsik Emil”

363. K: eredetije ismeretlen; Eörsi Júlia közli (EÖ 71). — Keltezés a tartalomból: JGy-t az anyja 1917. nov. 17-én a klinikáról hazavitte Szegedre, s Eörsi Júlia azt írja, hogy ezt a levelet néhány nappal JGy hazatérése után kapta.

M: EÖ 71.

Még egy esztendei szabadságot: Eörsi Júlia szerint (EÖ 71) ő igyekezett kijárni az újabb betegszabadságot, de nem sikerült; lásd a 360. sz. levél jegyzetét is. — *Táltoshoz*: Farkas Lászlóhoz, a Táltos Könyvkiadó tulajdonosához; a *Késő szüret* c. versekötetről van szó; kiadásának történetét lásd JGYÖM 1:335–7. — *Mellékelt verseimet*: nem lehet tudni, mely versekről van szó, mert e levél kelte után hosszú ideig nem jelent meg verse a Világban, 1918. jan. 4-én az első, a *Távoli kisváros* (JGYÖM 2:462).

364. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM.

M: EÖ 73.

Garnissonspitalban: a temesvári katonai kórházban; oda rendelték fölülvizsgálatra. — *Szerződéses leveled*: a Táltos Könyvkiadó szerződése; ismeretlen; lásd a 363. sz. levelet és jegyzetét. — *Irtam neked*: ismeretlen. — *Addig is fogadd est a verset*: Eörsi Júlia szerint (EÖ 73) JGy a *Csöndes panasz* (JGYÖM 2:107–8) c. versét csatolta ehhez a levélhez; lehet, hogy téved, mert ez a verse már 1915. okt. 24-én megjelent a Világban; lásd a 363. sz. levelet és jegyzetét is.

365. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM és Kilényi-gyűjt.

M: EÖ 75 [hasonmásban is].

Domina, non sum dignus: Úrnőm, nem vagyok méltó; átalakított idézet a latin nyelvű mise szövegéből: Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum (Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj). — *Irtam volt a Táltosnak:* a Táltos Könyvkiadónak; a levél ismeretlen. — *Farkas László:* A Táltos Könyvkiadó tulajdonosát; ez a levél is ismeretlen. — *A könyvemről:* a *Késő szüret-ről*; lásd a 363. sz. levél jegyzetét. — *A végső terminus:* betegszabadsága; lásd a 363. sz. levél jegyzetét. — *Königin, das Leben:* Királynőm, az élet megis oly szép; idézet Schiller *Don Carlos* c. drámájából.

366. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM.

M: EÖ 77–8. — JGyE 255–6.

Recanati: utalás Leopardira; lásd a 7. sz. levél jegyzetét. — *Nyugdíjba kell mennem:* JGy-t csak 1928-ban nyugdíjazták, addig fizetés nélkül volt; lásd: Péter László: *Adatok Juhász Gyula életrajzához. Nyugdíj-ügye* (ItK 1959. 319–21). — *A 100 ívet:* a *Késő szüret* száz példányának első íve, mely JGy aláírásával készült. — *Szalay barátom:* Szalay József (1870–1937) író, bibliofil, Szeged rendőrfőkapitánya. — *Nil humani:* idézet Terentiusból; lásd a 131. sz. levél jegyzetét. — *Vae victo!:* Jaj a legyőzöttek! — *Moravcsiknak írnak:* Moravcsik Ernő Emil professzornak, bizonyára orvosi bizonyítványért. — *Az Új Időkben is jöttek verseim:* az 1917. nov. 25-i számában a *Júlia*-ciklus (JGYÖM 2:460) jelent meg. — *A Társaságban megjelenteket sem!:* két verse jelent meg ebben a folyóiratban. *Borús szonettek* (JGYÖM 2:136–7) főcím alatt, 1917. okt. 21-én. — *Karmám:* a hinduizmus egyik tétele, mely szerint az ember sorsát, halála után is, jó vagy rossz tettei szabják meg; jelentése még: életmű, megtestesülés. — *Hírlapirodalmi matinéra:* az újságírók matinéja 1918. jan. 6-án volt a Korzó-moziban. — *Lázár Miklósék:* Lázár Miklós (1886–1968) ekkor a Déli Hírlap szerkesztője volt. — *Major:* Major Henrik.

367. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM.

M: EÖ 76. — JGyE 256–7.

Hat hónapi szabadság: lásd a 360. és 363. sz. leveleket és jegyzetüket. — *Igen gyenge kötés:* vért vettek tőle a Wassermann-reakcióhoz; a gyöngé kötés azt mutatja, hogy szifilizse nem (vagy alig) volt aktív. — *Hollós doktor:* Hollós József (1876–1947) orvos, 1905-től 1919-ig Szegeden volt kórházi orvos; ő szervezte meg Szegeden a Szabad Líceumot; 1919 után emigrált, és az USA-ban halt meg; JGy *Salve* c. versét (JGYÖM 2:156; 491–2) írta őhozzá, a *Apostol* c. cikkét (JGYÖM 6:147–9) írta róla. — *Szalay:* Szalay József. — *Juhász-matiné:* Kosztolányi 1918. febr. 2-ára tervezte, de mivel a *Késő szüret* megjelenése késett, a matiné elmaradt. — *Purjesz Zsigmond* (1846–1918): belgyógyász orvos, egyetemi tanár; január 27-én halt meg. — *A leggyönyörűbb tavaszom:* lásd a 348. sz. levél jegyzetét. — *Károlyi Lajos* (1877–1927): szegedi festőművész. — *Az Új Idők és Világ pénzté:* az Új Időkben két verse jelent meg 1917-ben; lásd a 366. sz. levél jegyzetét; a Világban 1917-ben nem jelent meg verse. — *Alfred de Musset sorsára:* Alfred Musset (1810–1857) egész életében ideges, betegesen érzékeny, búskomor volt.

368. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — Zárt lev. lap. — Címzés: Ónagysága Eörsy Tóth Júlia Urhölgynek Budapest I. Krisztina körút 141. — Keltezés részben a tartalomtól: húsvét vasárnapja 1918-ban márc. 31-re esett.

M: EÖ 79—80. — JGyE 257.

Néhány szép verset irtam: az Esztendő 1918. márc. száma a *Fotografiák* (JGYÖM 2:141—3) és a *Megint a Tiszánál* (JGYÖM 2:143), A Társaság 1918. márc. 10-i száma a *Bácsú* (JGYÖM 2:145), a DM 1918. márc. 3-i száma pedig a *Béke* (JGYÖM 2:143—4) és a *Testvér!* (JGYÖM 2:144) című verseket közölte. — *Kétszer irtam a Tálkosnak:* a levelek ismeretlenek. — *Ma táviratoztam:* a távirat ismeretlen. — *Nyugdíjat nem ad:* lásd a 366. sz. levelet és jegyzetét. — *Tu autem Domina miserere!*: Te pedig, Úrnőm, könyörülj rajtam! Módosított idézet a gyászmise latin szövegéből.

369. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — Zárt lev. lap. — Címzés: Ónagysága Eörsy Tóth Júlia Urleánynak Budapest I. Krisztina körút 141. szám. — A postabélyegző kelte.

M: EÖ 93—4. JGyE 258.

Megkaptam: a honoráriumot verseiért; lásd: EÖ 94. — *Immun Körper, sem Salvaran:* akkoriban a vérbaj ellen leghatékonyabb kemoterápiás szerek. — *A Tálkos sürgőnyzött:* a sürgöny ismeretlen. — *Még levelet is írok:* méz aznap írt is, egyetlen sor üzenetet és néhány verssort; lásd: EÖ 94.

370. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — Zárt lev. lap. — Címzés: Ónagysága Eörsy Tóth Júlia Urleánynak Budapest I. Krisztina körút 141. szám.

M: EÖ 95—6. — JGyE 258—9.

Szemtükörvizsgálatot: a vizsgálatot Leitner Vilmos (1872—1940) szegedi szemészprofesszor végezte; JGy *A szemeim* c. versét (JGYÖM 2:177) Leitner Vilmosnak ajánlotta. — *Irtam néhány verset:* nem lehet tudni bizonyosan, melyeket, de az *Őnarckép* 1918 (JGYÖM 2:145—6) címűt valószínűleg ekkor. — *Vezércikket írok:* JGy 1918 tavaszán valóban igen sok vezércikket és kisebb cikket írt a SzéV-be; lásd: JGYÖM 6:9—20; 558—61. — *A Holnap matinéjén:* A Holnap matinéját 1918. ápr. 14-re hirdették, de elmaradt. — *A Dugonics Társaság délutánján:* 1918. ápr. 21-én K. Gömörly Vilma (1883—1962) JGy-nak négy versét szavalta el a Társaság ülésén, mégpedig: *Mindig...* (JGYÖM 1:194); *Megint a Tiszánál* (JGYÖM 2:143); *Tömörkény utcáján* (JGYÖM 2:146); *Tiziánnak* (JGYÖM 2:149—50). — *Irodalom és Alkohol címen:* az előadást 1918. ápr. 20-án rendezte a Szegedi Társadalomtudományi Társaság (JGYÖM 6:562); hogy az előadás megtartására vállalkozott, Hollós József (lásd a 367. sz. levél jegyzetét) befolyásának tulajdonítható (JGyF 18). — *Uj drámáddal:* Eörsi Júlia ekkor dramatizálta Kemény Zsigmond *Cyulai Pál* c. regényét (EÖ 96).

371. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — Névjegy. — Keltezése Eörsi Júlia szerint (EÖ 91).

M: EÖ 91—2.

Domina non sum dignus: lásd a 365. sz. levél jegyzetét.

372. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — Keltetés részben a tartalomról: a Feministáknak tartott második előadása máj. 14-én volt, a harmadikat 22-én tartotta; e levél írásakor a harmadik előadása még nem hangzott el („még egyet tartok a napokban”); pünkösdvásárnap 1918-ban máj. 19-re esett.

M: EÖ 97—100. — JGyE 260.

A levéllel valami történt: a levél ismeretlen. — *Lapomnál csakugyan kitört a sztrájk:* A SzéV munkatársainak sztrájkja 1918. máj. 11-én kezdődött, és máj. 25-én fejeződött be; JGy jún. 1-től a DM munkatársaként dolgozott; részletesen lásd: JGyF 20—22. — *Orvosom:* Regdon Károly; lásd a 360. sz. levél jegyzetét. — *Előadást tartottam a Feministáknak:* három előadást tartott a Feministák Egyesületében, máj. 8-án, máj. 14-én és máj. 22-én, *Szociális eszmék a modern szépirodalomban* címmel (JGyF 20). — *„Csöndes panaszok”:* utalás *Csöndes panaszok* c. versciklusára (JGYÖM 1:265—6; JGYÖM 2:55; 58; 59; 66). — *Moravcsik:* Moravcsik Ernő Emil. — *Egy írónak:* nem lehet megállapítani, kiről van szó. — *„Nyara lesz minden pimasznak”:* utalás *Ady Nem mehetek hozzád* c. versére; az idézett sor (1. versszak, 2. sor) pontosan: Itt nyara van minden pimasznak. — *Az enyém nem jön:* a *Késő szüret*. — *Jókai-dráma:* pontos címe: *Zsidó fiú*; 1843-ban jelent meg. — *Fogadd a verset:* a levélhez a *Köszönő* (JGYÖM 2:147) c. versét csatolta, külön lapon, s erre írta a levél folytatását. — *Megáldozom:* Eörsi Júlia írja (EÖ 98—9), hogy ő kérte JGy-t, győnjön és áldozzon minél gyakrabban, enyhítőnek, vigasznak.

373. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — Keltetés a tartalomról: ebben a levélben is azt írja, hogy öt kilót fogyott, akárcsak pünkösdi levélben (372. sz.); a két levél megírása közt néhány napos különbség lehet csupán, de hogy melyik íródott előbb, nem állapítható meg.

M: EÖ 102.

Küldöm mind a verset: nem lehet tudni, mely versekről van szó; e levél hátlapjára egy régi versének, az *Ovid levele Juliához* (JGYÖM 1:250) címűnek egy versszakát írta; lásd: EÖ 102. — *Talán egy drámához:* *Zrinyi, a költő* c. tervezett drámájáról van szó; a 375. sz. levélben azt közli Eörsi Júliával, hogy már írja. — *A kötet:* a *Késő szüret*.

374. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — Keltetése elírás; helyes keltetése: máj. 24.; a Feministák Egyesületében tartott előadásaira és a Jób Dániel-bemutatóra való utalásból ez egyértelműen megállapítható; lásd e jegyzetben később.

M: EÖ 97. — JGyE 259.

Késő könyv: a *Késő szüret*. — *Török Gyulának már a harmadik könyve:* ebben az évben jelent meg *A zöld köves gyűrű* c. regénye, 1917-ben pedig *Szerelmes szívtűnk* c. elbeszéléskötete és *A porban* c. regénye. — *Reseta bácsi:* Reseta János (1776—1862) pesti egyetemi tanár és királyi cenzor; itt a cenzúra jelképe. — *A Naplónál letiltó:* nem lehet tudni, melyik verséről van szó. — *A Feministáknál adok elő:* lásd a 372. sz. levél jegyzetét. — *Őszi vihart:* Jób Dániel színművének címe; 1918. máj. 23-án mutatták be Szegeden. — *Gyóni Géza przemysli verseskönyvét:* a *Lengyel mezőkön, táboriút mellett* c. kötetről van szó; lásd meg: JGYÖM 6:567.

375. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM.

M: EÖ 105.

Az a könyv: a Késő szüret: — *Szűzen élek és vezekelvek:* Eörsi Júlia írja (104–105): „Féltem, hogy könnyelműsége vetemedik, új infekció következik . . . Mondtam és írtam csendes elszántsággal: még egy Salvarsan-kezelést, hosszú évekig, én már nem vagyok képes vele végigszenvedni. Ilyen félelmeimre jött sok válasz . . .” — *15. előtt jelenkezmem kell Makón:* nyugdíjjogosultságának fönntartása, ill.fizetésének folyósítása ügyében; lásd a 366. sz. levelet és jegyzetét. — *Drámámat is írom:* lásd a 373. sz. levelet és jegyzetét.

376. K: eredeti, PIM; fényképmásolata: PIM. — A levelet föltehetőleg maga a címzett csonkította meg. — Keltezés a tartalomból: JGy a *Késő szüret* megjelenéséről kapott hírt köszöni meg Eörsi Júliának, tehát a levél 1918-ban íródott.

M: EÖ 106. — EÖ 110 (Eörsi Júlia itt ismételtlen közli könyvében a levelet, dátumát 1919-re téve). — PSzL 392.

Makóra megyek: Nyugdíjügyben; lásd a 366. sz. levelet és jegyzetét. — *Válaszodat nem kaptam:* a levél ismeretlen. — „*Durate et vosmet . . .*”: lásd a 135. sz. levél jegyzetét. — *Urad:* JGy és Eörsi Júlia állítólagos egyházi házasságának időpontja: 1918. márc. 20.; lásd a Budapest, 1945. aug. 20-án kelt jegyzőkönyv fényképmásolatát EÖ 90–91. lapok között.

377. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Kilényi Irma (1891–1944): szegedi nyelvtanárnő, JGy rajongó híve és a húszas évektől kezdve JGy haláláig önkéntes titkárnöje, majd pedig JGy irodalmi hagyatékának gyűjtője és gondozója. — *Hallottuk az Ön . . . szobátát:* 1918. okt. 29-én Szegeden, a Klauzál téri Kossuth-szobornál tartott ifjúsági nagygyűlésen JGy volt az egyik szónok (JGyF 50–51). — *Én mindig a csöndes, holdas égre néztem:* az idézett sorok JGy *Szép csöndesen* (JGYÖM 2:66) c. verséből valók.

378. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Kedves ajándékát: JGy a 377. sz. levélre válaszul egy dedikált fényképét küldte el Kilényi Irmának. — *Hollósné:* Hollós József orvos felesége.

379. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A keltezésben az évszám elírás; a tartalomból kiderül, hogy a levél 1919-ben íródott; lásd e jegyzetben később.

M: kiadatlan.

Gerstmann Margit: a levél írójáról semmit nem sikerült megtudnom. — *Előadásaiért:* a Szabad Egyetem első félévében JGy a modern drámáról tartott előadásorozatot; a záró előadást 1919. jan. 20-án tartotta, és a jövő drámájáról beszélt (JGyF 319).

380. K: eredetije lappang; másolata: Kilényi-gyűjt.

M: JGyF 319.

Sz. Szigethy Vilmos (1876–1956): szegedi újságíró, levéltáros. — *Sz. Sz. V. ról:* Sz. Szigethy Vilmosról JGy először a *Szegedi portrék* című sorozatában írt, a Tűz 1918. dec. 28-i számában (JGYÖM 6:124; 587); itt említett kis cirket

A Mikszáth Kálmán-díj nyertese címmel a Tűz 1919. febr. 6-i számában jelent meg (JGYÖM 6:149; 594). — *K. e.-ről*: Kunossy Elláról, a szegedi színház művésznőjéről; a cikk címe: *Kunossy Ella*, s a Színházi Újság 1919. febr. 2-i számában jelent meg (JGYÖM 6:147; 593).

381. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula író urnak Szeged Ipar utca 13. — A postabélyegző kelte.

M: kiadatlan.

Lovag Ádám (1876—1945): családi neve Glazewski; lengyel családból származott; erdélyi és budapesti lapokban, folyóiratokban jelentek meg cikkei, versei, és magyar költőket fordított franciára; lásd Dobossy László: *A Zimmerwaldisták francia nyelvű folyóirata* . . . c. cikkét (ItK 1955. 458—61). — *Francia nyelvű antológiája*: az antológiát nem sikerült föl kutatnom. — *Rodin gondolkodójához*: a vers pontos címe: *A Gondolkodó, Rodin szobrára* (JGYÖM 2:115—6). — *Notre Dame de Lorette*: lásd JGYÖM 2:101—2. — *Annak idején*: 1916-ban, amikor ez a két vers Lovag Ádám francia fordításában megjelent a svájci Demain c. folyóiratban; lásd Dobossy előbb idézett cikkét. — *Francia újságjükből*: a La Hongrie Républicaine c. lapról van szó, mely 1919. jan. 8-án jelent meg először (JGyF 92). — *Reviczky Gyula Háborús Hírek*: az említett vers a Reviczky-filológia mai ismeretei szerint a költő életében nem jelent meg, s a költő egyik kötetébe sem vette föl; a vers valószínűleg 1878-ban keletkezett, és kéziratokból közölték posztumusz gyűjteményes kiadásokban.

382. K: eredeti, Múz. 54/543/8. — Tintaceruza-írás. — Keltezés a tartalomról: a Hollósnéra való utalás bizonyossá teszi, hogy a levél Szegeden íródott, s föltehetőleg 1918 folyamán vagy 1919 elején; Zöldi Vilma és JGy barátságában az időben volt különösen szoros.

M: kiadatlan.

Zöldi Vilma (1887—1927): színésznő, Zöldi Márton (1854—1919) színész, színházigazgató, hírlapíró, író lánya; az 1918/19-es évadban Szegeden játszott; JGy Makón ismerkedett meg vele (JGYÖM 6:603); JGy több versének ihletője; lásd még: JGYÖM 1:423; JGYÖM 2:506—11; JGyF 222—30; Zöldi Vilma, sikertelennek érezvén színészi pályáját, öngyilkos lett. — *Macával*: talán Nagy Máriával. — *Hollós doktorné*: Hollós Józsefné.

383. K: eredeti, Múz. 54/543/7. — Gyászkeretes levélkártyán, lila tintaceruzával írva. — Keltezés a tartalomról: Zöldi Vilma apja, Zöldi Márton 1919. ápr. 26-án halt meg; Zöldi Vilma attól fogva jó ideig gyászkeretes levélpapíron írta leveleit.

M: kiadatlan.

384. K: eredeti, Múz. 54/543/2. — Gyászkeretes levélpapíron; tintaceruza-írás. — Keltezés a tartalomról: lásd a 383. sz. levél jegyzetét.

M: kiadatlan.

Levelére: a levél ismeretlen. — *El akar szakadni*: a nézeteltérés [?] okát nem sikerült kiderítenem.

385. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Keltezés részben a tartalomról, részben az öröknaptár szerint: a XX. sz. első felében máj. 16. 1913-ban, 1919-ben,

1924-ben és 1930-ban esett péntekre; azért valószínű az 1919-es keltezés, mert a levélben föltehetőleg az 1919 kora nyarán megjelent *Ez az én vérem* c. kötetéről van szó (JGYÖM 1:337—8).

M: kiadatlan.

A levélre: a levél ismeretlen. — *Piroskám:* bizonyára a lányáról van szó; Hadrik Annának két férjéről tudok: az első Taksonyi József, akihez 1895-ben ment férjhez, a második Gera Zsigmond színész; nem tudtam megállapítani, hogy Piroska milyen néven volt színésznő és hol. — *A verset leírtam:* JGy bizonyára szavalni való verset küldött Hadrik Annának; nem lehet megállapítani, melyiket, azt sem, hogy mit jelent az „úgy küldöm el”. — *A könyve:* lásd e jegyzet elején.

386. K: eredeti, Múz. 54/543/6. — Gyászkeretes levélkártya; ceruzafírás. — Keltezés a tartalomról: Zöldi Vilma búcsújátéka 1919. jún. 30-án volt a szegedi színházban, augusztusban Budapestre ment, de Szegedre többször visszalátogatott.

M: kiadatlan.

Valamim ott is maradt magánál: nem sikerült megfejtenem, miről van szó. — *Pár napig vagyok csak Szegeden:* lásd e levél keltezésének megokolását. — *Macámnál:* Nagy Máriánál; bizonyára nála szállt meg.

387. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Névjegy. — A keltezés napja nehezen olvasható, valószínűleg 9.

M: kiadatlan.

A meglepetését: talán könyvajándékról van szó. — *Verhaeren:* Émile Verhaeren (1855—1916) belga költő valamelyik verseskötényét kapta ajándékba vagy kölcsön Kilényi Irmától. — *Ime Alfred Kerr I.:* Alfred Kerr (1867—1948) német költő, színikritikus; 1917-ben adta ki öt kötetben *Die Welt im Drama* (A világ a drámában) c. színbírálat-gyűjteményét; ennek első kötetét küldte vissza Kilényi Irmának.

388. K: eredeti, Múz. 54/543/3. — Tintaceruza-írás. — A keltezés helye a tartalomról: Zöldi Vilma ekkor Budapesten játszott; lásd a 386. sz. levelet és jegyzetét.

M: kiadatlan.

Jón a harmadik: vagyis az öngyilkosság; lásd a 382. sz. levél jegyzetét.

389. K: eredeti, K-né; nem került be az MTA kéziratárába; másolata: OSZK; lásd a 13. sz. levél jegyzetét.

M: KK 234. — BJK 187 [csak a kezdő és záró sorok].

Reményi Józseftől: a levél ismeretlen; Reményi ekkor a clevelandi Szabadság c. lap szerkesztője volt. — *Kusza és ostoba híreket:* JGy az októberi forradalom és a Tanácsköztársaság idején tevékeny politikai munkát végzett, vezető szerepe volt a két forradalomban, költőként, újságíróként, színházigazgatóként, közéleti férfiúként (részletesen lásd JGYÖM 6 és JGyF); a Tanácsköztársaság bukása után mégis több megnyilatkozásában elhatárolta magát a proletárdiktatúrától, kiváltképpen már korábban is bíralt módszereitől (JGyF 239—44); az ellenforradalom idején JGy-t heves támadások érték, hazafiatlansággal, nemzetgyalázással, hazaárulással vádolták, ő maga pedig többször kifejezést adott annak az óhajának, hogy társadalmi békét, megnyugvást

kíván (JGyF 257—63); Kosztolányi részben a szegedi lapokból, részben egyéb forrásokból is értesült JGy tevékenységéről, véleményéről, de ezek az *egyéb források* sem voltak mindig jóindulatúak vagy hitelesek. — *Szembehelyezkedett azzal az írói táborral: Szabó Dezső az ellenforradalom első hónapjaiban létrehozta a Magyar Írók Nemzeti Szövetségét, s JGy-t is igyekezett megnyerni ennek az írói tömörülésnek, de sikertelenül, Kosztolányit viszont sikerült; lásd Nagy Péter: Szabó Dezső (1964; 248—63) és Kiss Ferenc: Kosztolányi és a Pardon-rovat (Valóság 1977. 6. sz. 18—35). — Verses darabot írok: valószínűleg nem készült el.*

390. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Nyugat lev. lapján.

M: kiadatlan.

Földi Mihály (1894—1943): író, a Ny munkatársa, 1924-től a PN szerkesztője; a két háború közti időben Európa-szerte ismertté tették nevét lektüregényei. — *A mellékelt ture: bizonyára Szahara c., 1920-ban megjelent regényének előfizetési ívéről van szó.*

391. K: eredetije ismeretlen; másolata: OSZK; lásd a 13. sz. levél jegyzetét.

M: Magyar. — KK 237. — BJK 188. — JGyE 347.

Tagjának választotta: JGy-t a Petőfi Társaság 1920. márc. 14-i ülésén fogadta hivatalosan tagjai közé, s JGy nov. 16-án székfoglalójaként verseiből olvasott föl. — *Bármi is volt politikai meggyőződése: lásd a 389. sz. levél jegyzetét.*

392. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — A Dugonics Társaság hivatalos levélpapírján. — A Munka szerkesztősége az 1920. márc. 24-én közzétett levélhez ezt a megjegyzést fűzte: „A magunk részéről természetesen a legnagyobb örömmel látjuk, hogy Juhász Gyula gazdag érdemeit ünneplik. Az ő költészete oly igazi és hamisítatlan érték, hogy a konjunkturális dicsőségek talmi ragyogása pillanatra sem homályosítja el. És ez vigasz azoknak, akik bíznak az igazságban.” A levél Móra Ferenc fogalmazása.

M: A Munka 1920. márc. 24. — SKH 1972/1.

A Petőfi Társaság új koszorúsát: lásd a 391. sz. levelet és jegyzetét.

393. K: eredeti, Múz. 54/543/5. — Gyászkeretes levélpapíron; ceruzairás.

M: kiadatlan.

Polgár Károly (1864—?): színész, színházigazgató, színműíró; nem került Szegedre.

394. K: eredeti, OSZK Kt.

M: Magyar. — KK 237—8. — BJK 189. — JGyE 348.

Annak idején levelet írtam Önnek: a 391. számút. — Kiss Menyhért (1880—1934): petőfieskedő, később irredenta költő. — *Kiléptem: MórícZ Zsigmond* kizárása után szolidaritásból (KK 237). — *Utasítsa vissza a tagságot: JGy nem tett eleget Kosztolányi kérésének. — Írja meg levelét: nincs nyoma, hogy JGy válaszolt volna erre a levélre.*

395. K: eredeti, ifj. Endre Béla birtokában; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Levélfogalmazvány. — Keltezés a tartalomból: Espersit Jánost

bukott képviselőnek nevezi; az említett választás 1920. jún. 13-án volt (Espersit 26).

M: kiadatlan.

Vhelyen való felolvasásod: Hódmezővásárhelyen; JGy fölolvásásáról nincs adatom.

396. K: eredeti, Múz. 54/543/4.

M: kiadatlan.

Beérkeztem a jó öreg Pestre: Szegeden járt látogatóban. — *Elsajén utazom Szombathelyre:* lásd a 397. sz. levelet.

397. K: eredeti, Múz. 54/543/9.

M: kiadatlan.

Tompa Kálmán (1861—?): színész, színházigazgató, színműírő; 1920. jan. 1-én visszavonult. — *Mackó úr:* nem tudom, kiről van szó.

398. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Képes lev. lap: Aus der Empirezeit, Interieur. — A kép alatt Rozsnyai kézírásával: „Mint aranyos és ében ampire óra . . .” Az idézet JGy *Sasfiók* (JGYÖM 1:255—6) c. verséből van; pontatlan idézet. — Az aláírás helyén tintával rajzolt szív. — Címzés: Juhász Gyula úrnak író, tanár Szeged, Ipar utca.

M: kiadatlan.

Megjelent egy verses könyved: az 1919-ben megjelent *Ez az én vérem*.

399. K: eredetije ismeretlen, a Napkeletből közlöm. — Keltezés a tartalomról: válasz a 398. sz. levélre, az „érte jönnek” szintagma erre utal; keltezése a Napkeletben (1921. okt.) hibás; lehet, hogy keltezetlen levél volt, s Rozsnyai a „késő szüret után” szintagmát félreértette, ezért írt októbert; az 1921 sajtóhiba is lehet. — Az aláírást JGy nefelejcekkal rajzolta körül, utalásképpen megjelenendő (1920 karácsonya után) *Nefelejcs* c. kötetére.

M: Napkelet 1937/7.

Posthume, Posthume . . .: az idézet Horatiusnak *Ad Postumum* címmel ismert verséből (Carm. Liber II, 14) való; az idézet hibás; helyesen: Eheu fugaces, Postume, Postume, labuntur anni; András László fordításában: Jaj, futva futnak, Postumus, éveink. — *Érte jönnek:* ezt úgy lehet érteni, hogy Rozsnyai — bizonyára alkalmilag — megbízott valakit, hogy Szegeden jártában keresse föl JGy-t, és kérjen választ tőle a 398. sz. levélre, illetve, hogy a kért verseskötetet vigye el neki Szeghalomba. — *Inkább megymást:* ebben az időben JGy-nak egyetlen jövedelme írói honorárium volt, s hírlapi cikket nemcsak belső indíttatásra, hanem anyagi kényszerből is írt; Lippay György tankerületi főigazgatónak 1921. febr. 7-én kelt hivatalos értesítése szerint JGy-t úgy tekintik, hogy lemondott tanári állásáról; tanári nyugdíját csak 1928-tól kezdve folyósították. — *Új könyvemet, Juhász Gyula virágoskertjé:* utalás a *Nefelejcs* c. kötetre; ez 1920 karácsonya után jelent meg, 1921-es évszámmal. — *Nik:* Dapsy Gizellát.

400. K: eredeti, Múz. 543/1. — Ceruzairás.

M: kiadatlan.

Fekete Sas: hódmezővásárhelyi szálló és vendéglő.

401. K: eredeti, K-né.

M: BJK 191.

Gyönyörű könyvét: a Nefelejcs c. kötetét. — *Irok róla: Kosztolányi* cikke a Ny-ban jelent meg (1921. I. 238) *Juhász Gyula új versei* címmel (EÉA 390—4). — *Előtte való kötetét: az 1919-ben megjelent Ez az én vérem* c. kötetét. — *Miért nem látogatott meg Pesten?*: talán 1920. nov. 14-én, a Petőfi Társaságban tartott székfoglalója alkalmából járt Budapesten.

402. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: PN 1938. okt. 30. — JGyE 358—9 (töredékesen).

Csinálok tovább kabarét: Emőd ekkoriban kabarészerzőként dolgozott első sorban, a Nagy Endre mellett jelentős érdemei vannak a magyar kabaré megteremtésében. — *Másféle verseskönyvem: alighanem elmaradt, mert csak 1926-ban megjelent verseskönyvét találtam (Nótám, füttyöm, cüeterám).* — *Nefelejcs*: lásd a 399. sz. levél jegyzetét. — *Petőfi*: a N 1908. dec. 8-i számában jelent meg (JGYÖM 1:195—6). — *Madách*: a N 1908. szept. 6-i számában jelent meg (JGYÖM 1:111—2). — *Aranykor*: a Sz kétszer is közölte, 1908. márc. 29-én és 1912. ápr. 7-én, majd a T 1920. márc. 13-án (JGYÖM 1:159). — *Mátyás király*: a Sz 1908. máj. 1-i számában jelent meg (JGYÖM 1:93). — *Fráter Lórándnak: végleges címe: A nótás kapitánynak*; a N 1908. szept. 20-i számában jelent meg (JGYÖM 1:190). — *Görög elégia*: a N 1909. máj. 16-i számában jelent meg (JGYÖM 1:213—4). — *Október*: a N 1909. okt. 24-i számában jelent meg (JGYÖM 1:231). — *Filológia*: a N 1909. márc. 28-i számában jelent meg (JGYÖM 1:188). — *Lipcse előtt: végleges címe: A császár Lipcse előtt*: a N 1908. okt. 17-i számában jelent meg (JGYÖM 1:192). — *Távolok üzennek*: a Sz 1908. ápr. 26-i számában jelent meg (JGYÖM 1:179). — *Paulus*: a Sz 1908. jún. 3-i számában jelent meg (JGYÖM 1:182—3). — *Visszatérés*: a N 1909. jan. 2-i számában jelent meg (JGYÖM 1:207—8). — *Órák zenéje*: a N 1908. márc. 1-i számában jelent meg (JGYÖM 1:168—9). — *Szürdström-négyes: végleges címe: Solveiget hallgatom*: a N 1909. febr. 19-i számában, majd a T 1920. márc. 13-i számában jelent meg (JGYÖM 1:210). — *Az álmok gondolóján: végleges címe: Nászdal*; a Sz 1908. márc. 22-i számában, majd a N 1909. febr. 14-i számában jelent meg (JGYÖM 1:171-2). — *Egy régi hajnal*: a N 1909. jún. 20-i számában jelent meg (JGYÖM 1:217—8). — *Ellsler Fanny cipellője*: helyesen: *Eissler Fanny cipellője*; a N 1909. ápr. 18-i számában jelent meg (JGYÖM 1:189). — *Szonáta: végleges címe: Dal*; megjelent a Sz 1908. máj. 10-i számában (JGYÖM 1:96—7). — *Csönd*: a Sz 1908. máj. 10-i számában jelent meg (JGYÖM 1:96). — *Szép csöndesen*: a N 1909. ápr. 29-i számában jelent meg (JGYÖM 1:144). — *Szabad hajók*: a N 1908. aug. 2-i számában jelent meg (JGYÖM 1:185). — *A szüzek kertje: végleges címe: Az áloévirág*: megjelent a N 1909. jún. 10-i számában (JGYÖM 1:105—6). — *Öreg költőnek*: a N 1909. szept. 19-i számában jelent meg (JGYÖM 1:228). — *A Tábor hegyén*: megjelent a Sz 1908. ápr. 5-i számában, majd a T 1920. jan. 24-i számában (JGYÖM 1:174—5). — *Pán*: megjelent a Sz 1908. márc. 8-i, majd a T 1920. márc. 13-i számában (JGYÖM 1:170—1). — *Lázár föltámadása*: megjelent a Sz 1908. ápr. 19-i számában (JGYÖM 1:177—8). — *Május: végleges címe: Egy régi novicius*: megjelent a Sz 1908. máj. 3-i, a NN 1909. dec. 8-i és a T 1920. ápr. 3-i számában (JGYÖM 1:104—5). — *Epilógus*: megjelent a Sz 1908. jún. 28-i, majd a T 1920. ápr. 3-i számában (JGYÖM 1:183). — *A császár I—II*: végleges címe: *Napoleon* (JGYÖM 2:32); nagyvára-

di megjelenéséről nem tudunk; Emőd lapkivágatai nincsenek meg. — *Bidermeyer*: végleges címe: *Régi szerelmes vers*; megjelent a T 1920. ápr. 3-i számában (JGYÖM 1:192–3). — *Vigasztalásul*: a vers nagyváradi megjelenéséről nem tudunk, talán a FM 1909. máj. 30-i számának kivágatáról van szó (JGYÖM 1:218–9). — *Paolo és Francesca*: megjelent a Sz 1908. ápr. 19-i számának húsvéti mellékletében (JGYÖM 4:168–74). — *Elküldöm ezeket*: nem lehet tudni, elküldte-e. — *Egy arcképet*: JGy valószínűleg nem küldte el; talán azért nem kapta meg ő sem az ígért lapkivágatokat; lásd a 403. és 419. sz. leveleket és jegyzetüket is.

403. K: eredeti, OSZK Kt; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Lev. lap. — Címzés: Emőd Tamás költőnek Budapest I. Margit körút 54. I. 4. — A postabélyegző kelte: febr. 16.

M: kiadatlan.

Neked válaszolok: a 402. sz. levélre. — *Arcképet*: nem küldte, mert Emőd a 419. sz. levélben reklamálja; lásd a 402. sz. levél jegyzetét is. — *Mindörökkön Amen!*: Emőd egyfölvonásos színjátékának címe. — *Lotharingia*: Emőd egyfölvonásos, zenés játékának címe; Szegeden 1915. dec. 2-án mutatták be.

404. K: eredeti, ifj. Endre Béla birtokában; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Levélfogalmazvány. — Keltezés a tartalomról: valószínűleg a *Nefejejs* c. JGy-kötetről van szó a levélben; az jelent meg 1921 újjévje előtt, tehát az vihette el a tavaszt Endre Bélának, aki egyébként ugyancsak ekkoriban volt súlyos beteg; abból, hogy a rózsafák „még le vannak ágyazva”, arra lehet következtetni, hogy a levél tél végén, kora tavasszal íródott.

M: kiadatlan.

405. K: eredeti, OSZK Bh. — Képes lev. lap. — Címzés: Nagys. Juhász Gyula író urnak Szeged Ipar u. 13. Ungheria. — A postabélyegző kelte.

M: BJK 192.

Tanner Ilonka: Babits Mihály felesége, írói nevén Török Sophie (1895–1955); házasságkötésük napja: 1921. jan. 15.

406. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Cégjelzéses levélpapíron: Magyar Génius Nemzeti Kultúrát Terjesztő Részvénytársaság Budapest; fejlécként a következő nyomtatott szöveg: A Magyar Géniusz mindnyájunk közös eszméjét: a magyar nemzeti kultúra megteremtését tűzte ki céljául. Ezért minden keresztény érzésű magyar ember hazafias és erkölcsi kötelessége ezt támogatni. Petri Elek ref. püspök, Prohászka Ottokár püspök, Gr. Teleki Pál miniszterelnök, Dr. Raffay Sándor ev. püspök, Hegyeshalmy Lajos kereskedelemügyi miniszter, Belitska Sándor honv. miniszter, sokorópátkai Szabó István kisgazdaügyi miniszter [az aláírások klisészve]; a levél alján körpecsét. — Címzés: Nagyságos Juhász Gyula Urnak.

M: kiadatlan.

407. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Vay Péter (1864–1948): író, címzetes püspök, neves műgyűjtő; múkinceit a budapesti Szépművészeti Múzeumnak adományozta. — *Künstlersalon*: az osztrák modern képzőművészeti kiállításokat általában itt rendezték. — *Czernin*: később Czernin Galerie; gyűjteményét 1954-ben Salzburgban helyez-

ték letétbe. — *A legcsúnyább igazság*: JGy ezt a gondolatot fölhasználja *Károlyi Lajos* c. cikkében (JGYÖM 8:108); JGy és Károlyi Lajos kapcsolatára vonatkozólag lásd JGYÖM 2:562.

408. K: eredeti, Múz.; fényképmásolata: Kilényi-gyűjt. — Keltezés a tartalomból: JGy e levél kíséretében küldte el Domokosnak a *Gazdag szegénység* (JGYÖM 2:249) c. versét, s ő a Magyar Helikon 1921. júliusi számában közölte.

M: JGYÖM 2:530.

Lapotokat: a Magyar Helikon c. folyóiratot, melynek Domokos László szerkesztője volt. — *Szegedi prózámat*: a Magyar Helikon 1921. máj. 15-i számában *Mikor én piarista voltam* (JGYÖM 6:394–6) c. írását. — *2 verssel*: az egyik az előbb említett *Gazdag szegénység*, a másik föltehetőleg a *Bujdosó Balassi* (JGYÖM 1:209); ez a Magyar Helikon 1921. nov. 15-i számában jelent meg. — *Prózát is küldök*: nem jelent meg a Magyar Helikonban.

409. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Hercz Mária: személyéről semmit sem sikerült megtudnom. — *A verset, amit Juhász Gyulának írtam*: szövegét lásd a Kilényi-gyűjteményben. — *Mindent odaadtam*: idézet JGy *Gazdag szegénység* (JGYÖM 2:193) c. verséből; ez nem azonos a 408. sz. levélben említett verssel.

410. K: eredeti, Múz. 54/543/11. — Keltezés részben az öröknaptár szerint, továbbá abból, hogy Zöldi Vilma Hódmezővásárhelyen játszott.

M: kiadatlan.

Átjönne ide: a tervezett matiné elmaradt; lásd a 411. sz. levelet. — *Simon Jenő*: életrajzi adatai ismeretlenek. — *Elzus*: Zöldi Elza (1885–?) színésznő, Zöldi Vilma néneje. — *A darabját*: JGy bizonyára beszélt Zöldi Vilmának arról, hogy drámát akar írni, és talán az *Egy óra sarc* c. darabjáról van szó; ezt 1922-ben írta, de a terve ekkor már meglehetett; lásd a 417. sz. levelet is; tervezett drámát Martinovicsról is.

411. K: eredeti, Múz. 54/543/10. — Tintaceruza-írás. — Keltezés részben az öröknaptár szerint.

M: kiadatlan.

Vasárnapi matiné: lásd a 410. sz. levelet.

412. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Levél . . . amit küldött nekem Lovranába: válaszul a 321. sz. levélre; ismeretlen. — *Küldje el archépét*: nem lehet tudni, elküldte-e. — „*Régi opálos alkonnyat*”: JGYÖM 1:247–8.; ennek elküldéséről sincs adatom. — *A kiállítás bizottsága már kérte*: a kérő levél ismeretlen.

413. K: eredeti, K-né; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — Lev. lap. — Címzés: Nga. Kosztolányi Dezső író úrnak; Budapest I. Tábor u. 12.

M: Magyar. — BJK 194.

Félnapos pesti tartózkodásom: 1921. dec. 11-én a Petőfi Társaság ülésén Magyar . . . (címváltozata: *Új magyar elégia*) c. versét olvasta föl; a vers szövegét a kritikai kiadás nem közli; bibliográfiai adatait lásd JGYÖM 3:410. — „*A véres köldök*” szépségei: Kosztolányi elküldte neki frissen megjelent regényét, a *Néró, a véres költő* címűt. — *Irni fogok róla*: nem írt róla. — *Az első verseskötnyvem*: a *Juhász Gyula versei* (1907). — *Köszönöm a művésznak*: Kosztolányi minden bizonnyal azért kérte e levél előzményeképpen JGy-től első verseskötnyvét, mert valamelyik irodalmi matinén vagy esten az ő verseit is műsorra akarta tüzetni. — *Fehér Artúr* (1886–1945): színész, előadóművész. — *Feleségét*: Görög Ilonát. — *Fiát*: Ádámot.

414. K: eredeti: K-né.

M: ItK 1956. 63. — BJK 195. — JGYÖM 1:458.

Mindég: helyesen: *Mindig* . . . (JGYÖM 1:194).

415. K: eredeti, K-né; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. M: BJK 196.

Hálás köszönet a levélért: bizonyára a 414. sz. levelet köszöni meg. — *Szerény, komoly valaki*: lehet, hogy Ungár Elemerről (1886–1944) van szó, aki Szegeden volt járásbírói titkár, majd Makón járásbíró, és Ungvári Elemér néven közölt műfordításokat; JGy ajánlásának köszönhető talán, hogy a Ny-ban valóban közölték egy Régnier-fordítását (Ny 1923. II. 281); az 1919-ben indult Aurora Budapestben megjelent irodalmi és társadalmi folyóirat; ekkor Giesswein Sándor (1856–1923) pápai prelátus, országgyűlési képviselő, író volt a főszerkesztője. — *Lafontaine Társaság*: La Fontaine Irodalmi Társaság; 1920-tól 1951-ig működött.

416. K: eredeti, Múz. 55/895/5. — Keltetés a tartalomból: a levélben említett cikk minden bizonnyal a *Szabó Dezső* c. cikk; ez a MJ 1922. ápr. 25-i számában jelent meg (JGYÖM 6:460–3); Szabó Dezső a Tanácsköztársaság bukása után költözött a levélben megadott címre, és olaszországi utazásáig, tehát 1924-ig lakott ott; Féja Géza: *Szabadcsapat* (1965) 61–2; 76.

M: kiadatlan.

Egy cikkedet: lásd e jegyzetben előbb. — *Kiadóm gyalázatosan kizsákmányolt*: Farkas Lászlót, a Táltoz tulajdonosát vádolta ezzel, alap nélkül; lásd Féja Géza i. m. 74. — *Ezeket az íveket*: előfizetési ívek, föltehetőleg *Panasz* (1923) c. könyvének gyűjtött előfizetőket.

417. K: eredeti, Kilényi-gyűjt. — Az Est lapok levélpapírján. — A levél szélén JGy kézírásával: Az ívő Fohászkodás (ápr. 16.)

M: kiadatlan.

Két hűsvéti vers: az egyik *Az ívő* (PN 1922. ápr. 16.; JGYÖM 2:274–5), a másik a *Fohászkodás* (PN 1922. ápr. 16.; JGYÖM 2:275). — *Apolló Színpadtól*: az 1912-ben alakult Apolló Kabaré utódja; 1918 és 1923 között Apolló Színpad, 1923 és 1925 között Apolló Színház néven működött Budapesten; a társulat 1926-ban feloszlott. — *Jobbágy Jenő*: egy ideig szegedi újságíró; ő közvetítette JGy *Egy óra sarc* c. darabját az Apollónak (ItK 1959. 315). — *Azzal a darabbal*: lásd a 410. sz. levél jegyzetét. — *Leveledben*: ismeretlen. — *Pályázat*: az Athenaeum Könyvkiadó pályázata; 1918-tól Heltai Jenő volt a vállalat irodalmi igazgatója.

418. K: eredeti, Kilényi-gyűjt.

M: kiadatlan.

Prohászka püspök úr vendége: Prohászka Ottokár (1858—1927) 1905 óta volt székesfehérvári püspök; Károlyi Lajos, 1915-től fogva igen sok arcképet festett, s jó nevet szerzett magának.

419. K: eredeti: Kilényi-gyűjt. — Keltetés részben a tartalomból: Emőd Tamás 1922-ben lett az Andrássy úti Színház művészeti igazgatója; a „jövő évre” szintagmát úgy értem, hogy a következő színházi évadban, vagyis szeptembertől kezdve.

M: PN 1938. okt. 30. — JGyE 347—8.

Esztenők múlva: lásd a 402. sz. levelet. — *Unió:* Unió Színházüzemi és Színházépítő R. T.; 1918-ban alakult, és 1925-ben szűnt meg; az Unió kötelékébe tartozott az Andrássy úti Színház is. — *Támogass, segíts:* nincs rá adatom, hogy JGy eleget tett volna Emőd kérésének. — *Nádor Mihály* (1882—1944): színházi karnagy, zeneszerző, főként sanzonszerző. — *Kacsóh Pongrác* (1873—1944): a *János vitéz* c. daljáték zeneszerzője. — *Szirmai Albert* (1880—1967): nemzetközi hírnevű operettszerző; az 1920-as években emigrált, s New Yorkban élt. — *Lányi Viktor* (1889—1962): zeneszerző, író, műfordító; 1957-től Brüsszelben élt. — *Megígért fényképet:* lásd a 402. sz. levelet és jegyzetét.

420. K: eredeti, László Gyula birtokában; másolata: OSZK Bh; lásd a 13. sz. levél jegyzetét. — A levél felső részén ismeretlen kéz ceruzairásával: Pesti Hírlap.

M: BJK 197. — JGYÖM 1:506.

A válasszal: Kosztolányi levele ismeretlen. — *Őn és Karinthy:* Kosztolányi bizonyára Karinthy véleményét is idézte ebben az ismeretlen levelében. — *Ő asszonyok:* először a Ny 1910. dec. 1-i számában jelent meg (JGYÖM 1:280).

MUTATÓK

A LEVELEK ÍRÓI

A számok a levelek sorszámaát jelentik

- Ady Endre — 37, 72, 149, 156, 215
Antal Sándor — 298, 301
Babits Mihály — 18, 38, 48, 78, 88,
100, 106—107, 112, 121, 151, 169—
170, 175, 177, 182, 188, 192, 202—
203, 205, 209, 213, 254, 296, 405
Balassa Armin — 267
Bangha Béla — 297
Bárdos Artúr — 234
Biró Lajos — 245
Bródy Sándor — 166
Csáth Géza — 61, 334
Cserey Irma — 240
Dapsy Gizella — 287, 343
Domokos László — 179
Domokos Lászlóné — 138, 147, 150,
180, 184, 199
Dugonics Társaság — 392
Dutka Ákos — 260
Eisner Manó — 308
Elefánt Olga — 94, 96, 108, 118, 128,
137
Emőd Tamás — 311, 402, 419
Endre Béla — 395, 404
Falu Tamás — 321
Földi Mihály — 390
Gelléri Jolán — 322—323
Gerstmann Margit — 379
Hadrik Anna — 155, 157, 160, 164,
165, 385
Hatvany Lajos — 251
Hercz Mária — 409
Horváth János — 256
H. Szederkényi Anikó — 265
Ignotus — 143, 174, 187, 263
Janovics Jenő — 191
Jókay Lenke — 325, 335, 412
Juhász Gyula — 1, 3, 8, 12—13, 15,
25, 27, 29, 33—34, 36, 39, 41, 44,
46, 49, 51—53, 56—57, 59, 62, 65,
67, 70—71, 73—74, 77, 79, 81, 83,
92—93, 95, 97, 101—103, 105, 109,
111, 113, 119, 122—123, 129—132,
134—136, 139—140, 142, 144, 148,
152—153, 159, 162—163, 173, 176,
181, 183, 185—186, 190, 193—194,
198, 201, 204, 206—208, 211—212,
214, 217—219, 223, 225—226, 230,
232—233, 237, 242—244, 247—
250, 252—253, 255, 257—259,
261—262, 266, 268—272, 274—
278, 281—282, 285—286, 288—292,
294—295, 299—300, 303—304,
307, 314, 316, 319—320, 326—327,
329—333, 336—342, 345—349,
351—353, 356, 358—376, 380, 387,
399, 403, 408, 413, 415, 420
Karácsonyi Ilonka — 127, 354
Károlyi Leona — 168
Károlyi Lajos — 407, 418
Keleti Artúr — 324, 381
Kilényi Irma — 377—378
Kiss József — 120
Klein I. Stefan — 305—306, 310,
312—313
Kosztolányi Dezső — 5—7, 9, 11, 14,
16—17, 19, 22, 31—32, 42, 45, 47,
60, 68, 87, 91, 115—116, 124, 133,
216, 227, 239, 241, 273, 280, 284,
315, 357, 389, 391, 394, 401, 414

- Kulcsár Gyula — 4, 10, 20—21, 55,
 76, 85, 90, 104, 222
 Lehel István — 80
 Lengyel Menyhért — 220—221
 Magyar Géniusz — 406
 Major Dezső — 228
 Manojlović Todor — 171
 Márffy Ödön — 200
 Miklós Jutka — 167
 Návay Aranka — 355
 Négyesy László — 24, 86
 Ocskay Kornél — 344
 Oláh Gábor — 23, 26, 28, 30, 35, 40,
 50, 54, 58, 63—64, 66, 75, 82, 93,
 110, 114, 125—126, 145—146, 154,
 172, 178, 189, 195, 229, 236
 Orosz Imréné — 161
 Pethő Sándor — 317
 Pozsonyi Felső Kereskedelmi Iskola
 — 293
 Rákosi Jenő — 246
 Resch Aurél — 283
 Révész Béla — 141, 196, 224
 Roboz Imre — 359
 Rozsnyai Kálmán — 398
 Schmitt Jenő Henrik — 69
 Schollmayer — 302
 Simonka György — 342
 Somlyó Zoltán — 231
 Szabó Dezső — 416
 Szász Zoltán — 279, 309
 Szávay Gyula — 264
 Székely Gyula — 228
 Szivessy Mariska — 99
 Tabéry Géza — 318
 Tevan Adolf — 328, 350
 Tóth Árpád — 117
 Többen — 197
 Udvardy Ignác Ödön — 238
 Unger Ilona — 84, 89, 98
 Vedres Béla — 2
 Zalai Béla — 43
 Zilahy Gyula — 210
 Zilahy Gyuláné Singhoffer Vilma —
 235
 Zilahy Lajos — 417
 Zöldi Vilma — 382—384, 386, 388,
 393, 396—397, 400, 410—411

A LEVELEK CÍMZETTJEI

A számok a levelek sorszámaát jelentik

- Antal Sándor** — 314
Babits Mihály — 13, 36, 41, 77, 101, 113, 119, 129, 139, 144, 148, 159, 163, 176, 181, 185—186, 190, 193, 201, 204, 207—208, 212, 214, 253, 257, 266, 276, 289, 294, 307, 358
Balassa Armin — 268, 299
Balassa József — 225
Bevilaqua-Borsody Béla — 288
Branyczky Dezső — 218
Cseray Irma — 278
Cserzy Mihály — 158
Dapsy Gizella — 162, 270, 291, 332, 341
Domokos László — 142, 408
Egyetemi Lapok — 29
Eisner Manó — 123, 134, 223, 272, 292, 300
Elek Artúr — 233
Emőd Tamás — 173, 219, 259, 262, 403
Endre Béla — 342
Eőrsi Júlia — 336, 338—339, 345—348, 352—353, 363—376
Falu Tamás — 333
Fenyő Miksa — 198, 304
Gedő Simon — 70—71, 79, 81, 136
Gömőri Jenő — 319
Gyökőssy Endre — 51—52, 57, 73, 92
Hatvany Lajos — 249—250
Horvát Henrik — 97, 261
Juhász Gyula — 2, 4—7, 9—11, 14, 16—24, 26, 28, 30—32, 35, 37—38, 40, 42—43, 45, 47—48, 50, 54—55, 58, 60—61, 63—64, 66, 68—69, 72, 75—76, 78, 80, 82, 84—91, 94, 96, 98—100, 104, 106—108, 110, 112, 114—118, 120—121, 124—128, 133, 137—138, 141, 143, 145—147, 149—151, 154—158, 160—161, 164—172, 174—175, 177—180, 182, 184, 187—189, 191—192, 195—197, 199—200, 202—203, 205, 209—210, 213, 215—216, 220—222, 224, 227—229, 231, 234—236, 238—241, 245—246, 251, 254, 256, 250, 263—265, 267, 273, 279—280, 283, 284, 287, 293, 296—298, 301—302, 305—306, 308—313, 315, 317—318, 321—325, 328—330, 334—335, 343—344, 350, 354—355, 357, 359, 377—379, 381—386, 388—398, 400—402, 404—407, 409—412, 414, 416—419
Juhász Illésné — 255, 271, 327, 361
Juhász Margit — 3, 95, 102—103, 105, 109, 152, 274, 281—282, 290, 316, 356
Kilényi Irma — 387
Király-König Péter — 237, 242, 252, 275, 285—286, 316
Kiss József — 140, 320
Kosztolányi Dezső — 12, 15, 34, 44, 46, 132, 331, 413, 415, 420
Leipnik Erzsi — 247
Lippich Elek — 248
Nagy Béla — 226
Négyesy László — 67, 83, 130

Nyugat — 243
Oláh Gábor — 8, 25, 27, 33, 39, 49,
53, 56, 59, 62, 65, 74, 111, 126, 194,
230
Osvát Ernő — 183
Paál Balázs — 295
Petri Lajos — 217
Purjesz Lajos — 362
Rozsnyai Kálmán — 122, 131, 135,
153, 206, 244, 332, 399
Sárvári Anna — 303
Szirmai Károly — 232
Szivessy Mariska — 269
Szivessy Tibor — 1
Sz. Szigethy Vilmos — 380
Tabéry Géza — 360
Tabéry Gézáné — 360
Tevan Adolf — 326—327, 340, 349,
351
Tömörkény István — 277
Várnai Janka — 258
Zilahy Gyula — 211

JUHÁSZ GYULA MŰVEINEK MUTATÓJA

A számok lapszámot jelentenek

Kötetei

Juhász Gyula versei (1907) 99, 121, 125–6, 132, 139, 146, 152–4, 156–8, 160, 162–6, 168, 171, 186, 221, 229, 236, 298, 336, 384–5, 392–4, 396, 398–9, 401–10, 412, 417, 431, 437, 461, 472, 475

A Holnap (1908) 178, 180–1, 186–7, 191, 194–6, 198–9, 203, 206, 208–9, 212, 224, 229, 233, 236, 244, 411, 414–5, 417–21, 426, 429, 431–2, 439

A Holnap új versei (1909) 209–10, 212–3, 216, 221, 225, 229, 244, 412, 422–3, 425–31

Új versek (1914) 234, 246, 251, 254–5, 257, 273–5, 277–9, 282–5, 288–9, 291, 295–9, 436, 441, 443–7, 453–4, 456–7, 459–61

Késő szüret (1918) 303–8, 310–2, 326, 458, 463–4, 466–7

Ez az én vérem (1919) 318, 325–7, 468, 471–2

Nefelejcs (1921) 326–31, 471–3

Versői

Ábrányi Emilnek 72, 375
A búcsúzás szonettje 230, 436, 441
A császár Lipcse előtt 328, 472
A csataló 168, 410
Adagio 72, 375
Ady Endrének 217, 430
A földgolyó dala 166, 409–10

A Gondolkodó 316, 468
A kertben 21–2, 30, 359, 362
Alleluja! 142, 398, 400
Álmok vége . . . 20, 359
Alvás előtt 223, 432
Amor 459
Anna-versek 264, 270, 450–1
A nótás kapitánynak 328, 472
A pannóniai légió dala 249, 442–3
Aranykor 170, 172, 328, 411–2, 472
A régi Anna 242, 440
A szemcím 465
A színész halála 229–30, 435
A Tábor hegyén 328, 414, 472
Athéne Partenosz 230, 245, 271, 435, 441, 452
A Tisza 231, 436
A torzóm 267, 450
Augusztus 19, 72, 358, 375
Ave 98, 385
Az áloévirág 102, 328, 386, 472
Az élet hegyén 21–2, 359
Az ivó 338, 475
Az ő szerelmük 134, 397
Az örök visszatérés 74, 376
Beato Angelico . . . 230, 436
Beatus ille 110–1, 388
Béke 307, 465
Borulásos órán 160, 406
Borús szonettek 305, 464
Búcaú 307, 465
Bucsuk 292, 459
Budapest 426, 394, 397
Bujdosó Balassi 333, 474
Csönd 328, 472
Csöndes panasz 303, 463
Csöndes panaszok 310, 466

Dal (JGYÖM 1:96) 328, 472
Dal (JGYÖM 2:22) 256—7, 447
Dal a három díváról 183, 416
Dal a rózsákról 19, 72, 358, 375
De profundis 127, 160, 394, 406

Efemeridák 42, 72, 365, 375
Egy fiatal öngyilkosnak 366, 370
Egy képre 293, 459—60
Egy régi hajnal 328, 472
Egy régi novicius 125, 139, 162—3,
229—30, 328, 393, 436, 472
Egy régi nőnek 47—8, 74, 138, 369,
376, 398

Egy régi nyárból 291, 459
Eissler Fanny cipellője 328, 472
Első szerelem 31, 358, 362
Emlék 256—7, 360, 447
Én is meghaltam 406
Epilógus 328, 472

Fátum 230, 436
Filológia 228, 328, 435, 472
Fohászkodás 338, 475
Fotografiák 307, 465
Föltámadás után 285, 456

Gályarabok 165—6, 408—9
Gazdag szegénység (JGYÖM 2:193)
334, 474
Gazdag szegénység (JGYÖM 2:249)
333, 474

Gellért püspök 383, 389
Géza király 383, 389
Gioconda 244, 280, 440, 455
Gotterhalte 42, 72, 365, 375
Görög elégia 328, 472
Gyászpompa 257, 447

Hajnal 74, 376
Halálhymnus 241—3, 439—41
Haláltánc 47—8, 74, 369, 376
Hauser Gáspár 187, 418,
Herakles 72, 358, 375
Hymnus egy csonka Vénuszhoz
175—6, 413—4
Homonnai 276, 454

Idegen úgyon 134, 397
Isteni lira 256, 447

Isten kardja . . . 230, 245, 271, 435,
441, 452

Júlia-ciklus 464

Kérdések 47—8, 369
Klytemnesztra 98, 385
Kovácsnóta! 21—2, 28, 358—9, 361,
377
Költők 358
Köszöntő 310—1, 466

Lázár föltámadása 328, 472
Liszt Ferenc emlékezete 237, 438

Madách 328, 472
Magamhoz 228—9, 435
Magyar . . . 475
Magyar elégia 118, 391
Maillard kisasszony 182, 186, 416—7
Majtény 119, 133, 391, 396
Marie Antoinette 444
Maris 82, 93, 115, 129, 160, 379, 383,
389, 395, 406
Mátyás király 328, 383, 389, 472
Megint a Tiszánál 307, 309, 465
Megy a hajó 82, 379
Meunier 185, 417
Milói Venus 42, 72, 365, 375
Minden rohan . . . 256—7, 447
Mindig . . . 228—9, 309, 337, 435,
465, 475
(Minek szaladtok el?) 156, 164, 405,
408
Művészet 47—8, 358, 369

Napoleon 263, 265, 328, 449—50, 472
Nászdal 328, 472
Nevenapján 72, 375
Nosztalgia 169, 411
Notre Dame de Lorette 300, 317, 461,
468

Ó asszonyok 234, 341, 437, 476
Ódon ballada 147, 186, 228, 401, 417,
435
Október 328, 472
Órák zenéje 328, 472
Ovid levele Juliához 311, 466
Önarckép 309, 465

Öngyilkosok 126, 134, 394, 397
Öreg hotel . . . 207, 425
Öreg költőnek 328, 472
Örök zene 263, 265, 449–50
Órvény 160, 406

Pán 328, 472
Paulus 328, 472
Petőfi 328, 472
Pogány örömök 176, 414
Primitiva 160, 230, 245, 271, 406,
436, 441, 452

Régi opálos alkonyat 335, 474
Régi szerelmes vers 328, 473
Római módon . . . 270, 451–2

Salve 464
Sandro Botticelli 270, 452
Sasfiók 229–30, 258, 435, 447–8,
455, 471
Solveiget hallgatom 328, 472

Szabad hajók 328, 472
Szemek 294, 460
Szentségtörés 228–9, 435
Szép csöndesen 277–8, 314, 328,
454, 467, 472
Színház 229–30, 435
Színházi szonett 229–30, 435, 437
Szomorú Friss István 228–9, 435
Szögedi interieur 228–9, 435

Táncdal 133, 396
Távoli kisváros 463
Távolok üzennek 328, 472
Testvér! 307, 465
Tibiscus partján 20, 110–1, 359, 388
Tiziánnak 309, 465
Tömörkény utcáján 309, 465
Tristia 186, 417
Turrus eburnea 164, 167, 408–9
Tündér Ilonának 298, 461

Új korszak hajnalán 71, 375
Új szonettek 125, 162–3, 229, 393
Új verseim elébe 395
Utópia 166, 408
Üdvözlét Tömörkénynek 267, 450–1

Valakinek 207, 411, 424–5
Vigasztalásul 328, 473
Visszatérés 328, 472

Prózai művei
A boldogság számokban 170, 172,
411–2
A csevegő 418
A dráma lelke 126, 133, 394, 396
[A dráma története] 138, 398
A Dugonics Társaságból 407
Ady és A Holnap 415
Ady legújabb versei 206, 424
A hálás utókor 407
A hódító Rihász 72, 375
A homályból 243, 440
A jövő tudománya 72, 375
A Koszorú ügyében 273, 453
A Mikszáth Kálmán-díj nyertese
[A modern dráma] 315–6, 467
[A nemzeti szellem] 129, 395
A nevelő úr 114, 389
Apostol 464
Arany János 37, 72, 364, 368, 375
Arany János élete és művészete 37,
108–9, 364
Arany János stilművészete 100,
108–9, 358, 386, 388
Arany össze 47, 96, 109, 368, 385, 388
A Simplicissimus 375
[A szegedi ifjakhoz] 313–6, 467
A szegedi ver sacrum 394
[A tragikum] 20, 358
A tragikum magyar irodalma 20,
88–91, 358, 381–4
[Az irodalomtörténetírás módszerei]
20, 358–9
Az ötödik fakultás 407
Az új megváltó 114, 389

Babits Mihály 402, 414, 416
Babits Szegeden 369, 394–5
[Balázs Béla] 5, 353
Biró Lajosról 437
Boszorkányos esték 217, 430

Csokonai 81–3, 379–80

Egy elfelejtett magyar lángész 372
[Egyetemi társak] 355, 372

Egy új bécsi költő 275—6, 453
Emlék és remény 394
[Emőd Tamás versei] 244, 246, 441
Ertesítők 416
[Esszék] 271, 452

Falusi idill 457

Gyökössy Endre: Idegen földön 53,
371, 376—7

Hadrik Anna körútja 176, 178—9,
181, 414—5
Holics porcelánok 452
Homok új könyve 177, 414
[Horatius magyar műfordítói] 88—
91, 381—4

Igaz mesék 72, 375
Ikarus Bécsben 72, 375
Irodalom és alkohol 309, 465

Jókai 34, 363
Jövendő nemzedék 206, 424

Károlyi Lajos 332, 474
Képek a búcsúról 114, 389
[Kiss József] 56, 378
Kiss József új költeményei 409
Komjáthy Jenő-társaság 372
Kunossy Ella 316, 468

Magyar poétika 255, 446
Makói emlék 461
Megjegyzések 297, 460—1
[Mi a művészet?] 20, 358
Mikor én piarista voltam 333, 474
[Modern irodalmi törekvések] 219,
431
Modernség és magyarság 34, 363
Művészet és szocializmus 114, 266,
389, 450

Négyesy László 109, 113—4, 388—9
Négyesy órák 354, 363, 391
Négy fal között 144, 400
Nietzsche [1905] 20, 72, 359, 375
Nietzsche [1906] 359

Nietzsche és a hellenizmus 44, 79,
81—3, 359, 367, 378—80
Nietzsche és a társadalom 79, 359,
378
Nyugat felé 167, 409

Őszinte szavak egy őszinte könyv elé
264, 450

Papp Mariiska: A rög 407
Poétanők 110, 388
Polémia az apostol körül 72, 375

[Rákóczi Ferenc] 131, 396
Rákosi Jenő olvas 266, 269, 450—1
[Regény] 275—6, 453
Riedl Frigyes 363, 368
Romeo és Julia 362
Rövid és igaz mese 407

Somlyó Zoltán: Dél van 227, 433
Somlyó Zoltán új versei 433
Strindberg a Thália színpadán 34,
363
Strindberg tragédiája: Az apa 34,
363

Szabó Dezső 338, 475
Szegedi portrék 316, 467
[Székely népballada] 19, 357—8
Szeptember végén 74, 376—7
Színházpolitika 297, 460—1
[Színbírálatok] 171, 412
Szociális eszmék a modern szép-
irodalomban 310, 312, 465—6

Taine művészete 79, 379
Terka 114, 389
Tragikus fejek 262, 449

Új Bokréta 365
Új költő jelentkezik 228, 434—5
Ultimátum 297, 460—1

Vajakosság és tudományosság 114,
389
[Vajda János] 196, 420
Vallomások a Dugonics-Társaságról
407
[Vezércikkek] 300, 309, 461, 465

Színpadí művei

Arany János Szigeten 152—3, 404
Atalanta 187, 191, 198, 200—1, 212,
214—5, 222—5, 235, 259, 347, 415,
418—9, 421, 423, 428—9, 432—3,
437, 448

[Dráma] 211—2, 427—8

[Dráma] 275—7, 453—4

[Egyfölvonásos] 107, 119, 133, 137,
387, 391, 396, 398

Egy óra sarc 334, 338, 474—5

[Martinovics] 334, 338—9, 474—5

[Nagypénteki színjáték] 142—3,
145—6, 400—1

Novíciusok 66, 75—6, 373, 377

Paolo és Francesca 159, 168, 193,
328—9, 406, 410—1, 420, 473

Szép csöndesen 198, 204, 209, 211—2,
216, 275, 421, 423, 425, 427—8,
430, 453

Zrínyi, a költő 311, 313, 466—7

Műfordításai

Coppé: Petőfihez 16, 356

Dehmel: A munkás 435

Dehmel: Ragyogó nap 435

[Grillparzer-fordítások] 300, 461

Hesse: A magány 394

Liliencron: Ki tudja, hol? 299, 461

Nietzsche: Also sprach Zarathustra
106—7, 118—9, 386—7, 391

Rimbaud: Hangzók 186, 417

Wildgans: Utolsó szonett Eadhoz
271, 274, 452—3

NÉVMUTATÓ

- Abaffy Béla** 461
Ábrányi Emil 16, 108, 364–5, 375, 387
Acél Sándor 237, 438
Ady Endre 44, 47–8, 50, 52, 62, 64, 68, 71, 94–5, 118, 144, 146, 149–50, 158, 161, 169, 171, 174–6, 178, 180, 186, 194–6, 209, 212, 217, 220–1, 243, 246–7, 275, 310, 328, 338, 345–50, 368–70, 372–5, 383–5, 390, 400–1, 403–5, 407, 411–5, 417, 420–2, 424, 429–31, 434, 438, 440, 442, 453, 459, 466
Aiszkhülosz 17, 47, 357
Alba Nevis lásd: Unger Ilona
Alkaiosz 395
Almásy Endre 451, 460–1
Ambrus Zoltán 133, 362
Amiel, Henri-Frédéric 102, 386
Ammer K. L. 186, 417
András László 471
Angyal Dávid 47, 368
Antal, Remete Szent 87–8
Antal Sándor 171, 178, 180–1, 266–7, 269, 275–6, 278, 411, 418–9, 431, 450–1, 453–4
Antónia 118, 391, 393
Antonius, Marcus 403
Apponyi Albert 26, 162, 360, 407, 422
Aquinói Szent Tamás 47
Arany János 13, 18, 22, 36–8, 43–4, 47, 49–51, 53–4, 63, 71–2, 82, 94, 96–8, 100–1, 106, 108–9, 112, 117–9, 137, 139–40, 147, 358, 360, 364, 366–71, 375, 377, 380, 385–6, 391, 394–5, 399–401, 405–6, 412, 450
Aretino, Pietro 49
Ariszthophanész 51
Arius 23
Árvey Sándor 150, 403
Árvay Sándor, ifj. 402
Asszonyi László 196
Augier, Emile 418
Babits Mihály 10, 14, 20, 24, 26–30, 37, 42, 46–51, 54, 62–3, 66–7, 69–71, 75, 77, 90, 99–101, 106, 114–5, 127–30, 134–5, 138, 140–2, 146–7, 152, 156, 159–60, 164–6, 167–8, 170–4, 180–1, 184–92, 194–206, 208–13, 215–6, 221, 239–43, 247–8, 252–3, 259, 262–5, 272, 300, 331, 337, 345, 348–50, 352, 355–9, 361, 365–5, 368–74, 382–3, 385–6, 389, 394–9, 401–6, 408, 410–4, 416–31, 434, 438–9, 442, 444–5, 448–50, 452, 462
Babits Mihályné 331, 345, 352, 358, 473
Babits Mihályné, id. 184, 416
Bach, Johann Sebastian 82, 330, 379
Bacon, Francis 62
Baja Mihály 74, 87–9, 364, 376
Bajza József 88
Balassa Armin 110, 128, 248–9, 267–8, 348, 388, 394, 442–3, 450–1
Balassa József 68, 193, 223–4, 273, 277, 374, 420, 432, 453–4
Balassa Józsefné lásd: Milkó Erzsébet
Balázs Béla 5, 47, 50, 66, 68, 101, 106, 109, 150, 180, 194, 196, 201–2, 204–5, 221, 273, 277, 353, 368–9, 373, 386–8, 403, 420, 423–4, 453–4
Balog Imre 399

- Balogh István 237, 328—9, 438
 Balzac, Honoré de 66, 265
 Bangha Béla 265, 450
 Bányay István 182
 Barabás Ábel 387
 Barabás Ella 214
 Baranyai Zoltán 135, 141, 397, 399
 Baráth Ferenc 89, 381—2
 Bárdos Artúr 229—30, 435
 Barkóczy Sándor 250, 443—4
 Bársony István 41, 425—6
 Bartalis János 380
 Bartha Dénes 377
 Bartók Béla 277, 433
 Bartók Béla, ifj. 433
 Bataille, Henri 141, 148, 399, 402
 Batancs lásd: Szabó-Batancs
 Baudelaire, Charles 17, 48, 70, 100, 130, 135, 161, 184, 190, 242, 297, 307, 361, 369, 397, 399, 402, 407, 416, 439—40
 Bauer Herbert lásd: Balázs Béla
 Bauer Hilda 150—1, 161, 273, 403, 407, 453
 Beethoven, Ludwig van 152, 315, 330, 332, 404
 Belia György 345, 347, 352
 Belitska Sándor 473
 Benkő Barnabás 374
 Benkő Ákos 433
 Beöthy Ottó 347
 Beöthy Zsolt 20, 47, 85, 88, 358, 368, 380—1
 Beregi Sándor 180, 415
 Berki Miklós 47, 368
 Berkovics Miklós lásd: Berki Miklós
 Berkovits René 199, 422
 Bernáth István 383—4
 Berzsenyi Dániel 45, 221, 367
 Bethge, Hans 162—3, 169, 229, 393, 398, 407—8, 410, 435
 Bever, Alfred van 414, 416
 Bevilacqua-Borsody Béla 258—9, 448
 Bielschowsky, Albert 37, 364
 Biró Lajos 159, 161, 235—6, 406—7, 437, 441
 Bismarck, Otto von 386
 Bódiss Jusztin János 113, 389
 Bodor Aladár 53, 87, 355, 371, 381, 418
 Bogyai Józsefné 280, 455
 Boissard, Maurice 414, 416
 Bolyai János 218, 431
 Boncz Ödön 444
 Borbolya Irén 257
 Bori Imre 434
 Boromisza Jenő 130, 395—6
 Boromisza Tibor 110, 396
 Bourget, Paul 47
 Böszörményi Andor 213, 428
 Brandes, Georg 20, 33, 54, 74, 83, 109, 358, 376, 381
 Branyiczky Dezső 218, 235, 430, 437
 Brenner József lásd: Csáth Géza
 Bródy Ernő (1875—1961) 47, 368
 Bródy Ernő (1882—1945) 47, 368
 Bródy Mihály 47, 368
 Bródy Sándor 47, 68, 142, 168, 182, 400, 410, 415—6
 Browning, Robert 70, 374
 Bruckner, Anton 445
 Brutus, Marcus Iunius 403
 Brüll Adél 171, 407, 412, 431
 Bulyovszky Gyula 247, 442
 Bulyovszky Gyuláné lásd: Szilágyi Lilla
 Lilla
 Burckhardt, Jakob 105, 387
 Burns, Robert 86
 Bürger, Gottfried August 16, 356—7
 Byron, George Gordon, Lord 13, 18, 21, 30, 38, 40, 46, 49, 54, 62, 66, 70, 77, 79, 89, 97, 102, 356—7, 359, 362, 364—5, 367, 371—3, 375, 377—8, 382, 386
 Carducci, Giosuè 189—90, 418—9
 Carlyle, Thomas 37, 51, 103—4, 152, 364, 370, 387
 Caruso, Enrico 161
 Catullus, Caius Valerius 49
 Chénier, André-Marie 148, 402
 Cholnoky Viktor 263
 Cicero, Marcus Tullius 51, 357, 370
 Coleridge, Samuel Taylor 190
 Colonna Vittoria lásd: Unger Ilona
 Coppé, Francois 27
 Czernin, Ottokar 332, 473
 Czigány Dezső 225
 Czímer Károly 447
 Czóbel Béla 391

Czóbel Ernő 391

Császár Elemér 362

Császtvay István 461–2

Csáth Géza 7–8, 14, 82, 286–7, 347,
354, 356, 379, 409, 457

Csatkai Endre 448

Csehov, Anton Pavlovics 17, 357

Cseresy Irma 233, 253–4, 436, 446

Cserzy Mihály 41, 128, 177, 365–6,
394, 414

Csiky Gergely 89, 381

Csizmadia Sándor 395

Csobán Endre 83, 380

Csokonai Vitéz Mihály 36, 71, 81,
119, 139, 152, 307, 360, 363–4,
367, 375, 380, 442

D'Annunzio, Gabriele 142, 1902, 419

Dante, Alighieri 26, 97, 188–9, 203,
213, 252–3, 260, 272, 335, 370,
418, 423, 429, 445, 449

Dapsy Gizella 170, 180, 234–5, 249,
258, 260, 286, 289–90, 326, 411,
415, 437, 443, 448, 458, 471

Darwin, Charles Robert 25

Dávid András 290, 458

Deésy Alfréd 180, 196, 214, 235, 415,
419, 429, 437

Dehmel, Richard 230, 435

Dénes Sándor 196, 199, 222, 422, 429,
432

Dér Zoltán 347

Deréki János 180, 415

Descartes, René 62, 129, 395

Dettre János 150–1, 161, 403

Deutsch Zsigmond 229

Dezer Alíz 7, 354

Dézsi Lajos 20, 359

Dickens, Charles 51

Diener-Dénes József 399

Dienes Pál 39, 365

Dienes Valéria 365

Diósi Ödön 218, 431

Diósi Ödönné lásd: Brüll Adél

Divényi Gyula 153, 162, 404, 408

Dobossy László 468

Dóczy Jenő 345

Dóczy Lajos 460

Dohnányi Ernő 277, 454

Demokos László 149, 162, 167, 170,
172–3, 192–3, 224, 277, 333, 402,
409, 419, 421, 432, 454, 474

Domokos Lászlóné 165, 170, 172,
193, 196, 207, 408, 412, 421, 425

Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics
13, 356

Dózsa György 26

Dömötör István 40, 365

Dugonics András 93, 383

Durkó Mátyás 345, 355, 358, 363–4,
366, 368, 370–1, 375, 384–5, 390,
398, 400, 423

Dutka Ákos 171, 180, 187, 194, 196,
205–6, 221–3, 244–6, 328, 412,
418–20, 424, 429

Dutka Ákosné 245, 269, 441

Éder Zoltán 345, 402, 416–8, 423,
426, 438–9, 462

Eisner Manó 101, 106, 150–1, 161–
3, 194, 222, 244, 251, 261, 268–9,
273, 345, 386–7, 394, 403, 406–7,
420, 422, 432, 440, 443, 449, 451

Elefánt Olga 24, 120–4, 135–8,
145–6, 154–6, 163–4, 359–60,
391–3, 397, 401, 404–5, 408

Elek Artúr 228–9, 435

Emerson, Ralph Waldo 100, 190

Emőd Tamás 171, 174, 180, 185–7,
194, 196, 205–6, 213, 218–9,
221–3, 237, 244–6, 275, 278,
327–9, 339–40, 348, 412, 417–8,
420, 424, 427–9, 431, 441, 472–3,
476

Endre Béla 290, 323–4, 329–31, 458
473

Endre Béla, ifj. 470, 473

Endre Béláné 290, 324, 458

Endre Sára 330

Endrődi Béla 26, 73–5, 77, 80, 104,
123, 360–1, 375, 387, 393

Endrődi Sándor 41, 79, 104, 387

Eőrsi Júlia 287–9, 291–4, 296–7,
302–13, 346, 352, 457–60, 462–7

Eötvös József 112, 368, 411, 461

Ercsey Sándor 380

Erdélyi János 380

Erdős Renée 354, 388

- Espersit János 324, 346, 375, 458,
 461, 470—1
 Eulenberg, Uerbert 262, 449
 Fábíán István 347
 Fábíánics Irma 280
 Falu Tamás 280, 286, 455, 457
 Faludi Ferenc 311
 Faragó Jenő 297, 460
 Farkas Imre 94, 130, 218, 384, 431
 Farkas László 75, 77, 80—1, 303—5,
 307—8, 338, 377, 382, 463—5, 475
 Farkas Pál 218, 431
 Farnese család 356
 Fehér Árpád lásd: Tóth Árpád
 Fehér Artúr 336, 475
 Fehér Dezsőné 275, 453
 Féja Géza 406, 475
 Fejérváry Géza 384
 Fényes Samu 359
 Fenyő Miksa 206, 209, 270—1, 424,
 426
 Ferenc József 139
 Ferenczi Frigyes 214, 429
 Fetter Gyula 349
 Fichte, Johann Gottlieb 55
 Fichtner-Figedy Sándor 277, 454
 Finácsy Ernő 380
 Flaubert, Gustave 30
 Fodor Gyula 194, 420
 Fogazarro, Antonio 184, 416
 Forel, August 450
 Földes Imre 52, 370
 Földessy Gyula 345
 Földi Mihály 321, 470
 France, Anatole 13, 33, 133, 356,
 368, 396
 Frank József 259, 448
 Fráter Lóránd 328, 472
 Frenssen, Gustav 20, 358
 Früchtl lásd: Fűredi
 Funk Ferenc 261
 Futó Ella 355
 Fűredi Ede 47, 368
 Gaal Mózes 355
 Gábor Ignác 221, 431
 Gál István 374
 Gál Jenő 261
 Galamb Sándor 103, 386—7
 Gara Ákos 187, 226, 418, 433
 Gárdonyi Géza 25, 34, 144, 400
 Gauguin, Paul 160
 Gedő Simon 91—4, 101, 106, 124—5,
 139—40, 143, 162—3, 382—4,
 386—7, 398—9, 407
 Geiger Valéria lásd: Dienes Valéria
 Gelléri Jolán 280—1, 455
 Gera Zsigmond 469
 Geréb László 391
 Gerébi György 278
 Gerely József 367
 Gergely Sándor 432
 Gergely Sándorné lásd: Milkó Erzsé-
 bet
 Gerő Ida 214
 Gerstmann Margit 315—6, 467
 Geryer Richárd 266
 Ghirlandaio, Domenico 387
 Giesswein Sándor 475
 Glazewski Ádám lásd: Lovag Ádám
 Gobineau, Joseph-Arthur 105, 387
 Goethe, Johann Wolfgang 12, 25,
 37, 47, 49, 52, 61, 70, 74, 97, 104,
 120, 122, 130, 260, 364, 366—7,
 371, 376, 391—3, 449
 Goldziher Ignác 367
 Gombkötő Antal 7, 96, 354, 384
 Gorgiasz 25, 360
 Gózon Gyula 213, 428
 Gömöri Jenő Tamás 251, 254—5,
 273—4, 279, 445—6, 453, 455
 Gömör Vilma lásd: K. Gömör
 Vilma
 Gönczi Klára lásd: Rózsa Andorné
 Görög Ilona lásd: Kosztolányi
 Dezsőné
 Grábics Lajosné lásd: Tichy Margit
 Graunacci, Francesco 105, 387
 Greguss Ágost 88, 381
 Greiner, Leo 125, 393
 Grezsa Ferenc 346, 354, 358—60, 362,
 365, 369, 372, 378, 382, 386, 389,
 395, 398—9
 Grieg, Edvard Hagerup 169, 410—1
 Grillparzer, Franz 300, 461
 Groedel Armin 121, 392
 Gulácsy Lajos 281
 Gulyás József 46, 77, 95, 107, 364, 367
 Gvadányi József 311

- Gyóni Géza 312, 466
 Gyökössy Endre 43, 53, 62, 66, 72—5,
 77, 79—80, 83, 86, 89, 95, 97, 107,
 117, 346, 364, 366, 371—2, 376—9,
 381—2, 384, 387, 390
 Gyöngyi Izsó 215
 Gyöngyi Jolán 214
 Gyöngyösey Teri 273, 453
 Gyulai Ágost 461
 Gyulai Pál 34, 37, 83, 85, 381, 394
 Gyulai Pálné 85, 381

 Hadrik Anna 175—9, 181—2, 318,
 413—5, 469
 Hajdu Henrik 378
 Halbe, Max 52, 371
 Halmágyi Samu 297, 461
 Halmágyi Zoltánné 409
 Halmi Bódog 142, 399
 Harczos Nelly 127
 Harmat Dezső 282, 455
 Harmos Ilona lásd: Kosztolányi
 Dezsőné
 Hartmann János 171, 411
 Hatvany Lajos 195, 238—9, 346—7,
 420, 438
 Hatvany Lajosné 347
 Hauptmann, Gerhart 46, 52, 80, 95,
 370, 384
 Haydn, Franz Josef 332
 Hebbel, Friedrich 66, 373
 Hegedüs-Bite Gyula 74, 100, 117,
 362, 376, 383, 390
 Hegedüs Gyula 297, 460
 Hegedüs Pál 127, 135, 394, 397
 Hegedüs Pálné 394
 Hegyeshalmi Lajos 473
 Hegyi Lili 161, 168—9, 406—7, 410,
 417
 Heidenstam, Verner von 451
 Heine, Heinrich 25, 78, 107, 378, 387
 Heller Ödön 222, 432
 Heltai Jenő 142, 338, 378, 475
 Henszlmann Imre 88, 381
 Hérakleitosz 47
 Hercz Mária 333—4, 474
 Herczberg Károly 392
 Herczeg Ferenc 5, 25—6, 34, 63,
 99, 168, 203, 294, 353, 360—1,
 375, 387, 410, 423

 Hérédia, José Maria 115
 Herzfeld Miksa 261
 Hesse, Hermann 394
 Hevesi Sándor 75, 89, 142, 400
 Hevessy Mariska 196
 Hippokratész 367
 Hollós Gáborné 324
 Hollós József 161, 306, 317, 407,
 447, 464—5, 467
 Hollós Józsefné 315, 317, 467—8
 Holub Dezső lásd: Harmat Dezső
 Homérosz 52, 147, 364, 401
 Homok lásd: Cserzy Mihály
 Homonnai Albert 276, 454
 Homor István 191, 419
 Honti Nándor 186, 207, 417, 425
 Horatius, Quintus Flaccus 13, 37,
 47, 88—9, 97, 162, 185, 241, 326,
 355, 364, 382, 385, 407, 417, 439,
 471
 Horthy Attila 331
 Horvát Henrik 93, 124—5, 139,
 229—30, 245—6, 272, 321, 383,
 393, 398, 435, 441, 452
 Horváth János 243, 440
 Horváth Kálmán 215
 H. Szederkényi Anikó lásd: Szeder-
 kényi Anna
 Hume, David 45, 51, 62, 70
 Hunyadi László 96—7, 384—5
 Hunyadi Mátyás 328, 472
 Huzella Irén 214

 Ibsen, Henrik 10, 12, 17, 25, 44,
 51—2, 79, 106, 142, 168, 175, 185,
 251, 354—5, 360, 363, 365, 367—8,
 370, 378, 410, 413, 417, 443
 Ignotus 122, 155, 167—8, 187, 196,
 198—9, 216, 246—7, 374, 410, 418,
 430, 441, 443
 Iliá Mihály 346, 389, 412, 415, 421,
 431, 439
 Illés Magda lásd: Dutka Ákosné
 Illyés Gyula 345
 Isouard, Nicoló 374
 Iulianus, Flavius Claudius 23, 25—6,
 30, 44, 361—2, 367
 Iulius Caesar 15, 54, 175, 371, 403,
 413
 Ivánfi Jenő 357

- Iványi Bertalanné lásd: Schmidt
Erzsébet
Iványi Grünwald Béla 391
Izabella királynő 79, 378
- Jacobsen, Jens Peter 9–10, 93,
354, 383–4
Jancsó Jenő 187, 418
Janovics Jenő 200–1, 423
Jeanne d'Arc 20, 358
Joachim Ferenc 222, 432
Jób Dániel 466
Jobbágy Jenő 338, 475
Jókai Mór 12, 15, 34, 36–8, 83, 86,
94, 122, 147, 310, 363–4, 381, 401,
466
Jókay Lenke 281–2, 335, 455, 457
Jonson, Benjamin 367
József Attila 417
Juhász Endre 134, 167, 174, 240,
252, 260, 300, 302, 305, 353, 396,
409, 413, 445, 448, 461, 463
Juhász Illés 462
Juhász Illésné 157–60, 162, 240,
243, 250, 283, 300, 302, 332, 339,
353, 402, 406, 440, 446–7, 463
Juhász Margit 6, 121, 131, 134, 138–
9, 152, 159–60, 174, 240, 252,
255–7, 259, 273, 277, 283, 300,
302, 353, 392, 404, 406, 436, 439,
445–8, 453, 461, 463
Julianus lásd: Iulianus
Julius lásd: Iulius
- Kabos Ede 94, 384
Kacsóh Pongrác 340, 378, 476
Kadocsa Lippich Elek lásd: Lippich
Elek
Kaffka Margit 388
Kaiser és Társa 392
Kállay család 277
Kállay Margit 259–60, 277, 448, 454
Kálló Antal (1834–1913) 134, 243,
260, 396, 440, 448
Kálló Antal (1898–) 357
Kálló Gyula 240, 243, 357, 439–40
Kálló István 255–6, 283, 357, 446
Kálló Istvánné 255, 446
Kálnoky László 376
Kant, Immanuel 62, 130, 357
- Karácsonyi Ilonka 136, 153–4,
298–9, 397–8, 461
Kardeván Károly 171, 411–2, 415
Kardos László 348, 385, 417
Karinthy Frigyes 225, 234, 301, 341,
437, 462, 476
Károly Irén József 171, 412
Károlyi Lajos 306, 332, 339, 464,
474, 476
Károlyi Leona 183, 416
Károlyi Sándor 119, 391
Kassák Lajos 411
Kata lásd: Kulcsár Gyuláné
Katona Irma 353
Katona József 122–3, 262, 393
Kazinczy Ferenc 47, 115
Kelemen Mihály 402
Keleti Artúr 281, 316–7, 455
Kemény Simon 197–8, 421, 439
Kemény Zsigmond 12, 88, 262, 381,
465
Keményfi János lásd: Hartmann
János
Kenedi Géza 208–9, 425
Kerr, Alfred 319, 469
Keszler József 141, 399
Kétly Endre Andor 40, 365
K. Gömör Vilma 465
Kilényi Irma 313–5, 319, 346, 353,
355, 362–7, 369, 371–2, 374–88,
390, 392–3, 396–410, 413–27,
430–3, 435, 437–43, 445–55,
457–9, 461–2, 464, 467–76
Király-König Péter 231, 234, 237–8,
240, 250, 252, 255–7, 277, 300,
302, 353, 436, 438, 443, 445–7,
461, 463
Királyi Pál 6
Kisfaludy Károly 12
Kisfaludy Sándor 113
Kispéter András 347, 369, 375, 437–
8, 442
Kiss Ferenc 389, 470
Kiss József (1843–1921) 19, 92,
147, 166, 168, 208–9, 279, 378,
383, 405, 409–10, 425
Kiss József (1923–) 377
Kiss Menyhért 323, 470
Klein I. Stefan 271–2, 274–6, 452–
452–4

- Klíma Ilona 79, 150—1, 378, 403—4,
 Klíma Naca 161, 406
 Klinger 62
 Kner Izidor 450—1
 Kóbor Tamás 387
 Koczur Gizella 348
 Kollányi Boldizsár 171, 210, 213,
 221, 412, 426—8, 431
 Komjáthy Aladár 450
 Komjáthy Béla 130, 395
 Komjáthy Jenő 32, 47, 63, 101, 126,
 129—30, 133, 241, 243, 258, 262,
 372, 376, 386, 394—5, 439—40,
 448
 Komlós Aladár 372
 Komoróczy Miklós 396
 Koppán 87, 381
 Koronghi Lippich Elek lásd: Lippich
 Elek
 Kósa Gáspárné lásd: Nagy Mária
 Kościuszko, Tadeusz 129, 395
 Kossuth Ferenc 93, 95, 383—4
 Kossuth Lajos 93, 95, 117, 314, 381,
 384, 390, 467
 Kosztolányi Adám 336—7, 475
 Kosztolányi Árpád, id. 374
 Kosztolányi Árpád, ifj. 355
 Kosztolányi Dezső 7—10, 12—4,
 16—30, 37, 39, 41—4, 46—8, 50, 54,
 62—9, 71—5, 77—9, 81—2, 89—
 91, 93, 96, 98, 100—1, 111, 114—5,
 117, 119, 123—5, 128—30, 134—5,
 139—41, 143—5, 147—8, 151—2,
 159—60, 162—6, 168, 170, 173,
 194—5, 209, 213, 217, 219, 224,
 232—3, 251, 254—7, 266, 269,
 271, 277, 282, 284—5, 297, 300,
 306, 320—1, 323, 327, 336—7, 341,
 345—8, 350, 352, 354—7, 359—62,
 365—9, 371—4, 377—80, 382—3,
 385—6, 388—9, 393, 395—404,
 406—9, 411—3, 420, 425, 428—30,
 434, 436, 444—7, 452, 456—7,
 460—1, 464, 470, 475—6
 Kosztolányi Dezsőné 336—7, 346—8,
 357, 366, 373, 379, 395, 456, 469,
 472, 474—5
 Kotz János 180, 187, 218, 415, 418
 Kovács Erzsébet lásd: Schmidt
 Erzsébet
 Kovács Jolán 257, 447
 Kozáry Gyula 171, 412
 Kozma Andor 41, 387
 Kozoca Sándor 347, 400, 441
 Kölcsey Ferenc 46, 88, 381
 König Péter lásd: Király-König
 Péter
 Köpeczi Béla 380
 Körner, Theodor 88, 381
 Közérdek Manó lásd: Vajda Manó
 Krammer Jenő 348
 Kratochwill Péter 173, 413
 Krausz-Kárász József 394
 Kulcsár Gyula 6—7, 14—6, 31—3,
 77, 98—9, 110—1, 116—7, 132—3,
 220—2, 353—4, 356, 377—8, 431
 Kulcsár Gyuláné 99, 132, 221—2
 385
 Kún József 134, 148, 160, 162, 168,
 173, 195, 397, 402, 410, 413, 420
 Kún Józsefné 173
 Kun Sámuel 395
 Kunossy Ella 316, 468
 Kunszery Gyula 362, 372
 Kuthy Sándor lásd: Térey Kuthy
 Sándor
 Kuzsinszky Bálint 219, 431
 Lajos Fülöp 432
 Lakatos István 407, 449
 Lakatos László 455
 Lakatos Lászlóné lásd: Gelléri Jolán
 Lalage 185, 417
 Lamartine, Alphonse de 185
 Lampérth Géza 208, 425
 Lányi Viktor 340, 476
 László Gyula 441, 476
 László Mihály 359
 Lázár Miklós 306, 464
 Le Bon, Gustave 190, 419
 Leconte de Lisle, Charles-Marie René
 17, 63, 356—7, 373
 Léda lásd: Brüll Adél
 Lehel István 47, 92, 94, 101—5, 124,
 136—7, 368, 384, 386—7, 393, 397
 Lehel Károly 214, 419, 429
 Lehotai lásd: Kosztolányi Dezső
 Leibniz, Gottfried Wilhelm 96
 Lejpnik Erzsébet 237, 437—8
 Leitner Vilmos 308—9, 465

- Lellei András lásd: Ady Endre
 Lenau, Nikolaus 332
 Lenbach, Franz 386
 Lengyel András 345
 Lengyel Menyhért 161, 219, 271, 407, 452
 Lengyel Zoltán 421
 Leonhardi 70, 374
 Leopardi, Giacomo 262, 305, 354, 449, 464
 Ligeti Lajos 215, 429
 Liliencron, Detlev von 53, 371, 399
 Lilla lásd: Vajda Julianna
 Lippay György 471
 Lippich Elek 76, 237–8, 377, 438
 Liszt Ferenc 237, 438
 Lombroso, Paula 411
 Lonely lásd: Reichard Piroska
 Lóránt Dezső 421
 Lorget, Thérèse de 281, 455
 Lóska Béla 396
 Losonczy Géza 347, 369, 420, 428–9
 Lotto, Lorenzo 409
 Lovag Ádám 316–7, 468
 Löllbach Emma lásd: Domokos Lászlóné
 Lőrincze Lajos 380
 Lüszipposz 13, 356
 Lyka Károly 419
- Mackó úr 325, 471
 Madách Imre 53, 59, 104, 117, 262, 328, 371, 383, 390, 411, 472
 Madácsy László 349, 448
 Madai Gyula 37–9, 73–5, 77, 96–7, 107, 117, 119, 364, 376–7, 390
 Maeterlinck, Maurice 100–1, 193, 386
 Magyar Gábor 116, 390
 Magyar László 347, 354–7, 359–60, 373–4, 390, 400, 403, 406, 430, 445–6, 451, 470, 474
 Mahler, Gustav 445
 Major Dezső 150, 225, 403, 433
 Major Henrik 180, 306, 415, 464
 Makó Lajos 410
 Malonyay Dezső 142, 400
 Manojlović, Todor 171, 185–6, 202, 213, 222, 411, 417
 Márffy Ödön 207–8, 425
- Mária Anna 451
 Mario, Pilo 190, 419
 Márk evangélista 373
 Márkus László 34, 40, 46, 75, 77, 363, 365, 367
 Marlowe, Christopher 185, 368
 Martialis, Marcus Valerius 148
 Martinovics Ignác 474
 Marton Manó 206, 213, 245, 422, 424–5, 428
 Marton Manóné 213, 245, 428, 441
 Máté evangélista 430
 Matild néni 255
 Maupassant, Guy de 156, 158, 307, 405
 Mázor 187, 418
 Melius Juhász Péter 108, 387
 Messalina Valeria 128–9, 395
 Mezey Zsigmond 213, 428
 Michel, André 190, 419
 Michel, Francisque 190, 419
 Michelangelo 105, 387
 Mihályi Ernő 231, 436
 Mikes Armin 392
 Miklós Jutka 182–3, 202, 204–5, 223, 346, 416, 423–4, 429
 Mikszáth Kálmán 147, 387, 401
 Milkó Erzsébet 223, 277, 432
 Milkó Izidor 219, 431
 Mill, John Stuart 51
 Milton, John 97, 385
 M. Kristóf 47
 Mohácsi Jenő 34, 63, 66, 69, 74–5, 77, 92–3, 117, 124, 197, 362 372–4, 383, 390, 421, 425
 Molnár Ferenc 168, 410
 Montaigne, Michel Eyquem de 47, 51, 158, 211, 370, 405, 428
 Móra Ferenc 322, 347, 408, 470
 Moravcsik Ernő Emil 305, 310, 457, 462–4, 466
 Móricz Pál 41
 Móricz Zsigmond 271–2, 387, 452, 470
 Munkácsy Mihály 43, 142, 366, 460
 Musset, Alfred de 22, 307, 464
- Nádai Pál 217, 405, 430
 Nádor Mihály 340, 476
 Nádor Zsigmond 215

- Nagy Béla 224, 432
 Nagy Endre 418, 429, 472
 Nagy László 408
 Nagy Mária 53, 63, 65, 68, 72, 74,
 119, 123, 130, 150, 317, 319, 369,
 373—7, 380, 403, 468—9
 Nagy Mihály 199, 218, 245, 415, 431,
 441
 Nagy Péter 347, 395—6, 470
 Nagyalusi Jenő 369, 374
 Napóleon, I. 15, 26, 245, 260, 332,
 441
 Napóleon, II. 281, 455
 Návay Aranka 299, 461
 Návay Lajos 461
 Négyesy László 35, 49, 85, 90, 108—
 9, 111—3, 118, 134—5, 138, 144,
 157, 204, 231, 348, 363, 368—9,
 382, 386, 388, 391—3, 397—8,
 405, 423, 436
 Neratius, Priscus 393
 N. Kristóf 368
 Neumann Elza 46, 64, 367, 372
 Névay László 88—9, 381
 Nietzsche, Friedrich; 12, 17—8, 20,
 22—3, 25, 27, 29, 32, 44, 50—5,
 62—3, 65, 68—9, 72, 81, 92, 106—
 7, 114, 118—9, 136, 346, 349, 357,
 359—61, 367, 370, 373—5, 379,
 383, 386—7, 391, 398, 401, 425
 Nil lásd: Dapsy Gizella
 Nóra lásd: Tichy Margit
 Novalis, Friedrich Leopold von
 Hardenberg 100

 Nyilasy Sándor 222, 432

 Ocskay Kornél 74—5, 150—1, 161,
 291, 376, 403, 407, 459
 Oláh Gábor 11—2, 19, 34—43, 45,
 47, 50—62, 66, 71—3, 75—7, 79—
 89, 95—8, 106—8, 118—9, 139—
 40, 142—3, 152—3, 163, 168—70,
 175, 186, 192, 200, 204—6, 209,
 221, 225—7, 230—1, 345, 347, 355,
 357—9, 363—73, 375—82, 384—
 5, 387, 390—1, 396, 398—400,
 404, 410, 413, 419, 423—4, 426,
 431, 433, 435
 Oláh Károly 119, 391

 Orosz Imréné 179, 415
 Osvát Ernő 167, 187, 191, 194—6,
 200, 203, 206, 241—2, 270, 288,
 368, 419—23, 439—41, 443, 458,
 470
 Osváth Kálmán 399
 Ovidius, Publius Naso 13, 20, 99,
 129, 184, 227, 235, 240—2, 259,
 385, 395, 416, 433, 437—40, 443,
 448

 Paál Balázs 263—4, 449—50
 Pais Dezső 354
 Paku Imre 346, 348, 352, 361, 389,
 394, 397, 412, 418, 423, 426—7,
 443, 450
 Pál, Szent 40
 Palágyi Lajos 239, 438
 Pálóczi Horváth Ádám 377
 Pálos Endre lásd: Eisner Manó
 Papp János 206, 424
 Papp Jenő 278
 Papp Mariiska 161—2, 407
 Pásztor Bertalan 206, 424
 Paulini Béla 225
 Paulini Béláné 225
 Payr Hugóné lásd: Elefánt Olga
 Pázmány Péter 311
 Perugino, Pietro 452
 Pestalozzi, Johann Heinrich 46, 367
 Péter László 345—9, 353, 359, 364,
 374—5, 379, 381, 383, 394, 404—5,
 410, 422, 427, 436, 458—9, 461—2,
 464
 Péterfy Jenő 33, 43—4, 53, 109, 117,
 196, 362, 366—7, 421
 Pethő Sándor 277, 454
 Petőfi Sándor 54, 61, 71, 86, 97,
 107—8, 111, 117, 139, 142, 168,
 171, 221, 322—3, 328, 361, 371,
 381, 385, 387, 391, 393, 400, 411,
 470, 472
 Petrarca, Francesco 49
 Petri Elek 473
 Petri Lajos 217, 277, 348, 430, 450,
 453—4
 Petronius Arbiter 135, 148, 397, 402
 Pick Móric 273, 453
 Pikler Gyula 20, 358—9
 Pindaros 49

- Pintér Jenő 400
 Pintér József 348
 Pirooska 318, 469
 Platón 20, 22—3, 25, 27, 51, 62, 92, 360
 Poe, Edgar Allan 70, 190, 312, 366, 434
 Pogány Gábor lásd: Oláh Gábor
 Pogány József 120, 391
 Polgár Károly 322, 470
 Polónyi Géza 121, 392
 Poussin, Nicolas 19, 357—8
 Pozsonyi Jenő 235, 437
 Praxitelész 13, 356
 Prielle Kornélia 119, 391
 Priváryné 222, 432
 Prohászka Ottokár 339, 473, 476
 Propertius, Sextus Aurelius 49
 Purjesz Lajos 302, 463
 Purjesz Zsigmond 306, 464
 Puskin, Alekszandr Szergejevics 115, 260
 Pürrón 360
- Quintilianus, Marcus Fabius 92, 383
- Rába György 374
 Radetzky, Josef 300
 Radnóti Miklós 462
 Radó Anna 214
 Radó Antal 173, 413
 Raffaello 19, 358
 Raffay Sándor 473
 Rákóczi Ferenc 72, 117, 131, 288—9, 375, 390, 396, 458
 Rakodczay Pál 25, 360
 Rákosi Jenő 41, 92, 95, 104, 208—9, 221, 236, 348, 383—4, 387, 419, 425, 431, 437, 450—1
 Rákosi Viktor 104, 387
 Ranschburg Viktor 254, 274, 446
 Ráskai Ferenc 182, 415
 Rédey Tivadar 123, 393
 Regdon Károly 301, 310—1, 462, 466
 Régner, Mathurin 475
 Reichard Pirooska 124, 393
 Reinach, Salomon 148, 402
 Reinhardt, Max 435
 Reinitz Béla 429
- Reményi József 263, 268—9, 320, 449—50, 469
 Renée 7, 354
 Resch Aurél 240, 242, 256, 260, 439, 444, 448, 451
 Reseta János 312, 466
 Révész Béla 166, 205, 223, 409, 432
 Reviczky Gyula 317, 468
 Réz Pál 345—7
 Ribot, Théodule 190, 419
 Richepin, Jean 17, 100, 399
 Riedl Frigyes 38, 44, 89, 93—4, 363—4, 367—8, 381
 Rilke, Rainer Maria 451
 Rimbaud, Arthur 186, 218, 431
 Roboz Imre 301, 462
 Rodin, Auguste 62, 316
 Rohr Jakab 277, 454
 Rónai Mihály 259, 448
 Rosegger, Peter 447
 Rostand, Edmond 26, 258, 281, 360, 448, 455
 Rózsa Andorné 365, 401, 409, 414
 Rózsa Lili 214
 Rózsa Sándor 65
 Rozsnyai Kálmán 149, 158—9, 161—2, 174, 186, 211, 234—5, 258, 286, 290, 325—6, 347, 402—3, 405, 407, 411, 427, 437, 447—8, 458, 471
 Rozsnyai Kálmánné lásd: Dapsy Gizella
 Rubens, Pieter Pauwel 19, 332, 358
 Rudnyánszky Gyula 41
 Ruskin, John 20, 358
- Sajó Sándor 147, 401
 Salburg 446—7, 461
 Samain, Albert 182, 416
 Sarkadi Lajos 422, 429
 Sárközi György 366
 Sárvári Anna 270, 451
 Scheiber Sándor 349, 409
 Schiller, Friedrich 25, 37, 218, 293, 304, 354, 364, 403, 460, 464
 Schmidt Erzsébet 24, 34—5, 77, 81, 83, 85, 88—9, 96—7, 123, 359, 379, 381, 386, 393
 Schmitt Jenő Henrik 91, 129, 382, 395

Schnetzer Oszkárné lásd: Klima Ilona
 Schollmayer 269—70, 451
 Schollmayer, Frau 269—70, 451
 Schopenhauer, Arthur 45, 51, 61, 70, 73, 102, 305, 372, 375—6, 395
 Schönherr, Karl 271, 452
 Schöpflin Aladár 173, 199, 246, 405, 413, 422
 Scott, Robert Falcon 270
 Sebess Dénes 121, 392
 Seneca, Lucius Annaeus 129, 137, 367, 398
 Shakespeare, William 13, 22, 26, 37, 43—5, 47, 52—3, 61, 82, 86, 88, 97, 99, 101, 117, 128—30, 143, 150, 158, 171, 191, 235, 264, 360, 366—7, 371, 377, 381, 385—6, 390, 394—5, 400, 403, 412, 419, 437, 450
 Shaw, George Bernard 160
 Sík Rezső 429
 Simon Jenő 334, 474
 Simonka György 290, 458
 Simonyi Zsigmond 94, 224, 432
 Singhoffer Vilma 214, 230, 435
 Sizeranne, Robert de la 47, 63, 368
 Somló Sándor 181, 415
 Somlyó Zoltán 227, 254, 433, 436, 446
 Sós Aladár 273, 453
 Söderberg, Hjalmar 93, 383—4
 Spencer, Herbert 12, 47, 51
 Spinoza, Baruch 62, 100, 386
 Spitzkó Lajos 113, 389
 Stendhal, Henri Beyle 63
 Stern Márton 218, 431
 Stroh Ernő lásd: Zala Ernő
 Strindberg, August 363
 Suarès, André 52, 370, 398, 425
 Sugár 335
 Sümei Gyula, id. 403
 Sümei Gyula, ifj. 403
 Sümei nővérek 150, 403
 Svärdström, Astrid 167, 328, 409, 472
 Svärdström, Olga 167, 328, 409, 472
 Svärdström, Sigrid 167, 328, 409, 472
 Svärdström, Valborg 167, 328, 409, 472
 Swedenborg, Emmanuel 268, 451

Swinburne, Algernon Charles 70, 374
 Sydney Carton lásd: Rozsnyai Kálmán

Szabó 331
 Szabó-Batancs István 14, 356
 Szabó Dezső 338, 395—6, 470, 475
 Szabó Endre 209, 425—6
 Szabó István 473
 Szabó László 94
 Szabó Lőrinc 371, 416, 440
 Szabó Márton 46, 367
 Szabó Sándor 347
 Szabolcska Mihály 206, 208, 424—5
 Szakács Andor 68, 71, 374—5
 Szakáll József 174, 413
 Szalatnai Dezső 348, 439—40, 442, 444—6, 448—53
 Szalay József 305—6, 312, 322, 464
 Szállási Árpád 414
 Szapolyai János 378
 Szarka István 257, 277, 447, 454
 Szász Károly 49, 88, 189, 418
 Szász Zoltán 254—5, 273—4, 446, 453
 Szávay Gyula 247, 442
 Széchenyi István 112, 117, 139
 Széchy Károly 378
 Szederkényi Anna 247, 442
 Székely Gyula 225, 433
 Szekerke Lajos 273, 277, 453—4
 Szemere György 63
 Szemere László 47, 369
 Szemere Samu 47, 368
 Szemes 294, 460
 Szendrey Júlia 86
 Szendrey Mária lásd: Gyulai Pálné
 Szeneas Lajos 294, 460
 Szentgyörgyi István 398
 Szentgyörgyi Istvánné lásd: Karácsonyi Ilonka
 Szepessy László 297, 461
 Szigethy 278
 Szigligeti Ede 89, 381
 Szilágyi István 119, 364, 391
 Szilágyi Lilla 247, 442
 Szinyei Merse Pál 220
 Szinnyei Ferenc 368
 Szinnyei József (1830—1913) 94
 Szinnyei József (1857—1943) 30, 68, 94, 362, 373—4

- Szirmai Albert 340, 476
 Szirmai Endre 433—4
 Szirmai Károly 228, 345, 433—4
 Szivessy László 394
 Szivessy Mariiska 126—7, 394, 443
 Szivessy Tibor 5, 353
 Sz. Szigethy Vilmos 316, 467
 Sztrahon Nelli 82, 355
 Szüllő Géza 239, 438
- Tabéry Géza 278, 290, 301—2, 328,
 349, 458, 462
 Tabéry Gézáné 301—2, 462
 Tabéry Iván 328
 Tacitus, Publius Cornelius 70, 130
 Taine, Hyppolite 20, 53, 62, 79,
 379
 Takács Tibor 347
 Takács Zsuzsa 419
 Taksonyi József 469
 Tamás apostol 129
 Táncsics Mihály 147, 401
 Tanner Ilona lásd: Babits Mihályné
 Tarczai Lajos 395
 Tardos-Krenner Viktor 129, 395
 Tausz István 271
 Telekes Béla 239, 438
 Teleki Pál 473
 Tennyson, Alfred 70
 Terentius, Publius T. Afer 159, 305,
 391, 406, 464
 Térey Kuthy Sándor 144, 193, 400—
 1, 420
 Tevan Adolf 282—5, 288—9, 295—6,
 456—8, 460
 Tevan Andor 456, 458
 Thackeray, William Makepeace 51
 Thury Zoltán 92, 119, 136, 383, 391
 Tibor Ernő 222, 432
 Tibullus, Albius 49
 Tichy Margit 24, 77, 355, 359, 377
 Timár Miklós 395
 Tisza István 277, 387, 454
 Toldy Ferenc 121, 360
 Tolnai Lajos 380
 Tolsztoj, Lev Nyikolajevics 20, 62,
 149, 219
 Tompa Kálmán 325, 471
 Tompa Mihály 139, 262, 325, 380,
 388, 449
- Torzinek lásd: Balázs Béla
 Tóth Árpád 144—5, 227, 345, 348,
 400—1, 417, 433
 Tóth Béla 141, 262, 399
 Tóth Júlia lásd: Eörsi Júlia
 Tönörkény István 41, 128, 253,
 267—8, 271, 366, 394, 450—1
 Török Gyula 237, 312, 438, 466
 Török képviselő 392
 Török Sophie lásd: Babits Mihályné
 Tubai Amália lásd: Hegyi Lili
 Turányi Alajos 237, 438
 Turgenev, Ivan Szergejevics 158,
 405
- Udvardy Ignác Ödön 171, 231—2,
 328, 412, 436
 Ungár Elemér 337, 475
 Unger Ilona 94, 109—10, 115, 126,
 384, 388, 390
 Ungvári Elemér lásd: Ungár Elemér
- Vág Sándor 383
 Vajda János 92—3, 195—6, 198,
 383, 420—1
 Vajda Julianna 247, 442
 Vajda Manó 128, 394, 396
 Vajthó László 374
 Vámbéri Gusztáv 420, 437
 Várady Zsigmond 194, 420
 Várnai Janka 168—9, 244, 251, 261,
 268—9, 410, 440, 443, 449, 451
 Vásárhelyi Júlia 346
 Vásárhelyi Pál 457
 Vasari, Giorgio 387
 Vass József 32, 362
 Vay Péter 332, 473
 Vedres Béla 5, 353
 Végh Andor 104
 Vekerdí László 346
 Velázquez, Diego Rodrigéz de Silvay
 270, 332, 451
 Vér György 348
 Vergilius, Publius V. Maro 44, 88,
 156, 162, 188, 241, 248, 260, 262,
 292, 313, 360, 366—7, 405, 407—8,
 418, 439, 442, 449, 459, 467
 Verhaeren, Émile 319, 469
 Verlaine, Paul 64, 100, 159, 406—7
 Vermeer, Jan 332

Vészi József 94, 384, 441
Veszprémi Vilmos 172, 412
Vezér Erzsébet 346
Vietórisz József 360
Voltaire François-Marie Arouet 51,
370
Vörösmarty Mihály 72, 88, 94, 247,
375, 381, 385, 403, 442
V. Piroska 97, 385

Wagner úr 123
Waldapfel János 113, 389
Wangel Hilda 150—1, 161, 403, 407
Weber, Maria 276, 453
Wedekind, Frank 75—6, 377
Weininger, Otto 135, 397
Wekerle Sándor 383—4
Wertheimstein Viktor 275, 429, 453
Whitman, Walt 399
Widliczka L. 447
Wilde, Oscar 104, 136—7, 148, 153,
160—1, 173, 235, 398, 402, 407,
413, 437
Wildgans, Anton 271, 274—6, 452—3
Wittmann 91, 383
Wlassics Gyula 113, 389
Wolf Ferenc 301, 462
Wolfner Pál lásd: Farkas Pál
Wordsworth, William 70, 190
Wyzewa, Théodore de 47, 368

Wyzewski, Teodor lásd: Wyzewa

Zacconi, Ermete 378
Zádor Pál 395
Zalai Ernő 106, 162, 387, 407
Zalai Béla 10, 14, 17, 19—20, 24, 28,
30, 34, 39, 41—4, 46—7, 63—4,
66, 70—1, 73, 76, 89, 96, 140, 347,
355—7, 359, 365—7, 372, 399
Zalai Béláné lásd: Neumann Elza
Zichy János 239, 438, 443
Zichy Mihály 89, 382
Zigány Árpád 78, 377, 392
Zilahy Gyula 119, 152—3, 214—5,
391, 404, 429
Zilahy Gyuláné lásd Singhoffer Vilma
Zilahy Lajos 306, 338—9
Zimándi P. István 367
Zivuska Jenő 47, 368
Zolnai Béla 346, 349, 359, 361, 365,
389, 432
Zöldi Elza 334, 474
Zöldi Márton 468
Zöldi Tilda lásd: Hollós Gáborné
Zöldi Vilma 317—20, 322, 324—6,
334—5, 468—9, 474
Zrínyi Miklós 221, 381

Zsigmondi Anna 215
Zsoldos Jenő 349, 409

A MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

- 1 Juhász Gyula zárt levelezőlapja Babits Mihályhoz. 1906. júl. 26.
- 2 Juhász Gyula levele Négyesy Lászlóhoz. 1906. aug. 17.
- 3 Juhász Gyula levelezőlapja Kosztolányi Dezsőhöz. 1907. okt. 18.
- 4 Kulcsár Gyula tanulmányának (1909) címlapja és Juhász Gyulának szölv dedikációja.
- 5 Juhász Gyula levele Oláh Gáborhoz. 1909. dec.
- 6 Juhász Gyula levele Hatvany Lajoshoz. 1911. aug. 2.
- 7 Juhász Gyula levelezőlapja édesanyjához. 1911. szept. 25.
- 8 Juhász Gyula levele Eisner Manóhoz. 1912. febr. 12.
- 9 Juhász Gyula levelezőlapja Juhász Margithoz. 1912. máj. 7.
- 10 Juhász Gyula képes levelezőlapja Juhász Margithoz. 1912. okt.
- 11 Juhász Gyula levele Fenyő Miksához. 1913. febr. 17.
- 12 Juhász Gyula levele Eörsi Júliához. 1918. jan. 3.

MELLÉKLETEK

Nagyságos Tanár Úram,

első levelem, a melyben k. névünlepkéhez gratuláltam és a szünidei tanulmányok programját írtam meg, minden valószínűség szerint nem került kezéhez, azért a levél érdemleges dolgairól egyetmást itt mondok el.

Arany Fános élete és művészete: ez a nagy megirandó valami életem legderékabban célja.

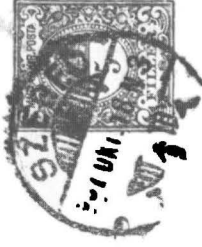
Szolgálatot tennék esetleg vele a magyar Kultúrának, a melyet rajongó szeretettel övezek, a melynek ügye - hogy így mondjam - szívem vérévé vált. Szaktítottam az eddigi eléggé egyoldali és beteges idegenimádással és a hazai határok közé vonom ezért arodalmi munkásságomat.

Egyelőre közeli cél: "Arany stilművészete" - nek megírása. Ehhez sádegettem a méret e munkái nyarom folyamán. (Bajnos, egészségi és anyagi bajok néha gátoltak ebben - másban, de munkásság az élet sója és dacolni a bajokkal egyetlen remedium ellenük.)

Arany stilművészeiről közelben megirandó

MAGYAR KIRÁLYI POSTA

LEVELEZŐ-LA

Cím: *Sahotai Kosszolóányi Derső ut*

(Budapesti Napló szerk.)

V. J. Kosszoly. 33.

Budapest

ORSZÁG: *NYKÖNYVTAR*
Kézirat: *Nemzeti Könyvtár*
1903. é. 125. sz.

Öt krajczár díjmal való befizetésre.

10 allérs levelezőlapok eszeléshet.

1907. okt. 18. Szeged, Móra 13.
Kedves Kosztolányi Dezső,
édes jó Anyám rugom és a magam
nevében fogadja. Legmélyebb, halás
Köszönetünket sive, önrelel, példát-
lan baráti jószágért és faradoxáért.
Végtelenül fáj, hogy - a mint Babits-
tot hallom - olyanokat gondolt felölem.
Ittenemre és becsületemre, Kedves Dezső,
johiszemmelg sévedett. Mit humani a me-
alienum pluto, de a kol édes Anyamról van
szó, ott nem ismerek ilyen játékokot.
Egyébként - Babits nagyon elismerő^{és}
lag berzett - és sokat - magáról, család^{dom}
El volt ragadtatva a nagy Költő^{si} -
venéje és Ikeretremiltósága miatt.
Remélem, ön hasonló' szolgálatokat
nem teherkél Önnek és nekem. Ha megint úgy
alakul az élet, előbb megveszem a revol-
vert.... De elég a Ghirból, én várom
a - lantot és parittyát, vagyis az Ön
reconsiojait Juhász Gyula verseiről. Ha
megvan vagy lesz - kérem, eszedem hogy
küldje el ide lehetőleg azonnal. Én most
nem morderok ki kezeletről. Bírós dajost
és barátaimat nagybecsüléssel üdvöz-
löm örökké lekötelezett barátja Juhász

A MAGYAROS ÍRÁSMŰVÉSZET FŐKÉRDÉSEI

IRTA

KULCSÁR GYULA

KÜLÖNNYOMAT A MAGYAR NYELVŐRBŐL

*Legszívesebben barátomnak.
Kulcsár Gyulának*

4. Kulcsár Gyula tanulmányának (1909) címlapja és Juhász Gyulának szóló dedikációja

Szeged, 1911. aug. 2.

Helyen tisztelt Uram,

megismerés felajánlására válaszom ez: Kész örömmel vállalom el tankönyvek recenzioját, főképpen a történelem, latin, magyar, filozófia szakakból. En latin-magyar tanár vagyok, de történelmet és filozófiát (görög nyelv VIII.) is tanítottam.

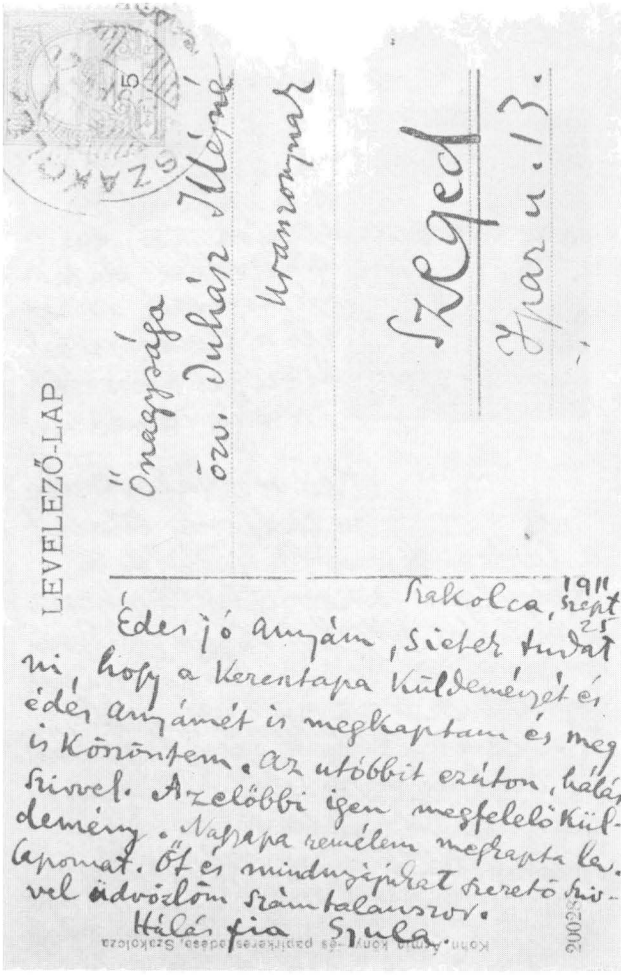
És most, ad vocem: tanár. Bocsráma meg, ha összeinte bírálommal - amelyre az önnel töltött pár feladhe-
letlenül gárdag és tanulmányos óra jogosít talán - egy kis ovidiusi trisztiait zengjél el annak, mint valakinek, akinek szíve és intellektusa, sőt talán némi befolyása is van, az ilyen cause megértésére és megoldására.

Ime az eset: én már öt éve okleveles tanár vagyok és még mindig nem tudtam helyettesi állást se kapni az államtól. Teljesen állás nélkül vagyok. Eddig hiába pályáz-
tam az államhoz, kétségtelen voltam ideiglenesen ehéberit tanítani papai iskolákban, legutóbbig Nagyvásáron.

Már most Babilonai-ig látort - sikerül, mint rendszer tanárnak az államnál Budapestben lenne, Telekes, Béla és Palóczy Lajos in illo tempore tanári képzés, nélkül kaptat állást az államnál és élv....

Panaszkodni nem kegyerem, de a diplomám után élni akarok. Eddig hiába mondottam ezt illetékes, helyen.
Ha valaki síkna, akire hallgatnak... Türelm?

Türelm elnéreist kér, a querelától meglőnygült kivétel
és összeinte illandó naprabecseüléssel
tiszteletköz: Juhász Gyula

LEVELEZŐ-LAP

Önagyszáma
öw. Juhász Iléné

Kakolcának

Szolgéd
1911. szept. 25.

Kakolca, 1911. szept. 25.
Édes jó Anyám, szeret tudat
ni, hogy a Kerentapa küldeményét és
édes anyámét is megkaptam és meg
is köszöntem. Az utóbbit ezúton, hálás
szível. Az előbbi igen megfelelő kül-
demény. Nagypapa remélem megkapta le-
apomat. Őt és mindnyájukat szerető szí-
vel üdvözlöm. Szám tálcánszól.
Hálás fia Gyula

Könyv- és papírkereskedés Szekesfehervar

2002/2003

7. Juhász Gyula levelezőlapja édesanyjához. 1911. szept. 25.

Szakolca, 1912.

Kedves Eisner
Manó! dr. öszinte,
nagy örömmel gra-
tulálok közpolgári
sikeredhez. Mi tud-
juk, hogy erők a síke-
rek a legnehezebbek
és - legzűkségebbek
- a világ szemében.

Csüt. örmő

a Nyugat szerkesztője.

Kedves Pálós Endre
ne ijedj meg ettől!
a Zordon borsó férfiútól és a
Közpolgári siker után lán hozzá
a művészi sikerhez is, bármilyen
aristokratikuson szűkkörűnek
igérkemér is az, - annál jobb
a decemviroknak írni legszebb!
és add ki verseidet! Hallgan-
rám, jó helyről fú er a szél -
Porosny felől nyugatról, sőt ...
mit csináltok Szegeden? Mit kar-
leszünk együtt megint? Mert hogy
egyet vágnak az kent. Nem? Gy.
őlel örök hived: J. Gy.

Önagya

König Péterné
Hraszovnyán

Szeged

Hedves Hugom, Köszönöm a le-
velet s aronnal viszonyom oxrel a
képe, lappal, amely Péternét bizonyára
örömet okoz. Örülök, hogy jól vagytok.
Bizony jól esik hallanom, hogy végre
egészen komolyan meg akarjátok coi-
nálni a szegedi ügyemet, mert az idő
múlik s én megöregszem ebben a
hámszékésben. Pedig nagy és komoly
terveim vannak, amelyekhez több
és más hangulat kell, mint ez a
vighatári. Mindnyájukotól ólál
terelő brétyai Gyula

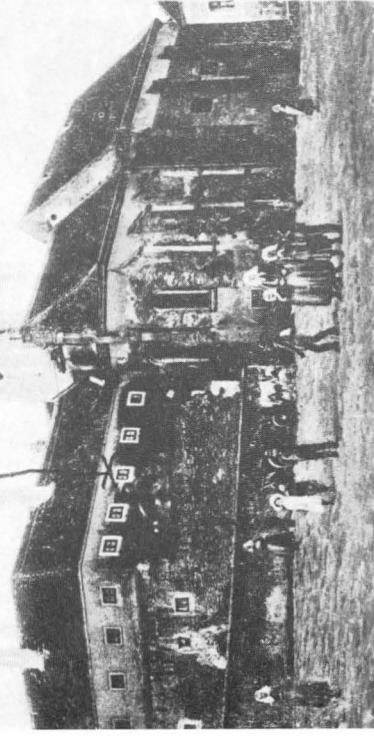
9. Juhász Gyula levelezőlapja Juhász Margithoz. 1912. máj. 7.

Obadai Károly és a többiek
tett. Fejvesi Károly és
adományban fog vevéséim.
Magyarok fidesz mellett
és neki jobb igények
Károly és a többiek

Ferenczrendi templom

SAKOLCZA

Itt van az
osztályom.

10. Juhász Gyula képes levelezőlapja Juhász Margitához. 1912. okt.

Szalolca (Nyitra m.)
1913. II. 17.

Mélyen tisztelt kedves atyám,

olyan benne, merre (has madrosi; merre) vagyok
élettől, iróktól, hogy nem isuda, ha majd csak a
sírmonra ér el a valán: mi van a Nyugatkor kiadott
verseimmel. Most megint küldöt' éctőt, e kötetet
a reudemél több reménygel (a reude; reménytelen.)
és önérettel és - levéllet. A legkedvesebb emlékek az
lelme, ha só nélkül körülnéz perze. De azért azt
is süvesen veszem (micsit ne) ha levélben vagy kértm -
távíróval tudatját volem, iródalmanak becsesétlen
Scott kapitányával: hogy maradjak a sardon, vagy men-
jek a sóhivatalra. E két új vessem aronban - egy hi-
sem - java vessem s a nyafati mértéket is áti.

Egyelőnt: Örömet Ernő úrral elni olóbból eggyer, rég
önzevilombórtam. Nem tudom haragút - e még rám, én
igaz lelédel mondok: becsültem s ma drinken igaz becsü-
löm őt ha ez hitónótláppen nem is imponál neki.

Az ember értékegy mérleg. s az ember, aki
verseket ír, különöndéppen az s néha, rossz órápában
tilontúl önértékes is... A Nyugat - ezt mint olvasó
mondok - sok nép, értékes, igazánkáló' órat szeres itt
nérem. Köszöniöm. Régi kívánt: Li házi Gyula

Domina, non sum dignus!

Leged, 1913. jan. 3.

Egyetlenem,

még kerülszong előtt irtam volt a Töltesnák a
pénzért, de eddig nem küldte. Ugyanakkor
Farkas Lászlót is üdvözöltem, de még ő sem
felelt. Talán ezek a leveleim is alkallódtak?

És kongresszusról se jön semmi hír azóta.

Sokat gondolkodtam a címén és a késő jokrón
különösen. Ha már nem lehet megváltoztatni és
ha te jónak találod, legyen így. De ha még
nem késő is te is helyesled, akkor ezek körül kell
választani: Szivárvány, Szökőkút, Komorúság, Testamentum,
A búcsuló juhász, Pártorfüvelje, Örök csillagok alatt!

Vincis óra, hogy rád ne gondolnék!

Gyógyulni akarok Érted, Széked!

Még mindig szeretlek, de hinni szeretném, hogy nem
hiába! Februárra bjár a végső terminus is, addig dön-
tenem kell! Jó jó kelkével örökké ölel: Gyuléd.

Elmondhatom-e még Schillerrel rég kedves szövegemet:
Königin, das Leben ist doch so schön!?

12. Juhász Gyula levele Eörsi Júliához. 1918. jan. 3.

TARTALOMJEGYZÉK

Az első szám a levél, a második a rá vonatkozó jegyzet lapszáma

1900

1. Juhász Gyula — Szivessy Tiborhoz 5 353

1902

2. Vedres Béla — Juhász Gyulához 5 353

1903

3. Juhász Gyula — Juhász Margithoz 6 353

4. Kulcsár Gyula — Juhász Gyulához 6 353

1904

5. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához 7 354

6. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához 8 354

7. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához 8 355

8. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz 11 355

9. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához 12 355

10. Kulcsár Gyula — Juhász Gyulához 14 356

11. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához 16 356

12. Juhász Gyula — Kosztolányi Dezsőhöz 18 357

13. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz 20 358

14. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához 20 359

15. Juhász Gyula — Kosztolányi Dezsőhöz 25 350

1905

16. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához 27 361

17. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához 28 361

18. Babits Mihály — Juhász Gyulához 28 361

19. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	29	361
20. Kulcsár Gyula — Juhász Gyulához	31	362
21. Kulcsár Gyula — Juhász Gyulához	32	362
22. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	33	362
23. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	34	362
24. Négyesy László — Juhász Gyulához	35	363
25. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	35	363
26. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	36	363
27. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	36	364
28. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	38	364
29. Juhász Gyula — az Egyetemi Lapok szerkesztőségéhez	40	365
30. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	41	365
31. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	41	365
32. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	42	366
33. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	43	366
34. Juhász Gyula — Kosztolányi Dezsőhöz	44	366
35. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	45	367
36. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	46	368
37. Ady Endre — Juhász Gyulához	47	369
38. Babits Mihály — Juhász Gyulához	48	369
39. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	50	369
40. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	54	371
41. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	62	372
42. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	63	372
43. Zalai Béla — Juhász Gyulához	63	372
44. Juhász Gyula — Kosztolányi Dezsőhöz	64	373
45. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	67	373
46. Juhász Gyula — Kosztolányi Dezsőhöz	67	373
47. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	69	374
48. Babits Mihály — Juhász Gyulához	69	374
49. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	71	375
50. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	73	376
51. Juhász Gyula — Gyökössy Endréhez	73	376

52. Juhász Gyula — Gyökössy Endréhez	74	376
53. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	75	377
54. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	76	377
55. Kulcsár Gyula — Juhász Gyulához	77	377
56. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	79	378
57. Juhász Gyula — Gyökössy Endréhez	79	378
58. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	80	379
59. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	81	379
60. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	81	379

1906

61. Csáth Géza — Juhász Gyulához	82	379
62. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	82	379
63. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	83	380
64. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	83	381
65. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	88	381
66. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	89	382
67. Juhász Gyula — Négyesy Lászlóhoz	90	382
68. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	90	382
69. Schmitt Jenő Henrik — Juhász Gyulához	91	382
70. Juhász Gyula — Gedő Simonhoz	91	382
71. Juhász Gyula — Gedő Simonhoz	92	383
72. Ady Endre — Juhász Gyulához	94	384
73. Juhász Gyula — Gyökössy Endréhez	95	384
74. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	95	384
75. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	96	385
76. Kulcsár Gyula — Juhász Gyulához	98	385
77. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	99	385
78. Babits Mihály — Juhász Gyulához	100	386
79. Juhász Gyula — Gedő Simonhoz	101	386
80. Lehel István — Juhász Gyulához	101	386
81. Juhász Gyula — Gedő Simonhoz	106	387
82. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	106	387

83. Juhász Gyula — Négyesy Lászlóhoz	108	388
84. Unger Ilona — Juhász Gyulához	109	388
85. Kulcsár Gyula — Juhász Gyulához	110	388
86. Négyesy László — Juhász Gyulához	111	388
87. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	114	389
88. Babits Mihály — Juhász Gyulához	114	389
89. Unger Ilona — Juhász Gyulához	116	390
90. Kulcsár Gyula — Juhász Gyulához	116	390
91. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	117	390
92. Juhász Gyula — Gyökössy Endréhez	117	390
93. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	118	390
94. Elefánt Olga — Juhász Gyulához	120	391
95. Juhász Gyula — Juhász Margithoz	121	392
96. Elefánt Olga — Juhász Gyulához	121	392
97. Juhász Gyula — Horvát Henrikhez	124	393
98. Unger Ilona — Juhász Gyulához	126	393
99. Szivessy Mariska — Juhász Gyulához	126	394
100. Babits Mihály — Juhász Gyulához	127	394
101. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	129	395
102. Juhász Gyula — Juhász Margithoz	131	396
103. Juhász Gyula — Juhász Margithoz	131	396
104. Kulcsár Gyula — Juhász Gyulához	132	396
105. Juhász Gyula — Juhász Margithoz	134	396
106. Babits Mihály — Juhász Gyulához	134	397

1907

107. Babits Mihály — Juhász Gyulához	135	397
108. Elefánt Olga — Juhász Gyulához	135	397
109. Juhász Gyula — Juhász Margithoz	138	398
110. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	139	398
111. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	140	398
112. Babits Mihály — Juhász Gyulához	140	399
113. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	141	399
114. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	142	400
115. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	143	400

116. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	143	400
117. Tóth Árpád — Juhász Gyulához	143	400
118. Elefánt Olga — Juhász Gyulához	145	401
119. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	146	401
120. Kiss József — Juhász Gyulához	147	401
121. Balázs Mihály — Juhász Gyulához	148	402
122. Juhász Gyula — Rozsnyai Kálmánhoz	149	402
123. Juhász Gyula — Eisner Manóhoz	150	403
124. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	151	403
125. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	152	404
126. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	153	404
127. Karácsonyi Ilonka — Juhász Gyulához	153	404
128. Elefánt Olga — Juhász Gyulához	154	404
129. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	156	405
130. Juhász Gyula — Négyesy Lászlóhoz	157	405
131. Juhász Gyula — Rozsnyai Kálmánhoz	158	405
132. Juhász Gyula — Kosztolányi Dezsőhöz	159	406
133. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	159	406
134. Juhász Gyula — Eisner Manóhoz	161	406
135. Juhász Gyula — Rozsnyai Kálmánhoz	162	407
136. Juhász Gyula — Gedő Simonhoz	162	407
137. Elefánt Olga — Juhász Gyulához	163	408
138. Domokos Lászlóné — Juhász Gyulához	165	408
139. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	165	408
140. Juhász Gyula — Kiss Józsefhez	166	409
141. Révész Béla — Juhász Gyulához	166	409
142. Juhász Gyula — Domokos Lászlóhoz	167	409

1908

143. Ignotus — Juhász Gyulához	167	409
144. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	167	410
145. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	168	410
146. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	169	410
147. Domokos Lászlóné — Juhász Gyulához	170	411

148. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	171	411
149. Ady Endre — Juhász Gyulához	171	412
150. Domokos Lászlóné — Juhász Gyulához	172	412
151. Babits Mihály — Juhász Gyulához	172	412
152. Juhász Gyula — Juhász Margithoz	174	413
153. Juhász Gyula — Rozsnyai Kálmánhoz	174	413
154. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	175	413
155. Hadrik Anna — Juhász Gyulához	175	413
156. Ady Endre — Juhász Gyulához	176	414
157. Hadrik Anna — Juhász Gyulához	176	414
158. Cserzy Mihály — Juhász Gyulához	177	414
159. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	178	414
160. Hadrik Anna — Juhász Gyulához	178	414
161. Orosz Imréné — Juhász Gyulához	179	415
162. Juhász Gyula — Dapsy Gizellához	180	415
163. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	180	415
164. Hadrik Anna — Juhász Gyulához	181	415
165. Hadrik Anna — Juhász Gyulához	181	415
166. Bródy Sándor — Juhász Gyulához	182	415
167. Miklós Jutka — Juhász Gyulához	182	416
168. Károlyi Leona — Juhász Gyulához	183	416
169. Babits Mihály — Juhász Gyulához	184	416
170. Babits Mihály — Juhász Gyulához	184	417
171. Todor Manojlović — Juhász Gyulához	185	417
172. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	186	418
173. Juhász Gyula — Emőd Tamáshoz	187	418
174. Ignotus — Juhász Gyulához	187	418
175. Babits Mihály — Juhász Gyulához	188	418
176. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	191	419
177. Babits Mihály — Juhász Gyulához	192	419
178. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	192	419
179. Domokos László — Juhász Gyulához	192	419
180. Domokos Lászlóné — Juhász Gyulához	193	420
181. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	194	420

182. Babits Mihály — Juhász Gyulához	194	420
183. Juhász Gyula — Osvát Ernőhöz	195	420
184. Domokos Lászlóné — Juhász Gyulához	196	421
185. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	197	421
186. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	197	421
187. Ignotus — Juhász Gyulához	198	421
188. Babits Mihály — Juhász Gyulához	199	422
189. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	200	422
190. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	200	422
191. Janovics Jenő — Juhász Gyulához	200	422
192. Babits Mihály — Juhász Gyulához	201	423
193. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	203	423
194. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	204	423
195. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	204	424
196. Révész Béla — Juhász Gyulához	205	424
197. Többen — Juhász Gyulához	206	424

1909

198. Juhász Gyula — Fenyő Miksához	206	424
199. Domokos Lászlóné — Juhász Gyulához	207	424
200. Márffy Ödön — Juhász Gyulához	207	425
201. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	208	425
202. Babits Mihály — Juhász Gyulához	209	426
203. Babits Mihály — Juhász Gyulához	210	426
204. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	210	427
205. Babits Mihály — Juhász Gyulához	211	427
206. Juhász Gyula — Rozsnyai Kálmánhoz	211	427
207. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	212	428
208. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	212	428
209. Babits Mihály — Juhász Gyulához	213	428
210. Zilahy Gyula — Juhász Gyulához, Deésy Alfrédhoz, Lehel Károlyhoz	214	429
211. Juhász Gyula — Zilahy Gyulához	214	429

212. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	215	429
213. Babits Mihály — Juhász Gyulához	216	429
214. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	216	430
215. Ady Endre — Juhász Gyulához	217	430
216. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	217	430
217. Juhász Gyula — Petri Lajoshoz	217	430
218. Juhász Gyula — Branyiczky Dezsőhöz	218	430
219. Juhász Gyula — Emőd Tamáshoz	218	431
220. Lengyel Menyhért — Juhász Gyulához	220	431
221. Lengyel Menyhért — Juhász Gyulához	220	431
222. Kulcsár Gyula — Juhász Gyulához	222	431
223. Juhász Gyula — Eisner Manóhoz	222	432
224. Révész Béla — Juhász Gyulához	223	432
225. Juhász Gyula — Balassa Józsefhez	223	432
226. Juhász Gyula — Nagy Bélához	224	432
227. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	224	432
228. Székely Gyula és Major Dezső — Juhász Gyulához	225	432
229. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	225	433
230. Juhász Gyula — Oláh Gáborhoz	226	433

1910

231. Somlyó Zoltán — Juhász Gyulához	227	433
232. Juhász Gyula — Szirmai Károlyhoz	228	433
233. Juhász Gyula — Elek Arturhoz	228	435
234. Bárdos Artur — Juhász Gyulához	229	435
235. Zilahyné Singhoffler Vilma — Juhász Gyulához	230	435
236. Oláh Gábor — Juhász Gyulához	230	435
237. Juhász Gyula — Király-König Péterhez	231	436
238. Udvardy Ignác Ödön — Juhász Gyulához	231	436
239. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	232	436
240. Cserey Irma — Juhász Gyulához	233	436
241. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	233	436
242. Juhász Gyula — Király-König Péterhez	234	436
243. Juhász Gyula — a Nyugat szerkesztőségéhez	234	437

244. Juhász Gyula — Rozsnyai Kálmánhoz	234	437
--	-----	-----

1911

245. Biró Lajos — Juhász Gyulához	235	437
246. Rákosi Jenő — Juhász Gyulához	236	437
247. Juhász Gyula — Leipnik Erzsikehez	237	437
248. Juhász Gyula — Lippich Elekhez	237	438
249. Juhász Gyula — Hatvany Lajoshoz	238	438
250. Juhász Gyula — Hatvany Lajoshoz	238	438
251. Hatvany Lajos — Juhász Gyulához	239	438
252. Juhász Gyula — Király-König Péterhez	240	439
253. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	240	439
254. Babits Mihály — Juhász Gyulához	241	439
255. Juhász Gyula — Juhász Illésnéhez	243	440
256. Horváth János — Juhász Gyulához	243	440
257. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	243	440
258. Juhász Gyula — Várnai Jankához	244	440
259. Juhász Gyula — Emőd Tamáshoz	244	441
260. Dutka Ákos — Juhász Gyulához	244	441
261. Juhász Gyula — [Horvát]Henrikhez	245	441
262. Juhász Gyula — Emőd Tamáshoz	246	441
263. Ignotus — Juhász Gyulához	246	441

1912

264. Szávay Gyula — Juhász Gyulához	247	441
265. H. Szederkényi Anikó [?] — }Juhász Gyulához	247	442
266. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	247	442
267. Balassa Armin — Juhász Gyulához	248	442
268. Juhász Gyula — Balassa Arminhoz	248	442
269. Juhász Gyula — Szivessy Mariskához	249	443
270. Juhász Gyula — Dapsy Gizellához	249	443
271. Juhász Gyula — Juhász Illésnéhez	250	443
272. Juhász Gyula — Eisner Manóhoz	251	443

273. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	251	444
274. Juhász Gyula — Juhász Margithoz	252	445
275. Juhász Gyula — Juhász Margithoz	252	445
276. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	252	445
277. Juhász Gyula — Tömörkény Istvánhoz	253	445
278. Juhász Gyula — Cserey Irmához	253	446
279. Szász Zoltán — Juhász Gyulához	254	446
280. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	255	446
281—282. Juhász Gyula és mások — Juhász Margithoz	255	446
283. Resch Aurél — Juhász Gyulához	256	447
284. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	256	447
285—286. Juhász Gyula — Király-König Péterhez	256	447
287. Dapsy Gizella — Juhász Gyulához	258	447
288. Juhász Gyula — Bevilacqua-Borsody Bélához	258	448
289. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	259	448
290. Juhász Gyula — Juhász Margithoz	259	448
291. Juhász Gyula — Dapsy Gizellához	260	448
292. Juhász Gyula — Eisner Manóhoz	261	449
293. A Pozsonyi Felső Kereskedelmi Iskola — Juhász Gyulához	261	449
294. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	262	449
295. Juhász Gyula — Paál Balázshoz	263	449
296. Babits Mihály — Juhász Gyulához	264	450
297. Bangha Béla — Juhász Gyulához	265	450

1913

298. Antal Sándor — Juhász Gyulához	266	450
299. Juhász Gyula — Balassa Arminhoz	267	450
300. Juhász Gyula — Eisner Manóhoz	268	451
301. Antal Sándor — Juhász Gyulához	269	451
302. Schollmayer — Juhász Gyulához	269	451
303. Juhász Gyula — Sárvári Annához	270	451
304. Juhász Gyula — Fenyő Miksához	270	451
305. Stefan I. Klein — Juhász Gyulához	271	452

306. Stefan I. Klein — Juhász Gyulához	272	452
307. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	272	452
308. Eisner Manó — Juhász Gyulához	273	452
309. Szász Zoltán — Juhász Gyulához	273	453
310. Stefan I. Klein — Juhász Gyulához	274	453
311. Emőd Tamás — Juhász Gyulához	275	453
312. Stefan I. Klein — Juhász Gyulához	275	453
313. Stefan I. Klein — Juhász Gyulához	276	453
314. Juhász Gyula — Antal Sándorhoz	276	454
315. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	277	454
316. Juhász Gyula — Király-König Péterhez és Juhász Margithoz	277	454
317. Pethő Sándor — Juhász Gyulához	277	454
318. Tabéry Géza — Juhász Gyulához	278	454
319. Juhász Gyula — Gömöri Jenőhöz	279	455
320. Juhász Gyula — Kiss Józsefhez	279	455

1914

321. Falu Tamás — Juhász Gyulához	280	455
322. Gelléri Jolán — Juhász Gyulához	280	455
323. Gelléri Jolán — Juhász Gyulához	281	455
324. Keleti Artúr — Juhász Gyulához	281	455
325. Jókay Lenke — Juhász Gyulához	281	455
326. Juhász Gyula — Tevan Adolfhoz	282	456
327. Juhász Gyula — Juhász Illésnéhez	283	456
328. Tevan Adolf — Juhász Gyulához	284	456
329. Juhász Gyula — Tevan Adolfhoz	284	456
330. Juhász Gyula — Tevan Adolfhoz	285	456
331. Juhász Gyula — Kosztolányi Dezsőhöz	285	456
332. Juhász Gyula — Dapsy Gizellához és Rozsnyai Kálmánhoz ..	286	456
333. Juhász Gyula — Falu Tamáshoz	286	457
334. Csáth Géza — Juhász Gyulához	286	457
335. Jókay Lenke — Juhász Gyulához	287	457
336. Juhász Gyula — Eőrsi Júliához	287	457

337. Juhász Gyula — Tevan Adolfhoz	288	457
338. Juhász Gyula — Eőrsi Júliához	288	458
339. Juhász Gyula — Eőrsi Júliához	289	458
340. Juhász Gyula — Tevan Adolfhoz	289	458
341. Juhász Gyula — Dapsy Gizellához	289	458
342. Simonka György és Juhász Gyula — Endre Bélához	290	458
343. Dapsy Gizella — Juhász Gyulához	290	458
344. Ocskay Kornél — Juhász Gyulához	291	459
345. Juhász Gyula — Eőrsi Júliához	291	459
346. Juhász Gyula — Eőrsi Júliához	292	459
347. Juhász Gyula — Eőrsi Júliához	292	459
348. Juhász Gyula — Eőrsi Júliához	293	459
349. Juhász Gyula — Tevan Adolfhoz	295	460
350. Tevan Adolf — Juhász Gyulához	295	460
351. Juhász Gyula — Tevan Adolfhoz	296	460
352. Juhász Gyula — Eőrsi Júliához	296	460

1915

353. Juhász Gyula — Eőrsi Júliához	297	460
354. Karácsonyi Ilonka — Juhász Gyulához	298	461
355. Návay Aranka — Juhász Gyulához	299	461
356. Juhász Gyula — Juhász Margithoz	300	461
357. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	300	461
358. Juhász Gyula — Babits Mihályhoz	300	462

1916

359. Roboz Imre — Juhász Gyulához	301	462
-----------------------------------	-----	-----

1917

360. Juhász Gyula — Tabéry Gézáékhoz	301	462
361. Juhász Gyula — Juhász Illésnéhez	302	462

362. Juhász Gyula — Purjess Lajoshoz	302	463
363. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	303	463
364. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	303	463

1918

365. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	304	464
366. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	304	464
367. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	306	464
368. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	307	465
369. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	308	465
370. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	308	465
371. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	309	465
372. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	310	466
373. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	311	466
374. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	311	466
375. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	312	467
376. Juhász Gyula — Eörsi Júliához	313	467
377. Kilényi Irma — Juhász Gyulához	313	467

1919

378. Kilényi Irma — Juhász Gyulához	315	467
379. Gerstmann Margit — Juhász Gyulához	315	467
380. Juhász Gyula — Sz. Szigety Vilmoshoz	316	467
381. Keleti Artúr — Juhász Gyulához	316	468
382. Zöldi Vilma — Juhász Gyulához	317	468
383. Zöldi Vilma — Juhász Gyulához	317	468
384. Zöldi Vilma — Juhász Gyulához	318	468
385. Hadrik Anna — Juhász Gyulához	318	468
386. Zöldi Vilma — Juhász Gyulához	319	469
387. Juhász Gyula — Kilényi Irmához	319	469
388. Zöldi Vilma — Juhász Gyulához	319	469

1920

389. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	320	469
390. Földi Mihály]— Juhász Gyulához	321	470
391. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	321	470
392. A Dugonics Társaság — Juhász Gyulához	321	470
393. Zöldi Vilma — Juhász Gyulához	322	470
394. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	323	470
395. Endre Béla — Juhász Gyulához	323	470
396. Zöldi Vilma — Juhász Gyulához	324	471
397. Zöldi Vilma — Juhász Gyulához	325	471
398. Rozsnyai Kálmán — Juhász Gyulához	325	471
399. Juhász Gyula — Rozsnyai Kálmánhoz	326	471
400. Zöldi Vilma —]Juhász Gyulához	326	471

1921

401. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	327	472
402. Emőd Tamás — Juhász Gyulához	327	472
403. Juhász Gyula — Emőd Tamáshoz	329	473
404. Endre Béla — Juhász Gyulához	329	473
405. Babits Mihály — Juhász Gyulához	331	473
406. Magyar Génius — Juhász Gyulához	331	473
407. Károlyi Lajos — Juhász Gyulához	332	473
408. Juhász Gyula — Domokos Lászlóhoz	333	374
409. Hercz Mária — Juhász Gyulához	333	474
410. Zöldi Vilma — Juhász Gyulához	334	474
411. Zöldi Vilma — Juhász Gyulához	335	474
412. Jókay Lenke — Juhász Gyulához	335	474
413. Juhász Gyula — Kosztolányi Dezsőhöz	336	474
414. Kosztolányi Dezső — Juhász Gyulához	336	475

1922

415. Juhász Gyula — Kosztolányi Dezsőhöz	337	475
416. Szabó Dezső — Juhász Gyulához	338	475

417. Zilahy Lajos — Juhász Gyulához	338	475
418. Károlyi Lajos — Juhász Gyulához	339	476
419. Emőd Tamás — Juhász Gyulához	339	476
420. Juhász Gyula — Kosztolányi Dezsőhöz	341	476

JEGYZETEK

Rövidítések és jelek	345
E kiadásról	350
Jegyzetek a levelekhez	353

MUTATÓK

A levelek írói	479
A levelek címzettjei	481
Juhász Gyula műveinek mutatója	483
Névmutató	489
A mellékletek jegyzéke	503
Mellékletek	504—505. l. között

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója

A szerkesztésért felelős: Balázsovits Erzsébet

Műszaki szerkesztő: Kerek Imréné

Terjedeleme: 32,5 (A/5) ív, + 16 oldal melléklet

Ak 1556 K 8183

80.7200 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

